OMGEVINGSDIENST
ZUIDOOST-BRABANT

Bijlage 3: Catalogus Cultuurhistorische Inventarisatie Erfgoedkaart Eersel

Herziene versie van rapport (2012): Kempisch erfgoed in beeld. *Een regionale erfgoedkaart voor de Kempen- en A2 gemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot, Reusel-De Mierden, Waalre, Valkenswaard, Cranendonck en Heeze-Leende*

Inhoud

Uitleg erfgoedkaart en leeswijzer 3
1. Inventarisatie fysieke landschap – Eersel 5
1.1. Algemeen 5
1.2. De kaart voor Eersel 5
1.3. Werkwijze bij het maken van het fysieke landschap 7
1.4. De kaart van het fysieke landschap 11
Thema: 1 Lage zandgronden 11
Thema: 2 Lage dekzandruggen 11
Thema: 3 Hoge dekzandruggen 11
Thema: 4 Duinen en stuifkoppen 12
Thema: 5 Laagte op het Hoge 15
Thema: 6 Dalen op het Hoge 18
Thema: 7 Beken 20
Thema: 8 Moeren op het Hoge 22
Thema: 9 Heide 24
Thema 10 Niet aanwezig in Eersel
Thema: 11 Restbossen 27
2. Inventarisatie historisch landschap – Eersel 30
2.1 Algemeen 30
2.2. Thema's 36
Thema: 12 Oude infrastructuur 36
Thema: 13 Doorgaande wegen 40
Thema: 14 Lokale wegen 53
Thema: 15 Gegraven waterlopen 62
Thema: 16 Molens 63
Thema: 17 Gehuchten 73
Thema: 18 Heerlijkheden 83
Thema: 19 Landgoederen 92
Thema: 20 Bosbouw 103
Thema: 21 De oude Akkers 106
Thema: 22 Ontginningen 115
Thema: 23 De beemden 121
Thema: 24 Bestuurlijk 124
Thema: 25 Militair 132
Thema: 26 Kerkelijk 138
Thema: 27 Meubilair 174
Thema: 28 Grondstofwinning 204
Thema: 29 Industrieel 208
Thema: 30 Woonwijken 219
Thema: 31 Historische (steden)bouwkunst 220
3. Inventarisatie archeologisch landschap - Eersel 302
Thema: 32 Bewoning 303
Thema: 33 Cultus/heiligdom 352
Thema: 34 Begraving 358
Thema: 35 Infrastructuur 390
Thema: 36 Agrarische productie 400
Thema: 37 Grondstofwinning 404
Thema: 38 Industrie en nijverheid 405
Thema: 39 Depot 411
Thema: 40 Onbekend 415
Bibliografie Eersel 483

In tekst: Exacte locatie onbekend.

Uitleg erfgoedkaart en leeswijzer

In deze catalogus worden de resultaten van de inventarisatie van de erfgoedkaart van Eersel beschreven. De erfgoedkaart is een GIS-kaart met een groot aantal lagen, die grofweg zijn ingedeeld naar landschap, historie en archeologie. Binnen deze hoofdindeling zijn de geinventariseerde gegevens verder onderverdeeld naar thema en naar type gebied of object (ofwel subthema genoemd). Bij ieder thema en subthema wordt een korte toelichting gegeven. Daarop volgt de inventarisatie van objecten en gebieden, geordend per thema en subthema. Elk object of gebied bezit een eigen “Uniek nummer” dat als volgt is opgebouwd: gemeentenummer.themanummer.subthemanummer.volgnummer (bijv. 1.14.4.085).

Alle objecten en gebieden zijn in de beschrijving van deze catalogus genummerd en deze nummers komen als oproepbare labels op de erfgoedkaart terug, voorafgegaan door het sub-themanummer, het themanummer en het gemeentenummer. Vanaf de kaart kan een object dus snel worden teruggevonden. De beschrijving van ieder object geeft minimaal een identificatie, vaak een korte beschrijving en soms een uitvoerige behandeling. In een aantal gevallen wordt (via de voetnoten) naar verdere literatuur verwezen. Voor het overige wordt stilzwijgend verwezen naar het informatiesysteem van het regionaal archief, waarmee op adres zowel literatuur als afbeeldingen gevonden kunnen worden.

In principe krijgt ieder thema één laag, maar als daarbij meerdere dimensies (punt, lijn, vlak) betrokken zijn, zijn het even zovele kaartlagen. Als die lagen met oplopend nummer gestapeld worden en binnen ieder thema de punten boven de lijnen en die boven de vlakken, wordt in de meeste gevallen een goed beeld verkregen. Wel is het zo dat het beeld bij kleinere schalen snel erg vol loopt. Het is dan zaak enkele lagen "uit" te zetten. Al deze lagen worden het best bekeken op de ondergrond van de reconstructie van het fysieke landschap.

In hoofdstuk 1 wordt de reconstructie van het natuurlijk landschap in Eersel beschreven voordat de middeleeuwse mens daarin grote ingrepen deed. Deze lagen zijn genummerd thema 1 tot en met 11. In hoofdstuk 2 wordt een reconstructie van het historische landschap in Eersel beschreven, zoals dat onder invloed van de mens tot stand kwam. Deze groep omvat de lagen 12 tot en met 31. Naast veranderingen in het landschap na 1830 is ook de uitgroei van de dorpen en de industrialisatie hier in meegenomen. Diverse (sub)thema’s kunnen in de toekomst nog verder uitgewerkt worden, waaronder bijvoorbeeld de wegen en groenstructuren. Er kunnen zich echter ook nieuwe thema’s voordoen of thema’s die nu nog niet aan de orde zijn gekomen, waaronder het immateriële erfgoed zoals tradities en voorwerpen. De catalogus is dan ook zo opgezet dat het systeem makkelijk aan te vullen is, mocht dat nodig zijn. In hoofdstuk 3 wordt tot slot het archeologisch (niet-zichtbare) erfgoed beschreven, in de thema’s 32 tot en met 40.

De volgende pagina geeft een totaal overzicht van alle mogelijk voorkomende thema’s en subthema’s in de Kempen.

Thema's en subthema's die voor de A2 en de Kempengemeenten van toepassing (kunnen) zijn:

Thematische indeling fysisch landschap

01 Lage zandgronden	02 Lage dekzandruggen	03 Hoge dekzandruggen	04 Duinen en stuifkoppen	05 Laagte op het Hoge	06 Dalen op het Hoge	07 Beken	08 Moeren op het Hoge	09 Hei	10 Grote structuren	11 Restbossen
1. Lage zandgronden	2. Lage dekzandruggen	3. Hoge dekzandruggen	1. Akkerrandwal	1. Pingo-ruïne	1. Dal	1. Beekloop	1. Ven	1. Hei in 1840	1. Tektonische breuk	1. Restbos
			2. Duin	2. Andere laagte	2. Rijt	2. Oude meander	2. Moeras	2. Hei in 1900	2. Geologische eenheid	2. Ecologisch oud bos
			3. Kamduinen			3. Overstromingsgebied	3. Veengebied, actueel	3. Hei in 1930	3. Waterscheidingen	
			4. Uitblazingslaagte				4. Veengebied, verdwenen	4. Hei in 1950	4. Midden-Brabantse dekzandrug	
			5. Fort				5. Wijstgronden			

Thematische indeling historisch

12 Oude infrastructuur	13 Doorgaande wegen	14 Lokale wegen	15 Gegraven waterlopen	16 Molens	17 Gehuchten	18 Heerlijkheden	19 Landgoederen	20 Bosbouw	21 Oude akkers
1. Pre-historische wegen	1. Doorgaande weg	1. lokale weg	1. Kanaal	1. Windmolen	1. Groot dorp	1. Kasteel	1. Gracht	1. 1500-1750	1. Akkerwal
2. Romeinse wegen	2. Halte	2 Voorde / brug	2. Molenloop	2. Watermolen	2. Klein dorp	2. Hoofdhoeve	2. Herberg	2. 1750-1850	2. Besloten akker
3. Voorde	3. Oude rijksweg		3. Sloot	3. Rosmolen	3. Groot gehucht	3. Hoeve	3. Hoeve	3. 1850-1900	3. Open akker
4. Middeleeuwse hoofdweg	4. Railweg		4. Haven	4. Torenmolen	4. Klein gehucht	4. Heerlijkheid	4. Klooster	4. 1900-1930	4. Steilrand
	5. Trekpad		5. Gracht	5. Motormolen	5. Huizengroep	5. Relatie	5. Laan		
	6. Veer		6. Sluis	6. Molenbiotoop	6. Verspr aan str	6. Voorhof	6. Landgoedgebied		
	7. voorde / brug			7. Molenberg	7. Compact aan str	7. Kasteelboerderij	7. Landhuis		
	8. Plein			8. Molenwiel	8. Verspreid		8. Omgrachte hoeve		
	9. Poort			9. Molenvloed			9. Ontginningsstructuur		
	10. Spoorbrug			10. Watervluchtmolen			10. Zichtlijn		
	11. Tol(huis)			11. Water- en windmolen			11. Park		
	12. Holle weg						12. Tuin		
	13. Jaagpad						13. Vijver		
	14. Grenspost						14. Villa		
	15. Laanbeplanting						15. Wal		
							16. Overig		

22 Ontginningssystemen	23 De beemden	24 Bestuurlijk	25 Militair	26 Kerkelijk	27 Meubilair	28 Grondstofwinning	29 Industrieel	30 Woonwijk	31 Historische bouwkunst
1. Veenontginning	1. Bocht	1. Galg	1. Begraafplaats	1. Kerk	1. Bijzondere boom	1. Boerenkuil	1. Arbeiderswoning	1. Arbeidersbuurt	1. Woonhuis
2. Beekdalontginning	2. Dijk	2. Gemeynte	2. Blokhuis	2. Begraafplaats	2. Fontein	2. Peelbaan	2. Brouwerij	2. Company-town	2. Boerderij
3. Bosontginning	3. Dijkputten	3. Gevangenis	3. Boerenschans	3. Calvarieberg	3. Gedenkteken	3. Turfhok	3. Directeurswoning	3. Lintbebouwing	3. Villa
4. Heideontginning	4. Dijksloot	4. Grensmarkering	4. Fort	4. Graf	4. Hek	4. Turfvaart	4. Fabrieksgebouw	4. Stationswijk	4. Cafe
5. Populierenlandschap	5. Eendenkooi	5. Raadhuis	5. Kazemat	5. Heiligenbeeld	5. Kinderkolonie	5. Moerput	5. Fabriekssterrein	5. Tuinwijk	bedrijfsruimte
6. Streepjesverkaveling	6. Hek	6. Rechtbank	6. Linie	6. Kapel	6. Poel	6. Uitgelaagd perceel	6. Gezondheidszorg	6. Villawijk	6. Bakhuis
7. Voorpootstrook	7. Hooiland	7. Schepenbank	7. Militair complex	7. Kapelleke	7. Pomp	7. Zandwinput	7. Hoge schoorsteen	Wederopbouwwijk	7. Schuur/bijgebouw
8. Zandontginning	8. Keetveld	8. Vrijheid	8. Militair oefenterrein	8. Klooster	8. Schaapskooi	8. Stuifzandwinning	8. Hopeest	8. Woonwijk	8. Koetshuis
9. Ruilverkaveling	9. Schouwsloot	9. Diversen	9. Schans	9. Kloosterterrein	9. School	9. Leemput	9. Kantorenpark		9. Varia
	10. Sluis		10. Schietveld/berg	10. Kruiseik	10. Sportterrein	10. Steenoven	10. Klokkengieter		
	11. Wiel		11. Schijnboot	11. Kruisweg	11. Straatmeubilair	11. Droogloodsen	11. Leerlooierij		
	12. Vloeiweiden		12. Schootsveld	12. Lourdesgrot	12. Ven	12. Waterputtenweg	12. Loods/pakhuis		
			13. Tankgracht	13. Pastorie	13. Ziekenhuis	13. Pompgebouw	13. Onderwijs		
			14. Vesting	14. Patronaat	14. Verhalen	14. Watertoren	14. Pottenbakkerij		
			15. Vliegveld	15. Religieus groen	15. Gasthuis/armenhuis	15. Visvijvers	15. Smidse		
			16. Oefenlokaal	16. Schuilkerk	16. Kiosk	16. Vismarkt	16. Vlasrootput		
			17. Landweer	17. Seminarie	17. Waterput	17. Turfwinning	17. Weverij		
			18. Wal	18. Stokske	18. Bank				
				19. Wegkruis	19. Winkel				
				20. Mirakelkuil	20. Gemeenschapshuis				
				21. Luihuis	21. Herberg				
					22. Hotel/restaurant				

Thematische indeling archeologisch

32 Bewoning (inclusief verdediging)	33 Religie	34 Begraving	35 Infrastructuur	36 Agrarische productie en voedselvoorziening	37 Grondstofwinning	38 Industrie en nijverheid	39 Depot	40 Onbekend
1. Romeinse villa	1. Kerk	1. Grafheuvel	1. Weg	1. Akker/(moes)tuin	1. Kleiwinning	1 Metaalbewerking	1. Depot	1. Onbepaald
2. Kasteel	2. Kapel	2. Grafheuvelveld	2. Brug/voorde	2. Celtic Field	2. IJzerertswinning	2 Pottenbakkerij	2. Muntvondst	
3 Kamp	3. Klooster	3. Urnenveld	3. Percelering/ verkaveling	3. Veekraal/ schaapskooi	3. Turfwinning	3 Steen/ pannenbakkerij		
4 Schans	4. Cultusplaats/ heiligdom/tempel	4. (Vlak)graf				4 Vuursteenbewerking		
5 Wal/omwalling		5. Grafveld				5 (Houts)koolbranderij		
6 Nederzetting		6. Kerkhof				6 Leerlooierij		
7 Borg/Stins/Versterkt huis		7. Rijengrafveld				7 Bierbrouwerij		
8 Moated site		8. Onbepaald				8 (Water)molen		
9 Landweer						9 Onbepaald		
10 Onbepaald								

1. Inventarisatie fysieke landschap – Eersel

K.A.H.W. Leenders

1.1. Algemeen

Op de kaart van het fysieke landschap wordt weergegeven hoe het landschap gestructureerd was eer de mens daar gericht belangrijke wijzigingen in aanbracht. Deze kaart is vooral van belang voor het inschatten van archeologische potenties en als basis voor de historisch-geografische ontwikkeling. Met een historisch-landschappelijke analyse is het ook mogelijk om de huidige verstedelijkte gebieden in de regio qua bodem te inventariseren. Voor die bewerking wordt uitgegaan van de oude topografie en de samenhang tussen landschappelijke structuren uit 1838 met geomorfologische en bodemkenmerken, zoals die juist buiten het stedelijke gebied aanwezig zijn. Verdere verfijning kan worden verkregen door gebruik te maken van de digitale hoogtegegevens. Omdat echter de mens in het landschap altijd al aan het werk is geweest, zowel door directe ingrepen als door gevolgen van ingrepen elders kan bij het tekenen van de historisch-landschappelijke kaart onmogelijk een vast jaartal aangehouden worden.

1.2. De kaart voor Eersel

Basismateriaal wat gebruikt is:

Geomorfologische kaart 1:50.000
Bodemkaart 1:50.000
AHN: Actueel Hoogtebestand Nederland (2004, per 5 meter een meting)
Kadastrale minuutplans Duizel (1828), Vessem (1830) en Eersel (1828?)
Topografische kaart 1:25.000 (1837-1838)
Topografische kaart 1:50.000 (verkleining van vorige, met fouten!)
Topografische kaart 1:25.000 (ca 1900)
TOP10-vectorkaart (2008?).
Meierijkaart Verhees (1794)

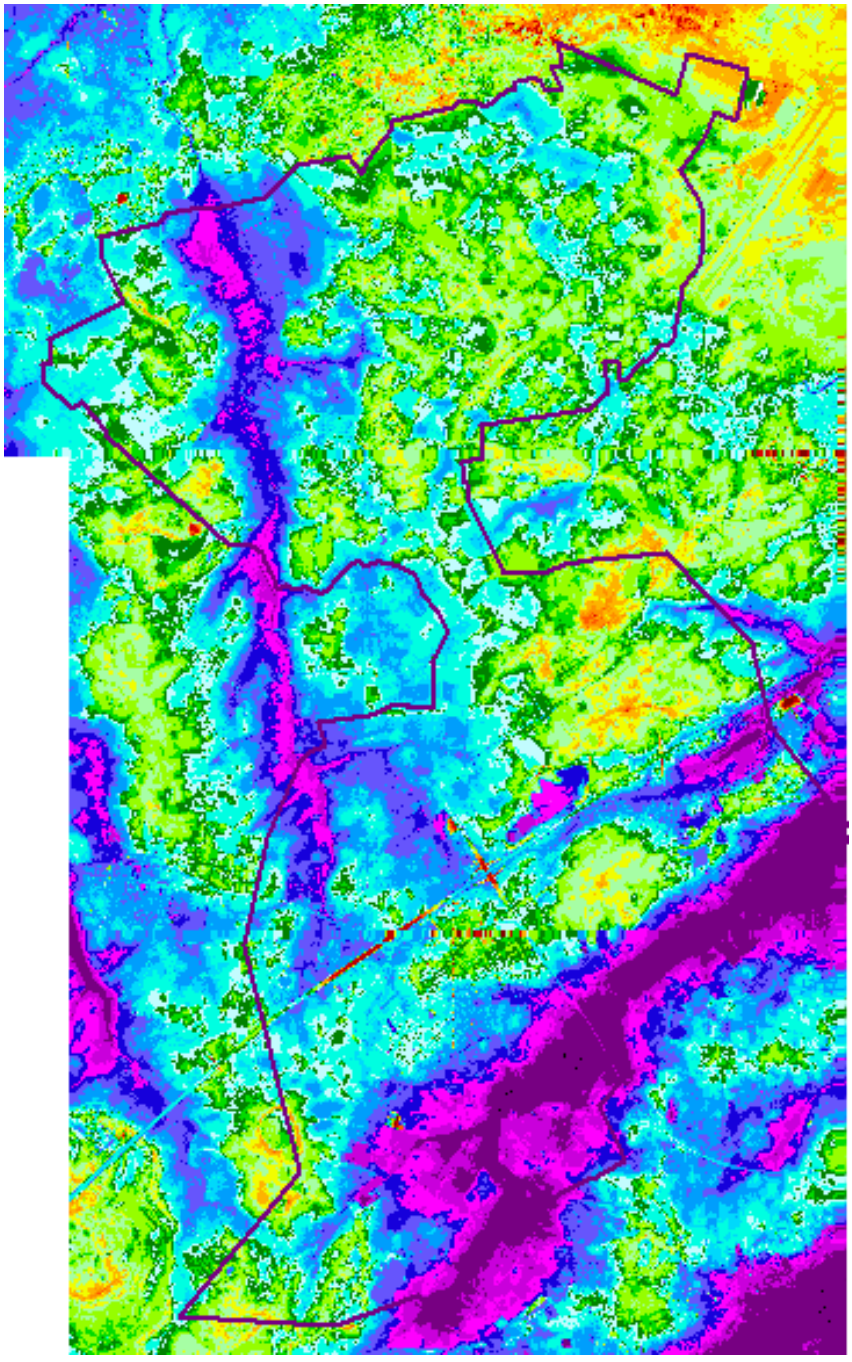
<u>De relatieve hoogtekaart</u>
Ten behoeve van het opstellen van de kaart van het fysieke landschap is een relatieve hoogtekaart vervaardigd, uitgaande van de AHN-gegevens.
De AHN heeft op het platteland de gebouwen weg gefilterd, maar in woonkernen groter dan 100 hectare niet. Daar zien we dus ook de hoogte van de gebouwen en daar zijn we niet in geïnteresseerd. De eerste bewerking bestond er daarom uit om die gebouwen alsnog uit te filteren. Daartoe is van ieder vierkant van 25 hoogtemetingen de laagste waarde toegekend aan het middelste meetpunt. De meeste huizen verdwijnen zo, maar grote gebouwen blijven zichtbaar. Die meetpunten zijn gewoon weggelaten (“no data”). Het resultaat is dat de terreinen van de grote woonkernen nu een hoogtebeeld tonen dat aansluit bij dat van de omgeving.
Vervolgens is de globale hoogteligging van Eersel en omgeving bestudeerd op een kaart met verschillende kleuren per 2 meter hoogteverschil. Het westelijke deel van het gebied blijkt noordwaarts af te hellen, wat ook overeenkomt met de algemene richting van de belangrijkste beekdalen daar. Maar ten oosten van de coördinaat X=150.000 helt het terrein eerder in noordoostelijke richting af. Het hoogtemodel bestaat daarom uit twee delen.

Door meting in de AHN zijn vervolgens de parameters voor een referentievlak bepaald:

West van X=150.000: Z_{ref} = (Y - 387500) * (-0,0912) + 1850

Oost van X=150.000: Z_{ref} = (Y - 387500) * (-0,0912) + 1850 – (X-150000) * 0,06

De relatieve hoogtekaart wordt berekend als het verschil tussen de echte terreinhoogte en het referentievlak: $Z_{rel} = Z_{ahn} – Z_{ref}$

Relatieve hoogtekaart Eersel..

De geeloranje vlekken zijn relatief het hoogste; de paarse het laagste. De grenzen van de huidige gemeente Eersel zijn aangegeven met een donkerpaarse lijn.

1.3. Werkwijze bij het maken van het fysieke landschap

Als uitgangspunt voor de kaart van het fysieke landschap is de geomorfologische kaart genomen. De ligging en begrenzing van de daar aangegeven terreintypen is vervolgens aangepast aan de hand van vooral de relatieve hoogtekaart en verder voor details met behulp van de kadasterkaarten en de het andere kaartmateriaal. Al doende zijn de moderne structuren, zoals autowegen, vuilhopen, afgravingen en bebouwde gebieden, uit de kaart verwijderd.

Vanaf de oude kadasterkaarten werden de beken ingetekend: element “07 Beken” op de kaart. De beken werden stroomopwaarts niet verder getekend dan tot waar de kadasterkaart ze een min of meer natuurlijk (enigszins kronkelend) uiterlijk geeft. Op die beken sluiten vaak veel rechtere, ooit gegraven waterlopen aan die misschien wel in een oud dal of dalvormige laagte liggen, maar hier niet als “beek” zijn aangemerkt.

De beekdalen zijn op de geomorfologische kaart meestal van een R-type. Al die R-typen zijn samengenomen en vervolgens is de begrenzing aangepast aan de AHN-gegevens en de oude kadasterkaart, waar dat nodig was. Deze bewerking leverde “06 Dalen op het Hoge”. Door controle tegen de kadaster- en topografische kaarten is een nadere verdeling tussen “dal” en “rijt” aangebracht. Enkele “dalen” zijn echter als “05 Laagten op het Hoge” geïnterpreteerd.

De volgende stap betrof het andere uiterste in het landschap: de stuifduingebieden. Ook deze kunnen op de geomorfologische kaart teruggevonden worden, maar hier leverde de relatieve hoogtekaart een belangrijke verrijking met details op. De bodemkaart (code Zd) diende als controle en de topografische kaart van 1840 en de kadasterkaart dienden om inmiddels afgegraven duinen terug te vinden en ze scherper te lokaliseren. Binnen de duingebieden komen allerlei kamduinen voor: soms paraboolvormig, soms langgerekt, soms helemaal rondlopend. Ook de laagten in het duingebied konden zo goed worden opgespoord. In een aantal gevallen moest de kadasterkaart en de oude topografische kaart voor aanvullingen zorgen. Deze bewerkingen leverde het onderdeel “04 Duinen en stuifkoppen” op.

Van de geomorfologische kaart werden de dekzandruggen (3K14, 4K14) afgelezen. De categorie 3L5 Dekzandruggen met of zonder oud bouwland bleek vrijwel heel het gebied ten noordoosten van de Breuk van Vessem te betreffen en is daarom hier niet meegenomen. Aan de hand van de relatieve hoogtekaart, de oude kadasterkaarten en de topografie van 1838 werden deze vlakken waar nodig aangepast. Vervolgens werden de geomorfologische vlakken 4K14 (dekzandrug met meer reliëf) op de relatieve hoogtekaart gecontroleerd: vaak bleken dat de hoogste delen van de dekzandruggen te zijn. Deze controle leverde nog enkele extra hoge dekzandruggen op. Aldus ontstonden de eenheden “02 Lage dekzandruggen” en “03 Hoge dekzandruggen”. Juist hier speelt het “invullen” van de gaten in de geomorfologische en bodemkaarten ter plaatse van de dorpskommen sterk. Daarbij is de AHN weer belangrijk, aangevuld met het oud kadaster en de op de topografische kaarten.

De geomorfologische kaart geeft ook allerlei laagten aan die niet behoren bij dalen of duingebieden. Controle tegen de relatieve hoogtekaart, de kadasterkaart en de topografische kaart leverde de eenheid “Laagte op het Hoge”. In hoeverre hier of in de duingebieden “Pingo-ruïnes” voorkomen, kan op deze wijze niet vastgesteld worden: daarvoor is veldonderzoek nodig.

De rest van het gebied kreeg op de geomorfologische kaart de typering 3L5: “dekzandruggen (met of zonder oud bouwland)” (3945 ha.), 3L12a: “terrasafzettingswelvingen met dekzand” (2358 ha) en 2M20a: “terrasafzettingsvlakte met dekzand” (1236 ha.). Deze gebieden zijn hier opgenomen als een soort restcategorie “01 Lage zandgronden”, voor zover ze hiervoor niet in een andere categorie zijn ondergebracht.

De voorgaande elementen 01 t/m 06 beschrijven heel de bestudeerde oppervlakte. Het element 07 dat lijnvormig is, kan daarop geprojecteerd worden.

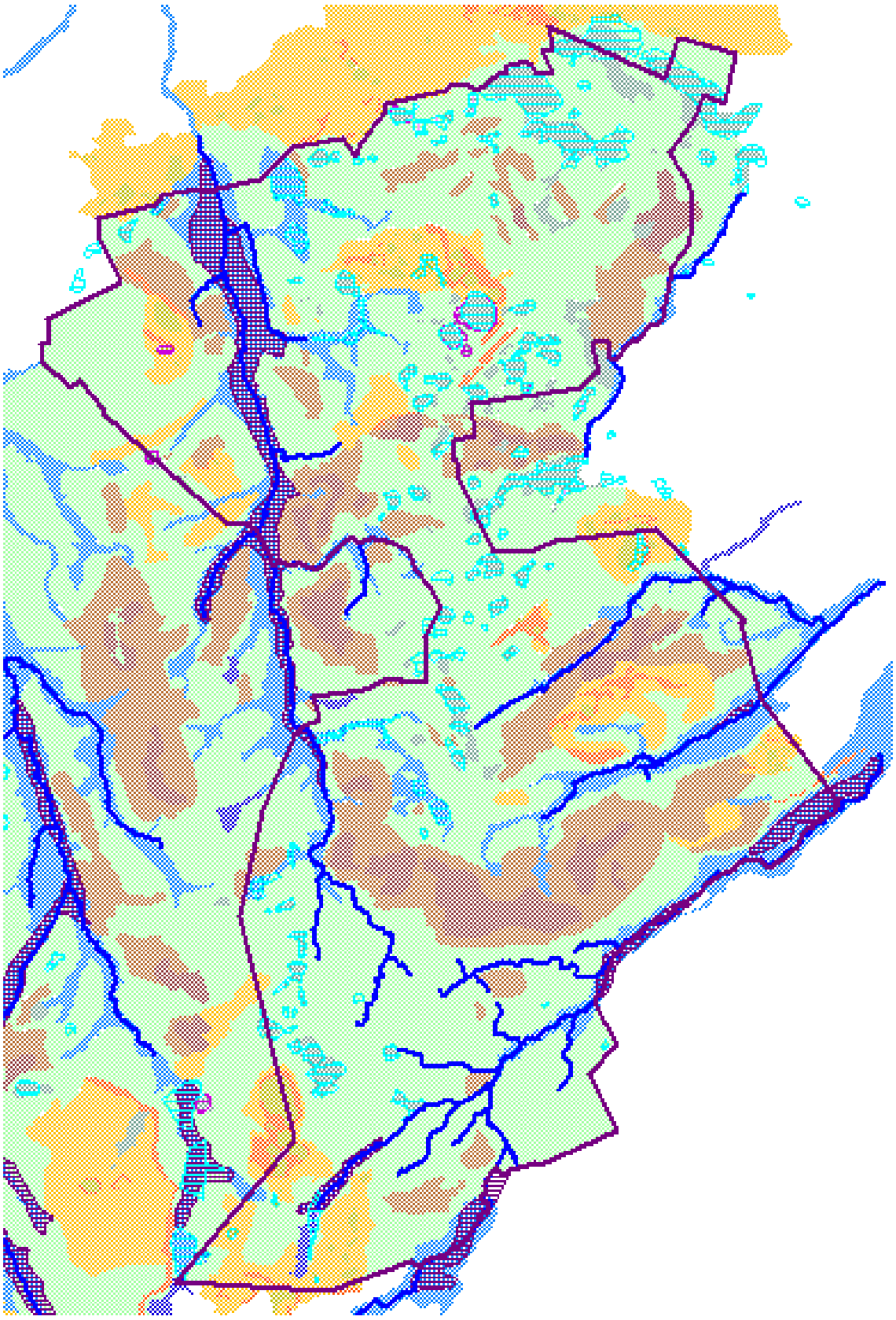
Als extra element is er dan nog “08 Moeren op het Hoge”. Allereerst zijn de vennen die op de kadasterkaart van 1828 getekend zijn ingetekend. Binnen Eersel zijn dat er 98 met een oppervlakte van 500 hectare. De drie grootste vennen (groter dan 40 hectare elk) lagen in het noorden van Wintelre. Ook de ven-indicatie moet over de bodem-indicatie geprojecteerd worden.

Van inmiddels verdwenen venen blijkt op de moderne geomorfologische en bodemkaart niets meer. Wel worden daarop terreinen aangegeven waar nog steeds ondiep in de bodem of aan de oppervlakte een veenlaag of moerige laag aanwezig is. In Eersel zijn dat er 6, met een oppervlakte van 416 hectare. Het belangrijkste veengebied ligt in het dal van de Kleine Beerse. De geomorfologische kaart geeft ook “moerassige” gebieden aan, binnen Eersel 7 stuks met een oppervlakte van 38 hectare.

Geheel verdwenen venen zullen via archiefonderzoek aangetoond moeten worden, maar hier wordt nu even volstaan met het benutten van de namen van de vennen uit 1828. Namen met daarin de elementen wit, zwart, goor, moer, turf, klot wijzen hoogstwaarschijnlijk op plekken waar ooit veen zat dat intussen opgeruimd is. Zo zijn er in Eersel 4 plekken genoteerd, samen bijna 14 hectare. er zijn echter heel veel vennen geweest en het is goed denkbaar dat in minstens een deel ervan ooit veen gezeten heeft. Turfvaarten zijn hier niet geweest: de turf werd per kar afgevoerd.

Andere vennen dragen namen die op leemwinning duiden. Opvallend is dat heel wat vennen op de topografische kaart niet vol water staan en dat die kaart weer enkele vennen tekent die op de kadasterkaart niet aangegeven zijn. Kennelijk was de waterstand lokaal nogal wisselend van jaar op jaar! Deze vennen zijn niet als mogelijk verdwenen veen geteld.

Dit is dan het resultaat:

Een totaaloverzicht van het fysische landschap van Eersel in cijfers:

Thema nr.	Thema	Aantal	Opp. (ha)	Lengte (m)	Sub nr.	Sub-thema	Aantal	Opp. (ha)
1	Lage zandgronden	23	4988,60					
2	Lage dekzandruggen	42	1209,58					
3	Hoge dekzandruggen	20	347,13					
4	Duinen en stuifkoppen	111	1066,48					
					4,2	Duin	23	772,62
					4,3	Kamduinen	20	163,14
					4,4	Uitblazingslaagte	68	130,72
5	Laagte op het Hoge	86	595,80					
6	Dalen op het Hoge	13	1756,81					
					6,1	Dal	11	1713,29
					6,2	Rijt	2	43,52
7	Beken	26		67526				
8	Moeren op het Hoge	140	1026,43					
					8,1	Ven	120	550,18
					8,2	Moerassig	7	37,96
					8,3	Veen, actueel	6	415,60
					8,2	Veen, verdwenen	7	22,69
	Totaal	461	10991	67526				

1.4. De kaart van het fysieke landschap

Thema: 1 Lage zandgronden

Er zijn 23 vlakken aangegeven, met een gezamenlijke oppervlakte van 4989 hectare. Ze komen over het hele gebied verspreid voor. De vlakken zijn genoemd naar het dorpsgebied waarin ze voorkomen.

Thema: 2 Lage dekzandruggen

Er zijn op 42 lage dekzandruggen aangegeven, die samen 1210 hectare beslaan. De grootste zijn alle gebruikt als dorpsakkers, maar ook de rug van Half Mijl (merendeels net buiten gemeente Vessem) valt in deze groep (alle groter dan 70 hectare): Kleine Akker Steensel, akkers van Vessem, Scherpenhering (bij Wintelre), Grote Akker Steensel, akker van Duizel, akkers Z van Knegsel en de Heesche Akker ten oosten van Eersel, die ruim 150 hectare groot was.

Thema: 3 Hoge dekzandruggen

Er zijn 20 hoge dekzandruggen genoteerd, met een gezamenlijke oppervlakte van 347 hectare. Ook hiervan zijn de grootste alle in gebruik geweest als dorpsakker, met opnieuw de Heesche Akkers als grootste.

Uniek nr	Naam	Opp. (ha)
4.3.33	Heesche Akker	100,88
4.3.35	Scherpenhering	44,52
4.3.25	akkers Z van Knegsel	33,99
4.3.16	akker van Duizel	27,10

Afbeelding: geologisch bodemprofiel met een doorsnee van een dekzandrug, zoals dat te zien is ten noorden van Vessem (november 2010).

Thema: 4 Duinen en stuifkoppen

In deze categorie zijn drie subcategorieën onderscheiden: 23 duingebieden met een oppervlakte van 773 hectare; 20 kamduincomplexen met een oppervlakte van 163 hectare en 68 laagten die samenhangen met duinen en waarschijnlijk meestal uitblazingslaagten zullen zijn, samen 130 hectare groot. In totaal is zo 1066 hectare duingebied genoteerd.

4.1. Akkerrandwal
Lang, smal maar hoog opgestoven zand op grens van hei en oude akkers, vaak begroeid met wat zielige eiken, maar soms ook hele stevige. Het naastliggende ex-heide gebied vaak begroeid met dennen; de akker hopelijk nog akker. Ontstaan door instuiven van akkerwal.

4.2 Duin
Duinen zijn door de wind in het vrije opgeblazen hopen stuifzand. Soms een heel chaotisch golvend gebied.

Het grootste duingebied ligt in het zuidwesten ten noorden van Witreit (169 hectare), het op een na grootste ligt ten zuiden van Knegsel (120 ha). Ten noorden van de gemeente ligt het uitgestrekte duinengebied van de Oirschotse Heide, dat hier niet meetelt maar wel op de kaart is aangegeven.

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.4.2.19	Noord van Witreit	169,37
4.4.2.242	Zuid van Knegsel	119,82
4.4.2.159	Molenbergen (Oerle)	86,90
4.4.2.130	Buikse Heide	78,40
4.4.2.21	Bij de Heester	51,84
4.4.2.153	Molenbergen	43,25
4.4.2.249	West van De Donk	42,07
4.4.2.209	Oost van Steensel	26,32
4.4.241	West van Vonder Eind	26,07
4.4.2.11	Bij de Lantie	25,78
4.4.2.10	(Molenbergen)	25,59
4.4.2.261	Bij Kleine Akker Steensel	21,96
4.4.2.133	Buikse Heide	12,55
4.4.2.142	Buikse Heide	11,60
4.4.2.252	Tussen Duizel - Steensel	7,89
4.4.2.227	Oost van Vessem	7,00
4.4.2.123	Bij de Doodsberg	5,80
4.4.2.256	W van Knegsel	3,30
4.4.2.259	W van Knegsel	2,99
4.4.2.132	Buikse Heide	2,28
4.4.2.257	W van Knegsel	0,86
4.4.2.141	Buikse Heide	0,56
4.4.2.150	Doodsberg	0,42

4.3 Kamduinen
Duinen, maar dan in gebogen ruggen, eventueel mooie parabolen. Binnen de bogen liggen vaak uitblazingslaagten.

De kamduinen zijn soms erg lang: 1 tot 2 kilometer komt hier voor. Vaak kronkelen ze omdat we eigenlijk met een reeks aaneengeschakelde paraboolduinen te maken hebben, waar dan inderdaad ook een reeks uitblazingslaagten bij hoort. Deze duinen kunnen van laat-glaciale ouderdom zijn, maar

ook laatmiddeleeuws en alle dateringen daartussen. Zonder detailonderzoek of vergelijking met archeologische sporen zijn ze niet te dateren.

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.4.3.145	Buikse heide	23,65
4.4.3.32	Bij de Heester	22,59
4.4.3.245	Zuid van Knegsel	22,12
4.4.3.253	W van Knegsel	13,43
4.4.3.31	Bij de Heester	10,81
4.4.3.173	Noord van Witreit	10,45
4.4.3.228	Rug lithse heide	9,44
4.4.3.246	Zuid van Knegsel	9,44
4.4.3.230	West van De Donk	8,08
4.4.3.156	Molenbergen (oerle)	7,83
4.4.3.260	Bussereindse heide	6,89
4.4.3.149	Buikse heide	5,51
4.4.3.140	Buikse heide	2,97
4.4.3.232	West van De Donk	2,75
4.4.3.152	Molenbergen	2,37
4.4.3.251	West van Vonder Eind	1,76
4.4.3.175	Noord van Witreit	1,72
4.4.3.208	Oost van Steensel	0,50
4.4.3.210	Oost van Steensel	0,48
4.4.3.211	Oost van Steensel	0,35

4.4 Uitblazingslaagte

Plek waar het zand weggeblazen is, tot op een natte of stugge laag. Soms gevuld met een ven of een (ex-) veen.

De 68 uitblazingslaagten zijn meestal klein, hun gemiddelde grootte is 2 hectare. De grootste is echter bijna 22 hectare, maar ligt deels in de gemeente Bladel. Combinaties van oude kamduinen en oude uitblazingslaagten lijken bij uitstek kansrijk voor sporen uit het Mesolithicum.

Uniek nr.	Naam	Opp (ha)
4.4.4.49	Bij de Heester	21,75
4.4.4.154	Molenbergen-huismeer	18,14
4.4.4.229	West van De Donk	9,77
4.4.4.51	Bij de Heester	7,36
4.4.4.151	Het wierkven	6,79
4.4.4.169	Noord van Witreit	5,58
4.4.4.53	Bij de Heester	4,37
4.4.4.134	Buikse heide	4,16
4.4.4.144	Buikse heide	3,30
4.4.4.167	Noord van Witreit	2,88
4.4.4.148	Buikse heide	2,61
4.4.4.158	Molenbergen (oerle)	2,38
4.4.4.174	Noord van Witreit	2,20
4.4.4.138	Buikse heide	2,19
4.4.4.215	Oost van Steensel	2,06
4.4.4.129	Buikse heide	1,95
4.4.4.231	West van De Donk	1,95
4.4.4.52	Bij de Heester	1,82
4.4.4.244	Zuid van Knegsel	1,73
4.4.4.139	Buikse heide	1,66

4.4.4.143	Buikse Heide	1,42
4.4.4.155	Molenbergen (Oerle)	1,27
4.4.4.161	Molenbergen (Oerle)	1,26
4.4.4.220	Oost van Steensel	1,22
4.4.4.166	Noord van Witreit	1,20
4.4.4.165	Noord van Witreit	1,17
4.4.4.172	Noord van Witreit	1,13
4.4.4.131	Buikse Heide	1,07
4.4.4.162	Molenbergen (Oerle)	1,07
4.4.4.164	Noord van Witreit	1,05
4.4.4.50	bij de Heester	1,04
4.4.4.157	Molenbergen (Oerle)	0,95
4.4.4.177	Noord van Witreit	0,90
4.4.4.243	Zuid van Knegsel	0,84
4.4.4.168	Noord van Witreit	0,82
4.4.4.255	W van Knegsel	0,79
4.4.4.213	Oost van Steensel	0,67
4.4.4.147	Buikse Heide	0,64
4.4.4.258	W van Knegsel	0,57
4.4.4.160	Molenbergen (Oerle)	0,54
4.4.4.221	Oost van Steensel	0,51
4.4.4.250	west van De Donk	0,50
4.4.4.128	Buikse Heide	0,45
4.4.4.240	west van Vonder Eind	0,44
4.4.4.137	Buikse Heide	0,37
4.4.4.163	Molenbergen (Oerle)	0,36
4.4.4.222	Oost van Steensel	0,36
4.4.4.217	Oost van Steensel	0,34
4.4.4.125	bij de Heester	0,33
4.4.4.254	W van Knegsel	0,32
4.4.4.216	Oost van Steensel	0,29
4.4.4.146	Buikse Heide	0,26
4.4.4.171	Noord van Witreit	0,21
4.4.4.170	Noord van Witreit	0,20
4.4.4.126	bij de Heester	0,19
4.4.4.127	Buikse Heide	0,19
4.4.4.124	bij de Heester	0,18
4.4.4.218	Oost van Steensel	0,18
4.4.4.247	Zuid van Knegsel	0,16
4.4.4.135	Buikse Heide	0,13
4.4.4.219	Oost van Steensel	0,09
4.4.4.136	Buikse Heide	0,08
4.4.4.212	Oost van Steensel	0,07
4.4.4.223	Oost van Steensel	0,06
4.4.4.225	Oost van Steensel	0,06
4.4.4.223	Oost van Steensel	0,05
4.4.4.226	Oost van Steensel	0,04
4.4.4.214	Oost van Steensel	0,03

4.5 Fort

Soort getuigeberg in verstoven gebied waarin de oude bodemopbouw nog aanwezig is, vaak bedekt door een bergje stuifzand. Niet aangegeven, want ze zijn alleen door veldverkenning te herkennen.

Thema: 5 Laagte op het Hoge

Een niet-beekdal-laagte, het kunnen oude uitblazingslaagten zijn die in de laatste 1000 jaar niet meer stoven (in cultuurland, heide) maar ook erg oude beekdalen die tot ingesloten laagten werden doordat ze ergens door overstuiving met dekzand tot kom werden. Of rare gaten door smeltend ijs nagelaten etc.

5.1 Pingoruïne

Een *pingo* is een bolvormige heuvel die ontstaat in een gebied met permafrost waar de hydrostatische druk van bevriezend grondwater zorgt voor het opheffen van een laag bevroren grond. Als het klimaat warmer wordt, bijvoorbeeld aan het einde van een ijstijd, blijft van een pingo een cirkelvormig meer of krater over die pingoruïne wordt genoemd. Veel pingoruïnes worden na het afsmelten van het ijs langzaam opgevuld met veen.

In het gebied konden met de gebruikte methode geen pingo-ruïnes herkend worden. Omdat er kennelijk weldegelijk oude (dat wil zeggen tot in het Mesolithicum teruggaande) duinen zijn, kan niet uitgesloten worden dat er ook pingo-ruïnes zullen zijn.

5.2 Andere laagte

Het gaat hier niet om uitblazingslaagte met randwal, maar om laagten in verder min of meer vlak gebied die meestal geen deel uitmaken van dalsystemen. Wel kunnen er stukjes dal tussen zitten die door latere zandverplaatsing afgesnoerd werden. Het gaat om maar liefst 86 laagten met een totaal oppervlakte van 596 hectare. Deze laagten variëren sterk in grootte. De grootste liggen helemaal in het noorden, tegen de duinen van de Oirschotse Heide: de laagte van het Houtven en het Koemeer (86 ha) en de laagte waarin het Langven lag (61 ha) en die deels buiten de gemeente Eersel steekt. Veruit de meeste laagten liggen in het gebied tussen de dorpen Vessem en Wintelre.

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.5.2.112	Houtven-Koemeer	85,97
4.5.2.122	Langven	61,20
4.5.2.87	Postelse Weijer	55,88
4.5.2.111	Wintelreven	52,00
4.5.2.108	bij De Vleut	27,93
4.5.2.19	De Rooten	26,91
4.5.2.77	bij Driehuis	25,77
4.5.2.105	Lithse Heide	19,04
4.5.2.49	Mostheuvel	11,84
4.5.2.115	Aan Bruggenrijt	11,65
4.5.2.95	Lithse Heide	8,10
4.5.2.98	Lithse Heide	8,01
4.5.2.96	Lithse Heide	8,00
4.5.2.59	Lithse Heide	7,49
4.5.2.110	Noord van Wintelre	7,24
4.5.2.81	tussen Hoogcasteren-Knegsel	6,59
4.5.2.75	Postelse Weijer (Eersel)	6,55
4.5.2.127	De Aardborst	6,52
4.5.2.100	Lithse Heide	6,04
4.5.2.63	tussen Vessem-Half Mijl	5,72
4.5.2.61	Lithse Heide	5,60
4.5.2.73	De Rooten	5,50
4.5.2.17	De Rooten	5,31
4.5.2.130	Scherpenhering	4,61
4.5.2.107	Lithse Heide	4,60

4.5.2.51	Rouwven	4,59
4.5.2.90	Vluttersven	4,55
4.5.2.64	tussen Vessem-Half Mijl	4,48
4.5.2.85	tussen Hoogcasteren-Kneg	4,22
4.5.2.52	Berkvennen	4,21
4.5.2.94	Lithse Heide	4,13
4.5.2.60	Lithse Heide	4,08
4.5.2.84	tussen Hoogcasteren-Kneg	3,94
4.5.2.62	Lithse Heide	3,71
4.5.2.72	Aan Dalemseweg	3,64
4.5.2.67	bij Driehuis	3,62
4.5.2.50	west van Kleine Beerse	3,61
4.5.2.68	tussen Hoogcasteren-Kneg	3,60
4.5.2.99	Lithse Heide	3,53
4.5.2.65	tussen Vessem-Half Mijl	3,18
4.5.2.78	bij Driehuis	3,10
4.5.2.121	Noord van Wintelre	3,04
4.5.2.104	Lithse Heide	2,97
4.5.2.74	achter de Rosheining	2,79
4.5.2.119	Noord van Wintelre	2,64
4.5.2.24		2,49
4.5.2.69	bij Driehuis	2,49
4.5.2.71	Aan Dalemseweg	2,39
4.5.2.101	Lithse Heide	2,08
4.5.2.86	tussen Hoogcasteren-Kneg	2,06
4.5.2.114	Noord van Wintelre	1,92
4.5.2.89	tussen Vessem-Half Mijl	1,90
4.5.2.117	Noord van Wintelre	1,90
4.5.2.82	tussen Hoogcasteren-Kneg	1,78
4.5.2.80	tussen Hoogcasteren-Kneg	1,73
4.5.2.88	Halfmeilsven	1,61
4.5.2.128	Half Mijl	1,58
4.5.2.97	Lithse Heide	1,34
4.5.2.106	Lithse Heide	1,34
4.5.2.120	Noord van Wintelre	1,34
4.5.2.109	Lithse Heide	1,32
4.5.2.116	Noord van Wintelre	1,30
4.5.2.76	De Rooten	1,26
4.5.2.123	Beversven	1,23
4.5.2.54	Rouwven	1,21
4.5.2.55	Rouwven	1,19
4.5.2.118	Noord van Wintelre	1,12
4.5.2.56	Lithse Heide	1,06
4.5.2.53	Berkvennen	1,05
4.5.2.58	Lithse Heide	1,05
4.5.2.93	Lithse Heide	1,04
4.5.2.126	Bij de Doodsberg	1,00
4.5.2.70	O van Duizel	0,90
4.5.2.91	Lithse Heide	0,69
4.5.2.23	tussen Vessem-Half Mijl	0,65
4.5.2.113	Noord van Wintelre	0,63
4.5.2.79	tussen Hoogcasteren-Kneg	0,60

4.5.2.102	Lithse Heide	0,55
4.5.2.129	bij de Lantie	0,39
4.5.2.66	tussen Vessem-Half Mijl	0,37
4.5.2.83	tussen Hoogcasteren-Kneg	0,35
4.5.2.92	Lithse Heide	0,34
4.5.2.103	Lithse Heide	0,27
4.5.2.125	Bij de Doodsberg	0,23
4.5.2.124	Bij de Doodsberg	0,18
4.5.2.57	Lithse Heide	0,17

Thema: 6 Dalen op het Hoge

Normaler wijze beekdalen met beek, maar soms geheel gevuld met veen en dan (vroeger) beekloos. We onderscheiden:

6.1. Dal
Langgerekt doorlopend dal.

In het westen van Eersel ligt het zuid-noord gerichte dal van de Kleine Beerse of Stroom. Over een lengte van ruim 2 kilometer loopt dit dal buiten de gemeente. In het oosten van Eersel liggen noordoostwaarts gerichte dalen van de Steenselse Aa, de Gender en een beek die heel ambitieus De Dommel genoemd werd. Het dal van de Bruggenrijt bij Wintelre heeft dezelfde richting maar is veel smaller. Bovendien verdween het net buiten Wintelre in een vlakte, en nu in het vliegveld. In totaal zijn 11 dalen en zijdalen onderscheiden, met een totale oppervlakte van 1713 hectare.

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.6.1.3	Kleine Beerse	696,63
4.6.1.30	Steenselse Aa	341,04
4.6.1.29	Gender	209,99
4.6.1.32	Beemden Boksheide	128,67
4.6.1.28	Poelenloop	95,60
4.6.1.36	zijdal Rietven	76,74
4.6.1.35	zijdal Aardborst	54,74
4.6.1.34	NO van Duizel	49,55
4.6.1.38	Bruggenrijt	42,36
4.6.1.39	Leemskuilen	13,48
4.6.1.31	oost van Steensel	4,49

In het kader van de ruilverkaveling werden de Gender, de Run en de Kleine Beerze met zijriviertjes verbreed. Er werd gekozen voor een enigszins kronkelend tracé. Bijna alle bruggen moesten worden vernieuwd, aantal stuwen gebouwd.[1]
Het beekje Bruggenrijt in Wintelre is de natuurlijke grens tussen Wintelre en Oerle.[2]

Afbeelding: Beekdal De Run bij de Hertheuvelsehoef (november 2010).

[1] Dams, A., F.J.P. Huijbregts, J. Spoorenberg 1989, 288.
[2] Bijnen 1990, 87.

6.2 Rijt

Begin van een beekdal, vaak in kwelzone, vaak moerassig of venig en met een afsnoering eer het eigenlijke dal begint.[3]

Aan de uitlopers van deze dalen en hun zijdalen kwamen rijten voor: plaatsen waar het water uit de bodem komt aan de kop van zo'n dal, wat meestal een erg natte plek opleverde. Ik heb er 2 onderscheiden met een gezamenlijke oppervlakte van 44 hectare, maar mogelijk levert een toponymische studie van het gebied nog een reeks andere rijten op!

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.6.2.37	Dieprijt	36,96
4.6.2.8	zuid van De Heuvel	6,56

6.3 Waterscheiding

Vanuit de zuidwestpunt van Eersel over de Eerselse windmolen en dan verder pal noordwaarts loopt de waterscheiding tussen de beken van het Beerse-systeem en de beken die noordwaarts naar de Dommel stromen. Dwars daarop loopt er in de Oirschotse Heide een waterscheiding met het bekensysteem van Oirschot – Best.

3 Beex, 1964b.

Thema: 7 Beken

De beken in Eersel zijn merendeels ‘genormaliseerd” ofwel rechtgetrokken. Op deze kaart is echter hun kronkelende gedaante weergegeven en dat op basis van de kadasterkaarten van ca 1828. Een probleem is de naamgeving van de beken, niet alleen hier maar in heel de Kempen. Soms verandert een beek al binnen één oude gemeente van naam, in de regel gebeurt dat zodra de beek een gemeentegrens oversteekt. Zo is de naam “Kleine Beerse” een meer regionale naam voor hetzelfde water dat binnen Eersel soms “De Stroom” heet. Omdat er zoveel beekjes zijn die “Aa” heten, voeg ik daar een kenmerkende plaatsnaam aan toe. Voor weer andere beekjes geeft de kadasterkaart geen naam. Daar is de naam ontleend aan latere topografische kaarten. Vaak heten de beken tegenwoordig wéér anders: hier staan dus de oude namen voorop!

7.1 Beekloop

De eigenlijke natuurlijke beek. Op de kadasterkaarten is in de regel goed te zien tot waar een beek stroomopwaarts natuurlijk is (bochten!). Daarop sluiten dan gegraven, meestal rechte, waterlopen aan, aangelegd bij de ontginning van de heide. Die rechte stukken horen tot het cultuurlandschap.

In totaal zijn 26 beken en beekjes onderscheiden, met een totale lengte van ruim 67 kilometer meestal binnen of op de grens van Eersel.

Uniek nr	Naam	Lengte (m)
4.7.1.40	Steenselse Aa	12796
4.7.1.4	De Stroom of Kleine Beerse	8786
4.7.1.45	De Dommel	6207
4.7.1.43	Gender	5956
4.7.1.42	Duizelse Aa	3741
4.7.1.35	Diepreitse Waterloop	3152
4.7.1.37	(beek van Eersel)	3057
4.7.1.23	Biemeerse Loop	2866
4.7.1.9	Kleine Aa (Casteren)	2502
4.7.1.27	Duizelse Aa	2289
4.7.1.25	De Heze	2260
4.7.1.24	Bruggenrijt	1755
4.7.1.34	(bij de Heibloemsehoek)	1532
4.7.1.30	(bij de Weijer)	1468
4.7.1.29	(loopje Kort Kruis)	1270
4.7.1.31	(loop Bovenheuvel)	1186
4.7.1.28	(langs kerk Vessem?)	1088
4.7.1.46	(beekje bij Donk)	938
4.7.1.33	(bij Stokkelen)	910
4.7.1.38	(N van Schadewijk)	794
4.7.1.36	(bij de voort)	785
4.7.1.44	(bij Wolfshoek)	632
4.7.1.39	(loopje bij Steensel)	567
4.7.1.26	(beek van Eersel)	355
4.7.1.32	(door de Eerdbrand)	346
4.7.1.41	(beek van Eersel)	288

7.2 Oude meander

Reeds in een vroeg historisch of zelfs prehistorisch stadium afgesnoerde meanders. Vaak half open en half verland met veen of dichtgroeiende boerenkuilen.

7.3 Overstromingsgebied

Soms belandt een beek in een erg vlak gebied waar amper nog van een dal sprake is: zo'n gebied kon gemakkelijk onder water schieten. Iets dergelijks ook bovenstrooms van bijna-afknellingen van beekdalen door dekzandruggen. Dergelijke overstromingsgebieden zijn wel eens "gecultiveerd" tot een "vloed" bij een watermolen. Die "vloed" noteren we bij het cultuurlandschap, het natuurlijke fenomeen van de overstromingsvlakte noteren we onder fysisch landschap.

Thema: 8 Moeren op het Hoge

Van deze moeren op het hoge blijkt op de moderne geomorfologische en bodemkaart niets meer. Ze zijn via archiefonderzoek gevonden en gereconstrueerd. Hierbij zijn de waterhoudende vennen volgens de kadasterkaarten alle opgenomen. Een aantal vennen draagt namen met de naam elementen “klot”, “wit”, “zwart” erin: daar is zeker turf gestoken of gebaggerd. Andere dragen namen die op leemwinning duiden. Opvallend is dat heel wat vennen op de topografische kaart niet vol water staan en dat die kaart weer enkele vennen tekent die op de kadasterkaart niet aangegeven zijn. Kennelijk was de waterstand lokaal nogal wisselend van jaar op jaar!

8.1 Ven

Natuurlijk open water op oude kaarten, zoals kadaster. Hier gegraven poelen in het cultuurlandschap. Sommige vennen(groepen) werden omgebouwd tot viskwekerij. De vennen noteren bij fysisch landschap; de viskwekerijen bij cultuurlandschap. Vennen ontstonden deels door het leeggraven van met veen gevulde laagten. In veel vennen werd nog recent van de bodem “klot”, goeie turf, gewonnen.

Er zijn 120 vennen opgenomen, met een totale oppervlakte van bijna 550 hectare. Enkele vennen strekken zich ook een eindje over de gemeentegrens uit. De grootste vennen lagen in het noorden, tegen de Oirschotse Heide aan: Het Langven (51 ha), Het Houtven (44 ha), Het Wintelre Ven (42 ha), De Grote Koemeer (23 ha) en het grootste Aardborst-ven met bijna 20 hectare.

De 20 grootste vennen:

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.8.1.265	Het Langven	51,25
4.8.1.258	Het Houtven	43,88
4.8.1.279	Het Wintelre Ven	42,07
4.8.1.226	De Grote Koemeer	22,58
4.8.1.220	De Aardborst-1	19,54
4.8.1.241	De Postelse Weijer	19,00
4.8.1.232	De Kleine Koemeer	16,03
4.8.1.227	De Grote Meer	15,95
4.8.1.273	Het Rouwven	10,58
4.8.1.175	(aan de Bruggenrijt)	9,34
4.8.1.242	De Rooten	9,05
4.8.1.244	De Rooten	8,01
4.8.1.275	Het Visven	7,84
4.8.1.281	Het Zandven	7,66
4.8.1.233	De Kleine Meer	7,30
4.8.1.50	noordoost van De Pan	6,88
4.8.1.221	De Aardborst-2	6,83
4.8.1.198	(bij Elzenbroeken)	6,77
4.8.1.230	De Huuge Weijer	6,66
4.8.1.237	De Meer	6,63

8.2 Moeras

Moerassige gebieden waarvan niet duidelijk is dat het ooit veengebieden waren. De geomorfologische kaart geeft ook “moerassige” gebieden aan. Deze zijn overgenomen in de subcategorie 8.2 “Moerassig”. Het betreft 7 plekjes, samen 38 hectare, maar De Grote Meer tussen Vessem en Wintelre neemt daarvan alleen al 20 hectare voor zijn rekening.

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.8.2.121	(op grens met Vessem)	1,65
4.8.2.286	Het Rouwven	4,59
4.8.2.291	De Grote Meer	20,16
4.8.2.290	De Kleine Meer	7,49
4.8.2.289	West van De Donk	1,55
4.8.2.288	Lithse Heide	1,03
4.8.2.287	Het Hellegat	1,49

8.3 Veengebied actueel

Zowel de geomorfologische kaart als de bodemkaart geven gebieden aan waar thans ondiep in de bodem nog veen of een moerige laag aanwezig is. Deze gronden zijn samen genomen in de subcategorie 8.2: “Veen, actueel”. Binnen Eersel betreft het 6 gebieden. Samen is dat 416 hectare waarvan het dal van de Kleine Beerse meer dan de helft beslaat.

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.8.3.130	Kleine Beerse	268,47
4.8.3.294	langs Steenselse Aa	48,68
4.8.3.293	langs Steenselse Aa	46,47
4.8.3.295	langs Steenselse Aa	24,33
4.8.3.296	Dieprijt	22,56
4.8.3.292	Gender	5,09

8.4 Veengebied verdwenen

Gebieden waar ooit in de laatste 5000 jaar veen aan de oppervlakte lag. Aantoonbaar leeg geturfde vennen (niet omwille van de klot) horen er ook bij. Meestal in pleistocene laagten, maar het veen kon zich van daaruit ook verbreiden over de vlakkere omgeving. Het meeste veen is in de middeleeuwen en daarna weggegraven: het gaat dan om een reconstructie!

Voor het verdwenen veen is een schatting gemaakt van plekken waar vroeger veen gelegen kan hebben. Daarvoor zijn onder meer de namen van de vennen uit 1828 benut. Namen met daarin de elementen wit, zwart, goor, moer, turf, klot en lok wijzen hoogstwaarschijnlijk op plekken waar ooit veen zat dat intussen opgeruimd is. Turfvaarten zijn hier niet geweest: de turf werd per kar afgevoerd.

Het gaat om 7 plekken, met een totale oppervlakte van nog geen 23 hectare.

Uniek nr	Naam	Opp (ha)
4.8.4.298	Rouwven	5,97
4.8.4.299	Vluttersven	4,55
4.8.4.297	Dieprijt	4,44
4.8.4.300	Moergat	3,19
4.8.4.302	Lokvennen	1,89
4.8.4.301	Moerklotven	1,35
4.8.4.303	Lokvennen	1,30

Thema: 9 Heide

In de Volle Middeleeuwen werd een begin gemaakt met plaggenbemesting. Heide en grasplaggen werden vermengd met de mest van het vee. Eerst gebeurde dit in de openlucht, later in zogenoemde potstallen. Hierdoor ontstonden vruchtbare, humeuze akkerbodems. Rond 1850 bestond Kempenland nog voor tweederde uit woeste gronden, vooral heide. In de periode 1850-1940 hebben zich ingrijpende veranderingen voorgedaan in het grondgebruik in de Kempen. De woeste gronden werden ontgonnen. Tot aan het einde van de 19de eeuw was er vooral sprake van grootschalige bosaanplant. Rond het jaar 1900 kwamen, me name dankzij een meer algemeen gebruik van kunstmest, grootschaliger heideontginningen op gang. Rond 1940 waren van de grote heidevelden nog maar enkele grotere gebieden over. Na de Tweede Wereldoorlog werden nog meer heidegronden in cultuur gebracht.

Bij de reconstructie van het historisch landschap is gebruik gemaakt van drie referentieperiodes, drie ijkpunten (circa 1830, 1900, 1930), waardoor de ontwikkeling van het landschap gestalte krijgt. Aan de hand van het historisch kaartmateriaal uit betreffende periodes kon de ontwikkeling van het landschap, in dit geval de heide, in kaart worden gebracht.[4]

9.1. Hei in 1840

Uniek nr	Naam
4.9.1.001	Hei rondom Kreyel
4.9.1.002	Grooten Aard
4.9.1.003	Buiksche Heide
4.9.1.004	Lilsche Heide
4.9.1.005	Landschotsche Heide
4.9.1.006	Heide tussen Vessem en Hoogeloon
4.9.1.007	Knegselsche Heide
4.9.1.008	Meerheide
4.9.1.009	Heide tussen Knegsel en Steensel
4.9.1.010	Wolfshoek
4.9.1.011	Grooten Aard
4.9.1.012	Heide tussen Steensel en Schadewijk
4.9.1.013	Neerheide
4.9.1.014	Grooten Aard
4.9.1.015	De Pan
4.9.1.016	Diepreitsche Heide
4.9.1.017	Burgerheide
4.9.1.018	Den Boevenheuvel

De Landschotse heide was oorspronkelijk een groot gebied van ongeveer 1000 ha., dat zich uitstrekte van Middelbeers - Westelbeers tot aan de gemeenten Vessem en Hoogeloon. Aan de westzijde grenst het gebied aan het beekdal van de grote Beerze en aan de oostzijde aan het beekdal van de kleine Beerze. Op oude kaarten staat de naam Landschotse heide meestal aan de zuidoostzijde van het huidige heidegebied aangeduid, bij de gemeentegrens van Vessem.

4 Historisch kaartmateriaal: 1832: kadaster 1832; 1838: topografie 1837-1840. Uit de reproductie Wolters-Noordhoff, 1990; 1845: Topografie ca 1845: Voordt-Pieck, L. van der, M. Kuijl,1845; 1900: Topografie ca 1900 Wieberdink, 1989. Dit zijn de Bonneblaadjes.

9.2. Hei in 1900

Uniek nr	Naam
4.9.2.001	Groote Heide
4.9.2.002	Zeeltsche Heide
4.9.2.003	Straatsche Heide
4.9.2.004	Oostelbeersche Heide
4.9.2.005	Buiksche Heide
4.9.2.006	Heideterrein 'Heggeneind'
4.9.2.007	Lilsche Heide
4.9.2.008	Landschotsche Heide
4.9.2.009 + 4.9.2.010	Steen Einden
4.9.2.011	Onbekend
4.9.2.012	Groote Aard
4.9.2.013 + 4.9.2.014	Biestvelden
4.9.2.015	Knegselsche Heide
4.9.2.016	Duizels Heike
4.9.2.017	Hei nabij 'de Mosik'
4.9.2.018	Hei nabij 'Donksche Hoeven'
4.9.2.019	Hei nabij 'Nieuwe Erven'
4.9.2.020	Hei rondom 'Panberg'
4.9.2.021 + 4.9.2.022	Diepreitsche Heide
4.9.2.023	Hapertsche Heide
4.9.2.024	Wilreitsche Heide
4.9.2.025	Hei nabij 'Boxheide'
4.9.2.026	Lage Heide
4.9.2.027 + 4.9.2.028	Waalwijker Heide
4.9.2.029	Molenveld Broek
4.9.2.030	Bussereindsche Heide
4.9.2.031	Molenhoeksche Heide
4.9.2.032 + 4.9.2.033	Nieuwe Erven
4.9.2.034	Schootsche Heide
4.9.2.035	Meer Heide
4.9.2.036	Knegsels Heike

9.3. Hei in 1930

Uniek nr	Naam
4.9.3.001	Onbekend
4.9.3.002 t/m 4.9.3.005	Buiksche Heide
4.9.3.006	Landschotsche Heide
4.9.3.007	Groote Zeetstsche Heide
4.9.3.008	Straatsche Heide
4.9.3.009 t/m 4.9.3.025	Oostelbeersche Heide
4.9.3.026 t/m 4.9.3.043	Lilsche Heide

4.9.3.044 t/m 4.9.3.046	Knechselsche Heide
4.9.3.047 t/m 4.9.3.065	Knechsels Heike
4.9.3.066 t/m 4.9.3.068	Rooten
4.9.3.069 + 4.9.3.070	Cartierheide en Hapertsche Heide
4.9.3.071 t/m 4.9.3.084	Grooten Aard
4.9.3.085 t/m 4.9.3.099	Diepreitsche Heide
4.9.3.100 t/m 4.9.3.102	Waalwijker Heide
4.9.3.103 t/m 4.9.3.154	Lage Heide
4.9.3.155 t/m 4.9.3.196	Wolfshoeksche Heide

4.9.3.069 Cartierheide

Heidegebied met een aantal kleinere vennen. Restant van de grote, open heidegebieden die sinds de Late Middeleeuwen (1250-1500) in grote delen van de Brabantse zandgebieden voorkwamen. Midden over de heide loopt de zandweg Bredase Baan, een onderdeel van de oude landweg tussen Luik en Breda. In 1932 is het gebied door de Belgische baron de Cartier de Marchienne geschonken aan Natuurmonumenten. Voor die tijd was het in gebruik als jachtgebied. Langs het Dalems Stroompje liggen kades die werden gebruikt om het (water)wild te kunnen besluipen. Deze kades dateren uit de periode 1900-1925. Aan de randen enige spontane opslag van berken en dennen. Het gebied kent een samenhang met de akkers bij Witrijt, De Pan, Spijkert en De Heestert, die eeuwenlang als eilanden in de omliggende heide lagen, en met de omliggende jonge heidebebossingen. Cultuurhistorische waarde: hoog. CHW. nr. V323

Afbeelding: De Cartierheide ligt grotendeels in Hapert en een klein deel in Eersel (foto Eindhovens Dagblad jan. 2021).

Thema: 11 Restbossen

11.1 Restbos
Bossen die kennelijk de bos-vijandige middeleeuwen overleefden en pas daarna sneuvelden of misschien zelfs nog bestaan.

4.11.1.001 t/m 4.11.1.190 Restbos Eersel
Bij de reconstructie van het restbos is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal vanaf 1830 t/m 1930. Daar waar op alle kaarten bos voorkwam zijn aangemerkt als restbos.[5]

11.2 Ecologisch oud bos[6]
Een oude boskern is een bos dat tenminste voorkomt op topografische kaarten van ca. 1840 en waar een deel uit inheemse bomen of struiken bestaat. Inheems zijn de bomen en struiken die zich sinds de spontane vestiging na de laatste IJstijd (vanaf ca. 13000 jaar geleden) ter plekke altijd natuurlijk hebben verjongd. Ze kunnen ook kunstmatig verjongd zijn, maar dan moet het plantmateriaal afkomstig zijn van strikt lokaal oorspronkelijke bomen of struiken. Dit betekent dat bomen en struiken die als soort wel inheems zijn, maar ingevoerd werden uit een andere klimaatzone of geologische regio niet als inheems worden aangemerkt. Plantmateriaal uit direct aangrenzende gebieden (ook over landsgrenzen) kan daarentegen wel als oorspronkelijk inheems worden gedefinieerd, als het verder voldoet aan de definitie.

Aangeplante bomen en struiken zijn niet zonder meer te onderscheiden van hun inheemse verwanten. Ervaren veldwerkers kunnen wel heel wat morfologische verschillen vaststellen, maar in de praktijk worden inheemse bomen en struiken onderscheiden door middel van een aantal parameters of criteria. De werkwijze hiervoor is ontwikkeld door Maes.[7] De criteria hebben betrekking zowel op de boom zelf als op de groeiplaats. Soms bieden archieven of herinneringen van omwonenden hulp. Een nieuwe hulpbron is kennis van het DNA met behulp waarvan inheemse genenbronnen kunnen worden gekarakteriseerd.

De belangrijkste criteria die de groeiplaats betreffen:
- het landschapselement komt voor op de historische topografische kaart van ca. 1830-1850 of ouder;
- het landschapselement komt op latere topografische kaarten voor, maar er zijn duidelijke aanwijzingen dat er vanuit oudere landschapselementen in de buurt uitzaaiing heeft plaats gevonden;
- het landschapselement maakt in het veld een oude en ongestoorde indruk
- het bodemtype en de groeiplaatsomstandigheden komen min of meer overeen met de natuurlijke standplaats van de soort;
- de bodem maakt een ongestoorde indruk;
- de boom of struik komt voor in het ter plaatse natuurlijke of afgeleide vegetatietype;
- er zijn plantensoorten aanwezig in de boom-, struik- of kruidlaag die indicatief zijn voor oude bosplaatsen of houtwallen. Hierbij wordt een lijst gehanteerd zoals die voor de bossen van Vlaanderen is opgesteld door M. Hermy (Tack et al., 1993), aangevuld met soorten die representatief zijn voor Nederland
- de standplaats ligt binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van de betreffende soort;
- in de omgeving komt de betreffende soort voor op vergelijkbare standplaatsen;
- in of nabij de standplaats komen oude natuurlijke of cultuurhistorische elementen voor zoals beekmeanders, wallen, greppels, graften, holle wegen en oude perceelsgrenzen.

De belangrijkste criteria die de boom of struik zelf betreffen:

5 Historisch kaartmateriaal: 1832: kadaster 1832; 1838: topografie 1837-1840. Uit de reproductie Wolters-Noordhoff, 1990; 1845: Topografie ca 1845: Voordt-Pieck, L. van der, M. Kuijl, 1845; 1900: Topografie ca 1900 Wieberdink, G.L.,1989. Dit zijn de Bonneblaadjes.
6 Bestanden Bert Maes 2010. Maes, Rövekamp, Van Loon, 1996.
7 Maes, 1993.

- de boom of struik is een wilde inheemse variëteit, geen cultuurvorm;
- de boom of struik maakt een spontane en niet-aangeplante indruk;
- het betreft een zichtbaar oude boom of struik, een oude stoof van voormalig hakhout of spaartelg (op enen gezet);
- DNA onderzoek geeft indicaties..

Overige criteria
- uit archieven blijkt een hoge ouderdom van de groeiplaats of zijn er indicaties voor het inheemse karakter;
- uit mededelingen van bewoners ter plaatse blijkt een hoge ouderdom van de groeiplaats;
- uit archeobotanisch- of archeologisch onderzoek volgen indicaties voor het inheemse karakter.

In de praktijk gaan zelden alle criteria tegelijk op. Op verarmde plaatsen bijvoorbeeld zullen indicatieve kruiden ontbreken. Er is ook niet altijd sprake van oude bomen of oud hakhout. Het uitsluiten van typische tuinvariëteiten is nog wel mogelijk, maar determinatie van wilde variëteiten is alleen met veel veldervaring soms mogelijk. De criteria dienen ook in samenhang met elkaar gebruikt te worden.

De groeiplaatsen van inheemse bomen en struiken zijn tijdens het onder zoek door Maes in het veld aangegeven op een veldkaart met topografische ondergrond, schaal 1:10.000. Op het inventarisatieformulier werden opgenomen:
- gegevens betreffende de standplaats (topografie, geomorfologie, bodem, vegetatietype, indicatieve kruiden e.d.);
- gegevens over het beheer;
- de karakteristieke bomen en struiken (mate van voorkomen, inheems karakter, omtrek, hoogte, optreden van verjonging);
- gegevens ten behoeve van de oogst van vruchten of zaden (bloei, vruchtzetting, mate van bereikbaarheid).

De in de rapportage opgenomen soorten en groeiplaatsen zijn steeds in het veld bezocht en bestudeerd. In de praktijk is gebleken dat er in bestaande inventarisatierapporten ten aanzien van een aantal soortengroepen onvoldoende zekerheid bestaat over de determinatie of dat er sprake is van onzorgvuldige determinatie. Dit geldt voor geslachten als Betula, Quercus, Crataegus, Prunus, Salix, Rosa en Ulmus.

Uniek nr	Totaal ha	Naam	Toelichting
4.11.2.160	0,03	Domineespad	enkele oude doorgeschoten haagbeuken van een oude heg.
4.11.2.161	0,09	Laaghuis	oude doorgegroeide haagbeukheg
4.11.2.162	0,84	Rotsheuvel	bosje met eikenspaartelgen en voormalig hakhout
4.11.2.163	0,21	Boksheidse Dijk	oude wal met eikenspaartelgen en voormalig hakhout
4.11.2.164	0,32	Broekstraat	oud pad met eikenspaartelgen en hakhoutrelicten
4.11.2.165	0,35	Broekstraat	bosje langs beek met oude eikenhakhoutwal
4.11.2.167	2,38	Molenveld	oud moerasbosje langs beek met elzenhakhout
4.11.2.168	29,33	Grootgoor	groot nat bosgebied met spontane begroeiing en houtopslag; tevens hakhoutrelicten. Salix aurita en Myrica gale.
4.11.2.169	0,10	Duivelsberg	oude wal met eikenspaartelgen
4.11.2.170	3,53	Knegsel/Hoekdries/ Wolfshoek	uitgebreid complex van oude wallen met eikenspaartelgen en oude eikenhakhoutstoven
4.11.2.197	1,67	Heikesestraat	bosje met hakhoutrelicten
4.11.2.198	12,88	Spekdonken	bosjes, bosranden en bosgedeelte langs beek met oud hakhout van els, es en eik en broekbos.
4.11.2.199	7,86	Het Heike Borsent	oude eiken- en elzenhakhout
4.11.2.210	0,33	Veneind/Katerstraat	wal met oude eikenhakhoutstoven
4.11.2.211	0,80	Grootakker	houtkant met spaartelgen van Quercus robur

4.11.2.212	1,35	Den Aard/Kleine Beerze	smalle bosstrook langs beek met spaartelgen en voormalig hakhout
4.11.2.213	2,17	Zandstraat	houtkanten en houtwallen langs pad met eikenhakhoutstoven
4.11.2.214	0,71	Biemeren	bosje met oud eikenhakhout en oude lage knoteiken. Rhamnus cathartica aangeplant.
4.11.2.232	0,07	Winteresche Hut	oude hegrestant van Fagus sylvatica (overzijde: zeer klein hegrestant)
4.11.2.233	0,06	Mostheuvel	oud hegrestant van Fagus sylvatica
4.11.2.352	0,41	Veneind	rommelbosje met eikenspaartelgen; hakhoutresten; stort tuinafval
4.11.2.353	0,08	't Koepeltje	relict eikenwal

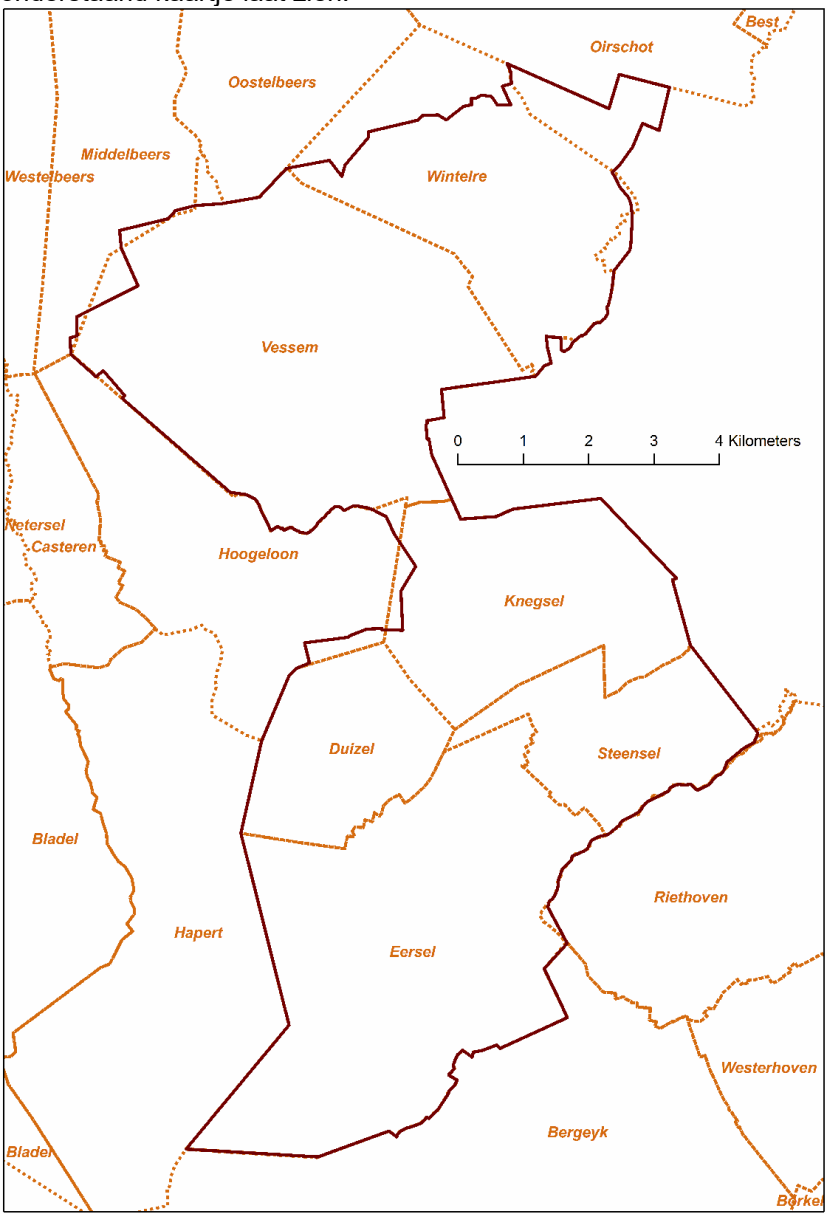
2. Inventarisatie historisch landschap – Eersel

E. Wijnen, M.D. Wagemans & K.A.H.W. Leenders[8]

2.1 Algemeen

De huidige gemeente Eersel werd op 1 januari 1997 gevormd uit de gemeenten Vessem, Wintelre en Knegsel (4424 hectare) en Eersel (3561 ha). Kleine delen van andere gemeenten werden op die datum aan Eersel toegevoegd: per saldo 202 hectare van Veldhoven, 48 ha. Van Hoogeloon, Hapert en Casteren, 18 van Oost- West en Middelbeers en 6 van Riethoven. Aan Bergeyk werd een hoekje van 7 hectare afgestaan. Een jaar later volgde een kleine grenscorrectie waarbij nog 3 hectare van Veldhoven naar Eersel overging. In 1923 was al de oude gemeente Duizel en Steensel aan Eersel toegevoegd.

In historische zin bestaat de huidige gemeente dus uit een groot aantal oude “dorpen” zoals onderstaand kaartje laat zien.

De oude dorpsgebieden binnen het Eersel van 1997.

8 Met bijdragen vanuit de gemeentelijke werkgroep.

Enkele onvolledige bevolkingsaantallen:

	Inwoners 1438	Inwoners 1496	Inwoners 1526	Haardtell. 1650	Inwoners 1795	Inwoners 1899	Inwoners eind 1996
Eersel	925	890	865	176	845	1010	12913
Duizel	220	215	205	42	267	268	744
Steensel	230	190	225	48	bij Duizel	285	
Knegsel	165	135	120		198	192	
Vessem	400	425	410		538	539	5323
Wintelre	230	235	250		259	388	
Totaal	2170	2090	2075		2107	2682	18980

Ontwikkeling van de dorpen in getallen.[9]

Het is opmerkelijk hoe de bevolking van de Eerselse dorpen tussen 1438 en 1795 praktisch constant bleef op 2100 personen. Pas de 19e eeuw bracht enige groei. De bevolking explodeerde in de 20ste eeuw en bedraagt nu het negenvoudige van het eeuwenlange aantal van 2100. De groei concentreerde zich in het oude Eersel, waar de bevolking verveertienvoudigde.

Het oude Eersel

Gebied

Eersel was vermoedelijk de oorspronkelijke hoofdplaats van het graafschap van de Kempen, dat in 1203 in handen kwam van de hertog van Brabant, die ter plaatse een burcht bouwde of handhaafde. Die burcht verdween al in de 13de eeuw. Eersel hoorde na 1203 tot het Kwartier van Kempenland. De gemeente Eersel ontstond in 1810 door afscheiding van Duizel en Steensel. Per 1 januari 1923 werden Duizel en Steensel weer bij Eersel gevoegd. Per 1 januari 1997 ging die gemeente op in de nieuwe gemeente Eersel.

Eersel bestond in 1662 uit 8 gehuchten of heertgangen, die vanouds in vieren waren gedeeld[10]:
1. de Hees (4à 5 huizen), Schadewijk en de Hoogstraat (6 à 7 huizen)
2. Stokkelen, de Voort (6 à 7 huizen) en Boxhei (7 à 8 huizen)
3. De Dijk.
4. De Straat of de Plaats.

Geschiedenis van het wapen[11]

In 1254 is sprake van schepenen van Eersel. De schepenbank kende twee zegels, beide met een identieke voorstelling, doch één met en één zonder lelies. Beide vertonen een burcht, bestaande uit een hoofdtoren waarvoor een poortgebouw geflankeerd door twee torens. Onder het poortgebouw zien we een schuingeplaatst wapenschild: drie drielingsbalken en in het schildhoofd een uitkomende leeuw. In 1704 bestond een nieuw stempel. Daarin staan de torens los en lijkt de poort tegen de hogere middentoren te zijn geplakt. Het wapenschildje geeft geen drielingsbalken meer maar een negental golvende lijnen. Beide lelies zijn dan voetloos. Dit zegel was tenminste in gebruik tot 1747 en weer in 1807. Van dit zegeltype zond de burgemeester in 1815 een afdruk in aan de gouverneur der provincie en het wapen werd in 1817 bevestigd. Het formeel per 1 januari 1923 vervallen wapen van Eersel werd in de praktijk door de nieuwe gemeente tot 1988 gecontinueerd. Op verzoek van Burgemeester en Wethouders stelde het streekarchief – voorloper van het RHCe – in 1987 een onderzoek naar het wapen in, hetgeen resulteerde in het verlenen van een nieuw wapen bij Koninklijk Besluit van 22 augustus 1988 nr. 9: "In keel een burcht van zilver, verlicht van het veld, gevoegd van

9 Bron: Biggelaar e.a. 1993, 62, Vrijheid op de Run, 71; Anoniem, z.j.: Venster op het verleden. 20 jaar heemkunde in Vessem, Wintelre en Knegsel, 133; voorts website Volkstellingen en Cuvelier 1912.

10 Dams e.a. 1989,114.

11 Originele wapendiploma in RHCe, THA, Atlantisnr. 24006 (1817). Foto wapen (1817) uit Wapenregister Hoge Raad van Adel: RHCe, THA, Zegelkaarten, doos 2. Jan Melssen, 'Het gemeentewapen van Eersel', Kroniek van de Kempen 8 (1988) [Hapert, 1990] 73-74. J.Th.M. Melssen, 'Het nieuwe wapen der gemeente Eersel', De Nederlandsche Leeuw 106 (1989) 139-140. J.Th.M. Melssen, 'Het wapen van Eersel, een historische verkenning', in: A. Dams e.a. (red.), Eersel Duizel Steensel. Drie zaligheden (Hapert, 1989) 49-74. Rapport betreffende herziening van de wapens van gemeenten en de instelling van wapens voor de dorpen in de Regio Eindhoven [Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde, september 1996]. Jan Melssen, 'Wapen en vlag voor de nieuwe gemeente Eersel', Van Schild en Vaan IV (1997) 19-20.

sabel, bestaande uit een gekanteelde en van een puntgevel voorziene poort, waarin een opgetrokken valhek van sabel voor gesloten deuren, geplaatst voor een hogere en bredere gekanteelde hoofdtoren en door muren verbonden met twee kleinere gekanteelde torens, de burcht vergezeld van een met de bovenhoek over de deuren gaand schuingeplaatst schild van sabel, beladen met drie drielingsbalken van goud en in een schildhoofd van zilver een uitkomende leeuw van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

22 augustus 1988: “In keel een burcht van zilver, verlicht van het veld, gevoegd van sabel, bestaande uit een gekanteelde en van een puntgevel voorziene poort, waarin een opgetrokken valhek van sabel voor gesloten deuren, geplaatst voor een hogere en bredere gekanteelde hoofdtoren en door muren verbonden met twee kleinere gekanteelde torens, de burcht vergezeld van een met de bovenhoek over de deuren gaand schuingeplaatst schild van sabel, beladen met drie drielingsbalken van goud en in een schildhoofd van zilver een uitkomende leeuw van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.”

Op voorstel van Burgemeester en Wethouders besloot de gemeenteraad op 25 maart 1997 voor de nieuwe gemeente (a) de gemeentenaam Eersel te handhaven, evenals (b) het wapen en de vlag uit 1988 van de voormalige gemeente Eersel.

Historische beschrijvingen

1811	"Ook de gecultveerde grond is hier zeer slecht en zandig en kan niet dan door zware arbeid en veel mest tot eenen geringen trap van vruchtbaarheid gebracht worden. De grond is er voornamelijk is zanderig en zeer schraal. Het marktveld is nog al aaneen gesloten bebouwd met enige solide huizen bezet, op hetzelve ziet men een oude kapel met een spits torentje, welke thans voor een raadhuis dient."
1900	De gemeente beslaat een oppervlakte van 2244 bunders met zanderige grond waarvan de ingezetenen met veel moeite eenigen granen en andere veldvruchten kunnen verbouwen. Het grootste deel der gemeente is nog woeste grond. Behalve het dorp Eersel bevat de gemeenten de gehuchten Dijk, Schadewijk, Stokkelen, Boxheide benevens het gehucht de Hees.
1950	Eersel werd bekend om zijn sigarenindustrie naast fabrieken voor landbouwwerktuigen, bezems en borstels, en textielnijverheid waarmee in 1947 een begin werd gemaakt.
2000	Het Dorpsplein is een van de mooiste in Brabant, die door toeristen en dagjesmensen hoogstelijk gewaardeerd wordt. Door de aanwezigheid van veel natuurschoon, recreatieparken en de recreatieplas E3, genoemd naar de Europese verbindingsweg naar Antwerpen is Eersel een centrum van toerisme.

Eersel bezit een aantal gehuchten, namelijk Boevenheuvel, Dijk, Hoogstraat, De Hees, Schadewijk, Stokkelen en De Voort. Deze zijn gelegen rond een akkergebied in een structuur die ontstaan, moet zijn door ontginning vanuit het vroegmiddeleeuwse domein Eersel en het latere domein De Hees. De parochiekerk lag centraal in de akkers, een situatie die door woningbouw verloren is gegaan. Van de bovengenoemde buurtschappen is de bebouwing meestal na ca. 1950 geheel vernieuwd en ook recent nog gewijzigd. Met name in Boevenheuvel, Hees, Stokkelen en Voort is dit het geval. [12]

12 *Cultuurhistorische inventarisatie provincie Noord-Brabant : gemeente Eersel*, (’s-Hertogenbosch 1983), p. 11

De schepenbank in Eersel, Duizel en Steensel bestond uit 7 schepenen: 4 uit Eersel, 2 uit Duizel, 2 uit Steensel. Uit de gehuchten zaten “viermannen” in het bestuur: 4 uit Duizel, 4 uit Steensel en 2 uit de vier buitengehuchten van Eersel. De dorpen hadden ieder een eigen dorpsbestuur.[13]

Vessem, Wintelre en Knegsel

Gebied
Het gebied van de voormalige gemeente Vessem, Wintelre en Knegsel viel samen met dat van de drie voormalige statendorpen, gelegen in het Kwartier van Kempenland. Per 1 januari 1997 ging die gemeente op in de gemeente Eersel.

Knegsel kende in 1696 vier gehuchten[14]: Den Wolfshoeck, Het Groen, Den Hoeck en Den Drijhuijs. Verder hoorden daar ook de buurtschappen Den Hoek, Sneidershoek, Driehuis, Wolfshoek nog bij.[15]

Naam
Eerste vermelding 01-07-1281 als “Cneczele”. Op 25-11-1312 vermeldt als “Knecssel”. In 1688 verplaatst.[16]

Geschiedenis van het wapen[17]
Ook al kenden schepenen een "gemeenschappelijk schependomszegel" (1654), in de praktijk zegelden zij met hun persoonlijke zegels (bekend uit de jaren 1623-1684). Slechts uit 1728 is een schependomszegel bewaard gebleven, dat een bisschopsfiguur toont, vrij in het veld, met vermoedelijk een heesterachtige achtergrond. Het uit 1728 bekende zegel moet identiek zijn geweest aan het exemplaar dat de burgemeester in 1815 bedoelde en waarvan het stempel in 1811 nog aanwezig was. Naar dat zegel liet de burgemeester in 1815 een nieuw stempel snijden. Het vertoonde Sint-Lambert, patroon van Vessem en "voormalig bisschop". Hij verzocht aan de gouverneur der provincie dan ook om bevestiging van het wapen en kreeg die ook. De Hoge Raad van Adel bevestigde op 16 juli 1817 als wapen: "Zijnde van Lazuur, beladen met St. Lambertus van goud." De kleuren zijn de rijkskleuren.

16 juli 1817: “Zijnde van Lazuur, beladen met St. Lambertus van goud.”

Het streekarchief – voorloper het RHCe – adviseerde Burgemeester en Wethouders, na hun verzoek daartoe, in 1992 Sint-Lambert te promoveren tot schildhouder en een nieuw wapen vast te stellen. Het streekarchief bepaalde op grond van een uitgebreid onderzoek dat het element "Brabant" prominent moest worden toegepast, middels opname van de "Brabantse leeuw". Door het veelvuldig voorkomen daarvan in de overige gemeenten van deze provincie moest naar een breuk worden gezocht. Die werd gevonden in het feit dat vier bisschoppen kerkpatronen van de drie kerkdorpen waren. Uiteindelijk viel daarbij de keuze op drie breedarmige kruisjes, voor elk van de kerkdorpen een. Door de aanstaande herindeling vond voortzetting van dit plan geen doorgang.

Vessem, Wintelre en Knegsel - Historische beschrijvingen

13 Dams e.a. 1989,117
14 Lieberom 1996, 47
15 Biggelaar e.a. 1993, 220
16 Mogelijke verklaringen voor de naam Knegsel, in: De Heijmraeder 10, nr. 3, 3; KOLMAN E.A. 1997.
17 Originele wapendiploma in RHCe, THA, Atlantisnr. 23992. Foto wapen (1817) uit Wapenregister Hoge Raad van Adel: RHCe, THA, Zegelkaarten, doos 2. Jan Melssen, ‘Het gemeentewapen van Vessem c.a.’, Kroniek van de Kempen 8 (1988) [Hapert, 1990] 76. J.Th.M. Melssen, Vessem, Wintelre en Knegsel: onderzoek naar symbolen voor een nieuw gemeentewapen en een nieuwe gemeentevlag [Streekarchief Regio Eindhoven Kempenland Eindhoven, 1992, typeschrift]. Rapport betreffende herziening van de wapens van gemeenten en de instelling van wapens voor de dorpen in de Regio Eindhoven [Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde, september 1996].

1811 "Het voorname bestaansmiddel is de landbouw: voorts heeft men enige bijenhouders, enige linnen wevers, een brouwer, en verschillende lieden die met de schapenfokkerij hun brood winnen, waarvoor de heide van Vessem naar Oerle zeer geschikt is. De grootste handicap van deze plaats is het te kort van voldoende mest, ondanks dit gemis geniet Vessem de faam boven de meeste dorpen van Kempenland van schone weiden, veel wild en een der schoonste jachten te hebben uit heel de Meijerij."

1900 Het dorp Vessem ligt aan de Kleine-Beerze. Naast Vessem kennen we de gehuchten Maaskant en het Heike. De gemeente beslaat 4826 bunders en levert slechts schrale oogsten te meer daar er nog veel onontgonnen heide is. Bij de volkstelling van 1870 werden er alleen R.K. ingezetenen geteld. De gemeente bevat 3 dorpen: Vessem, Wintelre en Knegsel.

1950 Ten noordoosten van Vessem bevinden zich twee vennen: het Groot Meer en Klein Meer (23 ha). Op de hogere zandgronden in de gemeente zijn urnen en urnenvelden gevonden uit de Gallo-Germaanse tijd. Naast de landbouw ontwikkelde Vessem zich voornamelijk tot een woongemeente.

Vessem, Wintelre en Knegsel behoorden tot 1561 tot de schepenbank Oerle. In dat jaar werden ze afgescheiden en vormden zij samen de schepenbank Vessem, Wintelre en Knegsel. Deze schepenbank had de middelbare jurisdictie. De dorpen hadden ieder een eigen dorpsbestuur.[18]

Wintelre

Van Asseldonk vermoedt dat het kapittel van Oirschot vanuit een hof in Wintelre zijn bezittingen aldaar beheerde. Dat verklaart ook de rechten van het kapittel in de Vooraard van Vessem en Wintelre. De voogdij over deze kerkelijke bezittingen werd gedeeld door de hertog en de heer van Oirschot, zoals heel Oirschot tussen die twee gedeeld was. Als herinnering daaraan bleef een gedeeld “voogdschot” bestaan en een verdeling half-half van de gewone cijnzen tussen de hertog en de heer van Oirschot. Als er al een hof van het kapittel te Wintelre bestond, dan verdween het kennelijk al in de dertiende of veertiende eeuw want er werd geen spoor van terug gevonden in de archieven.[19] De deling van de cijns bleef tot na 1600 herkenbaar.

Duizel en Steensel

Gebied
Het gebied van de voormalige gemeente Duizel en Steensel viel samen met dat van de voormalige statendorpen, gelegen in het Kwartier van Kempenland. De gemeente werd in mei 1810 gevormd door afscheiding van Eersel. Per 1 januari 1923 ging de gemeente op in de gemeente Eersel.
‘In dit verband dient gewezen te worden op de opmerkelijke ligging van Duizel. Het ligt met Eersel en Steensel op één langgerekte, relatief vruchtbare dekzandrug, die niet door beken wordt doorsneden. Misschien moet ook het nabijgelegen Knegsel hierbij genomen worden. Iedere plaats besloeg een kwadrant van dat gebied. Volgens Frans Theuws vormde zo'n aaneengesloten dekzandgebied vaak één sociale en economische eenheid. Om die reden kunnen we niet uitsluiten dat deze vier plaatsen in de vroege Middeleeuwen onderling samenhingen, bijvoorbeeld als domaniaal bezit in één hand of als een zogenoemde primaire parochie.’[20]

Naam
Eerste vermelding van Duizel als “Dusela” en “Duselon” in 1031. Vermelding als “Dusele” op 02-02-1321.

Geschiedenis van het wapen[21]
Duizel en Steensel maakten tot 1810 deel uit van de schepenbank van Eersel. De burgemeester kon

18 Biggelaar e.a. 1993, 172
19 Van Asseldonk, 2002, 430, 431.
20 Bijsterveld, A.J.A., 1996: Dusela villa Taxandrie : een drietal onopgemerkte oorkonden betreffende Duizel uit de elfde en de dertiende eeuw, in: *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 13, p. 156-207. Aldaar 166.
21 Originele wapendiploma in RHCe, THA, Atlantisnr. 24007 (1818). Foto wapen (1818) uit Wapenregister Hoge Raad van Adel: RHCe, THA, Zegelkaarten, doos 2. Rapport betreffende herziening van de wapens van gemeenten en de instelling van wapens voor de dorpen in de Regio Eindhoven [Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde, september 1996.

in 1815 aan de gouverneur der provincie geen zegelafdruk inzenden c.q. een wapen beschrijven, omdat zijn gemeente tot dusverre niet zelfstandig was geweest. Hij sprak de wens uit een wapen te gaan voeren met Sint-Jan Baptist, de patroon van de gemeente. Nog op 1 september 1818 werd dat verzoek door het gehele gemeentebestuur herhaald. Bij Koninklijk Besluit van 31 augustus 1818 nr. 74 werd aan de gemeente een wapen verleend: "Een schild van azuur beladen met het beeld van St. Johannis van goud.". Het diploma is van 7 oktober 1818. In 1910 werd een kopie van het diploma gegeven, met de omschrijving: "van lazuur, beladen met het beeld van St. Johannes van goud." Sint-Jan strekt zijn rechterarm naar beneden en van zijn hand vallen druppels. Hij houdt in zijn linkerhand voor zich een schaal. Het bebaarde hoofd draagt een soort muts als hoofdbedekking.

Mei 1910 (oorspronkelijk 31 augustus 1818): “Van lazuur, beladen met het beeld van St. Johannes van goud.”

2.2. Thema's

Thema: 12 Oude infrastructuur

Dit thema wordt gebruikt voor het onderbrengen van de oudste categorie wegen en routes: de pré-Romeinse en Romeinse wegen, waarvan het beloop veelal op giswerk en stoute dromen is gebaseerd. Het gaat hier om verbindingsroutes, vaak bundels van banen, die maar met enige vaagheid aan te wijzen zijn als daterend van vóór de Romeinse tijd of van in die Romeinse tijd, met de bijhorende beekovergangen, dat zijn hier dan altijd voorden. Omwille van hun vaak hypothetisch karakter hier apart gezet van de middeleeuwse infrastructuur.

12.1 Prehistorische wegen
Prehistorische wegen volgen vaak terreinhoogten, soms gemarkeerd door grafheuvels etc. of juist op basis daarvan verondersteld.

4.12.1.001 Oost-west: een weg uit de Bronstijd?
Langs de grafheuvels van Toterfout - Halfmijl wordt door Glasbergen een oost-west gerichte oude doorgaande weg verondersteld.[22] In noot 28 wijst hij op de Vijfberggroep op de Regte Heide bij Goirle, grafheuvelgroepen die door Panken beschreven werden en voorbeelden op de Veluwe en in Drenthe die alle waarschijnlijk langs prehistorische wegen aangelegd werden. Bij het archeologische onderzoek Toterfout – Halfmijl werd niet naar een weg uit de Bronstijd gezocht, men beperkte zich destijds puur tot de grafheuvels.

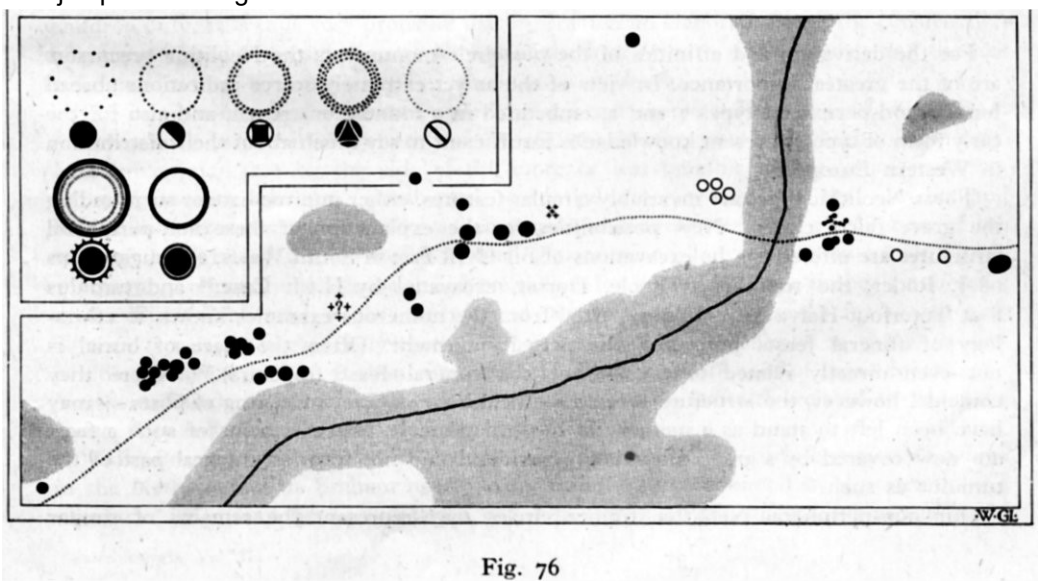

Fig. 76

In figuur 76 van Glasbergen[23] is de grijze vlek de Postelse Weier en het noordwaarts aansluitende dal van de Bruggenrijt. De dikke zwarte lijn er doorheen is de Bruggenrijt zelf. Binnen en zuidwestwaarts van de Postelse Weier is die ten onrechte getekend, want daar werd de loop pas bij de ontginning gegraven. De lichtgrijze lijn is de oude weg van Glasbergen, met daarlangs de groepen Bronstijdgrafheuvels.

Deze prehistorische weg of route is dus een pure gissing! Op zich is een weg hier goed denkbaar omdat ze een langgerekte hoogte door het zo vennenrijke gebied volgt. Dat is dan tevens het hulpmiddel om de weg verder oost- en westwaarts te volgen. Westwaarts komen we dan uit bij de middeleeuwse voorde van Vessem die bepaald werd door een versmalling van het forse beekdal van de Kleine Beerse.[24] Ten westen daarvan is op oude kaarten een mooie wegenwaaier: je kon er alle

22 Glasbergen, 1954, deel 2, 174 en figuur 76.
23 Glasbergen, 1954.
24 Enklaar, 1941, nr. 148, 1326 maart 1: de voert tote Vessem.

kanten uit. In zuidwestelijke richting vinden we dan weer Bronstijdgrafheuvels en wat verderop een IJzertijd urnenveld. Mogelijk loopt de weg dus richting Hoogeloon.[25]
Oostwaarts kunnen we de weg nog een eindje vervolgen langs wat hoogten en door de Oerlese Bossen. De middeleeuwse weg ligt daar, en ook in het stuk dat Glasbergen langs de grafheuvels tekende, niet op dezelfde plek als de veronderstelde Bronstijdweg. De voorgestelde Bronstijdweg ligt merendeels buiten Vessem en is daar niet meer zichtbaar.

12.2 Romeinse wegen
Romeinse wegen zijn verondersteld of echt aangetoond rechte wegen.

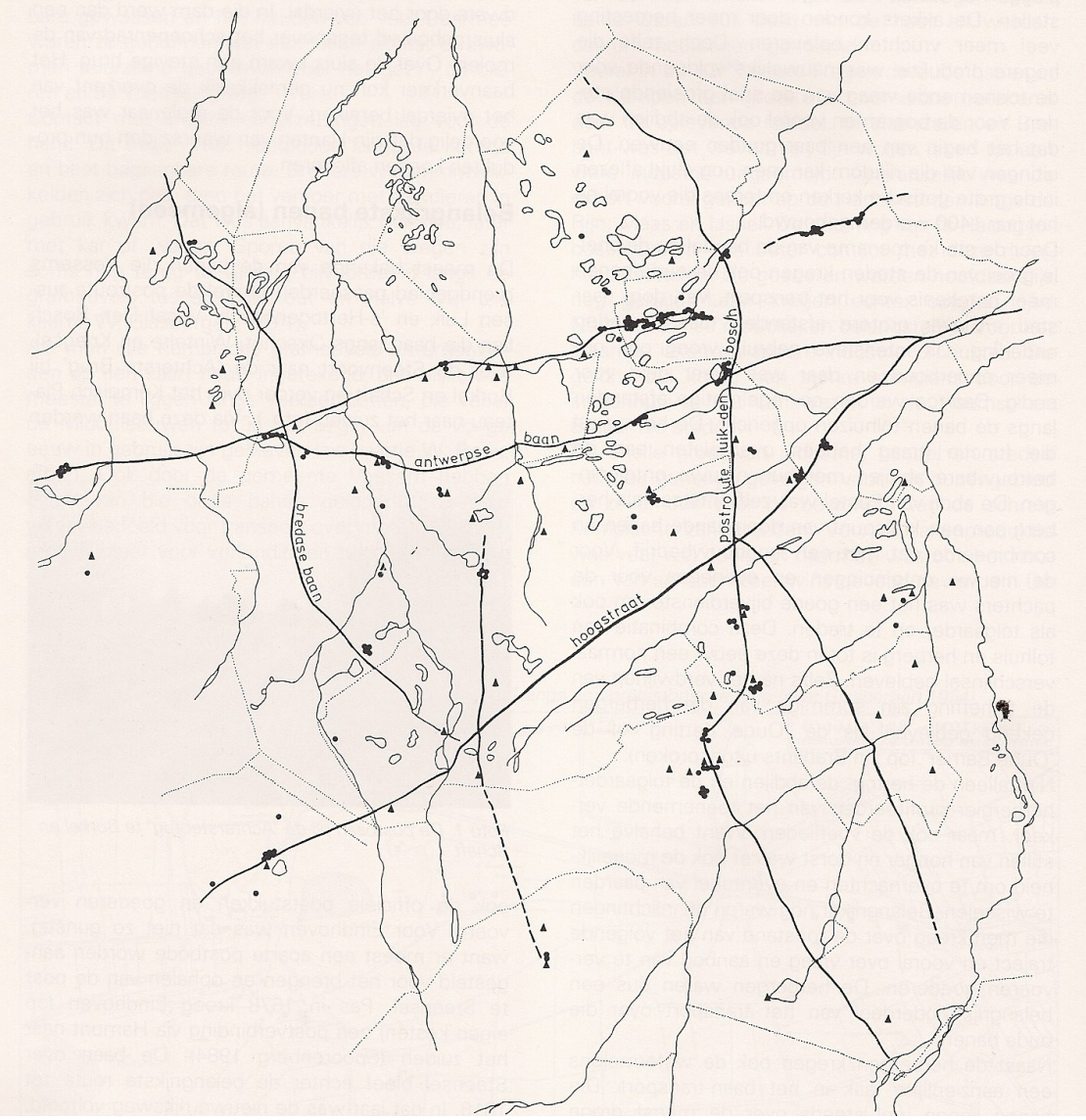
4.12.2.001 Noord-Zuid: een Romeinse Weg
Mennen[26] heeft onlangs weer eens de Romeinse route Tongeren – Rossum onder de aandacht gebracht die al langer in de literatuur bekend was. Hij baseert zijn lokalisatie op enkele middeleeuwse heerwegen. Iedere door de heer (hertog) gegarandeerde doorgaande weg heette in de Middeleeuwen evenwel al snel Heerweg of 's-heren weg en hoeft dus niets met Romeinen van doen te hebben. Deze veronderstelde route wordt door hem pal ten oosten van Eersel geprojecteerd, maar in de detaillering zijn er wat problemen. Het blijkt dat er inderdaad een prachtige wegenbundel gelegen heeft. Die begon op de voorde door het Langven (Landvoort) en eindigde in de wegentrechter aan de noordkant van Zonderwijk. In het oude cultuurland was er verder naar het zuiden maar één weg die bij Veldhoven de Gender overstak en dan weer uit ons beeld verdwijnt. Dit patroon van wegen is toch wel oud: Oerle ligt nog in het bundelgebied en pas bij Zonderwijk krijgen we alles weer tezamen.[27] Omdat Oerle elfde-eeuws is (of ouder) zou dit wegenpatroon ouder moeten zijn. Anderzijds lijkt het in niets op een mooie rechte goed aangelegde Romeinse weg. Eerder is het een préhistorische noord-zuidroute. Deze wegenbundel ligt net ten oosten van de huidige gemeente Vessem, maar helemaal in het noorden loopt deze weg net nog even binnen de gemeente.

12.3 Voorde
Voorde horend bij deze oude wegen en routes. Omdat de voorde/brug op drie plaatsen in het systeem voorkomt (zeer oude wegen, doorgaande en lokale wegen), bepaalt het type weg waar de voorde/brug geboekt moet worden. Bovendien zijn veel voorden door grotere of kleinere bruggen vervangen.

12.4 Middeleeuwse hoofdwegen

4.12.4.001 Turnhoutervoort-Kattenrijt
De vermoedelijk tot ca 1210 gebruikte doorgaande weg Antwerpen – Turnhoutervoorde – Eersel – Kattenrijt – Roermond is aangegeven.[28] In de praktijk waren deze oude routes bundels van banen. De weg komt van Hapert en loopt via Eersel naar Bergeijk. Dit laatste stuk is in de 18e eeuw kennelijk gemoderniseerd en rechtgetrokken. Het dorp Eersel had op deze oude weg een centrale positie, met een markttol, en een goed genaamd 's-Hertogenhofstat. Op de hele route werd ook nog een tol betaald.

25 AMK monumentnrs. 633 en 635.
26 Mennen, 2003.
27 Mennen, 2003, 27-28.
28 Asseldonk, M.M.P. van, K.A.H.W. Leenders. Een middeleeuwse IJzeren Rijn? De route Antwerpen - Roermond. *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 20 (2003) p. 53 – 92.

Afbeelding: grafheuvels, urnenvelden en andere prehistorische vondsten langs de oude banen in de Kempen (naar Beex, W.F.M. 1989/tekening N. Arts).

4.12.4.002 Baan van 's-Hertogenbosch naar Dinant

Baan van 's-Hertogenbosch naar Dinant van de molen bij Oirschot recht naar het zuiden naar de windmolen naast de Leeuwerik Hoeve. Dan voorbij "het Mirakelputje"over de Katerstraat naar de Dukesvoorten (Voorten van de Hertog). Vandaar langs de gemeentegrens tot de "Patronenhut" waar ze de oude weg tussen Eersel en Hapert kruiste en vandaar via herberg "de Pan" in de richting van Postel. [29]

4.12.4.003 De Antwerpse Baan

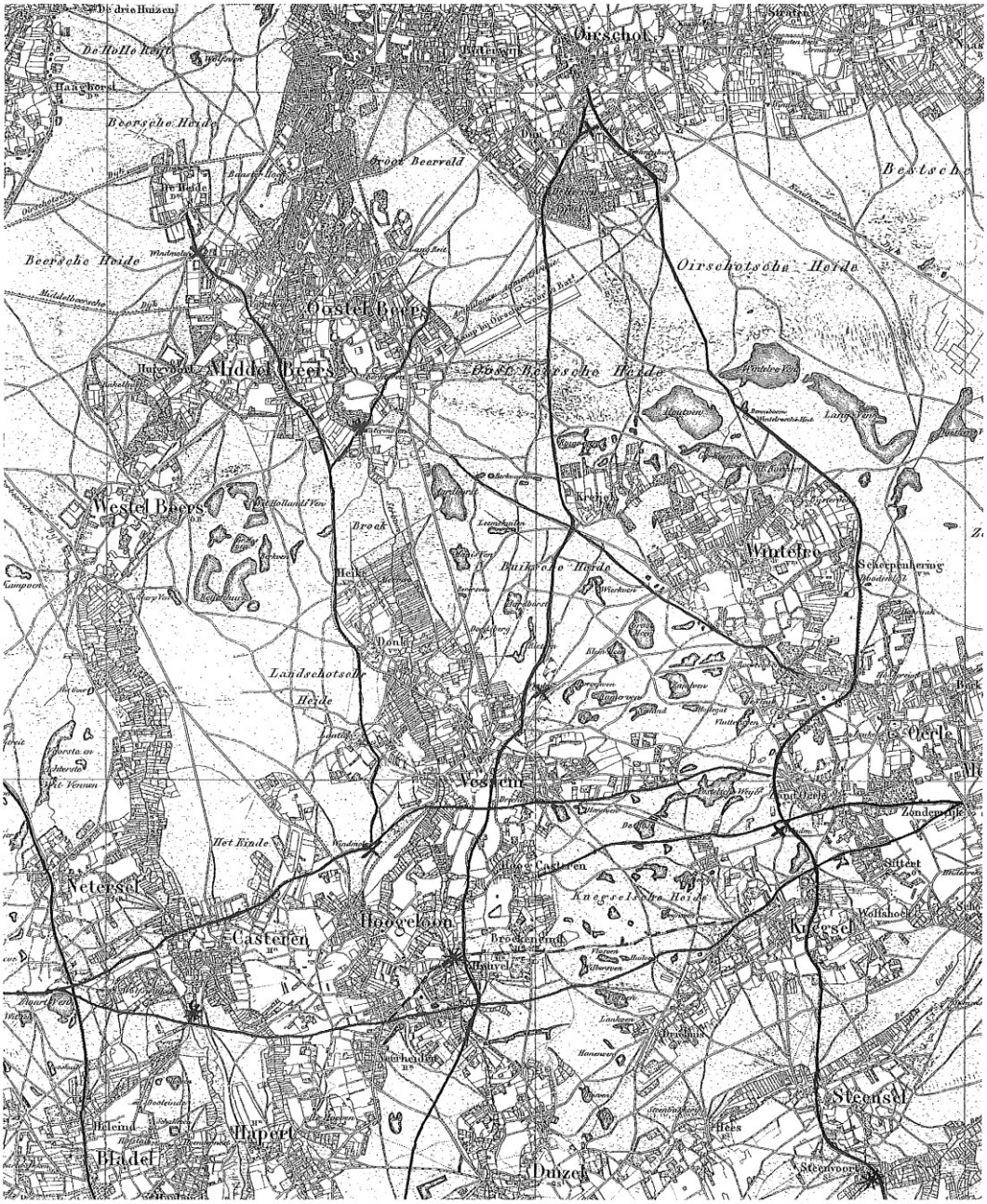
De Antwerpse Baan werd belangrijk in het begin van de 13e eeuw. Bij Hulsel steekt deze baan het riviertje de Reusel over via de sluis van de watermolen bij "de Hoef". Tussen Bladel en Netersel werd bij "de Muilen" de Bredase Baan overgestoken in de richting van de Casterense watermolen en vandaar over de Dukesvoorten naar Knegsel. Zuidelijk van Broekeneind is een gedeelte van de baan gespaard bij de ontginning van de heide na 1950, nu een smalle hoge rug die met dennen is beplant. Toen er een watermolen werd gebouwd op den Heuvel werden door het opstuwen van water de Dukesvoorten onbruikbaar. Het gebied kreeg de naam "Meulenbroeken". Via de watermolensluis liep de baan langs Broekeneind, langs de herberg "Het Wit Perdje" tussen de vennen door naar waar nu de kapel van Knegsel staat en volgde verder de oude Antwerpse Baan. Dit nieuwe gedeelte was

29 Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, p. 232.

belangrijk genoeg om de windmolen tussen Hoogeloon en Vessem te verplaatsten naar het gebied ten zuidwesten van de Heuvel. In Knegsel is de Antwerpse Baan nog onder die naam bekend. Bij de grafheuvels langs het Huismeer kruiste zij de postbaan en liep verder in oostelijke richting langs Zonderwijk waar de Loonse baan erop aansloot. Raakte buiten gebruik toen de provinciale weg van Eindhoven naar Reusel tot stand kwam. [30]

4.12.4.004 De Oude Antwerpse Baan

Voorganger van de Antwerpse Baan heeft dezelfde route tot voorbij Hulsel waar ze de Bredase Baan kruiste bij “de Muilen”. Vandaar loopt ze iets noordelijker langs het Hondseind van Casteren naar de plaats waar in 1304 een windmolen werd gebouwd. Dan buigt de baan naar rechts af om de Kleine Beerze over te steken en gaat langs de rand van de heide naar Halve Mijl en Toterfout. Raakte in onbruik door de bouw van een stenen brug over de Kleine Beerze bij het Vondereind in Vessem in 1764.[31]

Afbeelding: 1: Stafkaart uit 1850 met daarop aangegeven het vermoedelijke verloop van oude banen (naar Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, p. 232).

30 Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, p. 233.
31 Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, 233.

Thema: 13 Doorgaande wegen

De dorpen worden vanouds doorsneden door landwegen die ze verbonden met de rest van Brabant en de wereld. Het beloop van die wegen is in den regel goed bekend, de ouderdom van de wegen van voor 1800 is vaak onduidelijk. De doorgaande wegen verbinden dorpen onderling of met verder weg gelegen steden en streken.

Een kenmerk van de middeleeuwse wegen is dat ze zorgvuldig de hogere gronden volgen, enigszins bochtig zijn en hier en daar overgaan in bundels van alternatieve wegen. Dit laatste maakt dat beter van routes gesproken kan worden. Rivieren en beken werden eerst overgestoken bij een voorde of doorwaadbare plaats. Juist in de doorgaande wegen zijn die het eerste door bruggen vervangen. Zo'n voorde of brug werd vaak de focus van een tweezijdige wegenwaaier. Er zijn echter ook eenzijdige wegenwaaiers: de punten waar alternatieve wegen afsplitsten en punten waar een weg het cultuurland verliet en daar het keurslijf van akkers en heiningen kon afschudden. Dergelijke eenzijdige wegenwaaiers markeren dus het punt tot waar de ontginningen strekten. Bij veren, bruggen en kruisingen verrezen vaak ook herbergen. Nabij steden werden stukjes weg bestraat, maar de vraag is of dat in de 9 gemeenten ook gebeurde.

Vanaf het midden van de zeventiende eeuw werden nieuwe met bomen beplante rechte en gelegde wegen (“dijken”) aangelegd ter vervanging van de beroerde middeleeuwse wegen. Hetzelfde idee werd vanaf 1810 op een hoger schaalniveau herhaald met de wegen die door Napoleons genie en onder koning Willem I aangelegd werden. Deze "rijkswegen" waren echte interregionale wegen, kaarsrecht, bestraat en beplant. De kosten moesten weer via tollen terugverdiend worden. Opnieuw raakten er zandwegen buiten gebruik. De "provinciale wegen" die in de negentiende eeuw tot stand kwamen waren daarentegen niets anders dan verbeterde interlokale wegen. Ze behielden dus hun bochtig verloop, al werd er hier en daar een lastige bocht opgeruimd of een ontbrekend stuk nieuw aangelegd. Tenslotte (hier vanaf 1863?) verschenen de spoorlijnen op geheel nieuwe spoorbanen en trammetjes (vanaf ca 1880?) die meestal in de berm van bestaande wegen reden.

13.1 Doorgaande weg

Min of meer duidelijke baan. Indien er bundels banen optreden, die banen afzonderlijk opnemen, zodat de bundel duidelijk wordt.

Al op de kaart van Verhees (1790) zijn duidelijk een aantal rechte banen over de hei te herkennen. Dit soort wegen werd vanaf de late zeventiende eeuw aangelegd: verhoogd als een dijk, met bomen beplant en tonnerond opgemaakt moesten deze wegen in alle seizoenen het verkeer mogelijk maken. Verbindingswegen met de omliggende dorpen werden omstreeks 1920 bij de ontginning van de heide als zandweg aangelegd Dit waren zandwegen met een rij eikenbomen waar het met sintels verhard fietspad langs lag en aan weerszijden bermsloten. Ze werden pas tijdens de ruilverkaveling verhard. Eerste verharde weg door de streek kwam gereed in 1854, de weg Eindhoven-Reusel.[32]

De tabel hieronder geeft een overzicht van de doorgaande wegen van Eersel, die overgenomen zijn van de Kadasterkaart 1832.

Uniek nummer	Naam	Relict Status
4.13.1.001	Bredasche Baan of Heeren Weg	Bestaat nog, deels verlegd
4.13.1.002	Stroomkesberg	bestaat nog
4.13.1.003	Oirschotsedijk	bestaat nog deels, deels verwijderd
4.13.1.004	Oerle-Wintelre-Vessem	bestaat nog
4.13.1.005	Kerkdijk	bestaat nog, deels verlegd
4.13.1.006	Hint - Moormanlaan	bestaat nog deels, deels verwijderd

32 Dams e.a. 1989,263, 269.

4.13.1.007	Eerselseweg	bestaat nog deels, deels verwijderd
4.13.1.008	Oude Dijk, Knegsel	bestaat nog
4.13.1.009	Eersel-Steensel	bestaat nog, deels verlegd
4.13.1.010	Duizel - Hoogcasteren	bestaat nog deels, deels verwijderd, deels verlegd
4.13.1.011	Hapert-Duizel-Eersel	bestaat nog deels, deels verwijderd
4.13.1.012	Dalemse dijk, provinciale weg	bestaat nog
4.13.1.013	Heestertsche Dijk, Postelseweg	bestaat nog, deels verlegd
4.13.1.014	Eerselsche Dijk	bestaat nog
4.13.1.015	Buikheide	bestaat nog deels, deels verwijderd
4.13.1.016	Nieuwstraat	bestaat niet meer
4.13.1.017	Eersel – Lage Berkt	bestaat nog
4.13.1.018	Knegsel, Veldhovenseweg	bestaat nog
4.13.1.019	Knegsel. Zandoerleseweg	bestaat nog
4.13.1.020	Hoogeloonseweg	bestaat nog
4.13.1.021	Knegsel, Vessemseweg	bestaat nog

Hieronder volgt een toelichting op een aantal van deze ingetekende wegen.

4.13.1.001 Bredase Baan
Oude landroute, nog uitgevoerd als zandpad, in een heidegebied en omliggende jonge heidebebossingen. Het zandpad was eeuwenlang onderdeel van de oude landroute tussen Breda en Luik. De route gaat in elk geval terug tot de Late Middeleeuwen (1250-1500), maar kan ook (veel) ouder zijn.

4.13.1.002 Heike - Stroomkesberg
Vanaf de windmolen (1304) tussen Vessem en Hoogeloon liep er een baan naar het noorden in de richting van Middelbeers met een aftakking naar Oostelbeers ten noordwesten van het Meerven. Hierbij werd de kleine Beerze gepasseerd bij een watermolen. Van deze watermolen, brug of sluis waren in 1950 nog zware balken te zien. In Middelbeers heette ook deze baan Loonse Baan maar is nu veranderd in “Stroomkesberg”.[33] In Vessem nabij de kruising met de Kleine Beerse heet deze weg nu kortweg “Heike”, vroeger: “Heikesche Straat”. Het deel van het dal ten noorden van deze weg heet De Voortjens.[34] Aan de brug gaat dus een voorde vooraf.

1.13.1.003 en 1.13.1.008 Postbaan tussen Luik en ’s-Hertogenbosch
Vessem: De Postbaan tussen Luik en ’s-Hertogenbosch liep langs Oirschot, Wintelre en Knegsel over de Steenvoort naar de “Achterste Brug” bij Borkel en Schaft en zo verder naar het zuiden. Deze route bleef belangrijk tot in 1818 de nieuwe rijksweg ’s-Hertogenbosch-Boxtel-Eindhoven-Valkenswaard-Hasselt-Luik werd voltooid.[35]
De baan liep van Steenvoort naar het noorden en kruist de provinciale weg bij een posthalte. Vandaar volgt de baan de onverharde weg naar Knegsel tot het viaduct van de autobaan en loopt dan iets naar rechts in de richting van de Poortakker. De baan liep langs de oostrand van het oude Knegsel in de richting van de windmolen ten zuidwesten van Zand-Oerle. Over een smalle hoogte tussen het Huismeer en de Rijten werd de Antwerpse Baan overgestoken en bij de windmolen de Loonsebaan. Langs Zand-Oerle in noordelijke richting, waarschijnlijk dan naar “den Dooden Uil” bij Scherpenering en vandaar via de “Wintelresche Hut” naar de windmolen ten zuiden van Oirschot.[36]

4.13.1.004 Oerle-Wintelre-Vessem

33 Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, 233.
34 Kadaster Vessem, sectie B, blad 2.
35 Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, p. 229.
36 Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, p. 231.

Communale weg Gestel-Middelbeers. Klinkerweg aanbesteed 23-12-1879. Begint in Blaarthem aan de provinciale weg Eindhoven-Reusel en gaat dan via Zeelst-Oerle-Wintelre-Vessem naar Middelbeers.[37] Oude landroute, nog uitgevoerd als zandpad, in een akkercomplex. Het zandpad was eeuwenlang onderdeel van de oude landroute tussen Oirschot en Zandoerle. De route gaat in elk geval terug tot de Late Middeleeuwen (1250-1500), maar kan ook (veel) ouder zijn.
CHW code HK-HL-07.

4.13.1.005 Knegsel. Kerkdijk
Nieuwe Dijk van Steensel naar Knegsel, aangelegd omstreeks 1830.[38]

4.13.1.007 Eerselseweg

Afbeelding: Deels afgesloten Eerselseweg van Knegsel naar Eersel nabij E3 strand (november 2010).

4.13.1.008 Knegsel, Oude Dijk
De Oude Dijk heette in 1606 Voermansstraat en later Oude Voermansweg. Vormde een onderdeel van de postroute van 's-Hertogenbosch over Knegsel en Steensel naar Maastricht. Passeerde het riviertje de Run bij de Stevert.[39]

4.13.1.012 Eersel. Provinciale Weg
In 1854 wordt de eerste verharde weg in de streek aangelegd, de Provinciale weg Eindhoven-Reusel. Deze grindweg ontsluit de Kempen en maakt een betere verbinding met de omliggende gebieden mogelijk. Eerste plannen reconstructie Provinciale Weg, niet door maar langs Eersel. Realisatie 1961.[40]

4.13.1.013 Eersel, Postelseweg
Aloude zandweg van Eersel naar Postel die binnen het ensemblegebied Heesterse Dijk heette. In 1887 werd deze opnieuw aangelegd en vooral: bestraat. De verbindingsweg tussen de buurtschap Witrijt en het klooster Postel liep oorspronkelijk door de heide, nu door bosgebied. Beplanting met eiken. Langs de weg in de ontgonnen gedeelten van de heide boerderijen uit de vroege 20e eeuw. Het gedeelte in de kom van Eersel is een uitloper van de Markt.[41]

37 Theunissen 2003, 'Kruisende heerbanen', 1.
38 Lieberom 1999, 8.
39 Lieberom 1996, 29.
40 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 272.
41 Dams, Huijbregts & Spoorenberg, 1989, 213, 263.

Afbeelding: de kaarsrechte Postelwseweg in Eersel (bron: Google Street view maart 2019).

4.13.1.016 Eersel, Nieuwstraat
Landweg, in de 20e eeuw verhard, nu binnen het dorp Eersel met klinkerbestrating. Het volgende stuk is verdwenen, bij Schadewijk is het een asfaltweg. Vroeger onderdeel van de, nu omgeleide, hoofdverbinding Reusel-Eindhoven. Woning- en villabouw uit circa 1900-1920 met ertussen nieuwere bebouwing uit de jaren ’40 en ’50.[42]

4.13.1.018 Knegsel, Veldhovenseweg
Eerste verharde weg (klinkerweg) die Knegsel met de buitenwereld verbond. Aanbesteding in 1936. Kaarsrechte weg van de kerk naar de gemeentegrens met Veldhoven. Doorsneed diverse landbouwgronden.[43]

4.13.1.019 Knegsel. Zandoerleseweg
Liep van de katholieke kerk aan ’t Groen door de Nieuwe Erven naar Zandoerle. Heet daar Molenstraat. Aan deze weg lag de enige brug die Knegsel ooit had.[44]

4.13.1.20 Vessem, Hoogeloonseweg
Weg door de kom van Vessem naar de brug over de Kleine Beerse en dan linksaf naar Hoogeloon, langs de windkorenmolen. De huidige brug ligt 60 meter zuidelijk van de vroegere brug die gezien de naam Vondereind een tijd slechts een vonder was. Aan die vonder gaat een in 1326 genoemde voorde vooraf.[45]

4.13.1.021 Knegsel, Vessemseweg
Weg van Vessem naar Knegsel. Opdracht voor aanleg van een dijk van minimaal 9 meter breed met voetpad in 1808. Aanleg of verbetering in 1846.[46] Verbindt Knegsel met Vessem. Aangelegd na 1863.[47]

42 Dams, Huijbregts & Spoorenberg, 1989, 213.
43 Lieberom 1999, 8; Lieberom 2000, ‘voortdurende strijd’, 3; Lieberom 1996, *straat- en veldnamenboekje*, 35.
44 Lieberom 1996, 38.
45 Enklaar, 1941, nr. 148, 1326 maart 1: de voert tote Vessem.
46 Lieberom 1999, 8.

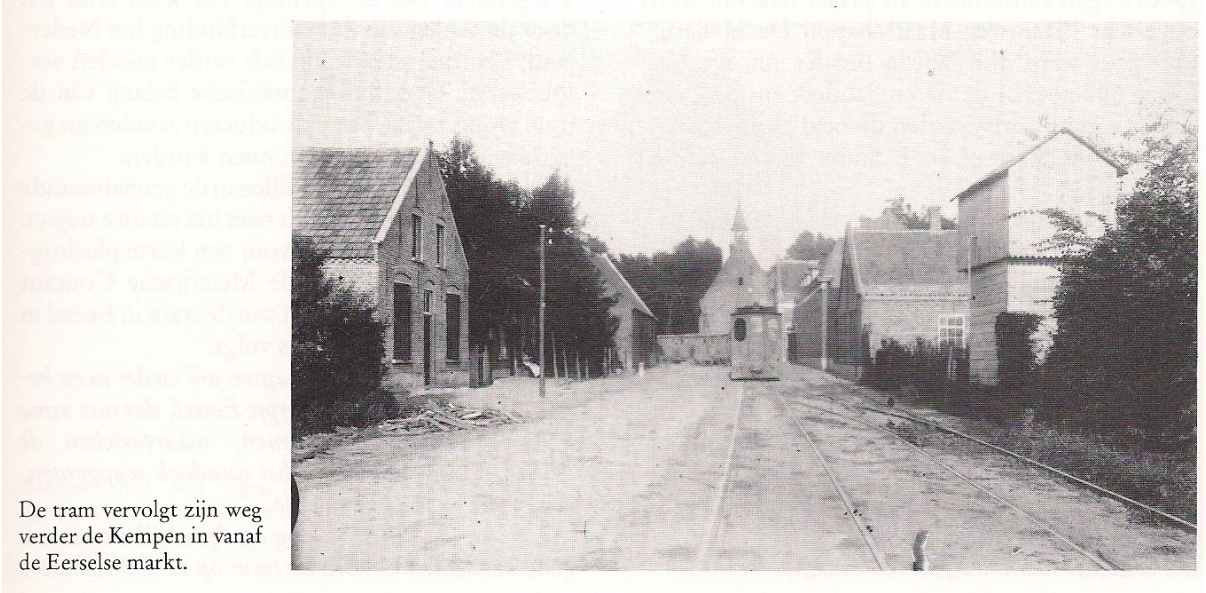
13.2 Halte
Paardenwisselstation op postbaan, spoorweg of tramstation, tram of bushalte, busstation.

4.13.2.003 Café de 'Tramhalt'
In Duizel vertrekt bij de "Tramhalt", het café van de "tramchef" Marcelis van der Heijden, vijfmaal daags naar beide richtingen een tram. Bij de grens sluiten de Meierijse trams aan op die naar Turnhout en Arendonk. De postkoets van Eindhoven op Turnhout, die naast wat vracht niet meer dan vier mensen kon dragen, was al gauw uitgerangeerd.[48]

13.3 Oude rijksweg
Wegen uit het rijksprogramma uit de jaren 1810 – 1935. (Daarna krijgen we de moderne autowegen).
[Komt niet voor in Eersel]

13.4 Railweg
Spoorlijnen, trambanen, goederensporen (interlokaal maar ook lokaal!)

4.13.4.001 Tramlijn Eindhoven-Reusel grens
Op de stoomtramlijn Eindhoven Reusel-grens werden in mei 1897 proefritten gemaakt. Feestelijk geopend 30-06-1897. Stoomtrammaatschappij "De Meijerij". De dorpsherbergen fungeerden als tramstation. Onderweg geen vaste haltes. Te duur voor personenvervoer. Goederenvervoer was belangrijker. Door concurrentie van de bus werd op 15-05-1935 het personenvervoer gestaakt en op 10-01-1937 het vrachtvervoer.[49]

De tram vervolgt zijn weg verder de Kempen in vanaf de Eerselse markt.

Uit Dams e.a. 1989.

Het kostte tientallen van jaren van plannen maken en vergaderen alvorens de felbegeerde tramweg werd aangelegd. Het was de maatschappij "De Meijerij" die de lijn Veghel-Eindhoven-Reusel zou gaan exploiteren. Gemeentelijke en provinciale overheden steunen de tramweg:
'"Door de voorgenomen verbinding zou een aanzienlijke streek, alwaar zich in de laatste jaren verschillende industrieën hebben gevestigd, uit haar isolement worden opgeheven", zo sprak de commissaris van de koningin al in 1893. 30 Juni 1897 heeft de feestelijke opening plaats van het traject Eindhoven-Reusel. De "feesttrein", met zijn "schoone en lief versierde rijtuigen", rijdt s´morgens vanuit Eindhoven "op de vleugelen van den stoom" de feestvierende dorpen van de Kempen in; in elke plaats wordt hij na een klinkende ontvangst een college van B. en W. rijker. Na

47 Lieberom 1996, 35.
48 Van der Heijden, 1966, 22.
49 Dams, Huijbregts & Spoorenberg, 1989, 263, 272, 323.

een "déjeuner" in Eersel, dat er met o.a. drie vlees- en twee visgangen gerust wezen mag, komen de autoriteiten in Duizel aan, waar de burgemeester zijn best doet na zijn Steenselse ontvangstrede niet in herhalingen te vallen.'[50]

Het belang van de tram komt treffend naar voren uit onderstaand citaat:
'"Den tram" is van onschatbaar belang geweest voor handel en industrie van de streek, in de tijd dat het verschijnen van een "lastauto" nog een heel dorp kon doen uitlopen, en ook voor de mensen persoonlijk. Na de eerste wereldoorlog echter krijgt hij grote concurrentie van autobussen en vrachtwagens, en is de gouden tijd voor hem voorbij, behalve in de grote steden.'[51]

13.5 Trekpad
Trekpad langs rivier of kanaal.
[Komt niet voor in Eersel]

13.6 Veer
Oversteek van een rivier met een bootje: aanlegplaatsen, dalende wegen veerhuis.
[Komt niet voor in Eersel]

13.7 Voorde/Brug
Oversteek van water via doorwaadbare plaats, vaak later vervangen door een brug, in een doorgaande weg. Doorwaadbare plaatsen heb je in soorten: min of meer dwars op het watert, schuin, zeer schuin of zelfs een heel eind door het water: een "waterstraat" of "langvoort". Bruggen heb je ook in soorten: een paal in het water om overheen te stappen ('waterstap"), een balk erover, een vonder, een schoor, een echte houten of stenen brug. Klein water stak met men een gemetseld of houten "heul" over. Omdat de voorde/brug op drie plaatsen in het systeem voorkomt (zeer oude wegen, doorgaande en lokale wegen), bepaalt het type weg waar de voorde/brug geboekt moet worden. Bovendien zijn veel voorden door grotere of kleinere bruggen vervangen.

4.13.7.001 De Voortjes
Oversteek van de Kleine Beerze ten noordwesten van Vessem. Het deel van het dal ten noorden van deze weg heet De Voortjens.[52] Aan de brug gaat dus een voorde vooraf. Mogelijk een oude voorde die al in een bronstijdweg paste (zie 4.12.1.001).

4.1.3.7.001 Vonder Vessem
Brug over de Kleine Beerse ten westen van de dorpskom van Vessem. De huidige brug ligt 60 meter zuidelijk van de vroegere brug die gezien de naam Vondereind een tijd slechts een vonder was. Aan die vonder gaat een in 1326 genoemde voorde vooraf.[53]

13.8 Plein
Verbreding van een doorgaande weg of samenkomst van wegen die tot een brede open ruimte leidt. De pleinen kunnen allerlei functies hebben.

4.13.8.001 Vismarkt Wintelre[54]
De Vismarkt was een tot een smalle driehoek verbreed stuk van de huidige Groenstraat. De naam komt voor op de kadasterkaart en in latere documenten. Wat moet vis hier op de markt? Rond 1800 schreef men echter: "Dit dorp is houtrijk en levert lekkere visch op uit de vennen, welke tusschen deze plaats en Oirschot gevonden worden." Het zal dus om vis uit die vennen gaan!

De Groenstraat was mogelijk de Kerkstraat van Wintelre en juist bij de Vismarkt kwam daar de weg Wintelre – Eindhoven (nu Molenstraat) op uit. Misschien ging die vis wel naar Eindhoven! Nu loopt

50 Van der Heijden, 1966, 21.
51 Van der Heijden, 1966, 22.
52 Kadaster Vessem, sectie B, blad 2.
53 Enklaar, 1941, nr. 148, 1326 maart 1: de voert tote Vessem.
54 Leenders, 2005.

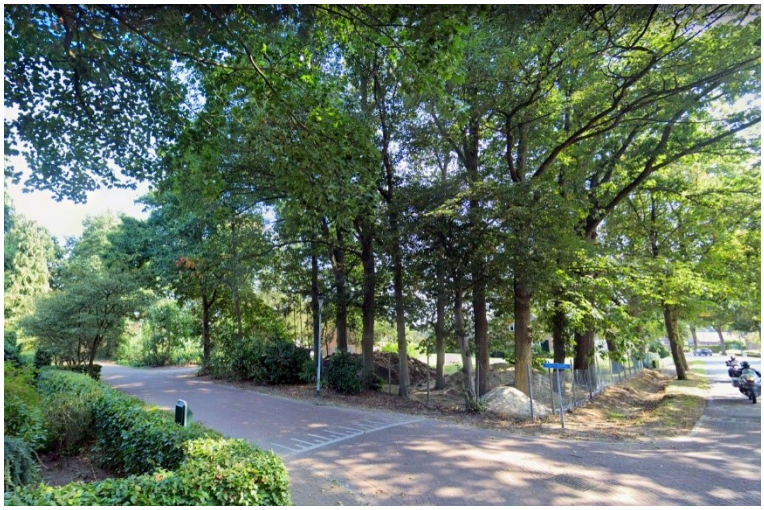
daar een gewone weg, maar de bebouwing staat ter plaatse van de voormalige Vismarkt wat verder naar achter. De bestaande ruimte zou gebruikt kunnen worden om het idee van het marktplein weer te herscheppen.

Op het kaartje hieronder is de toestand in 1830 in het zwart weergegeven en die in 2004 in het rood.

4.13.8.002 Driehoekje met bomen, Veneind

De kadasterkaart toont een 0,3 hectare grote driehoek waarop toen opgaande bomen stonden. Grond en bomen waren de de Gemeynt van Oerle.[55] Deze ruimte maakt nu deel uit van de tuin van Meester de la Courtstraat 15 maar er staan nog steeds hoge bomen op.

De hoge bomen van het driehoekig pleintje van Veneind in 2020. FOTO GOOGLE STREETVIEW.

4.14.8.003 Marktplein van Eersel

Langgerekt plein, 14e-eeuwse uitbreiding van het agrarisch plein 't Hint, met een niet agrarische functie. Reeks Kempische dorpshuizen, waarvan de oudste dateert uit 1669.
Veel gebouwen waren herbergen, logementen en winkels. Erachter bevond zich een aantal stallingen die nu echter grotendeels verdwenen zijn. De bebouwing ligt met de nok evenwijdig aan de straat en maakt een gesloten indruk. Aaneengesloten reeks eenlaags woningen met lage, langgerekte

55 Kadaster Vessem, sectie E, nr. 299.

zadeldaken. Slechts hier en daar zijn tweelaags gebouwen aanwezig. Diepe tuinen (ca 150 meter lang) maken de indruk dat het open landelijk gebied nog deels bewaard is gebleven. De beplanting bestaat uit oudere linden. De keien- en klinkerbestrating is nieuw. Op het plein een kiosk uit circa 1950.[56]

Afbeelding: Marktplein Eersel[57]

De Hint vormde de uitloop van het noordelijke deel van het plein. Oorspronkelijk agrarisch plein, gevormd door een verbreding van de noord-zuid lopende straat met enkele vroeg-20e -eeuwse woonhuizen. Eenlaags agrarisch bebouwing, de oudste bebouwing met de noklijn haaks op de straat, de jongere met de noklijn evenwijdig aan de straat. Onderdeel van het beschermd dorpsgezicht. De agrarische functies zijn veelal verloren gegaan.[58]

4.13.8.003 Plaatse Riethovenseweg Steensel

4.14.8.004 Plaatse bij Voorsteweg Eersel
Bestaat nog als spie met bomen erop.

4.14.8.005 Plein Dijk-Kerkstraat Eersel
Bestaat nog: gras met bomen en kapelletje.

4.14.8.006 Plaatse Nieuwstraat Eersel
Geen driehoek meer: parkeerplaats voor supermarkt.

4.13.8.007 Plaatse Groenstraat Duizel

4.13.8.008 Plaatse Knegsel

4.13.8.009 Plaatse Jan Smuldersstraat Vessem

4.13.8.011 Plaatse Schadewijk

56 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 211-213.
57 Brabant Collectie, Universiteit van Tilburg
58 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 211-213.

Afbeelding: de plaatse met drenkpoel in buurtschap Schadewijk op de topografische kaart van 1930.

13.9 Poort
Een doorgang door een natuurlijke barrière zoals een duinenrug, moeras, beekdal, de droge tegenhanger van een voorde dus. Veelal aan een of beide zijden met een wegenwaaier. (Hier wordt dus niet een soort stadspoort bedoeld!)
[In Eersel niet opgemerkt]

13.10 Spoorbrug
Speciale brug voor spoorlijn of trambaan. Meestal ijzeren of stalenconstructies, al dan niet beweegbaar.
[Komt niet voor in Eersel]

13.11 Tol(huis)
Plaats of huis waar tol werd geheven.

4.13.11.001 Kantoor Grote Brabantse Zwijgende Landtol in Eersel
Er was een ontvangstkantoor van de Grote Brabantse Zwijgende Landtol in Eersel. Er worden tollenaars vermeld tussen 1699 en 1735.[59] Kennelijk is niet bekend waar dit kantoor zich bevond.

4.13.11.002 Tollen op de weg Reusel – Eindhoven aan de Duizelse Aa
Tussen Eindhoven en Reusel stonden elf tollen op de provinciale weg. Tolhekken stonden gemiddeld om de 5 kilometer. In Noord-Brabant afgeschaft in 1872.

4.13.11.003 Tollen op de weg Reusel – Eindhoven aan de westzijde van de Eerselse Markt
Tussen Eindhoven en Reusel stonden elf tollen op de provinciale weg. Tolhekken stonden gemiddeld om de 5 kilometer. In Noord-Brabant afgeschaft in 1872.

4.13.11.004 Tollen op de weg Reusel – Eindhoven te Steensel
Tussen Eindhoven en Reusel stonden elf tollen op de provinciale weg. Tolhekken stonden gemiddeld om de 5 kilometer. In Noord-Brabant afgeschaft in 1872.

59 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 83, 107.

13.12 Holle weg
Een door langdurig gebruik uitgesleten strook waarin een oude weg loopt. Omdat de holle weg op twee plaatsen in het systeem voorkomt (doorgaande en lokale wegen), bepaalt het type weg waar de holle weg geboekt moet worden.

De geomorfologische kaart geeft in Eersel enkele holle wegen aan. Daarbij ook enkele moderne holle wegen!

4.13.12.001 Holle weg bij Veneind, Wintelre

4.13.12.002 t/m 4.13.12.004 Holle akkerwegen Vessem
Drie stuks in de akkers ten zuiden van de kom van Vessem: holle akkerwegen.

4.13.12.005 t/m 4.13.12.009 Holle wegen Knegsel
Vijf stuks in Knegsel. Daarvan twee in de weg Knegsel – Eersel waar deze langs of door duingebied loopt. Een is de toegang tot de akker van Hoek. Een is een toegang tot de akker van Knegsel. Een is een moderne weg want hier is de nieuwe weg Knegsel-Veldhoven door een dekzandrug gegraven. Het gaat tot nu toe steeds om lokale wegen, meest akkertoegangen.

Afbeelding: holle wegen met akkerwallen vlakbij de oude kerk van Knegsel (november 2010).

4.13.12.010 Holle weg Kuikeindseweg

13.14 Grenspost
[Komt in Eersel niet voor]

13.15 Laanbeplanting

4.13.15.001 Laanbeplanting Vessemse Weg
Laanbeplanting van beuk. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1900-1925.
Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G211 (GK-HG-71)

4.13.15.002 Laanbeplanting Eerselse Weg

Laanbeplanting van zomereik en Amerikaanse eik. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1900-1925. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G214 (GK-HG-74)

4.13.15.003 Laanbeplantingen Veneind
Laanbeplantingen van Hollandse linde en zomereik. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1900-1930. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G200 (GK-HG-56)

4.13.15.004 Laanbeplantingen Donk e.o.
Laanbeplantingen van o.a. zomereik, gewone esdoorn en Hollandse linde. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1900-1930. Cultuurhistorische waarde: hoog CHW. nr. G202 (GK-HG-58)

4.13.15.005 Wegbeplantingen Koemeerse Dijk e.o.
Wegbeplantingen van zomereik, populier, brem, grauwe wilg, zwarte els en ruwe berk. Het geheel dateert overwegend van omstreeks 1900. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G207 (GK-HG-66).

4.13.15.006 Bos, houtwallen en lanen Hemelrijkse Straat e.o.
Bos en (restanten van) houtwallen en lanen langs wegen en perceelsscheidingen in oud cultuurland. De beplanting bestaat o.a. uit zomereik, ruwe berk, boswilg, gewone vlier, geoorde wilg, meidoorn, grove den, wilde lijsterbes, Hollandse linde en sporkehout. Het geheel dateert overwegend uit periode 1900-1910. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G208 (GK-HG-67)

4.13.15.007 Wegbeplanting Grote Aardweg
Wegbeplanting van zomereik, spar, grauwe wilg, Amerikaanse vogelkers, ratelpopulier, gewone vlier, brem, braam en ruwe berk. Het geheel dateert overwegend van omstreeks 1900, maar is deels ook jonger. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G227 (GK-HG-93)

Afbeelding: Laanbeplanting langs de zandweg bij de Grote Aardweg in Eersel (Google streetwiew 2019).

4.13.15.008 Laanbeplanting Knegselse Weg, Veldhovense Weg
Laanbeplanting van Hollandse linde. Het geheel dateert deels van ca. 1850, deels uit de periode 1912-1920, en is deels recentelijk verjongd. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G213 (GK-HG-73)

4.13.15.009 Houtwallen Antwerpse Baan

Houtwallen met (restanten van) hakhout, langs een oude, doorgaande landroute. De beplanting bestaat met name uit zomereik en Amerikaanse eik. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1850-1900. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog CHW. nr. G278 (HG-50)

4.13.15.010 Bomengroep op de Markt en het Hint te Eersel
De beplanting bestaat geheel uit lindebomen. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1880-1920, maar is deels ook jonger. Volgende boom is bij de bomenstichting geregistreerd: Hollandse linde uit 1880-1890. Dit betreft de gerechtslinde op de Markt.[60]
Cultuurhistorische waarde: hoog
CHW. nr. G275 (HK-HG-47)

Afbeelding: Lindebomen op de Markt in Eersel (foto https://bomen.meetnetportaal.nl).

4.13.15.011 J.Smulderstraat Vessem
Monumentale zomereiken Quercus robur uit 1900-1910.

4.13.15.012 Zomereiken Duizel, Akkerstraat
Enkele rij zomereiken, 1910-1920.
Waarschijnlijk is de rij zomereiken een relict van de als zandweg omstreeks 1920 aangelegde verbinding tussen de dorpen.

60 Kakebeeke, 1985, 61.

Afbeelding: Zomereiken langs de Akkerstraat 10 in Duizel (foto https://bomen.meetnetportaal.nl/).

Thema: 14 Lokale wegen

In Oost-Brabant moest het vervoer vanouds vooral over land geschieden, de Dommel en de Aa waren door hun meanderende nauwelijks begaanbaar voor scheepvaartverkeer. Vervoer vond plaats langs landwegen waarvan de loop werd bepaald door de zandruggen en beekdalen die ze volgden. Deze wegen waren in de zomer stoffig en rul en in de winter nat en modderig.[61]

14.1. Lokale wegen

Uniek nr.	Naam	Relict status	Start
4.14.1.001	Frans van Nunenstraat - Korte Reen	bestaat nog, deels verlegd	Voor 1830
4.14.1.002	De Pappolsche Weg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.003	De Hoog Eeuwselsche Weg	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.004	Joseph Schulteweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.005	Koppelen - Jan Hagelaarweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.006	Doornbocht	Bestaat nog	
4.14.1.007	Kromme Molenweg	bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.008	Het Heeswegje	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.009	Zandstraat	Bestaat nog	
4.14.1.010	Zandweg bij Duivelsberg	Bestaat nog	
4.14.1.011	Zandweg	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.012	Eindhovense Weg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.013	Hoek	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.014	Hoek	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.015	De Meerweg	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.016	Hoef	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.017	Ganzestraatsedijk - Smitseind	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.018	Eerselse Dijk	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.019	Zandpad bij Grote Aardweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.020	Akkerpad	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.021	Domineespad	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.022	Vriesvoortsche Straat	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.023	Wolverstraat	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.024	Biesvendreef	Bestaat nog	Voor 1930
4.14.1.025	Knegselsedijk	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.026	Vlasberg	Bestaat nog	
4.14.1.027	Nieuwe Erven	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.028	Zijweg Grote Aardweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.029	Zandpaden Groote Aard	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.030	De Laaghuische Straat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.031	Grote Aardweg	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.032	Dijk - Hoolstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.033	akkerpad	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.034	Kapelweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.035	Heilige Geeststraat	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.036	Willibordus laan	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.037	Areven-Postakkers-Lindestraat	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.038	De Duizelsche Molenweg	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.039	Zandbogten	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.040	Akkerpad	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.041	De Molenveldsche weg	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.042	Molenveld	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.043	Hoogstraat	Bestaat nog	Voor 1830

61 Kolman, Meierink en Stenvert, 1997, 45.

4.14.1.044	Schadewijk	Bestaat nog grotendeels	Voor 1830
4.14.1.045	Geen naam	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.046	Hoog straat	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.047	Broekstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.048	Schadewijkstraat	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.049	Zandhoefseweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.050	Kerkstraat	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.051	Akkerweg	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.052	Bergeijksedijk-Stokkelen	Bestaat nog, deels verlegd	Voor 1830
4.14.1.053	Het akkerstraatje	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.054	Het Hare Straatje	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.055	Het Hare Straatje	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.056	Hazenstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.057	Boevenheuvel	Bestaat nog	Deels voor 1830
4.14.1.058	Het Heibloem Straatje	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.059	Rosheuvel	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.060	Eerdbrand	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.061	Ter Spegelt	Bestaat nog	Voor 1960
4.14.1.062	Voorsche Dijk	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.063	Breemakkerweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.064	Zandpad	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.065	Kerkdijk	Bestaat nog grotendeels	Voor 1830
4.14.1.066	Oeyenbos	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.067	Ligteind	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.068	Lupine	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830
4.14.1.069	Zandpad Huismeer	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.070	Leest	bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.071	Broekstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.072	zijpad Broekstraat	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830
4.14.1.073	Zandpad Huismeer	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.074	Zandpad Huismeer	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.075	Boksheide	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.076	De Spijkert	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.077	Hertheuvelse Hoef	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.078	Hertheuvelse Hoef - Boksheide	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.079	Hertheuvelse Hoef	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.080	Achter Hof van Postel	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.081	Hertheuvelse Hoef	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.082	Hertheuvelse Hoef	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.083	Hertheuvelse Hoef - grensweg	bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.084	Heurskensbocht	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.085	Oeyenbos	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830
4.14.1.086	Varkensbaan	Bestaat nog deels	
4.14.1.087	Zandpad Huismeer	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.088	Zandpad Huismeer	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.089	Zandpad Huismeer	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.090	Zandpad Huismeer	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.091	Pastoor Eykenweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.092	Zandpaden Knegsel	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.093	Hofdries	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.094	Antwerpsebaan	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830
4.14.1.095	Pad Duijsels Hof	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.096	Breemhoeve	bestaat nog deels, deels	Voor 1830

		verwijderd	
4.14.1.097	Maaskant	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.098	Driehuizen	Bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.099	Flinkert	bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.100	Zandpad Panberg	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.101	Molenveld	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.102	Pad bij Hees	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.103	Katerstraat	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830
4.14.1.104	De Hees	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.105	Beersmanstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.106	Servatiusstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.107	Den Ezel	Bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.108	Grootakker	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.109	Hees	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.110	De Korstbroeken	Bestaat nog	
4.14.1.111	Meer-Meerheide	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.112	Putterstraat	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.113	Hees	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.114	Hees	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.115	Lantie	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.116	Kuilenhurk	bestaat nog, deels verlegd	Voor 1830
4.14.1.117	Heikesestraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.118	Zandpad bij Kuilenhurk	bestaat nog deels, deels verwijderd, deels verlegd	Voor 1830
4.14.1.119	Broekstraat	Bestaat nog	Voor 1930
4.14.1.120	Schadewijk	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.121	Gebr. Hoelsstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.122	Pad bij Hoefseweg	bestaat nog deels, deels verwijderd, deels verlegd	Voor 1830
4.14.1.123	De Hoefse Weg	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.124	Tasbroekwegje	Bestaat nog	Deel voor 1830
4.14.1.125	Paden bossen Steensel	Bestaat nog	Voor 1900 en 1930
4.14.1.126	Akkerweg	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.127	Pad bij Willibrordusstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.128	Weg van Vessem naar Oerle	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.129	Zandpad bij Flinkert	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830
4.14.1.130	Kerkenpaadje-Torenpad	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.131	Lille	bestaat nog deels, deels verwijderd, deels verlegd	Voor 1830
4.14.1.132	Zandpad achter Maaskant	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.133	Pad Mostheuvel Hemelrijkstraat	Bestaat nog	Deels voor 1830
4.14.1.134	De Nie - Veneind	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.135	zijpad Maaskant	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1900
4.14.1.136	Oude Bredase Baan	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.137	Engelseweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.138	Everstraatje	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.139	Hemelrijksestraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.140	Smitspad	Bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.141	Mostheuvel	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.142	Kreiel	Bestaat nog deels	Deels voor 1830
4.14.1.143	Molenweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.144	Jan Smulderstraat	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.145	Schutsboomstraat	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830
4.14.1.146	Servatiusstraat	bestaat nog deels, deels verwijderd	Voor 1830

4.14.1.147	Zijpad Molenweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.148	Oostelbeersedijk	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.149	Domineespad	bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.150	Wolverstraat-Duizelseweg	bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.151	Speulhof	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.152	Hoekdries	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.153	Lindenlaan	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.154	Zandpad Groote Aard	bestaat niet meer	Voor 1830
4.14.1.155	Pad bij Stroomkesberg	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.156	De Wetering	Bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.157	Hoogeloonsedijk-Hoogcasteren	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.158	Ir. van Meelweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.159	Heikesestraat	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.160	Moormanlaan	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.161	Zandpaden Bossen Knegsel	Bestaat nog	Deels voor 1900
4.14.1.162	Pad Meerven	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.163	zandpad Engelseweg	Bestaat nog	Voor 1930
4.14.1.164	Biemeren	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.165	Kerkberg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.166	Hofdries	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.167	Kruisstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.168	Paden Buikse Heide	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.169	zijpad Mr de la Courtweg naar Toterfout	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.170	Paden Lilse Heide	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.171	De Molenvelden	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.172	De Achterste Donk	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.173	Donk	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.174	Meerven	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.175	Kloosterstraat	Bestaat nog	Voor 1970
4.14.1.176	Jansven	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.177	Slikdijk	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.178	Roestenberg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.179	zandpad bij Breemhoeve	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.180	Ellenbroek	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.181	Breemt	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.182	Den Bijert	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.183	Kreiel	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.184	zandpad Kuikeindse Heide	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.185	Koemeersdijk	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.186	Kreiel	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.187	Boterpad	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.188	Pad Oostelbeersedijk -Sparrendijk	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.189	Putten	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.190	Pad bij Kerkheide	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.191	zandpad Oeijenbos	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.192	Zandstraat	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.193	Bijsterveld	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.194	Bijsterveld	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.195	Pad bij Scherpenering	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.196	Kerkdijkje	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.197	Bussereind	Bestaat nog	Voor 1830 en 1900
4.14.1.198	Biemeren	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.199	Bijsterveld	Bestaat nog	Voor 1900
4.14.1.200	Sint Jansstraat	Bestaat nog	Voor 1830 deels
4.14.1.201	Kwakkelaar	Bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.202	Kerkepad	Bestaat nog	Voor 1830

4.14.1.203	Pad bij Joodse kerkhof	Bestaat nog deels, deels verlegd	Voor 1830
4.14.1.204	Pad bij Voort	Bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.205	De Berken	Bestaat nog deels	Voor 1830
4.14.1.206	De Huufkes	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.207	Dukesvoort	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.208	Braak	Bestaat nog	Voor 1950
4.14.1.209	Steensel, Riethovenseweg	Bestaat nog	Voor 1830
4.14.1.210	Duizel, Groenstraat	Bestaat nog	Voor 1830

4.14.1.004 Steensel, Joseph Schulteweg
Onderdeel van de oude kom van Steensel. Aan een zijde lindebeplanting. Tussen de nieuwbouw nog hier en daar enige oudere boerderijen.[62]

4.14.1.065 en 196 Knegsel - Steensel, Kerkdijkje
Verbindingsweg tussen de Steenselse en de Knegselse parochiekerken. Deze kerken hadden tussen circa 1640 en 1900 samen een pastoor, zodat de zondagsmis de ene week in Steensel en de andere week in Knegsel werd opgedragen. In 1831 beschreven als een rechte laan van sparrenbomen.[63]
Het Kerkdijkje hoort in Steensel tot het religieus erfgoed samen met de Luciatoren, kerkhof, kerk, pastorie en pastorietuin. De weg vormt ook de verbinding van Steensel met de Gender.

4.14.1.014 en 016 Duizel, Hoef
Straat op de oostelijke oever van de Beerze, verbinding tussen Duizel en een buurtschap met verspreide boerderijen die echter in de vroeg 20e eeuw geheel of gedeeltelijk vernieuwd zijn. Op de splitsing De Weege een dergelijke boerderijengroep met aantrekkelijke beplanting. Ter hoogte van nr. 4 een ontginningsgebied uit de vroege 20e eeuw, met grootschalige percelen en laanbeplanting langs de wegen.[64]

4.14.1.017 Duizel, Smitseind
Klinkerstraat ten zuiden van de Groenstraat. In de nabijheid van de toren en de RK kerk enige eenlaags huizen en woningwetwoningen van 1920-1930 tot heden, de oudere huizen merendeels zeer gewijzigd.[65]

4.14.1.032 Eersel, Dijk
Verbindingsweg (kerkweg) tussen het zuidelijke gedeelte van de Markt en de kerk. Klinkerweg met trottoirs en een driehoekig pleintje met kapel. Verspreide bebouwing.[66]

4.14.1.050 Eersel, Kerkstraat
Vroeger in de akkers gelegen Kerkstraat, later door nieuwbouw uit circa 1960-1970 ingesloten.[67]

4.14.1.056 Eersel. Hazenstraat.
Verbindingsweg tussen de gehuchten Hoogstraat en Stokkelen.[68]
4.14.1.078 Hertheuvelse Hoef – Boksheide
Oude weg op het terrein van de hoeve. Het oostelijke deel is verdwenen, het westelijke stuk heet nu Boksheide. Waardering Hoog.

4.14.1.080 Achter Hof van Postel
Pad tussen de hei en het turfveld in 1653, later bospad, verdwenen bij ontginning van dat bos. Het pad lag net achter de nieuwe boerderij Hof van Postel.

4.14.1.081 Hertheuvelsehoef

62 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.
63 Lieberom 1996, 18.
64 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.
65 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.
66 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.
67 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.
68 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.

Weg pal langs de Hertheuvelse Hoef. Waardering: Hoog.

4.14.1.082 Hertheuvelse Hoef
Paden op het terrein van de Hertheuvelse Hoef. Ze bestaan niet meer.

4.14.1.083 Hertheuvelse Hoef – grensweg
Laan op de noordgrens van de Hertheuvelse hoeve. Enkele boomrijen herinneren er nog aan.

Bomenrij als restant van de grensweg langs de Hertheuvelse Hoef in 2019. GOOGLE STREETVIEW.

4.14.1.086 Knegsel. De Varkensbaan
Akkerweg; zandpad tussen Moormanlaan en Breemakkerweg. Heette in 1803 nog Varkensweg.[69]

4.14.1.092 Zandpaden Knegsel
Samenstel van zandpaden op een oud akkercomplex. Het geheel dateert grotendeels uit de Late Middeleeuwen (1250-1500). Een aantal paden is mogelijk ouder.
Cultuurhistorische waarde: Zeer hoog
CHW. nr. L84 (HK-HL-13)

Afbeelding: inmiddels dichtgegroeid zandpad met wallen die richting de oude kerk van Knegsel liep (november 2010).

4.14.1.094 Antwerpsebaan of weg naar de molen van Oerle
Op de kaarten van voor de bebossing staat deze weg nog aangegeven. Hij leeft voort als een bundel karresporen onder de bomen. De weg leidde naar de molen van Oerle die van 1462 tot 1913 op ongeveer 100 meter ten noorden van de huidige gemeentegrens stond, nu ook in het bosgebied.

4.14.1.134 Veneind, Wintelre

69 Lieberom 1996, 40.

Afbeelding: Veneind bij Caves in Wintelre (november 2010).

4.14.1.157 De Loonse Baan
Loonse Baan. Liep vanaf Hoogcasteren langs de korenmolen ten zuidwesten van Zand-Oerle en kruiste daar de postbaan. Bij Zonderwijk sloot ze aan op de Antwerpse Baan. Bij Zand-Oerle heette ze in de jaren 7- nog “Loonse Baan” nu is dat veranderd in “Hoogeloonse Dijk”.[70]

4.14.1.209 Steensel, Riethovenseweg
Asfaltweg, onderdeel van de oude kom van Steensel. Beplanting met linden aan een zijde. Boerderijen uit de vroeg 20e eeuw wisselen af met nieuwe boerderijen en woonhuizen.[71]

4.14.1.210 Duizel, Groenstraat
Hoofdstraat van Duizel met een slingerend beloop in de noord-zuidrichting op de oostelijke oever van de Beerze. In de nabijheid van de kerk een concentratie van belangrijke woonhuizen.[72]

4.14.1.214 Kerkenpad van Maaskant
Voetpad vanaf het gehucht Maaskant via een nog (of weer opnieuw?) bestaand bruggetje naar Venkant en dan recht naar de schuilkerk van Vessem, of eventueel daarlangs verder naar de Sint-Lambertuskerk. Bij Veneind bestaat er nog een stukje van.

14.2 Voorde / brug
Oversteek van water via doorwaadbare plaats, vaak later vervangen door een brug, in een lokale weg. Doorwaadbare plaatsen heb je in soorten: min of meer dwars op het watert, schuin, zeer schuin of zelfs een heel eind door het water: een “waterstraat” of “langvoort”. Bruggen heb je ook in soorten: een paal in het water om overheen te stappen (‘waterstap”), een balk erover, een vonder, een schoor, een echte houten of stenen brug. Klein water stak met men een gemetseld of houten “heul” over. Omdat de voorde/brug op drie plaatsen in het systeem voorkomt (zeer oude wegen, doorgaande en lokale wegen), bepaalt het type weg waar de voorde/brug geboekt moet worden. Bovendien zijn veel voorden door grotere of kleinere bruggen vervangen.

De volgende voormalige voorden werden opgemerkt:

Uniek nr	Naam
4.14.2.001	Vessem
4.14.2.002	NW van Duizel
4.14.2.003	ZW van Duizel
4.14.2.004	W van Eersel

70 Biggelaar, Bruggen & v.d. Heyden 1993, 233.
71 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.
72 Dams, Huijbregts & Spoorenberg 1989, 213.

4.14.2.005	NO van Knegsel
4.14.2.006	ZW van Knegsel
4.14.2.007	N van Steensel
4.14.2.008	Steenvoort
4.14.2.009	Schadewijk-Hoogstraat
4.14.2.010	Bij Hoogcasteren
4.14.2.011	Bruggenrijt
4.14.2.012	Brug bij Heike

Hierbij zijn een aantal “langvoorden”, waar de weg en de beek een eindje parallel lopen op de kadasterkaart, maar waar men in vroeger tijd over zo’n 100 meter of meer door de beek zelf reed.

4.14.2.001 Vessem, brug over de Kleine Beerze
Brug naar het Vondereijnt met brede uitwaaiering van wegen aan de westzijde; met nog een “langvoort” aan de Vessemse zijde. Deze voorde past in Glasbergens bronstijd-weg. Op deze plaats werd in 1764 een nieuwe stenen brug met toog gelegd ter vervanging van een houten brug. Aan beide zijden moest deze brug bestraat worden. De brug over de Kleine Beerze, tussen Vessem en Hoogeloon, werd afgebroken in 1989 en bevatte oude stenen. Nieuwe brug is 50 meter stroomopwaarts gelegd. [73]

4.14.2.003 ZW van Duizel
ZW van Duizel nog zo’n complexe voorde: een dubbele waaier over de Beerse, met ten oosten ervan nog twee langvoorden.

4.14.2.004 W van Eersel
West van Eersel-markt een dubbele langvoorde in de wegenwaaier. Deze twee liggen in de oude routes Antwerpen – Roermond resp. Breda - Maastricht.

4.14.2.005 Knegsel, brug
Brug over het riviertje dat de weg naar Zand Oerle doorkruist. 1801 wordt deze brug “op de dijk of baan lopende van Knegsel naar Oirle” vernieuwd.[74]

4.14.2.008 Steenvoort
Tussen Steensel en Riethoven lag de Steenvoort waar de postroute tussen Luik en ’s-Hertogenbosch het riviertje de Run passeerde. “Tussen Luik en de Bossche poort, geen rotter oord dan de Steenvoort”. Hier werd een watermolen gebouwd met een sluis waarop een brug kwam.[75] De molen bij Steenvoort wordt in 1350 genoemd bij de grensbeschrijving van de gemeynt tussen Oerle, Veldhoven, Broekhoven, Stevert en Eersel: *totten paelen van Broechoven ende vandaer voort totter molen van Steenvoort ende vandaer voort totten paelsteden der chaerten van Eerssel ende vandaer weder*…[76] Gezien de naam was deze voorde ooit verhard met stenen, wat in deze streken een luxe moet zijn geweest. Bij de voorde ontstond een gehuchtje, thans bekend als Stevert.

4.14.2.011 Wegenwaaier Bruggenrijt
Bij deze mogelijke watermolen plek is vanouds een dubbele wegenwaaier die nog goed herkenbaar is. Van deze wegen wordt alleen de Wintelrese Dijk door de Cultuurhistorische waardenkaart van zeer hoge waarde beschouwd, waarschijnlijk omdat het een zandpad is. De weg “Hoogeind” kreeg een (redelijk) hoge waarde. De hele wegenwaaier is echter van historisch-geografisch belang omdat hij een oude beekovergang markeert. Uiteraard moet ook aan de Bruggenrijt, vanuit historisch geografisch oogpunt een zeer hoge waarde worden toegekend. Het is niet alleen een van de weinige niet-gekanaliseerde beken, het is ook vanouds een grensbeek tussen de invloedsfeer van Oirschot tegen die van Oerle, wat zich nu nog vertaalt in de vorm van een functie als gemeentegrens. Langs

73 Bijnen 1990, 4.
74 Lieberom 1999, 8.
75 Biggelaar, van Bruggen & van der Heyden, 1993, 229.
76 Enklaar, 1941, nr. 130.

de beek komt een steilrandje voor. Juist benedenstrooms van de mogelijke watermolenlocatie is de beek over korte afstand verlegd, vermoedelijk in 1908 of kort nadien. Dit is het enige stukje waar de Bruggenrijt niet meer de oude loop volgt.

4.14.2.012 Brug aan Heike over Kleine Beerze[77]

Ter plaatse van de straat Heike is een gemetselde boogbrug, ook wel welfbrug genoemd, over de beek Kleine Beerze aangebracht. De brug dateert van oorsprong uit 1881 wanneer de klinkerweg van Eindhoven naar Middelbeers via o.a. Vessem werd aangelegd. De boogbrug is waarschijnlijk in de jaren 70 opgemetseld en verhoogd.
De brug over de kleine Beerze zal in 2022 in zijn geheel worden vervangen.

De boogbrug bij het Heike over de Kleine Beerze (uit rapport Monumentenhuis 2020).

77 M. de Jong, 2020: Redengevende omschrijving met waardestelling Brug aan Heike over de Kleine Beerze in Vessem, gemeente Eersel (Monumentenhuis Brabant).

Thema: 15 Gegraven waterlopen

Gegraven waterlopen zijn grotere gegraven waterlopen waaronder kanalen. Behalve de turfvaarten van de Peel zijn er bij Eindhoven nog een aantal wateren gegraven. Het grootste project was de aanleg van de Zuid-Willemsvaart (met bijhorende kanalen) en later het Wilhelminakanaal. Ook is er veel gewerkt aan de kanalisatie van de Dommel. Voor de waterhuishouding van de watermolens werden wat kanaaltjes gegraven. We onderscheiden drie categorieën: bevaarbare kanalen of gekanaliseerde rivieren; gegraven molenwaters en ontwateringssloten die met ontginning en/of grensafbakening te maken hebben.

15.1 Kanalen
Scheepvaartkanaal of gekanaliseerde rivieren voor algemeen interlokaal transport, of speciaal voor turftransport (turfvaart). Secundair worden kanalen gebruikt voor watertransport, bijv. ten behoeve van vloeiweiden of ontlasting van rivieren.
[Komt in Eersel niet voor]

15.2 Molenloop
Kanaaltje gegraven bovenstrooms van een watermolen om die molen aan een groter hoogteverschil in waterstand te helpen. Molenlopen kunnen meer dan 1 kilometer lang zijn. Bij een watermolen is er soms maar een kort stukje molenloop.
[Komt in Eersel niet voor?]

15.3 Sloot / wetering
Hier worden de grote ontwateringssloten die met ontginning en/of grensafbakening te maken hebben bedoeld, niet de eindeloos talrijke gewone slootjes.

4.15.3.071 t/m 086 waterlopen Eersel

15.4 Haven/kade/loswal
[Komt in Eersel niet voor]

Thema: 16 Molens

Onder molens verstaan we graanverwerkende en andere industriemolens die als zodanig herkenbaar waren. Op het platteland heeft een groot aantal molens gestaan. De oudste groep bestond uit de door rivierwater aangedreven molens. Sommige zijn zo lang geleden gebouwd en zo vroeg al weer verdwenen, dat er amper een duidelijk spoor van de vinden is: de "spookmolens". Mogelijk waren dat kleine molens die de concurrentie met de latere, grotere, molens verloren. Soms is uit archiefstukken alleen bekend dat er een molen was, maar is de exacte locatie niet bekend (hooguit alleen een globale locatie).

Windmolens waren in vergelijking met de watermolens een nieuwe vinding. Aanvankelijk waren alle windmolens houten standaardmolens. Er kwamen echter in de middeleeuwen al torenmolens voor in de regio. Vanaf 1680 werden steeds meer molens met een stenen romp en draaibare kap gebouwd.

Tot 1800 kon men niet vrijelijk molens oprichten en waren de mensen gedwongen om van bepaalde molens gebruik te maken, zelfs wanneer die erg onpraktisch gelegen waren. Na de opheffing van de heerlijke rechten en de belastingreglementen van de Republiek verrezen rond 1800 daarom molens op beter gekozen plaatsen, terwijl veraf gelegen molens buiten gebruik raakten of naar een betere plek verhuisden. In de tweede helft van de negentiende eeuw werd stoomkracht ingevoerd in het maalderijbedrijf, maar pas in de twintigste eeuw werden er veel oude molens opgeruimd. De meeste molens maalden graan tot meel. Sommige hadden een meer industriële taak: schorsmalen voor de leerlooiers, olieslaan, het vollen van textiel, het grutten van boekweit, zelfs het malen van snuif kwamen voor.

In eerste instantie heeft men voor aandrijving van de noodzakelijke molens gebruik gemaakt van waterkracht. Rond 1100 waren er in de Nederlanden al heel wat watermolens in bedrijf, rond 1300 nam de bouw van windmolens een vlucht. De bouw van zowel wind- als watermolens vereiste een relatief grote investering, die alleen door kapitaalkrachtige personen of instanties was op te brengen. De eerste molens zijn dan ook gebouwd door de adel die heerlijke rechten bezat en door grote kapittels en abdijen, zoals in Kempenland de abdij van Postel. Omdat deze investeringen hun rente moesten opbrengen, wendden vele eigenaars, zoals Postel, zich tot de hertog, om de plaatselijke boeren te verplichten om op de plaatselijke molen te laten malen. Dit waren de zogenaamde dwang- of banmolens.[78]

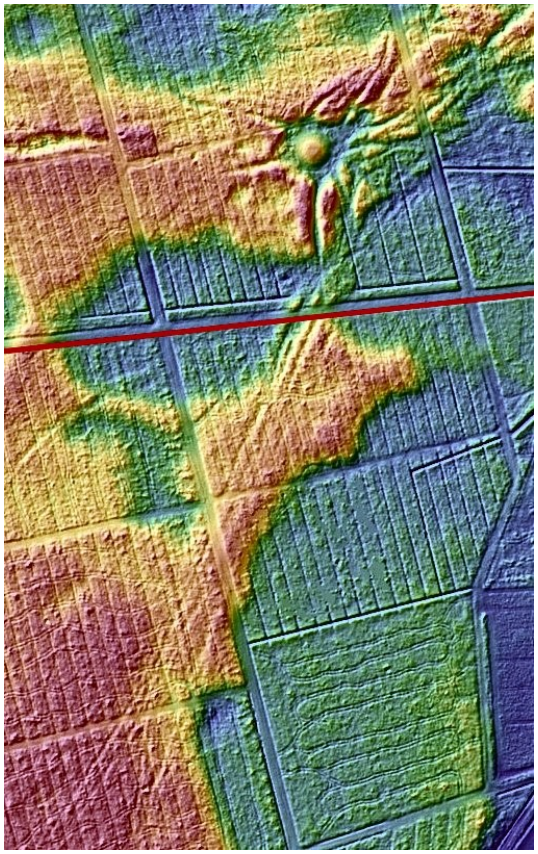
16.1 Windmolen

Door windkracht aangedreven graan- of industriemolen. Standerdmolen, later stenen molen; op het vlakke, op een berg of in een berg (beltmolen), al dan niet met galerij.

10.16.1.001 Molen van Oerle, 2e plek (ligt nu in Veldhoven)

Nieuwe standplaats van de Postelse windkorenmolen bij Oerle. De molen werd naar hier verplaatst in 1462. , die in 1290 als grenspunt genoemd werd. In 1462 werd deze molen 450 meter naar het westen verplaatst. De molen zou op zijn oude standplaats te weinig wind vangen, wat iets zegt over het landschap: daar moeten flinke bomen gestaan hebben! [79] De molen bleef op de nieuwe plek tot 1913 staan. In 1990 werd op de Molenvelden bij de nieuwe plek van de Zand-Oerlese windmolen onder andere een fragment van een molensteen gevonden. Het gaat hierbij om een loper (de bovenste draaiende molensteen).[80] In 1913 verhuisde de standerdmolen nogmaals, nu naar een plek in de akkers halverwege Kerk-Oerle en Zand-Oerle. Na twintig jaar werd de molen gesloopt. De molen van Oerle was dus een typische “wandelmolen”.

78 Lijten, 1996, 1.
79 Charter 1462, oktober 10: Rijken, 1915.
80 Bijnen, 1993, *De standerdmolen*.

De karresporen van de weg naar de molen van Oerle en de molenberg zitten verscholen in het jonge bosgebied. Rechts een deel van het voormalige Huismeer.

10.16.1.002 Molen van Oerle, 1e plek (ligt nu in Veldhoven)

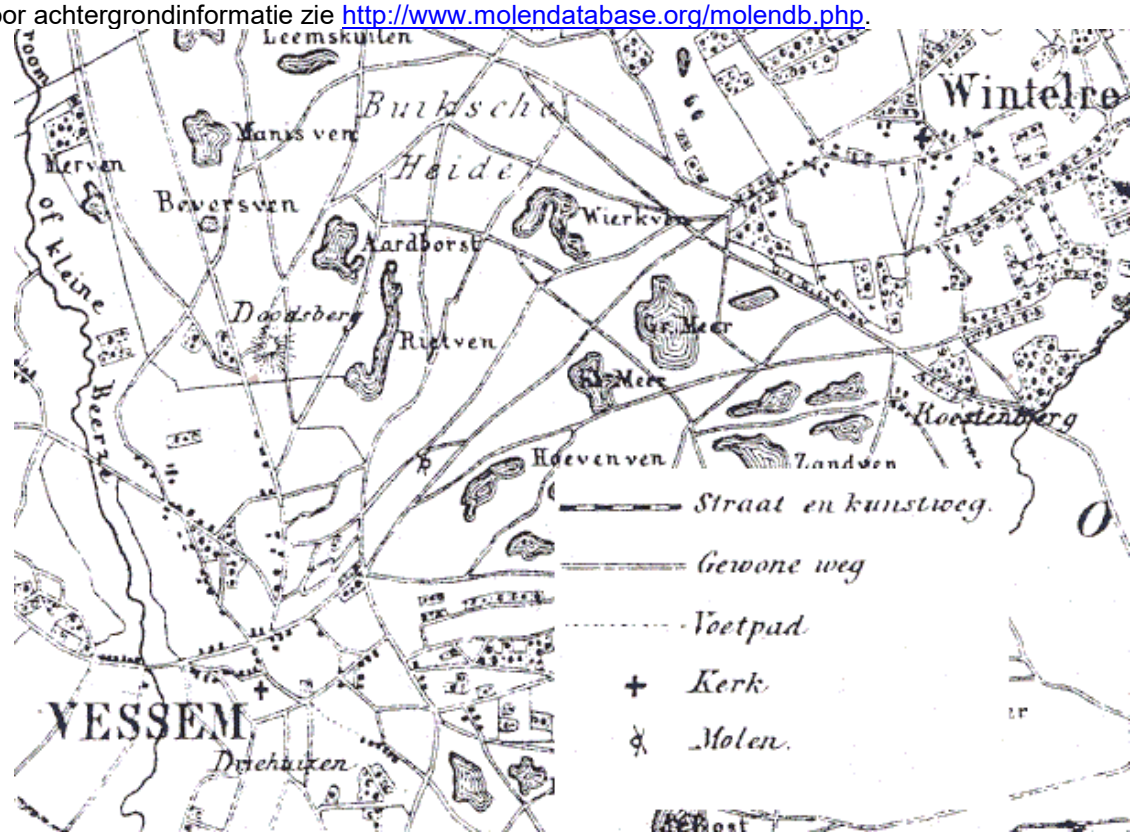
De uitgifte van de gemeynt van Wolfshoven en Zittard rond 1290 lijkt deze windmolen van Oerle als grenspunt te nemen. De blauwe grenskei op de noordoosthoek van Knegsel heette volgens Bijnen de "Ter meulen paal". De kei markeerde de plek van de molen. In 1992 zijn daar brokken basaltlava = molensteen = tefriet en ook aardewerk uit de veertiende en vijftiende eeuw aangetroffen. Bovendien vond men een vroeg- of midden-bronstijd urn van het Drakenstein- of Larentype. Dit doet vermoeden dat de molen op een grafheuvel stond. Pal ten westen van deze plek ligt een archeologisch monument met grafheuvels. Inwoners van Knegsel gebruikten deze molen van het klooster Postel dus op of zeer nabij de noordoosthoek van het ensemblegebied stond.
Deze molen is in de visie van Lijten[81] de opvolger van de watermolen van Oerle. In 1332 verplichtte de hertog al zijn onderdanen in Oerle, Wintelre, Zonderwijk, Veldhoven en Knegsel om voortaan te malen op de molen van Postel in Oerle. Als ze daar niet kunnen malen, mogen ze uitwijken naar de Postelse molen van Venbergen. De boete op het verkeerd malen wordt op 1 pond zwarten gesteld. Voor dit recht zal Postel jaarlijks aan de hertog 6 mud rogge Oerlese maat betalen.[82] Dit werd nog bevestigd in 1615.[83] In 1405 werd getuigd dat de Oerlese molen al meer dan 45 jaar een dwangmolen was.[84] Dat terugrekenend komen we in 1360 of eerder. De getuigen zeggen niets over verplaatsing, alleen maar dat Postel het recht van de banmolen al zo lang en langer heeft.[85] Eerder denk ik dat het verlenen van een molenban op een belangrijke verandering wijst. Dat kan er op wijzen dat toen, in of kort voor 1332, de windmolen gereed kwam en de oude watermolen van Oerle verlaten werd.

4.16.1.002 Vessem, molen

In 1835 verzoek tot oprichting van een graan- en oliemolen. In 1837 gebouwd. Kadasteraal C-148, later K-665 aan de Merenweg. De molen komt te staan op de (Buik)heide; nabij het woonwagencentrum tegenover de huidige sportvelden. Op de afgebeelde kaart uit de Kuijpers-atlas

[81] Lijten, 1989.
[82] Charter 1332, april 17: Rijken, 1915.
[83] Charter 1615, april 7: Rijken, 1915.
[84] Charter 1405, november 17: Rijken, 1915.
[85] Bijnen, 1993, lijkt te interpreteren dat er in 1360 een verplaatsing was.

1865-1869 is deze terug te vinden.[86] Was rietgedekt, wat er op wijst dat het een (geïmporteerde?) Hollandse achtkanter was. Afgebrand in 1893. Nu verdwenen.[87] In de database van verdwenen molens staat deze molen geregistreerd als een koren- oliemolen van een onbekend type (nr. 3863). Voor achtergrondinformatie zie http://www.molendatabase.org/molendb.php.

Afbeelding: Molen Vessem in Kuijper-atlas (naar B. Beex)

4.16.1.003 Eersel, molen in de Eerselse Akkers

Molen in de Eerselse Akkers; in de Postakker, in de Quackelaer. Vóór 1303 stond er een windmolen tussen Eersel en Steensel. Wordt genoemd tussen 1393-1397 en in 1414. Verpachting molen te Eersel 20-02-1557. Verkoop erfpacht uit de windmolen van Eersel 09-09-1566.[88] De Eerselse windmolen wordt ook genoemd in het cijnsboek 1339-1340.[89] In 1848 werd hier een stenen bergmolen gebouwd. Deze is in november 1940 door brand verwoest en niet meer opgebouwd. Onderste gedeelte stond nog in 1948. Molen en molenbergzijn verdwenen. In 1972 was daar nog het maalbedrijf en winkel van M. Coppens en in 1989 iets dat “De Run” heette.[90] In de database van verdwenen molens staat deze molen geregistreerd als een korenmolen van een onbekend type (nr. 6077). Voor achtergrondinformatie zie http://www.molendatabase.org/molendb.php

4.16.1.004 Eersel, molen op de Hint 29

Restant voormalige korenmolen op de Hint. Achtkante bergmolen, in 1904 gebouwd op perceel kadastraal F-168. Waarschijnlijk stond deze molen eerst in Oudshoorn (De Smalle Juffer). Karakteristieke slanke, sterk getailleerde houten molenromp. In 1952 gesloopt. De onderbouw bestaat nog (2000). Uitwendig achtkantig, inwendig rond. In 2016 ten zuiden van de omgelegde weg Eindhoven-Hapert die hier Molenweg heet.[91] De gemetselde onderbouw is inwendig rond. Het huisje op de poort werd gebouwd door de bekende historicus A. Kakebeeke. In de database van verdwenen molens staat deze molen geregistreerd als een korenmolen van het type Beltmolen (nr. 818). Voor meer foto’s, zie http://www.molendatabase.org/molendb.php

86 B. Beex, *Windmolen Vessem (1836-1893*), z.j.
87 Biggelaar e.a., 1993, 152; Zoetmulder, 1974.
88 Dams, Huijbregts & Spoorenberg, 1989, 80; Melsen 1977, 121; Watermolens in de Kempen, in: *De Rosdoek* 94, p. 18.
89 Watermolens in de Kempen, in: *De Rosdoek* 94, 18.
90 Dams e.a. 1989, 259; 1948: *Vrijheid aan de Run* , 76; Kwinten 1972, 17; Kolman e.a., 1997.
91 Kwinten 1972, 16; De molen van Eersel op het Hint, in: *De Rosdoek* 94, 19-22; Kolman e.a., 1997.

Afbeelding: De molenromp op de Hint in Eersel (bron: Molendatabase, Foto Ronald Bakker, opname 13 maart 2016).

4.16.1.008 De Jacobus te Vessem

Stenen beltwindkorenmolen Wilhelminalaan 18 te Vessem, gebouwd in 1893, als opvolger van de afgebrande molen 4.16.1.002. In 2010: Maalvaardig. Molendatabase nr 603. Met Molenbiotoop en toch teveel bomen! Wonen doet de molenaar in het centrum in een woon-huis-café met de toepasselijk naam “Molenhuis” dat tot aan het afbranden in 1937 stond op de hoek tussen Café-restaurant “De Gouden Leeuw” en Café Van de Ven.

Afbeelding. Jacobus te Vessem (www.molendatabase.nl)

Gebouwd in 1893 voor molenaar Jacobus Peeters. Ronde stenen bergkorenmolen met 4 zolders. Houten kap met asfaltbedekking. Bovenkruier met Engels kruiwerk.
IJzeren gelaste roeden met een vlucht van 28,20 meter. Kadastraal B-891. 1906 vergunning tot plaatsing petroleummotor onder de molen. Vergunning plaatsen dieselmotor 1936. Lichte oorlogsschade in 1944. In 1955 verkoop aan de gemeente. Restauratie 1960, 1970 en 1986.[92]
In de molendatabase staat deze molen geregistreerd als een korenmolen van het type Beltmolen (nr. 603). De landschappelijke waarde wordt als volgt omschreven: Deze zeer grote molen wordt helaas sterk gedomineerd door bomen. Hierdoor ook bewegingsbelemmering. Voor achtergrondinformatie en foto's: zie http://www.molendatabase.nl/nederland/molen.php?nummer=603
Rijksmonument nr. 37243
CHW. nr. KL115-000678

4.16.1.009 Vessem, molen
Molen tussen Vessem en Hoogeloon gebouwd in 1304.[93] De molen staat buiten de oude grens van Vessem en buiten de moderne grenzen van Eersel, maar was wel voor Vessem van belang. Daarom hier pro memorie opgevoerd. De molen verdween in 1858. **Zie catalogus Bladel: 2.16.1.009**

4.16.1.011 Wintelre, standerdmolen
Ook wel de molen van Coolen genoemd. Gesloten standerdmolen gebouwd kort voor 1887 op perceel D344 (1830). De molen was afkomstig uit Strijp en had nog eerder in Eersel gestaan (Zie 4.16.1.012). In 1889 werd er een bakkerij bij gebouwd op Willibrordusstraat 43. In 1906 kwam er in een apart gebouw een 16 pk petroleummoter bij op Molenweg 5. Dit gebouw bestaat nog. De molen werd gesloopt in 1934 of 1932, waarbij onderdelen onder andere naar molen van Moergestel gegaan zijn.[94] In de database van verdwenen molens staat deze molen geregistreerd als een korenmolen van het type standerdmolen (nr. 2225). Voor achtergrondinformatie en foto's, zie http://www.molendatabase.org/molendb.php

4.16.1.012 Eersel, windmolen op Schadewijk
Molen op Schadewijk wordt in 1850 verplaatst naar de Zeelsterstraat in Strijp, later verplaatst naar Wintelre (zie 4.16.1.011), dateerde uit 1741, afgebroken in 1932 of 1934. Nu Molenweg Wintelre.[95] In de database van verdwenen molens staat deze molen geregistreerd als een korenmolen van het type

92 Biggelaar e.a., 1993, 151; Smetsers, 1972, 6; Baardwijk, 1993, 67.
93 Biggelaar e.a. 1993, 150
94 Biggelaar, van Bruggen & van der Heyden, 1993, 150; Smetsers 1972, 11; De molen van Wintelre, in: *De Rosdoek* nr. 23, 28-30.
95 Anoniem 1948, Onbekend 2000, 18.

standerdmolen (nr. 5980). Voor achtergrondinformatie en foto's, zie http://www.molendatabase.org/molendb.php

Figuur. Veldbezoek aan de locatie waar de Schadewijkse windmolen stond (november 2010)

16.2 Watermolen

De oudste molens waren watermolens: molens die door het water van een beek of rivier aangedreven werden. De vroegste windmolen werd in Brabant bij Antwerpen vermeld rond 1250.

4.16.2.001 Muestermolen (staat onder Oirschot)

De Muestermolen in 1326 als grenspunt van de gemeynte van Zand-Oerle, Knegsel, Hoog-Casteren, Vessem en Wintelre. Stukje grensbeschrijving: *tote Vessem ende vandaer totten rade van Muestermolen ende vandaer ter smisse van Berse ende vandaer…* [96] Dit is de watermolen tussen Vessem en Oostelbeers op de Kleine Beerse, ongeveer een kilometer buiten de huidige gemeentegrens van Eersel (destijds Vessem). Deze molen gebruikte het noordelijke deel van het dal van de Beerse voor het opstuwen van het water en had aldus invloed tot ver in Vessem: het Molenbroek.

Eigenaar van het goed 'de Muijstermolen' was Johannes de Molendino. De watermolen was een zogenaamde 'wintermolen' wat inhield dat alleen gedurende de wintermaanden het water zo hoog mogelijk gestuwd kon worden, dat het rad voor langere tijd aangedreven kon worden.[97]

In de database voor verdwenen molens staat deze molen bekend onder nummer 29. De molen kon niet worden getypeerd. De Muystermolen stond op de Kleine Beerze ca 1 1/2 kilometer ten zuidoosten van Middelbeers en ten zuiden van Oostelbeers, tot welke plaats ze behoorde. De eerste vermelding van deze watermolen dateert van 1326. De watermolen behoorde toe aan de Abdij van Tongerlo, evenals de windmolen die zich ook in Oostelbeers bevond. In 1590 ging het bezit van de molen over op het Bisdom 's-Hertogenbosch. Bij de Vrede van Münster in 1648 werd de molen onteigend door de Republiek der Verenigde Nederlanden. Ze kwam weer in bezit van particulieren om in 1884 te worden gesloopt.[98]

4.16.2.001 Stevertse of Steenvoortse watermolen

De watermolen bij Steenvoort wordt in 1350 genoemd bij de grensbeschrijving van de gemeynt tussen Oerle, Veldhoven, Broekhoven, Stevert en Eersel: *totten paelen van Broechoven ende vandaer voort totter molen van Steenvoort ende vandaer voort totten paelsteden der chaerten van Eerssel ende vandaer weder…*[99] In 1439 worden twee molens op "Steenvoort" vermeld; in 1441

96 Enklaar, 1941, nr. 148.
97 Vera, 1992 – 1994.
98 http://www.molendatabase.org/molendb.php
99 Enklaar, 1941, nr. 130.

watermolen genoemd Steenvoirt. Vermelding 1447 huis bij de molen in 1447. In 1451 is er sprake van twee watermolens op de Steenvoort onder Steensel, eigendom van Rutger van Erpe. Bij een plundering door het Franse leger in 1688 brandt de watermolen op de Stevert af bij de plundering van het Franse leger.[100] De molen werd hersteld. In 1743 volgde een renovatie en de inscriptie 'anno 1745' was terug te vinden in de draagconstructie van de molenstenen. Het huidige waterrad dateert uit 1878, maar al snel na de vernieuwing van het rad werd ook machinekracht ingezet. In respectievelijk 1887, 1905 en 1925 werden een stoommachine, een petroleummotor en een gasmotor de molen ingedragen. De eerste machine bewees nog hetzelfde jaar zijn bestaansrecht door maalcapaciteit te leveren in een heel droog seizoen. Sinds 1942 werd helemaal niet meer met waterkracht gemalen, er was elektrische aandrijving voor één koppel maalstenen. In feite was dat het einde van de watermolen. Het definitieve einde kwam in 1969 toen de bedding van molenbeek de Run enkele tientallen meters werd verlegd en het waterrad droog kwam te staan.

Figuur. Stevertse watermolen (uit Dams e.a. 1989)

Verder onderging het molenhuis, dat in 1928 nog in steen opgetrokken was, in 1989 een ingrijpende verbouwing. Nadien resteren alleen het werkeloze waterrad en het gaande werk. Het is een tweelaags bakstenen molenhuis met zadeldak en muldenpannen. Het molenrad is nog aanwezig; het gaande werk (mechaniek) is beschermd. Het maalwerk is verwijderd. Voorbeeld van verstening van een oorspronkelijk middeleeuwse molen. Gedenksteen J. van Grootel, 1928. Door de verlegging van het riviertje de Run staat het rad droog. Steensel, Stevert 35. Het gaande werk (mechaniek) betreft een gemeentelijk monument.
In de database van verdwenen molens staat deze molen geregistreerd als een korenmolen van het type Onderslag watermolen (nr. 6075). Uitgebreide achtergrondinformatie en foto's, te vinden op: http://www.molendatabase.org/molendb.php en http://www.waterradmolens.nl/NrdBrabant/Stevert.htm

100 Dams e.a., 1989, 80, 181, 212, 248, 259; 1948: *Vrijheid aan de Run*, 21; Kwinten 1972, 18; Watermolens in de Kempen, in: *De Rosdoek* 94, p. 18.

Figuur: De Stevertse Watermolen in 2008 (bron: www.waterradmolens.nl/NrdBrabant/Stevert).

4.16.2.002 Watermolen Wintelre

Inwoners van Knegsel gebruikten de molen van het klooster Postel in Zand-Oerle. Deze watermolen is in de visie van Lijten[101] de opvolger van de watermolen van Oerle. In 1332 verplichtte de hertog al zijn onderdanen in Oerle, Wintelre, Zonderwijk, Veldhoven en Knegsel om voortaan te malen op de molen van Postel in Oerle. Als ze daar niet kunnen malen, mogen ze uitwijken naar de Postelse molen van Venbergen. De boete op het verkeerd malen wordt op 1 pond zwarten gesteld. Voor dit recht zal Postel jaarlijks aan de hertog 6 mud rogge Oerlese maat betalen.[102] Dit werd nog bevestigd in 1615.[103] In 1405 werd getuigd dat de Oerlese molen al meer dan 45 jaar een dwangmolen was.[104] Dat terugrekenend komen we in 1360 of eerder. De getuigen zeggen niets over verplaatsing, alleen maar dat Postel het recht van de banmolen al zo lang en langer heeft.[105] Eerder denk ik dat het verlenen van een molenban op een belangrijke verandering wijst. Dat kan er op wijzen dat toen, in of kort voor 1332, de windmolen gereed kwam en de oude watermolen van Oerle verlaten werd. Deze watermolen blijft in hoge mate hypothetisch. Een mogelijke locatie is aan de voorde over de Bruggenrijt op de weg naar Wintelre.

16.3. Rosmolen

Door paardenkracht aangedreven graan of industriemolen. Vaak in een typisch veelhoekig gebouwtje of een “verdikking” van een ander gebouw.

4.16.3.001 Olieslagmolen Wintelre

101 Lijten, 1989.
102 Charter 1332, april 17: Rijken, 1915.
103 Charter 1615, april 7: Rijken, 1915.
104 Charter 1405, november 17: Rijken, 1915.
105 Bijnen, 1993, lijkt te interpreteren dat er in 1360 een verplaatsing was.

In de zestiende eeuw stond er in Wintelre een olieslagmolen.[106] Waarschijnlijk was dit een rosmolen waarin een rondlopend paard de maal- en slaginrichting aandreef. De summiere gegevens laten niet toe deze molen nader te lokaliseren.

4.16.3.002 Rosmolen Knegsel
Vermelding van een slagmolen in 1450 (een slagmolen is een oliemolen, hoogstwaarschijnlijk was dit in Knegsel een rosmolen). 1502 “eenre rosmoelen oft olimoelen staende tot Knechsel”.
Locatie is onbekend.

16.4 Torenmolen
Molens met een stenen romp, die hier in de regio al in de middeleeuwen voorkwamen.
[Niet in Eersel]

16.5 Motermolen
Vanaf 1846 komt de stoommachine de wind- en waterkracht aflossen, eerst in een bijgebouwtje van de oude molen. Vanaf 1907 ook “zuiggas”-motoren en later diesel en elektromotoren. Eerst worden er nog typische motermolengebouwen opgericht, later is een maalderij onherkenbaar. Het gaat om die typische motermolengebouwen.

4.16.5.001 Wintelre, motormolen
Bij de molen van Coolen werd in 1906 een gebouw voor petroleummoter opgericht, nu woonhuis Molenweg 5. In 1910 werd er bij de molen een stoomgemaal gebouwd, nu woonhuis.[107]

4.16.5.002 Wintelre, motormolen
Willibrordusstraat 41, in 1932 is hier een motor-molenaarsbedrijf begonnen.[108]

4.16.5.003 Eersel, motormolen, Quackelaer 74.
Ruwoliemolen in de molen op de Postakker, die diende om de maalstoel van het hulpgemaal aan te drijven. Nu bedrijfspand “De Run” diervoeding en tuinbenodigdheden.

16.6 Molenbiotoop
Gebied met straal van 600 meter rond een met windkracht aangedreven molen.

4.16.6.001 Molenbiotoop molen De Jacobus in Vessem
Zie voor De Jacobus: 4.16.1.008

16.7 Molenberg
Natuurlijke of opgeworpen hoogte waarop een windmolen staat of stond. Ook de “belt” van een beltmolen. Zie bij de windmolens.

16.8 Molenwiel
Min of meer ronde waterplassen boven en benedenstrooms van watermolens, uitgewoeld door het onrustige water. De molenaar had er vaak het visrecht op. Niet te verwarren met het molenrad: dat is het rad waarin het water valt om de molen aan te drijven.

4.16.8.001 Bij Stevertse of Steenvoortse watermolen
Direct benedenstrooms van de Stevertse watermolen was een langgerekt molenwiel.

16.9 Molenvloed
Gebied bovenstrooms van watermolen dat door te sterke stuwing bij de molen wateroverlast kon hebben.

106 BHIC, RRD 152 (vangt vermoedelijk in 1543 aan) f 57v: de molendino snooleij dicto slachmoelen in Wynterle sito per consensum et compositione dmni nstr ducis.
107 Smetsers, 1972, 11.
108 Smetsers, 1972, 11.

NB: verschilt van “Molenwiel”, want dat is een meest ronde kleine waterplas bij de uitloop van het molenrad of de bijhorende sluis; soms ook pal bovenstrooms van molenrad.

4.16.9.001 Het Molenbroek
Het Molenbroek is in feite de ‘vloed’ van de Muestermolen, de watermolen net over de gemeentegrens nu in Oirschot.

16.10 Watervluchtmolen
Watermolen die de mogelijkheid heeft om over te schakelen op windkracht dankzij erop of naast gebouwde windmolen. Komt in Eersel niet voor.

Thema: 17 Gehuchten

Dit deel van Brabant is vanouds een gehuchtenland, met gemiddeld een dozijn gehuchten en één dorpskom per oorspronkelijke gemeente. Het begrip “gehucht” (buurtschap, herdgang) hoort specifiek bij het oude hoofdzakelijk agrarische landschap. Ieder gehucht beschikte over een groter of kleiner gebied met akkers, weiden, hooiland en in de Middeleeuwen een aandeel in de gemene gronden. Dit kan het gehuchttoebehoren genoemd worden.

Gehuchten die vooral uit boerderijen bestonden vertoonden een vrij open structuur. Iedere boerderij stond immers op een betrekkelijk groot erf (typische maat: 1 hectare) en daardoor konden ze niet dicht opeen geschoven worden. Vaak is de onderlinge afstand nog veel groter en is de ligging bij eigen grond blijkbaar een belangrijke factor geweest. Een straat verbindt in veel gevallen de boerderijen. In andere gevallen stonden de boerderijen met hun "voordeur" op de rand van een akkergebied (krans-akker-dorp) of op de rand van een stuk gemeenschappelijk gebruikte grond (krans-aard-dorp). Bij deze twee laatste vormen vinden we de boerderijen alle aan dezelfde kant van de straat, maar tevens waren ze verdeeld over meerdere gehuchten. In bijzondere topografische omstandigheden kan op deze wijze een driehoekige ruimte tussen boerderijen ontstaan zijn. Dat zijn geen "Frankische driehoeken", maar in de late Middeleeuwen of daarna gevormde pleinen, die qua genese verwant zijn aan de wegenwaaiers aan de rand van het cultuurland.
Waar er dichte bebouwing optreedt, hebben we niet met boeren te maken. Het kan gaan om landarbeiders of wevers, maar ook (vooral in de dorpskommen) om renteniers, winkeliers, notabelen etc.

Niet alle gehuchten dateren uit de hoge of late Middeleeuwen. Naarmate de ontginningen voortgingen, ontstonden er ook nieuwe nederzettingen. Door het opschuiven van de heiderand kwamen ooit op die rand gelegen gehuchten midden in het boerenland te liggen en kwam er ruimte voor een nieuwe rij: "Heikant" is dan een typische benaming. Elders werd op vrij chaotische wijze een stuk heide ingenomen en bebouwd: de heidekrakers. In het bestaande cultuurland ontstonden nieuwe gehuchten door de splitsing van oude boerderijen, door het aankoeken bij een herberg of door het op een strookje langs de weg huisvesten van landarbeiders.

Op de erfgoedkaart worden twee referentieperiodes gebruikt bij het thema gehuchten en dorpen, namelijk de periode 1830 en 1900-1930. De situatie op basis van de kaart van 1832 wordt als onderlegger gebruikt voor de verwachtingswaarde hoog – historische kern. Als eerste meetmoment wordt 1832 (opname kadaster) aangehouden. De bewoonde erven van 1832 dienen als basis voor de gehucht-identificatie. De situatie van 1900-1930 is de tweede referentie waarbij de bewoning nader wordt getypeerd. Bij ieder bewoond erf is aangegeven tot welk gehucht en tot welke gemeente het behoorde. De in 1832 bewoonde erven kunnen archeologisch interessant zijn. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat, als het bedrijf tot in de twintigste eeuw voortgezet werd, op het erf naast puin ook bodemverontreiniging wordt aangetroffen.

De gehuchten worden als volgt getypeerd:
groot dorp: meer dan 50 nederzettingseenheden (NZE), brede verzorgende functie, veel functies meervoudig aanwezig.
klein dorp: meer dan 25 NZE, verzorgende functies enkelvoudig aanwezig
groot gehucht: meer dan 25 NZE, geen verzorgende functie buiten een enkele herberg
klein gehucht: 10-25 NZE
huizengroep: 3-9 NZE.
verspreide bewoning aan straat: Van belang is dat de "verspreide bewoning aan straat" in veel gevallen de gedaante is waarin oude, niet erg uitgegroeide, agrarische gehuchten in de vroege negentiende eeuw nog voort bestonden
compact aan straat: enkele verdichtingen in de verspreide bewoning, meestal aan een weg.
verspreid: soms erg eenzaam gelegen losse NZE, bijv. boswachter, veerhuis, paardenwisselstation.

Bij het typeren van gehuchten is het van belang op welk moment we de situatie beoordelen. Een gebied met verspreide bewoning in 1832 kan tegen 1900 enkele gehuchten bevatten, een groep boerderijen die in 1832 als “verspreid langs straat” (verder dan 100 meter uit elkaar dus) getypeerd wordt, kan doordat er huizen en boerderijen tussengevoegd zijn, in 1900 of 1930 als klein of zelfs groot gehucht (onderlinge afstanden minder dan 100 m) getypeerd moeten worden.

Het laatste kwart van de 19e eeuw en de eerste decennia van de 20e eeuw staan te boek als een periode waarin in Nederland grote veranderingen plaatsvonden. Deze ontwikkelingen, dikwijls aangeduid als ‘modernisering’, behelsden vooral in Zuid-Nederland een sterke economische en demografische groei. Door de daling van de sterftecijfers groeide de bevolking van Nederland in dit tijdvak zeer sterk.[109] Vooral in het katholieke Brabant groeide de bevolking explosief. De huisnijverheid bood soelaas voor deze enorme bevolkingsaanwas. Aan het begin van de 20e eeuw was er vooral sprake van huisindustrie (leer, schoenen, sigaren, klompen et cetera). Uit de huisindustrie ontstonden in de loop van de 20e eeuw grootschalige industriële activiteiten.

In de Kempen vonden echter geen grootschalige industriële activiteiten plaats. Met uitzondering van Reusel, Eersel, Valkenswaard, Bergeijk en Middelbeers namen de dorpen en gehuchten dan ook niet of nauwelijks in omvang toe. Op basis van het historisch kaartmateriaal lijken de gebieden rondom de Kempen, waar wel grootschalige industriële activiteiten plaatsvonden, de bevolkingsaanwas binnen de Kempen te hebben opgevangen. In de historische literatuur wordt vaak gesteld dat de perifere Kempense gemeenschappen als laatste van de dorpen in Nederland sociale en culturele veranderingen hebben ondergaan, zo ongeveer toen de 20e eeuw al een eind gevorderd was. Hoewel het beeld van de Kempen als ’reservaat’ door dr. P. Meurkens in belangrijke mate is bijgesteld van een statische samenleving naar een samenleving die op vele gebieden in beweging was, concludeert Meurkens dat de diepgaande maatschappelijke veranderingen in de tweede helft van de 19e eeuw nog weinig invloed hadden op het fysieke aanzien van de gemeenschappen. Rond 1900 was er slechts een geringe bevolkingsaanwas, bestaansbronnen kenden alleen marginale wijzingen en de natuurlijke omgeving behield dezelfde kenmerken.[110]

Bij de cultuurhistorische inventarisatie die ten grondslag ligt aan de erfgoedkaarten is het juist te doen om het fysieke aanzien van de dorpen en het omringende landschap. Vandaar dat de periode rond 1900 hier als ijkpunt is gekozen. De snelle en diepgaande culturele en maatschappelijke veranderingen in de tweede helft van de 19e eeuw zijn dan nog niet gekristalliseerd. Aan de hand van het fysieke aanzien van de dorpen rond 1930 (derde referentieperiode bij de erfgoedkaarten) wordt op treffende wijze zichtbaar welke dorpen in de Kempen door de ‘ondergrondse’ maatschappelijke en sociale dynamiek sterk van gedaante zijn veranderd. Op basis van het historisch kaartmateriaal (zie erfgoedkaarten) gaat het om Reusel, Eersel, Bergeijk, Middelbeers en Valkenswaard.[111]

17.1 Groot dorp

4.17.1.056 Eersel

De driehoekige agrarische nederzetting Hint is in de 15e eeuw naar het zuiden toe uitgebreid met het baandorp Markt, een specifieke handelsnederzetting met een in 1464 gestichte eigen kapel. De bebouwing van het Hint is gedeeltelijk oost-west georiënteerd als rudiment van de vroegere agrarische functie, de bebouwing aan de Markt is vooral noord-zuid gericht met de noklijnen evenwijdig aan de straat. Vooral in de 16de en 17de eeuw was dat het middelpunt van Eersel als handelscentrum en marktplaats. Bij de kapel deelde de weg Eindhoven-Turnhout dit langgerekte marktplein in tweeën.

109 Blom & Lambert, 2006, 327-328.
110 Meurkens, 1985, 4.
111 Indien er aanwijzingen zijn dat ook andere dorpen op dezelfde dynamische wijze zijn veranderd, door bijvoorbeeld sterke bevolkingswaanwas, groei van de dorpen en industrie, staan wij open voor suggesties.

Afbeelding: Eersel op de kadasterkaart van 1832.

De dorpskom ligt in een relatief lager graslandgebied waarin enkele beekjes hun oorsprong hebben (Kort Kruisloopje, Duizelse Aa en beekjes die oostwaarts stromen). Daarmee is Eersel duidelijk géén nederzetting op de rand van een open akker en al evenmin een nederzetting op een “oeverwal” want die prille beekjes hebben helemaal geen oeverwal.

De structuur is goed bewaard gebleven en aangewezen als "beschermd dorpsgezicht". Eind 19e eeuw begon de oost-west verbinding belangrijk te worden, en de Nieuwstraat kreeg toen een lintbebouwing waarin ook nu nog een aantal villa's en een enkel bedrijfsgebouw opvallen. Daar kwam sigarennijverheid tot ontwikkeling (Henri Wintermans-sigaren).[112] Het gebied ten oosten van de Markt

112 Kolman e.a., 1997.

is na 1940 bebouwd.[113] Het gebied ten zuiden ervan werd vanaf 1980 volgebouwd. Sinds ca. 1990 werden Hint en Markt verkeersluw omdat het grote verkeer langs de noord en westzijde van de kom werd omgeleid.

4.17.1.047 Steensel
Ontstond in de Middeleeuwen in het stroomgebied van de Gender en Run. Nederzetting op de rand tussen het beekdal van de Gender en de hoge open akker met flink wat bebouwing (45 boerderijen en woningen?) en de kerk langs de beekdal begeleidende weg en langs wegen die de akker op lopen.
Steensel werd op 03-12-1688 door de Fransen geheel afgebrand. Alleen de 's Landshoeve en 5 slechte huizen zijn blijven staan.[114]

17.2. Klein dorp

4.17.2.041 Vessem
Kerkdorp ontstaan op een dekzandrug in het stroomgebied van de Kleine Beerze, waarlangs zich enige lintbebouwing ontwikkelde.[115] De dorpskom bestond in 1830 uit bebouwing langs een zich slpitsende wegenbundel die van de brug (voorde) over de Kleine Beerse of Stroom af kwam en de dekzandrug opliep. De kerk staat op de rand van de grote open akker aan de zuidzijde en was met een bebouwde straat met de wegenbundel verbonden. Ten noorden van de kom een tweede, wat minder grote, open akker (Borsent Braak).

17.3. Groot gehucht
[Niet aangetroffen]

17.4 Klein gehucht

4.17.4.004 Vessem, het Vondereind
Het Vondereind was in 1830 een straatgehucht ter weerszijden van de vonder over de Stroom of Kleine Beerse ten westen van de kerk van Vessem. Aan de westzijde waren er naast weiden ook enkele akkers.

4.17.4.007 Vessem, Het Heiken
Het Heiken is een gehucht langs de Heikense Straat, in de overgangszone tussen open akkers aan de oostzijde en besloten akkers aan de westzijde. In die zone was in de 19e eeuw nog een driehoek heide en daar zal het gehucht naar genoemd zijn.

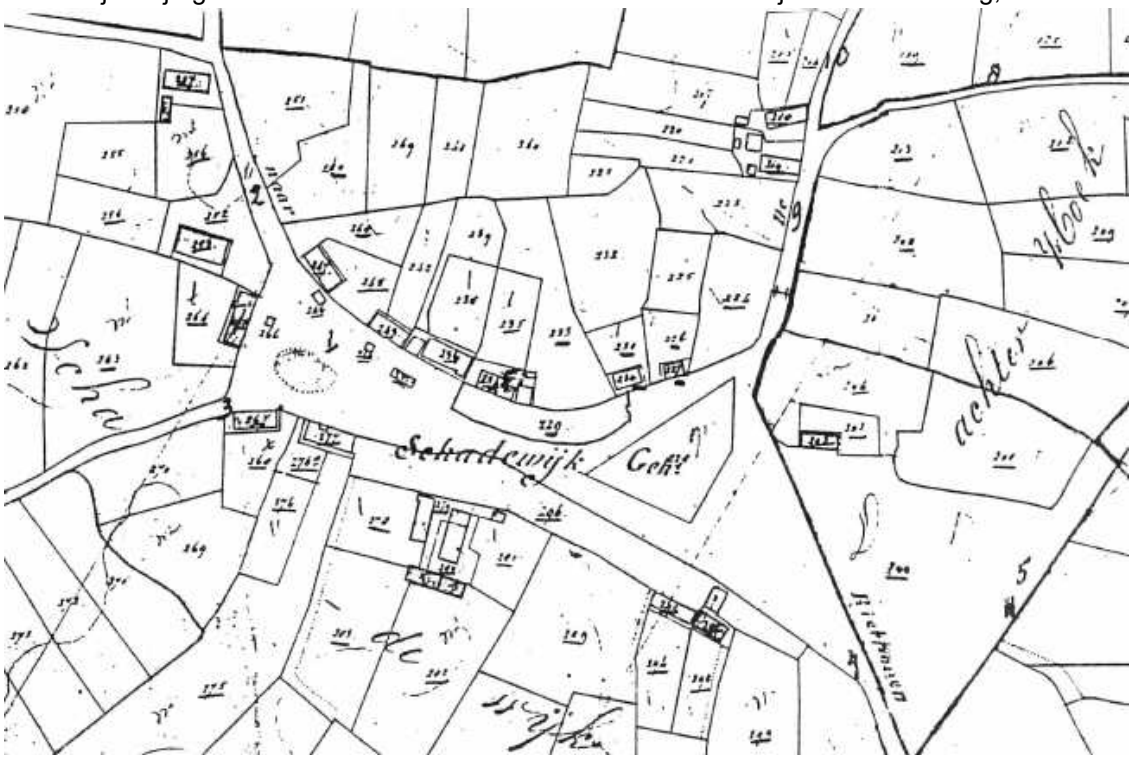
4.17.4.016 Het Groen, Knegsel
Gehucht van 11 boerderijen en huizen op de noordflank van het dal van een beek die ter plaatse Dommel heette nabij de schuurkerk aan de rand van de open akker Het Groen. De oude kerk stond daar 500 meter ten zuidwesten van, aan de andere kant van die kleine open akker. In 1830 was daar alleen akker. Ruimere open akkers lagen aan de overzijde van de Dommel. Het Groen kreeg op de 19e eeuwse kaarten al de aanduiding "Knegsel" en groeide na 1930 uit tot een dorpje.

4.17.4.040 Vessem, de Donk
De Donk was een compact gehucht van een tiental boerderijen aan de open akkers van Donk, op een dekzandrug tussen het dal van de Stroom of Kleine Beerse in het oosten en een stuifzandgebied in de heide aan de westkant.

4.17.4.050 Eersel, Schadewijk
Schadewijk is een gehucht van een vijftiental boerderijen op de linkeroever van de Steenselse Aa in een grasland- en bochtengebied ten zuiden van de grote open akkers van Eersel. Complexe plaatse waarin meerdere driehoeken lijken samen te komen, met drinkkuil en een aantal langgevelboerderijen

113 *Cultuurhistorische inventarisatie provincie Noord-Brabant : gemeente Eersel*, ('s-Hertogenbosch 1983), p. 11
114 Kolman e.a., 1997.
115 Kolman e.a., 1997.

met de noklijn evenwijdig aan de weg. Door wegaanleg en reconstructie van karakter veranderd. De drenkkuil iets verplaatst en de lindebeplanting in uitheemse soort vernieuwd. De karakteristieke boerderijen zijn grotendeels in dezelfde maat en schaal maar afwijkende detaillering, vernieuwd.[116]

Afbeelding: Schadewijk op de kadasterkaart van 1832.

4.17.4.051 Eersel, De Hoogstraat

Klein straatgehucht van een achttal boerderijen, waaronder één abdijhoeve van Tongerlo op de rand van het dalletje van een beek die van de oude Eerselse kerk naar de Steenselse Aa stroomt. Enkele oude boerderijen worden afgewisseld met boerderijen uit circa 1920-1930 en recente woonhuizen in imitatie-landelijke stijl.

4.17.4.053 Eersel, Stokkelen

Stokkelen is een straatgehucht met plaatse, met een achttal boerderijen en nog wat huisjes langs de Broekstraat, op de linkeroever van de Steenselse Aa. De gehuchtstraat maakte deel uit van de weg naar Bergeijk. Ten noorden van de plaatse ligt een open akkergebied. Deze buurtschap is door nieuwbouw en wegreconstructie zeer gewijzigd.[117]

De naam Stokkelen luidde in 1311 *Stocloe* en is gevormd uit *lo* 'bos'en *stoc* 'boomstam, rijs', hier mogelijk duidend op een vonder of eenvoudige overgang over het water. Als de naam op één lijn gesteld mag worden met oud-engels *stocwood*, kan echter ook gedacht worden aan *stoc* 'veestapel, veehouderij'. [118] Dat de naam Stokkelen zou duiden op opslaan van turf, zoals Thiadens beweert, lijkt onzin.[119]

4.17.4.055 Eersel, Boksheide

Boksheide was in 1830 een compact gehucht van 9 boerderijen gelegen ten zuiden van een complex open akker complex op een dekzandrug nabij de Steenselse Aa.

4.17.4.057 Duizel

De dorpskom van Duizel strekt langs een straat tussen twee akkercomplexen: de Kerkakker en De Akker. Deze straat staat min of meer haaks op de bovenloop van de Duizelse Aa, de de kerk aan de

116 Dams e.a., 1989, 244.
117 Dams e.a., 1989, 241.
118 Van Berkel en Samplonius, 1995, 223.
119 Thiadens, 1992, 26

kant van de Aa en verderop bekend als Kerkstraat en Groenstraat. Aan de Kerkstraat behalve 14 huizen en boerderijen ook de omgrachte pastorie.
Het dorp had in de 19de eeuw een bloeiende sigarenindustrie, waarvan nu nog de Agio-sigarenfabriek langs de Provinciale weg getuigt.[120]

4.17.4.163 Wintelre[121]
In 1830 staan bij de kerk van Wintelre een vijftiental boerderijen en een pastorie. Zover kan worden nagegaan is dit niet de oude dorpskom van Wintelre, zo er al ooit een oude kom was. De middeleeuwse kerk stond een kilometer zuidelijker en daarbij hoorde waarschijnlijk een vrij verspreide bewoning. Pas nadat omstreeks 1672 in de huidige kom van Wintelre een schuurkerk in gebruik werd genomen, kon daar een proces van dorpsvorming op gang komen. Met de bouw van een echte kerk in 1822 – 1823 en kort daarna de sloop van de oude kerk was de “verschuiving” van het zwaartepunt van de gemeenschap voltooid. Bij de nieuwe kerk hoorde een pastorie, school en een aantal dienstverlenende lieden, terwijl dat ook een goede plek was voor “particulieren” die geen boerderij dreven. Kortom, een dorpje.

17.5 Huizengroep

4.17.5.001 Wintelre – De Hut
Twee boerderijen: “de Wintelrese Hut” aan de westzijde van Oirschotsedijk, grens tussen Wintelre en Oerle. Westkant was Wintelre, gemeente Vessem (nu Eersel). Voorbij de bocht aan de oostkant en dus onder Oerle stond de tweede boerderij ”Oerlese Hut”. Tot in de jaren twintig de enige huizen langs deze weg. Bewoners Oerlesche Hut kregen in 1907 permissie van de pastoor van Oerle om zich “bij leven en sterven te gedragen als parochianen van Wintelre”. Uitspanning “de Hut” in Oerle was nog niet bebouwd in 1826.[122]

4.17.5.005 Duizel, de Mosik
In 1830 drie boerderijen vlak bijeen. Mogelijk een opdeling van één enkele boerderij. De Mosik ligt op een wat geïsoleerde hoogte aan het beekdal van de Stroom of Kleine Beerse, met in de nabijheid besloten akkers. Nu is het een buurtschap ten westen van Duizel, op de westelijke oever van de Beerze gelegen. Tussen beplanting van wilgen en haagbeuk een tweetal boerderijen die circa 1920-1930 herbouwd zijn.[123]

4.17.5.006 Duizel, Smitseind
In 1830 een straatgehucht met vijf boerderijen, ten zuiden van de kerk van Duizel. Halverwege het Smitseind wordt de Duizelse Aa overgestoken. De gehuchtstraat steekt dus het beekdal over.

4.17.5.007 Steensel, Bussereind
Het Bussereind bestond in 1830 uit twee boerderijen naast elkaar en nog eentje wat verderop. Deze boerderijen lagen op de rand van het dal van de Gender, net buiten de open akker, in een gebied met besloten akkers.

4.17.5.009. Steensel, de Pappotten
De Pappotten was in 1830 een klein groepje van drie boerderijen midden in de open akker ten oosten van de kerk van Steensel. Rond 1900 werd het gebied bebost en verdwenen de boerderijen. Een hoek werd diep uitgegraven, een tweede wat minder. Alleen de Pappotsestraat herinnert nog aan dit verdwenen gehuchtje.

4.17.5.010 Vessem, de Lantie[124]

120 Dams e.a., 1989, 78; Kolman e.a., 1997.
121 Leenders, 2005.
122 Bijnen, 1990, 184
123 Dams e.a., 1989, 239.
124 Heijmraeder, 2008-4.

In 1830 een gehuchtje van vier verspreide boerderijen aan een open akker gebied in het westen van Vessem. In het noorden een beekdalletje(met 3 boerderijen). Naar het zuiden loopt de bodem flink op. De akkers worden daar begrensd door een duingebiedje. Het lage noorden is verder uitgegraven. Van de akkers is weinig over: vooral bosgebied en de Eurocamping.

4.17.5.012 Vessem, het Veneind
Het Veneind bestond in1830 uit drie boerderijen aan een uitloper van het grote open akker gebied van Vessem. Ten oosten daarvan ligt een dalletje waarin we misschien het 'ven' (veen?) moeten zoeken waarnaar dit gehuchtje genoemd is.

4.17.5.013 Vessem, Maaskant
De Maaskant ligt aan de overzijde van het dalletje ten oosten van Veneind. In 1830 waren er 6 of 7 boerderijen. In het dalletje was grasland, maar ten oosten van de boerderijen lag een vrij groot open Kamergebied, omzoomd met houtranden. In 1930 lag dit nog als een open ruimte te midden van bossen. Nu is die openheid er nog, maar ligt hier grasland.

4.17.5.015 Wintelre, de Roestenberg[125]
De Roestenberg wordt al in 1340 vermeld: Jordanus van Roestenberch. Blijkbaar was er toen al een boerderij waar deze Jordanus op woonde. De naam wordt verder steeds geschreven Roestenberg terwijl De Bont in de jaren 1960 uit de volksmond optekende: de Roestenbärg. Van Berkel en Samplonius schrijven bij Roestenburg in Heesch: samenstelling van burg 'kasteel, statig huis' en een onduidelijk eerste deel roest. Hier schrijven alle vermeldingen echter *berg* wat eerder op een (afgevlakt) duin wijst. Roestenberg is een oude kamp die vanouds waarschijnlijk bij slechts één hoeve hoorde. Er bleven slechts enkele oude perceelslijnen bewaard. Bij de twee permanent bewoonde erven ligt een jonge struikrand en een oude perceelslijn waarvan de ouderdom af te lezen valt aan het kromme verloop. Verspreid staan er drie solitaire bomen.

4.17.5.016 Wintelre, Kekkeneind[126]
Het Kekkeneind is een gehuchtje ten zuidwesten van de kom van Wintelre, tussen het Heggeneind en het centrale akkergebied. De naam Kekkeneind lijkt een vrij jonge benaming te zijn. De oudste vermelding is uit 1785 en luidt "op het Kacken Eijnd". Ook de latere vermeldingen spreken van Kakkeneind, maar volgens De Bont luidt de naam in de volksmond van de jaren 1960: et Kakkeneind, et Käkkeneind. Die laatste klank is in de moderne straatnaamgeving opgeschreven. De Bont verwijst naar Lindemans die stelt: kaeck = straatkant.
Het Kekkeneind is denkelijk een betrekkelijk recente ontginning, een opvulling van de hoek tussen het oude akkergebied van Wintelre en het Heggeneind. In 1803 werd toegestaan om grond uit de gemeynt te verkopen en in 1806 gebeurde dat ook echt. Een deel van de toen verkochte grond lag op het Kekkeneind. Waarschijnlijk is dit de strook met korte smalle percelen langs de straat Keggeneind. Op het Kekkeneind was in 1830 slechts één boerderij. Later in de negentiende eeuw kwam er nog één (aan de straat) bij.

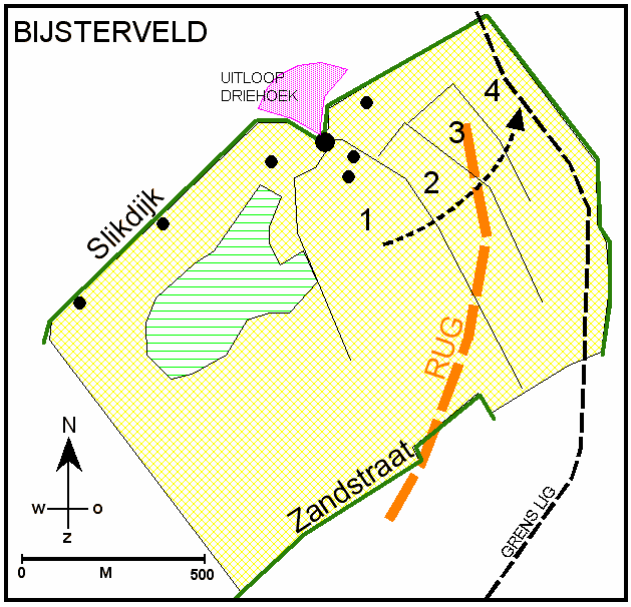
4.17.5.020 Knegsel, de Sneidershoek
Sneidershoek bestond in 1830 uit een vijftal verspreid aan de westrand van de open akker gelegen boerderijen, nabij het dal van de beek die hier Dommel heet.

4.17.5.024 Eersel, De Voort
De Voort was in 1830 één boerderij aan de oversteek van de weg van Eersel-dorp naar de Hertheuvelse Hoef over de beek Dieprijt. Bij de boerderij lag een kleine akker. In 1930 met een tweede huisje. Nu is het een groep van vijf boerderijen.

4.17.5.035 Wintelre, Bijsterveld[127]

125 Leenders, 2005.
126 Leenders, 2005.
127 Leenders, 2005.

De oudste vermeldingen dateren uit 1340 en luiden Bistervelt, Byestervelt, Henricus de Bistervelt. Uit de volksmond tekende de Bont in de jaren 1960 op: et Biestväld. In 1882 werd de Bijsterveldse Loop in het Bijsterveld als een van de officiële watergangen aangemerkt. Middelnederlands *bijster* betekent 'verwilderd, vervallen, slecht' en bijsterveld staat dan voor 'hongerland'.

Bijsterveld is een grote kampontginning ten oosten van het centrale oude akkergebied van Wintelre. Rond 1900 werd de kamp nog omgeven door struikranden langs de Slikdijk, de straat Bijsterveld, de Zandstraat en langs de oostgrens die nu in het vliegveldgebied ligt . Binnen de kamp was een zekere geleding te zien, het grote gebied zal niet in één slag ontgonnen zijn. De nummering 1, 2, 3, 4 in het kaartje en de pijl geven de vermoede ontginningsrichting aan. In de kamp ingesloten ligt een graslandgebied (groen gearceerd in het kaartje), waarschijnlijk een oud ven. Dit was in smalle perceeltjes verdeeld. De omringende akkers waren ruimer van opzet en alle perceelsgrenzen waren begroeid met heggen. De ontginning dateert waarschijnlijk uit de dertiende eeuw. In de negentiende eeuw lagen de boerderijen langs de noordrand en langs de Slikdijk. Langs de Zandstraat waren geen boerderijen. De eerste boerderij moet gezocht worden in het groepje van vier in het noorden, waar ook een inkeping van de buitenheg was: een nooit volgroeid driehoekje: de uitloper van de hei tot voor de deur van de boerderij. Ook op Kreielt was er zo'n structuur.
De oostgrens van Bijsterveld lag langs de oude weg Oerle – Oirschot. Die grens is wat westwaarts verschoven door de wegen en structuren van het vliegveld.
Veel oude perceelsgrenzen zijn niet meer zichtbaar. Het enige gebiedje waar ze nog wel zijn, is het ingesloten graslandgebiedje. De zuidoostgrens daarvan is bovendien een steilrandje. Langs de Slikdijk en verspreid in Bijsterveld zijn nog enkele stukjes perceelsrandbegroeiing bewaard gebleven (struikrand of solitaire bomen op rij).
De oude erven van de nederzetting Bijsterveld zijn meest nog bewoond en afgezien van wat uitbouw van de kom van Wintelre in het westen, bleef de nederzettingsstructuur goed bewaard. In het gebied zijn geen rijksmonumenten of MIP-lijst-objecten. In het zuidoosten van Bijsterveld stond in 1826 nog een oude tiendpaal die de grens tussen Oerle en Wintelre markeerde. Het is onbekend of er nog iets van die paal resteert. Van het onvolgroeide driehoekje bij Bijsterveld resteert alleen de zuidgrens als weggetje.

4.17.5.036 Wintelre, den Mostheuvel[128]

Mostheuvel was in 1830 een gehuchtje van een drietal hoeven langs de scheidingsweg tussen de heide en een uitgestrekt besloten akkergebied. De oude kern ligt merkwaardigerwijs niet op de dekzandrug die doorsneden wordt door een dalvormige laagte zonder veen, die loopt van de kom van Wintelre noordwaarts naar de Koemeren. De oude kern ligt juist tegen dat dalletje aan. In 1830 bestond het gehucht uit enkele boerderijen gegroepeerd aan een driehoekige heidetoegang. De Het agrarisch gebied bestaat uit een oude kern, langs de Hemelrijksestraat jonge kampen en in het noorden een blok heitvelden: verkavelde maar niet ontgonnen heide in 1830.
Mostheuvel is een van de oude gehuchten van Wintelre. De naam Mostheuvel komt al voor in 1340: Gherardus de Moesthovel, Wautgherus Fabri de Moesthovel. Dat zijn waarschijnlijk personen die op Mostheuvel woonden. In 1513 werd geschreven: sijn hoeue op Moest Hoeuell. De volksmond van de

128 Leenders, 2005.

jaren 1960 sprak van “de Moosthuivel.” De naam is samengesteld uit *most* ‘moerassige grond, poel’ (in Brabant) en *heuvel* ‘hoogte in het terrein’. Het gaat dus om een hooggelegen drassig terrein.[129]

4.17.5.038 Wintelre, Kreiel[130]

De nederzetting is een 450 meter lange heiderandbewoning. De zeven boerderijen van Kreiel stonden in 1830 in een boogje in het zuiden, met destijds direct toegang tot de heide (zuid) en hun akkers en weiden (noord). De interne verdeling van Kreielt in enkele brede banen weerspiegelt deze relatie. Die structuur zou zelfs op een “Waldhufe”-ontginning kunnen duiden: toch een Kraaienbos? Aan de oostzijde is in een latere fase nog een kamp bijontgonnen. Duidelijk is ook dat men de eigen stroken geleidelijk noordwaarts verlengde en dat de achterste delen in de negentiende eeuw wel verkaveld maar niet echt in cultuur waren (bos, hei). Twee steilrandjes in het noorden herinneren misschien nog aan deze stapsgewijze uitbreiding van het cultuurland. Van de interne perceelslijnen is niet veel over, maar de buitengrens van Kreiel wordt nog goed door oude lijnen (perceelsgrenzen, weg naar het Rouwven) gemarkeerd.
De lotgevallen van de nederzetting Kreiel zijn wisselend. Er zijn twee permanent bewoonde erven en voorts een aantal dat op verschillende momenten wel of niet bewoond was.
Kreiel is een van de oude gehuchten van Wintelre. De eerste vermelding van dit gehucht dateert al van 1340: Elyas de Creyelt, Ghenekinus Creiel, Gerardus van Creyelt. Dat zijn dus personen die kennelijk uit Kreielt komen. In 1619 werd “een uijtfangh vanden gemeente der nabuuren van Oerle gent die Creijeltsche Hoeve” vermeld. In 1785 werd de Kreieltse Akker genoemd en in 1802 ook het Krijels Heijveld.

4.17.5.039 Vessem, het Meerven

Meerven was een eenzijdig straatgehucht ten noorden van De Donk, aan de rand vande heide. Het gehucht beschikte aan de zuidkant over een complex besloten akkers. De naam doet een voormalig ven in de buurt vermoeden, maar dat is niet meer herkenbaar. Misschien lag het in het dal van de Stroom of Kleine Beerse, of op de hei.

4.17.5.042 Vessem, de Driehuizen

Driehuizen bestond in 1830 uit vier boerderijen op de oostrand van het grote open akker gebied van Vessem. Ze lagen tegen een lager graslandgebiedje aan.

4.17.5.045 Duizel, de Hoek

Gehucht van zes boerderijen aan het akkergebied ten noorden van de kerk van Duizel, tegen een uitloper van de hei aan, en aan het begin van een klein beekdal dat naar de Stroom of Kleine Beerse toe loopt.

4.17.5.048 Steensel, de Stevert

Gehucht van enkele huizen en misschien een boerderij aan de weg van Steensel naar de Stevertse watermolen, waar men tevens de Steenselse Aa of Run kon oversteken. Amper enig bouwland in de buurt, het lijkt een echt verkeers- of molengehucht. De watermolen werd al in 1350 vermeld: *totter molen van Steenvoort ende vandaer voort* …[131] Het is nu een buurtschap op de noordelijke oever van de Run, bij een rivierovergang.[132]

4.17.5.049 Eersel, De Hees

Het gehucht De Hees was een groepje van 7 boerderijen in een dalvormige laagte die in het akkergebied ten oosten van Eersel prikt. 400 meter westelijker lag de hoeve Grote Hees. De Heesche Akkers liggen ten zuidoosten van het gehucht. Het is nu een buurtschap met enige geheel verbouwde boerderijen en veel nieuwe bungalows.

4.17.5.051 Knegsel, Hoek

129 Van Berkel en Samplonius, 1995, 155.
130 Leenders, 2005
131 Enklaar, 1941, nr. 130.
132 Dams e.a., 1989, 247.

Straatgehuchtje van 5 boerderijen ten westen van de oude kerk van Knegsel, op dezelfde dekzandrug. Aan de zuidzijde akkers, aan de noordzijde grasland.

4.17.5.052 Eersel, de Kerkhof
De oude kerk van Eersel met daarbij in 1830 twee huizen. Dat is alles. De kerk staat in een smalle graslandstrook tussen de open akkers Molenakkers (noord) en de Stokkelse Akker (zuid). Die strook is mogelijk een oud dalletje waarin ook een beekje naar de Steenselse Aa loopt. De kerk staat één kilometer ten oosten van het marktplein van Eersel.

4.17.5.054 Eersel, Boevenheuvel
Het gehucht Boevenheuvel bestond in 1830 uit drie boerderijen in Eersel en een stukje verderop nog één in Bergeijk. De naam betekent niet dat hier boeven of struikrovers zaten, want *boeven* betekent hier 'boven'. Het betreft hier twee geïsoleerd in de heide gelegen groepen cultuurland.

4.17.5.058 Knegsel, de Wolfshoek
De Wolfshoek is een gehucht van een achttal verspreid langs de noord- en oostrand vaneen open akker gelegen boerderijen. Ze liggen tevens aan de rand van het dal van de beek die hier Dommel heet.

4.17.5.059 Knegsel, de Driehuis
In Driehuis tekent het kadaster inderdaad nog drie gebouwen. Het is een klein gehuchtje aan de westpunt van een groot open akkergebied en aan de rand van het beginnende dal van de beek die hier Dommel heet.

17.6 Verspreid aan de straat
[Niet genoteerd]

17.7 Compact aan straat
[Niet genoteerd]

17.8 Verspreid
[Niet genoteerd]

Thema: 18 Heerlijkheden

Een typisch middeleeuws fenomeen zijn de heerlijkheden. In oorsprong zijn dat grote stukken grond waarover de bezitter of heer een zekere rechtsmacht bezat. Veelal betrof die macht ook de mensen die op die grond woonden of anderszins aan de heerlijkheid gebonden waren. Deze rechtsmacht vertoonde gradaties: de hoge rechtsmacht liet toe misdadigers te bestraffen, eventueel met de doodstraf. De lage rechtsmacht liet slechts toe boetes tot een zeker niveau op te leggen, terwijl het recht van "erven en onterven" er op neer kwam dat de gronden die onder de heerlijkheid vielen alleen ten overstaan van de heer of zijn vertegenwoordiger en zijn leen- of laathof konden worden verkocht of verworven. Voor die heer was er in principe een woning op de heerlijkheid. Veelal werd die woning in de loop van de tijd uitgebouwd tot een eenvoudig kasteeltje met op de voorhof een hoeve. Tot de heerlijkheid hoorden vaak nog enkele hoeven die door de heer verpacht werden. Daarnaast was een deel van de grond uitgegeven en werd daarvan jaarlijks een klein bedrag (typisch 6 Leuvense penningen per bunder, ongeveer 2,5 eurocent per hectare) aan de heer betaald. Andere gronden waren als leengoed uitgegeven. De leen- en cijnsgronden lagen deels aaneen tegen het eigen (deels verpachte) deel van de gronden van de heerlijkheid, maar voor een ander deel lagen ze vaak erg verspreid.

Samenvattend:

1. eigen goed:
    - burcht of kasteel
    - huis voor de heer, met wat grond (tuin, park)
    - een of meer verpachte boerderijen
2. leengoed
3. cijnsgoed
4. allerhande rechten. Deze kunnen soms landschappelijk tot uiting komen.

De bezitter van zo'n heerlijkheid was in de regel zelf weer leenman van een andere heer. Dat kon de hertog van Brabant of Gelre zijn of de abdis van Thorn, de bisschop van Luik etc.. Deze feodale afhankelijkheid is belangrijk voor het begrijpen van de vorming van de nederzettingen.

In de Kempen is een heerlijkheid een gebied waarover een lokale heer enkele rechten uitoefent. Dat kan heel beperkt zijn, het kan ook gaan om rechtsmacht tot en met het ter dood brengen van veroordeelden. Heerlijkheden zijn een typisch middeleeuws fenomeen waaraan in 1795 formeel een einde kwam. In het landschap herinnert er nog veel aan. De heerlijkheden zijn vanaf de zestiende eeuw in toenemende mate ook een landgoed geworden. De landgoedaspecten van de heerlijkheden worden hierna onder thema 19, Landgoederen behandeld. Daar komen de heerlijkheden dus ook weer terug.

Hoe dat dat in de huidige gemeente Eersel? Voor een antwoord moeten we dan weer ontleden naar de oude gemeenten. Vessem, Wintelre en Knegsel vormden voor 1795 één hertogsdorp; Eersel met Duizel en Steensel een tweede, ieder met een schepenbank. Beide hoorden tot het kwartier van Kempenland van de Meierij van ’s-Hertogenbosch. Het gebied werd in 1203 door de hertog van Brabant verworven van de graaf van Gelre. Hoe lang die voordien hier de landsheer was is onbekend, maar veel langer dan een eeuw zal dat niet geweest zijn.

Binnen deze context waren er dan de domeinen van diverse heren, kapittels, abten en bisschoppen. Over hun bezit hadden ze hier hooguit grondheerlijke rechtsmacht en voor het midden van de dertiende eeuw zullen ze er ook horigen gehad hebben.

18.1 Kasteel

Onder kasteel verstaan we niet alleen het (stenen) hoofdgebouw in een gracht, maar het hele complex bestaande uit zo’n hoofdgebouw (eventueel op een motte) en zijn gracht, een voorhof in een gracht, de kasteelboerderij, eventueel poortgebouw, verdere wallen en grachten. Zo opgevat zijn de

drie hier bruinig gekleurde items niet nodig. Misschien wijst de praktijk uit dat we dit “totaal-kasteel” toch beter in onderdelen opsplitsen. Vergeet niet dat er misschien nu nog maar enkele brokjes zichtbaar zijn, maar dat er in het verleden meestal wel een compleet “totaal-kasteel” was en dat daarvan in de ondergrond gewoon nog resten zitten (link naar de archeologie!).

4.18.1.001 ’s-Hertogenhofstat

Tot 1316 bezat de hertog van Brabant in Eersel een perceel dat toen tot Brabants leen gemaakt werd. Dat perceel heette ’s-Hertogenhofstat. ‘Hofstat’ betekent niet meer dan dat het een perceel is waarop een gebouw hoort te staan, maar het staat er niet meer of nog niet. De naam zegt niets over het karakter van het gebouw, dus ook niet of het een “kasteel” was. Waarschijnlijker is het dat hier een domaniaal exploitatiecentrum was van waaruit de hertog zijn bezit in Kempenland liet beheren. Dat centrum is ofwel door de hertog na 1203 gesticht, of door hem in dat jaar van Gelre overgenomen. In dat laatste geval ligt een 12e eeuwse oorsprong voor de hand.
Het in 1316 gecreëerde leen omvatte naast de ’s-Hertogenhofstat ook de markttol van Eersel, de wegentol op de weg van de Turnhoutervoorde via Eersel naar de Kattenrijt, dat is het middendeel van een oude route Antwerpen – Roermond, en tenslotte twaalf bunder hei op Heestert.[133] Uit dat laatste element is misschien de hoeve Heestert voort gekomen, dat zou eens onderzocht moeten worden.
Het leenonderdeel ‘s-Hertogenhofstat vinden we helemaal verbrokkeld terug in het cohier van de honderdste penning uit 1571.[134] Daar blijkt het om percelen in de akker bij de Eerselse kerk te gaan, zodat we de ’s-Hertogenhofstat in die omgeving moeten zoeken. Op die percelen wordt in 1571 geen huis of hoeve genoemd.

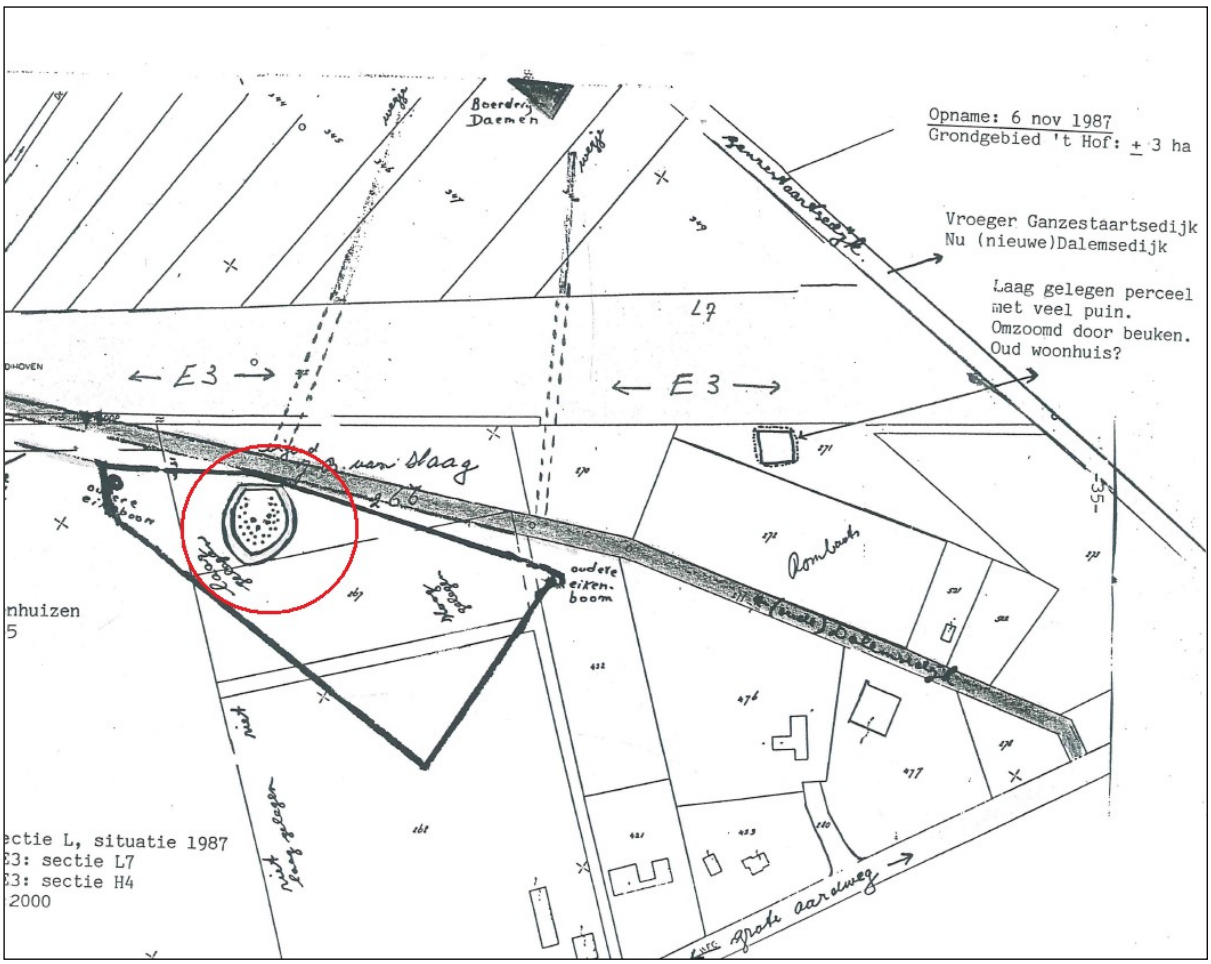
Merkelbach en Dams hebben voorgesteld dat ’s-Hertogenhof gelegen zou hebben op een omwaterd perceel 2 kilometer ten westen van de Eerselse kerk, in het gebied Het Hof.[135] Niet alleen werd daarvoor oud kaartmateriaal foutief geïnterpreteerd (het toont geen ‘gebouw’ maar een perceel hakhout!), ook moet die plek aan de rand van de culuurgronden van Eersel als wel erg onwaarschijnlijk worden beschouwd. Het perceel grenst nota bene aan rond 1800 uitgegeven “Nieuwe Erven”! (Zie verder 4.18.1.002)

4.18.1.002 Het Hof

Volgens Merkelbach en Dams lag ’s-Hertogenhofstat tegen de A67, 500 meter ten zuidwesten van het viaduct over de Dalemseweg. Zoals hiervoor al aangegeven is dat een misvatting.
Dams schreef dat de burcht “t goed van Eersel, gheheiten shertoghen hofstat, met sinen toebehoerten” vóór 1316 is verdwenen.[136] Het kasteel van Eersel, ten westen van Eersel aan de weg naar Hapert, had circa 1820 nog grachten.[137] In "Brabants Heem" van 12 juli 1941 wordt gesproken over de plaats van het kasteel. Men spreekt hier van:’‘Een nog bestaand bosrijk terrein met oude grachten genaamd Het Hof, fraai gelegen aan den breeden landweg van Eersel naar Hapert ten zuiden van Duizel.’

De kadasterkaart van 1830 werpt licht op het grondgebied van Het Hof. Op deze kaart zien we een eilandje (perceel E71) in een ruime ander perceel (E70). De beschrijving leert dat E71 840 m^2 groot was en vol hakhout stond. Perceel E70 werd als moeras aangeduid en was 1,22 hectare groot of gemeten op de kaart zo’n 125 bij 100 meter. Beide percelen waren van Jan van Mol die daar in de buurt meer grond bezat. De gracht was kennelijk al flink verland en vormde het beginpunt van niets minder dan een van de voedingstakken van de Duizelse Aa! Op de topografische kaart van 1837 wordt E71 als een bosje aangegeven, omgeven door een waterpartij.

133 Van Asseldonk en Leenders, 2003, 55 – 56.
134 NAG, RvS 2166-II. Transcriptie D. Vangheluwe, met dank voor het ter beschikking stellen van dit nog niet voltooide werkstuk.
135 Dams e.a., 1989, 64; Merkelbach, 1988, 48-50.
136 Dams e.a., 1989, 64.
137 Dams e.a., 1989, 88.

Afbeelding: locatie kasteel 't Hof, in het rood omcirkeld. De grachten zijn duidelijk zichtbaar (naar Dams e.a. 1989).

Eersel droomt ervan dat hier een kasteel of burcht was. In het gemeentewapen van Eersel komen nog steeds drie torens voor en ook reeds in een 14e eeuws schepenbankzegel worden torens afgebeeld wat er op zou duiden dat te Eersel in vroeger tijd een burcht of kasteel gestaan moet hebben.[138] Of deze burcht in het Hof gelegen was is niet bekend. Het vroeg 19e eeuwse kaartmateriaal geeft daarover geen uitsluitsel! De identificatie "Het Hof = 's Hertogen Hofstat" is bij nader inzien niet meer dan een gissing en steunt niet op archiefgegevens over de periode tussen 1316 en 1830. Bovendien wijzen de wél beschikbare gegevens erop dat 's-Hertogenhofstat ergens op de akker bij de Eerselse kerk lag. Tenslotte wijst niets erop dat die 's-Hertogenhofstat ooit het karakter van een burcht of kasteel had. Het gebouw was in 1316 kennelijk zelfs alweer verdwenen.

Wat was Het Hof dan wel? Landschappelijk gezien lijkt het een bronplaats, een ven of misschien een rijt aan het begin van een van de takken van de Duizelse Aa. Het gebied lijkt een 18e -eeuwse ontginning, misschien heeft er een pachthoeve gelegen of was het de bedoeling die er te stichten.

In 1952/1953 heeft landbouwer Daemen 't Hof ontgonnen. De heer Daemen herinnert zich nog dat de plaats, waar het kasteel gestaan zou hebben in het landschap, nog duidelijk herkenbaar was vanwege de omgrachting en het hoogteverschil. Het eigenlijke kasteelterrein lag aanzienlijk hoger dan de omgeving en het had ongeveer een doorsnede van 60 meter waaromheen grachten, water en riet. Ook kwam er bij deze ontginningswerkzaamheden enig puin vrij. Het meest opvallend waren de halfronde bakstenen welke afkomstig zouden zijn van een toren. Ze hadden een vorm die vergelijkbaar is met een vlapunt. Over de toren van het kasteel wist een intussen overleden oom van Mevr. Daemen, voerman Piet Ooms uit Duizel, dikwijls te vertellen dat in de toren van dit kasteel eens een jong meisje opgesloten werd en door uithongering aan haar einde is gekomen vanwege een

138 Merkelbach, 1988, 48-50.

liefdesaffaire. Dit meisje was gravin Rosalinde, de dochter van de kasteelheer.[139] Die ontginning is blijkbaar uitgedraaid op een ontgronding met misschien wel een meter.

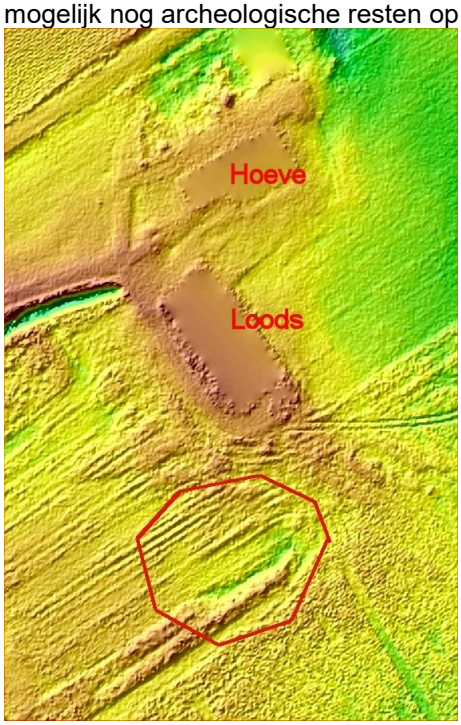
Ronde stenen of niet: hier was géén middeleeuws kasteel.

Afbeelding: locatie van kasteel 't Hof, tegenwoordig akker (november 2010)

4.18.1.003 Kasteel Hertheuvel

Bij de Hertheuvelse Hoef stond midden 17e eeuw een omwaterd stenen huis ofwel "Kasteel". Het is onbekend wanneer het gebouwd werd. Thans een wat lager gelegen veld met grachtrest waarin mogelijk nog archeologische resten op onderzoek wachten.

AHN3 hoogtekaart van kasteellocatie.

18.2 Hoofdhoeve

Hoofdhoeve en hoeve: daarmee wordt de agrarische bestaansstructuur van de heerlijkheid en bestaansbasis van de heer aangegeven. In de late middeleeuwen en daarna zijn dat normaal

139 Merkelbach, 1988, 33-34.

verpachte boerderijen met meestal veel grond. De hoofdhoeve staat veelal op de voorburcht. Wat verderop vindt je dan één of meer andere hoeven.
[In Eersel niet aangetroffen]

18.3 Hoeve
De volgende hoeven etc worden in de Raad van State-lijsten en het kaartboek van Averbode genoemd:

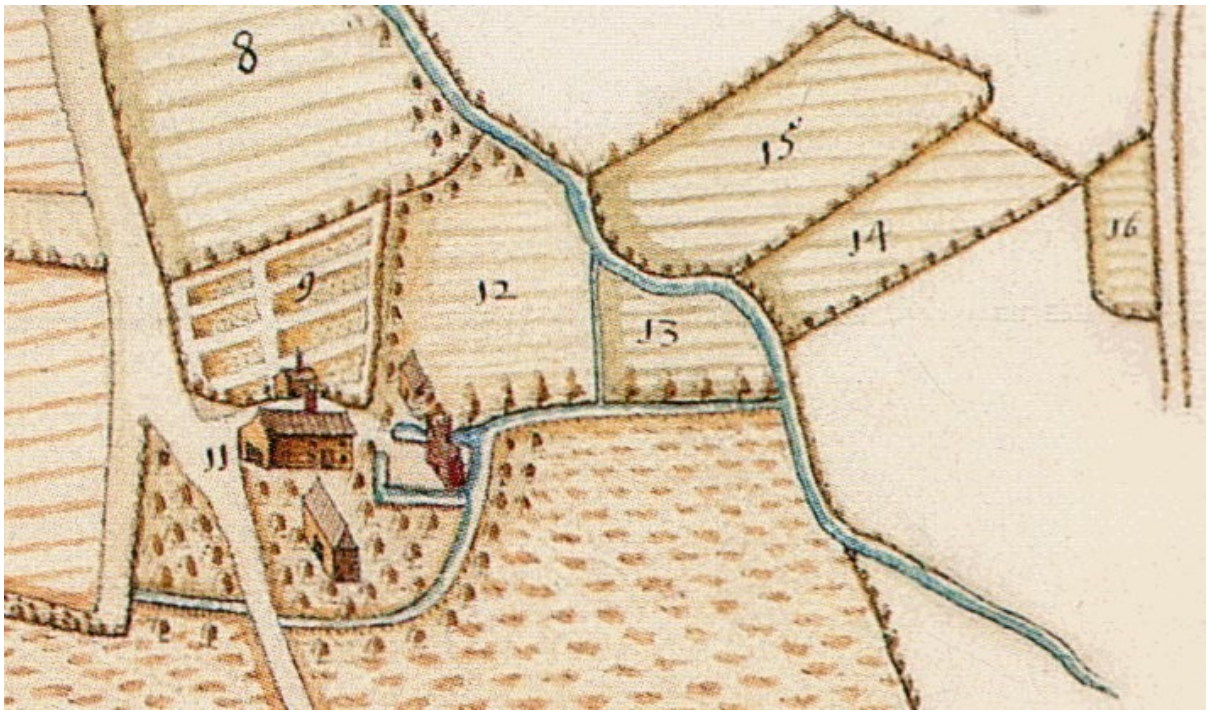
Plaats	Object	Naam	Bron plaats	Bron instelling	Uniek nr
Eersel	hoeve	Hertheuvelsehoef	Averbode	abdij Averbode	4.18.3.001
Duizel	hoeve	De Hoef	Postel	abdij Postel	4.18.3.008
Wintelre	hoeve	aent Venne-eynde	's-Hertogenbosch	Zusters v Orthen	4.18.3.011
Eersel	hoeve	Schaijeckse Hoeve	Tongerlo	abdij Tongerlo	4.18.3.012
Eersel	hoeve	De Hoogstraat	Tongerlo	abdij Tongerlo	4.18.3.013
Steensel	hoeve	Onbekend	Postel	abdij Postel	4.18.3.014

4.18.3.001 Eersel, Hertheuvelsehoef
Ten zuiden van Eersel bezat de abdij van Averbode de hoeve Hertsheuvel, op de kaart van 1650-1659 geheten de Heijnsheuvel. Op deze plek stond in 1650-1659 een omgracht gebouw. Op dezelfde plaats stond in 1830 nog steeds een gebouw, omgracht en wel. Tot 2010 was de hoeve nog van de abdij Postel! Die abdij moet de boerderij na 1830 verkregen hebben. In de jaren 1780 zal de abdij Averbode de hoeve verloren hebben ("Zwart goed" geconfisceerd in de Oostenrijkse Nederlanden).

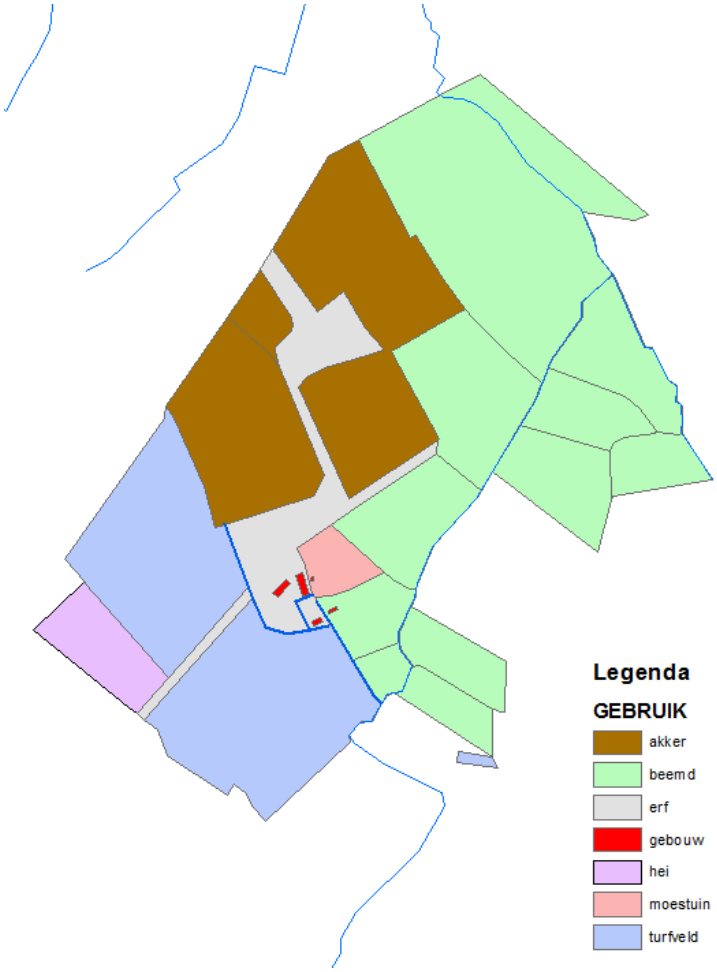
De akker van de hoeve ligt op een dekzandkopje; de beemden netjes in het dal van de Steenselse Aa. Het Klotbeemdeken valt op een plek waar veen in de grond zit, maar het grote Turfveld is nu “zand”. Het terrein waarop de oude gebouwen stonden ligt wat lager dan de omgeving. Het oude erf ligt op de overgang van de hoge akker ten noorden en het beekdal ten zuidoosten, tegen een lage rug die naar het zuidwesten loopt.

Overzicht van de gronden:

HEYNSHEUVEL ONDER IERSEL		bu	dw	roe	ha
01.	t Beeck-ursel	4	2	95	6,16
02.	t Groot-quaet hoy-broeck	1	1	29	1,72
03.	t Goet hoybroeck	1	1	49	1,78
04.	t Kleyn quaet hoy-broeck	1	0	20	1,37
05.	Den steenberghs-bemt	0	3	62	1,18
06.	Ex-velt dries	1	2	59	2,14
07.	den grooten acker	5	1	4	6,84
	canten met de grechten	0	3	62	1,18
08.	den grooten bemt	1	2	29	2,04
09.	Den hoff	0	1	91	0,62
10.	Den bocht	2	3	82	3,84
	canten en grachten	0	1	32	0,43
11.	den mest-hoff met de huysinge	0	2	50	0,81
12.	t hey-buchten	0	2	74	0,89
13.	t Vyver-bemdeken	0	0	98	0,32
14.	den mans-bemt	0	1	84	0,60
15.	den wierix bemt	0	2	89	0,94
16.	t clot-bemdeken	0	0	61	0,20
17.	t torf-velt	8	0	71	10,63
18.	t Bunder-heyde	0	3	64	1,18
	Totale oppervlakte	34	2	5	44,87

Afbeelding: Detail van de hertheuvelse Hoef op de kaart van Averbode. Ondertekend: C. Lowis; niet gedateerd (1650 - 1680, wsch ca 1650-1659).

Afbeelding: akkerweg naast Hertheuvelse Hoef, met op de achtergrond zicht op het beekdal van de Run.

4.18.3.006 Hoeve De Heester

Mogelijk is deze hoeve voortgekomen uit het hertogelijk leen dat ook Het Hof alias 's-Hertogen Hofstat omvatte. Zie verder bij 4.19.3.001.

4.18.3.008 Duizel, De Hoef

Hoeve "de Achterhove" of "Ten Achteren" in Duizel was in 1357 bezit van Abdij van Postel.[140]
Het vermoeden bestaat dat dat de hoeve in het noorden is die De Hoef (rond nrs. 23-24-25) heet, met de Hoefse Velden nogal afgezonderd gelegen aan de weg naar Vessem.

4.18.3.011 Wintelre, hoeve aent Venne-eynde

Het klooster van de Zusters van Orthen in Den Bosch verkreeg in de vijftiende eeuw een hoeve te Wintelre nabij de toenmalige kerk. Stond in de buurt van het "Kerckenhuijs".[141] In 1444 is er sprake van een boerderij "aent Venne-eynde tussen Verheylenhey en de gemeynt".[142] De Zusters kochten er in 1479 een heide in Wintelre bij. In 1629 werd het klooster door de staat in beslag genomen. Na 1629 werd de hoeve door de Raad van State verpacht. De hoeve te Wintelre werd "'s-Lands hoeve". In 1678 werd beweerd dat de hoeve in de hei lag waar binnen een uur gaans geen rivier te bekennen valt.[143] De Raad van State probeerde dit soort hoeven te verkopen maar dat lukte vaak pas in het midden van de 18e eeuw.[144] De hoeve te Wintelre werd in 1708 in erfpacht verkocht.[145]
De late verwerving door het klooster wijst er mogelijk op dat het een gewone hoeve betrof, niet een hoeve die iets met de vroege geschiedenis van Wintelre te maken heeft. De bezittingen van de Zusters van Orthen staan in het hertogelijk cijnsboek, dat omstreeks 1543 begint, echter beschreven op een manier die doet vermoeden dat ze voordien aan "Sint Willibrord" toebehoorden. In dit geval zal niet de heilige, maar de aan hem gewijde Wintelrese kerk bedoeld zijn.[146] Alhoewel de hoeve in het verpondingscohier van 1785 niet herkenbaar is, valt wel op dat bij de eerste boerderij percelen genoemd worden met namen als de Kerkenacker en de Papenacker.[147] Het is niet precies bekend waar deze hoeve lag. De boerderij op 150 meter ten noorden van de oude kerk komt zeker in aanmerking. Het terrein direct ten oosten ervan, een flinke en hoge open akker, heet op de kadasterkaart De Hoef. Het is denkbaar dat deze zuidelijkste boerderij van Wintelre als eerste in het pondboek gezet werd. Dit temeer omdat de hoeve van (voorheen) de Zuster van Orthen in het pondboek van 1655 de tweede hoeve is.[148] De boerderij werd toen omschreven als:

140 Dams e.a., 1989, 79.
141 Biggelaar e.a., 1993, 81.
142 Hagen, 1993, 81.
143 Hagen, 1993, 86.
144 Leenders, 2015.
145 Hagen, 1993, 89.
146 BHIC, RRD 152 f 56.
147 RHCE, Vessem 526, f 2.
148 NAG, RVS 2141 III, 1.

- Een seeckere hoeve met huijsinghe ende hoff, daer toe de quantiteijt van 36 lopensaet ackerlants ende 27 royen, midtgaders de quantiteijt van 24 lopensaet groesen ende beemden daer van vier beemden onder Vessem sijn gelegen, die hier van oudts in de dorpslasten sijn geset geweest.*(6 ha akker, 4 ha gras)*
- Item noch veele verscheijde hooghe groese soe schaepsweie als moervelden ongemeten daervan Jacop Adriaens als pachter de selve over veele jaeren in huere heeft gehadt ende ons verthoent de hueringhe die beloept in voorlijf de somme van 25 gulden.
- Item noch jaerlijckx vijff mudden roggen Bossche maete, noch twee mudden en vier sester bockweyts.

Als bovenstaande gissingen kloppen, lijkt het erop dat misschien toch het door Van Asseldonk veronderstelde "hof" gevonden is van waaruit het kapittel van Oirschot in Wintelre zijn bezittingen beheerde. Als dit wankele bouwwerk van veronderstellingen klopt, zou het organisatorisch en kerkelijk centrum van het oudste Wintelre dus zo'n kilometer ten zuiden van de huidige kerk en kom van Wintelre gezocht moeten worden. Of daar een compacte dorpskom bij hoorde valt te betwijfelen. Eerder mag je in die tijd een of meer kleine groepjes boerderijen verwachten.

Intrigerend is een ovaal gebied ten westen van de tweede kerk van Wintelre. Dat gebied wordt op de kadasterkaart "Het Klooster" genoemd en is 9,5 hectare groot. Dat klopt aardig met de opgave uit 1655: 60 lopen en 27 roeden = 10,0 hectare. Veel daarvan was van J.C.J. Beerens die "op 't Klooster" woonde: de grote boerderij op 130 meter ten noordwesten van de kerk. Zou dit de grond van het klooster van de Zusters van Orthen uit Den Bosch geweest zijn? Maar dan staat deze hoeve wel 1,2 kilometer ten noorden van de oude kerk!

4.18.3.012 Eersel, Schaijeckse Hoeve (zie verder 4.31.2.167)
4.18.3.013 Eersel, Hoeve De Hoogstraat
In Eersel had het bisdom Den Bosch twee hoeven die waarschijnlijk afkomstig zijn van de abdij Tongerlo. De ene heet De Hoogstraat. Deze lag rond Hint 4 in het huidige centrum van Eersel. De andere heet de Schaijeckse Hoeve en lag bij Schadewijk 15-17. Vermoedelijk mogen we daar de gehuchtnaam Schadewijk in herkennen.

4.18.3.014 Steensel, hoeve van abdij Postel
In Steensel had de abdij Postel ook een hoeve. De Kerckhoeve wordt 1569-1571 vermeld als bezit van de Abdij van Postel.[149]

4.18.3.015 Steensel, Hoeve Lolle
In 1446 verpachte het kapittel van Sint Jan in 's-Hertogenbosch de hoeve Lolle in Steensel.[150] Ligging onbekend. Kennelijk heeft het kapittel de hoeve al voor 1629 afgestoten, want ze komt niet voor in de hoeven-inventarisatie door de Raad van State (zie tabel hierboven).

18.4 Heerlijkheidsgebied
Aanduiding van het rechtsgebied van de heerlijkheid in kwestie. Dat is soms uitgezocht en dan kun je dat overnemen. Indien onbekend: dan valt er ook niets op te nemen. De grenzen van zo'n heerlijkheidsgebied zijn soms heel grillig, met enclaves over en weer. Soms ook zijn het nog steeds bestaande min of meer rechte lijn in het landschap: die vinden we dan als relicten terug!

4.18.4.001 Schepenbankgebied Vessem, Wintelre, Knegsel
Dit omvatte de drie genoemde dorpsgebieden.

4.18.4.002 Schepenbankgebied Eersel, Duizel, Steensel
Dit omvatte de drie genoemde dorpsgebieden. In een verder verleden was het uitgestrekter.

149 Dams e.a., 1989, 80.
150 Dams e.a., 1989, 80.

18.5 Relaties
Het kasteel, de hoeven, de galg, het heerlijkheidsgebied en eventuele andere fenomenen van één heerlijkheid vormen samen een ensemble: die heerlijkheid. Getekend als verbindingslijnen met het kasteel (bijv. een lijn galg – kasteel).

18.6 Voorhof
Hier boven beschreven als element van het kasteel

18.7 Kasteelboerderij
De kasteelboerderij is de hoofdhoeve.

Thema: 19 Landgoederen

De terreinen die de heren van de oude heerlijkheden voor zich behouden hadden, zijn in de zestiende eeuw en later uitgegroeid tot de kernen van landgoederen. Naast deze oude groep ontstonden er ook geheel nieuwe landgoederen. De kern daarvan was in de regel een bestaande boerderij, soms een nieuwe ontginningshoeve, die in handen kwam van in een naburige stad gehuisveste adel of notabelen.

Landgoederen zijn mooi ingerichte stukken grootgrondbezit. Sommige komen voort uit oude heerlijkheden: in dat geval worden de landgoedaspecten daarvan onder het thema “landgoed” beschreven. Andere hebben een andere ontstaanswijze, deels door opwaardering en uitbouw van een enkele boerderij, deels als ontginningsblok.

Centrum van het landgoed is het landhuis, ook wel “kasteel” genoemd, naar het uiterlijk. Bij dat landhuis horen een tuin, vijver en park, soms een gracht om het huis. Daaromheen liggen de landerijen met enkele verpachte boerderijen. Soms is op grote schaal het landschap aangepast en meestal zijn er een of meerdere lanen aangelegd. Het geheel is het landgoedgebied. Soms is het deels omgeven met een wal. In de negentiende eeuw ontstaan ook mini-landgoedjes: een grote villa of grote herberg met ruime tuin en vaak nog een vijver, maar verder geen landerijen, boerderijen etc.

Veel grotere kloosters zijn in wezen het centrum van een landgoed. In plaats van een landhuis is dan het klooster het centrum. Soms is dat in een oud landhuis gevestigd. Waar in tuin en park van een gewoon landgoed allerlei profane versieringen en follies staan, staan bij een kloosterlandgoed religieuze elementen zoals heiligenbeelden (ipv Romeinse of Griekse beelden), kruiswegstaties, calvariebergen en Lourdesgrotten. Maar de opzet is identiek: centraal gebouw, tuin, park en een lanenstructuur in een ruim gebied met pachtboerderijen staan en waar soms aan *landscaping* gedaan is.

De terreinen die de heren van de oude heerlijkheden voor zich behouden hadden, zijn in de zestiende eeuw en later uitgegroeid tot de kernen van landgoederen. Naast deze oude groep ontstonden er ook geheel nieuwe landgoederen. De kern daarvan was in de regel een bestaande boerderij, soms een nieuwe ontginningshoeve, die in handen kwam van in een naburige stad gehuisveste adel of notabelen.

19.1 Gracht
Gracht om het landhuis of een iets groter gebied. Soms is alleen de gracht bewaard gebleven.

19.2 Herberg
Herberg uit 19e of 20e eeuw, centrum van rijke tuin, maar zonder verdere landgoedstructuren van betekenis: mini-landgoed.

19.3 Hoeven
Pachthoeve van een landgoed. Soms één bij het landhuis en nog enkele wat verderop.
Hier worden enkele opvallende hoeven genoemd, al is een band met een landgoed niet aanwijsbaar.

4.19.3.001 ’s-Hertogen hofstat

De hertog van Brabant gaf op 10 juni 1316 onder andere “t goed van Eersel, gheheiten shertoghen hofstat, met sienen toebehoerten” in leen uit.[151] Dit leen kan in de hertogelijke leenadministratie tot tegen het eind van het Ancien Régime gevolgd worden. Een “hofstat” is een terrein waarop een huis of hoeve hoort te staan, maar op moment van schrijven niet staat. In het latijn: *domistadium*: plaats van een huis. Hoe de hertog deze hofstat met wat erbij hoorde in handen kreeg is onbekend, maar denkbaar is dat het een doodgewone hoeve was waarvan na brand de cijns niet meer betaald was, zodat het goed automatisch terugviel aan de cijnsheer, in dit geval de hertog.[152] Hiervoor pleit het resultaat van een reconstructie van het achttiende-eeuwse grondbezit van deze hoeve.[153]

Reconstructie van de percelen van ’s-Hertogenhofstat in de akkers rond de St.-Willibrorduskerk. Die percelen zijn zwart gekleurd, percelen met dezelfde naam (maar afwijkende afmetingen) zijn blauw. TEKENING W. THIJSSEN, 2020.

Wat we zien is verspreid bezit in een akker die in de 19e eeuw een open akker was. Dergelijke akkers werden gekenmerkt door heel veel versnipperd en dooreen gelegen grondbezit. De zwarte percelen zijn dus wat je mag verwachten van een gewone boerderij. Een domeinhoeve zou juist één heel grote aaneengesloten akker hebben (vergelijk De Baest). Bij het leengoed van de ‘s-Hertogenhofstat hoorde ook nog 15 hectare heide te Opheestert, dat is helemaal in het zuiden van de gemeente. Dat zal een blok privé-heide geweest zijn. De boerderij die er in 1316 al niet meer stond kan vlak bij de kerk gestaan hebben, waar het kaartje ook twee zwarte percelen aangeeft. Het bijhorende grondbezit is in de loop van de eeuwen sterk geslonken: van 35 hectare in 1530 naar 7,6 hectare in 1671.[154]

151 BHIC, RRG, inv. nr. 87, fol. 54, d.d. 12 juni 1316.
152 De hertog van Brabant hief hier al cijns vanaf 1203.
153 Thijssen, 2020.
154 Thijssen 2020 schrijft in de tekst 3,3 hectare, maar zijn tabel telt op naar 7,6 hectare.

Veel ging dus verloren, maar de reconstructie laat zien dat verspreid grondbezit in de akker in de vroege veertiende eeuw kennelijk al voorkwam.

4.19.3.002 Boevenheuvel

4.19.3..004 Heihoeve

4.19.3..005 Hoeve De Spijker

4.19.3..007 Donkse Hoeve
Vessem, Goed “Ter Donc”. Wordt vermeld in 1397.[155]

4.19.3.009 Hoeve De Mosik
Zie 4.31.2.102 langgevelboerderij.

4.19.3..010 Hoeve De Lantie

4.19.3.016 Knegsel, De Leenhoef
“De Leenhoeff in ’t Sant (1712).[156] Ligging onbekend.

4.18.3.017 Knegsel. De Ravenshoef[157]
Ligging onbekend.

4.19.3.018 Knegsel, de Wolfhoeve[158]
Ligging onbekend.

4.19.3.019 Knegsel. Den Oeijenbosch Hoeve[159]
Ligging onbekend

4.19.3.021 Vessem, Leeuwerik hoeve
In 1710 wordt de “Leeuwerikse Hoeve” voor het eerst vermeld. Het betreft hier een omwalde kampontginning. Het terrein geniet een archeologische bescherming.[160] Het rechthoekig stuk land van circa 340 bij 200 meter was lange tijd grotendeels omgeven door heide. Het mat 6,55 hectare, dat is juist 5 bunders oude maat.

De kadasterkaart van 1830 geeft twee grote akkers aan, gescheiden door een diagonale strook hakhout waartegen ook een perceeltje dennen en een hoekje heide ligt. Volgens het kadaster was er toen geen huis of boerderij. Aan de noordwesthoek raakt een uitloper van de Reitven net aan dit blok. Als tien jaar later de topografische kaart gemaakt wordt, vinden we dit alles met kleine wijzigingen terug. Er is nog steeds geen huis of hoeve. Wel wordt er nu aan de oostzijde en deels aan de noord en zuidzijde een voorpoortstrook aangegeven met stippen: dat zijn bomen.

Op de topografische kaart die in 1900 verscheen blijkt de voorpootstrook helemaal rond te lopen en zelfs een dubbel karakter te hebben. Uit de hoogtekaart blijkt dat de binnenste strook een walletje was en deels nog is. Het interne grondgebruik is in 1900 nog niet wezenlijk veranderd: zelfs het hoekje heide is er nog en er is nog steeds geen boerderij of huis. Aan de zuidzijde is het terrein ontsloten via de weg die nu Merenweg heet.

155 Biggelaar, 1997, 8.
156 Lieberom, 1996, 45.
157 Lieberom, 1996, 45.
158 Lieberom, 1996, 45.
159 Lieberom, 1996, 45.
160 Beex 2008.

Grondgebruik in 1830 (kadaster) en de topografie van 1844.

De Leeuwerikhoeve in 1900.

Op de AHN3 hoogtekaart

In de loop van de 20e eeuw traden er veranderingen in het grondgebruik op met meer bos, meer heide en minder akker. Na de ruilverkaveling is de afgegraven akker deel van een veel grotere akker en is de rest bos.

Ter plaatse heeft in 2002 een uitvoerig onderzoek plaatsgevonden. Daaruit bleek dat het walletje plaatselijk tot 1 meter hoog is en resten van hakhoutbegroeiing vertoont. Dat walletje is dus de primaire afbakening van het ontginningsblok. De voorpootstrook daarbuiten werd op 25 meter breed geschat. Op het binnenterrein werd een akkerdek van 50 tot meermaals 120 cm dikte vastgesteld. In dat akkerdek werden allerlei scherfjes aangetroffen die niet ouder bleken te zijn dan de 13de eeuw.[161]

De beide akkers hebben een duidelijk hogere ligging, al blijkt een deel van de noordelijke akker illegaal afgegraven te zijn bij de ruilverkaveling. Bij de zuidelijke akker is het hoogteverschil met de naaste omgeving meer dan een meter. De hogere ligging is waarschijnlijk grotendeels ontstaan door plaggenbemesting. De dikte van het plaggendek varieert van 0,5 tot ca. 1,7 m. De diagonale hakhoutstrook ligt duidelijk lager. In de westelijke voorpootstrook zijn rabatten te zien. De plaats van de te verwachten boerderij (of boerderijen) is niet gevonden. Gezien de diagonale hakhoutstrook en het tweetal akkers lijkt het erop alsof in deze rechthoek twee verschillende eigendommen (ieder met misschien een hoeve) actief waren. In de 18e-eeuwse verpondingscohieren is hier inderdaad sprake van twee hoeven: de Leeuwerikhoeve en de Gelukhoeve. De vraag is dan of de boerderijgebouwen in

161 Archis waarneming 139605; Beex 2008.

deze kamp stonden of elders, zodat deze kamp voor die boerderijen slechts extra, maar onbewoond, akkerland betekende.

Het blijft dus onduidelijk wanneer deze kamp aangelegd en ontgonnen werd. Dat kan vanaf de dertiende eeuw zijn, maar ook veel later, bijvoorbeeld in de 16e of 17e eeuw. In het eerste geval werd het dikke akkerdek ter plaatse ontwikkeld, in het tweede geval moet er veel grond van elders aangevoerd zijn om de akkers op te bouwen. In Duizel werd zoiets vastgesteld bij de Elzenbroeken: een middeleeuwse kamp met onbewoonde hooilanden die na 1800 opgehoogd werd tot een akker waarvan de bodemkundigen het karakter als “enkeerd” interpreteerden.[162] De kamp Leeuwerikhoeve is het resultaat van een uitgifte van gemeentegrond. Dergelijke uitgiften kwamen in Vessem rond 1700 af en toe wel voor.[163]

De waardering van deze complete ontginningskamp (met wal, akkers en voorpootstrook) in termen van (fysieke) kwaliteit, zichtbaarheid, cultuurhistorische waarde, ensemblewaarde en zeldzaamheid is hoog. Ofschoon een gedeelte van het monument ten offer is gevallen aan de ruilverkaveling, is datgene wat rest nog dermate goed herkenbaar dat het monument over het geheel genomen nog in zeer redelijke staat verkeert. Er mag worden aangenomen dat grondsporen, en dan in het bijzonder de sporen van de eerste ontginning en eventuele bewoning, onder het plaggendek goed zijn bewaard. Daarbij is niet uitgesloten dat hier in de ondergrond ook nog sporen uit de prehistorie schuilgaan.
Het gebied leent zich voor toeristisch-recreatieve en educatieve ontsluiting. Ook herstel van de omwalling en greppels is mogelijk. In de directe nabijheid bevindt zich nog een aardkundig verschijnsel, het profiel van de zandgroeve Vessem. Het is aan te raden een bosbeheersplan op te stellen mede vanuit cultuurhistorisch oogpunt. DNA-onderzoek van het hakhout (de diagonale strook hakhout!) kan daarvan onderdeel uitmaken.[164]

Doorgegroeid hakhout op de wal. FOTO B. BEEX.

Daar waar ooit de Leeuwerikhoeve met akkers en weilanden lag, is tegenwoordig bos, maar er zijn duidelijk nog oude perceelsgrenzen te herkennen (november 2010). Uit grondboringen ter plaatse blijkt dat er een dik plaggendek aanwezig is. FOTO B. BEEX.

162 Leenders 2014.
163 Brabants Historisch Informatiecentrum Den Bosch, archief van de Leen en Tolkamer (toegang 8), inv.nr. 46: 14 oktober 1700: Reactie op een rekest van de regenten van Vessem die een octrooi verzoeken tot verkoop van delen uit hun gemeijnt tegen betaling van een redelijke recognitiecijns.
164 Beex 2008.

19.4 Klooster
Typisch kloostergebouw als centrum van het landgoed.

19. 5 Laan
Met bomen beplante meestal kaarsrechte weg. Soms aan iedere zijde twee of zelfs drie rijen bomen. Rond 1700 werden ook dennen als laanboom gebruikt.

19.6 Landgoedgebied
Het totale landgoedgebied, inclusief boerenland en bossen.

4.19.6.001 Landgoed Duysels Hof
De kaarten tot en met 1883 tonen hier enkele weiden met in de hoek een hoevetje. De kaart van 1898, bijgewerkt tot en met 1917 toont het landgoedje wel. De kaarten lopen blijkbaar flink achter, want het landhuis ("kasteel") werd in 1863 gebouwd voor Victor A.M. van de Schriek. Het landgoed zal in dezelfde tijds aangelegd zijn. Tussen 1866-1873 werd het verhuurd aan diverse personen en in 1873 werd het gekocht door Paul Emile Maria Baron de Cartier de Marchiennes. Van der Heijden beschreef het landgoed in 1966 als volgt: 'Het is niet groot, noch groots. Niet lang na 1850 is het gebouwd en het draagt daar in zijn stijl de sporen van. Toch, in het geheel van tuin en park doet het kasteel wel waardig aan.'[165] Paul Emile Marie baron de Cartier de Marchiennes vertoefde er af en toe, meest tijdens het jachtseizoen. Daarna werd zijn zoon, Emile Ernest baron de Cartier de Marchiennes, eigenaar van het buitengoed. Van der Heijden: 'Als de Belgische diplomatieke dienst hem vrije tijd gunt, volgt hij in deze contreien zijn grote hartstocht, de jacht. In het seizoen is het kasteel uitvalsplaats van soms grote jachtstoeten, van de baron en familie en vrienden, waaraan de Duizelsen zich vergapen. De stropers onder hen laten het daarbij niet zitten: eens vindt de baron zijn jachthonden vergiftigd. Des heren De Cartiers jachtterrein beslaat in de gemeente 500 ha.; hij pacht elk jaar het jachtrecht op alle gemeentegronden. Maar in Netersel, Vessem, Eersel, Hoogeloon en Veldhoven komt daar nog eens 1500 ha. bij . In Duizel is de baron de grootste particuliere grondbezitter, met 23 ha. bouwland en bos, die hij voor een deel zelf laat exploiteren, voor een ander deel verpacht aan Duizelse boeren. Zo is hij in de gemeenschap een notabele figuur, al blijft hij er wel wat buiten staan doordat hij meestal elders is, van Washington tot Peking, en door zijn Franstalige hofhouding.'[166] In 1937 wordt het "kasteel" met twee boerderijen, oppasserswoning, bossen en landerijen verkocht. Het werd afgebroken in 1965.

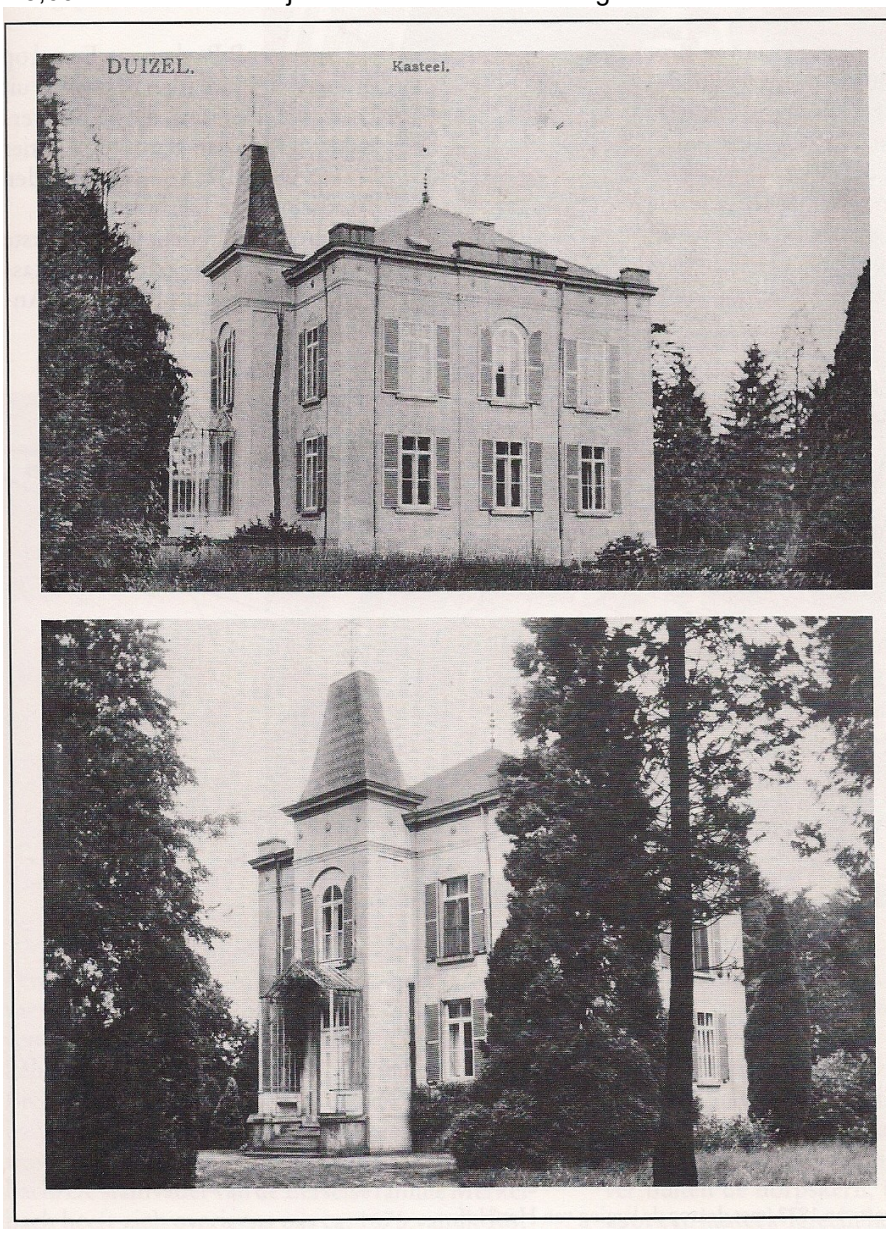
In 1996 kreeg het landgoed een nieuwe eigenaar. Het oorspronkelijke kasteelpark was nog wel aanwezig, maar verkeerde in slechte staat. Om Duysels Hof weer het aanzien van een landgoed te geven werden een boerderij en de omliggende gronden aangekocht. Het totale terrein omvatte meer dan 20 ha. De na 1965 gebouwde villa werd vervangen door een klassiek ogend landhuis en de boerderij werd omgevormd tot een privéstoeterij. Het voormalige kasteelpark en bijbehorende landerijen werden in bijpassende stijl ingericht. Er kwam een inrichtingsplan voor Duysels hof waarbij eerst werd gekeken welke historische elementen van het park behouden moesten blijven. Dit gold met name voor de oude kasteeltuin. Kenmerkend voor het landgoed bleven de volwassen, exotische bomen: de moerascipressen met luchtwortels bij de vijver, de grote treurbeuk en een aantal monumentale eiken en beuken. Aangezien deze bomen de ruimte hadden, zijn ze in de loop van de geschiedenis flink uitgegroeid. De lanen van het landgoed zijn eveneens karakteristiek, zoals de Dreef naar de Hint, met zijn oude eiken.

4.19.6.002 Hertheuvel
In 1653 was de abdijhoeve Hertheuvel nog echt een landbouwbedrijf. Naarmate er meer bossen bij kwamen en paden tot lanen werden, kreeg het meer een landgoedkarakter In de editie 1953 van de topografische kaart zijn de bossen verdwenen en ontgonnen, maar de laantjes zijn er nog. Die zijn in de jaren daarna geleidelijk tot gewone paden vervallen zodat het karakter van landgoed geheel verloren ging.

165 Van der Heijden, 1966, 18.
166 Van der Heijden, 1966,18.

19.7 Landhuis
Het centrale landhuis, dat alle mogelijke bouwstijlen kan vertonen. Het landhuis kan in gebruik (geweest) zijn als klooster.

4.19.7.001 Kasteel Duizels Hof
Landhuis van het Duizels Hof. Gebouwd 1863, gesloopt 1965.
Kasteel te Duizel, gebouwd door Victor A.M. van de Schriek in 1863. Tussen 1866-1873 verhuurd aan diverse personen, in 1873 gekocht door Paul Emile Maria Baron de Cartier de Marchiennes. In 1937 wordt het Kasteel te Duizel met twee boerderijen, oppasserswoning, bossen en landerijen verkocht. Afgebroken in 1965. Park 4,78 ha. Bij de ingang aan de Provinciale Weg stonden twee kastanjebomen en twee zuilen met leeuwen daarop. Uitgang van het park aan de zandweg naar Eersel had een ijzeren poort die in de volksmond “De Blauwe Poort” werd genoemd. Het park heet nu (1990) “Duysels Hof”. De boerderij (nu 1990 café “Den Aord”) werd bewoond door de bedrijfsleider. In het park een vijver, een paar theehuisjes en een ijskelder (bestaat nog, gedeeltelijk ondergronds, gemetseld gewelf. Engelse tuin van 5,60 ha. aan de overzijde van de Provinciale Weg met veel exotische bomen. In 1932 schonk de baron 168 ha. heide tussen Eersel en Hapert aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, nu Cartierheide genoemd.[167]
Bij dit kasteel hoort een imposant landgoed Duysels Hof. Zie 4.19.6.001.

Afbeelding: Het kasteel te Duizel (naar Dams e.a. 1989).

167 Dams e.a. 1989,273 + Dams e.a. 1989,87; Vrijheid aan de Run, 1948,75; Wintermans 1990, 20; Brock 1978, p. 229; Thijssen 2003.

4.19.7.002 Duizel, "Het Kasteel"
"Kasteel" of stenen huis te Duizel in de Groenstraat bewoond door ridder Hendrik van Eyck. 1650: "een steenen huys met twee schurren, stallen en bouhuys, geleghen in de parochien van Duysel". Rond 1900 waren de grachten nog aanwezig.[168] De kadasterkaart toont er een tuin van 70 bij 30 meter met daarin een huis van 16 bij 7 meter. Reusachtig groot was het dus niet. In 1930 waren de grachten gedempt, maar stond er nog een huis.

4.19.7.003 De Hoge Hees, Hees 12-12a.
Landhuis "De Hoge Hees", later villa Mirandolle.
Zie verder 4.31.1.029 Woonhuis.

19.8 Omgrachte hoeve
Sommigen groeiden uit tot kasteeltje, de meesten 'degradeerden' tot boerderij (veelal zijn de grachten helemaal of gedeeltelijk gedempt).

19.9 Ontginningsstructuur
Meestal rechthoekige landinrichting die gevormd werd bij ontginning, waarin toen direct al of later een landgoed gevormd is.

19.10 Zichtlijn
Lijn waarlangs men in de verte uitziet op een bijzonder object: een beeld, kapel, kerktoren, molen... Deze lijn valt vaak samen met een laan.

4.19.10.001 Zichtlijn Stokkelsche Akkers – St. Willibrorduskerk, Eersel

Afbeelding: zicht op de kerktoren van Eersel vanaf de Hazenstraat (Google streetview 2019).

4.19.10.002 Zichtlijn De Run – kerktoren Steensel

4.19.10.003 Zichtlijn Eindhovenseweg – kerktoren Steensel

4.19.10.004 Zichtlijn Grootakker - Kerkweg – St. Lambertuskerk Vessem

168 Vrijheid aan de Run, 1948, 74.

4.19.10.005 Zichtlijnen Groenstraat - De Nie – St. Willibrorduskerk Wintelre

Afbeelding: zicht op de kerktoren van Wintelre vanaf De Nie (Google streetview 2019).

19.11 Park

Gebied met bomen en struiken, doorsneden met paden. In het park kun je follies aantreffen. Veelal speciaal vormgegeven. Soms zijn sporen van meerdere stijlen herkenbaar, want het park werd af en toe aan de nieuwste mode aangepast.

4.19.11.002 Park Kasteel Duizelshof[169]

Park van het verdwenen kasteel te Duizel.[170] Het kasteel stond in een 4,78 hectare groot park. In de kasteeltuin zijn behalve bos en bossages ook enkele open plekken. Er is een vijver aangelegd en er zijn een paar theehuisjes gebouwd. Ook laat de eigenaar Van de Schrieck een ijskelder bouwen, die nog steeds bestaat.[171] Bij de ingang aan de Provinciale Weg stonden twee kastanjebomen en twee zuilen met leeuwen daarop. Uitgang van het park aan de zandweg naar Eersel had een ijzeren poort die in de volksmond “De Blauwe Poort” werd genoemd.

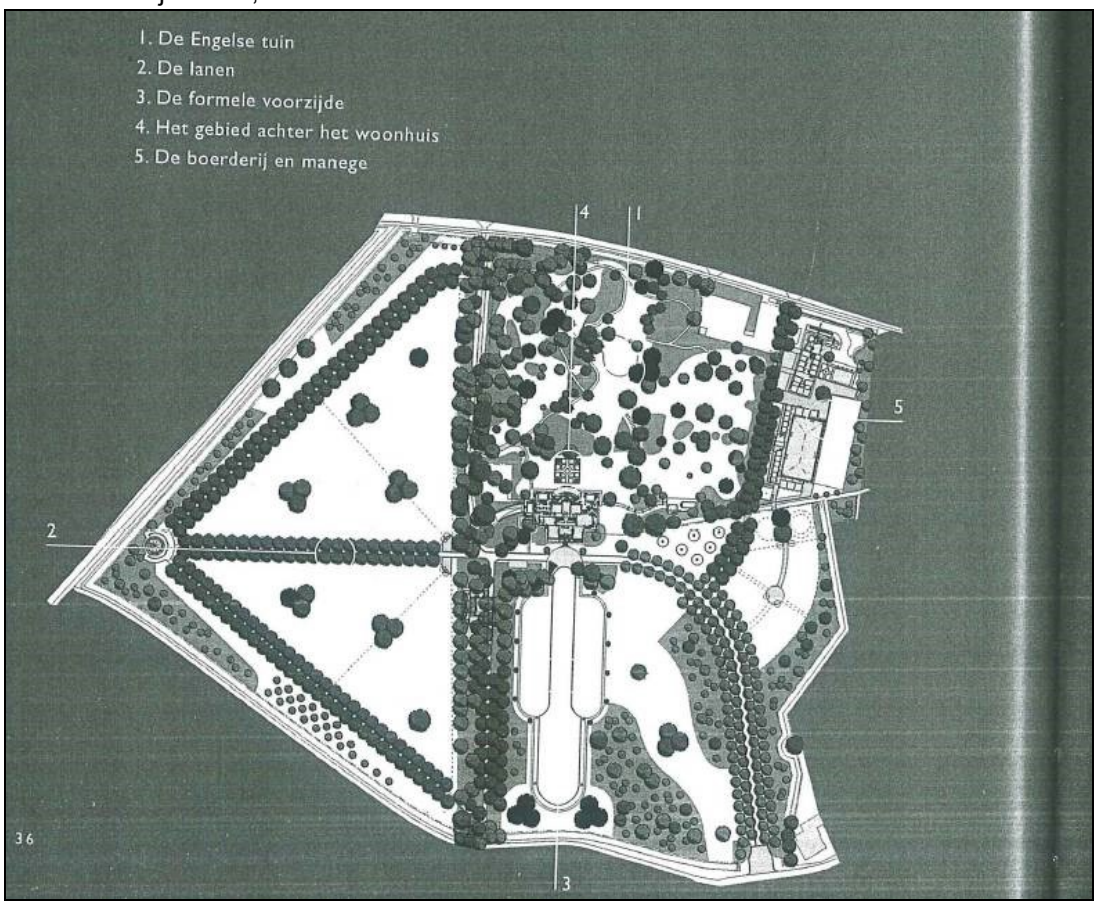
Aan de andere kant van de Provinciale weg laat Van de Schrieck een 'Engelse tuin' met een oppervlakte van circa 5,6 hectare aanleggen, een parkachtig bos met vele exotische bomen zoals kurkeiken en catalpa's. Engelse tuinen zijn typerend voor de negentiende eeuw, de tijd van de romantiek. Zij staan in scherp contrast met de Franse 'classicistische' tuinen met hun symmetrische vormen, gebaseerd op het achttiende-eeuwse rationalisme, zoals bekend van bijvoorbeeld Paleis Het Loo en Versailles.[172]

Vanaf 1996 werden diverse tuinonderdelen van Duysels Hof heraangelegd en toegevoegd. Er is ruim 45.000 m2 meter gazon aangelegd, 4.550.000 liter water in het ‘Grand Canal’ gepompt, meer dan 500 volwassen bomen en 650 nieuwe Rododendrons geplant en zijn zo’n 100.000 bloembollen de grond in gegaan. En dat is slechts een kleine greep uit de vele werkzaamheden die zijn uitgevoerd

169 J. Verhoog, 2002: Duysels Hof: Geschiedenis van een landgoed en zijn bewoners (uitgave VDL Groep).
170 Dams e.a., 1989, 212.
171 Verhoog, 2000, 14-16.
172 Verhoog, 2000, 14-16.

om Duysels Hof te maken tot het prachtige landgoed wat het nu is. In de loop der jaren zal het alleen nog mooier worden.[173] Midden in het landgoed staat het nieuwe landhuis met daarvoor het Grand Canal. Vanuit het landhuis loopt met een bocht de hoofdoprijlaan naar de hoofdingang aan de Meerstraat/Hint. Parallel aan het Grand Canal loopt de Dreef die via de Blauwe Poort uitkomt op de Hint. Rechts Stoeterij Duysels Hof (met de rode daken) met aan de Provinciale weg boerderij de Kempen. Daarnaast de nog niet gerestaureerde boerderij uit 1880. Aan de andere kant van de Provinciale weg de in een punt gelegen oude Engelse tuin die opengesteld wordt voor het publiek. Aan de zuidoostzijde van het landgoed loopt de snelweg A67.

Het gedeelte van het landgoed ten zuiden van de N284 (de driehoek tussen het bedrijventerrein aan de Ganzestaartsedijk en de A67) bestaat uit een bosperceel en enkele percelen met een agrarische functie. Door het gebied loopt een watergang. Het noordelijk deel van het landgoed bestaat deels uit een tuin behorende bij het landgoed (westelijk deel) en deels uit agrarische gronden met statige bomenlanen (oostelijk deel). Centraal in het gebied ligt het landhuis. In de zuidwestelijke hoek van het plangebied, aan de Wolverstraat, bevindt zich de stoeterij, die deel uitmaakt van het landgoed. Verspreid over de tuinen staan enkele kleinere (bij)gebouwen, waaronder een cultuurhistorisch waardevolle ijskelder, een zwembad en een theehuis.

Afbeelding: Landgoed Duysels Hof

19.12 Tuin
Meest open gebied met gras, lage struiken, bloemen, kruidentuin, paden. Veelal speciaal vormgegeven. Soms zijn sporen van meerdere stijlen herkenbaar, want de tuin werd af en toe aan de nieuwste mode aangepast. Hieronder vallen ook de stadtuinen die behoorden bij de deftige woningen in een dorp (zoals bijvoorbeeld Oirschot).

19.13 Vijver
Siervijver in de tuin of het park, soms speciale visvijvers.

173 Verhoog, 2000, 41.

19.14 Villa
Groot huis of klein landhuis uit 19e of 20e eeuw, centrum van rijke tuin, maar zonder verdere landgoedstructuren van betekenis: minilandgoed.

19.15 Wal
Aarden wal vaak met gracht als omgrenzing van het landgoed. Als het landgoed ooit uitgebreid is, kan zo'n wal ook binnen het landgoed voorkomen!

19.16 Overige
Landgoederen zijn bijzonder rijk aan allerlei bijzondere elementen. In de groep "overig" zitten objecten van uiteenlopende aard, die hieronder opgesomd worden:
arbeidershuis: woning voor een van de landarbeiders van het landgoed.
beeld: beeld van klassieke goden, koningen of koninginnen, andere helden of symbolen; heiligenbeeld, kruiswegstatie, calvarieberg, Lourdesgrot.
bijgebouw: niet nader gespecificeerd bijgebouw van het centrale landhuis of klooster.
bomengroep: bijzondere groep bomen, soms ook van bijzondere bomen, als element van het vormgegeven landschap.
boom: bijzondere boom, hetzij eenvoudig als solitaire boom in het vormgegeven landschap, hetzij als bijzondere boom in tuin of park: dat is dan eigenlijk een follie. Soms is aan een boom niets te zien, maar is het toch een herinneringsboom, bijv. geplant bij de kroning van Wilhelmina of de geboorte van Beatrix.
familiegraf: vlakgraf of grafheuvel waarin leden van de landgoedfamilie begraven zijn. Soms moeilijk te onderscheiden van ijskelder!
ijskelder: holle heuvel waarin men het ijs bewaarde dat in de winter uit de vijver gehakt werd. Lijkt soms erg op een familiegrafheuvel.
jachthuis: speciaal huis of huisje waar men samen kwam voorafgaand en na afloop van de jacht. Hier werden bijv. de jachttrofeeën bewaard.
kapel: privé-kapel, kapelletje
kerkhof: op kloosterlandgoederen komen begraafplaatsen voor de kloosterlingen voor.
koetshuis: bijgebouw waarin de koetsen gestald werden. Meestal met grote poortdeuren.
opzichtershuis: woning voor de opzichter van het landgoed, vooral op landgoederen waar de eigenaar zelden aanwezig was.
orangerie: bijgebouw voor het kweken van allerlei planten, voorloper van de moderne kassen.
theehuis: losstaand gebouwtje om thee in te drinken, vaak op een heuveltje, met fraai uitzicht.
toegangshek: deftig toegangshek aan de oprijlaan, met gemetselde elementen en of veel smeedijzer.
tuinhuis: losstaand gebouwtje aan de rand van tuin of park, met fraai uitzicht.
visvijver: vijver(tje) om vis in te houden, soms reeks vijvers om vis in te kweken.

Thema: 20 Bosbouw

Tot een eind in de middeleeuwen waren er in Zand-Brabant volop bossen. Door ontginning, het halen van bouwhout en geriefhout, en overbeweiding gingen die bossen bijna allemaal teloor. Bossen die deze periode “overleefd” hebben en nog voort bestaan zijn zeldzaam, maar ze zijn er wel. Het lijkt alsof de bebossing van de heide in de Kempen pas tussen 1850 en 1950 tot stand kwam en dat een deel van die jonge bossen na 1900 (1907?) alweer in boerenland omgezet werd. Een van de vroegste aanplantingen van grove dennen in de Kempen zijn de aanplanten tussen Rosheuvel en Hertsheuvel. Nu resteren alleen nog kleine stukjes.[174] Grote heideontginningen ontstonden door de werkverschaffing veroorzaakt door de crisis van de jaren 30. Betere delen werden landbouwgrond, het merendeel werd ingeplant met grove den.[175] Grote boscomplexen ontstonden tussen Steensel en Veldhoven, tussen Steensel en Knegsel en de Boswachterij Eersel.

De bossen zijn in vijf ouderdomscategorieën ingedeeld. Het gaat hier dus om de vlakken die bos zijn of waren en hun datering. Er horen daarom ook beschrijvingsvelden “datering start van het bos”; “datering einde van het bos” bij.

Bij de reconstructie van het historisch landschap is gebruik gemaakt van drie referentieperiodes, drie ijkpunten (circa 1830, 1900, 1930), waardoor de ontwikkeling van het landschap gestalte krijgt. Aan de hand van het historisch kaartmateriaal uit betreffende periodes kon de ontwikkeling van het landschap, in dit geval de bosbouw, in kaart worden gebracht.[176]

20.1. Bosbouw 1500-1750
Nieuwe bosaanplant uit deze periode.
[Komt in Eersel niet voor]

20.2. Bosbouw 1750-1850
Na 1750 begint de bouwbouwtraditie van de Verlichting grip te krijgen op de landgoedeigenaren. Zowel loofbossen als dennen.

4.20.2.001 t/m 4.20.2.350 Bosbouw 1750-1850
Bron: Pieckkaarten 1845

20.3. Bosbouw 1850-1900
Vanaf ca 1850 vooral bebossing van grote heideterreinen die uit de gemeynt verkocht werden en bij gebrek aan mest niet in boerenland konden worden omgezet. Veelal dennen (mijnhout).
Operationaliseren: deze bossen staan nog niet op de kaart van Van der Voordt Pieck, 1842; maar wél op de Bonnekaart van ca 1900.

4.20.3.001 t/m 4.20.3.444 Bosbouw 1850-1900
Bron Topografische kaart 1900

4.20.3.445 Bos en houtwallen Knegsel
Bos en houtwallen met (restanten van) hakhout, langs wegen en perceelsgrenzen in een oud akkercomplex. De beplanting bestaat o.a. uit zomereik, Amerikaanse eik, grove den, ruwe berk, hulst, braam en gewone vlier. Het geheel dateert met name uit de periode 1850-1880, maar is deels ook ouder. Cultuurhistorische waarde: hoog. CHW. nr. G212 (GK-HG-72)

4.20.3.446 Bos en houtwallen Spekdonken
Bos en houtwallen, plaatselijk met (restanen van) hakhout, in een beekdal. De beplanting bestaat o.a. uit es, zwarte els, zachte berk, zomereik, populier, hazelaar, vogelkers, sporkehout, Gelderse roos,

174 Dams e.a., 1989, 19.
175 Dams e.a., 1989, 20.
176 Historisch kaartmateriaal: 1832: kadaster 1832; 1838: topografie 1837-1840. Uit de reproductie Wolters-Noordhoff,1990; 1845: Topografie ca 1845: Voordt-Pieck, L. van der, M. Kuijl. 1845; 1900: Topografie ca 1900 Wieberdink, 1989. Dit zijn de Bonneblaadjes.

hop, ratelpopulier, ruwe berk, wilde lijsterbes, grauwe wilg, gewone vlier en wilde kamperfoelie. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1850-1900, maar is deels ook ouder. Cultuurhistorische waarde: zeer hoog. CHW. nr. G201 (GK-HG-57)

4.20.3.447 Houtwallen De Hoef
Houtwallen met (restanten van) hakhout, in de randen van een oud akkercomplex. De beplanting bestaat o.a. uit zomereik, ruwe berk en wilde lijsterbes. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1880-1920, maar is deels ook ouder. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog. CHW. nr. G210 (GK-HG-70)

20.4. Bosbouw na 1900
Vanaf 1900 is de kunstmest betaalbaar en kan de hei wél in boerenland omgezet worden. Dan leidt nog maar een deel van de ontginningen tot bossen. Veelal dennen (mijnhout).

4.20.4.001 t/m 4.20.4.112 Bosbouw 1900-1930
Bron Topografische kaart 1930

4.20.4.113 Bos Grootgoor
Omschrijving in de Cultuurhistorische waardenkaart van Noord-Brabant: ‘bos, plaatselijk met (restanten van) hakhout, in een beekdal. De beplanting bestaat o.a. uit zomereik, zwarte els, grauwe wilg, ruwe berk, zachte berk, wilde lijsterbes, sporkehout, wilde kamperfoelie en koningsvaren. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1880-1910, maar is deels ook ouder.’ Op de topokaart 1930 nog als moeras aangeven met langs de beek graslandpercelen met houtranden: dat is geen bos. Op de topografische kaart 1960 aangegeven als moerassig loofbos. Het bos dateert dus van 1930 – 1960! Cultuurhistorische waarde: hoog CHW. nr. G215 (GK-HG-75)

4.20.4.114 Beplanting Grootmeer
Beplanting langs de rand van een oud ven. De beplanting bestaat met name uit grove den. Het geheel dateert van omstreeks 1930. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog. CHW. nr. G209 (GK-HG-68)

Afbeelding: Hoge bomen langs het Groot Meer in Wintelre (foto https://natuurbeleven.com/).

4.20.4.115 Jonge heidebebossingen Kempen, Postelse Heide

Jonge heideontginningen, overwegend bestaande uit productiebossen met naaldhout en loofhout, deels op gefixeerd stuifzand. Het gebied bestaat voornamelijk uit productiebossen met naaldhout en loofhout, en in de lager gelegen, nattere gebieden plaatselijk ook landbouwgronden. Enkele restanten heide zijn bewaard gebleven. In de lager gelegen, nattere gebieden plaatselijk ook landbouwgronden. Het gebied is in meerdere projecten verkaveld en ontgonnen, met name in de periode 1930-1945, maar plaatselijk, zoals bij Boksheide, Zwarte Weijer en De Pan, ook al eerder. De percelering is per ontginning verschillend, maar overwegend rationeel en soms blokvormig. Midden door het gebied loopt de zandweg Bredase Baan, een onderdeel van de oude landweg tussen Luik en Breda. Het gebied kent een samenhang met de Cartierheide en met de akkers bij Witrijt, De Pan, Spijkert en De Heestert. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog. CHW. nr. V252

4.20.4.116 Bos, houtwallen en wegbeplantingen Grootakker

Bos, houtwallen en wegbeplantingen in de randen van een oud akkercomplex. De beplanting bestaat o.a. uit zomereik, grove den en ruwe berk. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1900-1920. Cultuurhistorische waarde: redelijk hoog. CHW. nr. G199 (GK-HG-55)

Thema: 21 De oude Akkers

Het gaat hier om akkers van voor 1850. In de Meierij kunnen twee typen oude akkergebieden onderscheiden worden: de grote open-akkergebieden (in provinciale taal: “bolle akkers” alhoewel die akkers vaak heel vlak zijn) en de met heggen of houtranden omgeven akkers die in de Kempen veelal “kamp” of “heg” heten. Sommige daarvan liggen bol, andere zijn vlak.

De open akkercomplexen waren in de negentiende eeuw aan de buitenzijde wel begrensd met een levende haag, eventueel op een wal, maar de interne verdeling in eigendoms- of gebruikseenheden bestond uit greppels van een voet breed en diep, ofwel een grasbandje van een voet breed, dan wel een denkbeeldige lijn tussen twee merktekens zoals een steen of paal. Deze open akkers zijn waarschijnlijk de oudste akkercomplexen. Bovendien is in de Kempen, maar óók heel nadrukkelijk in Breda, aangetoond dat onder deze in de negentiende eeuw niet of schaars bewoonde akkers, vroegmiddeleeuwse en zelfs oudere bewoningssporen schuil gaan. Het nederzettingspatroon is tot in de dertiende eeuw nogal dynamisch geweest. Pas vanaf de dertiende eeuw werd blijkbaar het nederzettingspatroon gevormd, dat we rond 1800 nog (in uitgegroeide vorm) kunnen waarnemen.

Het onderscheid “besloten” of “open” van de oude akkers, en de akkerwallen, zijn afgelezen van de topografische kaart van ca 1838. De bolle akkers zijn afgelezen van de hoogtekaart AHN. Hier zijn dus alleen de bolle akkers weergegeven die rond 2000 nog herkenbaar waren. Onderzoek in Boxtel wees uit dat de bolle ligging voor de wandelaar pas te zien is, als de akker in het midden meer dan een halve meter hoger ligt dan aan de rand. In de verstedelijkte gebieden zijn dus geen bolle akkers aangegeven. Bolle akkers vallen deels samen met de hier opgenomen besloten of open akkers, maar komen ook daarbuiten voor, op jonge akkergronden. Bolle akkers getuigen van een nog niet geheel begrepen intensieve bewerking van het akkerland in of na de middeleeuwen. Daardoor kwam het midden van de akker zo’n halve tot een hele meter hoger te liggen dan de randen. Dit zal de afwatering bevorderd hebben. Er zijn overigens vooral langs beekdalen gevallen bekend waarin men later deze “kop” van de akker afschoof, het beekdal in, om zo de oppervlakte akkergrond te vergroten. Dit leidde tot versmalde beekdalen, zogenaamde “tuineerdgronden” in het opgehoogde deel van de dalen (en een bodemprofiel dat “op z’n kop” ligt!) en onverwacht dunne akkerdekken boven op de oude akkers.

Binnen het thema Oude Akkers kunnen we de open akkers en de besloten akkers makkelijk van de topografische kaarten in combinatie met de kadasterkaart aflezen.

Open akkers zijn vaak erg groot, bevatten een heleboel meest strookvormige eigendommetjes die allemaal bouwland zijn en onderling niet of amper door heggen gescheiden zijn of waren. Het terrein ligt meestal hoog ten opzichte van de omgeving, maar is intern behoorlijk vlak. Bij de provincie heet dit de “bolle akker”, maar die term is misleidend.

Akkerwal: Om een “open akker” lag wél een heg, met daarin akkertoegangen (“akkerveken”). Soms lag de heg op een wal: een akkerwal.

Besloten akkers zijn bouwlandpercelen van een halve tot twee hectare, die omgeven zijn door een heg die soms op een walletje staat. In deze streek heten die “kamp”, “bocht”, “heg”. Veelal het eigendom van één persoon of slechts enkele. De besloten akkers liggen soms “bol”, maar lang niet altijd.

Steilrand: doordat oude akkers door bemesting met zandhoudende mest 30 cm of veel meer opgehoogd zijn, steken ze soms op opvallende wijze boven aangrenzende oude graslandgronden uit. Als die in een beekdal liggen, is het verschil nóg markanter. Deze steilranden accentueren de oude akkers.

Verder hebben we drie *nadere onderscheidingen* bij de oude akkers:

Bolle akker: “Bolle akker” is een nadere onderscheiding die voor de besloten akkers relevant is. De akker ligt bol of niet. Vaak liggen ze nu vlakker dan vroeger. Het blijkt dat de wandelaar ze pas herkent als het midden van de akker meer dan 50 cm hoger is dan de rand. Een en ander kan van de AHN hoogtekaart afgelezen worden.

Percelering: vooral bij open akkers is het interessant om na te gaan of de oude akkerpercelering er nog is. Die is te zien op de kadasterkaart en bestaat uit in blokjes

gegroepeerde korte strookvormige percelen. Lijkt me daarom een item dat bij het beoordelen van de relictwaarde van belang is.

Perceelsrandbegroeiing: een item dat bij het beoordelen van de relictwaarde van belang is, zowel bij openakkers (de buitenheg) als bij de besloten akkers.

De nederzettingen in de gemeente Eersel liggen meestal verspreid rondom één groot akkercomplex. Uitzonderingen zijn Stokkelen en Boksheide, die elk een eigen akkercomplex hebben.[177]

Bij de reconstructie van het historisch landschap is gebruik gemaakt van drie referentieperiodes, circa 1830, 1900, 1930, waardoor de ontwikkeling van het landschap gestalte krijgt. Aan de hand van het historisch kaartmateriaal uit betreffende periodes kon de ontwikkeling van het landschap, in dit geval de oude akkers, in kaart worden gebracht.[178]

21.1 Akkerwal

In Eersel zijn de volgende akkerwallen opgetekend:

Uniek nr	Naam	Type
4.21.1.001 en 002	Vessem, Maaskant	akkerwal
4.21.1.003	Vessem, De Akker	akkerwal
4.21.1.004 t/m 008	Wintelre, De Hoef	akkerwal
4.21.1.009 t/m 011	Vessem, De Donk	akkerwal
4.21.1.012 en 013	Vessem, De Lantie	akkerwal
4.21.1.014 t/m 020	Vessem, De Akker	akkerwal
4.21.1.021	Vessem, Veneind	akkerwal
4.21.1.022 t/m 024	Vessem, Maaskant	akkerwal
4.21.1.025	Vessem, Achterste Hoek	akkerwal
4.21.1.026	Knegsel, Het Groen	akkerwal
4.21.1.027 t/m 030	Knegsel, De Akker	akkerwal
4.21.1.031 en 032	Knegsel, Sneidershoek	akkerwal
4.21.1.033	Knegsel, Driehuis	akkerwal
4.21.1.034 t/m 036	Duizel, Hoefse Akker	akkerwal
4.21.1.037 t/m 040	Duizel, Kerkakkers	akkerwal
4.21.1.041 en 042	Duizel, De Akker	akkerwal
4.21.1.043 en 044	Eersel, Hoge Akkers	akkerwal
4.21.1.045	Duizel, De Akker	akkerwal
4.21.1.046 t/m 048	Eersel, Hoge Akkers	akkerwal
4.21.1.049 en 050	Eersel, Hoge Hees	akkerwal
4.21.1.051	Eersel, Molenakkers	akkerwal
4.21.1.052	Steensel, Grote Akker	akkerwal
4.21.1.053	Steensel, Pappolten - Lapperbocht	akkerwal
4.21.1.054 t/m 057	Eersel, Boksheide	akkerwal

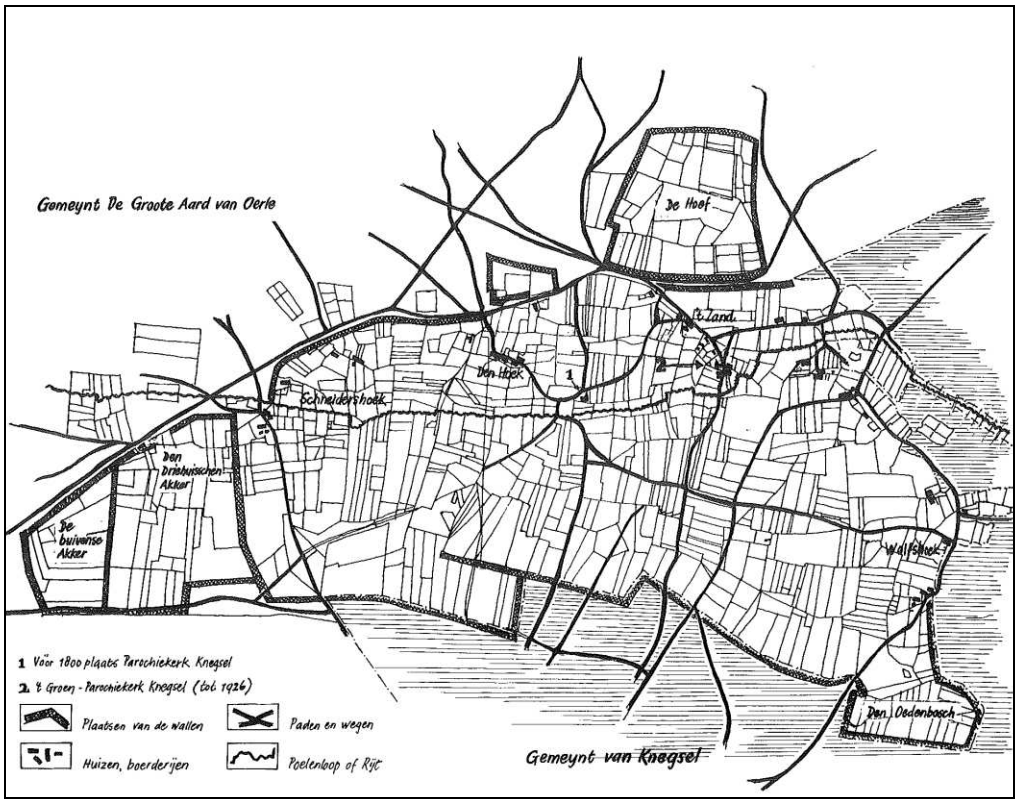
4.21.1.058 Knegselse Wallen[179]

Samenstel van (restanten van) wallen. Dit zijn geen akkerwallen, maar scheidingswallen in de heide. Waarschijnlijk werden ze in de jaren na 1664 aangelegd. Op 16 december 1664 kregen de dorpen Oerle, Vessem, Wintelre, Knegsel, Hoogcasteren onder Loon, Oostelbeers, Hees onder Eersel toestemming van de Staten-Generaal om 185 bunder (245 hectare) uit hun gemeynten aan

177 Dams e.a. 1989,16
178 Historisch kaartmateriaal: 1832: kadaster 1832; 1838: topografie 1837-1840. Uit de reproductie Wolters-Noordhoff,1990; 1845: Topografie ca 1845: Voordt-Pieck, L. van der, M. Kuijl. 1845; 1900: Topografie ca 1900 Wieberdink, 1989. Dit zijn de Bonneblaadjes.
179 Theunissen & Theunissen 2012.

particulieren te verkopen. De geldelijke opbrengst was bestemd om nog openstaande oorlogsschulden af te betalen.[180] Vermoedelijk is toen ook in het ensemblegebied een strook heide uit de gemeint verkocht. Dat werd de groep ruime particuliere heidepercelen die daar in 1830 door het kadaster geregistreerd werd. Die grond werd dus niet, of in ieder geval niet blijvend, ontgonnen. Het werd een eigen stukje heide van de boeren van Knegsel en elders. De enige manier om in de heide een eigendom af te palen was het graven van een greppel en het daarlangs opwerpen van een walletje. Dat zijn de vaak noord-zuidlopende walletjes uit het wallensysteem. Dit zijn de wallen van type 2 volgens Theunissen en Theunissen. [181]

Tussen dit blok particuliere heidepercelen en de gemene heide in het zuiden werd k een zware doorlopende wal aangelegd, vermoedelijk op last van de gemeynt zelf. Deze wal was aan de gemeyntzijde erg steil en diende dus om het op de gemeynt rondlopende vee uit de particuliere heidepercelen weg te houden. Dit zijn de wallen van type 2 volgens Theunissen en Theunissen. [182] Omdat er bij onderzoek ook resten van palissades zijn aangetroffen, heeft deze lange wal ook een functie gehad als landweer.[183]
Drie delen van de lange wal zijn als archeologisch monument of waardevol gebied aangeduid. Een klein deel is aangeduid als archeologisch rijksmonument. De cultuurhistorische waarde is zeer hoog.[184]

Afbeelding: Het tracé van de lange wal aangegeven op de kadasterkaart 1832 (bron: Theunissen & Lieberom 1993). Knegsel werd omringd door twee heidegebieden aangeduid door het gemeijnt De Groote Aard van Oerle (noord- en westzijde) en het gemeijnt van Knegsel (zuid- en oostzijde).

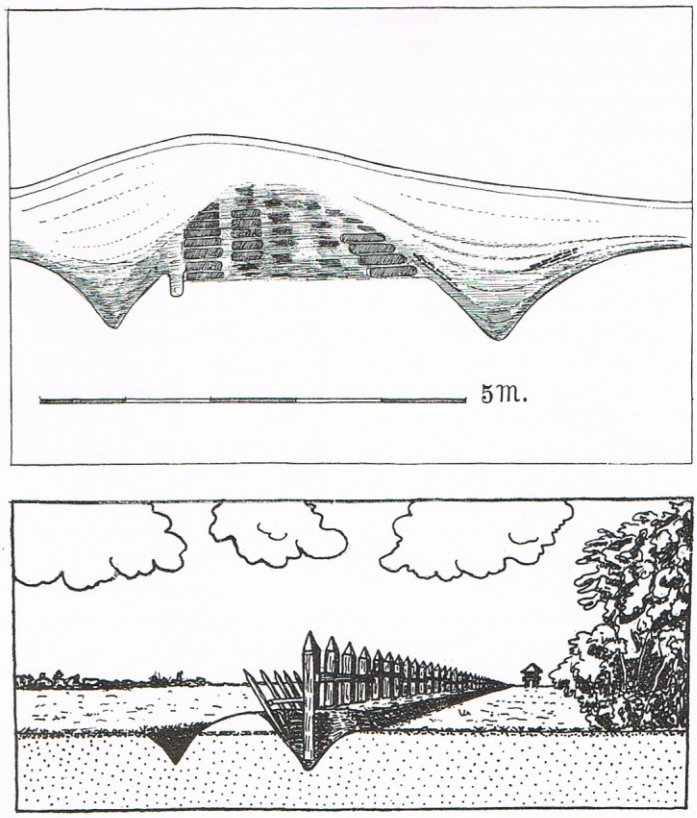
In de periode van 1986 tot 1991 inventariseerden leden van de heemkundevereniging 'De Hooge Dorpen de wallen rond Knegsel. Deze veldstudie wees al snel uit dat er duidelijke verschillen in de wallen zichtbaar waren. Er worden drie soorten wallen onderscheiden, waarvan de grootste en

180 BHIC, Leen en Tolkamer 1664 dd 16 december 1664.
181 Theunissen & Theunissen 2012, 252.
182 Theunissen & Theunissen 2012, 252.
183 Biggelaar e.a., 1993, 212; Theunissen & Theunissen 2012.
184 CHW. nr. L83 (HK-HL-12)

waarschijnlijk tevens de oudste - volgens de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek - laatmiddeleeuws zou zijn:

1. De grootste wal loopt van Veldhovens grondgebied langs en door het Oeijenbos naar de Steenselse weg en vandaar naar het E-3 strand, waarna we het spoor bijster raken. Er werd wel beweerd, dat de wal tot in Postel doorliep, vandaar de naam Postelsewal, die een enkele maal wordt gehanteerd. Een andere naam die voor de wal wel gebruikt werd is de Hondswering. Onderzoek door een werkgroepje van de heemkundevereniging De Hooge Dorpen heeft aangetoond, dat de wal de grens markeert van de toenmalige Knegselse "gemeynt" en de er tegen aan liggende particuliere akkertjes en heideveldjes van Knegselse boeren.
2. Houtwallen Pastoor Eijckenweg vanaf de Leenhoef naar het Oude Kerkhof.
   Een ander soort wal liep langs de zandweggetjes en diende vooral om het stuifzand tegen te gaan. Zo kon door een wal op te werpen voorkomen worden, dat de toch al weinig vruchtbare akkers ook nog eens onder gestoven raakten en (nog) minder vruchtbaar werden. Verder dienden deze langs de zandwegen lopende walletjes om het vee van de akkers af te houden. Vele van dit soort wallen zijn in de loop der afgelopen jaren geslecht, tot in onze tijd toe. Er zijn er toch nog wel een paar te vinden, zoals die langs de Pastoor Eijckenweg vanaf de Leenhoef naar het Oude Kerkhof.
3. Als derde soort kennen we walletjes, die vroeger akkers omsloten, zoals die langs de Oude Dijk en oostelijk van de Brede Reen in de daarachter gelegen bossen. In het verleden was de boer verplicht om zijn akkers te omheinen, wilde hij zijn eigendomsrecht op die akker erkend zien. Hij kreeg van de overheid geen vergoeding als zijn niet-omheinde akkers door wild werden afgegraasd en leeg gevreten. Sommige van deze omheinde akkertjes werden in de 18de eeuw verlaten en nadien niet meer in gebruik genomen. Een typerend kenmerk van oude wallen is, dat er nagenoeg altijd eiken hakhout op groeit, ook vandaag de dag nog. Enerzijds was dat ter versterking van één haar functies: het voorkomen van ongewild vee op de akkers, anderzijds voor het eens in de paar jaren snoeien om geriefhout te kunnen maken, zoals bezem- en schopstelen. Het afvalhout kwam natuurlijk goed van pas de haard te stoken; er werd vroeger niets verkwist.

Doorsnede en reconstructie van de wal te Knegsel.

21.2 Besloten akker

Geheel of gedeeltelijk omwalde akkercomplexen. In Eersel zijn de volgende besloten akkers opgetekend:

Uniek nr	Naam	type
4.21.2.001	Wintelre, Wintelrese Hut	besloten akker
4.21.2.002	Wintelre, Mostheuvel	besloten akker
4.21.2.003	Wintelre, Wintelre	besloten akker
4.21.2.004	Vessem, De Leeuwerik	besloten akker
4.21.2.005	Vessem, Veneind	besloten akker
4.21.2.006	Knegsel, Nieuwe Erven	besloten akker
4.21.2.007	Knegsel, Wolfshoek	besloten akker
4.21.2.008 en 009	Steensel, Bussereind	besloten akker
4.21.2.010 en 011	Eersel, bij Schadewijk	besloten akker
4.21.2.012	Steensel, Steevort	besloten akker
4.21.2.013	Eersel, Boevenheuvel	besloten akker
4.21.2.014	Eersel, De Heibloem	besloten akker
4.21.2.015	Eersel, Voort	besloten akker
4.21.2.016	Eersel, De Rosheuvel	besloten akker
4.21.2.017	Eersel, Hertheuvelse Hoef	besloten akker
4.21.2.018	Eersel, Dieprijt	besloten akker
4.21.2.019	Eersel, De Heestert	besloten akker
4.21.2.020 t/m 022	Eersel, De Donken	besloten akker
4.21.2.023 en 025	Eersel, De Hei	besloten akker
4.21.2.024	Eersel, Kortkruis	besloten akker
4.21.2.026	Eersel, De Donken	besloten akker
4.21.2.027	Duizel, in de Donkse Hoeven	besloten akker
4.21.2.028 t/m 030	Eersel, Laaghuis	besloten akker
4.21.2.031	Duizel, De Vriesvoort	besloten akker
4.21.2.032	Duizel, Smitseind	besloten akker
4.21.2.033 en 034	Knegsel, langs de Dommel	besloten akker
4.21.2.035	Vessem, Ellenbroek	besloten akker
4.21.2.036 t/m 038	Vessem, Vondereind	besloten akker
4.21.2.039	Vessem, Het Heiken	besloten akker
4.21.2.040 t/m 042	Vessem, begin Hazenloop	besloten akker
4.21.2.043	Wintelre, Kreijel	besloten akker
4.21.2.044 en 045	Wintelre, Heggeneind	besloten akker
4.21.2.046	Wintelre, Wintelre	besloten akker
4.21.2.047 en 048	Wintelre, Bijsterveld	besloten akker
4.21.2.049 t/m 051	Wintelre, Nieuwe Erven	besloten akker
4.21.2.052 t/m 055	Wintelre, Ven Eind	besloten akker
4.21.2.056 t/m 059	Wintelre, Roestenberg	besloten akker
4.21.2.060 en 061	Wintelre, bij Roestenberg	besloten akker
4.21.2.062 t/m 066	Vessem, De Donk	besloten akker
4.21.2.067 en 068	Vessem, begin Hazenloop	besloten akker
4.21.2.069	Vessem, De Voortjens	besloten akker
4.21.2.070 t/m 075	Vessem, Nieuwe Erven	besloten akker

4.21.2.076 t/m 078	Vessem, Maaskant	besloten akker
4.21.2.079	Vessem, Achterste Hoek	besloten akker
4.21.2.080	Vessem, Veneind	besloten akker
4.21.2.081	Vessem, aan de Kleine Aa	besloten akker
4.21.2.082	Vessem, aan de Akker	besloten akker
4.21.2.083	Vessem, Ellenbroek	besloten akker
4.21.2.084 t/m 087	Vessem, De Lantie	besloten akker
4.21.2.088 en 089	Vessem, Vondereind	besloten akker
4.21.2.090 t/m 092	Knegsel, De Hoef	besloten akker
4.21.2.093 en 094	Knegsel, in de Molenvelden	besloten akker
4.21.2.095 en 096	Knegsel, Nieuwe Erven	besloten akker
4.21.2.097 t/m 100	Knegsel, langs de Dommel	besloten akker
4.21.2.101	Knegsel, bij de Akker	besloten akker
4.21.2.102	Knegsel, langs de Dommel	besloten akker
4.21.2.103	Knegsel, Sneidershoek	besloten akker
4.21.2.104 en 105	Knegsel, De Akker	besloten akker
4.21.2.106 t/m 111	Knegsel, Wolfshoek	besloten akker
4.21.2.112 t/m 115	Duizel, De Vriesvoort	besloten akker
4.21.2.116 en 117	Duizel, De Hoef	besloten akker
4.21.2.118	Duizel, Hoefse Akker	besloten akker
4.21.2.119	Duizel, De Hoek	besloten akker
4.21.2.120	Duizel, aan de Kerkakkers	besloten akker
4.21.2.121	Duizel, Donken	besloten akker
4.21.2.122 t/m 124	Duizel, Kerkakkers	besloten akker
4.21.2.125	Duizel, De Hoek	besloten akker
4.21.2.126	Duizel, Groenstraat	besloten akker
4.21.2.127	Duizel, in de Donkse Hoeven	besloten akker
4.21.2.128 en 129	Duizel, De Meer	besloten akker
4.21.2.130	Duizel, Groenstraat	besloten akker
4.21.2.131	Steensel, Bussereind	besloten akker
4.21.2.132 en 133	Steensel, tegen de Grote Akker	besloten akker
4.21.2.134 en 135	Steensel, Pappolten - Lapperbocht	besloten akker
4.21.2.136 t/m 140	Eersel, bij Stokkelen	besloten akker
4.21.2.141 t/m 148	Eersel, De Heibloem	besloten akker
4.21.2.149	Eersel, Boevenheuvel	besloten akker
4.21.2.150 en 151	Eersel, Laaghuis	besloten akker
4.21.2.152	Eersel, De Hei	besloten akker
4.21.2.153 t/m 155	Eersel, De Donken	besloten akker
4.21.2.156 en 157	Eersel, Kortkruis	besloten akker
4.21.2.158 en 159	Eersel, De Hei	besloten akker
4.21.2.160 t/m 163	Eersel, De Rosheuvel	besloten akker
4.21.2.164 t/m 167	Eersel, Voort	besloten akker
4.21.2.168	Eersel, Hertheuvelse Hoef	besloten akker
4.21.2.169	Eersel, aan Steenselse Aa	besloten akker
4.21.2.170 t/m 173	Eersel, De Spijkert	besloten akker

4.21.2.174	Eersel, Dieprijt	besloten akker
4.21.2.175	Eersel, Stokkelse Akker	besloten akker

Afbeelding: Open akker Knegsel Het Groen met uitzicht op het beekdal van de Poelenloop (november 2010).

4.21.2.170 t/m 173 Eersel, De Spijkert

Kleine akkercomplexen met esdek, bolle ligging, openheid, steilranden en (restanten van) hakhout. Akkercomplexen dateren in eerste aanleg uit de Late Middeleeuwen (1250-1500). Voordien lagen hier kleinschalige cultuurlandschappen. Tussen beide akkercomplexen een klein beekdal. Beide akkercomplexen en bijbehorende boerderijen lagen eeuwenlang als eilanden in de omliggende heide. Het kleine akkercomplex bij boerderij De Heestert is omstreeks 1900 grotendeels bebost. Bij de ruilverkaveling, omstreeks 1970-1975, is de verkaveling van het akkercomplex bij Spijkert deels gewijzigd. Het gebied kent een samenhang met de Cartierheide en de hieromheen gelegen jonge heidebebossingen.

21.3 Open akker

In Eersel zijn de volgende open akkers ingetekend:

Uniek nr	Naam	Type
4.21.3.001	Wintelre, De Akker	open akker
4.21.3.002	Vessem, Achterste Hoek	open akker
4.21.3.003	Knegsel, Het Groen	open akker
4.21.3.004	Knegsel, De Akker	open akker
4.21.3.005	Eersel, Stokkelse Akker	open akker
4.21.3.006	Duizel, De Akker	open akker
4.21.3.007	Duizel, Achterhoek	open akker
4.21.3.008	Duizel, Hoefse Akker	open akker
4.21.3.009	Knegsel, Sneidershoek	open akker
4.21.3.010	Eersel, Hoge Hees	open akker

4.21.3.011	Steensel, Grote Akker	open akker
4.21.3.012	Vessem, De Lantie	open akker
4.21.3.013	Vessem, De Akker	open akker
4.21.3.014	Vessem, De Donk	open akker
4.21.3.015	Wintelre, De Hoef	open akker
4.21.3.016	Vessem, Borsent - Braak	open akker
4.21.3.017	Vessem, Maaskant	open akker
4.21.3.018	Vessem, Veneind	open akker
4.21.3.019	Knegsel, Driehuis	open akker
4.21.3.020	Eersel, Hoge Akkers	open akker
4.21.3.021	Duizel, Kerkakkers	open akker
4.21.3.022	Duizel, De Akker	open akker
4.21.3.023	Steensel, Pappolten - Lapperbocht	open akker
4.21.3.024	Steensel, Grote Akker	open akker
4.21.3.025	Eersel, Molenakker	open akker
4.21.3.026 en 033	Eersel, Hoge Hees of Mirandolles Heike	open akker
4.21.3.027	Eersel, Molenakkers	open akker
4.21.3.028	Eersel, Boksheide	open akker
4.21.3.029	Wintelre, De Hoef	open akker
4.21.3.030	Vessem, De Donk	open akker
4.21.3.031	Vessem, De Lantie	open akker
4.21.3.032	Vessem, De Akker	open akker
4.21.3.034	Steensel, Pappolten - Lapperbocht	open akker
4.21.3.035	Eersel, Stokkelse Akker	open akker
4.21.3.036 t/m 038	Eersel, Boksheide	open akker

4.21.3.003, 004 en 009 Akkercomplexen Het Groen, De Akker en Sneidershoek, Knegsel
Akkercomplex met esdek, bolle ligging, steilranden, zandpaden, wallen en (restanten van) hakhout. Akkercomplexen dateren in eerste aanleg uit de Late Middeleeuwen (1250-1500). Voordien lagen hier kleinschalige cultuurlandschappen. Het westelijke deel van het akkercomplex biedt het beeld van een aaneengesloten open akker. Het oostelijke deel van het akkercomplex biedt nog het beeld van een kleinschalig cultuurlandschap, met afwisselend akkers en bospercelen. Midden in het kleinschalige deel van het akkercomplex de oude, middeleeuwse kerklocatie van Knegsel. De middeleeuwse kerk is ingestort in 1790, waarna de restanten werden gesloopt in 1798. De contouren van het kerkhof en de funderingen van de kerk zijn in 1925 zichtbaar gemaakt. Op het voormalige kerkterrein werd toen ook een H. Hartbeeld opgericht. Aan de zuidzijde van het akkercomplex een gebied met latere ontginningen in de vorm van kampjes en door aanplant van houtwallen gefixeerd stuifzand. Ten zuiden van het gebied met kampjes restanten van de Knegselse Wallen, een samenhangend stelsel van wallen dat de waarschijnlijk in 1664 geprivatiseerde heideterreinen omgaf. Nu is die zone geheel bebost. Aan de noordoostzijde is een deel van het oorspronkelijke akkercomplex bebouwd. Cultuurhistorische waarde: Hoog. CHW. nr. V254 (HK-HV-60).

4.21.3.026 en 036 Hoge Hees of Mirandolles Heike
Mirandolles Heike bestaat uit een kleinschalig landschap ten noorden van Eersel. Het bestaat uit enkele bosjes en graslanden. Het gebied is als heideontginning begin deze eeuw in cultuur gebracht. Het kleinschalige karakter van het terrein is behouden. In het rond 1900 aangeplante bos zijn restanten van de oude agrarische verkaveling terug te vinden in de vorm van wallen ten zuidoosten van de woning de Hees 10. Dit is deels een plek oud bouwland die – wellicht wegens uitputting – opgegeven werd en daarna bebost. Vergelijk met de Oerlese Bossen. De strook naar de beek toe was een overgangszone akker – beekdal en rond 1800 kennelijk al marginaal.

21.4 Steilrand
In Eersel zijn de volgende steilranden aanwezig:

4.21.4.001 t/m 003 Vessem, Steilrand De Akker
Het betreft de zuidrand van deze open akker, tegen de Kleine Aa van Casteren aan.

Thema: 22 Ontginningen

Middeleeuwse agrarische ontginningscomplexen zijn niet altijd goed herkenbaar. Maar waar ze met een zekere systematiek aangelegd zijn, kunnen ze gemakkelijk aangewezen worden. Via de naam, cijnstarief of wellicht een stichtingsoorkonde kunnen ze min of meer gedateerd worden. Dit thema overlapt ruimtelijk met tal van andere thema's, want het kijkt naar een ander aspect: systematische middeleeuwse ontginningen. Dus van voor 1500, mag ook 1568 zijn.
In principe is alle cultuurland van ca 1500 in de middeleeuwen ontgonnen, want er zijn bijna nergens terreinen bewijsbaar sinds voor-romeinse tijd in cultuur. Het steekt dus wél af tegen nadien ontgonnen gronden, maar het zal moeilijk zijn de ontginningsgrens van ca 1500 (1568) betrouwbaar aan te geven. Daarom beperken we ons tot de systematische min of meer grootschalige middeleeuwse ontginningen. Daarbij moeten we dat "ontginnen" niet al te strikt nemen, de middeleeuwer sprak van "oirbaar" maken, bruikbaar maken. De moderne boer zou zulk land waarschijnlijk nog voor een wildernis houden!

De Moderne Tijd liet ook de landbouw niet ongemoeid. De motor was hier de in 1896 door pater G. van den Elsen opgerichte Noordbrabantsche Christelijke Boerenbond. Doelstelling was aanvankelijk de zedelijke verheffing, maar al spoedig werd verbetering van de materiële toestand het hoofddoel. Dankzij de krachtig aangepakte ontginningen maakte de paarse heide plaats voor bossen en moderne boerderijen.[185]

22.1 Veenontginningen
Ontginning van een veengebied om het agrarisch te gaan gebruiken. Klassiek is de verdeling van het terrein in "hoeven" (12 maal zo lang als breed, 12 bunder of 51,5 – 16,0 hectare groot; andere verhoudingen komen ook voor). Op iedere hoevestrook werd in principe een boerderij geplaatst. Kleinere venen zullen minder grootschalig aangepakt zijn.

22.2 Beekdalontginning
De natte bodem van beekdalen was geschikt om in het voorjaar hooi te leveren en daarna als weide te dienen. Veelal in korte strookjes dwars op de beek gelegd, met allerlei struikbegroeiing langs de scheidingsslootjes. In brede beekdalen soms een grootschaliger opzet.

22.3 Bosontginning
Ontginning in de laatste middeleeuwse bossen ging vaak ook strooksgewijs, maar die stroken zijn dan een beetje krom of bochtig.

22.4 Heideontginning
Ontginning van de "heide". In de middeleeuwen vaak in typische afgeronde vormen, soms aanklampend aan eerdere soortgelijke ronde vormen. Ook in de vorm van blokken min of meer rechte stroken vanaf de weg heiwaarts. Ze zijn niet altijd bewoond, want het is soms alleen maar uitbreiding van het land van een bestaande boerderij.

4.22.4.001 Lage Heide
Op de kaart van 1930 nog een ruim heidegebied, vooral tussen de Run en de weg Eersel – Bergeijk, en een stukje ten oosten van die weg. Dit gebied werd na WO II ontgonnen. Het is dus duidelijk niet, zoals Thiadens beweerde,[186] een middeleeuwse ontginning. De ontginning heeft dus ook niets te maken met "De markenwet 1866" zoals Dams beweert,[187] want men vatte de ontginning pas 80 jaar later aan!

4.22.4.002 Jonge ontginning Huismeer, Knegsel
Jonge heideontginning ten noorden van Knegsel, overwegend bestaande uit naaldbossen. Het ontgonnen gebied strekt zich een eind buiten de huidige gemeente Eersel uit. Daar, buiten Eersel, ligt een grafheuvellandschap. Maar ook binnen Eersel liggen grafheuvels. De grafheuvels hebben een

185 Kolman e.a.,1997, 18.
186 Thiadens, 1992, 26.
187 Dams e.a., 1989, 267.

kenmerkende ligging, op een hoge rug aan de oostzijde van het Huismeer, een oud ven. Over deze hoge rug liep in de prehistorie hoogstwaarschijnlijk een landweg. De grafheuvels zijn opgeworpen in de eerste fase van de midden-Bronstijd en de Vroege IJzertijd (ca. 2500-600 v. Chr.). Bij de ontginning van het gebied (ca. 1940) en bij de latere ruilverkaveling (1966-1975) is het grafheuvellandschap deels verdwenen en deels gespaard en gerestaureerd. In dat gebied buiten Eersel lag ook het middeleeuwse visserijcomplex De Postelse Weijer. Het gebied kent een samenhang met het akkercomplex rond het buurtschap Zandoerle. Cultuurhistorische waarde: Redelijk hoog. CHW. nr. V225 (HK-HV-61)

Afbeelding: Zicht op het archeologisch monument met grafheuvels bij Huismeer in Knegsel. Op de voorgrond jonge ontginningen (november 2010).

4.22.4.003 Ontginning de Roten, Eersel

1948 start ontginning van heidegebied de Roten, ruim 100 ha., eerst handmatig later machinaal ontgonnen. Bouw van 8 boerderijen.[188]

Afbeelding: zicht op de Roten vanaf de Roten (november 2010).

188 Dams e.a., 1989, 278.

4.22.4.004 Ontginning Postelseweg, Rosheuvel en Boksheidsedijk, Eersel
1910-1925 ontginningen heidecomplexen tussen de Postelseweg, Rosheuvel, Boksheidesedijk, langs de weg naar Knegsel en de Voortseweg. Aan de Postelseweg ligt nu “Ter Spegelt”.[189]

4.22.4.005 Neerheide
Open akkers ten oosten van Hapert, onder Neerheide, recent ontgonnen heidegebied. Rond 1900.

4.22.4.006 Ontginning Grote Vliet, Vessem.
In 1908 en later werd de Grote Vliet ontgonnen. Het blok lag aan de Vessemse Dijk en de Bruggenrijt, en strekte tot 750 meter over de grens met Vessem. Het mat 150 hectare, waarvan 80 ha in de Lilse heide onder Vessem. De afwatering via sloten voor de vennen loopt naar de Bruggenrijt die verbeterd werd. De grond werd 35 tot 40 cm omgeploegd en beplant met den. Op de betere plekken werd spar en eik bijgemengd. Er werd een kwekerij van 0,3 hectare aangelegd die gevoed werd met pootsel uit Zundert. In 1921 werd hier nog aan gewerkt.[190] Gelokaliseerd als het bos in de Lilse Heide op de kaart van 1930, tussen Vessem en Wintelre.

4.22.4.007 Meerheide, Duizel
De Meerheide is een gebied van 180 ha. Het gebied is op de kaart van 1930 als half ontgonnen aangegeven, met twee fietspaden er doorheen!
In het begin van de 20e eeuw komt een rijksregeling tot stand, waarbij de regering renteloze voorschotten ter beschikking stelt ten bate van de gemeenten die hun gronden willen ontginnen en eventueel bebossen. Er werd door de Nederlandsche Heidemaatschappij een plan gemaakt voor Duizel: "Rapport, behorende bij het plan van ontginning van een perceel heide, gelegen onder en toebehorende aan de gemeente Duizel". Dit perceel is een stuk van 10 ha. in de Elzenbroeken en maakt deel uit van Meerheide.[191]

4.22.4.008 Heideontginning Wezels Ven. Duizel
De ontginningen in deze streek zijn in de 19e eeuw het werk van kapitaalkrachtige Belgen. Victor A.M. van de Schrieck is afkomstig uit Leuven en bankier en vrijgezel als hij in 1857 in Duizel een groot stuk heide laat ontginnen, genaamd het 'Wezels Ven'. Dit stuk heide lag waarschijnlijk aan beide zijden van de Ganzestraatse dijk, omdat deze gronden namelijk later tot het bezit van Duysels Hof behoren (zie thema 19).[192]

22.5 Populierenlandschap
Geen gewone bosbouw, want tussen de populieren overheerst boerenland, dat is nu net het typische! Het populierenlandschap betrof zowel natte gebieden (beemden, broeken) als de akkers Op sterk lemige gronden is de centrale Meierij vanaf 1750 de populierenteelt op gang gekomen. In Schijndel, waar de populierenteelt zeer dominant was, kan ze geassocieerd worden met het rond 1900 zeer algemeen voorkomen van uitgestrekte gebieden met zeer kleine strookvormige met heggen en bomen omheinde percelen. Op nattere en lemige gronden werden populieren in de houtkanten gepoot. Het populierenlandschap betrof er vooral de gronden van de Bodem van Elde, het Wijbosch en het aangrenzende Broek. In die gebieden waren al vroeg hele bospercelen aangelegd. Het populierenlandschap strekte zich verder richting Liempde, Best en Oirschot uit, zover er lemige gronden liggen. Populieren ontbreken vanouds op de open akkers en de Rooise Heide. Op de Eerdse Bergen, op zandige duingrond, werden echter juist veel dennebospercelen aangeplant. Nadat in 1800 erg veel bomen waren omgewaaid in een zware storm, is bij de herplanting in veel gevallen de canada-populier gebruikt. Deze boom was in het midden van de achttiende eeuw door landgoedeigenaren, onder andere bij Breda en Utrecht, vanuit Canada geïmporteerd.
Het populierenhout werd aanvankelijk vooral gebruikt door de talloze klompenmakers in deze streek. In Liempde was een derde van de bevolking in de eerste helft van de negentiende eeuw afhankelijk van

189 Dams e.a., 1989, 264.
190 Leenders, 2005.
191 Van der Heijden, 1966, 37.
192 Verhoog, 2000, 14.

het klompenmaken! Later werd het hout ook gebruikt in de luciferindustrie en de bouw van treinwagons. Het voortbestaan van het populierenlandschap is mede afhankelijk van de afzetmarkt voor het hout. Het was tot 1950 overheersend in een flink deel van de centrale Meierij. Het populierenlandschap is nu teruggedrongen tot enkele kleinere gebieden.

22.6 Streepjesverkaveling

Op de kaarten van 1900 en eerder valt een overheersende "streepjesverkaveling" op. Deze bestaat uit rijtjes van kleine lange percelen, 25 bij 125 meter groot ongeveer. Nadere analyse leerde dat de streepjes groepsgewijs één eigendom vormden. Een kaart van de eigendommen laat dat een vrij normale een beetje onregelmatige blokverkaveling zien, met percelen van ongeveer 1 tot 1,5 hectare. De "streepjes" zijn dus niet ontstaan door een ver doorgedreven erfdeling. Nader onderzoek leerde dat de verstreping vermoedelijk primair is ingegeven door de natte toestand van deze lemige gronden. Door het aanleggen van slootjes verkreeg men een grotere waterberging en potentieel ook een betere afwatering. Die afwatering was echter ook afhankelijk van het algemene afwateringssysteem, dat eerst na de Tweede Wereldoorlog behoorlijk op peil gebracht werd. De verstreping was dus een verbeteringspraktijk die toegepast werd vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw. In die zelfde tijd werd het kweken van populieren in deze streek bijzonder populair. De vele slootkanten konden met populieren worden "aangekleed". Dat gaf meer stevigte aan de slootkant en het leverde na een jaar of twintig mooie "klompenbomen" op. Op een "verstreept" perceel konden tweemaal zoveel bomen staan als op een gewoon blokperceel. Deze populierenteelt, die wortelt in de hier altijd in zwang gebleven houtteelt, bepaalde vervolgens in belangrijke mate de economie van de dorpen in de streek. De klompen werden via Den Bosch naar Holland geëxporteerd.
Pas na de Tweede Wereldoorlog zijn de streepjes gaan verdwijnen.

22.7 Voorpootstrook

Sommige *gemeynten* in deze omgeving hebben in de vijftiende eeuw ook het voorpootrecht kunnen verwerven: het recht voor de deelnemers in de gemeynte om langs de rand van hun cultuurland op de gemeynte bomen te planten[193] op de voorpootstroken. Dit waren stroken van enkele tientallen meters breed langs de eigen grond van de boer, waar hij op gemeyntegrond zijn eigen bomen mocht of moest planten. Deze voorpootstroken zijn op de oudere kaarten zeer duidelijk herkenbaar. Ze maken de afzonderlijke "kampen" zichtbaar die hier in de heide of het broek werden ontgonnen. De datering van deze structuren is niet altijd duidelijk. Ze kunnen dateren uit de zeventiende eeuw of mogelijk al vanaf 1400[194]. Na 1900 zijn de voorpootstroken veel minder herkenbaar geworden. De grond ervan werd bij het aangrenzende perceel getrokken en ontdaan van bomen. Eventuele nieuwe wegen op ontgonnen gronden werden juist buiten die voormalige voorpootstroken aangelegd.

4.22.7.001 Voorpootstrook Mostheuvel, Wintelre

Ten zuiden van het gehucht Mostheuvel ligt op het zuidelijke deel van de dekzandrug een brede strook van ongeveer 12 hectare. Ten westen daarvan en deels in het dalletje werd een tweede iets grotere strook aangelegd en het geheel werd met een houtrand omgeven. In het oosten was in 1830 bovendien nog een voorpootstrook herkenbaar.

22.8 Zandontginning

Als vorm waarschijnlijk niet goed te onderscheiden van de heideontginning, maar door de ligging (in een duinengebied) wél.

22.9 Ruilverkaveling

4.22.9.004 Ruilverkaveling Zaligheden-Oost (Eersel, Bladel, Oirschot)

Ruilverkaveling 1966-1975. Op 10-08-1964 werden de plannen “De Zaligheden Oost en West” te Eersel goedgekeurd. Op 05-04-1966 werd bij de Domineepad in Duizel officieel begonnen. Nieuwe kavelindeling kreeg zijn beslag in 1975-1975. Eerste ligboxenstallen ontstonden. De Gender, de Run

193 1465: Schijndel-oost 40 voet of 12 meter; 1462: Bodem van Elde, 2 lange roeden = 12 meter; Enklaar, 1941, nr. 49; Heesters, 1984.
194 Megens - Linders, f 23v; Van Asseldonk, 1988bcd.

en de Kleine Beerze met zijriviertjes werden verbreed en verdiept. Gekozen voor enigszins kronkelend tracé. Bijna alle bruggen moesten worden vernieuwd en een aantal stuwen worden gebouwd.[195]

In het bijbehorende ruilverkavelingrapport voor de ruilverkaveling Zaligheden-Oost wordt ten aanzien van de voorgestelde blokbegrenzing van deze ruilverkaveling het volgende opgemerkt: In het westen is aansluiting gezocht op de ruilverkaveling "Zaligheden-West", waarbij echter het boscomplex ten zuidwesten van het dorp Eersel buiten het blok is gelaten. In het noordwesten vormt de ontginning van de Landschotse Heide de begrenzing van de ruilverkavelingbehoeftige gronden. Het gedeelte waar nog geen gebouwen gesticht zijn en waar de grond vanuit het dorp Vessem en omgeving wordt geëxploiteerd is wel in het blok opgenomen. In het noorden is, met weglating van de daar gelegen bossen, aansluiting gezocht op de ruilverkaveling Oost- West en Middelbeers. Als gevolg hiervan is een complex gronden opgenomen dat qua gebruik bij de genoemde ruilverkaveling hoort maar dat destijds niet daarin is opgenomen. Ter voorkoming van een leemte in de blokaansluiting zijn deze gronden, die wel ruilverkavelingbehoeftig werden genoemd, destijds in het blok Zaligheden-Oost opgenomen.

In het noordoosten wordt de blokgrens gevormd door het tracé van de ontworpen tertiaire weg Oirschot-Valkenswaard, waarbij het wegtracé nog tot het blok behoort. De oostelijke blokgrens wordt gevormd door bosranden en de grens tussen de toenmalige gemeente Vessem en Veldhoven. Het dorp Knegsel en de omliggende gronden, evenals het dorp Steensel met zijn voor uitbreiding bestemde omgeving, werden buiten het blok gelaten. Een aan de verharde weg van Knegsel naar Steensel gelegen complex cultuurgronden omsloten door bossen met een zeer versnipperd grondgebruik is als enclave aan het blok toegevoegd. Aan de zuidzijde is aansluiting gezocht op de ruilverkaveling Bergeijk. Ten zuiden van Stokkelen en in het zuidwesten van het blok wordt de blokgrens weer gevormd door bosranden. In het aldus begrensde gebied werden de dorpen Eersel, Duizel en Vessem met hun voor uitbreiding bestemde omgeving als enclave gespaard. Dit was eveneens het geval met een aantal geïsoleerde boscomplexen. [196]

Het landschap wordt in het ruilverkavelingrapport in de volgende bewoordingen gekenschetst:

> ‘Het binnen de blokgrens voorkomende landschap vormt een onderdeel van het door zijn afwisseling zeer boeiende Kempenlandschap. De noordelijke helft van het blok vormt nog een van de gaafste voorbeelden van het oude cultuurlandschap van de beekdalgronden: het hoevenlandschap. Met name de omgeving van Vessem, Hoogcasteren , Knegsel en Steensel is van een grote schoonheid door de afwisseling van dorpskernen golvende akkercomplexen (essen), weidegronden (beemden in de dalen van de Kleine Beerze en de Run) en verspreide begroeiingen in de vorm van dennen - en loofhoutbossen, eiken - en elzenwallen en boomgroepen van in hoofdzaak eik.’[197]

Gezien de bosrijkdom, in en om het blok en de schoonheid en afwisseling van het landschap werd de waarde voor recreatie door de ruilverkavelingcommissie hoog aangeslagen. Een gedachte die men bevestigd zag door het feit, dat de Rijksdienst voor het Nationale Plan, het gehele Kempengebied destijds had aangeduid als potentieel een van de belangrijkste recreatiegebieden van Nederland, in het bijzonder voor de weekend - en vakantie recreatie:

Deze gedachte werd destijds bevestigd door het feit dat de toenmalige Rijksdienst voor het Nationale Plan het gehele Kempengebied had aangeduid als potentieel een van de belangrijkste recreatiegebieden van Nederland. De Landschapscommissie van de Natuurbeschermingsraad achtte het daardoor in haar advies voor deze ruilverkaveling noodzakelijk, dat bij de ruilverkavelingwerkzaamheden de grootst mogelijke zorg zou worden besteed aan het handhaven van de bestaande schoonheid van het landschap. Enkele terreinen hadden volgens deze commissie een zo hoge natuurwetenschappelijke waarde dat zij in het geheel beschermd zouden moeten worden. Er werden zeven te beschermen objecten aangewezen:

195 Dams e.a., 1989, 282, 288; Wintermans 1996, 168.
196 *Rapport … ruilverkaveling “Zaligheden-Oost”* , 1963, 3-4.
197 Rapport voor de ruilverkaveling Zaligheden Oost, 8-9.

1. Molenbroek, Spekdonken, Borsent en Ellenbroek , terreinen gelegen langs de 'Kleine Beerze ten noorden van Vessem en bestaande uit belangrijke broeklandgezelschappen met drasse weiden en voedselarme tot matig voedselrijke broekbossen;
2. Een restant van het Klein Goor, gelegen langs de Gender ten noordoosten van Steensel. Een zeer fraai moerasgebied met gezelschappen zoals het elzenbos, het berken – en wilgenbroek en verschillende zeggenvegetaties;
3. Het Groot Goor, gelegen langs de Run ten zuidoosten van Steensel. Een zowel plantensociologisch als ornithologisch zeer belangrijk broekgebied met overgangen van de droge heide naar beekoevervegetaties;
4. Vier loofhoutbosjes langs de Run bij Schadewijk. Vooral het meest westelijke bosje is een zeer waardevol beekbos met een rijke vegetatie;
5. Twee terreinen ten noordoosten van Boksheide met o.a. heide, een fraaie houtwal , een dennenbosje en een eiken- berkenbos met een rijke ondergroei ;
6. Een berken- wilgenbroekbos langs de Diepreitsche water loop ten noorden van Boksheide;
7. Uitlopers van de Cartierheide ten noordwesten van Bokheide. Deze randcomplexen zijn vooral door de grote afwisseling van loof- en naaldhoutbossen, heideterreintjes, hakhoutwallen en landbouwgronden natuurwetenschappelijk van belang.

Naast het boven aangeduide oude cultuurlandschap van de beekdalen, het hoevenlandschap, heeft zich op de bij dit landschap behorende grote heidevelden sinds 1890 een nieuw landschapstype ontwikkeld, namelijk dat van de jonge ontginningen. Na het in werking treden van de Markenwet in 1889 zijn op grote schaal de heidevelden, die een belangrijk gedeelte van het blok innamen, ontgonnen tot enerzijds bos (vooral de hoge heiden) en anderzijds akker- of weidegrond (de middelhoge en lage heiden). De op de hoge, droge heidevelden verrezen dennenbossen (voornamelijk aan de zuid - en oostzijde van het blok) bepalen thans reeds in grote mate het landschap van de hoge gronden; met het stijgen van de ouderdom der opstanden zal de landschappelijke en recreatieve waarde ervan nog sterk toenemen.[198]

198 Rapport voor de ruilverkaveling Zaligheden Oost, 9.

Thema: 23 De beemden

De boeren gebruikten de veengronden en andere natte gronden langs de beken en in sommige laagten op de heide in de lente vooral als hooiland en in de zomer, wanneer de bodem wat opgedroogd en steviger was, als weidegrond. De aldus gebruikte gronden werden "beemd" genoemd. De beek was soms de natuurlijke achtergrens van die beemden. Vanaf het Hoge liepen tal van wegen de beemden in om daar wat te vertakken en dan dood te lopen. Op enkele plaatsen blijken dat erg brede wegen geweest te zijn.

Op een aantal plaatsen is men de waterhuishouding met dijkjes gaan reguleren. Daar vind je die dijk, daarnaast misschien nog dijkputten (waaruit de dijkaarde gehaald is), sluisjes in die dijk en misschien wel een wiel (ronde waterplas bij slingering in de dijk) waar ooit de dijk doorbrak. Voor de goede orde wordt er op gewezen dat in Zand-Brabant het woord "dijk" vooral gebruikt werd om een weg aan te duiden die een natte laagte, eventueel een beekdal, overstak. Veelal werden deze wegen verhoogd aangelegd, zodat er inderdaad een ‘dijk’ ontstond. Dit soort dijken ligt dus niet parallel aan de beek (als waterkering), maar juist loodrecht op de beek. Daarnaast worden wegen naar de hei of richting de Peel ook meestal met dijk aangeduid, hoewel het lang niet altijd verhoogd aangelegde wegen waren. Peeldijk is een veel voorkomende straatnaam in Peelland. Niettemin is het denkbaar dat men ook waterkerende dijken of kades aanlegde om de beemden beter te kunnen gebruiken. Een lichtere vorm van waterbeheersing is het onderhouden van een schouwsloot. Daarlangs kon men in de winter de beemden ook bewust laten overstromen: dat gold als bemesting. Later is men dat gaan systematiseren: vloeiweiden. Gezien het veelvuldig voorkomen van toponiemen zoals vloet, vloei, vleut, etc (niet alleen bij watermolens!) zal het begrip vloeiweide echter ook al in de middeleeuwen hebben bestaan. Wellicht vaak met een natuurlijke oorsprong, maar wel aangepast en bewust gebruikt.

In de beemden werd soms turf gewonnen. Voor het binnenhalen van het hooi op een afgelegen plek werden speciale "keetveldjes" ingericht. Daarvoor koos men wat hogere plekken aan een toegangsweg naar de beemden. In de weideperiode waren en zijn die toegangswegen met hekken afgesloten. Bij sommige van die hekken stond (staat) een "bocht" of schutskooi: een eenvoudig hekwerk waarin beesten opgesloten werden die zwervend aangetroffen waren. Enkele boeren die aan de rand van de beemden woonden (wonen) hadden (hebben) de taak op zich genomen op het grazende vee toe te zien. De functie van schutter is al oud. Bij de uitgifte van de gemeinten door de hertog van Brabant in de 13de en 14de eeuw was in sommige gevallen al een schutter aangesteld. In de gemeint (gemeenschappelijke gronden) kregen (meestal) ingezetenen van een plaats het recht om o.a. hun vee te weiden. Trof men er vee aan van anderen, niet gerechtigd in de gemeint, aan, dan mocht men dat vee "schutten", plaatsen in een schutskooi. Daar bleef dat vee dan tot er een boete (het schot) was betaald. Een gedeelte van die boete was voor de schutter. De regelgeving voor het schutten is in het algemeen opgenomen in de keuren en breuken van een dorp. De schutskooi is nooit overdekt en alleen 19de-eeuwse exemplaren waren niet voor 100% hout, maar bijvoorbeeld stenen pilasters met ijzeren stangen. Volgens oude bestekken zijn de 18de-eeuwse schutskooien helemaal van hout.

Bij het gebruik als weidegrond hoort een afsluithek aan de toegangsweg (om uitgebroken beesten in het beemdengebied te houden) en een “bocht” of bewaarplaats van dergelijke weglopers.

23.1 Bocht
Een kleine omheinde ruimte van een staketsel van hout, een levende omheining, of zelfs een metalen hekwerk waarbinnen weggelopen of zwervend vee bewaard werd tot het tegen betaling van bewaarloon door de eigenaar opgehaald werd.

23.2 Dijk
Waterkering langs de beek.

23.3 Dijkputten
Plaatsen waar de dijkaarde ooit weggegraven werd. Vaak een laagte met moeras langs de dijkjes.

23.4 Dijksloot
Sloot langs de dijk.

23.5 Eendenkooi
Plek ingericht voor het vangen van eenden. Op de kaart herkenbaar door de typische vorm. Zou dat hier in de Kempen voorkomen?

23.6 Hek
Afsluithek (draaiboom, slagboom, draadhek) aan toegangsweg tot beemdengebied.

23.7 Hooiland
Het eigenlijke beemdengebied. Na het binnenhalen van de privé hooioogst vaak als gemene weide in gebruik. Grasland met sloten en langs de sloten onregelmatige bosjes.

4.23.7.002 t/m 4.23.7.096 Hooiland

4.23.7.077 Beekdal Beerze
Het beekdal van de Kleine Beerze tussen Vessem en Oostelbeers betreft een beekdal met beemdgronden (oude hooi- en weilanden) en in het zuidelijke deel, Spekdonken geheten, restanten van een kleinschalige percelering, met lange, smalle percelen, haaks op de beek. Veel perceelsscheidingen worden nog gemarkeerd door greppels en (resten van) houtwallen. De percelering kan deels nog dateren uit de Late Middeleeuwen (1250-1500), toen grote delen van de beekdalen werden ontgonnen. De Kleine Beerze is omstreeks 1970-1975 gekanaliseerd tijdens de ruilverkaveling. Bij deze ruilverkaveling is de verkaveling (plaatselijk) gewijzigd en uitgedund. Het gebied kent een samenhang met het akkercomplex bij Oostelbeers en met het buurtschap Donk.
Cultuurhistorische waarde: Hoog. CHW. nr. V237 (GK-HV-14)

Afbeelding: De Kleine Beerze tussen Vessem en Middelbeers (Google maps)

Het noordelijke deel, Molenbroek geheten, is lang in gemeenschappelijk gebruik gebleven en nooit verkaveld geweest. Gelegen aan de westkant van de Kleine Beerze. 28 huizen uit Middelbeers hadden weiderecht in dit gebied. Bij de Ruilverkaveling van 1964 is dit recht opgeheven. Nu is dit gebied eigendom van de Stichting Het Noordbrabants Landsschap. Westelijk deel met vliegdennen begroeide heide, naar de Kleine Beerze overgaand in grootschalige graslandpercelen.[199]
Spekdonken *was g*elegen ten oosten van de Kleine Beerze. Natuurreservaat eigendom van de Stichting Het Noordbrabants Landschap, is een slagenlandschap; langwerpige kavels (slagen), waarvan de begrenzing wordt gevormd door houtwallen.[200]

23.8 Keetveld
Vaak wat hogere plek waar de hooiers hun tijdelijke onderkomen oprichtten.

23.9 Schouwsloot
Centrale ontwateringssloot die regelmatig onderhouden moest worden en geschouwd werd. Ook wel treksloot.

23.10 Sluis
Eenvoudig houten of stenen sluisje met verticaal beweegbare schuif om water in- of uit- te laten stromen.

23.11 Wiel
Min of meer ronde waterpoel naast een kronkel in de dijk. Overblijfsel van een dijkdoorbraak.

23.12 Vloeiweiden
Specifiek als vloeiweide ingericht gebied, met systeem van kanaaltjes, dammetjes, sluisjes, toevoerkanaal en afvoerkanaal.

199 Rempkens, 1995, 5.
200 Rempkens, 1995, 5.

Thema: 24 Bestuurlijk

In deze rubriek zijn enkele plaatsen samengebracht die herinneren aan vroegere en zelfs nog actuele bestuurlijke en gerechtelijke situaties. Grenspalen staan niet alleen op de grens met België, ze werden door de eeuwen heen op vele plaatsen opgesteld.

24.1 Galg

Plek waar ooit een galg en / of een rad stond. Vaak op een heuveltje, een Galgenberg.

4.24.1.001 De doodsberg te Vessem

Toponiem in de buurtschap Kuilenhurk. Volgens legende werd hier een meisje vermoord. Op die plaats werd een heuvel opgeworpen en een galg geplaatst waar de moordenaar terechtgesteld werd. Berg werd later geslecht.[201]

24.2 Gemeynte

Een gemeynte is een groter of kleiner gebied van meestal woeste gronden, begrensd in de ruimte, waarop bepaalde personen het gebruiksrecht hebben. Die rechten werden rond 1300 in oorkonden vastgelegd. In de Meierij vaak in de jaren 1290 – 1335 voorzien van een mooi charter (aardbrief, kaart). Later in de regel grondeigendom van de gemeente en in de 19e eeuw verkocht. Gemeyntmeesters zagen toe op het juiste gebruik van de grond, een vorster kon boeten opleggen, bijvoorbeeld als er “vreemd” vee op de gemeynte kwam. De gemeynte ondersteunde het agrarisch bedrijf van de middeleeuwen en de vroege nieuwe tijd.

Lijst met Gemeynten op het grondgebied van de huidige gemeente Eersel:

Uniek nr	Naam	Start
24.2.001	Loon	1331
24.2.002	Grote Aard Oerle	1293, 1326
24.2.003	Molenbroek	1469
24.2.004	Vessemse Vooraard	voor 1340
24.2.005	Kerkoerlese Vooraard	voor 1435
24.2.008	Zeelst	1331
24.2.009	Wolfshoven - Sitterd	1290
24.2.011	Beers	1334
24.2.019	Broekhoven en Riethoven	ca 1298 / 1358
24.2.042	Eersel	1326

De woeste gronden, bossen, heide, moerassen en zandverstuivingen hadden in de Middeleeuwen eerst geen duidelijk aanwijsbare eigenaar. Deze gronden werden in de regel gemeenschappelijk gebruikt door de aanwonende boeren om hun beesten te weiden, heide te maaien, enzovoorts. Later in de Middeleeuwen claimde de hertog van Brabant het eigendom van deze gronden en moesten de boeren hertogelijke toelating verwerven om ze te mogen gebruiken. Rond 1300 ging de hertog ertoe over die gebruiksrechten formeel te verkopen aan zijn onderdanen. Er ontstond toen een juridische structuur, met terreinbeheerders, reglementen en tot gebruik gerechtigde personen: de gemeynte.

4.24.2.002 Knegsel, De Grote Aard van Oerle

Lag aan de westzijde van Knegsel. Uitgegeven 1294-1312, strekte zich uit over vijf schepenbanken. Hierin lagen de Vessemse vooraard (alleen Vessem gerechtigd) en het Meulenbroek. In het noorden ter hoogte van de grens tussen de Beerzen en Vessem lag een woest gebied “de Hoge Bergen” genaamd. Ook de inwoners van het gehucht Het Hoogeind onder Oostelbeers waren gerechtigd tot de Grote Aard van Oerle. In 1854 werd de Grote Aard van Oerle verdeeld onder de gemeenten die erin gerechtigd waren. Daarbij werd aan sommige gemeenten ook grond toegedeeld die buiten de

201 De Doodsberg te Vessem, in: De Rosdoek nr. 30, 21

gemeentegrenzen lag. Die grond werd kort daarna als eerste verkocht. De rest werd óf zelf door de gemeenten bebost of ontgonnen, óf verkocht aan particulieren.[202]

4.24.2.003 Het Molenbroek
Maakte deel uit van de Grote Aard van Oerle, betaald apart cijns met een aantal inwoners van Beers. Het Molenbroek bestond uit het Hoogbroek of Schildersbroek (later: Bisschopsbroek) en het Laagbroek.

4.24.2.004 Vessem, Vessemse Vooraard
Was onderdeel van de Grote Aard van Oerle.
NB Vooraard = gemeijnte of deel daarvan gelegen binnen de grenzen van een andere gemeijnt.

4.24.2.009 Wolfshoven-Sitterd
Aan de oostzijde van Knegsel, richting Veldhoven. De bewoners van de buurtschap Sittard, Veldhoven, Steensel, en het Knegselse buurtschap Wolfshoven (later Wolfshoek) gerechtigd. In 1863 onder de aangrenzende gemeenten verdeeld.[203]

24.3 Gevangenis
Middeleeuwse gevangenis, gevangenistoren; maar ook de moderne gevangenissen van de 19e en 20e eeuw, incl. jeugdgevangenissen.
[Niet in Eersel]

24.4 Grensmarkering
Grenspalen, grensputten, grensbomen en andere min of meer puntvormige markeringen. Voorts grenssloten, grenswallen en landweer. Een landweer of landgraaf is een doorgaande aarden wal, veelal met grachten of greppels en een doornenhaag, van behoorlijke lengte die diende om een grotere streek tegen invallen te beschermen. Het voorkomen van struikelkuilen, een of tweezijdig, maakt een landweer tot een typisch verdedigingswerk.

Overzicht van de grensmarkeringen behorende bij Eersel:

Uniek nr	Naam	Start
4.24.4.002	Duikervoort	1794
4.24.4.003	De heestert	1794
4.24.4.004	De witreit	1794
4.24.4.006	Swarte Weier (ligt buiten Eersel)	1444
4.24.4.007	Dorre eik	1794
4.24.4.024	Aardhoop	
4.24.4.025	Paal of aardhoop	
4.24.4.026	Kei wintelre-oerle	
4.24.4.027	Tiendpaal wintelre	
4.24.4.028	Ter meulen	
4.24.4.029	Stenen paal 1835	
4.24.4.030	Stenen paal 1835	
4.24.4.031	Brugje 1835	
4.24.4.032	Grens Aard HL-Oerle	
4.24.4.033	Aardborst 1835	
4.24.4.035	Paal in het Goorke 1826	
4.24.4.036	Nwe paal 1826	

202 Leenders, 2005; Biggelaar e.a., 1993, 217.
203 Biggelaar e.a., 1993, 217.

4.24.4.047	Sintelpaal (1830)	
4.24.4.048	Paal (1830)	
4.24.4.049	Putpaal (1830)	
4.24.4.050	Verbrande paal (1830)	
4.24.4.058	(Bij bijsterveld)	
4.24.4.080	Aardhoop quadewasschen	
4.24.4.081	Aardhoop	
4.24.4.082	Aardhoop	
4.24.4.083	Verzonken kei de Eertbrand	
4.24.4.154	Hoogcastelrevoort (de voorde noord van Hoogcasteren)	1326
4.24.4.155	Zandhoef in 1845	1444
4.24.4.156	Gevekensvoort of Geefkensvoirt	1326

Daarnaast vormde het beekje Bruggenrijt de natuurlijke grens tussen Wintelre en Oerle.[204]

4.24.4.028 Ter Meulen
Grenspunt uit 1290, mogelijk gelegen op een grafheuvel. Daarop werd vervolgens een windmolen gebouwd (4.16.1.013). Op de noordoosthoek van het ensemblegebied. Nu een forse steen.

Afbeelding: Grenssteen Ter Meulen in 2016. Het terrein ziet er nu vlak uit, zonder grafheuvel. GOOGLE STREETVIEW.

24.5. Raadhuis
Dorpshuis, raadhuis, gemeentehuis, “bestuursgebouw”, maar in ieder geval een gebouw, niet een plek onder een boom of zo. Voor 1800 zetelde hier de schepenbank en was het gebouw dus ook rechtbank.

4.24.5.001 Gemeentehuis Eersel, Markt 28
Gemeentehuis opgetrokken in eenvoudige traditionele bouwstijl in 1957. Tweelaags met middenrisaliet en dakruiter. Schilddaken met verbeterde Hollandse pannen. Architect C.H. de Bever. Cultuurhistorisch waardevol gebouw. Architectuurhistorisch belang, straatbeeldtyperend.[205]
De gemeente betrok in 1989 een nieuw gemeentehuis aan de Dijk 15 (zie 4.24.5.003). Het gebouwde Markt is in 2019 / 2020 ingrijpend verbouwd tot appartementencomplex. Hoofdstructuur is intact gebleven en het carillon speelt nog ieder half uur.
CHW. nr. KL030-000390

204 Bijnen, 1990, 87.
205 Dams e.a., 1989, 212-236.

Afbeelding: Markt 28 in Eersel (Foto Wikimedia commons 2020).

4.24.5.002 Raadhuis Vessem[206]
Raadhuis, aanbesteed 23-03-1774, 75 m2, gebouwd op den dries genaamd de Bartelsbogt. Nu (1989) Jan Smuldersstraat 32a. Deed dienst tot 1899, daarna in gebruik als woonhuis, gesloopt in 1970.[207]

4.24.5.003 Voormalig raadhuis Vessem, Jan Smuldersstraat 15
Nieuw raadhuis gebouwd 1898. Neorenaissance elementen. Architect A. van Himbergen uit Woensel. Gedenksteen t.g.v. de kroning van koningin Wilhelmina onthuld op 06-09-1898. In 1913 werd in het gemeentehuis een beeld van de H. Lambertus geplaatst. 1928 uitbreiding met een politiebureau met twee cellen. Grote uitbreiding in 1973.
CHW. nr. KL115-000669
Gemeentelijk monument.

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 15 in Vessem (Foto Wikimedia commons).

4.24.5.004 Voormalig raadhuis Duizel, Smitseind 28

[206] Dams e.a. 1989; Kolman e.a., 1997.
207 Biggelaar e.a., 1993, 192; Biggelaar, 1985, 8.

De gemeente Duizel en Steensel huurt een kamer van gemeentesecretaris H.J. Panken. Deze kamer is voorzien van een eigen portaal en doet dienst als vergaderzaal, burgemeesterskamer, secretarie en archiefbewaarplaats. Na het overlijden van Panken wordt het huis gekocht en krijgt de bestemming gemeentehuis annex veldwachterswoning.[208]
Gemeentelijk monument.

Afbeelding: Smitseind 28 in Duizel (Foto wikimeidia commons).

<u>4.24.5.005 Raadhuis/rechthuis in Mariakapel of Lieve Vrouwekapel, Markt 1 te Eersel</u>[209]
Van 1648 tot 1957 werd de 15e-eeuwse Mariakapel gebruikt als raadhuis en rechthuis van Eersel. De kapel werd in 1648 voor de eredienst gesloten en ingericht als raadhuis. In 1660 toestemming van de Raad van State tot verbouw tot “Regthuys”. Later werd er het cachot en ruimte voor de brandspuit gecreëerd. In het torentje een klok, in 1717 gegoten door Mamees Fremy. Ingrijpende verbouwing in 1919 in neogotische stijl onder leiding van G. Dobbe: het koorgedeelte werd ingericht als raadzaal; rest kreeg een verdiepingsvloer met kamers. De gemeente Eersel verhuisde in 1957 naar een nieuw gemeentehuis aan de Markt 28. Het gebouw werd weer een kapel. Zie verder 4.26.6.001 (Rijksmonument nr. 14570).

Afbeelding: Oud raadhuis Eersel[210]

208 Dams e.a., 1989, 212; Cornelissen & Kakebeeke 1976, 94.
209 Dams e.a. 1989; Kolman e.a., 1997.

4.24.5.006 Gemeentehuis Eersel, Dijk 15

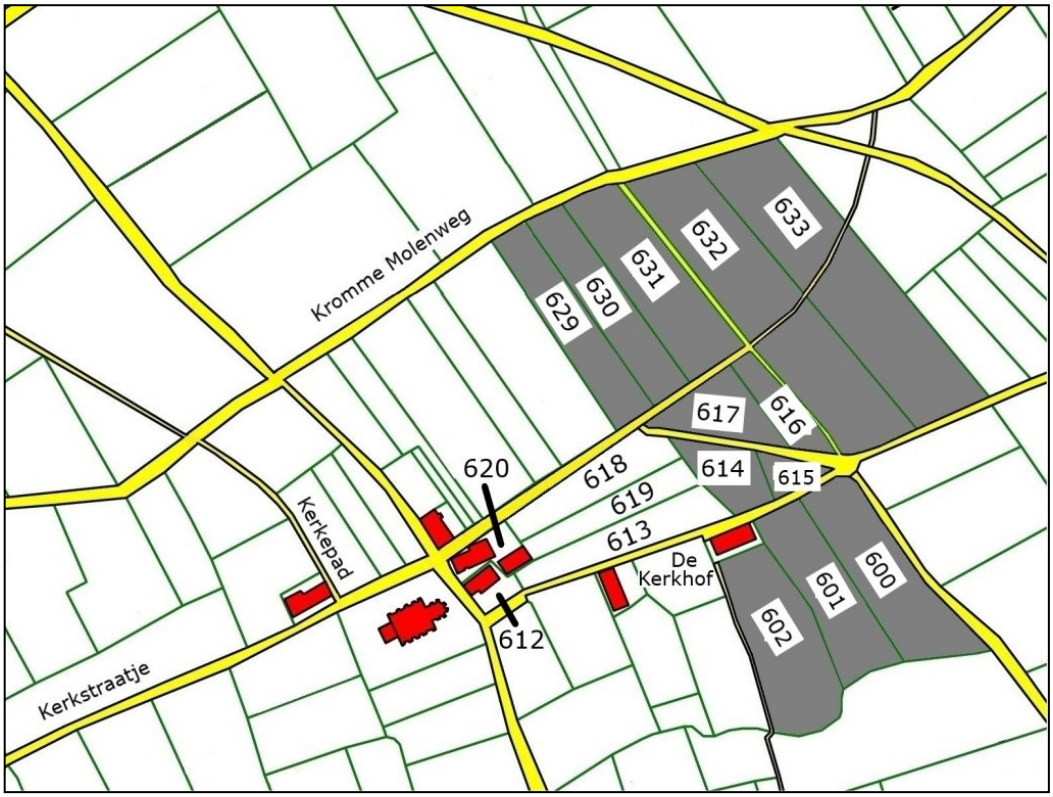
Het gemeentehuis aan de Dijk 15 te Eersel stamt uit 1989. In 2006 was het tijd voor uitbreiding. Er kwamen twee nieuwbouw kantoorvleugels bij, de installaties in de oudbouw werden vernieuwd en de oudbouw werd compleet gerenoveerd.

24.6. Rechtbank

Gebouw gebouwd als onderkomen voor een rechtbank (op enig niveau).

4.24.6.001 Speeldries: een oude gerechtsplaats?

Even ten oosten van de St.-Willibrorduskerk ligt een groep percelen die de naam “Speeldries” draagt.[211] Volgens Van Asseldonk wijst het eerste deel van die naam (speel) waarschijnlijk naar een oude gerechtsplaats waarbij het vermoedelijk gaat om een vroegmiddeleeuwse ding- of gerechtsbank.[212] Hij wijst erop dat dat er begin 13e eeuw in Eersel een dingbank was die zorgde voor rechtspraak in een groot deel van de ‘Enige van de Kempen’[213]. Tevens geeft hij aan dat deze dingbank verband kan houden met de hofstad van de hertog in Eersel, maar dat laatste valt te betwijfelen.[214]

De percelen genaamd Speeldries (grijs) ten oosten van de St.-Willibrorduskerk. VANGHELUWE, 2011.

Op basis van de oriëntatie en het grondgebruik van de percelen met de naam Speeldries komt hij tot de conclusie dat het centraal gelegen klein vierkant (percelen 614-617) mogelijk de locatie van de gerechtsplaats zou kunnen zijn. Het was ooit in gebruik als “groes, houtwas en heide” en in 1832 als ‘hakhout’ of ‘dennenbos’.[215] Het ligt voor de hand dat vanouds recht werd gesproken nabij de kerk. In Eersel is de rechtspraak later verhuisd naar de kapel tussen Hint en Markt.

Het centrale deel van de Speeldries ligt nu tussen de Schadewijkstraat, Monseigneur de Haasstraat en de Aengilbertusstraat. Op deze plaats staan nu huizen. De naam bestrijkt echter een groter gebied en daarvan zijn alleen de percelen 632 en 633 nog grotendeels onbebouwd. Het is voor de

[210] Brabant Collectie, Universiteit van Tilburg
[211] Vangheluwe,, 2011, 8.
[212] Van Asseldonk, 2013b, 21 noot 50.
[213] Van Asseldonk, 2013a, 264-265.
[214] Zie hiervoor bij 4.19.3.001 ’s-Hertogen hofstat.
[215] Vangheluwe, 2011, 8.

geschiedschrijving van Eersel en heel de oude Eninge van belang dat hier archeologisch onderzoek plaats vindt voordat de bodem daar verstoord wordt.

24.7. Schepenbank

Stenen of houten “bank” waar de schepenen in de open lucht, liefst onder een mooie lindenboom, hun zittingen hielden. Ook wel genaamd “Vierschaar”.

Eersel vormde samen met Duizel en Steensel tot 1810 een schepenbank. Vessem, Wintelre en Knegsel vormde samen een schepenbank die in 1810 werd omgevormd tot gemeente. Binnen de huidige gemeenten opereerden dus twee schepenbanken die ieder hun gewoonlijke plaats van samenkomst hadden.
[Die twee plaatsen lijken beide onbekend te zijn.]

De schepenbank in Eersel, Duizel en Steensel bestond uit 7 schepenen: 4 uit Eersel, 2 uit Duizel, 2 uit Steensel. Uit de gehuchten zaten “viermannen” in het bestuur: 4 uit Duizel, 4 uit Steensel en 2 uit de vier buitengehuchten van Eersel. De dorpen hadden ieder een eigen dorpsbestuur.[216]
Vessem, Wintelre en Knegsel behoorden tot 1561 tot de schepenbank Oerle. In dat jaar werden ze afgescheiden en vormden zij samen de schepenbank Vessem, Wintelre en Knegsel. Deze schepenbank had de middelbare jurisdictie. De dorpen hadden ieder een eigen dorpsbestuur.[217]

Overzicht van de verschillende schepenbanken in de huidige gemeente Eersel:

Uniek nr	Naam	Deelname	Heer	Status
4.24.7.001	Oostelbeers	geheel		hertog
4.24.7.002	Oirschot	geheel	lokaal	hertog/brab leen
4.24.7.003	Veldhoven	deels	lokaal	hertog
4.24.7.004	Hoogeloon Hapert em Casteren	geheel		hertog
4.24.7.005	Vessem, Wintelre en Knegsel	geheel		hertog
4.24.7.006	Eersel	geheel		hertog
4.24.7.007	Oerle en Meerveldhoven	deels	lokaal	hertog
4.24.7.008	Bergeijk	geheel		hertog

24.8 Vrijheid

Gebied waarbinnen bepaalde “vrijheden” golden. Vroeg 13e eeuwse vrijheden betroffen persoonlijke vrijdom (vrij van landrecht en feodale banden); vrijheden van rond 1300 en later betreffen vaak vooral economische vrijdommen (vrij van tol) en marktrechten. Het vrijheidsrecht gold waarschijnlijk in het begin de bewoners van een klein gebied (vgl “De Oude Vrijheid” in Sint Oedenrode), maar werden later geacht te gelden voor alle inwoners van de hele parochie (dus dan geheel St. Oedenrode!). Het gaat hier om die oude kleine gebieden, voor zover de afbakening daarvan in te schatten valt.

4.24.8.001 De Vrijheid Eersel

Rond 1340 is Eersel een vrijheid, zoals blijkt uit het vrijheidszegel en hogere cijnstarieven dan normaal voor sommige percelen. Wanneer Eersel vrijheidsrechten kreeg is niet duidelijk, het kan al voor 1256 geweest zijn, maar ook pas na 1312.[218] Van Asseldonk lokaliseerde de bijzondere cijnstarieven in de dorpskom van Eersel.[219] Waarschijnlijk gold het vrijheidsrecht aanvankelijk alleen voor de dorpskom, zoals ook elders vastgesteld werd.

24.9 Diversen

216 Dams e.a. 1989,117
217 Biggelaar e.a. 1993, 172
218 Van Asseldonk, 2002, 96 – 97.
219 Van Asseldonk, 1999, 60.

4.24.9.001 Omroepsteen te Eersel, Kerkstraat bij nummer 42

Afgeplatte hardstenen steen op cirkelvormig grondplan. De steen bevindt zich in de kern van Eersel en is gesitueerd aan de noordzijde van de Kerkstraat bij nummer 42 en tegenover het rooms-katholieke parochiecentrum. De steen maakt onderdeel uit van de hardstenen eigen stoep van Kerkstraat 42 en steekt hier ca. 7 centimeter bovenuit. De diameter van de steen bedraagt ca. 48 centimeter. Staande op “den afroepkaai” werd – na afloop van de Mis – het gemeentenieuws afgeroepen.

Deze hardstenen “afroepkaai” heeft cultuurhistorische zeldzaamheidswaarde als bijzondere uitdrukking van een sociaal-culturele ontwikkeling, in casu de nieuwsvoorziening (trefpunt voor de verspreiding van gemeentelijk nieuws).

Gemeentelijk monument.

Afbeelding: Omroepsteen bij Kerkstraat 42 in Eersel (Foto Winfried Thijssen (2012)).

4.24.9.002 Waag te Eersel

Vermelding in 1565, 1698 en 1731 van het Sint Jorisgilde als beheerder van de waag in Eersel.[220]

De locatie is onbekend.

220 Dams e.a., 1989,78-197

Thema: 25 Militair

Onder militaire landschapselementen worden hier aardwerken en bouwwerken uit alle eeuwen samen genomen, met uitzondering van de "burchtjes" en kastelen. Daarvoor wordt verwezen naar de thema's 18: "heerlijkheden" en 19: "landgoederen".

25.1 Begraafplaats
Binnen dit thema wordt daarmee bedoeld: militaire erebegraafplaats
[Niet in Eersel]

25.2 Blokhuis
Een oude benaming voor een verdedigingswerk, dat kon variëren van een eenvoudig bouwsel van halve boomstammen tot kasteelachtige bouwwerken. In beide gevallen maakte het vaak onderdeel uit van een groter systeem, zoals landweren. Het kon ook een controlerende functie hebben van bijvoorbeeld toegangswegen of kruispunten.
[Niet in Eersel]

25.3 Boerenschans
Schans waarbinnen de boeren zichzelf en hun vee in veiligheid brachten wanneer er roversbenden (of plunderende soldaten) rondtrokken.

4.25.3.001 Boerenschans Heische Akker (151725, 375757)
Eersel, in de Heische Akker aan de grens met Steensel een bosje, genaamd De Schans.[221]

4.25.3.002 Boerenschans Hoge Hees (150745, 375690)
Eersel, op de Hoge Hees, een akker genaamd de Schrans. [222]

25.4 Fort
Min of meer geïsoleerd gelegen gesloten en aan alle zijden verdedigbaar duurzaam vestingwerk, uitsluitend door militaire bezetting bewoond. Een fort is gewoonlijk voorzien van een combinatie van muren, palissades, wallen, grachten en torens. Het is per definitie een zelfstandig, aan alle kanten verdedigbaar object. Geen boerenschans.
[Niet in Eersel]

25.5 Kazemat
Een vrijstaand bomvrij stenen of betonnen gebouw. Ook in permanente vestingwerken zitten kazematten, maar die moeten we niet apart opnemen. Ook "bunker" genoemd.
[Niet in Eersel]

25.6 Linie
Een linie bestaat uit een aantal grotere en kleinere forten die met elkaar in verbinding staan door landwegen en/of waterwegen. De landwegen zijn meestal voorzien van borstweringen om bewegingen van troepen en materiaal tussen de versterkingen mogelijk te maken. De wateren kunnen natuurlijke wateren zijn maar ze kunnen ook gegraven zijn, zoals grachten, of het water kan bij een oorlogssituatie in de vorm van een inundatie worden verkregen. Ook stelsels van loopgraven kunnen als een soort linie worden beschouwd.
[Niet in Eersel]

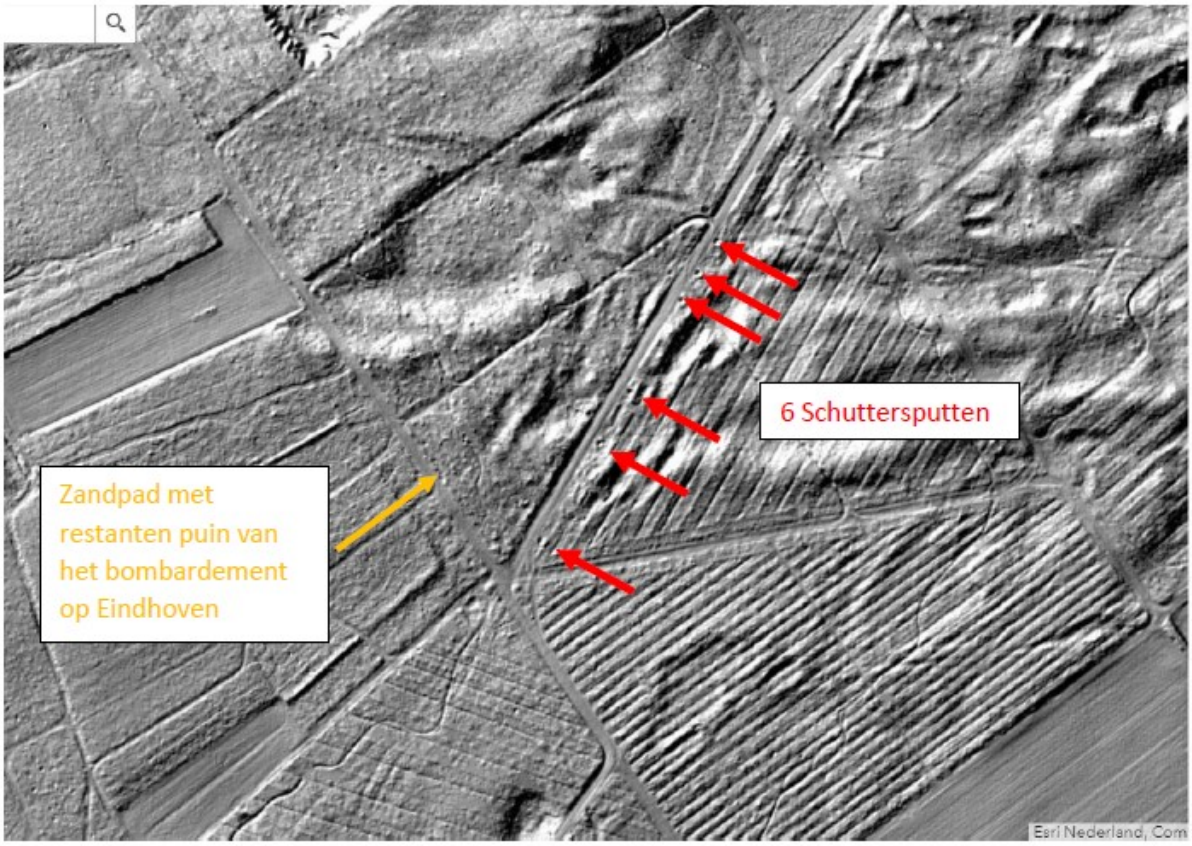
25.7 Militair complex
Gebouwencomplex gebouwd ten behoeve van het onderbrengen van militairen en hun materieel. Groot gebouw, of geheel van gebouwen tot huisvesting van militairen. Ook "kazerne" of "legerkamp" genoemd.

[221] HAZA-materiaal van Eersel.
[222] HAZA-materiaal van Eersel.

[Niet in Eersel]

25.8 Militair oefenterrein
Gebied dat regelmatig gebruikt wordt voor militaire oefeningen, zoals manoeuvres, rijden met paarden en voertuigen, graven van schuttersputjes etc. In de regel met in de nabijheid een “soldatenkroeg”.

4.25.8.001 Adamstreet en schuttersputjes Steensel[223]
Het betreft hier restanten puin van het Sinterklaasbombardement op Eindhoven, die in een zandpad in de bossen tussen Steensel en Veldhoven nog talrijk terug te vinden zijn. Hierbij ook nog zes schuttersputten die ter verdediging werden gegraven. De sporen zijn nog duidelijk in het landschap als zodanig te herkennen.

Afbeelding: AHN opname van de omgeving met daarin een verwijzing naar de schuttersputten en puinresten in het zandpad in Steensel.

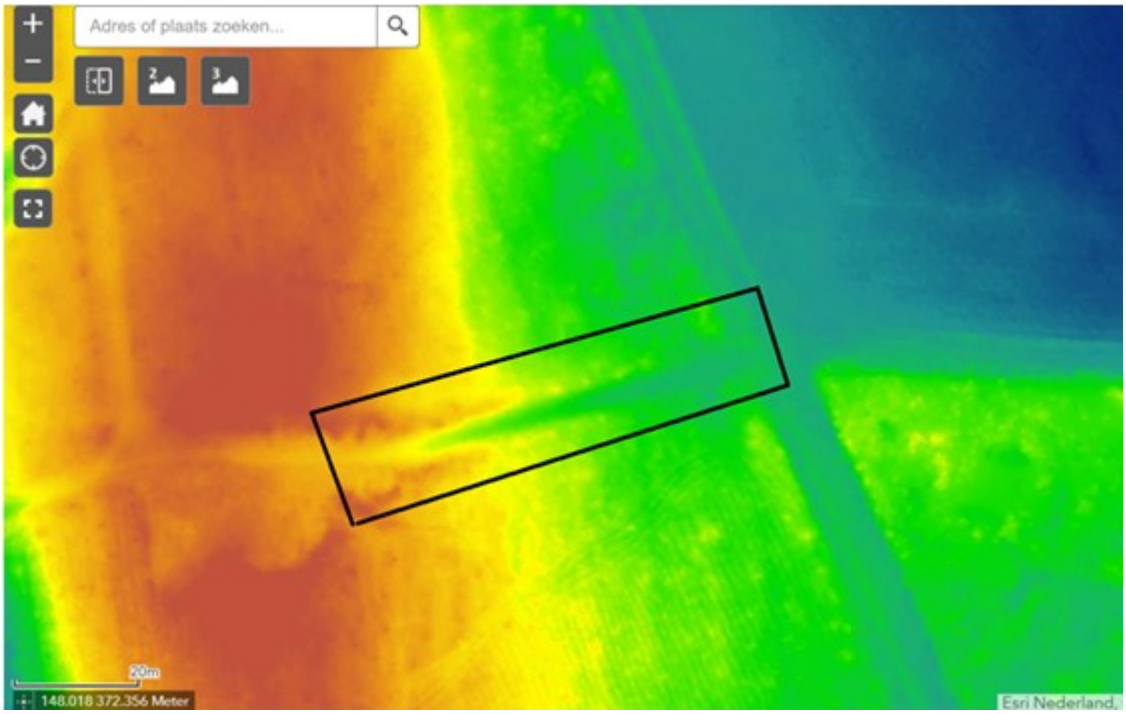
4.25.8.002 Knegsel Het Frans Legerputje
Kuil in de bossen aan de Breemakkerweg. Tweede helft 18e eeuw “een heijveld aan Frans Leger op den Hoek” mogelijk paardendrenkplaats.[224]

25.9 Schans
Min of meer geïsoleerd gelegen gesloten en aan alle zijden verdedigbaar duurzaam vestingwerk, uitsluitend door militaire bezetting bewoond. Militair verdedigingswerk meestal gemaakt van afgegraven aarde.
[Niet in Eersel]

223 Info J. v. Nunen, Steensel.
224 Lieberom, 1996, 44.

25.10 Schietveld/berg
Openlucht schietbaan, met kogelvanger. Wordt ook gebruik voor uittesten munitie en het opblazen van elders gevonden explosieven. Niet alleen voor echte militairen maar ook voor burgerwachten. In de regel met in de nabijheid een “soldatenkroeg”.

4.25.10.001 Panberg schietbaan[225]
De kaart van 1930 geeft bij de Heester in De Panberg een schietbaan aan. Op de AHN zijn de contouren van de oude schietbaan van de Burgerwacht Eersel nog zichtbaar. Er resteert nog een stuk schietbaan, die min of meer als tunnel is ingegraven in een zandrug naar het hoogste punt. En daar links en rechts een uitgraving. Mogelijk is het geheel later gebruikt als pad/weg en is er ook nog aan zandwinning gedaan.

Afbeelding: Contouren van de schietbaan bij de Panberg (bron: AHN3).

4.25.10.002 Schietterrein gilde St. Monulphus en Gondulphus in Knegsel
Tot 1992 nabij Nardushoek en Zandoerleseweg. Vanaf 1992 aan de Vessemseweg.[226]

4.25.10.003 Schietterrein gilde van Onze Lieve Vrouw en de Heilige Willibrordus te Wintelre
Schietterrein vanaf 1989 aan de Neerhoeve.[227]

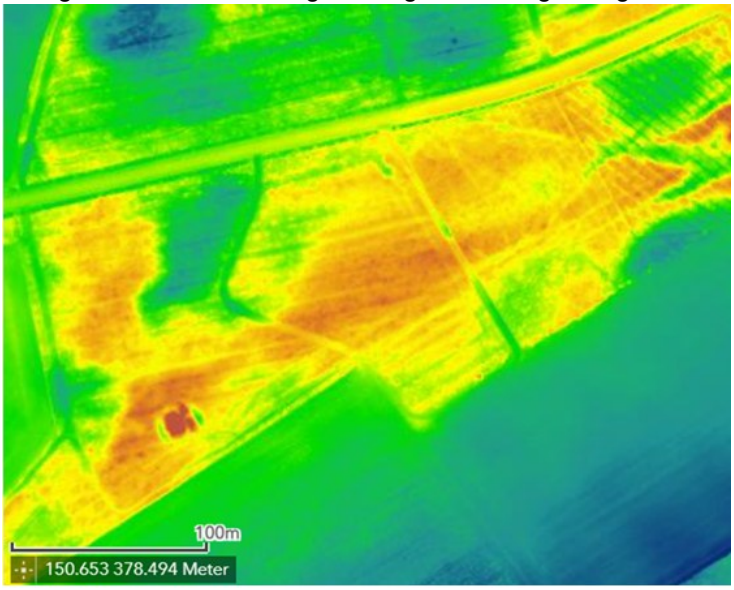
4.25.10.004 Schietberg Wintelre
Een uiterst gave schietberg met baan (en ondergrondse waarnemingspost die gedempt is met zand) bevindt zich in Wintelre op 149994x383570. De baan zelf is nu het pad en de berg zelf ligt midden op de weg (weg buigt om de berg). Zeer goed ontsloten.

225 Info Bart Beex.
226 Biggelaar e.a., 1993, 101.
227 Biggelaar e.a., 1993, 113.

Afbeelding: Schietberg in Wintelre (Bron: E.M. Theunissen)

4.25.10.005 Schietbaan Burgerwacht Knegsel
Gelegen aan de Urnenweg in Knegsel. De kogelvanger wordt bedreigd door boswerkzaamheden.

Afbeelding: De kogelvanger van Knegsel is duidelijk herkenbaar op de actuele hoogtekaart.
Zie Archief Vessem 1811-1932 (15308) inv. 2054 over aanleg baan Knegsel 1920-1922.

4.25.10.006 Schietberg Steensel[228]
Deze heuvel, die in 1993 was herkend als een ringwalheuvel uit de vroege/midden-bronstijd A en die in 2001 als rijksmonument was aangewezen[229], blijkt na veldonderzoek in 2017 veel jonger te zijn.

228 Theunissen & De Kort 2021.

Typische kenmerken voor een oudtijds opgeworpen prehistorisch heuvellichaam ontbraken. Het heuvellichaam bestaat uit een bontgekleurd pakket zandbrokken, met scherpe grenzen, die onmiskenbaar wijzen op een recent verschijnsel. De heuvel blijkt een schietberg te zijn, een onderdeel van het oefenterrein voor de Burgerwacht van Steensel. Burgerwachten zijn in de jaren 1914-1920 in vrijwel alle plaatsen in Nederland opgericht als reactie op de onlusten die met name direct na de Eerste Wereldoorlog uitbraken. Anders dan andere schietbergen in de Kempen lag die van Steensel niet binnen de eigen gemeentegrenzen en niet in de heide. Men koos in 1919 voor een markant geaccidenteerd terrein dat sinds 1901 was ingeplant met bomen. Zo kon met relatief weinig inspanning een schietberg worden gecreëerd door sediment vanuit een greppel tot een heuvel op te werpen. De heuvel is enkele decennia als kogelvanger gebruikt. Later is een nieuwe schietberg in de buurt van de Sprankel in gebruik genomen.

4.25.10.007 Schietberg Vessem-De Donk

Afbeelding: De Schietbaan op de topografische kaart van

25.11 Schijnboot
Nagebootste boot op de heide dat diende als oefenobject in WOII.
[Niet in Eersel]

25.12 Schootsveld
Gebied rondom een vesting of schans waar alleen snel afbreekbare (houten) bebouwing toegelaten werd.
[Niet in Eersel]

25.13 Tankgracht
Een tankgracht of anti-tankgracht is een diepe en brede, al dan niet met water gevulde, gracht met steile oevers die voor tanks en pantservoertuigen onmogelijk over te steken is.
[Niet in Eersel]

25.14 Vesting
Geheel van versterkingswerken die een bewoonde plaats omsluiten.
[Niet in Eersel]

229 Archeologisch rijksmonument 525030.

25.15 Vliegveld
Grasvlakte met rolbanen, landingsbanen, verkeerstoren, stationsgebouw, hangaars, bunkers. In de 9 gemeenten kwamen alleen militaire vliegvelden voor. Eventuele heliports ook hieronder laten vallen net als (tijdelijke) landingsbanen en vliegstroken uit WOII.
[Niet in Eersel]

25.16 Oefenlokaal
[Niet in Eersel]

25.17 Landweer
[Niet in Eersel]

25.18 Uitkijkpost

Thema: 26 Kerkelijk

In de Middeleeuwen en lang daarna was de religie erg belangrijk voor het denken en doen van de mensen. De parochies bepaalden in belangrijke mate de samenleving. De dorpsgemeenschap en de parochiegemeenschap betroffen dan ook vaak dezelfde mensen. Iedere parochie had een kerk en kerkhof, met een pastoor en diens woning. Vanaf de zestiende eeuw is er standaard een schooltje aanwezig. In de omvangrijke parochies vinden we ook een aantal kapellen, waarvan sommige erg oud lijken en andere uit de vijftiende eeuw dateren. Het verloop van de Tachtigjarige Oorlog leidde ertoe dat de kerken en kapellen in protestantse handen kwamen (Den Bosch-stad 1629, platteland: 1648). Een aantal kapellen kreeg toen een agrarische bestemming of werd als schooltje in gebruik genomen, waardoor deze gebouwtjes bewaard bleven. De katholieken moesten hun diensten houden in provisorische onderkomens, de schuil- of schuurkerken. Op de dorpen worden vaak meerdere plekken aangewezen als schuurkerk: blijkbaar zijn de kerkgangers in die 150 jaar onderdrukking van de "paapse stoutigheden" (1648 - 1795) enkele keren verhuisd. Sommige schuilkerk werden de kern van een nieuwe of vergrote nederzetting. Na 1800 werd daar dan de nieuwe kerk gebouwd. De oude kerk bleef dan eenzaam achter, verdween of liet alleen een toren na.
Rond 1800 wisten de katholieken enkele kerken terug te krijgen, waardoor de protestanten nieuwe kerkgebouwen moesten zien te verwerven. De in het begin van de negentiende eeuw gebouwde (katholieke en protestantse) kerkgebouwen volgen meest de "Waterstaatsstijl". Later volgen diverse neostijlen.

In de inventarisaties van de Kempen en de A2 worden de volgende categorieën kerkelijke objecten onderscheiden.

Parochieel toebehoren:

kerk: parochiekerk. Soms is er alleen een toren van overgebleven, dat is een kwestie voor de relict-beoordeling.

kapel: grote of kleine kapel met ooit zekere zielzorgfunctie. Let op: de grenskapel, net in België valt hier ook onder.

schuilkerk: provisorische kerkgelegenheid uit de jaren 1648 – 1800. Soms een flinke schuur, soms in een bijgebouw van een landgoed, soms zelfs een speciaal gebouwd gebouw.

begraafplaats: begraafplaats, al dan niet bij een kerk. Indien niet bij een kerk, dan staat er vaak een kapel bij. Ook joodse begraafplaatsen, in dat geval staat er een het metaherhuisje en een kohaniemhuisje bij. Eventueel met ommuring en opzichterswoning.

graf: een bijzonder graf op een begraafplaats, bijv. omdat het van een bijzonder persoon is, of een speciale monumentale waarde heeft.

pastorie: woning van de pastoor, zijn kapelaans en de huishoudster, vaak met flinke tuin.

patronaat: aan de parochie verbonden gebouw voor geestelijke verzorging – begeleiding van de parochianen.

Kloosters

klooster: kloostergebouw, ook als het centrum van een landgoed is. Bij kerk en school hoorde vaak een klooster waarin de leerkrachten woonden.

kloosterterrein: terreinen behorend bij een klooster, soms omheind met muur. Bij een kloosterlandgoed het gedeelte dat echt bij het klooster hoort (niet de boerderijen etc.)

seminarie: combinatie van klooster, schoolgebouwen en woongebouwen, vaak als centrum van een landgoed.

religieus groen: tuinen van pastorie of klooster (niet: landgoed); ook een typisch bedevaartspark valt hier onder.

Het religieus meubilair:

calvarieberg: indien niet in een (klooster)landgoed, dan hier opnemen. Dus bij plaatsing in klooster- of pastorietuin, kerkhof etc.

Lourdesgrot: meestal ergens in het religieus groen of in kloosterlandgoed.

kapelleke: Mariakapelletjes en andere kleine bouwsels met heiligenbeeld.

kruiseik: eik (of andere boomsoort) met daaraan een kruisbeeld.
kruisweg: beeldengroep die de kruisweg verbeeldt.
stokske: paal of boomstronk met daaraan een kastje met daarin een heiligenbeeld, oorspronkelijk met een offerblok. Ook “keske” genaamd.
wegkruis: kruis langs de weg, meest bij kruisingen of splitsingen. Veel wegkruisen dateren uit de jaren 1930. Eventuele kruisen in het veld (“veldkruis” en “hagelkruis”) hier ook onder te plaatsen.
heiligenbeeld: Heilig Hartbeeld, beeld van heilige bijv. op kerkplein, schoolplein, in religieus groen.

Vessem en Wintelre vormden één parochie, Knegsel viel onder de parochie Steensel. Middelbeers, Vessem, Wintelre, Knegsel tot 1443 en Bladel waren van de 14e tot de 17e eeuw kerkrechtelijk geen parochies maar hulpkerken van de parochie Oirschot.[230]

26.1 Kerk

4.26.1.001 Middeleeuwse parochiekerk van Eersel[231]
De eerste vermelding van de parochiekerk van Eersel dateert van 1308. Het benoemingsrecht van de pastoor behoorde aan de abdij van de Benedictijnen van Echternach, later van de abdij van Postel. Sint-Willibrordus was de patroonheilige. De kerk had de rang van *quarta capella* en de status van *ecclesia*. Kerkstraat 31 te Eersel.

De kerk van het basilica-type heeft speksteenlagen van tufsteen afgewisseld met 3 lagen baksteen die dateren van vóór 1480. De eenvoudige toren van 4x4 m zonder versieringen dateert uit circa 1400. De toren heeft drie geledingen, haakse steunberen en een traptorentje. De torenromp heeft een hoogte van 18,5 m; de spits is 16 m hoog. In 1581 en 1635 werd de kerk geplunderd. In 1709 is de kerk zwaar beschadigd doordat bij een storm de spits van toren waaide en door het schip naar beneden stortte. De wederopbouw werd in 1711 aanbesteed aan Dirck Eymberts. In 1812 werd er een classicistisch gewelf aangebracht van stucwerk. In 1882 volgde een verbouwing waarbij een nieuw neogotisch gewelf van stucwerk werd aangebracht dat nog altijd te zien is. In de kruisarmen bevinden zich houten gewelven.

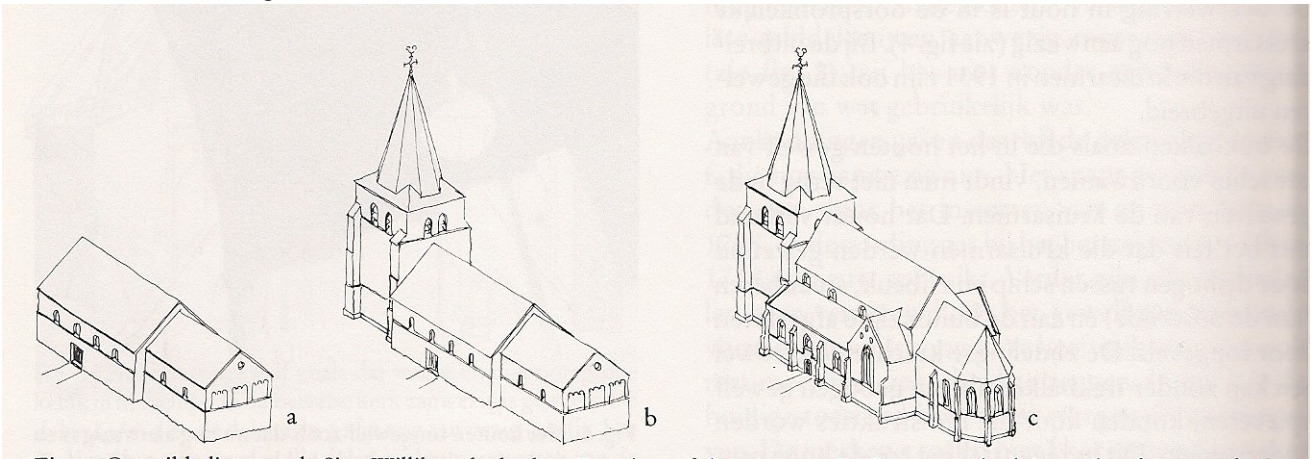

Fig. 6: Ontwikkeling van de Sint-Willibrorduskerk te Eersel vanaf de 12e eeuw. De Romaanse kerk is getekend naar analogie van soortgelijke kerken in de streek (a en b), de kerk van c was in hoofdzaak in het begin van de 20e eeuw nog aanwezig.

Afbeelding: Ontwikkeling van de Sint Willibrorduskerk te Eersel vanaf de 12e eeuw (naar Dams e.a. 1989).

In 1924 werd de kerk verbouwd door architect Donders uit Tilburg. Er kwamen kapellen langs de toren en een tochtportaal voor de hoofdingang. In 1931 werd de kerk sterk uitgebreid (ongepleisterde delen) aan de hand van architect H.W. Valk uit ’s-Hertogenbosch in een eenvoudige streekeigen

230 Lijten, 1993,160.
231 Dams e.a., 1989; Bezemer 1895, 178; Kolman, e.a., 1997.

baksteenstijl. Hij maakte de uitbreiding van de kerk door J. Donders weer gedeeltelijk ongedaan door de stilistisch afwijkende zijkapellen te vervangen door nieuwbouw in de trant van het oude schip. Op de plaats van het oude koor kwam een nieuw koor met apsis, transeptarmen met portiek en sacristie, twee westelijk van het oorspronkelijke, tijdens de verbouwing verlengde transept gesitueerde schipkapellen, de twee, de westelijke toren flankerende kapellen en, tenslotte, de kerkhofmuur. Door de aanbouwen aan de oostelijke zijde heeft de koorpartij een sterk centraliserende plattegrond gekregen, waardoor, aansluitend bij de toenmalige liturgische ideeën, de gelovigen aan drie zijden rond het altaar konden worden geschaard. Doel van de architectonische vorm van deze 'christocentrische-kruisbasiliek' was een inniger deelname van de gelovigen aan de mis. De architectuur staat in dienst van deze doctrine. Het geheel is gebouwd in een traditionele stijl, waarmee men poogde aan te sluiten bij de stijl van de Kempische gotiek.

In 1731 schonk de abdij van Echternach een nieuwe klok aan de kerk van Eersel. De vorige was door onkunde van de klokkengieter “geborsten”.[232] In de Tweede Wereldoorlog zijn de klokken geroofd en niet teruggekomen.[233] Drie klokken vervaardigd door Petit en Fritsen, zijn gewijd in 1947. Ze hangen in een eikenhouten klokkenstoel, circa 14de eeuw. De preekstoel blijft na de teruggave van de kerk (25-10-1798) in handen van de protestanten.[234] Boven de hoofdingang staat een beeldje van Sint Willibrord naar het ontwerp van beeldhouwer Jo Uiterwaal.[235] In de kerk staan een klein orgel (XVIII of XIX A) en vier Evangelistenbeelden (Waterstaatsstijl of laatbarok). Van het oorspronkelijke orgel van B.P. van Hirtum uit 1838 resteert nog alleen de kas. In 1972 werd een eenklaviers instrument dat F.C. Smits in 1857 maakte voor de R.K. Kerk te Groot-Linden in de Van Hirtum-kas geplaatst. Bij die gelegenheid werd het orgel uitgebreid met een vrij pedaal.

Rijksmonument nr. 14569. CHW. nr. KL030-000382
Schets Hendrik Verhees 02-06-1788.

Afbeelding. Middeleeuwse kerk van Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003)

<u>4.26.1.002 Nederlands-Hervormde Kerk, Markt 38 te Eersel</u>[236]

232 Dams e.a., 1989, 164-169.
233 1948: Vrijheid aan de Run, z.p. 35.
234 Dams e.a., 1989,164.
235 Vrijheid op de Run, 38.
236 Dams e.a., 1989; Cornelissen & Kakebeeke, 1976, 268; Kolman e.a., 1997.

De Nederlands Hervormde Gemeente geeft op 25 oktober 1798 de oude kerk terug aan de katholieken. Zij krijgt een ruimte in de pastorie langs de kerk. In 1800 worden twee vertrekken in de pastorie verbouwd voor de hervormden. Koning Lodewijk Napoleon besluit in Bergen op Zoom op 4 mei 1809 om 6.000 gulden te bestemmen voor een nieuwe kerk voor de hervormden van Eersel, Duizel en Steensel. In 1812 worden de fundamenten gelegd en in 1813 is de kerk gereed. Herbouwd in 1861. Het is een eenvoudig bakstenen zaalkerkje met dakruiter en driezijdig gesloten kopse gevels. Gedenksteen van de stichting in de westgevel. Fraai voorbeeld van Waterstaatsstijl (Lodewijkskerkje). Architect Braam uit Eindhoven. Vanaf 1818 is een gecombineerde gemeente Hoogeloon-Eersel. Rijksmonument nr. 14581. CHW. nr. KL030-000392

4.26.1.003 Middeleeuwse parochiekerk van Duizel

Oude Kerkstraat 1 te Duizel.

De in 1400 voor het eerst vermelde middeleeuwse parochiekerk van Duizel aan de Kerkakkers 2 was gewijd aan Sint-Jan de Doper. Ze had de rang van *quarta capella* en de status van *ecclesia*. Het patronaatsrecht was in handen van deken en kapittel van Saint-Bartholomeus te Luik, later de bisschop van 's-Hertogenbosch. Vanaf 1619 stelden de abdijen van Postel en Tongerlo priesters beschikbaar. In 1687 bevestiging dat deze rechten bij de abdij van Tongerlo lagen.

De toren dateert van omstreeks 1450. In 1599 brandde de torenspits af en smolten de klokken. Herstellingen in 1613 en 1617. In 1724 waaide het kruis van de toren. Deze toren meet 6 x 6,25 meter en heeft drie geledingen en haakse steunberen. De torenromp heeft een hoogte van 22 meter; de spits is 7 meter hoog. Rijke versiering met nissen en spaarvelden. Opvallend is dat de "neuzen" of "toten" niet in natuursteen zijn maar van gebakken klei. Ook de druiplijsten aan de toren zijn van gebakken profielstenen. Met traptorentje. Tekens (kasteeltoren, een kruis, diagonale patronen) van gesinterde steen in de toren. Restauratie van de toren vond plaats in de jaren 1965-1966 onder leiding van architect W.A.J. Hansen te Rosmalen. In 1982 kwamen er nieuwe klokken die vanuit de nieuwe kerk kunnen worden bediend. Deze klokken zijn afkomstig van een gesloopte kerk in Helmond.

Het kerkgebouw werd in 1648 gesloten voor de katholieke eredienst. In 1798 kwam het weer in gebruik bij de katholieken. In 1800 stortte ten gevolge van een storm de torenspits op de kerk. De parochianen weken uit naar hun nog bestaande schuurkerk. De kerk werd in 1822 op de oude grondslagen herbouwd. In 1880 werd ze verbouwd waarbij de oude gewelven werden vervangen door neogotische. De kerk was een eenbeukige ruimte met een aangebouwd koor en kruisarmen en werd gesloopt in 1927.

De toren is Rijksmonument nr. 14584. CHW. nr. KL030-000408. Het koor, de sacristie en de kapellen (en kerkhofmuur) vallen onder Rijksmonument nr: 517808. Er heeft tot op heden nog geen archeologisch onderzoek plaatsgehad. [237]

Afbeelding: De kerk van Duizel getekend door Hendrik Verhees in 1788 (naar Dams e.a. 1989).

237 Dams e.a., 1989; Kwinten, 1972, 5; Strijbos, 1987, 21; Wintermans 2001; Kolman e.a., 1997.

4.26.1.004 Middeleeuwse parochiekerk van Steensel[238]

Kerkdreef 9 te Steensel.

De middeleeuwse parochiekerk van Steensel, Kerkdreef 9, was gewijd aan Sint Lucia. Ze had de rang van *quarta capella* en als status: *ecclesia.* De kerk werd in 1365 geïncorporeerd bij kapittel van Sint-Jan te 's-Hertogenbosch en het patronaatsrecht behoorde aan deken en kapittel van Sint-Jan te 's-Hertogenbosch. In 1369 wordt er een pastoor genoemd.

De middeleeuwse kerk was pseudo-basilikaal met kruisarmen en koor. De toren met drie geledingen zonder steunberen, had een traptoren en een toegang in een diepe nis. Hoogte romp 27,70, met spits 38,40 meter. Oppervlak 9,40 x 9,25. De klok uit 1495 is gegoten door Wouter Kaeiwas.

Van 1648 tot 1747 is de kerk in gebruik door de Hervormde gemeente. Daarna verlaten en in verval. In 1798 gaat de kerk terug naar de katholieken. Veel stormschade door storm van november 1803. Toen in 1821 een nieuw schip gebouwd werd, liet men het 15e-eeuwse koor staan. Tussen toren en koor werd een nieuwe kerk gebouwd die in gebruik bleef tot 1931. In 1933 werd deze kerk gesloopt. De middeleeuwse toren bleef bewaard en werd in de jaren 1959-1962 gerestaureerd onder architect W.A.J. Hansen te Rosmalen.[239] In 1933 werd een nieuwe kerk gebouwd aan de Eindhovenseweg. De toren is nu door nieuwbouw ingesloten. Er heeft tot op heden nog geen archeologisch onderzoek plaatsgehad. In 1956 werd er bij de voorbereiding van de restauratie naar de funderingen geprikt. Die bleken overeen te komen met de tekening van Verhees.

Rijksmonument nr. 14587, CHW. nr. KL030-000379.

Afbeelding: Toren middeleeeuwse parochiekerk van Steensel (november 2010)[240]

Afbeelding: Schets Hendrik Verhees 29-08-1788.

238 Dams e.a., 1989; Strijbos,1987, 22; Kolman e.a., 1997.
239 Kwinten, 1972, 4.
240 Brabant Collectie, Universiteit van Tilburg

Bedevaart:
Aan deze kerk is de bedevaart van St. Lucia te Steensel gekoppeld[241].
Cultusobject: Lucia
Datum: 13 december (zondag naastbij + octaaf)
Periode: 16e eeuw (?) - heden
Locatie: Luciakapel in de parochiekerk van St. Lucia
Adres: Eindhovenseweg 32, 5524 AR Steensel
Gemeente: Eersel
Provincie: Noord-Brabant
Bisdom: 's-Hertogenbosch
Samenvatting: Steensel kent een Luciaverering die teruggaat tot in de 15e eeuw. Bedevaarten zijn sinds de 17e eeuw geboekstaafd en vonden gedurende de Generaliteitsperiode (1648-1796) doorgang ondanks de verbodsbepalingen. Sinds de rode-loopepidemieën uit de tweede helft van de 18e eeuw is het rode Luciadraadje het bescherming biedende devotieobject bij uitstek. In de 20e eeuw lijkt de bedevaart in de jaren dertig een hoogtepunt te hebben gekend. Anno 1997 is er nog altijd sprake van een tamelijk levendige devotie van dorpsbewoners en mensen uit de omgeving.

4.26.1.005 R.K. Kerk Parochie Sint Willibrordus, Willibrordusstraat 37 te Wintelre[242]
De middeleeuwse kerk van Wintelre stond 1100 meter zuidelijker dan de plaats waar in 1822 een nieuwe kerk gebouwd werd. Bij deze kerk werd de huidige toren gebouwd. De kerk van 1822 werd in 1931 vervangen, op de sacristie na, door een nieuw kerkgebouw (arch. J. Vermeulen, Nijmegen) aan de andere kant van de toren die ook bleef staan.[243] Deze kerk komt niet in aanmerking voor rijksbescherming. De toren is gebouwd in 1857-1859 naar ontwerp van architect H.J. van Tulder. Hij paste hierbij al vroeg motieven uit de Kempische gotiek toe. Net als elders vormde zich in de negentiende eeuw bij de nieuwe kerk een nieuwe dorpskern.[244]

De toren op vierkante grondslag is opgetrokken uit handvorm baksteen. De toren bestaat uit drie geledingen en heeft een van vier- naar achtkant ingesnoerde slanke spits met knopvormige versiering en wordt bekroond door een vergulde bol met kruis. Op de spits liggen leien in Maasdekking. De toren is voorzien van haakse steunberen met versnijdingen en afzaat. De eerste geleding is vlak en bevat aan de naar de huidige kerk toegekeerde zuidzijde een ingang. Boven de paneeldeur is een spitsbogig bovenlicht. De tweede geleding heeft een brede en diepe spitsboognis met omlijsting in profielsteen. De derde geleding heeft twee spitsbogige galmgaten waarboven een wijzerplaat onder spitsboogfries. De steunberen hebben ter hoogte van de klokkengeleding prismatische versnijdingen. Onder de dakrand zijn een spitsboogfries en een muizetandlijst gemet- seld. De derde geleding is aan alle zijden gelijk. Aan de oostzijde bevinden zich rechtgesloten inrijdeuren. De spitsboognis met klein spitsboograam en het spitsboograampje hier boven ontrekken zich aan vorm en plaats van de andere zijden.

De toren is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de ontwikkeling van het katholicisme in het zuiden en is tevens van belang als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de neogotische dorpstoren. Het heeft architectuurhistorisch belang door de stijl en de detaillering, die al zeer vroeg en bewust teruggrijpen op streekeigen middeleeuwse motieven. Het is tevens van belang als voorbeeld van het oeuvre van de architect Van Tulder. Het heeft ensemblewaarden vanwege de bijzondere situering, verbonden met de ontwikkeling van het kerkdorp. Het is van belang vanwege de architectuurhistorische en typologische zeldzaamheid, gezien de vroege toepassing van motieven uit de Kempische gotiek. De toren is Rijksmonument nr. 520275, CHW. nr. KL115-000687 en de kerk CHW nr. KL115-000688, is gemeentelijk monument.

241 https://www.meertens.knaw.nl/bedevaart/bol/plaats/726
242 Biggelaar e.a., 1993, 52; Kolman e.a., 1997.
243 Strijbos, 1993.
244 De Bont, 1993, 83 – 84.

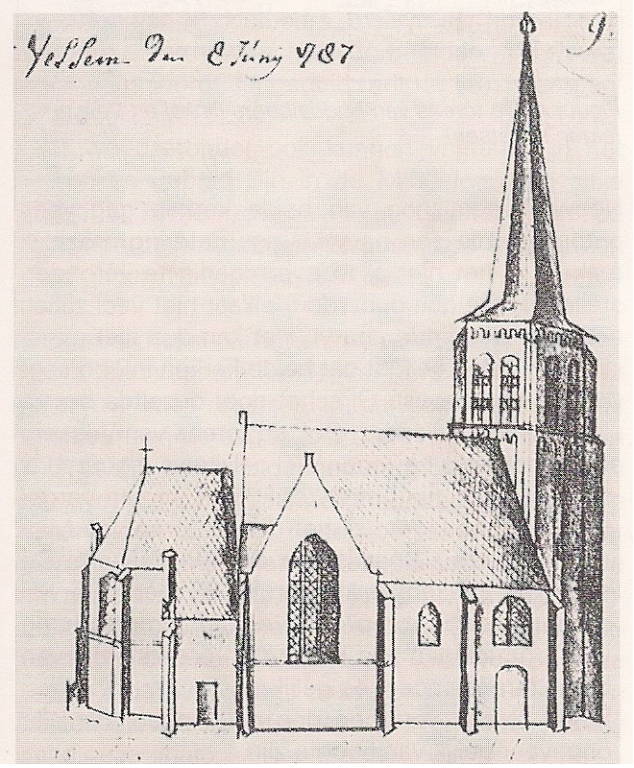

Afbeelding: De nieuwe parochiekerk van Wintelre (bron Wikimedia commons).

<u>4.26.1.006 Middeleeuwse parochiekerk van Vessem</u>[245]

Servatiusstraat 8 Vessem.

De middeleeuwse parochiekerk van Vessem, Servatiusstraat 8, was gewijd aan Sint-Lambertus. De kerk had de status *appendix* van Oirschot. De parochie is vóór 1400 afgescheiden van Oirschot en werd in 1457 vermeld als geïncorporeerd bij kapittel van Sint-Petrus te Oirschot. Het patronaatsrecht was in handen van deken en kapittel van Sint-Petrus te Oirschot.

Afbeelding: De middeleeuwse kerk van Vessem getekend door Hendrik Verhees in 1787 (naar Biggelaar 1993).

245 Biggelaar e.a., 1993, 48; Strijbos, 1988, 25; Lieberom, 1996, 1; Strijbos 1996, 7; Kolman e.a., 1997.

Middeleeuwse toren met 3 geledingen en zonder traptoren dateert uit de 15e eeuw. De torenromp is 22 m hoog, met een spits van 36 m hoog. De spits en het bovenste deel van de toren (losse stenen) is in 1755/1756 afgebroken en opnieuw opgebouwd. De spits werd minder hoog als voorheen. Tegen de oude toren is in 1881 op de oude grondslagen een nieuwe driebeukige transeptloze neogotische kerk gebouwd naar ontwerp van architect H. Bekkers uit Tilburg. Oude kerk was een pseudobasiliek. Spitsboogramen, traceringen met driepassen. Driebeukige basiliek, lager koor, kapellen opzij. Tot de inventaris behoren twee kroontjes (ca. 1800).
In 1868 bouwde F.B. Loret een tweeklaviers orgel met aangehangen pedaal voor de St.-Lambertuskerk te Vessem. De kosten bedroegen 'Twee Duizend twee honderd guldens', dat was exclusief transport 'als mede de onkosten voor logimenten en voeding der knegten en de heer Loret' ('voor rekening van de Eerwaarde Heer Pastoor J.F. Bussing'). Het orgel werd in 2009 gerestaureerd door Verschueren Orgelbouw Heythuysen
De kerk is Rijksmonument nr. 37240 en de kerktoren valt onder Rijksmonument nr. 37241, CHW. nr. KL115-000655.

Afbeelding: Servatiusstraat 8 in Vessem (Foto Wikimedia commons)

4.26.1.007 Middeleeuwse parochiekerk van Knegsel[246]
De middeleeuwse parochiekerk van Knegsel stond op het "oude kerkhof" aan de Pastoor Eyckenweg. Ze was gewijd aan de heiligen Monulphus en Gondulphus, had de rang van *quarta capella* en de status van: *ecclesia (incorporata).* In 1443 geïncorporeerd bij het Sint-Pieterskapittel te Leuven ten behoeve van de universiteit van Leuven, waarna het patronaatsrecht aan het kapittel van Sint-Pieter te Leuven behoorde. Voordien was dat recht in handen van het kapittel van Sint Petrus in Oirschot. Vanaf 1597 was hier een pastoor samen met Steensel.
In 1680 wordt het dak met 2.000 leien gerepareerd. In 1790 stort de kerk in en in 1807 en 1809 is het gebouw zeer vervallen. De kerk is afgebroken in 1813; het klokkenhuis in 1822.[247] De oude kerk is in 1925 opgegraven door meester Rijken uit Veldhoven op verzoek van de pastoor. De fundering is opgemetseld en de contouren zijn in het terrein aangegeven. In 1925 wordt op het "Oude Kerkhof" een H. Hartmonument geplaatst, dat in 1932 werd vervangen (graf van pastoor Eijcken, overleden in 1925). Gedenksteen onthuld in 1988 met de tekst: "Knegsel herdenkt dat het op 3 oktober 1688 door de Fransen werd verwoest. 3 oktober 1988".[248]

246 Dams e.a., 1989,183; Biggelaar e.a., 1993; Smetsers, 1972, 3.
247 Lieberom, 1997, 1.
248 Strijbos, 1991-1992, 12; Theunissen, 1988, 26.

Afbeelding: Gedenksteen op de plek van de oude kerk in Knegsel (november 2010).

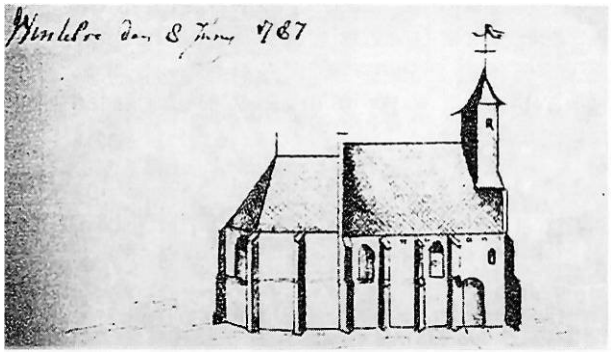
Afbeelding: De middeleeuwse kerk van Knegsel in 1788 naar Verhees.

<u>4.26.1.008 Middeleeuwse parochiekerk van Wintelre</u>[249]

De middeleeuwse parochiekerk van Wintelre stond in de spie Kerkheide – Groenstraat vlakbij het beekje de “Bruggenrijt”, 1100 meter ten zuiden van de huidige kerk. De oude kerk was gewijd aan Sint-Willibrordus en had de status van *Appendix* van Oirschot. De parochie is vóór 1400 afgescheiden van Oirschot. In 1457 vermeld als geïncorporeerd bij kapittel van Sint-Petrus te Oirschot. Het patronaatsrecht was in handen van deken en kapittel van Sint-Petrus te Oirschot.
De eerste vermelding dateert van 1339 – 1340.[250] In 1736 werd het torentje geheel vernieuwd. Het torentje was aan de buitenzijde bekleed met leien. In 1781 kwam er een nieuwe klok in de toren. In 1788 werden de steunberen aan de buitenmuren vernieuwd. De kerk is in 1822 gesloopt nadat in de kern van het dorp een nieuwe kerk zonder toren was gebouwd.
In 1977 werden er skeletresten gevonden. Van de oudste kerk van Wintelre werd (nog?) niets teruggevonden. De oude kerk waaraan archeologisch wat onderzocht is, dateert van de tweede helft van de vijftiende eeuw. Bij het onderzoek werd overigens schervenmateriaal van omstreeks 1150 aangetroffen.[251] ‘Vooral door de centrale ligging van deze kerk ten opzichte van de bewoningskernen van Wintelre en de omliggende plaatsen, door de verbondenheid met het kapittel van Oirschot, en door de aanwezigheid van aardewerkfragmenten, die wijzen op nog ouder menselijke activiteiten, verdient het aanbeveling dat deze archeologische verkenning wordt vervolgd door een nauwgezet onderzoek. Want het moet niet worden uitgesloten dat er een voorganger van de opgespoorde kerk

249 Bijnen, 1990, 87; Biggelaar e.a., 1993.
250 ARAB, RK 45038 f 64, 65.
251 Bijnen, 1987.

op dit perceel heeft gestaan. In elk geval pleiten wij er nu al voor het terrein te bestemmen tot archeologisch monument.'[252]

Afbeelding: De middeleeuwse kerk van Wintelre in 1787 naar Verhees.

4.26.1.009 Nieuwe R.K. Kerk Parochie Sint Lucia, Eindhovenseweg 30-32 te Steensel[253]
In 1933 werd er een nieuwe katholieke kerk gebouwd naar plannen van F. Vervest. Op 23-06-1933 werd de eerste steen gelegd. Traditionele kerk met streekeigen motieven. Interbellum-architectuur. Gemeentelijk Monument. CHW. nr. KL030-000350

4.26.1.010 Nieuwe Kerk Sint Jan Geboorte, Smitseind 38 te Duizel[254]
Er wordt een nieuwe kerk gebouwd in 1926. Deze is niet bij de oude toren gebouwd maar 100 meter verderop. Conventionele zeer late neogotische kerk naar plannen van architect H.M. Vorstermans uit Den Bosch. Driebeukige kruisbasiliek met terzijde staande traptoren. Herinneringssteen: Eerste steen 10-08-1925. In 1961 Nieuwe kruisweg in mozaïek vervaardigd door Pieter Wiegersma. De doopvont uit 1741 en een 17e eeuwse kaarsenkroon in de kerk zijn afkomstig uit de oude kerk en beschermd (Rijksmonument nr. 471624). Gebouw is een gemeentelijk Monument.

Afbeelding: Smitseind 38 in Duizel (Foto Wikimedia commons).

252 Bijnen, 1989, 15.
253 Dams e.a., 1989; Kolman e.a., 1997.
254 Dams e.a., 1989; Anoniem 1948, 53; Wintermans, 2001.

4.26.1.011 Nieuwe R.K. Kerk Parochie Heiligen Monulphus en Gondulphus, Steenselseweg 2 te Knegsel[255]

In 1926 werd, naast de voormalige schuurkerk, naar ontwerp van architect H.W. Valk, de huidige kerk gebouwd, de tweede Monulphus en Gondulphuskerk. De kerk is grotendeels uitgevoerd in Neogotische stijl, maar heeft onderscheidende Expressionistische onderdelen. Haar hoofdopzet is een variatie op de Kempische gotiek van de middeleeuwse dorpskerken uit de streek. De driebeukige pseudobasilicale kruiskerk is voorzien van een brede toren, een schip van vier traveeën, een transept en een vierzijdig gesloten koor. De gevels zijn opgetrokken uit machinale baksteen, spaarzaam voorzien van decoratieve lijsten. Op de zadel- en lessenaarsdaken liggen leien in driehoekspatronen. Het lessenaarsdak van de zijbeuken sluit aan op het zadeldak van het schip en heeft een schildvormig uiteinde. De toren heeft een rechthoekige plattegrond. Aan de voorzijde bevinden zich de rondbogige vleugeldeuren met baksteen sieromlijsting. Aan weerskanten twee spleetvensters met daar onder en smalle baksteen sierrand. In het midden is een rondraam met stervormige natuursteen tracering. In de zijden zijn twee spleetvensters aangebracht. Vervolgens drie spleetvensters en een smalle baksteen sierband waar boven de spitsbogige galmgaten zijn geplaatst. Op het ingesnoerde zeszijdige spitse dak staat een vergulde bol met kruis. De kapellen sluiten de toren deels in en zijn voorzien van smalle spitsboogramen. De overige spitsboogvensters zijn breed en voorzien van natuursteen traceringen. Deze zijn deels gotiserend met driepassen, deels geometrisch uitgevoerd. In het transept bevinden zich hoge spitsboogvensters, die in het koor zijn klein maar hoog in de gevel geplaatst. Het inwendige wordt verdeeld door rechthoekige pijlers met spitsbogige scheibogen. De pijlers zijn deels bekleed met geglazuurde gewolkte tegels. Het middenschip en het transept hebben een geknikt houten tongewelf. Boven de zijbeuken zijn schaalvormige gewelven gemetseld. De absis en de zijkapellen naast de toren hebben een baksteen stergewelf. De bevloering bestaat uit gele en zwarte tegels in kruispatroon. Boven de ingang is de zangerstribune ingemetseld, met een baksteen borstwering en spitsbogige nis. In de triomfboog zijn aan weerskanten een kleine en een grote paraboolnis uitgespaard, waar links de marmeren kuip met koperen reliëfs van de preekstoel is aangebouwd. De reliëfs hebben als onderwerp de symbolen van de vier evangelisten. De preekstoel is vervaardigd door de firma Zimmerman en Van Wijnhoven in 1926. In de triomfboog is ook de eerste steen ingemetseld: "Prim. lap. pos. G. v. d. Hoven par. 17 maii 1926". De vijfhoekige apsis bevat korte zuilen van gewolkt keramisch materiaal, die baksteen spitsbogen dragen. Hierboven bevinden zich de spitsboogramen. Zowel dit baksteen gewelf als dat van de zijkapellen bevat polychroom schilderwerk van siervormen en teksten. In de apsis staat het marmeren en koperen hoogaltaar opgesteld, daterend uit 1926 en geleverd door Zimmerman en Van Wijnhoven. Uit de bouwtijd dateert ook het doopvont in de zijkapel, afgeschermd door een ijzeren sierhek. In de andere zijkapel staat een terracotta beeld van St. Antonius Abt dat in 1750 is gemaakt door Walter Pompe. De houten kerkbanken met ovaalvormige afrondingen en emaille nummerplaatjes zijn ook oorspronkelijk. Verder staan er diverse polychrome heiligenbeelden van gips die afkomstig zijn uit de voorganger van de huidige kerk. De gipsen beelden van de patroonheiligen van de kerk dateren uit 1929. Rijksmonument nr. 520272, CHW. nr. KL115-000671.

In de jaren dertig werd Knegsel een actieve bedevaartplaats met verering van de H. Antonius Abt. Er vonden paardenzegeningen en kinderzegeningen plaats. In de jaren 1960 verdween de belangstelling. Het betreft de volgende bedevaart gekoppeld: Bedevaart H. Antonius Abt te Knegsel[256]

Cultusobject: H. Antonius Abt
Datum: 17 januari; eerste zondag in juli
Periode: 18e eeuw (?) - 19e eeuw (?) / na 1900 - ca. 1965
Locatie: Parochiekerk van de HH. Monulphus en Gondulphus
Adres: Steenselseweg 4, 5511 AG Knegsel
Gemeente: Eersel
Provincie: Noord-Brabant
Bisdom: 's-Hertogenbosch
Samenvatting: Volgens een in 1900 opgetekende mondelinge overlevering bestond er in Knegsel in vroeger tijd een verering van de H. Antonius Abt. Men sprak van een wonderbaarlijke gebeurtenis in

255 Biggelaar e.a., 1993, 57-79; Smetsers, 1972, 29; Kolman e.a., 1997.
256 https://www.meertens.knaw.nl/bedevaart/bol/plaats/1267

de 18e eeuw en een kleine bedevaart in de 19e eeuw. Pastoor Houbraken maakte in de jaren dertig van de 20e eeuw van Knegsel weer een actieve bedevaartplaats met een broederschap, paardenzegening, kinderzegen en processie. In de jaren 1960 verdween de belangstelling voor de cultus.

Afbeelding: Steenselseweg 2 in Knegsel (Foto Wikimedia commons)

26.2 Begraafplaats

4.26.2.001 Joodse begraafplaats in Eersel[257]

Hoe lang in Eersel een joodse begraafplaats heeft bestond, is niet duidelijk. Uit een melding uit 1819 van de joodse bestuurder J. Goudsmit uit Eindhoven, waarin sprake is van 'een begraafplaats op de vlakke heide', is af te leiden dat de Joden uit de dorpen Eersel, Bergeijk, Bladel en Lommel hier al in de 18de eeuw begroeven. Het perceel werd ook wel 'De Noordhoek' genoemd en werd een aantal malen uitgebreid. Opmerking: de aanduiding 'op de vlakke heide' lijkt niet op deze plek op de oude akkers van de Hooge Hees te slaan, maar op een heide ergens anders.

De thans nog bestaande begraafplaats ligt in de nabijheid van de Hooge Hees, in de rand van de hoge open akker aldaar. In 1805 was het in eigendom van Jonas en Meijer Samuel. In het kadaster staat ze op naam van de Israëlitische gemeente van Eersel-Bergeijk, groot 430 m^2. Oorspronkelijk was het perceel kleiner want er werd in 1821 70 m^2 bijgekocht. Werd ook gebruikt door Joden uit Bladel en Lommel. Na 1850 is er niet meer begraven. In 1881 beschrijft meester Panken de begraafplaats: *Deze begraafplaats is met een kleine gracht of sloot geheel omringd. Weinige jaren geleden was aan de ingang (westzijde) nog een poortje. Thans zag ik daarvan 2 palen overeind en 't kerkhof meerendeels met groot, oud eikenstruikgewas voorzien.*

257 Onderstaande informatie is verschaft door Atelier Terre Aarde (vereniging voor funeraire cultuur).

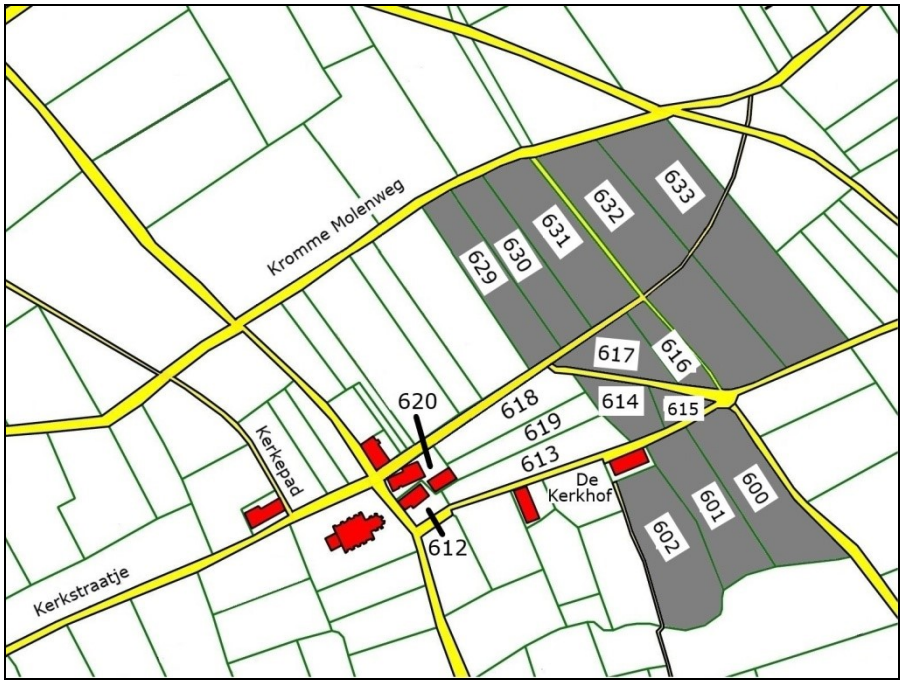
Afbeelding: De Joodse begraafplaatsin Eersel (november 2010).

Sinds 1974 wordt de begraafplaats bij de Hooge Hees door de burgerlijke gemeente onderhouden. In 1994 omheind stukje in een bosperceel zonder tekenen van begraving. Met kaartje.[258] Er is sinds 1994 weinig veranderd. Er staan geen graftekens, het is een rechthoekig opgehoogd stukje grond, omzoomd door eikenbomen, een greppel en prikkeldraad, gelegen in een bosperceel. Wie er begraven liggen is onbekend. Uit een onderzoek in de bevolkingsregisters van Eersel, Bergeijk, Bladel en Lommel blijkt dat er tussen 1790-1848 26 joden zijn overleden; zij zouden hier kunnen liggen.[259]

4.26.2.002 Kerkhof bij de middeleeuwse parochiekerk van Eersel, Kerkstraat 29[260]
Kerkhof bij de St. Willibrorduskerk van Eersel.
In 1866 werd begonnen met een muur ter afscheiding van het kerkhof bij de ingang van de toren aan de noordzijde van de kerk met een ingang alleen voor vrouwen, en een poort als toegang.[261]
NB. De kerkhofmuur is rijksmonument: De kerkhofmuur aan de noordwestelijke zijde van het kerkgebouw is opgemetseld in handvorm baksteen en voorzien van een zware, getande ezelsrug en een smeedijzeren poortje (uit rapport Rijksmonument nr: 517808).

Er is waarschijnlijk ten oosten van dit kerkhof een oudere voorganger aanwezig.[262] Zoals op de kaart van 1832 en de bijbehorende OAT's is te zien, was het kerkhof destijds op perceel nummer 604 in Sectie B van Schadewijk. Er gingen ook verhalen rond in Eersel dat de mensen die op die plek een huis gebouwd hebben, er botten hebben aangetroffen bij de werkzaamheden en bij graafwerkzaamheden in de tuin. Wanneer het huidige kerkhof in gebruik is genomen is niet bekend. Het is niet onwaarschijnlijk dat de voorganger van de huidige kerk van Eersel bij dat kerkhof heeft gestaan en dat de eerste stenen kerk op de huidige locatie gebouwd is. Daar zijn echter geen directe aanwijzingen voor, alleen indirecte aanwijzingen. Zo zou 's Hertogenhofstad gelegen hebben "aan de weg van de Plaatse naar de oude kerk van Eersel". De term "oude kerk" zou kunnen betekenen dat er ook een nieuwe kerk is?

258 Aalst ,1994, 15-16; Dams e.a., 1989,74; Spoorenberg, 1993.18; Jenniskens 2006.
259 Bader, 2002, 171.
260 Onderstaande informatie is verschaft door Atelier Terre Aarde (vereniging voor funeraire cultuur).
261 Dams e.a., 1989, 165./
262 Thijssen 2020; Vangheluwe 2011.

Afbeelding: Locatie van het oudere kerkhof ten oosten van de kerk van Eersel. En in grijs percelen met de naam 'Speeldries' in 1832, mogelijk de locatie van 's-Hertogenhofstad (uit Thijssen 2020).

4.26.2.003 Kerkhof bij de middeleeuwse parochiekerk van Duizel[263]

Oude Kerkstraat 1, 5525 AT Duizel (bij de Oude Toren)

Er wordt al een kerkhof vermeld te Duizel in de jaren 1569-1571.[264] Het kerkhof van Duizel werd in 1868 uitgebreid. Op het kerkhof wordt tussen 1914 en 1922 een nieuwe Calvarieberg gebouwd.[265] Duizel heeft voor haar parochie St. Jan twee kerkgebouwen gekend. De oude middeleeuwse kerk, gewijd aan St. Jan Baptist, lag aan de Oude Kerkstraat, waar nu nog de Oude Toren resteert. De oude kerk werd afgebroken in 1927. De locatie van de oude en de nieuwe kerk is vlak bij elkaar. De begraafplaats heeft dan ook altijd op dezelfde plaats gelegen en ligt nu achter de Oude Toren. Bij de Oude Toren zelf ligt het oudste grafveld met graven uit de 50er jaren, o.a. Wintermans van de Agio sigarenfabrieken. Het nieuwe grafveld heeft uniforme graftekens en een columbarium. Een Calvarieberg of -kruis is niet aanwezig, wel een absouteplaats, bestaande uit een gemetseld muurtje met kruis en een tegelplateau ervoor.

Afbeelding: Het kerkhof bij de oude toren van Duizel (foto https://www.begraafplaats.nl/begraafplaatsen/begraafplaats-duizel-1417/)

263 Onderstaande informatie is verschaft door Atelier Terre Aarde (vereniging voor funeraire cultuur).
264 Dams e.a., 1989, 78.
265 Dams e.a., 1989,176 + Wintermans 2001, 46

4.26.2.004 Kerkhof bij de middeleeuwse parochiekerk van Steensel, Bochtstraat-Kerkdreef[266]
In 1292 is er een vermelding van een goed “Ten Kerkehove”.[267]
Parochiekerkhof St. Lucia Kerkdreef 9, Steensel (bij de Oude Toren).
In Steensel zijn achtereenvolgens drie kerken geweest, gewijd aan St. Lucia:
a. oude kerk: gesticht in de Middeleeuwen (eerst vermeld in 1369) - 1821: afgebroken op de toren na.
b. 1821-1931 een nieuw (kleiner) schip tegen de toren gebouwd.
c. 1931 nieuwe kerk in gebruik genomen op een nabije locatie: Eindhovenseweg 32, 5524 AR Steensel

De begraafplaats is altijd op dezelfde plaats gebleven en ligt bij de Oude Toren. De huidige toegangspoort tot het kerkhof met een poortgebouwtje ligt achter de nieuwe kerk. Het kerkhof ligt in een U-vorm rond het verdwenen schip van de kerk. In het voormalige schip loopt nu een betegeld middenpad met grasstroken naar de absouteplaats, eindigend in een nis van de toren met altaar en Calvariekruis. Aan de rechter buitenkant van het kerkhof bevindt zich een veldje, dat zo te zien bestemd is voor niet-katholieke Steenselnaren (gemeentelijke begraafplaats?). Daar bevindt zich ook een aanleg voor urnengraven. De aankleding van het kerkhof is een mix van cementbetonnen graftekens, staand of liggend, en glimmend granieten stèles. Direct achter het voormalige koor liggen drie pastoorsgraven van Belgisch hardsteen.

Afbeelding: De oude begraafplaats rond de toren van Steensel (foto Cubra.nl).

4.26.2.005 Kerkhof bij de middeleeuwse parochiekerk van Vessem, Servatiusstraat bij 8
Het kerkhof van Vessem is ommuurd. In 1927 en in 1977 uitgebreid.[268]
Met Rijksbeschermde Calvarieberg.

266 Onderstaande informatie is verschaft door Atelier Terre Aarde (vereniging voor funeraire cultuur).
267 Dams e.a., 1989, 79.
268 Biggelaar e.a., 1993, 51; Onbekend, 1982, 53.

4.26.2.006 Kerkhof bij de middeleeuwse parochiekerk van Knegsel[269]
Met beukenhaag omgeven kerkhof, gelegen op de plaats van de oude kerk. De omtrek van de in 1790 ingestorte kerk is aangegeven met klinkers. Heilig hartbeeld uit 1925 op hoge sokkel. Met historisch grafmonument pastoor Eijcken 1925. CHW. nr. KL115-000620, wat Gemeentelijk Monument is.

Onder pastoor Antonius Eijcken uit Geldrop is het Oude Kerkhof weer gaan bestaan. Hij had grote belangstelling voor het verleden van de kerk en liet onderzoeken wat er op de plaats van het kerkhof had gestaan. Tussen 1910 en 1920 werden de oude fundamenten van het vroegere kerkje gevonden. Er kwam een monument voorzien van enkele zelfgemaakte spreuken.

Afbeelding: Kerkhof Knegsel

In 1925 werd het oude kerkje, dat in 1788 nog getekend was door Hendrik Verhees (en afgebeeld op het H. Hartbeeld), op verzoek van pastoor Antonius Eijcken door de Veldhovense onderwijzer Rijken opgegraven. De oude funderingen waren nog deels in de bodem aanwezig. De contouren van de plattegrond van de kerk zijn vandaag de dag met bakstenen in het terrein aangegeven. Het Heilig-Hartbeeld is in 1927 opgericht op de plek waar ongeveer het altaar moet hebben gestaan. Voor dat altaar is het graf van pastoor Eijcken, die daar op eigen verzoek werd begraven. Op een tegel staat de volgende tekst: *Hier rust in vrede bij zijn voorgangers 1400-1648 de eerste pastoor van Knegsel 1900-1925.*

4.26.2.007 R.K. Kerkhof HH Monulphus/Gondulphus op de hoek Het Groen-Steenselseweg bij 2 te Knegsel[270]
Het kerkhof ligt rechts van de in 1926 gebouwde kerk op een driehoekig veldje, waar ca. 10 rijen graven liggen met in totaal ca. 200 graven. Er staan eenvoudige graftekens, stèles van cementbeton of glimmend graniet. In de hoek van de driehoek ligt de Calvarieberg, bestaande uit een hoop zand en (bak)stenen met bovenop een kruis met corpus. Bij de Calvarieberg staan de tombes van de pastoors en is een urnenveldje aangelegd. Achter de kerk is de absouteplaats met een kruis. Daarachter ligt een door coniferen omgeven grasveldje (het toekomstig kerkhof?) Nog in gebruik.

4.26.2.008 Kerkhof bij de middeleeuwse parochiekerk van Wintelre, Willibrordusstraat 38[271]
Betreft het kerkhof bij de oude middeleeuwse kerk die in onbruik raakte in 1822. Kadastraal Vessem D-444. Archeologisch onderzoek maakt duidelijk dat deze kerk op zijn vroegst gebouwd werd rond1475; er werden echter ook aardewerkfragmenten uit de periode 1050-1175 aangetroffen.[272]

269 Onderstaande informatie is verschaft door Atelier Terre Aarde (vereniging voor funeraire cultuur).
270 Onderstaande informatie is verschaft door Atelier Terre Aarde (vereniging voor funeraire cultuur).
271 Onderstaande informatie is verschaft door Atelier Terre Aarde (vereniging voor funeraire cultuur).
272 Bijnen, 1990, 87.

Afbeelding: Het inmiddels volledig overgroeide middeleeuwse kerkhof en kerklocatie van Wintelre aan de Groenstraat (november 2010).

4.26.2.009 Kerkhof achter de R.K. Kerk te Wintelre

Achter de huidige Willibrorduskerk ligt het parochiekerkhof St. Willibrordus. Het gebouwtje dat rechts van de ingang ligt was de sacristie van de vorige kerk. Over het algemeen is eentonigheid troef op dit kerkhof, de meeste graftekens bestaan uit hetzelfde uniforme grafkruis. Er is een gezamenlijk graf met vier burgerslachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. Nog in gebruik.

26.3 Calvarieberg

Een Calvarieberg is een onderdeel van sommige katholieke begraafplaatsen. Het is een kunstmatig heuveltje waarop meestal een beeldengroep geplaatst is die de kruisiging voorstelt.

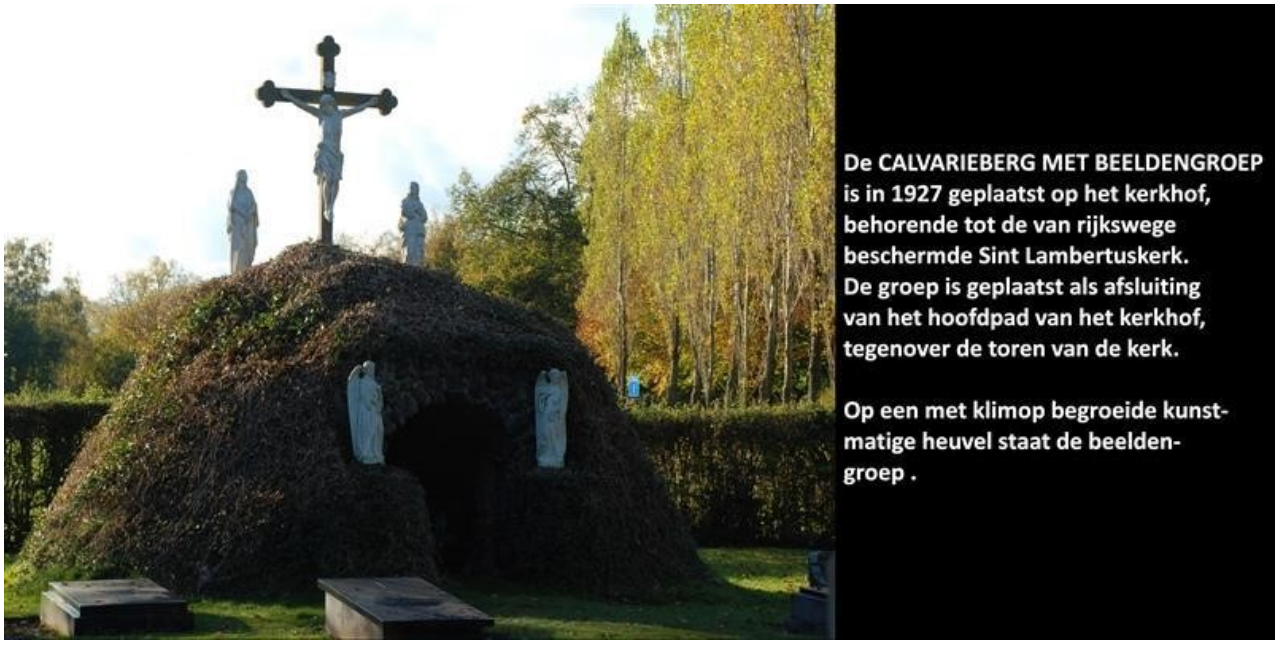
4.26.3.001 Calvarieberg Duizel

Op het kerkhof van Duizel wordt tussen 1914 en 1922 een nieuwe Calvarieberg gebouwd.[273] Die Calvarieberg is niet meer aanwezig.

4.26.3.002 Calvarieberg Servatiusstraat bij 8, Vessem

De in 1887 ingewijde calvarieberg-beeldengroep, lag van oorsprong tegen het priesterkoor van de Sint Lambertuskerk aan, binnen de schans van de kerk. De beelden hangen hier nog wel aan de buitenmuur van de kerk. Het is onbekend wanneer de berg van deze calvarieberg afgebroken is. Een nieuwe calvarieberg ligt op het huidige kerkhof achter de kerk en dateert waarschijnlijk van 1927 toen het nieuwe kerkhof werd ingezegend. De (huidige) Piëta is na restauratie van de calvarieberg in 2006 in de grot geplaatst en is afkomstig uit Brussel. De beelden zijn uitgevoerd in witgeschilderd terracotta. Het kruis bestaat uit beton en heeft klaverbladvormige uiteinden. De heuvel bestond uit een met baksteen ommetselde grot met een smeedijzeren hek voor de ingang. Aan weerskanten bevindt zich een wit beeld van een beschermengel.[274]
De calvarieberg is een rijksmonument nr. 520268

273 Dams e.a., 1989, 176.
274 Onbekend, 1982, 23.

Afbeelding: De nieuwe Calvarieberg in Vessem (Bron: https://www.vessemdekempen.nl/speciale-series/calvarieberg-1927/#gallery-2),

Afbeelding: De beelden van de oude Calvarieberg in Vessem op de muur van het priesterkoor (Foto Google streetview). Waar de berg ooit lag, zijn nog contouren op de muur te zien.

4.26.3.003 Calvarieberg Knegsel

Op het huidige kerkhof bij de Knegselse kerk is enkele jaren geleden de z.g. Calvarieberg, bestaande uit een kruisbeeld en puin, verwijderd waardoor de restanten van de toren van de voormalige schuurkerk (vanaf 1800 tot 1926 in gebruik) zichtbaar zijn geworden. De Calvarieberg was gemaakt van puin van deze kerk die in 1926 is afgebroken.[275]

275 Beex, 2006, 4.

26.4 Graf

4.26.4.001 Graf pastoor van Esch te Eersel
Zerk voor pastoor Petrus van Esch, overleden 01-09-1590 ligt geheel afgesleten bij de pastoorsgraven aan de noordzijde van de kerk (1989).[276]

4.26.4.002 Grafsteen Petrus Anselmus Verhoeven te Eersel
Grafsteen van Petrus Anselmus Verhoeven, overleden17-04-1619, is in 1926 samen met dat van Petrus van Esch, gebruikt voor het rustaltaar, dat achter het oude priesterkoor op het kerkhof heeft gestaan.[277]

26.5 Heiligenbeeld

4.26.5.001 Willibrordusbeeld te Steensel, St. Lucijweg
Zuster van pastoor Willibrordus van Lieshout schenkt in 1911 het Willibrordusbeeld, eerst geplaatst tegen het patronaatsgebouw, nu (1989) tegen de kerk aan de St. Lucijweg.[278]

4.26.5.002 Beeld St. Joseph te Eersel, Eikenburg 10
Uit dankbaarheid aangeboden aan de zusters, staat nu op het voorplein van ontmoetingscentrum voor bejaarden “de Eikenburg”.[279]

4.26.5.003 H. Hartbeeld te Knegsel, Pastoor Eijkenweg, ongenummerd
Het Heilig Hartbeeld is rond 1925 geplaatst in het buitengebied van het huidige Knegsel dat in 1932 werd vervangen. Het staat op de door een beukenhaag omzoomde plek waar zich de kerk en het kerkhof bevonden. Het dorp werd in 1688 verwoest en vervolgens verplaatst. De kerk stortte in 1790 in. Voor het beeld ligt een in 1988 geplaatste plaquette die de verwoesting door de Franse troepen memoreert. Het beeld en de gelede, taps toelopende sokkel zijn uitgevoerd in hardsteen. De rechthoekige basis is geblokt in rusticavorm gehakt. In de tapse sokkel bevindt zich een rondboognis en een polychrome voorstelling van de vroegere kerk, mogelijk uit ca. 1965. Aan de achterzijde bevinden zich diverse Bijbelspreuken. Christus is afgebeeld met de rechterhand geheven en de linkerhand wijzend naar het door een stralenkrans omgeven Heilig Hart. Aan de voet van dit monument werd in 1925 pastoor Eijcken (1862-1925) begraven.[280]

Het Heilig Hartbeeld is van belang als voorbeeld van een geestelijke ontwikkeling en is van bijzonder belang vanwege de situering, verbonden met de ontwikkeling van het dorp.

4.26.5.004 H. Hartbeeld te Knegsel, Het Groen – Veldhovenseweg ong.
H. Hartbeeld "Knegsel aan zijn Koning".
Gemeentelijk Monument.

276 Dams e.a., 1989,159.
277 Dams e.a., 1989,161.
278 Dams e.a., 1989,183.
279 Dams e.a., 1989, 308.
280 Biggelaar e.a., 1993, 55; Smetsers, 1972, 3; Lieberom, 2001, 10.

Afbeelding: H. Hartbeeld te Knegsel.

4.26.5.005 H. Hartbeeld te Wintelre

H. Hartbeeld, gecombineerd met stenen leeuwen, geschonken in 1927 door Arnoldus Mollen. Ontwerp is van J. Dechlin. Beeld werd geleverd door de firma W. van Haaren uit Veghel; voetstuk door de firma Kluytmans uit Eindhoven.[281] Het Heilig Hartbeeld is geplaatst in een plantsoen naast de kerk, tegenover de pastorie. Het beeld staat op een gelede, taps toelopende sokkel van hardsteen. Hier om heen staan acht hardstenen paaltjes met afschuiningen naar de piramidevormige top. Deze dragen nog restanten van de bewerkte sierschakels die het beeld afschermden. Op de voorzijde van de sokkel staat: Wintelre aan Zijn Koning Christus. De zijden hebben een bladmotief in reliëf en aan de achterzijde bevindt zich een kruis. Het beeld staat op een halfrond voetstuk, beide van brons. Aan de achterzijde is de naam J. Dechin meegegoten. Aan de voorzijde van het voetstuk bevindt zich een kelk met lijdenswerktuigen en de doornenkroon als krans rond de kelk. De Christusfiguur staat met uitgespreide armen in een omarmende houding, met op de borst het brandend Heilig Hart. Achter op het hoofd is een stralenkrans bevestigd. Voor het beeld staan twee dwarsgeplaatste stenen beelden van leeuwen in liggende houding. De beelden zijn wit geschilderd, de voetplaat grijs. Deze vrijwel levensgroot uitgebeelde leeuwen corresponderen met de zittende kleine leeuwen bij het hekwerk van de pastorie er tegenover. Rechts en links achter het Christusbeeld staan grote coniferen. Recht achter het beeld staat een beuk.

Het Heilig Hartbeeld met de leeuwen en beplanting is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de ontwikkeling van de H. Hartdevotie in het interbellum. Het heeft kunsthistorisch belang door de stijl en de detaillering en is tevens van belang als voorbeeld van het oeuvre van het atelier Dechin. Het heeft ensemblewaarden vanwege de

281 Biggelaar e.a., 1993, 240; Van der Heyden, 1983, 283; Kolman e.a.,1997.

bijzondere situering, verbonden met de ontwikkeling van het kerkdorp. Het is van belang vanwege de architectuurhistorische en typologische zeldzaamheid, met name van de leeuwenbeelden.
Rijksmonument 520276

Afbeelding: Het Heilig Hartbeeld met één van de flankerende leeuwen in Wintelre (Foto Wikipedia).

26.6 Kapel

4.26.6.001 Mariakapel of Lieve Vrouwekapel, Markt 1 te Eersel[282]
Gesticht in 1464 door ridder Hendrik van Eyck uit Duizel, ter ere van Maria, Catharina en Nicolaas, en door hem rijk begiftigd; bediend door een rector aangesteld door de Van Eyks. In 1464 ingewijd door Ludovicus van Bourbon, de prins-bisschop van Luik. Eenvoudig zaalkerkje met driezijdige afronding aan de oostzijde. Ingang in de westgevel, eenvoudige steunberen aan de westgevel en inwendig een houten tongewelf. In het torentje een klok, in 1717 gegoten door Mamees Fremy.
In 1648 voor de eredienst gesloten en ingericht als raadhuis. In 1660 toestemming van de Raad van State tot verbouw voor “Regthuys”. Later werd er het cachot en ruimte voor de brandspuit gecreëerd. Ingrijpende verbouwing in 1919 in neogotische stijl onder leiding van G. Dobbe: koorgedeelte ingericht als raadzaal; rest kreeg verdiepingsvloer met kamers. Bij restauratie in 1957 werd het weer als kapel ingericht, zandstenen delen van ramen uit 1919 bleven gehandhaafd.[283]
Rijksmonument nr. 14570, CHW. nr. KL030-000393, Schets Hendrik Verhees 02-06-1788.

282 Dams e.a. 1989; Kilman e.a., 1997.
283 Dams e.a., 1989, 233.

Afbeelding: Markt 1 in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003).

Afbeelding: Mariakapel of Lieve Vrouwekapel[284]

26.7 Kapelleke

4.26.7.001 Veldkapel tegenover Dijk 41 te Eersel

Mariakapel, gebouwd in 1939-40 door het Brabants Studentengilde naar ontwerp van architect J. Bedaux. Wit gebouwtje onder zadeldak met smeedijzeren kruis. Inwendig gedenksteen voor de in 1949 gesneuvelde Jac. Jos. Blox. Het vrijstaande object bevindt zich op een driehoekig plantsoen

[284] Brabant Collectie, Universiteit van Tilburg

(gras, beukenbomen, treurwilg) dat begrensd wordt door de straten Dijk, Kerkstraat en Kapelweg. Cultuurhistorisch belang, sociaalhistorisch belang.[285]
CHW. nr. KL030-000346, Gemeentelijk Monument.

Afbeelding: Mariakapel bij Dijk 41 in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2005).

4.26.7.002 Kapel te Duizel, Groenstraat 37A
Zevenhoekig Mariakapel gesticht in 1950 door pastoor Wilhelmus van der Horst als dank voor het gespaard blijven voor verwoesting in de oorlog. Tentdak met kruis. IJzeren ramen. Natuursteenversiering in het metselwerk. Houten beeldje van Maria met kind. Architect P. Tooten.[286]
CHW. nr. KL030-000358

Afbeelding: Kapel te Duizel (Foto Wikipedia).

4.26.7.004 Mariakapelletje te Knegsel, Eerselseweg 2
Wegkapel op de splitsing van het Groen in de Eerselseweg-Vessemseweg. Opgericht, gebouwd en ingezegend in 1947. Gebouwd uit dankbaarheid voor de bevrijding en gespaard blijven tegen oorlogsgeweld. Architect C.H. de Bever uit Eindhoven. Oppervlak 4,60 x 5,40 m. Klokkentorentje 7,26 m hoog.[287] CHW. nr. KL115-000614, Gemeentelijk Monument.

285 Dams e.a., 1989, 212-217.
286 Dams e.a., 1989, 176-221; Kolman e.a., 1997.
287 Biggelaar e.a., 1993, 79; Theunissen, 1984, 17.

Afbeelding: kapel aan de Eerselseweg in Knegsel (foto Google straatview).

4.26.7.005 Kapelletje aan de Kruisberg te Wintelre[288]
Kapel die in potlood op de kadasterkaart van 1830 staat aangegeven bij de Kruisberg aan de weg naar Oirschot, net buiten de gemeente Eersel.

4.26.7.006 Kapelletje in de Groenstraat ong. bij nr. 10A/hoek De Hoef te Wintelre
In 1943 gebouwd door studenten van het Brabants Studentengilde.[289] CHW. nr. KL115-000627 Gemeentelijk Monument.

26.8 Klooster

4.26.8.001 Sint Jacobusklooster te Eersel
Klooster aan de Dijk of Sint Jacobusklooster. Op de plaats van de oude schuurkerk werd voor de Zusters van Liefde van Schijndel een liefdegesticht gebouwd in 1902, naar een ontwerp van architect Heikants uit Erp. Bouw kapel uit 1912, uitbreiding kapel in 1932.[290] Het complex was achtereenvolgens klooster, bewaarschool, in gebruik als opvang voor ondervoede stadskinderen (1908), toevluchtsoord voor Belgische en Franse vluchtelingen (1914) en noodhospitaal (1918). In 1926 wordt er naast het klooster een koloniehuis gebouwd. In de oorlogsjaren werden hier Joodse kinderen opgevangen en in 1942 werden er twee klassen van het gevorderde seminarie Beekvliet ondergebracht. Vanaf 1956 werden hier geestelijke gehandicapten verzorgd. Gesloten in 1976, waarna het werd verkocht aan de gemeente en daarna gesloopt.[291] In 1989 werd hier een nieuw gemeentehuis gebouwd. Het klooster was een gaaf voorbeeld van herenhuisachtig congregatieklooster met schilderingen van Luc van Hoek in de kapel.[292]

4.26.8.002 Klooster Zusters van Mariëndaal Eersel

288 Van der Heyden, 1983, 159.
289 Van der Heyden, 1983, 351.
290 Cornelissen, 1981, 48.
291 Dams e.a., 1989, 301.
292 Dams e.a., 1989, 212-216.

Verjaagde Zusters van Mariëndaal te Diest vonden in 1796 onderdak aan de Markt te Eersel (thans huis Volf, eerder Karns, 1942-1945 de distributiedienst). Verbleven daar tot 1800 of 1801.[293]

4.26.8.003 Retraitehuis "Maranatha" te Duizel
Retriatehuis van de congregatie van Zusters van Liefde van Schijndel uit 1962 aan de Berkvenseweg.[294]

4.26.8.004 De Donksbergen te Duizel
Huize St. Joseph, later de Donksbergen genoemd, gelegen aan de Berkvenseweg. Internaat, eerste paviljoen in gebruik genomen in 1967.[295]

26.9 Kloosterterrein

26.10 Kruiseik

26.11 Kruisweg

26.12 Lourdesgrot

26.13 Pastorie

4.26.13.001 R.K. Pastorie te Eersel, Kerkstraat 29
De oude pastorie blijft tot 1817 woning van de dominee en staat daarna leeg. Op 31-10-1822 besluit de gemeenteraad dat de pastorie ter beschikking komt van de pastoor. De oude pastorie van de katholieken werd in 1822 omgebouwd tot schoolgebouw.[296]
In 1904 werd hier een nieuwe pastorie gebouwd. Tweelaags herenhuis met leien zadeldaken en dakruiter. L-vormige plattegrond. Bijgebouw en raamindeling circa 1970-1980 vernieuwd. De afbraak van de oude pastorie is gebruikt voor gebouw "Paulus-bond".
Pastorie van de rooms-katholieke Willibrordus-parochie, in 1904 gebouwd in overgangsarchitectuur. Kenmerkend voor deze bouwtrant is de mengvorm van invloeden van historiserende bouwstijlen (zoals de neorenaissance-stijl) en een meer eigentijdse vormentaal: horizontale geleding met plint, speklagen en waterlijsten; oorspronkelijk betegelde/beschilderde (?) boogvelden en fries; gevarieerd materiaalgebruik; asymmetrische hoofdvorm met zijrisaliet. De pastorie was tevens berekend op de huisvesting van twee kapelaans. In het rechter gedeelte van het pand zijn thans enkele vertrekken in gebruik als parochiecentrum.
Het pand bevindt zich in de kern van Eersel en is gesitueerd aan de zuidzijde van de Kerkstraat tussen de Sint-Willibrorduskerk (rijksmonument) en het voormalige patronaatsgebouw. Achter dit parochiecentrum bevindt zich parallel aan de Bergeyksedijk het kerkhof. De vrijstaande pastorie wordt van de straat gescheiden door een ruime voortuin. In de tuin staan enkele oude bomen, zoals twee rode beuken, een acacia, ceder en esdoorn. De vernieuwde eenlaags aanbouw aan de linker zijde komt niet voor bescherming in aanmerking.[297]
Gemeentelijk monument, CHW. nr. KL030-000381

293 Cornelissen, 1981, 39.
294 Dams e.a., 1989,310; Wintermans, 1996, 182.
295 Wintermans, 1996, 182.
296 Dams e.a., 1989, 153. Probleem: volgens het kadaster (1830) stond de oude RK-pastorie op Markt 15 en stond de school aan het begin van de Voortse Straat, Oude Postelseweg 2.
297 http://www.hskdeachtzaligheden.nl/?monument=kerkstraat-29-5521-jk

Afbeelding: Pastorie Kerkstraat 29 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.26.13.002 Oude pastorie te Duizel, Groenstraat 12

Oorspronkelijk huis van pastoor van Esch (1554-1594) die het in 1607 vermaakt aan de kerk. Afgebrand vóór 1710. In 1710 verkocht aan de abdij van Postel die het in 1753 doorverkocht aan de abdij van Tongerlo. In 1754 wordt er verbouwd (muurankers 1754), evenals na een brand in 1871. Interieur: plafonds en luiken uit de bouwtijd, in Lodewijk XIV stijl. Gepleisterd. Inwendig enige schoorsteenmantels, plafonds en luiken uit de bouwtijd in Lodewijk XIV-stijl. In gebruik geweest als pastorie tot 1926, daarna woonhuis. Het gehele complex is omgracht en toegankelijk via een stenen brug met een smeedijzeren hek tussen bakstenen pijlers. Heet nu “de Veste”.[298] Vier linden met een omtrek van circa 250-300 cm, noot circa 125 cm omtrek en valse acacia met een omtrek van circa 175 cm. Rijksmonument nr. 14585, CHW. KL030-000355

Afbeelding: De Veste 12-12a in Duizel (Foto http://www.hskdeachtzaligheden.nl/).

298 Dams e.a., 1989; Kolman e.a.,1997.

4.26.13.003 R.K. Pastorie te Duizel, Smitseind 36
Nieuwe pastorie gelijktijdig met de kerk gebouwd in 1926. Een- en tweelaags huis uit 1925. Mansarde- en zadeldaken met leien. Erker en siermetselwerk. Architect H. Vorstermans.[299] Gemeentelijk Monument.

Afbeelding: Smitseind 36 in Duizel (Foto Wikipedia).

4.26.13.004 Oude pastorie te Steensel, Eindhovenseweg 32
De pastoors bewoonden tot 1823 het armhuis, dat later school en schoolhuis werd. In 1823 werd er een nieuwe pastorie gebouwd met afbraakmateriaal van de oude Steenselse schuurkerk, de oude school en het schoolhuis. In 1857 hersteld; in 1875 en 1876 afbraak van het gedeelte van 1857. De voorgevel werd verhoogd. In 1878 opknapbeurt.[300]
Pastoor Martinus Joannes Boset (1911-1929) bekostigde de bouw van een nieuwe pastorie. Interbellum-architectuur.[301] Gemeentelijk Monument. CHW. nr. KL030-000350

4.26.13.006 Oude pastorie te Knegsel (zie ook schuurkerk)
De oude pastorie stond tegen de oostgevel van de schuurkerk en brandde ook op 16-11-1789 af.

4.26.13.007 Pastorie te Knegsel, Steenselseweg 4
De pastorie werd in 1900 gebouwd naar ontwerp van architect J. van der Mark, in Neogotische stijl. Rond 1913 werd de pastorie uitgebreid met een ruimte die als patronaat dienst zou doen. Deze is echter al spoedig verbouwd tot koetshuis. De van oorsprong vrijstaande pastorie werd met de bouw van de kerk in 1926 door een bouwlid hiermee verbonden.

Het diepe eenlaagse pand telt vijf traveeën en heeft een rechthoekige plattegrond. De gevels zijn opgetrokken uit machinale baksteen. Op het mansardedak liggen leien in rensdekking. De symmetrische voorgevel wordt geleed door hoeklisenen en een middenrisaliet met topgevel. Aan weerskanten hiervan bevinden zich twee achtruits schuifvensters onder een korfboog met baksteen siermetselvulling. Onder de vensters een doorgaande cordonlijst. Voorts zijn de raamstijlen. onder- en bovendorpels en de bogen afgezet met wit geschilderde sierblokjes en speklagen. Onder de bewerkte gootlijst is nog een speklaag, waarin de gekrulde sierankers zijn geplaatst. Voor het huis ligt een oranje-crème betegeld stoepje, voor de deur drie hardstenen treden. Naast de deur is een gevelsteen: "Prim. lap. posuit past. A.C. Eycken aug. 1900". Boven de vernieuwde vleugeldeur bevindt zich een vierdelig bovenlicht waarvoor een smeedijzeren sierrooster is geplaatst. Hier boven bevindt zich een rondboog met een polychroom tegeltableau. Het is een voorstelling van Christus als Goede Herder met schapen in een pastoraal landschap. In de topgevel bevinden zich twee staande raampjes, gevat in een gedrukte spitsboog met drie- en vierpastracering, met hoekmuurankers.

299 Dams e.a., 1989, 246.
300 Dams e.a., 1989, 18; Biggelaar e.a., 1993, 75; Huybers, 1974, 7.
301 Dams e.a., 1989, 184.

Vervolgens een geprofileerde lijst met daarboven de puntgevel, bekroond door een bewerkt stenen kruis. Hier is een rondboog met driepastracering in uitgespaard, waarin een klokje is opgehangen. Aan weerskanten van de topgevel bevindt zich een dakkapel, met een ingesnoerd spits dak waarop leien in maasdekking. De zijden van de topgevel en de spitsen van de dakkapellen zijn versierd met smeedijzerwerk. In de rechter zijgevel is er voor de verbinding met de kerk een half vierruits schuifraam zichtbaar. De gootlijst wordt op twee plaatsen onderbroken voor een dakkapel uit ca. 1950.
De linkerzijgevel heeft een achtruits schuifvenster op de begane grond en een dakkapel uit ca. 1950. De gevel is voorzien van een aanbouw onder zadeldak, het vroegere koetshuis. Het eenlaagse gebouw met tuitgevel heeft rechtgesloten poortdeuren en een stolpraam met vierdelig bovenlicht. Na de voordeur betreedt men een tochtportaal, voorzien van dubbele deuren met geëtst glas met bloemenvazen. Rechts is een ontvangst- en huiskamer, links een grote kamer-en-suite. Op de vloer ligt parket in visgraatpatroon. De ramen en de paneeldeuren, die zijn voorzien van kussens en afschuiningen, hebben een omlijsting in Neogotische stijl. Een steektrap met houten balusters leidt naar de bovenverdieping. Daarachter bevindt zich een ruime keuken met bijkeuken, verlicht door een groot samengesteld raam met stalen kozijn. Een deur met bel in de rechter zijgevel was bestemd voor de leveranciers.

Waardering
De pastorie is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van de ontwikkeling van het katholicisme in het zuiden en is tevens van belang als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de dorpspastorie. Het heeft architectuurhistorisch belang door de stijl en de detaillering, die het representatieve karakter moesten verhogen. Het is tevens van belang als voorbeeld van het oeuvre van de architect Van der Mark. Het heeft ensemblewaarde vanwege de bijzondere situering, verbonden met de ontwikkeling van het kerkdorp. Het is van belang vanwege de architectuurhistorische en typologische zeldzaamheid. Rijksmonument nr. 520273, CWH. nr. KL115-000672

Afbeelding: Steenselseweg 4 in Knegsel (Foto Wikipedia).

<u>4.26.13.008 R.K. Pastorie te Vessem, Sint Servatiusstraat 9</u>
Pastorie gebouwd circa 1848, betrokken door de pastoor in 1850. In 1880 gerestaureerd, in 1883 nieuwe leien op het dak. Koetshuis en bijgebouwen. Diepe achtertuin met vormbomen oude aanleg. Op terp gebouwd. Na 1973 aan een particulier verkocht.[302] Beschermd rijksmonument nr. 37242, CHW. nr. KL115-000656

302 Biggelaar e.a., 1993, 52; Onbekend, 1982, 40.

Afbeelding: Pastorie van Vessem (Foto Wikipedia).

4.26.13.009 Pastorie te Wintelre, Willibrordusstraat 38

De pastorie dateert van vóór 1832 (1822); verbouwd in 1858. Pand zonder verdieping, met leien zadeldak tussen puntgevels, midden 19e eeuw.[303] De houten kroonlijst van de voorgevel is boven de middenas driehoekig verhoogd als een fronton. Hierin een cirkelvormig en twee segmentvormige vensters. De vensters in de voorgevel hebben luiken en achtruitsschuiframen. Naast het pand een koetshuis onder pannen zadeldak. Rijksmonument nr. 37244, CHW. nr. KL115-000686

Afbeelding: Pastorie van Wintelre (Foto Wikipedia).

4.26.13.011 Oude R.K. Pastorie Markt 15 (?)

Kadaster F 124 – 127 is de oude RK Pastorie van Eersel: huis en erf, tuin en koepel. Deze pastorie stond recht tegenover het straatje Kwakkelaar: mogelijk het grote witte pand met poort op Markt 15. Dat werd later burgemeesterswoning. Rijksmonument. Zie 4.31.1.015.

26.14 Patronaat

4.26.14.001 Patronaat St. Paulusbond te Eersel

Gebouw van de St. Paulusbond (vereniging drankbestrijding), gebouwd in 1904 met gebruikmaking van materiaal afkomstig van de oude pastorie. Het gebouw van de Paulus-bond was bestemd voor vergaderruimte, amateurtoneel, r.k. bibliotheek, repetitieruimte koor en harmonie. Van 1913 tot 1914

303 Biggelaar e.a., 1993, 54; Kolman e.a.,1997.

in gebruik als bioscoop. Afbraak Paulus-bond 1968. Afbraak vervallen gebouw in 1969. Nu parkeerruimte naast “de Brink”.[304]

4.26.14.002 Patronaat te Eersel, Kerkstraat 27

Voormalig patronaatsgebouw uit circa 1930, gewijzigd in 1980, nu genaamd “De Brink”. Twee haaks op elkaar geplaatste vleugels onder zadeldaken. Topgevels met vlechtingen, rondboogingang, tudorboogramen. Oorspronkelijke ijzeren roedeverdeling verwijderd. Nieuw glazen ingangsportaal. Architect H.W. Valk. Karakteristiek voorbeeld van traditionalistische architectuur.[305] De architectuur wordt gekenmerkt door topgevels met baksteenvlechting, rondboog-ingangen, Tudorboogvormig afgesloten vensters, steunberen en een steil pannen zadeldak. Valk ontwierp drie jaar eerder de uitbreiding van de nabijgelegen R.K. Sint-Willibrorduskerk (transept en nieuw priesterkoor). Voor de bouw van het patronaatsgebouw werd de “Sint-Paulusbond” uit ca. 1905 gesloopt.
Gemeentelijk monument. CHW. nr. KL030-000380

Afbeelding: Kerkstraat 27 in Eersel (Foto Wikimedia Commons).

4.26.14.003 Sint Willibrorduspatronaat te Knegsel

In 1911 bouwde men op basis van een legaat van pastoor Willibrordus van Lieshout in de buurt van de oude toren een "patronaat" (verenigingsgebouw). Het gebouwtje is afgebroken toen de provinciale weg aan weerszijden van een "ventweg" werd voorzien (rond 1960).[306] Stond tegenover de kerk in Knegsel.

26.15 Religieus groen

4.26.15.001 Oude pastorietuin te Duizel, Groenstraat 12

Beplanting in een voormalige pastorietuin. Vier linden met een omtrek van circa 250-300 cm, noot circa 125 cm omtrek en valse acacia met een omtrek van circa 175 cm.
Cultuurhistorische waarde: zeer hoog, CHW. nr. G276 (HK-HG-48).

304 Dams e.a., 1989; Cornelissen, 1981, 34; Kwinten, 1972, 3.
305 Dams e.a., 1989, 230.
306 Kwinten, 1972, nr. 10.

4.26.15.002 Beplanting kerkterrein en pastorietuin Duizel

Beplanting op een kerkterrein, in een voormalige pastorietuin en in de directe nabijheid hiervan. De beplanting bestaat o.a. uit rode beuk, Hollandse linde, Amerikaanse eik en paardenkastanje. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1900-1920. Volgende bomen zijn bij de bomenstichting geregistreerd : - rode beuk 1900-1910, stond bij kerk; deze is dood en verdwenen; - Hollandse linde uit 1900-1910, staat in voormalige pastorietuin. Cultuurhistorische waarde: zeer hoog, CHW. nr. G276 (HK-HG-48).

Afbeelding: Veel groen rond de oude toren van Duizel (bron: Google streetview).

4.26.15.003 Beplanting kerkterrein en pastorietuin Vessem

Beplanting op een kerkterrein en in een voormalige pastorietuin. De beplanting bestaat o.a. uit beuk, rode beuk, Amerikaanse linde, tamme kastanje en taxus. In de pastorietuin een berceau van beuken en taxus met vormsnoei. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1860-1910. Volgende bomen zijn bij de bomenstichting geregistreerd: - diverse soorten 1860-1870, waaronder een beuk, een rode beuk, een tamme kastanje en een groep (4) Amerikaanse linden, staan in voormalige pastorietuin; - rode beuk uit 1900-1910, staat bij kerk. Cultuurhistorische waarde: zeer hoog, CHW. nr. G279 (HK-HG-51).

Afbeelding: Veel groen rond de kerk van Vessem in 2013 (foto https://www.vessemdekempen.nl/)

4.26.15.004 Beplanting oud kerkhof Steensel

Beplanting op een kerkhof/voormalig kerkterrein en in de directe nabijheid hiervan. De beplanting bestaat met name uit koningslinde, beuk en buxus. Bij de ingang bij de oude toren enkele uitgegroeide beuken, die vroeger onderdeel van een haag zijn geweest. Het geheel dateert overwegend uit de periode 1890-1920. Volgende bomen zijn bij de bomenstichting geregistreerd : - diverse soorten uit 1890-1900; - koningslinde uit 1910-1920. Cultuurhistorische waarde: zeer hoog, CHW. nr. G277 (HK-HG-49).

Afbeelding: Monumentale bomen en uitgeschoten beukenhaag op achtergrond (november 2010)

4.26.15.005 Bomen Mariakapelletje Eersel
De bomen rond het Mariakapelletje (4.26.7.001) op de hoek Kapelweg – Dijk in Eersel.

4.26.15.006 Bomen op en rond Willibrorduskerk, kerkhof en pastorie Eersel
Bomen voor en net achter de kerk, als ook op en rond het kerkhof.

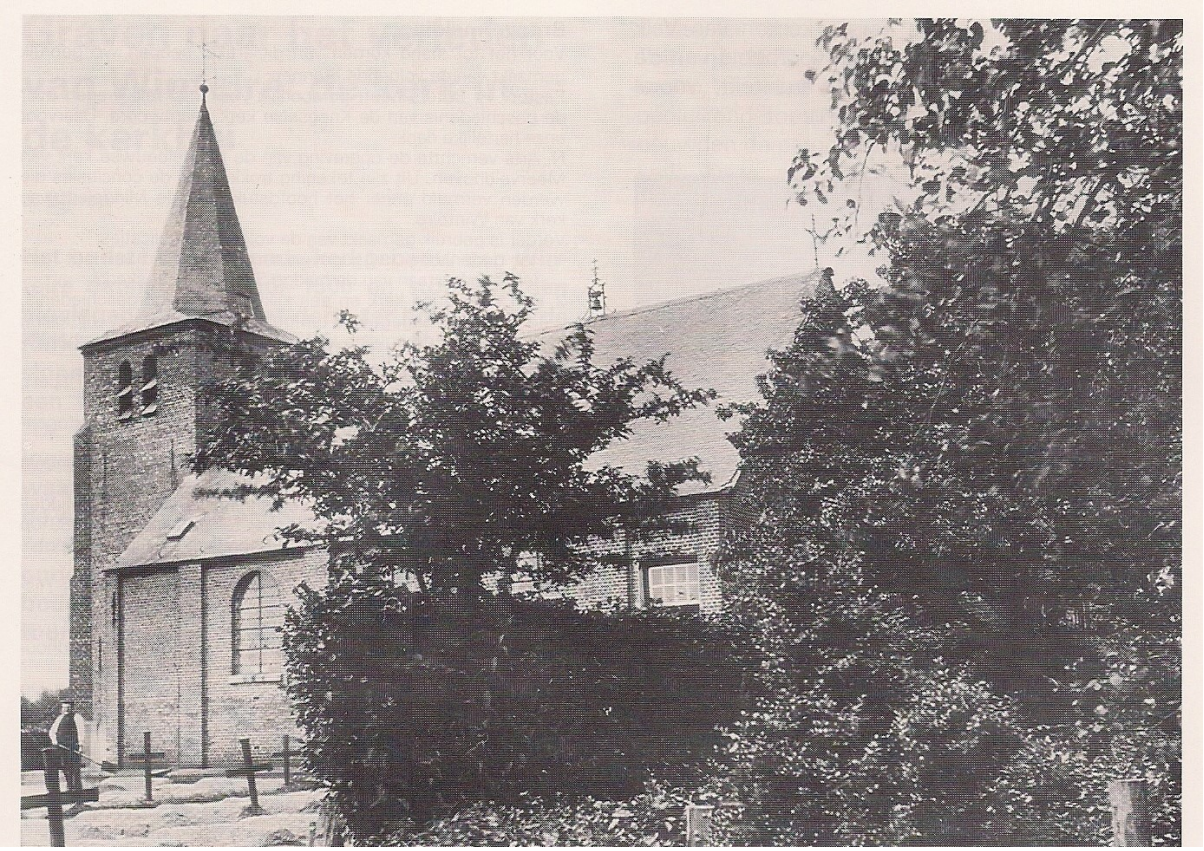
4.26.15.007 Pastorietuin te Knegsel, Steenselseweg 4
De pastorietuin werd aangelegd door een Franse tuinarchitect. Het patronaat kwam in een bijbouw van de pastorie (na 1916). In de pastorietuin werd een processietuin met calvarieberg aangelegd die inmiddels is verdwenen.[307]

4.19.15.008 Park aan de Dijk
Park achter het voormalig Sint Jacobsgesticht aan de Dijk 13-15. [308]

26.16 Schuilkerk (schuurkerk)
Beter is het woord kerkschuur te gebruiken. In de archieven wordt de term kerkschuur gebruikt op een enkele uitzondering na.[309]

4.26.16.001 Schuurkerk te Knegsel, Steenselseweg 2
De schuurkerk van Knegsel stond 500 meter ten noordoosten van de oude kerk, waar de katholieken na 1648 geen toegang meer hadden. De schuurkerk zal, net als elders, van kort na 1672 dateren. Door de Franse verwoestingen van 1688 en 1702 verplaatste de kern van het dorp zich naar het oosten. Op de nieuwe locatie werd een schuurkerk gebouwd, die in 1789 afbrandde. De afmetingen waren 7 m breed en 14,75 m lang. In 1790 hersteld en vergroot (kerk: 7,85 m breed en 15,3 m lang; sacristie van 3 bij 1,60 m). Kerkdak met stro gedekt en gebakken vorstpannen. Ondanks de teruggave van de oude kerk bleef ze in functie, want de oude kerk was geheel onbruikbaar en ingestort. De schuurkerk kreeg in 1822 een toren waarin de klok uit het klokkenhuis werd geplaatst. De klok is in 1776 gegoten door Alexus Petit uit Someren. In 1857 werd de schuurkerk nogmaals vergroot en voorzien van pannendak. Later kwam er een leiendak. De voet van de toren is terug te vinden in de calvarieberg op het kerkhof.[310] Tot 1900 kon de parochie geen eigen pastoor betalen, zodat de pastoor van Steensel de kerk moest bedienen. De eerste eigen pastoor nadien was Antonius Eijcken, die van 1900-1925 pastoor was en de huidige pastorie liet bouwen. Pas in 1926 werd deze kerk vervangen door een nieuwe kerk (4.26.1.011). Een deel van de oude inventaris verhuisde naar de nieuwe kerk. In Wereldoorlog II is de klok uit 1776 door de Duitsers gevorderd en niet teruggekomen.
Op het huidige kerkhof bij de Knegselse kerk is enkele jaren geleden de z.g. Calvarieberg, bestaande uit een kruisbeeld en puin, verwijderd waardoor de restanten van de toren van de voormalige schuurkerk zichtbaar zijn geworden.

307 Biggelaar e.a., 1993; Kolman e.a., 1997.
308 Dams e.a., 1989, 212.
309 Info F. v. Kempen.
310 Biggelaar e.a., 1993, 57, 73.

Afbeelding (naar Biggelaar 1993): de uitgebouwde schuurkerk van Knegsel begin 19e eeuw.

4.26.16.002 Schuurkerk te Eersel, Dijk[311]
Katholieken gingen na 1648 naar de “heikerk” in Luijksgestel. Na 1672 werd er een schuurkerk gebouwd op het terrein waar later het klooster aan de Dijk gebouwd is. Pastoor Hendrikus de Pauw (1719-1734) kreeg permissie om de lemen wanden van de schuurkerk door stenen muren te vervangen. Herbouw in 1729. Tekening schuurkerk 1774 in Anoniem, z.j.: *Venster op het verleden. 20 jaar heemkunde in Vessem, Wintelre en Knegsel*.

4.26.16.003 Schuurkerk te Duizel, Groenstraat-Akkerstraat
De schuurkerk van Duizel stond aan het begin van de Akkerstraat, waar later (vóór 2001) de boerderij van H. Bierens werd afgebroken. De schuurkerk stond aan de Groenstraat (waar nu Mariakapel staat, 1989).[312] Grondplan was 18 x 8,40 m.; met stro gedekt. In gebruik geweest tot 1798 en weer in 1800 toen de oude kerk door het omwaaien van de spits was beschadigd.[313]

4.26.16.004 Schuurkerk te Steensel, hoek Joseph Schulteweg en Frans van Nunenstraat[314]
De schuurkerk werd gebouwd na 1672 “met stroy gedekt, sestig voeten lanck ende agt en twintigh voeten breed”. Zij stond op de plaats waar vroeger de oude school was (hoek Joseph Schulteweg en Frans van Nunenstraat). In 1763 permissie voor bouw nieuwe schuurkerk, op dezelfde plaats als de oude schuurkerk, voltooid in 1769. In gebruik geweest tot 1821. Gedeelten van de schuurkerk werden gebruikt voor de bouw van de pastorie in 1823 die inmiddels vervangen is door de huidige pastorie.[315]

Tekening schuurkerk 1763 in Anoniem, z.j.: *Venster op het verleden. 20 jaar heemkunde in Vessem, Wintelre en Knegsel*, p. 178.

4.26.16.005 Schuurkerk te Wintelre, Willibrordusstraat 48a

311 Dams e.a., 1989, 161 -164; Cornelissen, 1981, 39.
312 Dams e.a., 1989,173.
313 Wintermans, 2001, 14.
314 Dams e.a., 1989,180, 181.
315 Huijbers, 1979, 18.

In 1648 waren aan de katholieken van Staats-Brabant de kerken ontnomen. De oude kerken moesten dienen voor de protestantse eredienst, maar in Wintelre kwam daar niet veel van terecht. Wel zat de katholieke bevolking nu zonder kerk. Daarom verrezen er vooral na 1672 schuurkerken. Zo'n kilometer ten noorden van de oude kerk van Wintelre werd zo'n schuurkerk ingericht. In 1754 was deze kennelijk al aanwezig[316] en zelfs al in 1671 klaagde iemand over de aanwezigheid van een "paap' in Wintelre.[317] De schuurkerk werd in 1743 verbouwd en in 1823 afgebroken.[318] Zoals ook elders wel gebeurde werd de schuurkerk hier ook vervangen door een echte kerk. Nabij de schuurkerk werd in 1822 – 1823 een nieuwe kerk gebouwd, die ook op de kadasterkaarten van 1830 staat.

4.26.16.006 Schuurkerk te Vessem
Tekening uit 1767. Nieuwbouw 1791 met tekening.[319]
Er zijn zeker twee kerkschuren geweest in Vessem, die nagenoeg op dezelfde plek gestaan hebben. De locatie ligt volgens de kaart van Verhees uit 1794 nabij de kruising Jan Smuldersstraat – Flinkert - Mr de la Courtstraat tot ca Nachtegaallaan. In 1807 wordt de kerkschuur, die in 1793 gebouwd werd, afgebroken. In 1830 ligt huis E323 op de hoek mr de la Courtstraat- Nachtegaallaan. In de archieven wordt hierbij steeds gesproken over land bij de papenkerk, bij de Roomsche kerk etc. E323- huis wordt in 1898 afgebroken en er wordt een muntschat in de tuin gevonden.

26.17 Seminarie
[niet in Eersel]

26.18 Stokske
[niet in Eersel]

26.19 Wegkruis

4.26.19.001 Wegkruis Veldhovenseweg hoek Oude Dijk, Knegsel
In de scherpe hoek tussen de Veldhovenseweg en de Oude Dijk staat een groot kruis met corpus en dakje op een kleine heuvel van die met keien bedekt is. Dit wegkruis verschijnt in 1953 voor het eerst op de topografische kaart, samen met de al in 1936 aangelegde Veldhovenseweg.[320]

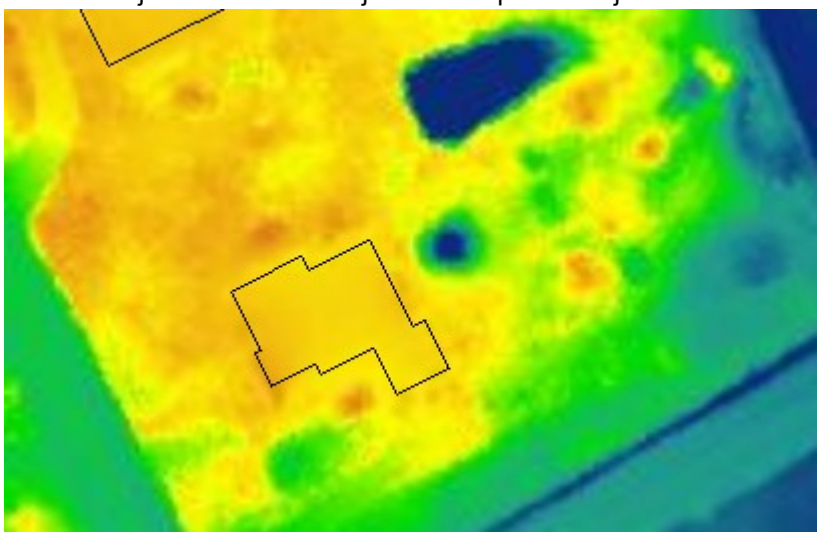

Het wegkruis aan de Veldhovenseweg in 2020. GOOGLE STREETVIEW.

316 BHIC, RRD 161, f 7v woende aan het kerkenhuys te Wintelre.
317 Sasse Van Ysselt, 1938.
318 Biggelaar e.a., 1993, 52; Onbekend. *Venster*, 169; Bijnen, 1990, 6.
319 J.W. Hagen, 'De schuurkerken in de Hooge Dorpen' in Venster op het verleden. 20 jaar heemkunde in Vessem, Wintelre en Knegsel, p. 167 tm 188.
320 CHW. nr. KL115-000621 (of nr. KL115-000622)

26.20 Mirakelkuil

4.26.20.001 Mirakelkuiltje te Vessem, Maaskant
Het Mirakel- of Sint Willibrorduskuiltje ligt aan de Maaskant, achter het huis Postels Huufke 6. Volgens legende op verzoek van de H. Willibrordus ontstaan. De kuil bevindt zich op een bosperceel van een bewoonster aan het Postels Huufke. Er staat geen water meer in. Berkenboom met ingekerfde initialen en jaartal 1937.[321]
Zie ook www.meertens.knaw.nl/bedevaart/extra/Vessem-Willibrord.doc *ook:* SINUTSAG089
NB*:* De daar aangewezen plek is een duingebiedje waaruit, zo blijkt uit AHN, hoeken uitgegraven zijn. Vermoedelijk verdween daarbij ook dit diepe vennetje.

Afbeelding: De kuil achter Postels Huufke 6 is op de AHN duidelijk herkenbaar.

4.26.20.002 Mirakelkuiltje te Knegsel, splitsing Eerselseweg-Vessemseweg
In Knegsel bevond zich vroeger een zogenoemd mirakelkuiltje. Ten westen van Knegsel, waar de weg rechtdoor naar Vessem voert en linksaf naar Eersel, lag vroeger een driesprong van zandwegen. Tussen de weg naar Eersel en die naar Vessem bevond zich nog de weg naar Hoogeloon. Hoogstwaarschijnlijk is een doodlopend karrespoor in het bos tussen de bestaande wegen hiervan een overblijfsel. Tussen dit zandpad en de bestaande weg naar Vessem moet het mirakelkuiltje gelegen hebben, dat men bereikte vanaf de Vessemseweg. Langs die weg bevond zich nog een slootje en een fietspad; dan begon een bos van grove dennen. In de kuil, die een doorsnee van enkele meters had, stond altijd water; het leek daar omhoog te borrelen. De randen van de kuil waren drassig, middenin was het diep - een kind kon erin verdrinken. Een wandeling in het bos heeft niets opgeleverd. Het hele terrein is geaccidenteerd, maar geen enkele kuil ziet er duidelijk anders uit dan de overige. Mirakelkuiltje lag op de splitsing Eerselseweg-Vessemseweg, achter het kapelletje en tegenover het benzinestation van Jo Neutkens, in 2000 niet meer vindbaar.[322]

Het water uit het mirakelkuiltje, dat zeer helder was, werd gebruikt ter genezing van b.v. ontstoken ogen of benen, of voor wondjes. Men waste er de plek een paar keer per dag mee, en bad daarnaast om genezing. Of het water ook door mensen van buiten Knegsel werd gebruikt is niet bekend. Omstreeks 1920 werd de geneeskracht niet aan een bepaalde heilige toegeschreven.
De mondelinge getuigenis van mevrouw van Gerwen uit Aalst-Waalre is de enige bron die voor het Knegselse putje is gevonden. Zij werd in 1909 geboren in Knegsel. Haar vader was hoofd der school.[323]

321 Theunissen, 1998, 6; Theunissen, 2000, 1.
322 Theunissen, 2000, 1.
323 Naar Ottie Thiers.

Thema: 27 Meubilair

In het landschap komen vanouds tal van kleine elementen voor die een of andere functie hadden, maar niet onder een van de gebruikte rubrieken gebracht kunnen worden. Dit is de restcategorie die alles opvangt wat niet onder een van de eerdere thema's terecht kan.

27.1 Bijzondere boom
Boom die botanisch bijzonder is, bijzonder oud is, dorpslinde, heilige eik etc.

In vele gemeenten van Brabant bevinden zich zeer oude lindebomen. De lindeboom werd op een centrale plaats in een dorp geplant, waar onder in de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd, recht werd gesproken. Voor boerderijen werd een aantal linden geplant om de rieten daken tegen de stormwinden te beschermen. Ze werden tevens geplant voor boerenherbergen en uitspanningen om de gelagkamer in de zomer koel te houden:

> 'In de hof voor of achter de herberg trof men een of meer lindebomen aan, met een rond plankier om de stam als tafel voor het te schenken gerstebier, terwijl men op houten banken hieromheen zat. Ook de mik of draaiboom boven de welput draaide vaak in een gaffel van een lindeboom.'[324]

De schepenbank, een stenen of houten "bank" waar de schepenen in de open lucht hun zittingen hielden, werd het liefst gesitueerd onder een mooie lindenboom.[325] Lindebomen speelden ook een belangrijke rol bij pogingen tot genezing van allerlei ziekten. Zo knielden in Eersel de gelovigen biddend bij een lindeboom neer, kropen ze om de boom heen en staken spelden in de bast om van koorts genezen te worden.[326] Een aardig detail is dat onze voorouders thee zetten van de lindebloesem.

Stuifmeelonderzoek van de bodem heeft uitgewezen dat al in het boreale tijdperk (8.000-5.000 v. C.) naast de berk, den, wilg en eik, ook de linde werd aangetroffen. De thans in ons land meest voorkomende soort is de zomerlinde, welke van half juni tot half juli bloeit en dan in wijde omtrek aan haar heerlijke geur merkbaar is. Er zijn veel persoonsnamen, plaatsnamen en bedevaartoorden, waarin de Linde, of een verbastering daarvan, voorkomt. Het als zodanig veelvuldig voorkomen van deze naam laat de belangrijke betekenis zien die dergelijke bomen hadden in het volksleven en in de volksoverlevering.[327]

Achter de Eik (Quercus) gaat ook een boeiend verhaal schuil. Eiken hebben voor onze voorouders eveneens een belangrijke betekenis gehad. Eiken hebben een lange mythologische geschiedenis. Zo werden ze in verband gebracht met Zeus, de god van de donder, wat tevens zou verklaren waarom ze zo vaak door de bliksem werden getroffen. Planten met geneeskrachtige of magische eigenschappen werden superieur geacht wanneer ze op een eik groeiden. Eiken werden ook geplant als markeringspunt op het hoogste deel van een akkercomplex (kroezeboom of kruisboom), van waaruit de esgrond werd verdeeld.[328]

> 'Aan de symboliek van de boom zijn veel studies gewijd. Daaruit komt de boom te voorschijn als een universeel religieus symbool. De mythe van de levensboom bijvoorbeeld is uit alle tijden en culturen overgeleverd. Zo hebben de Boom der Kennis en de Kruisboom voor gelovigen een bijzondere betekenis. Van de Germanen weten we dat hun rechtspraak plaatsvond onder de heilige eik of de gewijde linde. Ze beraadslaagden er over het wel en wee van de stammen. Men dreef er handel en kwam er bijeen voor verhuringen en verpachtingen. Deze heilige eiken of gewijde linden waren reusachtige bomen.'[329]

Vroeger sprak men over eikenhout wel eerbiedig als edelhout. Bij oude boerderijen wordt duidelijk waarom. Het gebint, de constructie, deur en ramen werden toen meestal door de dorpstimmerman van eikenhout gemaakt en deze blijken honderden jaren nog steeds te functioneren.[330]

---

324 Bolmers, 1975, 40.
325 Leenders, Toelichting bergippen CHI (z.p. z.j.)
326 Van Asseldonk, 2003, 133.
327 Bolmers, 1975, 41.
328 De Waal, 1990, 51.
329 De Waal, 1990, 50.
330 Van Dijk, 1985, 8.

Een aantal boerderijen behield de typerende erfbeplanting met linden, hagen, boomgaard, etc. Goede voorbeelden zijn Nedermolen 2, Postelseweg 97, Hint 2B en Stevert 20 en 22. Merkwaardig is de zeer oude opnieuw uitgegroeide linde achter Hees 40. Een verzorgde tuin met geknipte poorten en een halfcirkelvormige oprijlaan karakteriseert de ontginningsboerderij Stokkelen 31. Oudere parken en tuinen met hoog opgaand geboomte treffen we alleen aan achter het voormalige gesticht Dijk 13-15 en bij het verdwenen "kasteel" te Duizel. De Eerselse Markt bezit nog steeds een zeer karakteristieke lindebeplanting. Ook het Duizelse Smitseind en de Groenstraat tonen hier en daar oudere linden, met name bij de voormalige pastorie. Opvallend is tenslotte dat een aantal gehuchten hun oude bebouwing geheel verloren hebben, maar dat de beplanting er vaak bewaard is gebleven, bijvoorbeeld bij Hoogstraat en Boksheide.[331]

4.27.1.001 Zilver esdoorn achter het nieuwe gemeentehuis, voormalig klooster, Eersel
Dateert van 1870-1880.

4.27.1.002 Beuk, Willibrordusstraat 38 Wintelre
Monumentale rode beuk, Fagus sylv.'Purpurea', uit 1830-1840, staat in het openbaar plantsoen nabij de Sint Willibrorduskerk.

Afbeelding: Bruine beuk bij de kerk in Wintelre (foto Bomenstichting).

4.27.1.003 Zilverlinden, Kruisstraat bij nr. 8 Duizel
Monumentale zilverlinden, Tilia tomentosa uit 1880-1890. Staan langs de weg.

4.27.1.004 Hollandse linde Huis de Veste, Smitseind, Duizel
1900 - 1910 Tilia europaea

4.27.1.005 Zomereiken langs Oude Postelseweg Eersel

331 *Cultuurhistorische inventarisatie provincie Noord-Brabant : gemeente Eersel*, (’s-Hertogenbosch 1983), p. 14.

Monumentale zomereiken, Quercus robur uit 1860-1870. De bomen, waarvan nog 7 exemplaren resteren, staan langs de weg

Afbeelding: Eiken langs de oude Postelseweg (foto Bomenstichting).

4.27.1.006 Bruine beuk Achter de kerk, Servatiusstraat, Vessem
1900 - 1910 Fagus sylv.'Atropunicea'(Purpurea).

4.27.1.007 Tamme kastanje achter boerderij Jan smulderstraat 4, Vessem
1890 - 1900 Castanea sativa

4.27.1.008 Zomereik, J.Smulderstraat/Torenpad Vessem
Groep monumentale zomereiken Quercus robur uit 1900-1910.

4.27.1.009 Gerechtslinde op de Markt en het Hint te Eersel
Volgende boom is bij de bomenstichting geregistreerd: Hollandse linde uit 1880-1890. Dit betreft de gerechtslinde op de Markt.[332]

Afbeelding: Boterlinde op de Markt in Eersel (www.cubra.nl)

4.27.1.010 Linden, Oeyenbos 8 Knegsel
3 monumentale Hollandse linden, Tilia europaea uit 1850-1860, 1830-1840 en 1890-1900. Staan in tuin particulier en een boom heeft holte in de stam.

332 Kakebeeke, 1985, 61.

4.27.1.011 Beuken en treurwilgen, Eersel, Markt 15[333]
2 treurwilgen en 3 beukenbomen (met oude looiput).
Deze langgerekte tuin met o.a. een voormalige looiput, twee treurwilgen en drie beukebomen bevindt zich in de oude kern van Eersel achter het van rijkswege beschermde huis Markt 15 (XIXc). De tuin maakt onderdeel uit van het beschermde dorpsgezicht. Ongeveer halverwege de tuin bevindt zich een nagenoeg cirkelvormige looiput uit vermoedelijk de tweede helft van de 19de eeuw. Aan de noordzijde van de put staan twee treurwilgen (Salix x sepulcralis 'Tristis'). Deze fors gesnoeide bomen zijn omstreeks 1830-1840 geplant en hebben een slechte conditie.
Achterin de tuin zijn rondom een kleine kunstmatige heuvel drie beukebomen (Fagus sylvatica) gerangschikt. De beuken zijn omstreeks 1830-1840 geplant. Eén boom heeft thans op ca. 130 cm hoogte een omtrek van 325 cm. De omtrek van de twee andere bomen bedraagt ca. 400 cm. Eén van deze bomen heeft een holle stam. De hoogte van deze bomen bedraagt ca. 25 meter. De conditie van deze bomen is goed.
De tuin van Markt 15 is waardevol als onderdeel van het beschermde dorpsgezicht en vanwege de aanwezigheid van een voormalige looiput (XIXB) welke verbonden is met de voor Brabant vanaf ca. 1850 belangrijke lederindustrie; vanwege de karakteristieke situering van twee oude treurwilgen aan deze waterput; vanwege de aanwezigheid van drie oude beukebomen die om een kunstmatige verhoging zijn gegroepeerd en deze plek markeren.

Afbeelding: bruine beuken achter Markt 15 (foto https://bomen.meetnetportaal.nl/).

4.27.1.012 Linden Eersel, Hint 28
Twee monumentale Hollandse linden met een omtrek van circa 200 cm in particuliere tuin bij Rijksmonument: langgevelboerderij aan de Hint 28 in Eersel. Tilia europaea uit 1750-1800.

4.27.1.013 Paardenkastanjes, Smitseind tegenover nr. 33a Duizel
Rij van 3 rode en 3 witte monumentale paardenkastanjes, Aesculus hipp.'Baumannii', uit 1890-1900. Staan naast de weg.

[333] Zie http://www.hskdeachtzaligheden.nl/?monument=markt-bij-15-5521-aj

4.27.1.014 Vessem, Jan Smuldersstraat 22, bij voormalig gemeentehuis
Twee solitaire zomereiken (Quercus Robur) uit 1880-1890.

4.27.1.015 Linde, Wolfshoek 4 Knegsel
Monumentale Hollandse linde, Tilia europaea, uit 1880-1890.
Is geveld.

4.27.1.016 Boom Lindestraat 10 – Odradastraat te Eersel
Beuk, Fagus sylvatica, uit 1880-1890. In het parkje op de hoek.

Afbeelding: Beuk in parkje bij Lindestraat - Odradastraat (foto https://bomen.meetnetportaal.nl/).

4.27.1.017 Eikenbomen, De Velden bij nr. 1 en 2 te Eersel
Deze vier zomereiken (Quercus robur) bevinden zich in de oude kern van Eersel en staan op enige afstand van elkaar aan De Velden, bij en tegenover het dubbele woonhuis De Velden 1-2. De eikenbomen zijn ca. tachtig jaar oud en hebben thans op ca.130 cm hoogte een omtrek die varieert van 200 tot 230 cm. Twee van de vier bomen staan in een driehoekig plantsoen dat door een lage haag wordt omheind. De andere twee exemplaren bevinden zich direct ten westen van De Velden 1-2. De conditie van deze bomen is goed.

Afbeelding: Eikenbomen bij De Velden 1-2 (foto Winfried Thijssen 2012).

4.27.1.018 Boom Voortseweg Eersel
Boom vlakbij kruising met Laaghuizerweg.

4.27.1.019 Bruine beuk Heike 14 Vessem
In voortuin boerderij drie bruine beuken.

Afbeelding: Beuken bij Heike 14 in Vessem (foto Google Streetview juni 2014).

4.27.1.020 Bruine beuk en paardenkastanje Heike 1 Vessem
Naast zijgevel en in voortuin.

4.27.1.021 Hollandse linde Kuilenhurk 33-31a

4.27.1.022 Zomereiken Kuilenhurk 12 Vessem

4.27.1.023 Gewone beuk Jan Smuldersstraat 42 Vessem

4.27.1.024 Amerikaanse eik Jan Smuldersstraat 40 Vessem

4.27.1.025 Zilveresdoorn voor Gouden Leeuw Vessem

Afbeelding: Zilveresdoorn bij de Gouden Leeuw in Vessem (foto Google Streetview sept. 2020).

4.27.1.026 Witte paardenkastanje Jan Smuldersstraat t.o. Wilheminalaan Vessem

4.27.1.027 Vier Hollandse linden Servatiusstraat 11 Vessem

4.27.1.028 Gewone beuk Willibrordusstraat 41, Wintelre

Afbeelding: Beuk Willibrordusstraat 41 in Wintelre (foto Google Streetview sept. 2020).

4.27.1.029 vier Hollandse linden Wilhelminalaan 30 Vessem

4.27.1.030 Zomereik Driehuizen 4 Vessem

4.27.1.031 Hollandse linde Kerkberg 2a Vessem

4.27.1.032 Twee zomereiken Veldhovenseweg 10 – Oeyenbos Knegsel

4.27.1.033 Zomereiken De Kranenpoel Knegsel

Afbeelding: Zomereiken aan de Kranenpoel in Knegsel (foto Google Streetview mei 2016).

4.27.1.034 Winterlinde De Biezenvelden, Wintelre

4.27.1.035 Drie zomereiken Biemeren in weiland ten oosten van 1a, Wintelre

4.27.1.036 Zomereik Willibrordusstraat 47, Wintelre

4.27.1.037 Hollandse linde Veldhovenseweg 5 Knegsel

4.27.1.038 Twee Hollandse linden Wolfshoek 1 Knegsel

Afbeelding: Lindebomen bij Wolfshoek 1in Knegsel (foto Google Streetview juli 2016).

4.27.1.039 Drie Zomereiken Wolfshoek 1a Knegsel

4.27.1.040 Zomereik Zandoerleseweg19 Knegsel

4.27.1.041 Zomereik Poelenloop (op eiland in wadi) Knegsel

4.27.1.042 Zomereik Willibrordusstraat 25a, Wintelre

4.27.1.043 Suikeresdoorn en beuken Lindelaan, in tuin MFA Knegsel

4.27.1.044 Acht Koningslinden Smitseind 26 t/m 32, Duizel

4.27.1.045 Zomereik Slikdijk 8, Wintelre

4.27.1.046 Zomereik Schadewijk 18, Eersel

Afbeelding: Zomereik Schadewijk 18 (foto Google Streetview juli 2020).

4.27.1.047 Twee Hollandse linden Bussereind 2a Steensel

4.27.1.048 Zeven Hollandse linden Nedermolen 2 Steensel

Afbeelding: De lindebomen bij Nedermolen (foto Google Streetview juli 2020).

4.27.1.049 Haagbeuk Riethovenseweg 46a Steensel

4.27.1.050 Zomereik Kerkdijkje 1, Steensel

4.27.1.051 Tamme kastanje Eindhovenseweg 1, Steensel

Afbeelding: Monumentale kastanje aan de Eindhovenseweg in Steensel (foto Google Streetview maart 2019).

4.27.1.052 Gewone beuk Nieuwstraat 63, Eersel

4.27.1.053 Douglassparren Oostelbeersedijk nabij Rouwven tussen huisnummer 16 en 18 en ten NO van Oostelbeersedijk 14a, Wintelre

4.27.1.054 Zomereik Nieuwstraat 100, Eersel

4.27.1.055 Witte paardenkastanje Nieuwstraat 64, Eersel

Afbeelding: Paardekastanje aan de Nieuwstraat in Eersel (foto Google Streetview maart 2019).

4.27.1.056 Koningslinde Tien decemberplein, Eersel (bij hoofdingang gemeentehuis)

4.27.1.057 Koningslinden en bruine beuk Kloosterpad Eersel, pad tussen gemeentehuis en Muzenval

4.27.1.058 Bruine beuk Odradastraat 106, Eersel

4.27.1.059 Amerikaanse eik Willibrorduslaan 41, Eersel

Afbeelding: Monumentale eik aan Willibrorduslaan 41 in Eersel (foto Google Streetview maart 2019).

4.27.1.060 Drie Amerikaanse eiken Nieuwstraat, voor 21 en 23, nabij parkeerterrein, Eersel

4.27.1.061 Hollandse linden Postelseweg 197, Eersel

Afbeelding: Lindebomen bij De Heestert aan de Postelseweg (foto Google Streetview maart 2019).

4.27.1.062 Zomereik Schadewijk 1a, Eersel

4.27.1.063 Twee Hollandse linden Schadewijk 3, Eersel

4.27.1.169 Berkenboom te Knegsel
Berkenboom met ingekerfde initialen en jaartal 1937 bij het Mirakelputje.[334]

4.27.1.170 Linde achter de Hees te Eersel
Enige linden circa 200-250 cm omtrek, enige eiken en een zeer oude holle, maar opnieuw uitschietende linde achter de Hees 40.[335]
Bestaat niet meer.

4.27.1.171 Beuk bij de Jacobushoeve aan de Jan Smuldersstraat 4 te Vessem
Tegen de schuur van de Jacobushoeve was een beuk ingegroeid. Om de beuk te sparen werd de schuur 12 meter verder weer opgebouwd.[336] Cultuurhistorisch waardevolle beuk, Fagus sylvatica, uit 1870-1880. Staat bij de oude Tiendschuur van de Jacobshoeve in agrarische omgeving. De inmiddels afgebrande Tienschuur is voor een optimalere groei van de beuk in 1998/99 verplaatst.

4.27.1.172 De Heilige Lind ("de Lijnt"), Kerkakkers Eersel (verdwenen)
In 1646 gesitueerd aan de “grote passagie van Antwerpen op Ceulen en mede van Den Bosch op Maastricht” “in d’acker van Eersel”. In 1792 werd bij deze boom in de akkers op zondag gebeden. In 1825 lag deze lindeboom, ten noorden van de kerk van Eersel in de Kerkakkers, nabij de windmolen die in 1948 “de Lijnt” heette. De linde raakte rond 1895 in brand maar stief niet. Vijf tot tien jaar later bezweek de inmiddels in vieren gespleten stam alsnog van ouderdom.[337]

Daar stond op het eind van de vorige eeuw een oude lindeboom in de kerkakkers. In de nabijheid van molen. Deze linde, die de "Heilige" Linde werd genoemd, had zulk een enorme afmeting, dat men de dikste takken met geen vier armen omvatten kon. Hij stond daar op de plaats, die nu "de Lijnt" nog heet en legende verhaalt hoe zij door de Heilige Odrada werd geplant, twaalfhonderd jaar geleden. Sinte Odrada dan verkoos op zekere dag een eenzaam leven. Zij nam afscheid van haar ouders en begaf zich naar een uitgestrekt bos, waar ze als kluizenaarster verblijven zou.

Voordat haar ouders een laatst vaarwel had toegeroepen zeide zij: ‘Ik keer niet weer, voordat een wit paard mij in het bos komt halen. Sinte Odrada leidde haar leven van boete en versterving en enige jaren gingen voorbij. Toen gebeurde wat de Heilige had voorspeld. Terwijl ze bramen plukte langs een bospad, verscheen daar plotseling een witte schimmel. Zonder te aarzelen sprong zij op het paard, brak een takje van een lindeboom om het paard te doen voortsnellen en kwam gelukkig en behouden bij haar ouders aan. Bij haar ouderlijke woning stak zij het lindetakje in de grond. Het groeide op tot een Heilige Lindeboom: de Heilige Linde van Eersel.

Een wonderboom in de ogen van het volk, waaraan bovennatuurlijke krachten werden toegeschreven. Zo genas hij van de derdedaagse koorts, ook wel bitterkoorts genoemd; een ziekte die in die jaren vrij algemeen onder het volk heerste. Men trok dan naar de lindeboom, soms in processie, kroop in knielende houding zevenmaal om hem heen en bad bij elke ommegang een Weesgegroet. Men nam hierna een lint, dat met een spijker in de boom werd vastgehecht. Trilde dit lint, (wat door de wind allicht gebeuren kon), dan had dit de bitterkoorts overgenomen. Men keerde genezen terug naar huis. De oude linde was door de eeuwen heen van binnen hol geworden en in die tijden werden holle linden door machtige geesten bewoond. Zo was't ook hier.

Als in donkere nachten bewoners huiswaarts keerden en de kortste weg liep langs de linde, dan ging men er ver omheen om de geesten te ontwijken. Want Janus van Breugel had er de katten zien dansen en Driek van de Hees had er een heks gezien. Verschrikkelijk moet dat zijn geweest. Te

334 Theunissen, 2000, 1.
335 Dams e.a., 1989, 212.
336 Theunissen, 1999, 7; Strijbos, 2003, 112.
337 Dams e.a., 1989, 149.

middernacht een heks te ontmoeten omringd door katten, zwart als de nacht zelve, met ogen, gloeiend als het turfvuur in de haard. En Driekus-Jan uit Duizel dan, die een koe had verkocht in Riethoven en deze daar leveren ging. Het was in de winter van het jaar 1883. Het was val-avond toen hij door Eersel kwam en hij vermeed de Lijnt, omdat hij wist van spoken die er huisden. Eersel-uit was de donkerte gevallen over het land. Ginds ver tegen de avondhemel kwam de maan met zijn zacht-rode schijn de besneeuwde omtrek betoveren. Vol goede moed stapte hij met z'n koe voort en om de tijd te korten en om gene schrik te krijgen zong hij geestelijke liederen. Hij kwam door Schadewijk, waar enige honden aan zware kettingen hevig blaften. In de huizen flikkerde het kaarslicht tegen de ruiten en hier en daar dreunde het monotoon gezang van rozenkrans-biddend mensen. Hij kwam bij het houten brugske over de Run en zijn koe zou het bekant vertikt hebben om er over te gaan. Voor ’n lelijk woord en 'ne slag op haar achterste veranderde zij van gedachte.

Driekus-Jan bereikte zonder ongelukken de plaats van bestemming. Hij leverde er zijn koe en ging met de familie mee naar binnen. Zoals gebruikelijk was in die tijd, bakte men voor de gast een hete spekstruif, die Driekus-Jan zich danig smaken liet. Al gauw verscheen de tabaksbuil op de tafel en het duurde niet lang of men was in druk gesprek gewikkeld over het boeren-gedoen. Zwaar en dompig hing de rook van de pijpen in het lage vertrek. Moeder de vrouw zat bij het zwakke licht van een bronolie lamp sokken te stoppen voor hare mens en zei ook al eens woordje mee.

't Was zonder erg laat geworden en Driekus-Jan moest nog te voet naar huis. De boer haastte zich om de koopsom neer te tellen. Driekus-Jan borg ze veilig in zijn tes, die hij in de zak van zijn bombazijnen broek verdwijnen liet. Hij zei 'nen dank-oe en wenste de familie 'ne goeie nacht. Gewapend met een mispelaren stok ging hij op stap. De maan stond in zijn volle glans nu aan de sterrenhemel en de besneeuwde velden lagen roerloos in de omwallingen van hebben en struiken. Nu en dan sprong haastig een konijntje voor zijn voeten weg. Op 'n ver gehucht baste 'n hond. In plaats van te zingen bad hij nu stillekes in zichzelve tientje na tientje van de rozenkrans en zo tussendoor zei hij 'n akte van volmaakt berouw. Driekus-Jan was nooit bang geweest in gezelschap, maar hier alleen in de verlaten hei voelde hij zich niks op zijn gemak. Weer kwam hij door Schadewijk. De mensen lagen in diep rust.

In 't volle maanlicht zag hij ginds ver al de reusachtige kruin van "de Lijnt" boven het sneeuw-vlakke land. Hij stond stil en klemde zijn mispelaren stok vaster in zijn hand. Wat zou hij doen? De weg was lang over de Hees en zijn vrouw zou ongerust zijn. 't Was laat en de geesten zou wel slapen nu. Hij zou het wagen. Hij maakte 'n kruisteken en vervolgde zijn weg, recht op de linde aan. Zijn ene hand stak hij diep in de zak, waarin het geld geborgen zat. In de andere hield hij zijn stok, waarmee hij zich verdedigen kon, wanneer het nodig was. Hij naderde de Linde, die daar voor hem stond als een verschrikkelijk monster, dat zijn grijparmen naar hem uitstak. 't Was opeens of hij gene stap meer verder kon. De angst kroop over zijne rug. De stilte van de nacht was beklemmend, nu hij daar alleen stond in het verlaten land voor het spookbeeld van die lindeboom, waarin de geesten woonden. Nu pas voorgoed drong de betekenis hiervan tot hem door. Bij de gedachte aan zijn vrouw die op hem wachtte, kwam hij weer tot zichzelve. Op z'n tenen sloop hij door het karrespoor. Op tien meter afstand van de linde zag hij 'n zwarte kat, die hem de weg versperde. Met zijne stok sloeg hij naar het beest, zonder het te raken. Op dat moment verschenen er plotseling elf zwarte katten die op hun achterste poten om hem heen dansten. Hij sloeg met zijne stok in 't rond. Maar de katten verwijdden hunne kring en dansten hunnen dans om de radeloos geworden Driekus-Jan. Toen kwam het vreselijke. Uit de holle boomstal kwam traag een afgrijselijke heks. Driekus-Jan gaf een gil, dat de katten ervan verschoten. In zijn wanhoop sloeg hij 'n kruis. De heks bleef staan. Toen zij weer bewoog en zich op Driekus-Jan wilde werpen sloeg deze als 'n wilde op de vlucht. De heks rende hem krijsend achterna. Juist bijtijds bereikte Driekus-Jan de ingang van de molen, waar hij binnen viel.

Door het ongewone geluid in de molen was de mulder op onderzoek uitgegaan en hij vond daar de boer, die de dood nabij was. Hij bracht hem in het woonvertrek, waar Driekus stillekes aan weer tot zichzelve kwam. En de mulder hoorde hier, wat Driekus-Jan had meegemaakt. Kees de knecht, die intussen ook uit z'n bed was gekomen, wilde deze zaak wel eens nader onderzoeken. Ook de mulder

wist er graag het zijne van. En gewapend met een dubbelloops jachtgeweer en 'n stuk ijzer gingen ze beiden op stap. Ze gingen recht op de linde aan, met ferme passen eerst. Toen voelden ze, dat ook hen de angst bekruipen ging. Zonder 'n woord tegen elkaar te zeggen, vertraagden zij hunne gang. Kees de knecht stond evekes stil en deed zijn geweer open en toe. Jan de mulder viet het stuk ijzer in zijn andere hand. Toen luisterden ze met grote aandacht en toen geen geluid tot hen doordrong gingen ze voorzichtig voort. En om de vijf passen stonden ze stil en luisterden. Zo bereikten ze de Linde. Zacht speelde de Oostenwind in de bladerloze kruin. Rond de boom bleef alles rustig. Opeens gloeiden in de midden-holte twee reusachtige ogen. Ze werden groter en groter. 't Leek of ze dichterbij kwamen. Op hetzelfde ogenblik begon de linde te bewegen. Binnenin klonken akelige kreten. De mannen vergaten hun geweer en hun stuk ijzer en holden als bezetenen naar huis.

Na het bekend worden van dit nachtelijk gebeuren zag men te Eersel geen mens ’s avonds meer op straat. Al vroeg werden deuren en vensters gesloten en de mensen zaten stil en angstig rondom het haardvuur. Men bad met veel devotie de rozenkrans om toch gespaard te mogen blijven van de rampen die zonder twijfel over het dorp zouden komen. En toen bij d’n ouwe Maas op d'n Boevenheuvel op ene morgen een koe kapot lag in de stal, had dit de heks gedaan. En toen er later een ziekte kwam onder het vee, was dit de wraak van de heks. En 's avonds huilde de wind in de schoorsteen zo vreemd. Dan lag het vee onrustig op het stro en de honden blaften akelig en lang.

Men bad en vreesde. De seizoenen wisselden en de jaren gingen voorbij. In maanlichte nachten gebeurde het nu, dat er een "rouw" voorbij trok aan de Linde. Jan Heeren had het gezien. 't Was op 'ne winteravond. Hij kwam van Stokkelen, waar hij gebuurt had bij Driek Bloks. Over het kerkepaadje ging hij binnendoor naar de Hees. Daar woonde hij. Halverwege sloeg de torenklok twaalf doffe slagen. Jan wist dat dit het spookuur was. Hij huiverde. Ginds stond de oude Linde. De maan legde een betoverende lichtglans op de kruin. Jan keek er naar. Dan zag hij donkere gedaanten zich langzaam voortbewegen. Bang dat hij gezien zou worden, dook hij ineen. Een zwarte rij trok voorbij de linde naar de kant waar het kerkhof lag. Voorop liepen in rouw geklede mannen, die 'n doodskist op de schouder droegen. Daarachter veertien in het zwart gehulde mannen en zeven vrouwen. Dat was het voorteken van een naderend sterfgeval. Drie dagen later stierf er iemand in het dorp. Ze droegen hem naar 't graf. Achter de lijkbaar liepen veertien mannen en zeven vrouwen.

Op 'n toevallige wijze kwam aan dit alles een einde. 't Was op 'nen tegenavond, dat enige jongens voorbij de Linde kwamen. Zij zagen dat een bijenzwerm zich in de holte van de boom had vastgezet. Enige dapperen onder hen durfden het aan om deze uit te branden. Op de stoppelvelden rondom stonden de korengarven schuins tegeneen. Ze plaatsten een korenhoop rechtstandig in de holte en staken de brand er in. De bijen kwamen om, maar het vuur greep verder. Het kringde rond de eeuwenoude stam. Het laaide op in de machtige kruin, langs alle kanten. Dan stond de boom te branden. Het werd één vlammende vuurzee. Het ganse dorp kwam toegelopen en was getuige van dit gebeuren. Eerst toen het donker werd gingen ze terug naar huis. In de avond wierp de brandende linde een spookachtig schijnsel over het wijde land. In de huizen werd over niets anders gesproken. Men zag door de ramen. De linde brandde nog. Hij brandde nog tot de komende morgen. En niemand heeft nog ooit een spook gezien.[338]

27.2 Fontein
Min of meer monumentale waterfontein.

27.3 Gedenkteken
Profaan beeld of tekst als monument, herinnerend aan gebeurtenis of iets dergelijks.

4.27.3.001 Gevallenen Nederlands Indië

338 *Vrijheid aan de Run* (z.p. 1948), p. 41-47.

Driehoekig zuiltje aan het pad genaamd Merel ten westen van de kerk. Met de namen van twee inwoners van Vessem gesneuveld in Nederlands Indië bij de Politionele Acties. Geplaatst in 2010.

Het monument aan de Merel. FOTO FR. VAN KEMPEN, 2020.

27.4 Hek
Hek, tolhek, niet behorend bij de beemden of de akkers.

27.5 Kinderkolonie
Huis in de bossen waar de “Rotterdamse bleekneusjes”weer wat kleur konden opdoen.

27.6 Poel
Waterplas op boerenerf, langs de weg of op plein, bluskuil of brandput. Wielen langs dijken zijn opgenomen onder thema Beemden.

4.27.6.001 Poel Schadewijk

27.7 Pomp
Openbare drinkwaterpomp op straat of plein.

4.27.7.001 Pomp op de Markt 1 te Eersel
Dorpspomp op de Markt uit 1864, met het wapen van Eersel en in de zijknat het jaartal. Uitgevoerd in hardsteen met bekroning van kleine gebeeldhouwde torens met kantelen in neogotische stijl, overeenkomstig het gemeentewapen van Eersel.[339]
Rijksmonument nr. 14582, CHW. nr. KL030-000383

339 Dams e.a., 1989, 233; Kwinten, 1972, 6; Kolman e.a., 1997.

Afbeelding: dorpspomp op de Markt in Eersel (november 2010)

27.8 Schaapskooi
Stal speciaal voor schapen, meestal op de heide of aan de rand ervan.

27.9 School
Zowel de oude parochieschool, als eventuele Latijnse school, HBS en andere typen.

4.27.9.001 Paapse school te Eersel
1680 vermelding Paapse school. Ligging onbekend?[340]

4.27.9.002 School te Duizel
Er wordt een school vermeld in de jaren 1569-1571. Ligging onbekend.[341] Het zogenaamde kasteel van Duizel aan de Groenstraat staat op de kadasterkaart van 1830 als schoolhuis met tuin genoteerd, met de gemeente Duizel als eigenaar.

4.27.9.003 School van Meesters van Tuyl te Duizel, Meerstraat 4
In 1909 wordt in Duizel een school gebouwd met twee lokalen, een gymnastiekzaal en een woning, kadastraal A-839 en A-840.[342] Nu (1972) andere bestemming.
Een- en tweelaags complex onder zadel- en schilddaken uit 1912. School met vernieuwde raamindeling. De onderwijzerswoning met lagen gele baksteen. CHW. nr. KL030-000402, Gemeentelijk monument.

340 Dams e.a., 1989, 121.
341 Dams e.a., 1989, 78.
342 Dams e.a., 1989, 350.

Afbeelding: Meerstraat 4 in Duizel (Foto wikimedia commons).

4.27.9.004 Oude school te Steensel

Steensel had al een schoolmeester in 1617. De oude school met het schoolhuis stonden bij het kerkhof en werden in 1823 afgebroken. De oude pastorie (nu Joseph Schulteweg) werd in 1823 voor 335 gulden verbouwd tot nieuwe school en schoolhuis. In 1884 werd begonnen met de bouw van een nieuwe school aan de Joseph Schulteweg 12. De school had maar één lokaal.[343]

Foto's in: Dams, A., F.J.P. Huijbregts & J. Spoorenberg, 1989: *Drie Zaligheden: Eersel, Duizel, Steensel : een bijdrage tot haar geschiedenis*, Hapert, p. 348 -.349.

4.27.9.005 School te Steensel, Joseph Schulteweg 12

In de kom van Steensel staat, aan de oostelijke zijde van de noord-zuid getraceerde Joseph Schulteweg, een vrijstaand schoolgebouw met aanbouw, daterende uit respectievelijk 1884-1885. Kort na 1922 is de school tot woonhuis verbouwd, waarbij het enkele hoge klaslokaal in twee verdiepingen is gesplitst. Waarschijnlijk is toen ook de aanbouw aan de zuidoostelijke zijde toegevoegd. Omstreeks 1970 is het belendende woonhuis aan de noordelijke zijde afgebroken, waarbij reparaties aan de noordelijke gevel zijn uitgevoerd. Omstreeks 1980 is de uitbouw uit omstreeks 1922 naar de zuidelijke zijde verlengd. Dit deel van de uitbouw, in gebruik als garage, valt buiten de bescherming.[344]

Het oorspronkelijk eenlaags blokvormige gebouw heeft een globaal vierkante plattegrond en wordt gedekt door een zadeldak met verbeterde Hollandse pannen. De straatgevel telt twee vensterassen en is opgetrokken in handvorm baksteen met een bepleisterde plint. De twee hoge vensteropeningen van het voormalige klaslokaal zijn bij de verbouwing van omstreeks 1922 opgesplitst: beneden zijn gekoppelde vierruits openslaande vensters met drieruits bovenlicht ingezet, terwijl de later ingebrachte tussenverdieping belicht wordt door zesruits schuifvensters. De noordelijke zijgevel is blind, begroeid met klimop en lijkt koud tegen de voorgevel te staan. Tegen de zuidelijke zijgevel, die rijkelijk voorzien is van smeedijzeren muurankers, staat een opvallend portaal op rechthoekige plattegrond, gedekt door een flauw zadeldak met verbeterde Hollandse pannen. De bakstenen gevel is geleed met pilasters en wordt bekroond door een eenvoudig fronton met in laagreliëf opgebrachte geometrische stucversieringen. De voordeur is vernieuwd maar nog gevat in de oorspronkelijke omlijsting met smalle zijlichten en een achtruits bovenlicht. Het portaal wordt aan beide zijden geflankeerd door een dichtgezet venster, over de volle hoogte van het voormalige klaslokaal. Op de begane grond zijn conform de westelijke gevel vensters ingezet. Boven het portaal wordt de kapverdieping belicht door een eenvoudig openslaand venster. De achtergevel is voorzien van een tandlijst en heeft op de verdieping vensters als in de westelijke gevel. Tegen de zuidoostelijke hoek

343 Dams e.a., 1989, 342; Onbekend, *Venster*, 65.
344 Dams e.a., 1989, 212 – 229.

van het gebouw staat een eenlaags bakstenen aanbouw onder zadeldak met muldenpannen. In de westelijke gevel een vernieuwde deur en een gedeeld licht. Op het oostelijke dakschild staat een kleine schoorsteen. Vóór de gevel is een kleine regenput. Het interieur is tijdens de verbouwing tot woonhuis in verschillende ruimten opgesplitst. In de zuidoostelijke hoek bevindt zich sindsdien de keuken.

Het complex is van belang als bijzondere uitdrukking van een culturele ontwikkeling; het is van belang als bijzondere uitdrukking van een typologische ontwikkeling; het object is van belang wegens de architectonische gaafheid van het exterieur.
CHW. nr. KL030-000417
Gemeentelijk Monument.

Afbeelding: School te Steensel, Joseph Schulteweg 12 (foto Google Streetview).

4.27.9.006 Lagere Landbouwschool Eersel, Nieuwstraat 23-25
In 1929 werd de Lagere Landbouwschool van de NCB gesticht. Met directeurswoning. Complex van een- en tweelaags gebouwen onder zadeldaken met verbeterde Hollandse pannen. Gedetailleerd metselwerk.[345]

4.27.9.007 R.K. lagere school Vessem, Servatiusstraat 4a
Traditionalisme/gangschool. Gemeentelijk Monument.

4.27.9.008 School Wintelre, Kerkstraat 3 (3 & 5)
School en woonhuis (zie 4.31.3.086) schoolhoofd. Bouwjaar circa 1880.
CHW. nr. KL115-000639, Gemeentelijk Monument.

345 Dams e.a., 1989, 240 – 269.

Afbeelding: Kerkstraat 3-5 in Wintelre2 (foto Google Streetview).

4.27.9.009 School te Vessem
Lagere school op de hoek Wilhelminalaan-Oude Schoolstraat, nu panden Wilhelminalaan 38 en 40. Inmiddels afgebroken.[346]

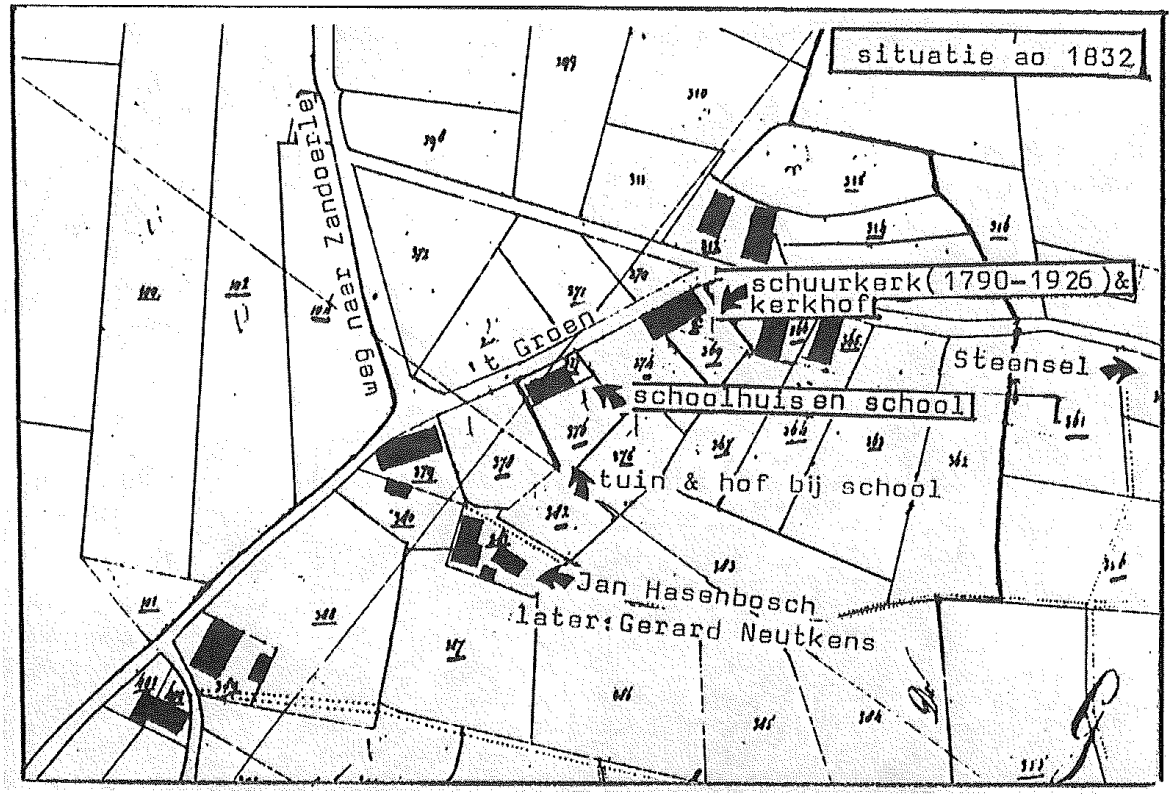
4.27.9.010 School te Wintelre
In 1895 werd een school gebouwd die bestond uit twee lokalen. In 1932 met een lokaal uitgebreid. In 1967 afgebroken.[347]

4.27.9.011 Schoolhuis te Wintelre
In 1828 gebouwd als school-woonhuis. Diende als school tot 1895, daarna woning van het hoofd der school.[348]

4.27.9.012 School te Knegsel, Steenselseweg 5
Schoolhuis, Kempisch dorpshuis uit 1915
Knegsel heeft een schoolmeester in 1617. In 1830 is er een schoolgebouw zonder onderwijzer. Nieuw schoolgebouw wordt gebouwd aan de weg naar Steensel dat op 02-01-1905 in gebruik wordt genomen. In 1928 gaat het openbaar onderwijs over naar het bijzonder onderwijs (katholiek). In 1931 uitbreiding met 1 lokaal.[349] CHW. nr. KL115-000673, Gemeentelijk monument.

4.27.9.013 Schoolwoning te Knegsel
Werd bewoond door meerdere gezinnen, en was in gebruik als achtereenvolgens lijkenhuisje, bivak voor soldaten, in 1897 een jaar gediend als coöperatief boterfabriekje, en in gebruik als pastorie.[350]

346 Smetsers, 1972, 28.
347 Van der Heyden 1983, 48.
348 Van der Heyden 1983, 110.
349 Onbekend, *Venster*,, 65
350 Onbekend, *Venster*, 76

Kadasterkaartje ao 1832. Een beeld van de situatie anno 1832 met op het kaartje aangetekend schoolhuis en directe omgeving.

Afbeelding: Situatiekaartje met school en schuurkerk in 1832 te Knegsel.

4.27.9.014 Meisjesschool te Eersel
Gestart in 1904 o.l.v. de Zusters van Liefde uit Schijndel.[351]

4.27.9.015 School te Steensel, hoek Knegselseweg 2-Eindhovenseweg
School met woning uit 1921.

4.27.9.016 Jacobusschool te Eersel, Dijk
Meisjesschool.[352]

4.27.9.017 Willibrordusschool te Eersel, Postakkers 56
Jongensschool uit 1928. [353]

4.27.9.018 Lagere landbouwschool te Eersel, Nieuwstraat
Oprichting in 1929 van een lagere landbouwschool. In 1932 gebouwd aan de Nieuwstraat. Opgeheven in 1961.[354]

4.27.9.019 Huishoudschool "Maria Regina" te Eersel, Gebroeders Hoeksstraat
R.K. Huishoudschool startte in 1949 aan de Dijk. Het definitieve gebouw werd in 1953 in gebruik genomen aan de Gebroeders Hoeksstraat.[355]

4.27.9.020 HBS, LEAO en MAVO te Eersel, Willibrorduslaan
In een oude sigarenfabriek van H. Prinsen ging in 1957 de HBS, het LEAO-onderwijs en het MAVO-onderwijs van start. Later omgedoopt tot Rythoviuscollege. Er werd later ook een MMS-afdeling en een gymnasiumafdeling aan verbonden.[356]

351 Dams e.a., 1989, 349.
352 Dams e.a., 1989, 351.
353 Dams e.a., 1989, 351.
354 Dams e.a., 1989, 351 – 355.
355 Dams e.a., 1989, 353.

27.10 Sportterrein
Het gaat om sportterreinen van voor 1960, zoals vroege voetbalvelden, tennisbanen, hypodromen en velodromen.

27.11 Straatmeubilair
Oude lantaarnpalen, handwijzers (soms al middeleeuws!), mijlpalen langs wegen.

4.27.11.001 Zwerfsteen te Vessem
Huis van Miek Kriste bij de kerk van Vessem, met op de hoek van het huis een zwerfsteen genoemd de “Steen des aanstoots”.[357]

27.12 Ven
Ven op de heide, in het bos en soms in het cultuurland.

27.13 Ziekenhuis
Aanvankelijk een “hospitaal” in middeleeuwse zin, in de 19e eeuw gaan ze meer op een echt ziekenhuis lijken.

27.14 Volksverhalen
In het kader van de erfgoedkaarten wordt ook enige aandacht besteed aan volksverhalen, ofwel immaterieel erfgoed. Alleen de volksverhalen die duidelijk gekoppeld zijn aan een geografische locatie binnen de gemeente zijn geïnventariseerd. Er zijn ook nog tal van algemene verhalen die niet geografisch te koppelen zijn, waar hier alleen naar de literatuur verwezen wordt.

Noord-Brabant staat bekend om zijn vele streekverhalen, mythen en sagen. Deze bevatten waarheden die tot op de dag van vandaag gelden en weerspiegelen de culturele en maatschappelijke bijzonderheden van de tijd en de streek waarin zij ontstaan zijn. Deze volksverhalen maakten tot voor kort nog deel uit van het collectieve Brabantse geheugen. In tegenstelling tot de rest van Nederland was er in Noord-Brabant lange tijd sprake van een middeleeuws katholicisme met daarin veel volksverhalen, mythen met demonen, heksen, kabouters et cetera. De volksverhalen, sagen en mythen zijn in de 19e en 20e eeuw goed gedocumenteerd, wat betekent dat er op vrij eenvoudige wijze, dat wil zeggen zonder tijdrovend literatuur- en archiefonderzoek, een goed en boeiend verhaal verteld kan worden.

De verhalen hieronder zijn afkomstig van de databank van de KNAW. Deze zijn daar meest geordend op dorpsnaam en daarom is ook langs die ingang gezocht. Hieronder zijn alleen die namen opgenomen, die duidelijk gekoppeld zijn aan een geografische locatie. Er zijn tal van algemene verhalen, of alleen spotnamen, die niet geografisch te koppelen zijn anders dan aan heel het dorp. Die zijn niet opgenomen, net zomin als UFO’s en graancirkels.
Per verhaal staat genoteerd: dorp, KNAW-nummer en naam object. De gegevens over de namen zijn te vinden op http://www.verhalenbank.nl/ , waarin voor @ het KNAW-nummer moet worden ingevuld.

4.27.14.019 Eersel, LYST051, Boksheide, De Gloeijige
De "gloeiige" van Martchen Rijken
De gloeiige was vroeger een landmeter. Bij de verdeling van de hei, zowat 100 jaar geleden, voelde de Boksheide zich misdeeld. Ze dreef toen de landmeter op 'nen eed, die moest gezworen worden op 't stuk, dat volgens de Boksheide aan hen toebehoorde, maar door de landmeter aan de Weebosch werd toebedacht. Toen zwoer de landmeter. Hij zei: " Zowaar als de schepper van hierboven, sta ik hier op de grond van de Weebosch." Dat was een deugniet, die landmeter. Hij had grond van de Weebosch in zijn klompen geschept en 'n lepel, zogezegd een schepper, in zijn muts gestopt. Omdat hij zijn eed had geschonden, moest hij als een "gloeiige" ronddwalen.
(Oud verhaal van Meester Rijken z.g. uit Veldhoven, door hem in zijn handschriften opgetekend; op 80-jarige leeftijd in 1942 overleden. Hij was bovenmeester.)

356 Dams e.a., 1989, 354.
357 Van der Linden, 1980, 120.

4.27.14.020 Eersel, LYST052, 't Hof, Koning Kyrië

Een ontmoeting met "Koning Kyrië", koning van de Kaboutermannekes

Jaon van Guste was weesten turven in 't Haoperts Goorke. Omdat hij het maar nauwelijks kon zien, was hij er mee opgehouden en ging op z'n dooie gemak met z'n vlagzessie op z'n schouder over den Palemsen Dijk op huis aan. Hij had er een pijp bij aangestookt. Zowat ter hoogte van 't Hof in Eersel zag 'ie een eindje van hem af een heel klein manneke aankomen. Jaon meende eerst nog, dat 't een kiendje was, mer toen 't wat dichter bij kwam, zag ie, dat 't manneke heel langen, grijze haren had en een baard tot aan zijn knieën. Toen hij vlak bij was, zei 't manneke vriendelijk goeien avond. Jaon deed dat ook en samen kuierden ze toen aan.

"Hedde veur mijn ook nie 'n pijpke tabak?" vroeg het manneke.

"Ge kunt er wel honderd krijgen," zei Joan gemoedelijk met een lach en haalde z'n tabakszakske uit zijn zak.

Het manneke haalde zijn pijpke uit zijn turksleren jaske en zei terwijl: "Nee, aan één heb ik genog. De ander negen en negentig zijn voor jou."

Jaon liet toen 't manneke uit zijn tabakszakske een pijpke stoppen, haolde zijn tondeldoos voor den dag, ketste vuur en liet 't manneke aansteken.

"Dè ge bedankt bent da weete," zei 't manneke toen, "maar hier moet ik afdraaien, anders kom ik 't aovend nie meer bij mijn vrouwke."

Voor dat 't ventje echter verder ging, wees 't met z'n pijpke op den Duizelsen toren, die ginder wijd boven de mastebomen van het kasteel uitstak.

Hij riep tegen Jaon: "Zeg vriend, den dieë giender zal de kets wel doorstaan, want ik heb 'm zelf gebouwd met m'n mennekes! Ik zal 't u maar zeggen! Ik ben Kyrië, de koning der Kabouters. Toen den toren klaar was, heb ik m'n vrouwke daar in getrouwd!"

Toen was ie weg. Jaon kon 's avonds honderd pijpen tabak tracteren uit zijn tabaksbuiltje!

(Uit Meester Rijken. Zie Meester Rijken.)

4.27.14.021 Duizel, SINBRABSAG015, Eerselsedijk, Rokende kabouter

Hoogst zelden gebeurde het, dat men een kabouter te zien kreeg; en weinigen troffen het zoo als een boer uit Duizel, die een heel gesprek met een kabouter hield. Die boer had den heelen dag in de hei staan turven en keerde in 't schemeruur met zijn "spaai" over den schouder, over den Eerselschen dijk naar huis terug. Zijn rechterhand, over de steel der spa geslagen, hield een aarden doorrookertje vast, waaruit de man vroolijk, dikke, blauwe rookwolken in de lucht blies. Eenige schreden voor zich uit, zag hij op den weg een jongetje drentelen, dat, naar 't hem toeleek, niet ouder kon zijn dan eenige maanden. "Wel", dacht de boer bij zich zelf "die moet er de strijkijzers beter onder hebben staan als mijn jongste, anders zou hij zonder de lei *) nog geen tochten ondernemen." Temee had de boer het ventje ingehaald, en keek hem eens van terzijde aan. Hoe verwonderd was hij echter, toen hij een mannetje voor zich zag met grijze haren en een grijzen ringbaard, dat heel parmantig in zijn "ziep zakske" **) tastte, zijn smoorke voor den dag haalde, en om wat tabak vroeg. "Niet één pijpje, maar wel honderd pijpjes heb ik voor je over, vriendje", zei de goedhartige boer. "Neen", zei de kabouter, "eentje voor mij, de negen-en-negentig andere zijn voor jou." Onder 't voortstappen knoopte de boer een gesprek aan met den kleinen dreumes, en daar hij nieuwsgierig was, gelijk ge wel begrijpen kunt, vroeg hij hem: "Ge hoort zeker in den Kabouterberg thuis?" "Als je nooit verder misraadt, man, dan heb je van de profeten brooden gegeten", antwoordde het ventje. "Zijt ge al oud?" vroeg de boer andermaal. De kabouter had juist vuur geslagen in zijn tondeldoos, stak 't pijpje in den mond en, terwijl hij uit alle macht pafte om 'm aan te krijgen, ging 't antwoord grootendeels verloren, maar de woorden ....."toren"....."zullen 'm den kaats wel staan".... waren duidelijk verstaanbaar. *). 't Kaboutermanneke rookte er nu dapper op los, bedankte den boer heel vriendelijk en ging heen. Nauw had hij eenige schreden gedaan, of hij keerde zich nog eens om, en riep den boer toe, terwijl hij met zijn hand wuifde tot afscheid: "Rook vanavond nog maar eens een flinke pijp." Daarop trippelde hij voort en liet den landman verbaasd staan. Dienzelfden avond nog lekte 't verhaal, van wat onzen vriend weerwaren was, uit, want hij had 't bij zijn terugkomst dadelijk aan zijn vrouw vertelt. De een na den ander kwam opdagen om het nieuws nog eens uit den mond van den boer zelf te vernemen. Ieder mocht stoppen uit de doos, waaruit de kabouter zijn pijpje gevuld had, maar hoe men ook dampte, de doos werd niet leeg. En goeie tabak was 't, hij kwam uit de fabriek van Jan Turken te

Eindhoven. Helaas, den volgenden morgen was de wonderbare tabaksdoos, die de boer voor alle zekerheid onder zijn hoofdkussen had bewaard, heelemaal leeg.

4.27.14.022 Eersel, SINBRABSAG054, Heide tegen Duizel en Steensel, De Gloeiende
In de heide tusschen Eersel, Duizel en Knegsel ziet men bijna elke donkeren nacht de gloeiende gedaante van een mensch. Men zegt, dat toen de Engelschen in deze streken gelegerd waren, een van hun soldaten daar werd begraven. Van dien tijd af tot op dezen dag heeft de gloeiige velen den doodschrik op het lijf gejaagd. De verschijning wordt meestal de "gloeiige Engelsman" geheeten.

Zie ook *SINBRABSAG054b*:
Men verhaalde de sage ook aldus:
Een wever uit Steensel ging jaarlijks om zijn kost te verdienen naar Vlaanderen.
Toen hij weer eens naar huis terugkeerde, werd hij 's avonds op de stille hei door een soldaat der Spanjaarden of Engelschen, die hier toen gelegerd waren, vermoord. Sinds dien tijd spookt de moordenaar op de heide, in gloeiende gedaante.

Zie ook: *LYST029*:
De "gloeiige mens" van Knegsel, in de volksmond genoemd "d'n Engelsman".
Peer van Heensel was in het jaar 1672 op de hoogte van de Driehuis lafhartig vermoord. De moordenaar veranderde in een "gloeiige". Mensen die 's nachts naar de kerk gingen of om andere reden 's avonds laat op straat kwamen praatten er over. Lang geleden reed een brouwersknecht ter hoogte van de Driehuis op versemaan. 't Was heel slecht weer, hardstikke donker en de knecht was bang. "Engelsman, komt me verdommen 'ns helpen!" riep de knecht en mee zat de "gloeiige" voor, bij hem op de "karburrie", en reed mee.
(Mondelinge verhaal van Toontje van Huygevoort te Knegsel, is ± 80 jaar oud en landbouwer. Hij heeft een herberg.)
NB: Gelokaliseerd bij Driehuis, gehucht, Knegsel, Noord-Brabant, maar dat zal wel Vijfhuis moeten zijn.

4.27.14.023 Eersel, SINBRABSAG080, Zanddreef, Geest van vader
Omstreeks 1840 ging de arme bezembinder R. v. G. uit Eersel hei snijden. Nadat hij zijn vracht op de kruiwagen geladen had, rustte hij in de Zanddreef wat uit. Toen hij zijn tocht wilde voortzetten zat de geest van zijn vader, die voor kort gestorven was, op z'n kruiwagen. Hij beval zijn zoon om een beevaart te doen en den armen een brood te geven, want hij had tijdens zijn leven, een belofte niet nagekomen. Daarop verdween de geest, zonder een spoor achter te laten. 2)
NB: geprikt op de Zandbochten. Waar was anno 1840 de Zanddreef in Eersel?

4.27.14.024 Eersel, SINBRABSAG082, bij Kerkhof, Geest van moeder
Arie Jacobs bewoonde in het begin der 19e eeuw een huis, dichtbij het kerkhof van Eersel. Hij had een meid, die elken avond de koeien molk. Op zekeren keer verscheen haar een geest. Zeer verschrikt liep ze naar den pastoor, die haar den raad gaf, het spook te vragen wat het wenschte. Dit deed zij, en de geest antwoordde, dat ze haar moeder was, en verzocht nog een mis voor haar te doen lezen. Toen zij dat beloofd had, drukte de doode, tot teeken van dankbaarheid, haar hand. De pastoor had dat voorzien en haar hand met een doek omwonden en daar stond de hand van den gestorvene duidelijk in den doek geprent.

4.27.14.025 Eersel, SINBRABSAG085, Hees, Paalverzetter
't Zelfde verhaal [grenspaalverzetter, zie Bladel, CBOEK090, Helleneindse Hei, de Gloeijige,] loopt te Eersel. De geest verscheen bij het gehucht de Hees, op de grens van Eersel en Steensel.

4.27.14.026 Eersel, SINBRABSAG130b, Rosheuvel, Kattendans
Anderen hebben 't zelfde beleefd. [de kattendans] Marten Slegers, een pachter, bij den Rosheuvel;. Arnold van der Meyden bij het Jodenkerkhof te Eersel.

4.27.14.027 Eersel, SINBRABSAG130b, Jodenkerkhof, Kattendans

Anderen hebben 't zelfde beleefd. [de kattendans] Marten Slegers, een pachter, bij den Rosheuvel;. Arnold van der Meyden bij het Jodenkerkhof te Eersel.

4.27.14.028 Duizel, SINBRABSAG328, Simonsveld, Bloedende grenskei

Op Simons-veld te Duizel ligt tusschen twee akkers een groote kei, lang geleden daar geplaatst als grensscheiding. De jongens van het dorp speelden hier vaak. Ze liepen dan rond dien kei of sprongen er op, waardoor het wel gebeurde dat het graan platgetrapt werd. Men trachtte de jongens ontzag voor den steen in te boezemen door te beweren, dat er bloed uit vloeide, als men er met een naald of spel (sic) in stak.
NB: De toponiemenkaart van Eersel en Duizel kent géén Simonsveld. Daarom is de plek slechts globaal aangegeven!

4.27.14.029 en 4.27.14.030 Wintelre, SINBRABSAG047 en SINBRABSAG047, Grens met Zeelst, Gloeiende

1) Een man uit Zeelst had om zijn akker te vergrooten, heimelijk den grenspaal tusschen Zeelst en Wintelre, verplaatst. Toen over de grensscheiding tusschen beide gemeenten twist ontstond, werd de boer door het bestuur van Wintelre ondervraagd, waar de grensscheiding was. Hij stak in zijn klompen Zeelstschen grond, en ging dan met de heeren mee; toen hij goed en wel op Wintelre's gebied was, zwoer hij nog dat hij op Zeeltschen grond stond. Na zijn dood moest hij tot straf voor dien valschen eed, in gloeiende gedaante rondwaren langs de grenzen, die hij veranderd had.
2) De gloeiende mensch rust onder de steenenschoor, een overwelfde duiker in de Bestsche scheidsloot, een balschot van de Mispelhoeve, te Acht, en komt van daar 's nachts dikwijls op. Een van de broeder Egemans, die op de Mispelhoeve woont, had in waterjaar 1816 in de vennen gevischt, toen hij, in den donkeren avond, den gloeienden mensch, vijf voetstappen voor zich uit, den weg langzaam zag overglijden. Hij was heel bang, maar door het water werd hem het vluchten belet, zoodat hij zich wel een kwartier achter een mastbosch moest verschuilen.
3) De gloeiende mensch was een langwerpige, donkere kegel, zoo dik en zoo hoog als een jongen van tien jaar, van boven met een lichtje, als van een lamp.
4) Anderen hebben 'm nu eens grooter, dan weer kleiner gezien; hij volgt niet altijd denzelfden weg, maar meestal ziet men hem in het gehucht Acht bij den grenspaal van de vier gemeenten Oirschot, Woensel, Vessem en Zeelst.

NB: opgegeven plek is die van de grenspaal “tiendpaal” die in cultuurland staat, nabij een ooit betwist gebied. Maar: Zeelst grens nergens aan Wintelre, dit is de grens Wintelre – Oerle!
Bij verhaal 2 hoort de plek 155250, 386900 (duiker grens Best in Ekkersrijt, buiten de 9 gemeenten); bij verhaal 4 hoort de plek 152830, 385900 (grenspaal Oirschot, Zeelst, Vessem; Woensel strekt zover helemaal niet)

27.14. 031 Knegsel, SINBRABSAG199, Klotkuil, Verzonken klok

Ten noorden van Veldhoven, in de richting van Knegsel ligt de "Klokkenkuil", waar, zeer lang geleden een torenklok in verzonken is. In den Kerstnacht, om twaalf uur, laat ze één enkele slag hooren. Een vrouw uit den omtrek liep eens langs den kuil en riep: "Oeike" - zoo heet de klok - "doe een mirakel." Oogenblikkelijk kreeg het wijf een stijven hals, waar ze nooit meer afgekomen is.

27.14. 032 Knegsel, SINBRABSAG204, Klotkuil, Verzonken klok

De "Klokkuil", onder Zitterd, een gehucht van Veldhoven, is een ondiepe, ronde kuil, die gewoonlijk droog staat. Diep in den bodem is de groote klok van Steensel verzonken. Dat kwam zoo: "In den Franschen tijd" hebben de soldaten die klok uit den toren geroofd, om er kanonnen van te gieten. De kar, waarop ze de klok geladen hadden, bleek niet bestand tegen 't gewicht van zoo'n gevaarte en midden op de hei brak de as. De klok rolde er uit en zonk 'n beetje in het zand weg. De soldaten groeven rondom den grond weg om zoo einden hout onder de klok door te werken, waarmee men haar zou tillen op een zwaardere wagen, die ze ondertusschen van een boer genomen hadden. Maar - en dat is het vreemde van het geval - hoe dieper men groef, hoe dieper de klok wegzonk en zoo ontstond de "Klokkuil". En als ge durft, dan moet ge maar in den Kerstnacht, om twaalf uur, gaan luisteren, dan hoort ge de klok in den kuil luiden.

Het betreft de Klotkuil, ook wel genoemd Klokkuil aan het begin van een beekje in de akkers tussen Oerle en Veldhoven, op de oude gemeentegrens. De plek ligt dus buiten de gemeente.
NB: betreft de Klotkuil, ook wel genoemd Klokkuil aan het begin van een beekje in de akkers tussen Oerle en Veldhoven, op de oude gemeentegrens. De plek ligt dus buiten de 9 gemeenten.

4.27.14.033 Duizel, SINBRABSAG003, Toren, kabouters
Ook wordt van sommige oude gebouwen vertelt, dat kabouters ze hebben opgetrokken. In vroegeren tijd hebben ze menigen nacht aan den toren van Duizel gewerkt.

4.27.14.034 Steensel, SINBRABSAG033, Steelsel, Haspelkuil
Ongeveer halfweg tusschen Steensel en het gehucht het gehucht den Stevert (Steenvoort) vindt men een diep gat, dat van oudsher door het volk haspelkuil wordt genoemd. In die kuil woonde vroeger een kaboutervrouwtje, die des nachts het gesponnen garen der omwonende boerinnen haspelde. Langen tijd geleden verdween het wijfje, in 1860 wisten ouden van dagen er nog van te vertellen. Zij hadden het van hun ouders en grootouders, die haar goed gekend hadden en hoog opgaven van haar gedienstigheid. Toch was iedereen bang voor het vrouwtje, omdat het zoo afzichtelijk leelijk was, al deed het ook niemand kwaad.

4.27.14.035 Steensel, SINBRABSAG209, Het Goor, Verzonken klok
Andere kerkklokken liggen verzonken in de Breeput in de heide onder Westerhoven; in de Doodenput te Luiksgestel; in de Dieprijt te Strijp; in het Malpieven onder Borkel; in het Goor te Steensel; in het Klokven, dat in de heiden ten Oosten van Leende ligt; in het Rondven te Dommelen; en in de Matjes te Zundert (Achtmaal).

27.14.036 Vessem, LYST175, Toterfout-Halve Mijl, Kattendans (151500, 381000)
Andere verhalen over het "aovondspel" der heksen, als katten vermomd, spelen zich alle af op grafheuvels, zoals tussen Oerle en Vessem.
De grötvaoder van Janus Adriaansen mos 's aoves nog laat mee perd en kaar na Oers (Oerle). Toen ie de Halve Mijl verbè was zag ie aon zenne rechse kant opeens 'nen troep grote katten; 't waren heksen die daor 't aovendspel vierden. Hij kos nie meer trug en lee de schaaiplank over 't perd dè op 'ne vierklets veuruit schoot. Mee kwam er 'n heks op 'em afgeschoten, mèr hij trok ze' knipmes en gooide zo hard es ie kos.
Pas bè 't eurste huis van den Totefaat hiel ie 't perd in. Hij sprong nog rèrend va' schrik de kaar af en rammelde aon de deur toe de-ter iemes open kwam doen. 't Was een aaw wèfke mee 'ne grote witten doek um derre kop wor 't bloed nog deurhenne kwam. "Ès g'uw mes trug wilt hewwe," zee ze, "dan zulde moete zuuke bè de lesten berkenboom vèùr 't leupke" (dè was krek de plak wor ie ze kniepmes gegooid hoi). Gleuf mèr dè't ie eweg woow toen ie dè heurde, want 't was de heks die-tie mee ze mes grokt hoi. Ge zult misschien nie geleuve dè 't echt gebeurd is mèr m'n eige greutmoeder heget nog dik van d'r aaw lui heure zegge: "Te Halver Miele is 't aovendspiele."

4.27.14.037 Knegsel, SINBRABSAG265, Mirakelkuil, bron
Op zijn reizen is de heilige Willebrord vaak door ons gewest getrokken, waar vele edelen hem hunne bezittingen geschonken hebben. Ook wanneer hij van zijn bisschopsstad Utrecht naar Echternach ging, naar de abdij waar hij later begraven werd, moest hij door de Meierei reizen. De overlevering weet nog veel van den heilige te verhalen.
(…)
De Willebrordusput ten zuiden van Veldhoven, nabij het Groote Goor, is om[s]treeks 1890 door de ontginning der heide verdwenen. 't Zelfde lot trof het Mirakelkuiltje te Vessem, dat ontstaan was op het gebed van den bisschop, en waarvan het water de oogziekten genas.
Zie ook www.meertens.knaw.nl/bedevaart/extra/**Vessem**-Willibrord.doc *ook:* SINUTSAG089
NB*:* De daar aangewezen plek is een duingebiedje waaruit, zo blijkt uit AHN, hoeken uitgegraven zijn. Vermoedelijk verdween daarbij ook dit diepe vennetje.
Knegsel, gemeente Vessem, Wintelre en Knegsel, NB

Locatie: verdwenen waterkuil langs weg naar Vessem
Bisdom: 's-Hertogenbosch

Cultusobject: mirakelkuiltje
Datum: geen
Periode: ? - 1920

In Knegsel bevond zich vroeger een zogenoemd mirakelkuiltje. Men haalde er water dat gebruikt werd voor de genezing van kwalen als ontstoken ogen, ontstoken benen en wondjes in het algemeen. Of het water ook door mensen van buiten Knegsel werd gebruikt is niet bekend. Omstreeks 1920 werd de geneeskracht niet aan een bepaalde heilige toegeschreven.

Topografie
- Ten westen van Knegsel, waar de weg rechtdoor naar Vessem voert en linksaf naar Eersel, lag vroeger een driesprong van zandwegen. Tussen de weg naar Eersel en die naar Vessem bevond zich nog de weg naar Hoogeloon. Hoogstwaarschijnlijk is een doodlopend karrespoor in het bos tussen de bestaande wegen hiervan een overblijfsel. Tussen dit zandpad en de bestaande weg naar Vessem moet het mirakelkuiltje gelegen hebben, dat men bereikte vanaf de Vessemseweg. Langs die weg bevond zich nog een slootje en een fietspad; dan begon een bos van grove dennen. In de kuil, die een doorsnee van enkele meters had, stond altijd water; het leek daar omhoog te borrelen. De randen van de kuil waren drassig, middenin was het diep - een kind kon erin verdrinken. Een wandeling in het bos heeft niets opgeleverd. Het hele terrein is geaccidenteerd, maar geen enkele kuil ziet er duidelijk anders uit dan de overige.

Cultusobject en verering
- Het water uit het mirakelkuiltje, dat zeer helder was, werd gebruikt ter genezing van b.v. ontstoken ogen of benen, of voor wondjes. Men waste er de plek een paar keer per dag mee, en bad daarnaast om genezing.
- De plaatselijke heemkundekring weet niets meer dan hetgeen hier is vermeld. De mondelinge getuigenis van mevrouw van Gerwen is de enige bron die voor het Knegselse putje is gevonden.
Er kan dus vooralsnog geen bedevaart worden aangenomen.

Bronnen
Nergens een verwijzing gevonden, o.a.: Jacob van Oudenhoven, Beschryving der stadt en Meyere etc. (1649, 1670) niets; Hanewinckel (1800, 1803) niets; W.C. Ackersdijck (1838) noemt een aantal Willibrordputjes, niets over Knegsel;
A.J. van der Aa, Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, (1848) niets; Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch (1872) niets;
PJMI-BiNdossier; mededeling van mevr. A.M. van Gerwen uit Aalst-Waalre. Zij werd in 1909 geboren in Knegsel. Haar vader was hoofd der school.

4.27.14.038 Bedevaart H. Antonius Abt te Knegsel
In de jaren 1930 werd Knegsel een actieve bedevaartplaats met verering van de H. Antonius Abt. Er vonden paardenzegeningen en kinderzegeningen plaats. In de jaren 1960 verdween de belangstelling.
Cultusobject: H. Antonius Abt
Datum: 17 januari; eerste zondag in juli
Periode: 18e eeuw (?) - 19e eeuw (?) / na 1900 - ca. 1965
Locatie: Parochiekerk van de HH. Monulphus en Gondulphus
Adres: Steenselseweg 4, 5511 AG Knegsel
Gemeente: Eersel
Provincie: Noord-Brabant
Bisdom: 's-Hertogenbosch
Samenvatting: Volgens een in 1900 opgetekende mondelinge overlevering bestond er in Knegsel in vroeger tijd een verering van de H. Antonius Abt. Men sprak van een wonderbaarlijke gebeurtenis in de 18e eeuw en een kleine bedevaart in de 19e eeuw. Pastoor Houbraken maakte in de jaren dertig van de 20e eeuw van Knegsel weer een actieve bedevaartplaats met een broederschap, paardenzegening, kinderzegen en processie. In de jaren 1960 verdween de belangstelling voor de cultus.

4.27.14.040 De hardlooper te Eersel

Lenaard Vervest, op het gehucht Heestert te Eersel woonachtig en aldaar in 1829 overleden, bezat het vermogen om verbazend spoedig en lang achtereen te kunnen gaan of loopen, waarom hij dan ook den naam van hardlooper droeg.
Omtrent 50 jaar geleden, ging hij eens, met het voornemen om ossen te koopen, naar de merkt te Neerpelt, doch daar hij er geene van zijne gading vond, verliet hij om 10 ure deze plaats, na zijne schoenen uitgetrokken te hebben, nam te zijnen huize met der haast eenige verversching en liep naar Oosterwijk, waar hij op de merkt op half één des middags reeds beesten had gekocht. Hij keerde nog denzelfden dag huiswaarts en had daarin ongeveer 18 uren afgelegd. Veel dergelijke zaken worden van hem, en in waarheid, verhaald, die ik niet onder de 'sagen' zou opnemen, ware het niet, dat sommige lieden zijne verwonderlijke vlugheid allèèn kunnen gelooven, omdat zijne vrouw hem daarbij 'gelicht', d.i. op eene onzichtbare of tooverachtige wijze zal geholpen hebben.
NB: Lenaart Vervest was in 1830 eigenaar van de hoeve De Heestert. Die hoeve (zie 4.31.2.006 en 4.18.3.006) ligt aan de oude grote weg van Eersel naar Postel en verder.

Een kleine greep uit de beschikbare literatuur over Brabantse sagen en mythen:

- W. de Blécourt, *Volksverhalen uit Noord-Brabant* / samengest. door; [geïll. door Harry van Lunenburg] (Utrecht 1980)
- D.J.W. Teding van Berkhout , *De erwtenman en andere volksverhalen uit Noord-Brabant* (Utrecht 1996)
- J.R.W. Sinninghe, *Brabantsche volkshumor* (Schevingen 1934)
- J. Kleijntjens & H.H. Knippenberg, *Brabantsche sagen*, met teekeningen door A.C. Ninaber van Eijben (Leiden 1926)
- M.J.G. de Jong, *Volksverhalen uit Noord-Brabant* (Den Haag 1972)
- J.R.W. Sinninghe, *Noordbrabants sagenboek* (Den Haag 1964)
- H. Kunst, *Brabantsche sagen* (Turnhout 1934)
- J. Wauters, *Klein-Brabants sagenboek*, Reeks: Jaarboek van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant Vzw. jrg. 39
- V. Cleerdin, *Brabantsche sagen* (’s-Hertogenbosch 1922)

27.15 Gasthuis

Een gasthuis was in de middeleeuwen een instelling waar zieken en ouderen verpleegd en verzorgd konden worden. Later werd onder gasthuis ook verstaan een hofje: een aantal huisjes rondom een binnenterrein, bedoeld voor bijvoorbeeld leden van een bepaalde kerk of andere doelgroepen zoals reizigers. Oirschot heeft veel gasthuizen en hofjes gekend. Aanvankelijk werden gasthuizen gebouwd door de kerk of gesticht door een bisschop. Met de opkomst van de burgerij in de Late Middeleeuwen werden gasthuizen ook door leken gesticht.

27.16 Kiosk

4.27.16.001 Kiosk te Vessem

De fanfare St. Cecilia verzocht in 1919 de gemeente om een kiosk te mogen plaatsen in het centrum van het dorp. De kiosk werd gebouwd op gemeentekosten onder de voorwaarden dat leden van de harmonie de nodige arbeid zouden verrichten en dat de kiosk eigendom werd van de gemeente. Centraal in het dorp stond sindsdien de kiosk. Op het dorpsplein was de muziekkiosk beeldbepalend gedurende een halve eeuw, totdat zij in 1963 instortte. In 2005 werd in kader van het Centrumplan te Vessem tevens de openbare ruimte heringericht. Het herinrichtingsplan werd door de welstandcommissie genomineerd voor de welstandsprijs Noord-Brabant in de categorie historische context.[358]

4.27.16.002 Kiosk op de Markt te Eersel

Eerste kiosk in hout zonder overkapping. Circa 1920 ijzeren kiosk op stenen onderbouw. In de oorlogsjaren verwijderd.[359]

358 Beex, 2005.
359 Kwinten. 1972, 20; Kwinten, 1972, 21.

27.17 Waterput

4.27.17.001 Waterput brouwerij[360]
Gelegen aan de Nieuwstraat van de voormalige bierbrouwerij Het Hert. In 2005 werden hier twee waterputten aangetroffen bij bouwwerkzaamheden, zie ook onder archeologie. Het is niet duidelijk of hier bovengronds iets van is teruggebracht.

Afbeelding: De binnenzijde van de nog bestaande waterput.[361]

27. 18. Bank

4.27.18.001 Boerenleenbank Eersel
1902: Oprichting boerenleenbank Eersel, eerst aan huis kassier, 1959 nieuwbouw bank aan de Dijk, 1968 nieuw complex aan de Markt, 1988 nieuwbouw op terrein van de voormalige Lagere Landbouwschool aan de Nieuwstraat.[362]

4.27.18.002 Boerenleenbank Steensel
1913: Oprichting boerenleenbank Duizel-Steensel. Eerst aan huis kassier. 1969 nieuw kantoor Duizel, 1965 bankgebouw Steensel.[363]

4.27.18.003 Boerenleenbank Vessem
1958 bouw huis met boerenleenbank aan de Wilhelminalaan.[364]

27. 19. Winkel

4.27.19.001 Bakkerij. Wintelre, Willibrordusstraat 43
1889 bouw bakkerij en kruidenierswinkel in het pand van molenaar Coolen.[365]

27. 20. Gemeenschapshuis

27. 21. Herberg

4.27.21.001 Wintelre, Café "de Kroon"

360 W. Thijssen, Waterputten in de Nieuwstraat in Eersel, *Rosdoek Nr. 117*, maart 2006, p.19-23.
361 W. Thijssen, Waterputten in de Nieuwstraat in Eersel, *Rosdoek Nr. 117*, maart 2006, p.19-23.
362 Dams e.a., 1989, 295.
363 Dams e.a., 1989, 295.
364 Biggelaar e.a., 1993, 95.
365 Biggelaar e.a., 1993, 151.

Bestond al in het midden van de 19e eeuw. Heette later café “De Huif”. In 1971 gesloten, nu (1983) woonhuis.[366]

4.27.21.002 Wintelre, Café Valkenhorst
In 1932 gebouwd. De naam Valkenhorst verwijst naar het voorkomen van valken die valkenier Mollen uit Valkenswaard hier ving. In 1982 afgebroken i.v.m. de uitbreiding van vliegveld Welschap.[367]

4.27.21.003 Wintelre, Bijsterveld: Café “Jagersrust”
Gelegen op Bijsterveld. Bekend vanwege het schieten op de boom.[368]

4.27.21.004 Wintelre, Veneind: Uitspanning “de Caves”
Puinresten in de grond.[369]

Afbeelding: op de locatie waar de oude herberg Caves stond, is inmiddels een golfbaan aangelegd (november 2010).

4.27.21.005 Wintelre: Wintelresche Hut
Bestond al in 1826. Ook wel armenhoef genoemd, omdat behoeftige mensen hier werden ondergebracht. Stond aan de Oirschotsedijk 5.[370] “Hutten” waren herbergen en/of tolhuizen die langs belangrijke doorgaande wegen lagen. De Steenselse en de Wintelrese Hut lagen buiten de dorpen en fungeerden als pleisterplaatsen.[371]

366 Van der Heyden, 1983, 290.
367 Van der Heyden, 1983, 290.
368 Van der Heyden, 1983, 296.
369 Biggelaar, 2001, 6.
370 Bijnen 1990, 184; Van der Heyden, 1983, 288.
371 Theunissen & Theunissen, 2003, 4.

Afbeelding: Wintelrese Hut aan Oirschotsedijk 5 Google streetview).

4.27.21.006 Oerlese Hut
Oirschotsedijk 52-52c.

Afbeelding: De Oerlese Hut anno 2020 (foto Google streetview).

4.27.21.008 Eersel, café "Het dorstige hert"
In 1893 begon brouwer-herbergier Arnold Wijnen met het opkopen en afromen van melk in zijn café "Het dorstige hert". Maandelijks kwamen de boeren hier bijeen om af te rekenen en bier te drinken. In de volksmond heette dit gezelschap de "Zwiersguld". Zwiers is het Kempisch woord voor ondermelk.[372]

27.22 Hotel/restaurant

372 Wintermans, 1995-1996.

Thema: 28 Grondstofwinning

Onder grondstofwinning valt naast turfwinning ook zandwinning, klei- en leemwinning en drinkwaterwinning. In ieder dorp werd echter weldegelijk turf gegraven, maar dan door de inwoners zelf en in relatief kleine veenvoorkomens in vennen, broeken, goren, langs beken etc. In de Tweede Wereldoorlog werd hier soms nog turf gestoken. De turf werd per kar naar de boerderij gebracht. Dat turfgraven levert oneffen terrein op, dichtgroeiende boerenkuilen, misschien “Peelbanen” (of hoe die ter plaatse ook mogen heten). Bij boerderijen kun je een turfhok aantreffen.

Dat leidt tot de volgende indeling:

Turfwinning
boerenkuil: onregelmatige ééndagsput in het veen, meestal in verlandende of verlande vorm
peelbaan: weg tussen de boerenkuilen door dieper het veen in.
turfhok: opslagplaats voor turf op boerenerf.
turfvaart: kanaal voor turftransport, met wegen en bomen erlangs, sluizen en bruggen, spoelkolken en wisselvakken.
moerput: laagte ontstaan door grootschalige turfwinning.

Zandwinning
uitgelaagd perceel: meestal niet meer dan één meter verlaagd perceel. De “rooie grond” is er uitgehaald, de oude teeltlaag is daarna teruggezet.
zandwinput: grote en diepe zandwinning met machines. Ook: zandwinning voor de aanleg van de 17e-19e eeuwse “dijken”, rechte wegen over de hei.
stuifzandwinning: plaatsen waar zand werd gehaald uit stuifzandgebieden/heuvels.

Klei- en leemwinning
leemput: kuil waaruit klei of leem gehaald is voor steen- of pottenbakkerij, het besmeren van wanden of maken van vloeren.
steenoven: steenbakkerij ten plattelande
droogloodsen: loodsen waarin gevormde stenen drogen voorafgaand aan het bakken. Ook genaamd “geleeg”.

Waterwinning
waterputtenweg: weg langs de waterputten
pompgebouw: gebouw met pompen en zuiveringsinstallaties voor de waterwinning.
watertoren: verhoogd waterreservoir van de waterdistributie. Komen ook voor op bedrijfsterreinen.

Viskwekerijen
visvijvers: complexen van vaak drie aaneengeschakelde visvijvers op de hei of op landgoederen, waarin vis gekweekt wordt. NB: ook de molenkolken leverden vis, maar die werd door de watermolenaars verschalkt.

28.1 Boerenkuil

28.2 Peelbaan

28.3 Turfhok

28.4 Turfvaart

28.5 Moerput
In de archiefstukken over het natuurgebied Kroonven – Klein Kroonven en Tjopvenneke (onder Bladel) wordt gesproken over turf, steekturf, klot, moer en heideturf. Dit veenmateriaal bestaat uit afgestorven plantenresten die zijn samengedrukt tot een bruine soms zwarte massa. Meestal bevat

het veenmateriaal ook zand en stof. Het veen dat nu nog in het Kroonven voorkomt is donkerbruin tot zwart en is ook zandig. Als er veel zand in het veen zit is de kwaliteit natuurlijk minder en was deze minder waard voor de verkoop. Op één plaats in het Kroonven is nog veen achtergebleven precies op de plaats waar de boomstronken zitten, waarschijnlijk was het te arbeidsintensief om ook dit deel te ontvenen.[373]

Met heideturf werd bedoeld de heideplaggen uit de laag gelegen vochtige delen in het heideterrein, vaak dopheideplaggen. Deze plaggen bevatten veel humus en konden na het drogen als brandstof worden gebruikt. Met heideschalen worden de gewone heideplaggen bedoeld, deze werden in de potstal gebruikt en later vermengd met mest werd dit materiaal op de akkers uitgestrooid (plaggenbemesting). Klot werd als goede turf beschouwd. Deze werd onder uit de vennen gebaggerd en op de kant gedroogd en aangestampt. Moer is de algemene benaming voor de veenlaag of een veengebied.

Grootschalige turfwinning zoals in westelijk Noord-Brabant of De Peel heeft in Eersel nooit plaatsgevonden. Wel werd door de boeren turf uit heidevennen gehaald. Dat liet laagten na die we hier bespreken onder “Moerput”

4.28.5.001 Klotputten
Tot het heidegebied den Grooten Aard behoorden de zogenaamde Klotterputten, ofwel een moer waaruit turf werd gestoken. De Klotputten lagen onder het Eerselse gehucht Boksheide.[374]

28.6 Uitgelaagd perceel

28.7 Zandwinput

4.28.7.001 Ter Spegelt, afgraving
Eersel, Postelseweg 88. [375]

4.28.7.002 E3-strand, afgraving
Eersel, Buivensedreef 10.[376]

4.28.7.003 Visvijver, afgraving
Duizel, Biesvendreef.[377]

28.8 Stuifzandwinning

28.8 Leemput

28.10 Steenoven
In Steensel bleven de steenovens de naam van de plaats eer aandoen. De bekende schrijver Hanewinkel, schrijft in 1799:

> ‘Dat er "in het kleine Dorpjen Steensel niets bijzonders" is "als eene Steen- en Pannenbakkerij". Enkele jaren later (1803) is hij in een andere publicatie iets complimenteuzer, als hij vertelt, dat men in Steensel, "bevattende 267 Inwoners", "ene schone Steenbakkerij" vindt, "waarin goede pannen en Tegels worden gebakken".’[378]

373 Van Kessel en Roijmans, 1993, 10-15.
374 Panken & Van Sasse van Ysselt, 1900, 56.
375 Dams e.a., 1989, 21.
376 Dams e.a., 1989, 21.
377 Dams e.a., 1989, 21.
378 Van der Heijden,1966, 38.

28.11 Droogloodsen

28.12 Waterputtenweg

28.13 Pompgebouw

4.28.13.001 Pomphuis Eersel
In Eersel stond bij de Eerselse wissel op de Dalemsedijk een pomphuis waarmee locomotieven van water werden voorzien.[379]

28.14 Watertoren

28.14. Watertoren

28.15 Visvijvers
De woorden wijer en vijver zijn allebei afgeleid van het Latijnse woord vivarium, dat letterlijk betekent: "plaats om iets in leven te houden". Dit iets was meestal vis. Vis was in de Middeleeuwen en nog lang daarna een zeer belangrijke voedselbron, wat nog extra werd benadrukt door de talrijke vasten- en onthoudingsdagen waarop het gebruik van vlees was verboden. Vis was dan een volwaardig en eiwitrijk vervangingsmiddel. In kloosters en abdijen kende men nog veel meer vasten- en onthoudingsdagen. De abdijen hielden daar rekening mee door de aanleg van een vijvertje bij de pastorieën die meestal omgeven waren met een "vest", waarin ook vis werd gekweekt. Voor grotere kwekerijen hadden de abdijen wijers aangelegd. Meestal gebeurde dat op de heide, dus buiten het agrarisch gebied van het dorp. Dit terrein werd dan door de hertog beschikbaar gesteld.[380]

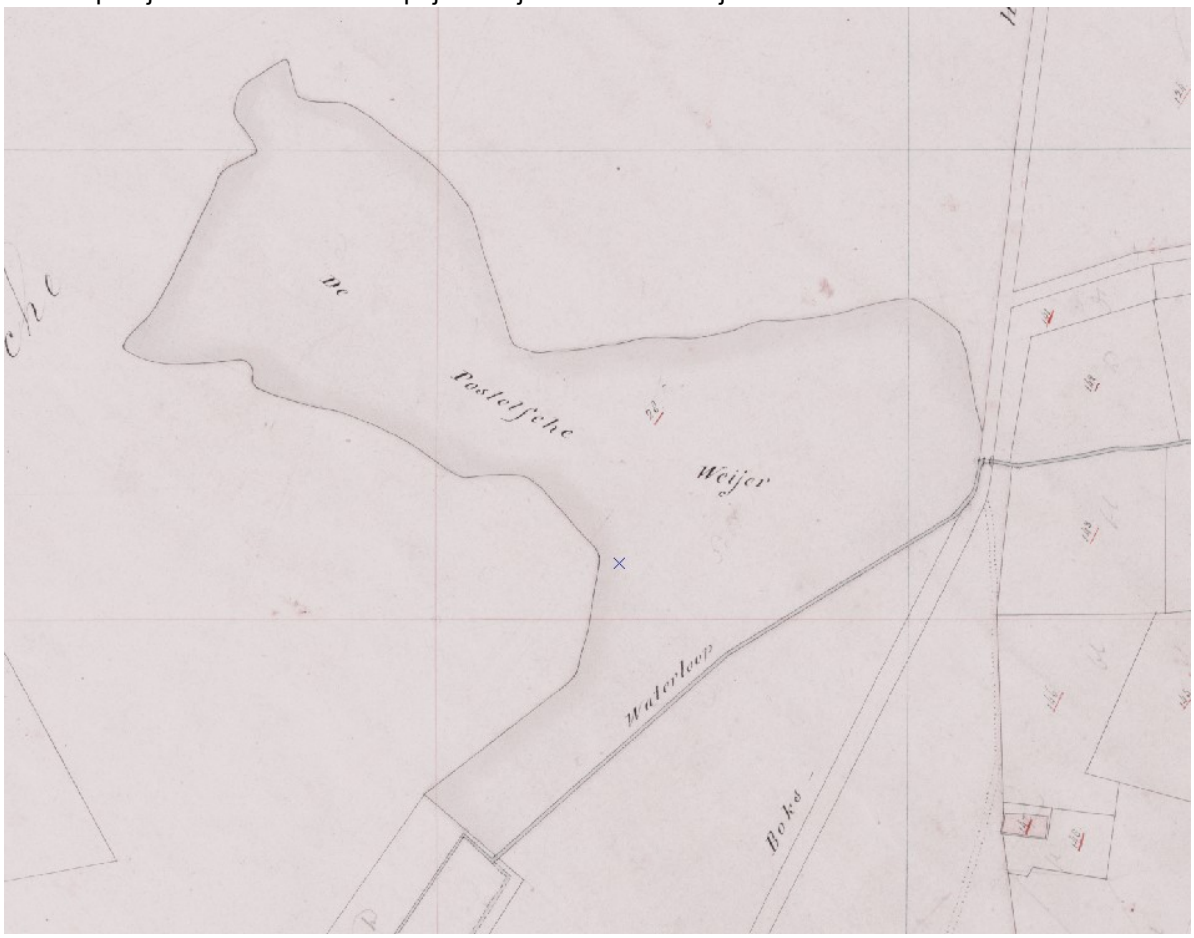
Bij Wintelre komt de naam “Vismarkt” voor. Alhoewel de kadasterkaart van 1830 de naam in de akkers schrijft, zal die naam wel behoren bij een langwerpig driehoekig plein aan de huidige Groenstraat. Wat moet vis hier op de markt? Rond 1800 schreef men echter: “Dit dorp is houtrijk en levert lekkere visch op uit de vennen, welke tusschen deze plaats en Oirschot gevonden worden.” Het zal dus om vis uit die vennen gaan![381]
In de Kempen wemelde het op de heide van de vennen, grote en kleine. Die vennen werden blijkbaar soms echt ingericht tot viskwekerij. De middeleeuwse visvijvers, waartoe de Postelse Weier gerekend moet worden, bestonden uit een reeks bassins. Eén voor de kweek, één voor het bewaren van volwassen vis en bij verdere differentiatie van het bedrijf nog meer bassins. Drie bassins was niet ongewoon en dat lijkt ook de situatie bij de Postelse Weier te zijn: De Rost, de Hoge Weier en de Postelse Weier zouden dan de drie bassins zijn. Zo’n differentiatie is vijftiende-eeuws. Een typische vissoort voor dergelijke complexen was de Karper, maar men kweekte ook wel andere vissoorten zoals Snoek. De Karper is van oorsprong Oost-Europees, maar werd door de monniken naar het westen gebracht.[382] Niet alleen Postel had zijn visvijver. Ook het klooster Ten Hage in Eindhoven had hier twee visvijvers. In 1646 was de ene “genaemt Goirrijt met sijnen gront ende walle daer aen gelegen streckende aenden goeden ter halver mijlen.” Het convent had nog een vijver, de Mortel, gelegen “in de goeden ter halver mijlen.” In 1766 bezat het klooster er blijkbaar nog één ven, genaamd “het Weijerke”. In 1796 probeerde men deze visserij nog te verpachten, maar niemand deed een bod.[383]

4.28.15.001 Visvijver te Steensel, St. Lucijweg
Visvijver genaemt de Vlaes, wordt verkocht in 1788 aan de Roomsche Gemeente van Steensel ten gebruike van de pastoor. Gelegen nabij de toren waar nu de St. Lucijweg is.[384]

4.28.15.002 Postelse Weijer

379 Kakebeeke, 1985, 56.
380 Beex, 1987.
381 Leenders, 2005.
382 Renes, 1991.
383 Leenders, 2005.
384 Onbekend, 1975.

Vennenpartij in het dal van de Dieprijt. Visvijvers van de abdij Postel.

Afbeelding: De Postelse weijer op de kadasterkaart van 1830; deze lag aan de Boksheidsedijk.

4.28.15.003 Wijers bij Broekeneind

Tussen de perceelsnamen op de vroegere heide bij Broekenseind zijn de namen "Grote Hoef" en "Voorste en Achterse Wijer" nog te lokaliseren. Een klein gedeelte van de voorste wijer is nog herkenbaar in een bosperceel dat met een sloot en dijken is omgeven. De rest is bij de ruilverkaveling verdwenen. Het bos staat in de winter nog meestal onder water. Volgens omwonenden kon men er tot in de jaren dertig paling en snoek vangen. Enkele percelen in de vroegere wijers hebben nog de naam beemd en herinneren aan de ontginning van de vroegere rentmeester.

Een oudere naam in het gebied van de vijvers is de "Laarvelden" of "Latersvelden". De wijers bij Broekenseind stonden in verbinding met het riviertje dat bij de Biestheuvel onder de weg door stroomt (den Ezel). Van hieraf loopt het langs de noordkant van Hoogcasteren naar "de Stroom" of Kleine Beerse.'[385]

28.16 Vismarkt

4.28.16.001 Vismarkt Wintelre

Te Wintelre, halverwege de oude en nieuwe kerk, lag een verbrede straat of plein met enige bebouwing, genaamd De Vismarkt. Alhoewel de kadasterkaart van 1830 die naam in de akkers schrijft, zal die naam wel behoren bij een langwerpig driehoekig plein aan de huidige Groenstraat. Wat moet vis hier op de markt? Rond 1800 schreef men echter: "Dit dorp is houtrijk en levert lekkere visch op uit de vennen, welke tusschen deze plaats en Oirschot gevonden worden." Het zal dus om vis uit die vennen gaan!

[385] Van Limpt, 2009.

Thema: 29 Industrieel

De streek kende vanouds al allerlei plattelandsindustrie die aansloot bij de agrarische maatschappij. Later is daar moderne, zelfs mondiaal gerichte, industrie bijgekomen. Die ontwikkeling moet door de CHI ook in beeld gebracht worden, zodat ook de Industriële archeologie gevoed kan worden met informatie.

De schrale akkers op de dekzanden leidden in Kempenland, net als in de hele Meierij, in bepaalde perioden tot een hard en armoedig bestaan. Het bekende schilderij 'De Aardappeleters' van Vincent van Gogh, die een tijd in Nuenen woonde en werkte, herinnert hieraan als ook volkse gezegden als: 'Wat luiden de klokken van Duizel? Erremoei, erremoei ...' Het armoedige boerenbestaan zorgde voor een grote uitstoot van arbeidskrachten en de permanente noodzaak tot huisnijverheid. Door de goedkope arbeidskrachten ontstonden in de loop van de 19de eeuw vestigingen van arbeidsintensieve nijverheid als sigarenmakerijen en leerlooierijen. Hieruit groeide een sterke industrialisatie, zowel geconcentreerd in de snelgroeiende steden Tilburg, Eindhoven en Helmond, als verspreid in omliggende industriële kernen als Goirle en Geldrop.[386]

29.1 Arbeiderswoning/Ambachtswoning

Bij een arbeiderswoning gaat het om een enkele losse woning bij een bedrijf, niet om complete wijken, want dan valt het onder thema woonwijken.

29.2 Brouwerij

4.29.2.001 Voormalige brouwerij "De Gouden Leeuw" te Vessem, Jan Smuldersstraat 24-26

Gebouwd in 1890. De schoorsteen is nog oorspronkelijk.[387] In 1938 werd begonnen met het maken van limonade "Vaesheimer Bron". De brouwerij werd gesloten in 1951; de limonadefabriek in 1961.[388] Gemeentelijk Monument.

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 24-26 in Vessem (Foto Wikimedia commons).

4.29.2.002 Brouwerij Het Hert[389]

386 Kolman e.a., 1997, 46
387 Kolman e.a., 1997.
388 Smetsers, 1972, 12.
389 W. Thijssen, Waterputten in de Nieuwstraat in Eersel, *Rosdoek Nr. 117*, maart 2006, p.19-23.

Aan de Markt 2 - Nieuwstraat in Eersel lag voorheen een brouwerij. Alleen de waterput herinnert hier nog aan. bierbrouwerij Het Hert. Dat zou kunnen verklaren waarom er twee putten zo dicht bij elkaar liggen, immers, in een brouwerij zal veel water nodig zijn. Het enige wat ik nog heb kunnen vinden van deze brouwerij is dat hij waarschijnlijk van Christ J.J. Wijnen was en dat hij waarschijnlijk in 1905 gesloten is. Zie *ook 4.31.2.003.*

29.3 Directeurswoning
Een losse villa-achtige woning vlak naast het bedrijf.

29.4 Fabrieksgebouw
Productie- en opslagruimten van bedrijven.

4.29.4.001 Gresbuizenfabriek Steensel, Stevert 15 Steensel
Voormalige gresbuizenfabriek uit circa 1900, nu wasserij “Steensel”. Dubbele tweelaags bedrijfsgebouw onder zadeldaken met muldenpannen. Twee topgevels van hout met dakleer afgewerkt. Hoge schoorsteen. IJzeren ramen met kleine roede-indeling. In 1971 een eenlaags uitbreiding toegevoegd. Gedenksteen. Enige redelijk gaaf bewaarde industriële gebouw van de gemeente.[390] CHW. nr. KL030-000425

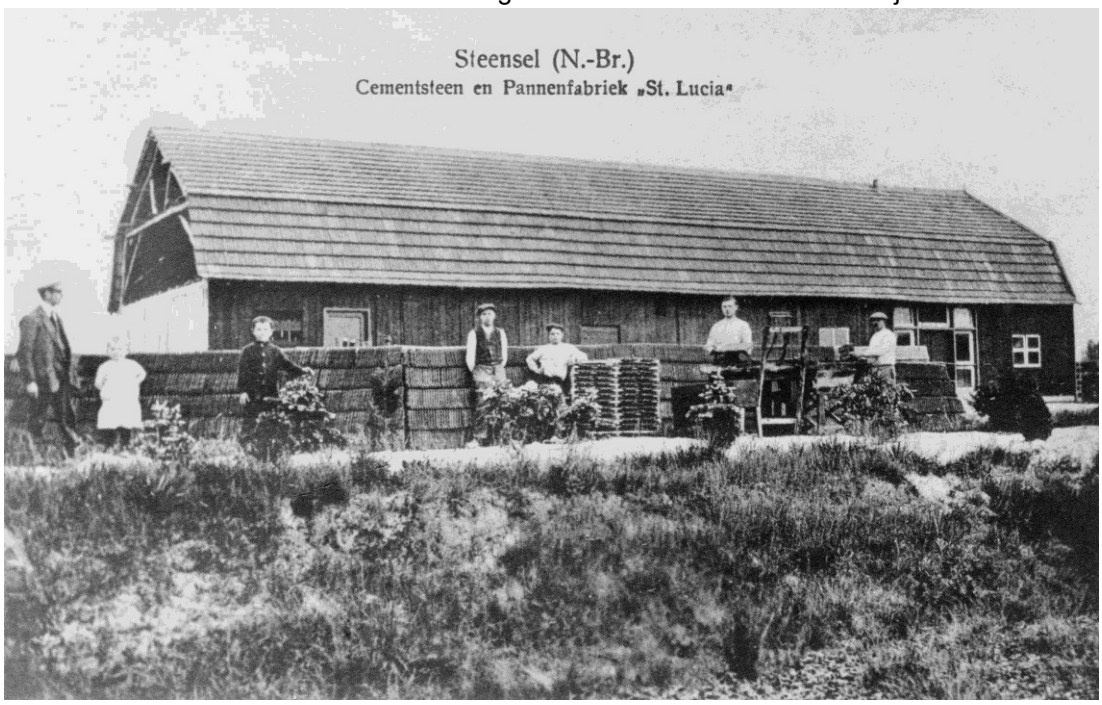

Afbeelding: Wasserij Steensel. Gresbuizenfabriek. Gebouwd in ca. 1900 (Foto W. v. Leeuwen 1981).

Afbeelding: Wasserij Steensel in 2017 (Foto Google Maps).

390 Dams e.a., 1989, 212; Dams e.a., 1989, 249.

4.29.4.002 Cementsteen en pannenfabriek "St. Lucia" aan de Stevert in Steensel
Gelegen aan de Run. In 1985 staat op dit fabrieksterrein de wasserij.[391]
Voorheen de pottenbakkerij. De leemlagen waren ook geschikt als grondstof voor pannen en zand voor het maken van cement. De fabriek lag aan de Run waar nu de wasserij is.

Afbeelding: Pannenfabriek St. Lucia (Foto www.hskdeachtzaligheden.nl).

4.29.4.003 Pannen- of plavuizenoven Duizel, Smitseind
Vermelding van een transport op 13-02-1694 door Jan Laureyssen, pannenbakker te Duizel aan Jan Janssen en Nicolaes Jansen Alewijns, broers te Eersel, van een pannen- of plavuizenoven met alle planken, loodsen en verder gereedschap, te Duizel aan het Smitseynd, rondom in de gemeint, voor 48 gulden.[392]

4.29.4.004 Steen en Pannenbakkerij Duizel
Steen en Pannenbakkerij in 1799. Steenbakkerij voor pannen en tegels in 1803. Dakpannenfabriek van J.B. Panken 1841, daarna verdwenen.[393]

4.29.4.005 Oude handkrachtmelkfabriek Eersel, Hoogstraat
15-03-1895 oprichting coöperatieve handkrachtmelkfabriek aan de Hoogstraat. Gesloten in 1912. Kelder dichtgestort. Opgevolgd door 4.29.4.006.[394]

4.29.4.006 Handkrachtmelkfabriek Eersel, Markt
Nieuwe handmelkfabriek aan de Markt dat weer later werd opgesplitst in een aan de Dijk en een op het Hint, zie 4.29.4.007 en 4.29.4.008.[395]

4.29.4.007 Handkrachtmelkfabriek "De lelie" Eersel, Dijk 8
Kadastraal Eersel F-1037. Handkrachtfabriekje "De lelie" opgericht 1898, gesloten 1913. kelders nog aanwezig (1995).[396]

4.29.4.008 Handkrachtmelkfabriek Eersel, de Hint 4
Kadastraal Eersel K-4368. mogelijk staat er achter dit huis nog een deel van de fabriek. [397]

391 Kakebeeke, 1985, 53.
392 ORA Eindhoven 56, folio 81. Dams e.a., 1989, 250.
393 Cornelissen & Kakebeeke, 1976, 113.
394 Dams e.a., 1989, 260; Wintermans, 1995-1996.
395 Dams e.a., 1989, 260.
396 Dams e.a., 1989, 260; Wintermans ,1995-1996.

4.29.4.009 Handkrachtmelkfabriek Duizel

In Duizel werd in 1894 de coöperatieve handkrachtmelkfabriek “Kempenland” opgericht. Vaak bevonden deze zich in enkele vertrekken van een woning. In 1902 nieuwbouw aan de Groenstraat. Kadastraal Eersel N-259, Groenstraat 14 Duizel (1995). Sluit in 1913. In de meeste handkracht-fabriekjes werkten twee personen.[398]

4.29.4.010 Handkrachtmelkfabriek “De Meibloem” Steensel, hoek Riethovenseweg-Zandstraat

1899 Oprichting coöperatieve handkrachtmelkfabriek (hoek Riethovenseweg-Zandstraat). Er werd gekarnd d.m.v. een tredmolen die door een hond in beweging werd gebracht. In 1903 nieuwbouw. Kadastraal Duizel en Steensel B-2110. Gesloten en verkocht 1912. Gesloopt. Stond aan de Joseph Schulteweg (in de Volksmond “Mulkweg”).[399]

4.29.4.011 Stoomzuivelfabriek “St. Benedictus” Eersel, Nieuwstraat

Ter vervanging van de handkrachtfabriekjes te Eersel, en die in Steensel, Duizel en Knegsel werd er in 1912 een Coöperatieve Stoomzuivelfabriek “St. Benedictus” in Eersel opgericht. Gesloten in 1958 en daarna gesloopt. Provinciale Weg, kadastraal A-623 (1832), nu Nieuwstraat.[400]

4.29.4.012 Boterfabriekje Vessem, hoek Kuilenhurk-Jan Smuldersstraat

Boterfabriekje gebouwd in 1900 hoek Kuilenhurk-Jan Smuldersstraat. Muurankers “1900”.[401]

Afbeelding: De verbouwde oude boterfabriek in Vessem (Foto Google Streetview).

4.29.4.013 Boterfabriekje Knegsel, het Groen 39

In 1897 oprichting boterfabriekje, handkrachtmelkfabriek “De Vooruitgang”. Kadastraal Vessem F-3713.[402]

397 Dams e.a., 1989, 260; Wintermans ,1995-1996.
398 Dams e.a., 1989, 260; Wintermans ,1995-1996.
399 Dams e.a., 1989, 260; Wintermans ,1995-1996.
400 Dams e.a., 1989, 266; Kwinten, 1972, 22, 33.
401 Smetsers, 1972, 4.

4.29.4.014 Boterfabriekje Vessem

In 1897 wordt boterfabriekje “De Hoop” opgericht. Is inmiddels verdwenen. Later stond op deze plaats het inmiddels gesloopte boerenbondgebouwtje.[403]

4.29.4.015 Boterfabriekje Wintelre

In 1897 wordt in Wintelre boterfabriekje “De Klaverbloem” opgericht. Inmiddels verdwenen. Stond vlakbij de kerk.[404]

Boterfabriek Wintelre.

Uit Biggelaar 1993.

4.29.4.016 Landbouwmachinefabriek Van der Putten Eersel

Begin jaren 30 vestiging landbouwmachinefabriek Van der Putten uit Geldrop, nu garage van Keeken.[405]

Sigarenfabrieken:

De eerste sigarenfabrieken waren slechts plaatsen waar sigaren werden verpakt en geëxpedieerd. Eerst veel thuiswerkers. De tabakswet van 1920 gaf de genadeklap aan de huisnijverheid doordat er voortaan eisen werden gesteld aan de inrichting van bedrijfsruimtes. Door concentratie in die industrietak waren er in 1972 nog maar twee bedrijven overgebleven: Wintermans en Agio.

4.29.4.017 Sigarenfabriekje J. van Mierden te Eersel

Eerst bekende sigarenfabrikant: J. van Mierden. Bezat patent voor sigaren maken 1891 en 1892. drie werklieden.[406]

4.29.4.018 Sigarenmakerij van Dongen & Reinier te Eersel

Bestond van 1896-1899.[407]

4.29.4.019 Sigarenmakerij C.A. Rijken te Eersel

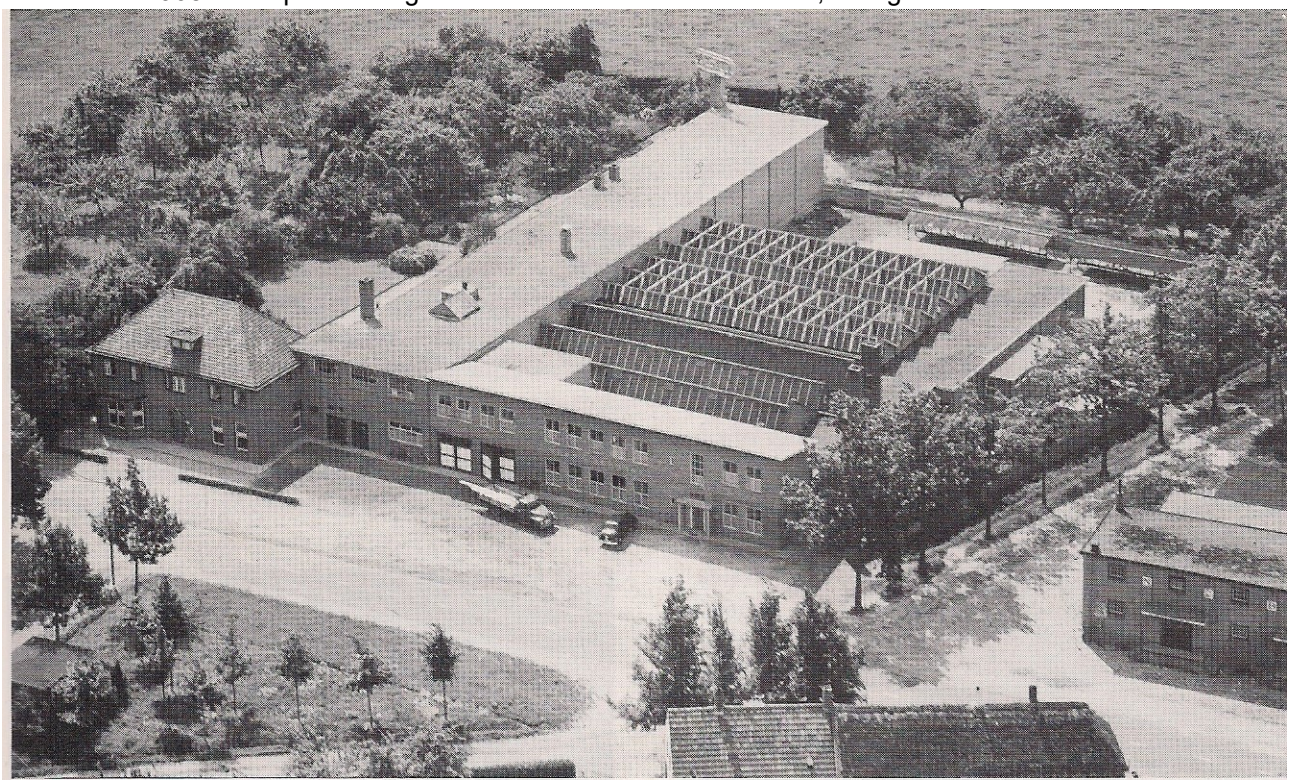
Bestond van 1896-1899.[408]

---

402 Biggelaar e.a., 1993, 169; Wintermans, 1995-1996.
403 Biggelaar e.a., 1993, 169.
404 Biggelaar e.a. 1993, 169.
405 Dams e.a., 1989, 271.
406 Dams e.a., 1989, 250.
407 Dams e.a., 1989, 250.

4.29.4.020 Sigarenfabriek de wed. Aarts en Zonen te Eersel, Markt 33
Gevestigd in 1895 in het huis aan de Markt 33, waar in 1989 restaurant de Herberg is. In 1903 waren er 34 personeelsleden. In 1917 werd een tabakskerverij opgericht. In 1918 werkten er 69 sigarenmakers. In 1924 waren er nog maar 20 mensen in dienst. Het bedrijf verdween in 1925. Voerde het sigarenmerk “Braziliaantjes”. Het pand werd betrokken door sigarenmakerij Derk de Vries.[409]

4.29.4.021 Sigarenfabriek Alphons Panken te Duizel, Smidseind A 57
A.A.M. Panken was eerst leerlooier met vier kuipen. In 1900 vestigde hij een sigarenfabriek en drogerij op Smidseind A 57, Provinciale Weg Duizel. Hij begon met 2 sigarenmakers en 2 hulpjes. Bestond tot 1908. In dit pand vestigde zich toen de firma Wintermans, nu Agio.[410]

Afbeelding: KLM-luchtfoto van de Agio fabrieken te Duizel in 1954.

4.29.4.022 Sigarenfabriek Mathijssen en van Buul te Eersel, Markt
Gevestigd in 1900; op 12-12-1903 afgebrand. Daarna gingen de firmanten apart verder.[411]

4.29.4.023 Sigarenfabriek Van Buul te Eersel, Nieuwstraat
Opgericht 26-07-1907; in 1908 had hij 12 sigarenmakers en 1 jeugdige in dienst. Later werd dit de fabriek van Harry Wintermans.[412]

4.29.4.024 Sigarenfabriek Mathijssen te Eersel
Had in 1908 12 sigarenmakers en 1 jeugdige in dienst.[413]

4.29.4.025 Sigarenfabriek Jan van Diessen te Eersel, Nieuwstraat
Bestond al vóór 1900, in 1989 was hier gevestigd kapper Geboers. Sigarenmerk: “Ze vliegen weg”.[414]

---

408 Dams e.a., 1989, 250.
409 Dams e.a., 1989, 250; Kakebeeke, 1985, 52.
410 Dams e.a., 1989, 250; Cornelissen & Kakebeeke, 1976, 113.
411 Dams e.a., 1989, 250.
412 Dams e.a., 1989, 250.
413 Dams e.a., 1989, 250.
414 Dams e.a., 1989, 250.

4.29.4.026 Sigarenfabriek Piet van de Donk, te Eersel, Willibrorduslaan 11/13
Begonnen omstreeks 1900 met 3 sigarenmakers; afgebrand op 19-07-1928.[415]

4.29.4.027 Sigarenfabriek Harry Wijnen te Eersel
Omstreeks 1908 begonnen met 7 sigarenmakers en 4 jeugdigen. Sigarenmerk: Stella.[416]

4.29.4.028 Firma A. Wintermans en Zn. Nu Agio te Duizel, Wolverstraat
Op 09-05-1904 startte Jacobus Josephus (Sjaakse) Wintermans de productie van sigaren in Duizel. In 1908 betrokken zij de leegstaande fabriek (looierij) van A. Panken aan de Provinciale weg in Duizel waar ze met 9 sigarenmakers en 2 jeugdigen werkten. In 1911 vergunning voor een nieuwe fabriek aan de Provinciale Weg, later de Agio. In 1913 filiaal geopend in Oirschot. In 1919 waren er 25 personeelsleden. In 1922 werd een tweede filiaal geopend in Bladel. Daarna volgend Eersel (1924) en Reusel (1928).[417]

Afbeelding: De Agio fabriek aan de Wolverstraat (Foto Google Streetview).

4.29.4.029 Sigarenfabriek Hoeks en Maas te Eersel, Nieuwstraat 45
Filiaalbedrijf van de in 1884 in Valkenswaard gestichte sigarenfabriek. In 1913 hier gevestigd met 26 sigarenmakers; in 1921 al 81. Liep terug tot 30 in 1929, waarna de fabriek verdween.[418]

4.29.4.030 Sigarenfabriek H. Prinssen en J. van Sambeeck te Eersel, Willbrorduslaan 12
Opgericht in 1921. Later werd dit Prinsen en Co., een coöperatie tussen Prinsen en Henselmans.[419] Bestaat niet meer.

4.29.4.031 Sigarenfabriek C. Corsten te Eersel, Nieuwstraat 39
Gevestigd in 1923.[420] Is er niet meer, nu winkelcentrum met woningen erboven, gehele nieuwbouw.

4.29.4.032 Sigarenfabriek Derk de Vries te Eersel, Markt
Opgericht in 1925 en gevestigd in het leeggekomen bedrijfspand van de wed. Aarts en Zn. In 1925 had hij 49 sigarenmakers in dienst; het jaar daarop 56. In 1926 verplaatst naar Bladel. In het pand vestigde zich later sigarenfabriek Gyrath.[421]

4.29.4.033 Sigarenfabriek Gyrath te Eersel, Markt
In 1928 begonnen. Vestigde zich in het pand waar voorheen de sigarenfabriek Derk de Vries zat. Voerde het sigarenmerk “Jules Verne”. Later veranderd in een handel in baakfietsen onder de naam “Casco”. [422]

415 Dams e.a., 1989, 250.
416 Dams e.a., 1989, 250.
417 Van der Heyden, 1996, 40.
418 Dams e.a., 1989, 250.
419 Dams e.a., 1989, 250.
420 Dams e.a., 1989, 250.
421 Dams e.a., 1989, 250.
422 Dams e.a., 1989, 250.

4.29.4.034 Henri Wintermans Sigarenfabrieken te Eersel, Nieuwstraat
H.C. (Harrie) Wintermans start in 1934 een eigen sigarenfabriek in Eersel aan de Nieuwstraat. Nu is het bedrijf gevestigd aan de Nieuwstraat 75.

4.29.4.035. Sigarenfabriek Eersel, Willibrorduslaan 43-45
Woonhuis, sigarenfabriek. [423]

Afbeelding: Willibrorduslaan 43-45 (Foto Google Streetview).

29.5 Fabrieksterrein
Terrein behoren bij fabrieksgebouwen, gebruikt als verkeersgebied, parkeerruimte, opslagruimte en misschien zelfs wel productiegebied (bezinkbekkens bijv.)

29.6 Gezondheidszorg
Voor medische doeleinden (verpleging/verzorging, soms onderzoek) ingericht terrein. In enkele gevallen is het terrein specifiek hiervoor gecreëerd evenals de bebouwing, in de regel is het echter een ouder terrein (landgoed of buitenplaats).

29.7 Hoge schoorsteen
Hoge schoorsteen van een industrieel bedrijf.

29.8 Hopeest
Het gebouwtje waarin de hop boven een vuurtje te drogen gelegd wordt.

29.9 Kantorenpark
Terrein waarvan de plattegrond, inrichting en bebouwing is georiënteerd op het administratieve gedeelte van het bedrijfsleven. Het terrein is overwegend bebouwd met representatieve architectuur en doorgaans gesitueerd aan de periferie van de stad.

29.10 Klokkengieter

4.29.10.001 Tijdelijke klokkengieterij te Vessem, Servatiusstraat
Op het voormalig schoolterrein werden vondsten gedaan van een tijdelijke klokkengieterij van Jean Petit uit 1726.[424]

423 Redengevende beschrijvingen monumenten Eersel van Stichting Gelders Genootschap.
424 Beex & Theunissen, 2003, 1; Lascaris, 2005, 18.

29.11 Leerlooierij

4.29.11.001 Leerlooierij te Duizel
Smidseind A 57. 1869 vergunning leerlooierij van Alphons A.M. Panken aan het Smidseinde. Later nog twee leerlooierijen. Alle vóór 1900 verdwenen.[425]
Tegen het einde van de 19e eeuw zijn er in Duizel, voor de schaal van dit dorp, een flink aantal leerlooierijen. In 1869 verzoekt Alphons A. M. Panken het gemeentebestuur van Duizel een leerlooierij "met 4 kuipen" te mogen oprichten in de hem toebehorende woning aan het Smidseinde. Later waagt Alphons Panken een nieuwe sprong als hij besluit sigarenfabrikant te worden. Van looierij naar sigarenfabriek: op Smidseind A 57 maakt in korte tijd de lucht van al of niet gelooide huiden plaats voor de edele geur van het Nicotiaanse kruid.[426]

29.12 Loods/pakhuis

4.29.12.001 Boerenbond te Eersel, Willibrorduslaan
In 1896 oprichting van de Boerenbond in Eersel. 1900 bouw klein pakhuis Duizelseweg. Nieuw pakhuis in 1928 aan de Willibrorduslaan waar ook de wissel van de tram was aangelegd.[427] 1929 werd er een stroloods en weegbrug bijgebouwd. Boerenbond annex eierbond, aan de Willibrorduslaan, nu supermarkt. 1935 maalderij in het pakhuis uit 1928.
Boerenbondpakhuizen Eersel, Duizel en Steensel gingen samen in 1962; Eersel bleef open tot 1974.[428]

4.29.12.002 Boerenbond te Steensel, Bussereind
Boerenbond Steensel opgericht vóór 09-10-1899. 1932 nieuw pakhuis op het Bussereind.

4.29.12.003 Boerenbond te Duizel
Pakhuis van de NCB uit 1912, nu garage.[429] 1919 oprichting Boerenbond in Duizel. 1932 bouw maalderij bij pakhuis Duizel. 1935 bouw glazen poterbewaarplaats (om pootaardappelen vorstvrij te bewaren en in poterbakjes te laten voorkiemen)[430], met regionale functie.

4.29.12.004 Pakhuis te Vessem
Oude pakhuis NCB in 1972 in gebruik als bureau gemeentewerken.[431]

4.29.12.005 Boerenbond te Wintelre, Willibrordusstraat
Bondsgebouw en pakhuis NCB, beiden afgebroken, nu ter plaatse de Pastoor van der Heijdenstraat.[432]

29.13 Onderwijs
Specifiek voor onderwijskundige doelstellingen gecreëerd terrein, met een op deze functie georiënteerde structuur, inrichting en bebouwing, ook wel campus genoemd.

29.14 Pottenbakkerij

4.29.14.001 Pottenbakkerij Steensel, Tasbroekwegje ongenummerd
Pottenbakkerij van Wilbers te Steensel werd vóór 06-05-1916 opgeruimd. Stond op de Stevert. In 1910 aangekocht door de firma Van Vroonhoven die er een gresbuizenfabriek begon die tot 1922 heeft bestaan. Later “Stoomwasserij Steensel. Nu wasserij.[433].

425 Cornelissen & Kakebeeke, 1976, 113.
426 Van der Heijden, 1966, 37.
427 Dams e.a., 1989, 269.
428 Dams e.a., 1989, 262, 289.
429 Dams e.a., 1989, 264.
430 Dams e.a., 1989, 271.
431 Smetsers, 1972, 28.
432 Smetsers, 1972, 35.
433 Kwinten, 1972, 38.

De pottenbakkerij en vervaardiging van ambachtelijk volksaardewerk te Steensel

Het oude en verarmde Kempenland bood zijn inwoners weinig mogelijkheden om economische activiteiten te ontplooien buiten de landbouw om. Veelal waren het nevenactiviteiten om het karig bestaan wat te verbeteren die wat mogelijkheden boden. In Steensel betrof dit in hoofdzaak de weverij als huisnijverheid die tijdens de economische crisis van het einde van de vorige eeuw nagenoeg totaal verdween. Zo bestond er toendertijd ook een pottenbakkerij.
Daarover lezen we in een artikel in het Eindhovens Dagblad van 6 mei 1916 het navolgende:
'Voor enige jaren werd opgeruimd te Steensel, een oude inrichting, die alom in 't ronde bekend was, de pottenbakkerij van Wilbers, die in een gezellig hoekje, waar 't niet aan natuurlijke weelde ontbrak, door velen vaak werd bezocht. Daar togen onze schilders heen, die op zoovele producten uit deze heel primitief werkende fabriek, de eigenaardigste motieven hebben gemaald (= geschilderd), die thans op menige oude kast te pronken staan, terwijl de zorgzame huisvrouw ze nog steeds gebruikt om voor den geliefden winterkost te zorgen, zuurkool en groene boonen.'

Deze zinsnede geeft aan dat er zowel aardewerk voor huishoudelijk gebruik als andersoortige produkten waaronder vazen en tabakspotten werden vervaardigd. Het eerste had de bekende bruine kleur die velen nog kennen van de zgn. Keulse of steile potten. Van de meer luxe artikelen is weinig bekend. Het feit dat er schilders (= decorateurs) aan te pas kwamen, wijst erop dat deze regelmatig geproduceerd werden. Alhoewel er wellicht hier en daar nog van dit versierde Steensels aardewerk aanwezig moet zijn, is een fraai geglazuurde en gedecoreerde tabakspot het enige overgebleven produkt in particulier bezit dat nog bekend is.
Deze pottenbakkerij heeft gestaan op de Stevert. Ze werd in 1910 aangekocht door de fa. Van Vroonhoven. Deze begon er een gresbuizen (= rioolbuizen) fabriek, die tot 1922 heeft bestaan. Om economische redenen werd ze omgezet in een wasserij, wat ze nu nog is.

De heer Wilbers had er als landbouwer/pottenbakker/kastelein blijkbaar goede zaken kunnen doen. Hij bouwde aan de Eindhovenseweg het voormalige restaurant 'De Ster', (nu congres- en partycentrum) dat toen Café Wilbers heette. Daar zette hij ook het pottenbakkersambacht nog enige jaren voort. Een overgebleven getuige daarvan vormde de aanwezige oven in een opslagruimte achter het voormalige café.

Uit Biggelaar 1993.

4.29.14.2 Pottenbakkerij Steensel, Eindhovenseweg 43A
Op de Eindhovenseweg bouwde Wilbers restaurant de Ster (nu congres- en partycentrum) waar hij het pottenbakkersambacht voortzette. Achter het voormalige café is er nog een opslagruimte aanwezig.[434]

29.15 Smidse

4.29.15.001 Smederij Vessem, Jan Smuldersstraat 31
Nieuwe smederij annex woning van Johan Wouters, gebouwd in 1936.[435]

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 31 (Foto Google Streetview).

4.29.15.002. Voormalige smederij Vessem, Kuilenhurk 15 en 17
Smederij Johan Wouters, in 1890 in gebruik genomen; in gebruik tot 1936. In 1958 afgebroken en twee woningen gebouwd. Kuilenhurk 15 en 17.[436]

4.29.15.003 Smederij. Eersel, Dijk 1-5
Smederij met eenlaags winkel en woonhuis, laatste kwart 19e eeuw, 1920. De winkel uit circa 1920 onder mansardedak. Haaks aan de straat gelegen winkel-werkplaats in voormalige boerderij met wolfsdak van tuile du nord-pannen. Kleine werkplaats met zadeldak, gedekt met tuile du nord-pannen.

29.16 Vlasrootput
Plas of poel of “put” waarin het vlas te roten gelegd werd.

29.17 Weverij

434 Dams e.a., 1989, 338.
435 Smetsers, 1972, 15.
436 Smetsers, 1972, 15.

Thema: 30 Woonwijken

Voor een beter onderscheid met de gehuchten is de meer moderne ontwikkeling van woonwijken in een apart thema ondergebracht. De woonwijken zijn uitbreidingen van de woonbebouwing maar staan los van het oude agrarische landschap, veelal na 1900 maar soms al wat eerder. De indeling is als volgt:

30.1 Arbeidersbuurt
Wijk of een straatje met arbeiderswoningen.

30.2 Company-town
Nederzetting gesticht onder auspiciën van een industriële onderneming, meestal in de directe omgeving van het bedrijf en in de regel bedoeld als huisvesting voor de eigen werknemers, met allerlei voorzieningen als winkels, kerk, vermaak.

30.3 Lintbebouwing
Aaneenrijging van voornamelijk woningen aan de uitvalswegen van dorpen en gehuchten, aanvankelijk zonder samenhang met vlakdekkende wijken.

30.4 Stationswijk
Wijk of buurt die in de regel ontstaat tussen het spoorwegstation en het historische stadscentrum, vanaf circa 1850. De structuur van de wijk is georiënteerd op het station, de bebouwing is overwegend luxueus van karakter.

30.5 Tuinwijk
Buurt, wijk of stadsdeel overwegend gekenmerkt door een ruimere opzet, een gevarieerd, soms enigszins slingerend stratenpatroon en relatief goede woonhuizen te midden van veel groen als privétuinen, openbaar groen en/of de directe nabijheid van natuurgebied.

30.6 Villawijk

30.7 Wederopbouwwijk
Buurt, wijk of stadsdeel gebouwd in de periode 1940-1965, bestaande uit vaak zeer grootschalige, planmatige bouwprojecten, gericht op herstel/vervanging van de als gevolg van de Tweede Wereldoorlog verwoeste gebieden.

30.8 Woonwijk

4.30.8.002 Willibrorduslaan
Kort na de Eerste Wereldoorlog werden tussen de Sint-Willibrorduskerk en de Nieuwstraat aan de Willibrorduslaan nabij de Postakkers en Lindestraat, de eerste sociale woningen in Eersel gebouwd (de huizen met de zadeldaken). Achter enkele huizen stonden schuurtjes, waarvan een aantal dienst deed als sigarenfabriekje.[437] Het gaat om een tiental dubbele woningen met diepe achtertuinen, waarvan echter een deel is opgeslokt door nieuwbouw.

Afbeelding: De woningen uit de jaren 20 aan de Willibrordusstraat in Eersel (Foto Google Streetview).

437 Kwinten, 1972, nr. 46.

Thema: 31 Historische (steden)bouwkunst

De periode 1475-1525 geldt als de Brabantse Gouden Eeuw. In de Brabantse dorpen uitte de toegenomen welvaart zich in de bouw van vele kerken die zijn uitgevoerd in de stijl van de Kempische gotiek, zoals goed te zien is in Oirschot en Hilvarenbeek. De toegenomen welvaart zorgde vanaf de 14e eeuw in de steden van het hertogdom Brabant voor veel bouwactiviteiten, die waren geënt op de bouw van kerken in de stijl van de Brabantse gotiek. De Franse gotiek uit de Volle Middeleeuwen gold als inspiratie, maar in Brabant werden de kerken soberder van vorm en minder rijzig. De Bossche St.-Jan is natuurlijk het belangrijkste voorbeeld van de gotiek.[438]

In Monumenten in Nederland schreef men in 1997: 'In de 15e eeuw kregen deze bouwactiviteiten navolging in de kleinere steden en dorpen in kerken met eenvoudiger gotische vormen, die doorgaans met de term Kempense gotiek aangeduid worden. Deze kerken hebben vaak een basilicale opbouw, ze zijn uitgevoerd in baksteen met natuurstenen banden en hebben inwendig bakstenen gewelven. De belangrijkste kerken, waaraan kapittels verbonden waren, zijn die van Oirschot, Hilvarenbeek en Oosterhout (…) Uit de 15e eeuw bleven meer torens dan kerken bewaard en deze vormen dan ook letterlijk het hoogtepunt van de Kempense gotiek. De torens hebben veelal een rijke geleding met spaarnissen, rondboogfriezen en natuurstenen details in de vorm van hoekblokjes of driepassen en haaks op elkaar staande (Middelbeers) of anders overhoekse steunberen (Duizel, Luyksgestel), dan wel een combinatie van beide (Lage en Hooge Mierde, Bladel).'[439]

Voor een overzichtsartikel over dorpshuizen in de Kempen, waarin bijvoorbeeld de kenmerken van de Kempische plattelands-burgerwoning worden geschetst, zie: Ruhe, H.A.M., *Het dorpswoonhuis in de Kempen vanaf de vijftiende tot de negentiende eeuw* (Zaltbommel 1980) of Brabants Heem nr. 12 (1960).

De volgende bronnen zijn voor onderstaande inventarisatie gebruikt:
- Monumentenlijsten, gemeente Eersel
- Registeromschrijving Rijksdienst Cultureel Erfgoed
- CHW peildatum 2009 en 2016
- Inventarisatie cultuurhistorische waardevolle boerderijen in Noord-Brabant, Boerderijenstichting Noord-Brabant (z.p. z.j.)
- Bibliografie Eersel

31.1. Woonhuis

De Eerselse Markt bezit een belangwekkende reeks Kempense dorpshuizen, waarvan het oudste 1669 is gedateerd. De typologische ontwikkeling van de eenlaagse, misschien nog tweebeukige woning (Markt 7) via het woonhuis met balkdragende zijmuren (Mark 18, 39-41 en 49-51) tot de tweelaags notabelenvilla (nummers 15 en 21) uit de tweede helft van de vorige eeuw is goed te volgen. Het Hint bezit enkele vroeg 20e eeuwse woonhuizen. Veel details worden nu in het beschermde gezicht echter in archaïserende trant vernieuwd, waarbij vaak kleine roeden worden aangebracht in plaats van de bestaande zesruits- of T-ramen (bijv. Markt 30-32). De Duizelse Groenstraat heeft enige gave dorpswoningen (nr. 4 en 6), terwijl de omgrachte voormalige pastorie een goed voorbeeld van een dorpspastorie is. Smitseind 28-30 en 32 en Dijk 14 zijn goede vertegenwoordigers van het laat 19e eeuwse eenlaags dorpswoonhuis. Dijk 38 heeft een rijke stucdecoratie. In de jaren 1910-20 werden veel woningen vernieuwd in eenvoudige vormen, met baksteenversiering onder de goten. Voorbeelden van dit huistype, dat boven al onder "boerderijen" is genoemd" zijn Hint 14 en Gebr. Hoeksstraat 1 en 2. Enkele fabrikantenwoningen aan de Nieuwstraat en de pastorieën Kerkstraat 31 en Smitseind 36-38 hebben een asymmetrische opzet met decoratieve baksteen- en tegel versieringen.[440]

4.31.1.001 Woning, Markt 20 en 22a Eersel

438 Kolman e.a., 1997,15, 20.
439 Kolman e.a., 1997, 20.
440 *Cultuurhistorische inventarisatie provincie Noord-Brabant : gemeente Eersel*, ('s-Hertogenbosch 1983), p. 13

Eenlaags gepleisterde woonhuizen met dwars zadeldak tussen zijtopgevels uit de 19e eeuw. Zadeldak met oudhollandse pannen. Indeling van de voorgevel en de winkelpui met luifel zijn in oude stijl vernieuwd circa 1980.
Rijksmonument nr. 14578
CHW. nr. KL030-000388

4.31.1.003 Eersel, Markt 14
Huis met dwars zadeldak tussen zijtopgevels, voorgevel gecementeerd. Anderhalflaags 19e eeuw of ouder. Zadeldak met muldenpannen. Voorgevel gereconstrueerd circa 1980. CHW. nr. KL030-000386

Afbeelding: Markt 14 in Eersel (Foto http://www.hskdeachtzaligheden.nl)

4.31.1.004. Eersel, Markt 17
Eenlaags Kempisch dorpswoonhuis met jaarankers uit 1669 met mogelijk houten gebint. Gepleisterde gevels. Lagere achtergevel. Zadeldak met oudhollandse pannen.[441]
Rijksmonument nr. 14572, CHW. nr. KL030-000395

Afbeelding: Markt 17 in Eersel (foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2011).

4.31.1.005 en 4.31.1.006 Eersel, Markt 31 en 31a-33

441 Kolman e.a., 1997.

Eenlaags dorpswoning onder zadeldak van verbeterde Hollandse pannen tussen zijtopgevels. Segmentvormige overtoogde vensters met zesdelige schuiframen en luiken. Gewit. 19e en 20e eeuw. Op de voorgevel na vrijwel geheel vernieuwd. Enige moerbalken zijn nog aanwezig.
Rijksmonument nr. 14574, CHW. nr. KL030-000397

4.31.1.007. Eersel, Markt 18
Eenlaags woonhuis met witgepleisterde lijstgevel uit de 18e en 19e eeuw (empiretijd). Balkdragende muren en fraai geproportioneerde zesdelige vensters. Zadeldak met Oudhollandse pannen. Stoep met smeedijzeren krullen als hekwerk. Levensboom in bovenlicht.[442]
Het best bewaarde huis van het dorp, Markt 18, is met zorg gerestaureerd. 'Het is een typisch huis uit de empiretijd, met balkdragende muren en fraai geproportioneerde zesdelige vensters. De voordeur vertoont de in die tijd gebruikelijke versiering. Boven een verticaal staande ruit in rechthoek, met in het midden een koperen knop daaronder een liggende ruit, eveneens in een rechthoek passend.'[443]
Rijksmonument nr. 14577, CHW. nr. KL030-000387

4.31.1.008 Eersel, Markt 21
Tweelaags huis met schilddak en lijstgevel, waarop kroonlijst met consoles. Vensters met afgeronde bovenhoeken en kuiven van stuc. Derde kwart 19e eeuw.
Rijksmonument nr. 14573, CHW. nr. KL030-000396

Afbeelding: Markt 21 in Eersel (foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2011).

4.31.1.009 Eersel, Markt 30
Eenlaags woonhuis met pannen zadeldak en schildeind uit de19e eeuw. Bij de restauratie circa 1975 op de voorgevel na vernieuwd. Zesdelige schuiframen met kleine roedeverdeling zijn bij de restauratie aangebracht.
Rijksmonument nr. 14579
CHW. nr. KL030-000391

4.31.1.010 Eersel, Markt 30a-32
Eenlaags woonhuis met pannen zadeldak en schildeind uit de19e eeuw. Bij de restauratie circa 1975 op de voorgevel na vernieuwd. Zesdelige schuiframen met kleine roedeverdeling zijn bij de restauratie aangebracht.
Rijksmonument nr. 14580

442 DWHK.52
443 Ruhe, 1980, 52 – 53.

CHW. nr. KL030-000391

4.31.1.011 Eersel, Markt 49
Eenlaags huis met balkdragende zijmuren onder zadeldak met muldenpannen tussen zijtopgevels. 18e-19e eeuw. Voorgevel in de 19e eeuw vernieuwd met behoud van de oudere kern van het huis. Bovenlicht met levensboom. In de zijgevel een raam met kleine roede-indeling. Top van de zijgevel is in de 20e eeuw vernieuwd. Smeedijzeren stoephekken. Achter het pand een paardenstal.[444]
Rijksmonument nr. 14575, CHW. nr. KL030-000400

Afbeelding: Woonhuis Markt 49 in Eersel (foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2011).

4.31.1.012 Eersel, Markt 32a-32b en 34
Dit betreft gerestaureerde teutenhuizen.

444 Cornelissen & Kakebeeke, 1976, 58; Kolman e.a., 1997.

Afbeelding: Markt 32-34 in Eersel (Foto http://www.hskdeachtzaligheden.nl)

4.31.1.015 Eersel, Markt 15A t/m E

Tweelaags huis met gebosseerd gepleisterde lijstgevel. Ingang omlijst met diamantblokken. Schilddak met Oudhollandse pannen. Rechts naast het huis een koetspoort. Voormalige burgemeesterswoning. Derde kwart 19e eeuw.[445]

Rijksmonument nr. 14571, CHW. nr. KL030-000394

445 Kolman e.a., 1997.

Afbeelding: Markt 15at/me in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.1.018 t/m 020 Smitseind 28 – 30
Twee aaneen gebouwde eenlaags woonhuizen uit het laatste kwart van de negentiende eeuw, mogelijk met een oudere kern. Het betreft een eenlaags pand op rechthoekige plattegrond, voorzien van een zadeldak met verbeterde Hollandse pannen. Het pand heeft bakstenen gevels, aan de straatzijde bekroond door een geprofileerde gootlijst. De voorgevel is voorzien van een gepleisterde plint en smeedijzeren steekankers. Voor het geheel ligt een stoep met geblokte tegels. Voor het pand stonden 6 linden. Iedere woning had een deur in het midden aan beide zijden geflankeerd door twee zesruits schuifvensters met hardstenen dorpels. Uit het metselverband het verschil in dakhoogte blijkt dat beide woningen niet gelijktijdig gebouwd zijn.

Op nummer 28 was tussen 1908 en 1923 het raadhuis van Duizel gevestigd (zie 4.24.5.004). In het dak beide woningen zijn omstreeks 1980 een aantal tuimelvensters aangebracht. In de vensters boven de deuren zijn levensbomen geplaatst. ramen hebben luiken gekregen. Het westelijke deel (één venster) is afgebroken en herbouwd en vergroot tot woonhuis met opnieuw één raam en een stuk blinde muur. Dit gedeelte heeft geen luiken en geen muurankers. Dit is nu huisnummer 26. Eén van de lindebomen voor nummer 30 is verdwenen. Het geheel (of alleen de oudbouw?) is Gemeentelijk monument.[446]

[446] CHW. nr. KL030-000418.

Smitseind 28 – 30 in november 1963 RCE 81.499.
Smitseind 28 – 30 in september 2020. GOOGLE STREETVIEW.

Afbeelding: Smitseind 26-28-30 in Duizel (Foto Google Street view 2020).

4.31.1.021 Woonhuis.. Duizel, Smitseind 31
Woonhuis met lagere aanbouw, mansardedak en boog boven de voordeur. Gemeentelijk monument.

Afbeelding: Smitseind 31 in Duizel (Foto Wikimedia commons).

4.31.1.022 Woonhuis. Eersel, Dijk 14
Als schoolmeesterswoning gebouwd pand uit ca. 1890, later in gebruik als politiebureau met cellen in de achterbouw en thans kantoorgebouw. Wolfsdak met tuile du nord-pannen. Eenlaags aanbouw onder schilddak. Raamindeling vernieuwd.
CHW. nr. KL030-000347
Gemeentelijk monument

4.31.1.024 Woonhuis. Eersel, Dijk 30
Eenvoudige dorpswoning, in ca. 1922 gebouwd naar ontwerp van architect Vervest voor aannemer De Krom. Het pand vertoont grote gelijkenis met de woningen Dijk 26 en Gebr. Hoeksstraat 45. De woning bestaat uit een driebeukig voorhuis en een langgerekt breed achterhuis van een beuk.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Dijk 30 in Eersel (Foto Winfried Thijssen).

4.31.1.025 Woonhuis. Eersel, Dijk 38
Aan de Dijk staat, op de T-kruising met de Gebr. Hoekstraat en de Kapelweg, in een rij met grotendeels naoorlogse, eenlaags bebouwing, een eenlaags woonhuis met rijke stucdecoraties, daterende uit omstreeks 1890. Het pand verkeert, ook wat betreft het interieur, nog in nagenoeg oorspronkelijke staat. Omstreeks 1985 zijn de geprofileerde gootlijst en de schoorstenen vervangen. Ook aan de centraal op het dak staande dakkapel zijn toen enkele modificaties doorgevoerd.
Het eenlaags huis heeft een rechthoekige plattegrond en wordt gedekt door een zadeldak, belegd met kruispannen en op de nok voorzien van terracotta crètes. Op de nok van het dak staan twee nieuwe schoorstenen. De doorstekende eindgevels zijn met zink bekleed. De dakkapel heeft vierlichts vensters. De gevels zijn opgetrokken in baksteen, voorzien van een bepleisterde plint. De westelijke gevel is bepleisterd, witgeschilderd en voorzien van rechte smeedijzeren steekankers. De symmetrische voorgevel telt vijf vensterassen, heeft een eensteens uitspringende middenrisaliet en een rijke stucdecoratie, met onder meer geblokt gepleisterde hoekpilasters, dito middenrisaliet, en een gestuct fries met geprofileerd omlijste vakken. Horizontaal wordt de gevel geleed door onder meer een hardstenen dorpellijst. Op de begane grond zijn ter weerszijden van de paneelvoordeur met dubbel gietijzeren deurrooster en getoogd bovenlicht twee T-schuifvensters aangebracht. Zowel deur als vensters zijn voorzien van een gestucte, geprofileerde en geschilderde omlijsting met brede kuif. In de achtergevel aan de westelijke zijde een vernieuwd venster; op het dakschild aan deze (noordelijke) zijde staat een dakkapel. Voor het pand een vernieuwde hardstenen stoep met vier hardstenen stoeppalen. Het interieur heeft een centrale hal over de volle diepte van het pand met links ervan een kamer en-suite. Het object heeft belang als uitdrukking van een typologische ontwikkeling; het is van belang wegens het bijzondere materiaalgebruik en de ornamentiek.
CHW. nr. KL030-000348, Gemeentelijk monument

Afbeelding: Dijk 38 in Duizel (Foto Wikimedia commons).

4.31.1.026 Woonhuis. Eersel, Duizelseweg 17
Deze dorpswoning is in 1914 gebouwd voor de heer C.N.M. Folmer.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Duizelseweg 17in Eersel (Foto Google streetview 2015).

4.31.1.027 Woonhuis. Eersel, Gebroeders Hoeksstraat 1
Eenlaags woonhuis uit circa 1920, thans woonhuis met praktijkruimte. Zadeldak met nieuwe betonpannen. Sierankers.
CHW. nr. KL030-000376
Gemeentelijk monument

4.31.1.028 Woonhuis. Eersel, Gebroeders Hoeksstraat 45
Deze eenvoudige dorpswoning is omstreeks 1925 gebouwd en enkele jaren later uitgebreid met een winkelruimte. De woning vertoont grote gelijkenis met Dijk 30. Het vrijstaande pand bevindt zich in de kern van Eersel en is gesitueerd in de rooilijn op de zuidwestelijke hoek van de Willibrorduslaan en de Gebr. Hoeksstraat. Het woonhuis en de later toegevoegde winkelruimte hebben beide de ingang aan laatstgenoemde straat. De winkelruimte is ten opzichte van het woonhuis enigszins naar voren gerooid. Het erf heeft een gewijzigde aanleg en is deels met betonnen stoeptegels bestraat.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Gebroeders Hoeksstraat 45 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.1.029 Woonhuis. Eersel, Hees 12-12a
Landhuis "De Hoge Hees", later villa Mirandolle. in 1919 gebouwd naar een ontwerp van Nicolaas Eekman in Gooise landhuisstijl voor Mej. Mirandolle (een rijke Amsterdamse met koffieplantages in Nederlands-Indië). Volgens de huidige bewoner is dit het enige bouwkundige ontwerp van deze kunstenaar. De architectuur wordt gekenmerkt door een mengvorm van Engelse cottagestijl-invloeden en elementen van landelijke bouwkunst uit het Gooi, zoals lage bakstenen bouwlaag waarin traditionele venstertypes met kleine ruitjes en luiken, forse rieten kap met dakkapellen, houten veranda (overdekt terras) en een hall met schouw en trappenhuis. Nu galerie (1989). De opdrachtgeefster bezat in de directe omgeving een gebied van ca.50 hectare. Het vrijstaande pand ten zuiden van het landhuis (Hees 10) was gebouwd als dienstwoning. De tuinaanleg is gemoderniseerd. Oude elementen in de beplanting zijn twee populieren, twee bruine beuken en een lindeboom. Piet van Tienhoven verwierf dit gebied van 16 ha in 1939 voor Natuurmonumenten. Het was een schenking van de steenrijke, ongehuwde Georgine Mirandolle. Door de aanleg van de E3 bleef er maar 10 ha bosgebied over.
CHW. nr. KL030-000360
Gemeentelijk monument

Afbeelding: villa Mirandolle (foto Eindhovens Dagblad).

4.31.1.030 Woonhuis. Eersel, Hint 10
Woonhuis uit ca. 1885, thans hotel “Het Gildehuis”. Zadeldak met verbeterde Hollandse pannen. Raamindeling gewijzigd circa 1960-1970.
CHW. nr. KL030-000366
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Hint 10 in Duizel (Foto Wikimedia commons).

4.31.1.031 Woonhuis. Eersel, Hint 9-11
Dubbel woonhuis, thans met kantoor in nummer 11, uit ca. 1920-1925. Zadeldak met verbeterde Hollandse pannen.
CHW. nr. KL030-000372
Gemeentelijk monument

4.31.1.032 Woonhuis. Eersel, Hint 14
Voormalige boerderij uit ca. 1875 met een omstreeks 1920 vernieuwd voorhuis, thans woonhuis en poelier. De aan de linker zijde aangebouwde schuur is omstreeks 1980 verbouwd tot poelierswinkel.
CHW. nr. KL030-000367
Gemeentelijk monument

4.31.1.033 Woonhuis. Eersel, Hint 19-19b
Vermoedelijk daglonershuis uit ca. 1900, thans dubbel woonhuis. Het stalgedeelte (links) is na de Tweede Wereldoorlog verbouwd tot woonruimte.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Hint 19-19b in Duizel (Foto Wikimedia commons).

4.31.1.035 Woonhuis. Eersel, Hint 6
Eenlaags woonhuis circa 1930, circa 1977 hersteld. Zadeldak met verbeterde Hollandse pannen.
KL030-000364
Gemeentelijk monument

4.31.1.036 Woonhuis. Eersel, Hint 8
Eenlaags woonhuis circa 1910. Zadeldak met verbeterde Hollandse pannen. Garage onder zadeldak. Tot winkel verbouwd.
CHW. nr. KL030-000365
Gemeentelijk monument

4.31.1.038 Woonhuis. Eersel, Markt 39-41
Twee eenlaags woonhuizen uit de 18e en de tweede helft van de 19e eeuw. Zadeldaken met Oudhollandse pannen. Nummer 39 is in de tweede helft van de 19e eeuw gewijzigd. Nummer 41 heeft een gepleisterde voorgevel. Beide huizen zijn gewit.
CHW. nr. KL030-000398
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Markt 39-41 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2005).

4.31.1.039 Woonhuis. Eersel, Markt 47[447]
Eenlaags woonhuis uit circa 1910. Zadeldak met muldenpannen.Het pand bevindt zich in de kern van Eersel en is gelegen in het beschermde dorpsgebied: een langgerekt plein bestaande uit de verbrede noord-zuid gerichte straten het Hint en de Markt, met lindenbeplanting, voormalige boerderijen (m.n. aan het Hint) en dorpswoningen. De oudste bebouwing heeft de noklijn haaks op het 'straatplein', de jongere bebouwing overwegend evenwijdig. Dit vrijstaande pand met dwars geplaatst zadeldak is gesitueerd in de rooilijn aan de westzijde van het zuidelijke uiteinde van de Markt. Hier splitst de markt zich Y-vormig in de straten Dijk en Oude Postelseweg. Het zeer diepe perceel is karakteristiek voor de verkaveling ter plaatse. Achter de woning staat een ouder bijgebouw met de nokrichting loodrecht op de Markt.
CHW. nr. KL030-000399
Gemeentelijk monument

[447] http://www.hskdeachtzaligheden.nl/?monument=markt-47-5521-an

Afbeelding: Markt 47 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.1.040 en 041 Woonhuis. Eersel, Markt 6-8

Voormalig dubbel woonhuis annex boerderij uit ca. 1875, thans eethuis en vishandel. Zadeldak met oudhollandse pannen. In de zijgevel ouder muurwerk of hergebruikte steen. Raamindeling nummer 4 in oude vormen vernieuwd met kleine roede-verdeling. Achter nummer 8 een paardenstal.[448] Het sterk vervallen voormalige bedrijfsgedeelte achter Markt 8 komt evenals de moderne achterbouw van Markt 6 niet voor bescherming in aanmerking.

Gemeentelijk monument

Afbeelding: Markt 6-8 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2015).

4.31.1.044 Woonhuis. Eersel, Nieuwstraat 78[449]

Dit woonhuis is in 1926 gebouwd voor de familie De Vocht. Het pand heeft een traditionele hoofdopzet. De gevels zijn voorzien van metselwerk-accenten. De tuinkamer tegen de linker zijgevel

448 Cornelissen & Kakebeeke, 1976, 58.

449 https://www.hskdeachtzaligheden.nl/hsk-monument/nieuwstraat-78-5521-cd-eersel/

dateert uit ca. 1960. In de tuin van onderhavige woning staan diverse bomen en planten uit de bouwtijd.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Nieuwstraat 78 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2011).

4.31.1.045 Woonhuis. Eersel, Postakkers 36
Woonhuis, interbellum-architectuur.
Gemeentelijk monument

4.31.1.046 en 047 Woonhuis. Eersel, Willibrorduslaan 31-33
Dubbel woonhuis, sociale woningbouw.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Willibrorduslaan 31-33 in Eersel (Foto Wikimedia commons).

4.31.1.048 Woonhuis. Eersel, Willibrorduslaan 41
Woonhuis, interbellum-architectuur.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Willibrorduslaan 41 in Eersel (Foto Wikimedia commons).

4.31.1.049 Woonhuis. Eersel, Willibrorduslaan 42
Woonhuis, interbellum-architectuur.
Gemeentelijk monument

4.31.1.050 Woonhuis. Eersel, Willibrorduslaan 80
Woonhuis.
Gemeentelijk monument

4.31.1.051 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 16
Woonhuis uit circa 1920 genaamd “Kempenhorst” met in- en uitgezwenkte topgevel. Zadeldak met wolfseind en piron gedekt met gesmoorde kruidspannen. Schuiframen en vernieuwde paneeldeur.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 16 in Vessem (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.052 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 26 (Nr. 26 is onderdeel van voormalige brouwerij)
Woonhuis uit circa 1904. Mansardedak met gesmoorde muldenpan. Segmentbogen boven de ramen. Gevelsteen: P. de Rooij.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 26 in Vessem (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.053 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 34
Eenlaags woonhuis.
Gemeentelijk monument

4.31.1.054 Woonhuis. Vessem, Wilhelminalaan 25
Woonhuis uit 1910. Fries met lichtere baksteenlagen. Zadeldak met wolfseind. Achter het huis een koetshuis. Draairamen met bovenlichten in kleine roedenverdeling. Paneeldeur met rooster in portiek.
CHW. nr. KL115-000683
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Wilhelminalaan 25 in Vessem (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.055 Kerkstraat 5 Eersel
Woonhuis schoolhoofd Ca. 1880.
Gemeentelijk monument; MIP KL115-000639.

4.31.1.056 Woonhuis. Wintelre, Willibrordusstraat 39-41
Woonhuis uit 1935. Zadeldak met geglazuurde opnieuw verbeterde Hollandse pannen. Erker. Samengestelde ramen. Voordeur met rondboog.
CHW. nr. KL115-000689
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Willibrordusstraat 39-41 in Wintelre (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.058 Woonhuis, Duizel, Groenstraat 6-6a
Woonhuis, neorenaissance-invloeden, circa 1900
CHW. nr. KL030-000354
Gemeentelijk monument

4.31.1.061 Eersel, Oude Postelseweg 15[450]
Woonhuis, in het eerste kwart van de twintigste eeuw gebouwd (naar verluidt voor een politieman). Het vrijstaande pand bevindt zich in de oude kern van Eersel nabij de Markt, en is gesitueerd op een groot perceel aan de noordwestzijde van de Oude Postelseweg. Het perceel ligt net buiten de begrenzing van het beschermde dorpsgezicht. Aan de voorzijde staan twee eikenbomen. Achter het woonhuis bevinden zich een oude notenboom en een gemetselde waterput. De overigens gemoderniseerde tuin wordt van de straat afgescheiden door een lage beukenhaag. In de loop der tijd is een aantal elementen veranderd: het woninginterieur is grondig gewijzigd, de gevels zijn wit geschilderd en het verbouwde achterhuis is uitgebreid met een moderne garage.

Gedeeltelijk onderkelderde dorpswoning van één bouwlaag en zolderverdieping op rechthoekig grondplan. De wit geschilderde (niet oorspronkelijk) bakstenen gevels zijn in kruisverband gemetseld en voorzien van een zwart gepleisterde plint. De uitgespaarde muuropeningen worden afgesloten door blinde segmentbogen. Het zadeldak tussen tuitgevels (met uitgemetselde schouders) heeft de nokrichting evenwijdig aan de straat, is belegd met gesmoorde Muldenpannen en watert af via een geprofileerde bakgoot aan de voorzijde en een zinken mastgoot aan de achterzijde. Op de nokuiteinden zijn schoorstenen geplaatst. [451]
Cultuurhistorisch waardevol gebouw. Het object heeft stedenbouwkundige waarde – als markante boerderij aan de uitvalsweg van de Eerselse Markt.

[450] Spoorenberg e.a., Drie Zaligheden, Eersel, Duizel, Steensel, Hapert 1989″,”Chr. Thijssen, Kleine historische gids van Eersel en zijn monumenten, Eersel 1996.
[451] Redengevende beschrijvingen monumenten Eersel van Stichting Gelders Genootschap.

Afbeelding: Oude Postelseweg 15 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2005).

4.31.1.062 Woonhuis. Eersel, Willibrorduslaan 32-34
Dubbel woonhuis. [452]

4.31.1.064 Woonhuis, Duizel Groenstraat 4
Eenlaags woonhuis uit de eerste helft van de 19e eeuw. Wolfsdak met oudhollandse pannen. Gewit. Geometrisch bovenlicht. Cultuurhistorisch belang, straatbeeldtyperend.
CHW. nr. KL030-000353
CHW. nr. G30-000353
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Groenstraat 4 in Duizel (Foto Wikimedia commons).

4.31.1.066 Woonhuis. Eersel, Hint 4
Tweelaags woonhuis circa 1920-1930. Tentdak met tuile du nord-pannen.
CHW. nr. KL030-000363

[452] Redengevende beschrijvingen monumenten Eersel van Stichting Gelders Genootschap.

4.31.1.067 Woonhuis. Eersel, Markt 24-26[453]
Voormalig (dubbel?) woonhuis uit ca. 1910-1915, thans woonhuis/kantoor en winkel. De winkelpui van nummer 26 is er na de Tweede Wereldoorlog ingezaagd. De verbouwde bedrijfsruimte aan de achterzijde, thans slachterij en woonhuis, dateert vermoedelijk uit het laatste kwart van de 19de eeuw.
Cultuurhistorisch waardevol gebouw. CHW. nr. KL030-000389

Afbeelding: Markt 24-26 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2015).

4.31.1.069 Woonhuis. Eersel, Nieuwstraat 44
Woonhuis, omstreeks 1905-1910 gebouwd en ca. 1930-1935 uitgebreid met een verdieping en een uitbouw aan de rechter achterzijde. Naar verluidt heeft hier de sigarenfabrikant H. Wintermans gewoond. Het oudste gedeelte (eerste bouwlaag) vertoont kenmerken van de neorenaissance, zoals de symmetrische opzet met ingangsrisaliet, rondbogen met gepleisterde aanzet- en sluitstenen, speklagen en vensteromlijstingen met vertanding. De soberder uitgevoerde uitbreiding uit de jaren dertig sluit aan op het oude gedeelte qua gevelindeling en venstervormen (rondboogvensters met geboorte- en sluitstenen in de ontlastingsbogen). Het pand is daarna een poos dubbel bewoond geweest.

Aan de achterzijde bevindt zich aansluitend op het pand een terras met lage bakstenen borstwering met uitgespaarde kruismotieven en geïntegreerde bloembakken. Direct achter het woonhuis staat een voormalig bakhuisje. In de tuin bevinden zich verder o.a. een houten tuinhuisje en enkele oude bomen waaronder een eik en een beuk. Het bakhuisje (annex toilet, berging en washok) is vanuit een rechthoekig grondplan opgetrokken in kruisverband en wordt afgesloten door een zadeldak met gesmoorde Muldenpannen. De drie ingangen zijn voorzien van opgeklampte deuren van kraaldelen. Het achtzijdige houten tuinhuisje heeft een plat dak, een dubbele paneeldeur met zes ruiten en twee zesruits stolpramen.

CHW. nr. KL030-000404
Gemeentelijk monument

[453] Zie https://www.hskdeachtzaligheden.nl/hsk-monument/markt-24-26-5521-al-eersel/.

Afbeelding: Nieuwstraat 44 in Eersel (Foto Winfried Thijssen).

4.31.1.070 Woonhuis. Vessem, Wilhelminalaan 16
Molenaarswoning gebouwd in 1925; eenlaags. Speklagen en fries in gele strengperssteen. Sierankers. Zadeldak met gesmoorde tuile du Nord-pannen.
CHW. nr. KL115-000677

4.31.1.071 Woonhuis. Vessem, Wilhelminalaan 46
Woonhuis uit circa 1935 met elementen van de Delftse school. Tufstenen aanzetstenen. Samengesteld dak met gesmoorde romaanse pannen. Draairamen. Rond raam in puntgevel. Erker met koperen dakje.
CHW. nr. KL115-000679

4.31.1.072 Woonhuis. Eersel, Gebroeders Hoeksstraat 2
Eenlaags woonhuis, circa 1920. Zadeldak met tuile du nord-plannen. Sierankers.
CHW. nr. KL030-000375

4.31.1.074 Woonhuis. Knegsel, Het Groen 36
Woonhuis uit circa 1935. Tentdak met rode vernieuwde Hollandse pannen. Voordeur met rondboog portaal. Erker met samengestelde ramen.
CHW. nr. KL115-000624

Afbeelding: Het Groen 36 in Knegsel (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.075 Woonhuis. Knegsel, Het Groen 31
Woonhuis uit circa 1935 in interbellumstijl. Schilddak met overstek. Gesmoorde tuile du Nord pannen. Samengestelde ramen. Oorspronkelijke deur.
CHW. nr. KL115-000626

Afbeelding: Het Groen 31 in Knegsel (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.076 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 52
Woonhuis uit circa 1935. Zadeldak met gesmoorde muldenpannen. Schuiframen met luiken.
CHW. nr. KL115-000663
Bestaat niet meer.

4.31.1.077 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 1
Woonhuis uit circa 1910. Zadeldak met gesmoorde verbeterde Hollandse pannen. T-ramen met bovenlichten in kleine roedenverdeling.
CHW. nr. KL115-000664

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 1 in Vessem (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.078 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 3

Eenlaags landarbeidershuis uit circa 1900. Het woonhuis is gebouwd rond 1900 en staat dwars op een kruising van wegen, in de bebouwde kom van Vessem. De gevels van het eenlaagse pand met rechthoekige plattegrond zijn opgetrokken uit handvorm baksteen met een muizetandlijst onder de dakrand. Op het zadeldak liggen zwarte oud-Hollandse dakpannen. De voorgevel bevat twee schuifvensters met gedeeld bovenlicht waartussen een paneeldeur met gedeeld bovenlicht. Rechts onder in de gevel bevindt zich een getralied kelderlicht onder segmentboog. De zijgevels zijn voorzien van rechte steekankers. De rechter gevel is blind op een duivengat met keperboog na. In de linker gevel bevindt zich een schuifvenster met gedeeld bovenlicht en op de zolderetage een vierruits schuifvenster, beide onder segmentboog. In de achtergevel bevinden zich een paneeldeur, een vierruits raam en een stolpvenster. Via de voordeur komt men in een kleine hal, die links toegang geeft tot de woonkamer en rechts tot de woonkeuken. Hierin bevindt zich een dichtgezette keukenschouw en diverse deuren, waaronder die naar de ondiepe kelder. Op de begane grond bevinden zich aan de achterzijde twee slaapkamers en een smalle ruimte, waarin bij een verbouwing een keuken is geplaatst. Boven zijn er slaapkamers. Sanitaire ruimten zijn bij een verbouwing verplaatst naar het aangebouwde berghok. Het erf is omzoomd door een beukenhaag. Op en langs het erf staan diverse loofbomen waaronder walnoten.
Rijksmonument nr. 520269

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 3 in Vessem (Foto Wikimedia commons)

4.31.1.079 Woonhuis. Eersel, Kerkstraat 2-2a
Eenlaags woonhuis circa 1910. Zadeldak met muldenpannen. Bijgebouw onder zadeldak.

Afbeelding: Kerkstraat 2 in Eersel (Foto Google streetview 2019).

4.31.1.080 Woonhuis. Eersel, Willibrorduslaan 47
Woonhuis.[454]

4.31.1.081 Woonhuis. Vessem, Mr. De la Courtstraat.
Voormalige zadelmakerij van Joosten, nu verbouwd tot woonhuis.[455]

4.31.1.082 Woonhuis. Duizel, Oude Kerkstraat 10
Woonhuis, voormalig postkantoor. [456]

Afbeelding: Oude Kerkstraat 10 in Duizel (Foto Google streetview 2017).

4.31.1.083 Woonhuis. Eersel, Duizelseweg 7
Eenlaags woonhuis met bedrijfsgedeelte circa 1910. Zadeldak met muldenpannen. Raamindeling gewijzigd in oude hoofdvorm.
CHW. nr. KL030-000345

Afbeelding: Duizelseweg 7 in Eersel (Foto Google streetview 2019).

454 Redengevende beschrijvingen monumenten Eersel van Stichting Gelders Genootschap.
455 Van der Linden, 1980, 133.
456 Redengevende beschrijvingen monumenten Eersel van Stichting Gelders Genootschap.

4.31.1.085 Woonhuis. Eersel, Duizelseweg 18-20
"De Drietip", tweelaags woonhuis uit circa 1920. Plat dak. Wit gepleisterd met baksteenlagen. Het huis is gebouwd voor dokter Bakhuizen van den Brink die sinds 1896 in Eersel verbleef. In april 1919 vertrok hij terug naar Den Haag, zijn geboortestad. Om de dominee van Eersel een pastorie te verschaffen kocht Mej. Mirandolle (een rijke Amsterdamse dame die op De Hoge Hees woonde) het huis en schonk het aan de protestantse gemeenschap. Tot ver in de twintigste eeuw heeft het huis gediend als woning voor de dominee. Huis is genoemd naar de wegsplitsing Wolverstraat of Duizelseweg (met tramlijn) en de Dalemseweg.[457]
Cultuurhistorisch waardevol gebouw

Afbeelding: Duizelseweg 20 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.1.086 Woonhuis. Eersel, Dijk 19-21
Dubbel eenlaags woonhuis, laatste kwart 19e eeuw, circa 1930. Zadeldak met oudhollandse pannen. Voorgevel geknikt.
Bestaat niet meer.

4.31.1.087 Woonhuis. Duizel. Groenstraat 11-13
Winkel en woonhuis, eenlaags, circa 1910. Zadeldak met muldenpannen.

Afbeelding: Groenstraat 11-13 in Duizel (Foto Google streetview 2019).

4.31.1.088 Woonhuis. Duizel. Groenstraat 15

457 Kakebeeke, 1981, 39.

Eenlaags woonhuis met bedrijfsruimte, circa 1880-1890. Zadeldak met oudhollandse pannen.

4.31.1.089 Woonhuis. Vessem, Heike 1
Eenlaags woonhuis uit circa 1910. Aanbouw met plat dak. Mansardedak met leien in maasdekking. Symmetrische voorgevel met bakstenen middenrisaliet. Rondbogen met mozaïek metselwerk als boogvulling. T-vensters. Paneeldeur met deurrooster.

Afbeelding: Heike 1 in Vessem (Foto Google streetview 2016).

4.31.1.090 Woonhuis. Vessem, Heikesestraat 12
Woonhuis uit circa 1915 met elementen van chaletstijl. Samengesteld dak, hoofddak zadeldak, gedekt met muldenpannen. Windveren en getrapte gootsteunen. Achtruits bovenlichten. Boven de ramen op de eerste verdieping korfbogen met boogvullingen.
Bestaat niet meer.

4.31.1.091 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 5
Woonhuis uit circa 1900. Zadeldak met gesmoorde tuile du Nord-pannen. Kruiskozijnen met vierruits bovenlichten en luiken.

4.31.1.092 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 9
Woonhuis uit 1932. Zadeldak met gesmoorde Romaanse pannen. Betonnen luifel. Bovenlichten glas-in-lood.

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 9 in Vessem (Foto Google streetview 2020).

4.31.1.093 Woonhuis. Vessem, Jan Smuldersstraat 17

Woonhuis uit circa 1935. Zadeldak met gesmoorde verbeterde Hollandse pannen. Kruiskozijnen met bovenlichten in glas-in-lood met vensters

4.31.1.094 Woonhuis. Vessem, Wilhelminalaan 21
Woonhuis uit circa 1910. Fries met gepleisterde velden. Zadeldak met gesmoorde verbeterde Hollandse pannen Vernieuwde T-draairamen. Segmentbogen met boogvullingen. Paneeldeur.

4.31.1.095 Woonhuis. Vessem, Wilhelminalaan 23-23b
Woonhuis uit circa 1920 met rechteraanbouw. Fries met bloktanden. Gepleisterd behalve de puntgevel. Zadeldak met rode muldenpannen. Vernieuwde ijzeren T-ramen. Paneeldeur.

Afbeelding: Wilhelminalaan 23-23b in Vessem (Foto Google streetview 2020).

31.2. Boerderij

4.31.2.001 Duizel, Hoef 14
Boerderij van het Noord-Brabants langgeveltype, 19e eeuw. Wolfsdak van riet en oudhollandse pannen. Bij een ingrijpende restauratie circa 1975 zijn de kozijnen vernieuwd en enige aanbouwen onder wolfsdaken aangebracht.
Rijksmonument nr. 14586
CHW. nr. KL030-000374

Afbeelding: Hoef 14 (Foto commons.wikimedia.org)

4.31.2.002 Eersel, Markt 51
Eenlaags dwarshuis boerderij met balkdragende zijmuren en zadeldak uit midden 19e eeuw. Bovenlicht met levensboom. Voorgevel sterk vernieuwd circa 1975-1980.[458]
Rijksmonument nr. 14576, CHW. nr. KL030-000401

Afbeelding: Markt 51 Eersel (foto Wikimedia Commons).

4.31.2.003 Eersel, Markt 2
Aan de noordoostelijke zijde van de Markt staat, aan de zuidelijke zijde van de kruising met de Nieuwstraat, haaks op het plein, de voormalige boerderij met schuur (zie 1.31.7.001) 'De Oude Hoeve', in de huidige vorm blijkens een gevelsteen daterend uit 1884, maar met een oudere kern. Kort vóór 1884 is de reeds ter plaatse bestaande boerderij afgebrand, maar delen (onder meer een in baksteen overwelfde kelder) zijn in het daarna herbouwde pand (de huidige boerderij) opgenomen. Na de Tweede Wereldoorlog is een deel van het aan de Markt gelegen woonhuis verbouwd tot winkel. De gevel van het pand is daarbij intact gebleven. Uit de kadasterkaart van 1830 blijkt dit een brouwerij te zijn geweest, *zie 4.29.2.002*.

Het eenlaags pand heeft een zeer langgerekte, globaal rechthoekige plattegrond en wordt gedekt door een zadeldak met oud Hollandse pannen. Op het dak van het woonhuis staat een gemetselde schoorsteen. De asymmetrische voorgevel aan het plein telt drie traveeën en is opgemetseld uit afwijkende handvorm baksteen met een gepleisterde plint. De vernieuwde voordeur, die toegang geeft tot de winkel, heeft een gedeeld bovenlicht onder korfboog en wordt geflankeerd door zesruits schuifvensters met hardstenen dorpels. Naast de voordeur een hardstenen gevelsteen met de inscriptie: "P.J.T. Maas / 8-2-1884 / Oud 25 maanden". Op de etage twee vierruits schuifvensters. Houten windborden. De noordelijke gevel staat direct aan de openbare weg en is licht gebogen. Deze handvorm bakstenen gevel is voorzien van rechte steekankers, die ter hoogte van de taszolder lager in de gevel zijn geplaatst. In het (oostelijke) bedrijfsdeel van de gevel zijn vier getoogde negenruits stalvensters. In het westelijke deel zijn, naast een modern toiletlicht, een paneeldeur met een gedeeld bovenlicht aangebracht, geflankeerd door aan elke zijde twee zesruits schuifvensters. De zuidelijke zijgevel is opgetrokken in handvorm baksteen. Aan de westelijke zijde twee vensters met opgeklampte luiken, vervolgens een deur, een kelderlicht en een derde venster. In de gevel bevinden zich verder onder meer twee opgeklampte, getoogde inrijpoorten. In de gevel van het bedrijfsgedeelte bevindt zich een tweede kelderlicht. De oostelijke gevel is blind met rechte steekankers. In de top een segmentboogvormig licht. In het interieur is de oorspronkelijke, eenvoudige, gedeeltelijk hergebruikte eikenhouten spantenkap, voorzien van haanhouten, gordingen, korbelen en balklagen nog aanwezig. De kap heeft oudere onderdelen van vóór de brand en rust op de dragende buitenmuren. De kelder en opkamer in het woonhuis worden door een balklaag gescheiden; de oudere kelder in het bedrijfsgedeelte heeft een gemetseld bakstenen gewelf. Het bedrijfsgedeelte wordt door een brandmuur van het woonhuis gescheiden. Naast de stal is er een karschop met bovenliggende

458 Kolman e.a., 1997.

tasruimte. Deze schop wordt door een paardenstal gescheiden van de voormalige deel.

Het erf, dat via een poort aan de Markt en via de oostelijke zijde bereikbaar is, is verhard en beplant met drie walnoten. Op het achterliggende, met liguster omhaagde rechthoekige perceel staat een aan de noordelijke zijde geopende, gepotdekselde schuur. Deze heeft een rechthoekige plattegrond en wordt gedekt door een zadeldak, aan de achterzijde lager aangezet, met pannen. Het gebouw heeft nog zijn oorspronkelijke gebint bestaande uit vier spanten met korbelen en houten stijlen, op bakstenen poeren gesteld. Van de noordelijke gevel is het gedeelte links (oostelijke deel) beschoten.

De boerderij is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaaleconomische ontwikkeling van de landbouw in het zandgebied en als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de boerderij in de late negentiende eeuw. Architectuurhistorisch is het pand van belang vanwege de sobere ornamentiek en bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur, Het gebouw heeft ensemblewaarden vanwege de samenhang met de in maat en schaal overeenstemmende bebouwing in het beschermde dorpsgezicht. De boerderij is belangrijk vanwege de gaafheid van het in- en exterieur en is als zodanig zeldzaam.
Rijksmonument nr. 517806
CHW. nr. KL030-000384

Afbeelding: Markt 2 in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003).

<u>4.31.2.004 Steensel, Stevert 22-22b</u>
Aan de oostelijke zijde van Stevert, een globaal noord-zuid gerichte weg door het gelijknamige gehucht ten zuiden van Steensel, staat een langgevelboerderij, bestaande uit een bedrijfsgedeelte dat in de kern stamt uit de eerste helft van de negentiende eeuw, en een zuidelijk daarvan gelegen woonhuis, daterend uit omstreeks 1890. Het muurwerk van het bedrijfsgedeelte is tussen 1850 en 1940 meerdere malen gedeeltelijk vernieuwd.
Het eenlaags, aan de zuidelijke zijde onderkelderde woonhuis, heeft een globaal vierkante plattegrond en bestaat uit een rechthoekig voorhuis onder zadeldak met muldenpannen, en een iets smaller achterhuis onder zadeldak met oud Hollandse pannen. De bakstenen lijstgevel van het voorhuis telt vijf vensterassen, heeft een bepleisterde plint en wordt bekroond door een dubbele tandlijst en een geprofileerde houten gootlijst. Centraal in de van hoeklisenen en gietijzeren sierankers voorziene gevel is in een ondiep portiek een opgeklampte voordeur met bovenlicht aangebracht, aan beide zijden geflankeerd door twee getoogde T-schuifvensters met opgeklampte luiken en hardstenen dorpels.
De zuidelijke zijgevel heeft smeedijzeren muurankers in de met een gemetselde ezelsrug afgezette topgevel. Het muurwerk van de begane grond is op een klein zesruits schuifvenster ter hoogte van de opkamer blind, terwijl op de verdieping twee schuifvensters zijn geplaatst. De noordelijke zijgevel is tegen de bedrijfsaanbouw geplaatst. Het metselwerk van de topgevel is ter plaatse deels vernieuwd.

Het achterhuis heeft in de zuidelijke zijgevel op de begane grond een zesruits schuifvenster met persiennes. Op de verdieping is een tweede zesruits schuifvenster geplaatst. De topgevel wordt ter plaatse afgedekt met een hardstenen lijst. De achtergevel is voorzien van deels gewijzigde schuifvensters en een opgeklampte deur met bovenlicht. Het interieur heeft nog globaal zijn oorspronkelijke indeling met centrale gang. Van belang zijn onder meer de oorspronkelijke paneeldeuren, de tegelvloer in de hal en de geriemde balkplafonds. De lagere bedrijfsaanbouw heeft bakstenen gevels, bestaande uit verschillende fasen metselwerk. In de straatgevel is tussen twee opgeklampte schuifdeuren (daterend uit ca. 1930) een licht getoogde, opgeklampte inrijpoort aangebracht. In de aan de oostelijke zijde gesitueerde achtergevel is voorzien van een reeks zesruits stalvensters en een opgeklampte deur. Voor de voorgevel ligt een kleine betegelde stoep met een hardstenen banden. Voor het woonhuis staan drie knotlinden. Het achtererf wordt door een smeedijzeren hekwerk met inrijpoort en bakstenen pijlers van de openbare weg gescheiden. In het interieur is nog aanwezig het uit vier spanten bestaande, oorspronkelijke gebint. De diep gelegen vloer aan de zuidwestelijke zijde van het gebouw is waarschijnlijk het restant van een potstal. In het gebouw is nog een bakstenen varkensstal.

De boerderij is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaaleconomische ontwikkeling van de landbouw in het zandgebied en als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de boerderij in de negentiende en twintigste eeuw. Architectuurhistorisch is het pand van belang vanwege de bouwgeschiedenis, de sobere ornamentiek en bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur. De boerderij is belangrijk vanwege de gaafheid van het in- en exterieur en is als zodanig zeldzaam.
Rijksmonument nr. 517805
CHW. nr. KL030-000422

Afbeelding: Stevert 22 in Steensel (Google streetview 2020).

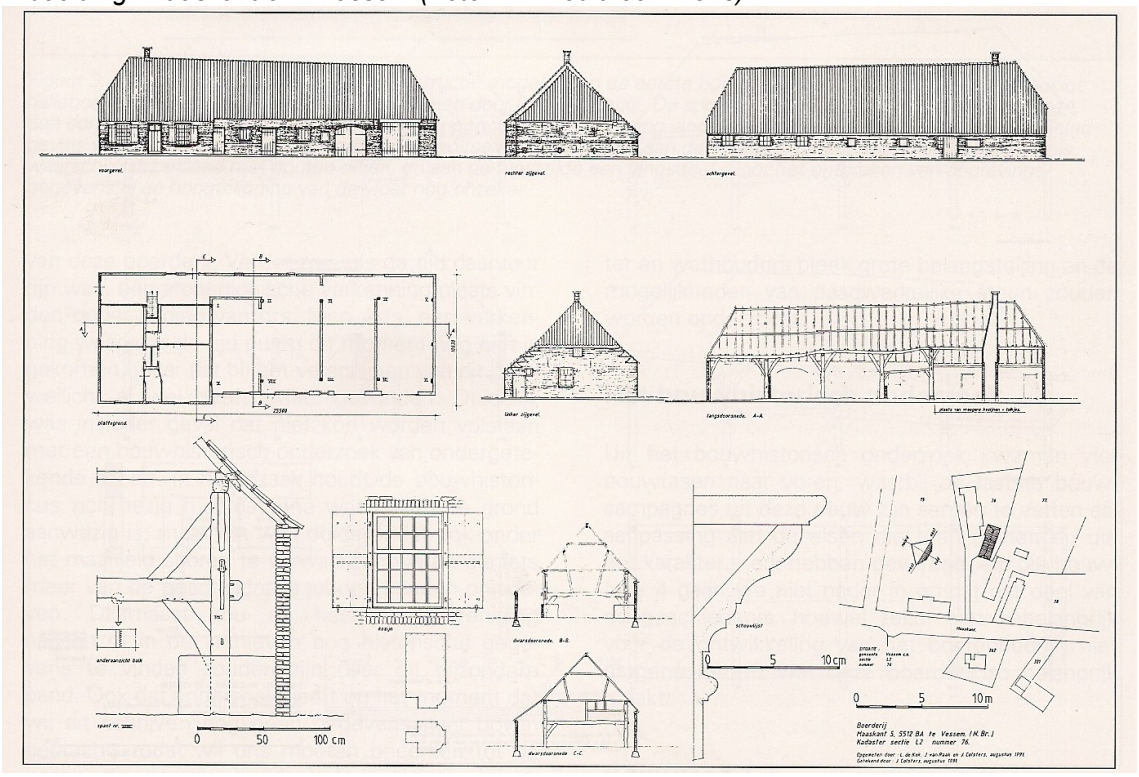
<u>4.31.2.005 Vessem, Maaskant 5</u>
Buiten de bebouwde kom van Vessem gelegen laatmiddeleeuws houtskelet van een langgevelboerderij van zes traveeën. Bevat een kern van vijf gebinten uit de tweede helft van de 15de eeuw.[459] Laatmiddeleeuwse boerderij (tussen einde 15de en einde van de 16e eeuw). Oudste boerderij van Vessem. Restauratie in 1995 voltooid. Afmeting 17 x 9,5 meter. Aan de oostgevel is later een woonhuis gebouwd van 10 x 9 m uit ca. dat in 1991 vrijwel geheel is gesloopt. Direct naast de boerderij is een huis uit ca. 1915 onder zadeldak gedekt met tuile du Nord, sierankers, (verbouwd).

459 Biggelaar e.a., 1993, 13; Arts, 1996, 9; Kolman e.a., 1997.

Laatmiddeleeuws houtskelet van een langgevelboerderij vanwege architectuurhistorische-, typologische- en zeldzaamheidswaarde van evident belang als monument van oudere bouwkunst. Eikenhouten ankerbalk-constructie van vijf gebinten verbonden door dekbalken over de volle lengte; onder de dekbalken langsbalken; in het bedrijfsgedeelte dwarsbalken tussen de stijlen van de gebinten. In het oostelijk gebint van het vm. woonhuis pengaten voor stijlen en regels van deur- en raamopeningen, alsmede die van een overstekend wolfseinde. De ankerbalk van het tweede gebint van het woonhuis heeft aangehakte sleutelstukken met kraalprofiel en eenvoudige driehoekige ingehakte versiering. Boven de deel aan de westzijde voorheen een groot overstekend wolfseind. De kap bevat eikenhouten sporen verbonden door haanhouten; de sporen lopen door over de zijbeuken; in enkele langsregels sporen van vitselwerk; in de gebintstijlen, schoren en dekbalken ingesneden telmerken.
Rijksmonument nr. 468633, CHW. nr. KL115-000648

Afbeelding: Maaskant 5 in Vessem (Foto Wikimedia commons)

Opmetingen van de boerderij Maaskant 5 in 1991 (Uit Biggelaar 1993).

4.31.2.006 Eersel, Postelseweg 197
"De Heestert". Grote boerderij van het Noord-Brabantse langgeveltype uit de 18e en 19e eeuw. Zadeldak met wolfseinden gedekt met Oudhollandse pannen. In de linkerzijgevel ouder muurwerk. Het bedrijfsgedeelte is ingekort. Had oorspronkelijk een dwarsdeel.
Rijksmonument nr. 14583

Afbeelding: Postelseweg 197 in Eersel (Google Streetview 2019).

4.31.2.007 Eersel, Postelseweg 25
Aan de zuidwestelijke zijde van de Postelseweg staat de kop-romp boerderij "Veezicht - Mijn genoegen", een uit omstreeks 1930 daterende, haaks op de weg gesitueerde boerderij met een tweelaags woonhuis. De boerderij staat aan de voormalige doorgaande weg van Eersel naar Duizel, die sinds de aanleg van de E3 ter plaatse dood loopt en niet is verhard. Het open weidelandschap aan de overzijde van de straat wordt thans afgesloten door een viaduct in de autosnelweg.
De boerderij heeft een T-vormige plattegrond en bestaat uit een tweelaags woonhuis en een aangebouwde, achterliggende bedrijfshal met langsdeel, beide gedekt door een zadeldak met shingles. Het woonhuis heeft een, in vergelijking met andere boerderijen, rijk versierde voorgevel. De in verschillende kleuren baksteen opgemetselde straatgevel telt twee vensterassen en heeft verticaal siermetselwerk in plint, erker en topgevel. Op de begane grond is aan de linkerzijde een paneeldeur met driedelig bovenlicht, klein houten luifel, zijlichten en kleine hardstenen brievenbus aangebracht. De in plattegrond segmentboogvormige erker onder plat dak, die de voordeur aan de rechterzijde flankeert, heeft een bakstenen plint en een opbouw met vier openslaande vensters, elk met tweedelig bovenlicht. Op de verdieping zijn twee eenvoudige openslaande vensters, waarboven een topgevel met gepleisterde velden waarop geschilderde afbeeldingen van koeien en de tekst: " Veezicht / mijn genoegen". In de oostelijke, aan de zijde van de bedrijfsaanbouw uitspringende zijgevel, zijn op de begane grond een opgeklampte deur met vierruits licht, een schuifvenster, twee tweeruits lichten en een klein licht in de hal aangebracht. In de noordelijke zijgevel zijn onder meer twee tweelichts vensters, een T-venster en op de etage twee openslaande vensters aangebracht. Ter plaatse van de bedrijfsaanbouw, die door een brandmuur met schoorsteen van het woonhuis wordt gescheiden, is het zadeldak laag aangezet. De zijgevels zijn voorzien van een reeks stalvensters met luiken en een opgeklampte getoogde deur. In de hoog opgetrokken en van smeedijzeren steekankers voorziene achtergevel bevinden zich twee getoogde, asymmetrisch in de gevel geplaatste inrijpoorten.

De boerderij is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaaleconomische ontwikkeling van de landbouw in het zandgebied en als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de boerderij in het interbellum, toen door invloeden van elders een vernieuwing in de traditionele boerderijbouw en het gemengd bedrijf teweeg werd gebracht. Architectuurhistorisch is het pand van belang vanwege de sobere ornamentiek van de voorgevel en het bijzondere type. De boerderij is belangrijk vanwege de gaafheid van het exterieur en is als voorbeeld van een veebedrijf in het interbellum als zodanig zeldzaam.
Rijksmonument nr. 517810

Afbeelding: Postelseweg 25 in Eersel (Foto Wikimedia commons)

4.31.2.008. Eersel, De Hees 40
Langgevelboerderij genaamd “De Bult” uit de 18e en vroeg 19e eeuw. Wolfsdak van riet en oudhollandse pannen. Ramen met kleine roedeverdeling. Het schuurgedeelte heeft lage steunbeertjes. Inwendig gebinten, schouw en oude paneeldeuren aanwezig. Kreeg bij de restauratie begin 20e eeuw een landhuisachtig karakter. Schob met gebint onder schilddak.
In 1830 stond hier een 25 meter lang gebouw met nog een schuur en een schob. Dat schob is er niet meer (luchtfoto 2019). De huidige boerderij is 30 meter lang. Blijkbaar is ze na 1830 verlengd.
Rijksmonument nr. 14588. CHW. nr. KL030-000361

Afbeelding: Hees 40 in Eersel.

4.31.2.009 Eersel, Hint 28
Boerderij van het Noord-Brabants langgeveltype. Vroeg 19e eeuw. Wolfsdak van riet met oudhollandse pannen. Verlengd en verhoogd bij een ingrijpende restauratie circa 1975. “Den Herd” genaamd. Cultuurhistorisch belang, straatbeeldtyperend. Twee linden met een omtrek van circa 200 cm.
Rijksmonument nr. 14568. CHW. nr. KL030-000369

Afbeelding: Hint 28 ofwel Den Herd (foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed nov. 1963).

4.31.2.010 Vessem, Jan Smuldersstraat 6
Langgevelboerderij uit de eerste helft van de 19e eeuw met kern uit de 16e eeuw, onder met riet en pannen gedekt wolfsdak. Vensters met luiken en twintigruits schuiframen. Deur met bovenlicht. Tegen de zijgevel van de stal een houten schuur onder afhangende pannen.
Rijksmonument nr. 37239. CHW. nr. KL115-000659

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 6 in Vessem (Foto Wikimedia commons)

4.31.2.011 Vessem, Jan Smuldersstraat 4
Jacobushoeve. Langgevelboerderij uit de eerste helft van de 19e eeuw onder met riet en pannen gedekt wolfsdak. Deur met panelen, vensters met luiken en getoogde deuren. Gebintstijlen met jaartallen, vanaf 1746. Gebouwen werden in 1801 verdeeld. In 1840 wordt bij de hoeve een bijgebouw gezet met als hoofdfunctie bierbrouwerij.
In 1991 wordt de hoeve verkocht aan de Broeders van Onze Lieve Vrouw van Lourdes te Dongen. Pas dan wordt de hoeve Jacobushoeve genoemd vanwege de pelgrimstocht van broeder Fons van Laan naar Santiago. Hoeve en bijgebouw staan op de Rijksmonumententlijst.

De met riet en pannen gedekte, houten schuur die hier voorhaan naast stond is afgebrand in 2007. In een gebintsbalk staat het jaartal 1763. In 1832 ongeveer 9 x 12 meter, later verlengd naar 22 meter. De herbouwde schuur wordt in 1998 overgedragen aan de met de hoeve van de broeders van Capharnaum verbonden stichting “In Balans”. In de volksmond wordt deze schuur “Tiendschuur” genoemd, voor deze benaming is echter geen historisch bewijs. De schuur brandde in de nacht van 22 op 23-06-2008 geheel af.[460]
Tegen de schuur was een beuk ingegroeid. Om de beuk te sparen werd de schuur 12 meter verder weer opgebouwd. Rijksmonument nr. 37238, CHW. nr. KL115-000658

Afbeelding: Jan Smuldersstraat 4 in Vessem (Foto Wikimedia commons)

4.31.2.012 Kortgevelboerderij. Eersel, Stokkelen 31
Kortgevelboerderij uit circa 1925. Zadeldak en mansardedak. Goed voorbeeld van een ontginningsboerderij.
CHW. nr. KL030-000424

4.31.2.0013 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 24
Langgevelboerderij uit circa 1910-1920. Zadeldak met tuile du nord-pannen.
CHW. nr. KL030-000414

Afbeelding: Schadewijk 24 in Eersel (Google Streetview 2020).

460 Theunissen, M., 1999, 7; Strijbos, 2003, 112; Heijmraeder 2008-3

4.31.2.0014 Langevelboerderij. Eersel, Hazenstraat 43[461]
Boerderij van het Brabantse langgeveltype met dwarsdeel, thans dubbel woonhuis, uit ca. 1875. Het pand bevindt zich even ten oosten van de bebouwde kom van Eersel, en is gesitueerd aan de zuidzijde van de Hazenstraat nabij de Y-vormige kruising met de Hoogstraat; een kleine buurtschap met overwegend boerderijen. Deze boerderij ligt op enige afstand van, en met de lange voorgevel evenwijdig aan de Hazenstraat. Aan de straatzijde bevinden zich twee vrijstaande bedrijfsgebouwen: rechts van de toegang tot het erf een schop annex stal en links een houten schuur.
CHW. nr. KL030-000359
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Langgevelboerderij met schuur Hazenstraat 43 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.2.015 Langgevelboerderij. Eersel, Stokkelen 21
Langgevelboerderij uit circa 1880-1900. Zadeldak met wolfseinden gedekt met eternitleien. Raamindeling uit circa 1950. Bedrijfsgedeelte geheel gewijzigd. Bijgebouw onder zadeldak. CHW. nr. KL030-000423

4.31.2.016 Langevelboerderij. Eersel, Hint 26[462]
Een omstreeks 1920-1925 vernieuwd woongedeelte van een langgevelboerderij uit het laatste kwart van de 19de eeuw. Het voormalige bedrijfsgedeelte is sterk vervallen (kap verwijderd, muurwerk gedeeltelijk ingestort, vijf ankerbalkgebinten met muurstijlen en tussenstijlen nog aanwezig), en komt derhalve niet voor bescherming in aanmerking. De oorspronkelijke achter- en zijgevels van het woongedeelte zijn opgehoogd; de voorgevel is volledig vernieuwd. Zadeldak met eternitleien en oudhollandse pannen. Iets hoger woonhuis. Ouder muurwerk in de zijgevel. Het achtererf bezit qua aanleg en beplanting nog een aantal karakteristieke elementen, zoals een kleine schop achter het woonhuis, een varkensstal annex schuur achter het voormalige bedrijfsgedeelte, een moestuin, lindeboom, notenboom, fruitbomen en een beukenhaag als erfafscheiding.[463]
De kleine schop direct achter het woonhuis heeft o.a. in halfsteensverband gemetselde gevels, een zadeldak met oudhollandse pannen en een éénbeukig dekbalkgebint.
De varkensstal annex schuur achter het bedrijfsgedeelte heeft o.a. in kruisverband gemetselde gevels (lichtrode baksteen), een zadeldak met gesmoorde Muldenpannen (goten ontbreken), diverse getoogde zesruits stalen stalramen, één stalraam met spinnekop en opgeklampte deuren.

[461] Zie http://www.hskdeachtzaligheden.nl/?monument=hazenstraat-43-5521-nj
[462] Zie http://www.hskdeachtzaligheden.nl/?monument=hint-26-5521-ah-eersel
463 Redengevende beschrijvingen monumenten Eersel van Stichting Gelders Genootschap.

Dit pand werd in 2001 geheel herbouwd in min of meer traditionele stijl, ook het woongedeelte en het schob. Het is niet duidelijk wat er van bovenstaande elementen nog bewaard is.
Cultuurhistorisch waardevol gebouw; CHW. nr. KL030-000368

Afbeelding: Hint 26 in Eersel (Google Streetview 2020).

4.31.2.017 Langgevelboerderij. Eersel, Plaatse 2[464]
Langevelboerderij met dwarsdeel uit het laatste kwart van de 19e eeuw; sterk gewijzigd en muurwerk verhoogd circa 1920. Wolfsdak met muldenpannen.
CHW. nr. KL030-000411
Cultuurhistorisch waardevol gebouw

Afbeelding: Plaatse 2 in Eersel (Foto Winfred Thijssen 2003).

[464] Spoorenberg e.a., Drie Zaligheden, Eersel, Duizel, Steensel, Hapert 1989",”Chr. Thijssen, Kleine historische gids van Eersel en zijn monumenten, Eersel 1996.

4.31.2.018 Langgevelboerderij. Eersel, Hoogstraat 8a-8b
Voormalige langgevelboerderij met dwarsdeel 19e eeuw. Wolfsdak van riet met oudhollandse pannen. Veel wijzigingen in het woongedeelte. Recentelijk verbouwd tot woonboerderij.
CHW. nr. KL030-000377

4.31.2.019 Langgevelboerderij. Eersel, Dijk 44-46
Deze boerderij lijkt geheel of minstens fors verbouwd. Geen wolfseinde meer, geen dwarsdeel of stal, alles perfect even hoog. Nu twee woningen met een poort daartussen. Alleen de noordelijke zijgevel lijkt nog van rond 1900 te dateren.
Oude omschrijving:
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1900. Zadeldak met wolfseinde gedekt met oudhollandse pannen. Het woonhuis is iets hoger dat het bedrijfsgedeelte. Raamindeling gewijzigd circa 1960.[465]
CHW. nr. KL030-000349

4.31.2.020 Langgevelboerderij. Eersel, Hint 7-7a t/m d
Voormalige langgevelboerderij circa 1890-1900. Zadeldak met kruispannen. Raamindeling vernieuwd.
CHW. nr. KL030-000371

Afbeelding: Hint 7 in Eersel (Google Streetview 2020).

4.31.2.021 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 22
Langgevelboerderij uit circa 1900/1930. Zadeldak met tuile du nord-pannen. Dwarsdeel. Het woongedeelte circa 1930 verbouwd en verhoogd. In het bedrijfsgedeelte ouder muurwerk uit de 19e eeuw. Eenbeukige schuur geheel ingestort (1989).
CHW. nr. KL030-000413

4.31.2.022 Langgevelboerderij. Knegsel, Eerselseweg 23
Langgevelboerderij uit circa 1935. Zadeldak. Kruiskozijnen, openslaande ramen, vierruitbovenlichten.
CHW. nr. KL115-000617

4.31.2.023 Langgevelboerderij. Knegsel, Eerselseweg 15
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1940. Zadeldak met rode muldenpannen. Negenruits schuiframen met luiken. Bovenlicht met geometrisch motief
CHW. nr. KL115-000616

[465] CHW. nr. KL030-000349.

Afbeelding: Eerselseweg 15 in Knegsel (Google Streetview 2019).

4.31.2.024 Kortgevelboerderij. Knegsel, Duiselseweg 2
Kortgevelboerderij uit circa 1935. Roodgepleisterde cementsteen met schijnvoegen. Zadeldak met asbestruiten. Samengestelde ramen, draairamen en onderluiken.
KL115-000613
Bestaat niet meer.

4.31.2.025 Langgevelboerderij. Knegsel, Veldhovenseweg 10
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1936. Zadeldak met overstek en gesmoorde tuile du Nord pannen. Rondboogportaal.
CHW. nr. KL115-000674

Afbeelding: Veldhovenseweg 10 in Knegsel (Google Streetview 2020).

4.31.2.026 Langgevelboerderij. Steensel, Eindhovenseweg 70
Langgevelboerderij uit circa 1920, genaamd “Zwanehoeve”. Wolfsdak met eternitleien. Het mogelijk oudere muurwerk gepleisterd in blokverband.
CHW. nr. KL030-000351

4.31.2.027 Langgevelboerderij. Knegsel, Eerselseweg 29
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1935. Zadeldak met rode muldenpannen. Dakkapel met vleugels. Negenruits schuiframen.
CHW. nr. KL115-000618

4.31.2.028 Boerderij. Vessem, Heike 9
Boerderij uit circa 1910. Zadeldak met gesmoorde Hollandse pannen. Schuiframen met drieruits bovenlichten
CHW. Nr. KL115-000629

Afbeelding: Heike 9 in Vessem (Google Streetview 2020).

4.31.2.029 Langgevelboerderij. Vessem, Heikesestraat 5
Langgevelboerderij uit circa 1850. Zadeldak gedekt met riet en voet van pannen. Schuiframen met luiken; ramen in topgevel geheel vernieuwd.
CHW. nr. KL115-000634

Afbeelding: Heikesestraat 5 in Vessem (Google Streetview 2020).

4.31.2.030 Langgevelboerderij. Vessem, Kerkberg 2a
Langgevelboerderij uit de eerste helft van de 19e eeuw. Gerenoveerd. Wolfsdak gedekt met riet en voet van gesmoorde Hollandse pannen. Schuiframen met kleine roedeverdeling.
CHW. nr. KL115-000638

Afbeelding: Kerkberg 2a in Vessem (Google Streetview 2016).

4.31.2.031 Boerderij. Vessem, Wilhelminalaan 27
Boerderij uit circa 1910 met T-vormige plattegrond. Mansardedak op voorhuis met gesmoorde vernieuwde Hollandse pannen. Zadeldak op bedrijfsgedeelte. Vernieuwde raamindeling. Paneeldeur.

CHW. nr. BSNB0207

Afbeelding: Wilhelminalaan 27 in Vessem (Google Streetview 2020).

4.31.2.032 Boerderij. Vessem, Kuilenhurk 26-26a
Langgevelboerderij uit circa 1910. Mansardedak met eternietleien. Schuiframen met drie en tweeruits bovenlichten.
CHW. nr. BSNB0208

Afbeelding: Kuilenhurk 26 in Vessem (Google Streetview 2020).

4.31.2.033 Langgevelboerderij. Vessem, Kuilenhurk 37
Langgevelboerderij met opkamer uit circa 1900. Zadeldak met gesmoorde muldenpannen. Segmentbogen met boogvullingen. Stal met ijzeren spinnenkoppen.
CHW. nr. KL115-000646

4.31.2.034 Langgevelboerderij. Wintelre, Akkerweg 7
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1935. Zadeldak met gesmoorde tuile du Nord-pannen. Rondboog ingang
CHW. nr. KL115-000608

4.31.2.035 Langgevelboerderij. Wintelre, Willibrordusstraat 49-49a
Langgevelboerderij uit circa 1925. Zadeldak met wolfseinden. Rode opnieuw verbeterde Hollandse pannen met dakkapellen. Samengestelde ramen met vierruits en tweeruits bovenlichten.
CHW. nr. KL115-000690

Afbeelding: Willibrordusstraat 49 in Wintelre (Google Streetview 2020).

4.31.2.037 Langgevelboerderij. Duizel, Wolverstraat 42
Langgevelboerderij uit het laatste kwart van de 19e eeuw. Wolfsdak met Oudhollandse pannen. Het woongedeelte bevindt zich in het midden. Raam en deuropeningen met recent aangebracht decoratief witwerk.
KL030-000429
Bestaat niet meer.

4.31.2.038 Langgevelboerderij. Duizel, Vlasberg 2
Boerderij van het Noord-Brabantse langgeveltype met dwarsdeel uit de tweede helft van de 19e eeuw. Gebinten in huis, stal en schuur. Het vlechtwerk is in de19e eeuw versteend. Zadeldak met wolfseinden met een rieten dak met pannenrand. Raamindeling en rechterzijgevel vernieuwd. Hoger deeldeuren.
CHW. nr. KL030-000426

4.31.2.039 Langgevelboerderij. Eersel, de Hees 56
Gemeentelijk monument. Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1900. Zadeldak met muldenpannen. Zijgevel in 1975 nieuw beklampt.
CHW. nr. KL030-000362

4.31.2.041 Langgevelboerderij. Knegsel, De Wetering 2-4
Langgevelboerderij (Mollenhoeve) uit de eerste helft van de 19e eeuw. Grotendeels verbouwd. Zadeldak met wolfseind in riet met voet van pannen. Vernieuwde deuren en ramen. Betonnen stalramen. Staldeuropeningen dichtgemetseld.
CHW. nr. KL115-000676

Afbeelding: De Wetering 2-4 in Knegsel (Google Streetview 2015).

4.31.2.042 Langgevelboerderij. Knegsel, Eerselseweg 18
Ontginningsboerderij met dwarsdeel en opkamer uit circa 1930. Zadeldak met asbestruiten. T-ramen met drieruits bovenlichten en luiken. Segmentbogen met metselmozaïek boven de ramen. Rondboogportaal met paneeldeur. Ontginningsboerderij.
CHW. nr. KL115-000615
Gemeentelijk monument

4.31.2.043 Langgevelboerderij. Steensel, Eindhovenseweg 55
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit het vierde kwart van de19e eeuw. Wolfsdak met muldenpannen en tuile du nord-pannen. Aanbouw onder zadeldak met oudhollandse pannen. Bijgebouw onder zadeldak met tuile du nord-pannen.
CHW. nr. KL030-000352

4.31.2.044 Langgevelboerderij. Vessem, Mr. de la Courtstraat 32-32a
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1930. Zadeldak met gesmoorde verbeterde Hollandse pannen. Kruiskozijnen met vierruits bovenlichten en luiken.
CHW. nr. KL115-000610

Afbeelding: Mr. de la Courtstraat 32-32a in Vessem (Google Streetview 2020).

4.31.2.047 Vessem, Jan Smuldersstraat 7
Boerderij.
CHW. nr. BSNB0206

4.31.2.048 Langgevelboerderij. Vessem, Heikesestraat 2-2a
Langgevelboerderij uit circa 1890. Zadeldak met wolfseind, gesmoorde Hollandse pannen. Raamindeling gewijzigd.
CHW. nr. KL115-000630

4.31.2.049 Boerderij. Vessem, Heikesestraat 1
Boerderij uit de tweede helft van de 19e eeuw. Krukvormige plattegrond. Zadeldak met wolfseind aan de rechterzijde. Gesmoorde muldenpannen. Ramen met afgeronde hoeken en luiken.
CHW. nr. KL115-000633

Afbeelding: Heikesestraat 1 in Vessem (Foto Google Streetview 2010).

4.31.2.050 Langgevelboerderij. Eersel, Boksheide 15
Langgevelboerderij uit het vierde kwart van de 19e eeuw.

Afbeelding: Boksheide 15 in Eersel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.051 Langgevelboerderij. Steensel, Bussereind 3
Langgevelboerderij.

4.31.2.052 Langgevelboerderij. Steensel, Bussereind 2
Langgevelboerderij.

4.31.2.053 Boerderij. Steensel, Nedermolen 2
Boerderij, nu woonhuis (1989) uit het midden van de 19e eeuw en circa 1970-1975. Wolfsdak met Oudhollandse pannen. Sterk gerestaureerd met behoud van elementen.

Afbeelding: Nedermolen 2 in Steensel (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.054 Langgevelboerderij. Akkerstraat 1
Bestaat niet meer.

4.31.2.055 Langgevelboerderij. Steensel, Eindhovenseweg 40
Langgevelboerderij uit circa 1900. Zadeldak met oudhollandse pannen. Dwarsdeel. Raamindeling gewijzigd circa 1960.
Bestaat niet meer.

4.31.2.057 Langgevelboerderij. Eersel, Plaatse 8
Langevelboerderij uit circa 1910. Dwarsdeel. Zadeldak met muldenpannen. Muurwerk in helrode machinale steen opgetrokken.

4.31.2.058 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 1-1a
Langevelboerderij uit circa 1860. Dwarsdeel. Wolfsdak van riet en Oudhollandse pannen. Haaks op het woonhuis gerichte schuur onder zadeldak.

4.31.2.059 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 4-6
Langgevelboerderij uit de eerste helft van de 19e eeuw, nu (1989) dubbel woonhuis met bedrijfsgedeelte. Zadeldak met wolfseinden gedekt met muldenpannen. Raamindeling gewijzigd circa 1950-1960.

4.31.2.061 Langgevelboerderij. Steensel, Stevert 20
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1870. Gebinten in huis, stal en schuur. Vlechtwerk is in de 19e eeuw versteend. Zadeldak met riet en muldenpannen. Stalgedeelte is tot woonruimte verbouwd.

Afbeelding: Stevert 20 in Steensel (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.062 Langgevelboerderij. Duizel, Wolverstraat 36-36a
Voormalige langgevelboerderij uit het laatste kwart of eerste helft van de 19e eeuw; nu (1989) twee woonhuizen. Wolfsdak met muldenpannen. Het bedrijfsgedeelte is door brand verwoest. Circa 1950 en recent (1989) gewijzigd.

4.31.2.063 Langgevelboerderij. Duizel, Wolverstraat 38
Voormalige langgevelboerderij uit het laatste kwart of eerste helft van de 19e eeuw, nu (1989) twee woonhuizen. Wolfsdak met muldenpannen. Het bedrijfsgedeelte is door brand verwoest. Circa 1950 en recent (1989) gewijzigd.

Afbeelding: Wolverstraat 38 in Duizel (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.064 Langgevelboerderij. Eersel, Hint 17a-17-17b
Langgevelboerderij uit 1890.

4.31.2.065 Langgevelboerderij. Eersel, Hint 24-24a
Langgevelboerderij uit 1956. Is volledig verbouwd.

4.31.2.067 en 140 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 5-5a
Langgevelboerderij.

Afbeelding: Schadeweijk 5-5a in Eersel (Foto Google Streetview 2018).

4.31.2.068 Boerderij. Eersel, Schadewijk 7-7a
Boerderij in T-vorm.

4.31.2.069 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 8-10
Langgevelboerderij.

4.31.2.070 Langgevelboerderij. Eersel, Postelseweg 179
Langgevelboerderij uit 1952.

4.31.2.071 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 23
Langgevelboerderij.

Afbeelding: Schadewijk 23 in Eersel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.072 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 28
Langgevelboerderij.

4.31.2.073 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 30-30a
Langgevelboerderij.

4.31.2.074 Langgevelboerderij. Eersel, Molenveld 12
Langgevelboerderij.

Afbeelding: Molenveld 12 in Eersel (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.075 Boerderij. Steensel, Zandbogten 2
Boerderij in T-vorm, 1952.

Afbeelding: Zandbogten 2 in Eersel (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.076 Langgevelboerderij. Eersel, Hoogstraat 9
Langgevelboerderij uit 1920.

4.31.2.077 Langgevelboerderij. Eersel, Stokkelen 7
Langgevelboerderij uit 1938.

Afbeelding: Stokkelen 7 in Eersel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.078 Langgevelboerderij. Eersel, Stokkelen 34
Langgevelboerderij uit 1934. Ontginningsboerderij.

4.31.2.079 Langgevelboerderij. Eersel, Heibloem 1-3
Langgevelboerderij.

4.31.2.080 Boerderij. Eersel, Heibloem 8-8a[466]
Voormalige boerderij uit 1921-1922, thans dubbel woonhuis. Het pand bevindt zich in het buitengebied direct ten zuiden van de kern Eersel en is gesitueerd op een groot rechthoekig perceel ten oosten van de straat Heibloem. De erfaanleg is gewijzigd. De bijgebouwen komen niet voor bescherming in aanmerking. Van de oude beplanting is een meidoornhaag aan de straatzijde, een noten- en een lindeboom bewaard gebleven.

Het pand bestaat uit een voorhuis met dwars zadeldak en haaks daarop aan de achterzijde een iets breder voormalig bedrijfsgedeelte. Het tot woonruimte verbouwde bedrijfsgedeelte is slechts in hoofdvorm bewaard gebleven. Het voorhuis heeft de verschijningsvorm van een eenvoudige dorpswoning.
Cultuurhistorisch waardevol gebouw

Afbeelding: Heibloem 8-8a in Eersel (foto Winfried Thijssen 2009).

4.31.2.081 Langgevelboerderij. Eersel, Heibloem 14
Langgevelboerderij uit 1935

4.31.2.082 Langgevelboerderij. Eersel, Leest 2
Langgevelboerderij uit circa 1950.

4.31.2.083 Langgevelboerderij. Eersel, Voort 3
Langgevelboerderij uit 1920.

Afbeelding: Voort 3 in Eersel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.084 Langgevelboerderij. Eersel, Voort 6
Langgevelboerderij.

4.31.2.085 Langgevelboerderij. Eersel, Voort 11
Langgevelboerderij uit 1937.

4.31.2.086 Langgevelboerderij. Eersel, Boksheide 4

[466] Zie http://www.hskdeachtzaligheden.nl/?monument=heibloem-8-8a-5521-pa-eersel

Langgevelboerderij.

4.31.2.087 Langgevelboerderij. Eersel, Boksheide 8
Langgevelboerderij.

4.31.2.088 Langgevelboerderij. Eersel, Boksheide 9[467]
Voormalige langgevelboerderij “Maria Hoeve” uit ca. 1875. Het oorspronkelijke woongedeelte is niet meer als zodanig in gebruik. Het bedrijfsgedeelte is verbouwd tot woonruimte.
Cultuurhistorisch waardevol gebouw.

Afbeelding: Boksheide 9 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2009).

4.31.2.089 Langgevelboerderij. Eersel, Boksheide 18
Langgevelboerderij uit circa 1950.

4.31.2.090 Kortgevelboerderij. Eersel, Boksheide 30
Kortgevelboerderij van ca. 1925.

Afbeelding: Boksheide 30 in Eersel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.091 Langgevelboerderij. Eersel, Postelseweg 64
Langgevelboerderij uit 1900.

[467] http://www.hskdeachtzaligheden.nl/?monument=boksheide-9-5521-pl-eersel

4.31.2.092 Langgevelboerderij. Eersel, Postelseweg 78
Langgevelboerderij uit 1933.

4.31.2.093 Langgevelboerderij. Eersel, Postelseweg 80
Langgevelboerderij uit 1933.

4.31.2.094 Langgevelboerderij. Eersel, Postelseweg 173
Langgevelboerderij uit 1952.

Afbeelding: Postelseweg 173 in Eersel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.095 Langgevelboerderij. *Eersel, Grote Aardweg 27*
Langgevelboerderij uit 1954.

4.31.2.096 Langgevelboerderij. *Eersel, Grote Aardweg 29*
Langgevelboerderij uit 1952.

4.31.2.097 Langgevelboerderij. *Eersel, Grote Aardweg 30*
Langgevelboerderij uit 1949.

4.31.2.098 Boerderij. Eersel, Rootseweg 6
Boerderij uit 1954?

4.31.2.099 Langgevelboerderij. Duizel, Groenstraat 49-51
Langgevelboerderij uit 1950.

4.31.2.100 Boerderij Lantie 3 Vessem[468]
Langgevelboerderij uit 1934. De gevels zijn opgetrokken in machinale baksteen, waarbij de voorgevel, rechterzijgevel en achtergevel in staand verband zijn uitgevoerd en de linkerzijgevel in halfsteensverband. Het trasraam wordt rondom door middel van een rollaag van het opgaand metselwerk gescheiden. Tevens loopt over alle gevels een tweede rollaag ter hoogte van de bovenkant van de vensters. De boerderij heeft een mansardedak bedekt met gesmoorde Tuile du Nord. Het achterdakvlak van het bedrijfsgedeelte heeft een lessenaardak. Ter hoogte van het woonhuisgedeelte steken twee gemetselde schoorstenen door de nok, waarvan de meest rechter de plaats van de oorspronkelijke brandmuur markeert. Aan de achterzijde van de boerderij is ter hoogte van het woonhuisgedeelte een uitbouw onder een doorgetrokken lessenaardak geplaatst. Deze uitbouw dateert uit de bouwtijd van de boerderij. Het oorspronkelijke woongedeelte bevindt zich, gezien vanaf de straatzijde, aan de linkerkant. Het voormalige bedrijfsgedeelte aan de rechterkant.

[468] A. v. Kuilenburg, 2018: Redengevende omschrijving Lantie 3 te Vessem, gemeente Eersel (Monumentenhuis Brabant bv), Geertruidenberg.

Afbeelding: Langgevelboerderij Lantie 3 te Vessem (uit Kuilenburg).

4.31.2.101 Langgevelboerderij. Duizel, Mosik 1
Langgevelboerderij, 1935/36.

4.31.2.102 Langgevelboerderij. Duizel, Mosik 3
Langgevelboerderij, 1927/30.

4.31.2.103 Boerderij. Duizel, Donk 14
Boerderij uit 1924.

4.31.2.104 Boerderij. Duizel, Dukesvoort 2
Kortgevelboerderij uit 1928.

4.31.2.105 Langgevelboerderij. Duizel, Hoef 7
Langgevelboerderij uit 1932.

Afbeelding: Hoef 7 in Duizel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.106 Langgevelboerderij. Duizel, Hoef 17
Langgevelboerderij uit 1925.

4.31.2.107 Langgevelboerderij. Duizel, Achterhoek 2
Langgevelboerderij, vóór 1900.

4.31.2.108 Langgevelboerderij. Duizel, Knegselsedijk 3
Langgevelboerderij uit 1923.

Afbeelding: Knegselsedijk 3 in Duizel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.109 Boerderij. Duizel, Knegselsedijk 17
Kortgevelboerderij uit 1923.

4.31.2.110 Langgevelboerderij. Steensel, Bussereind 4[469]
Hoeve Bernardina. Langgevelboerderij uit 1943.
Het huidige hoofdgebouw neemt de plaats in van een boerderijtje dat als gevolg van schoorsteenbrand op maandag 13 april 1942 volledig verloren ging. In karakter en sfeer hebben erf en opstallen de kenmerken van een klein boerderijtje uitstekend behouden. Het casco van de in 1943 herbouwde boerderij is volledig intact. De eenvoud van architectuur en de geringe afmetingen van het hoofdgebouw zijn het gevolg van een beperkte mate van welstand van de bouwers. Dergelijke boerderijtjes waren er zo'n veertig jaar geleden nog veel; de meeste zijn als gevolg van het bestrijden van armoede verdwenen. De eigenaren van destijds moeten in barre omstandigheden hebben verkeerd door de brand en noodzaak tot herbouw. Raadpleging van de kadastrale minuutkaart uit omstreeks 1830 brengt ons tot het vermoeden dat het huidige hoofdgebouw qua locatie en afmetingen overeenkomt met het voorgaande. Oude leibomen staan nog langs de korte westgevel en niet, zoals gewoonlijk, aan de voorzijde (de lange gevel). Er staan meerdere bijgebouwen rond de boerderij.

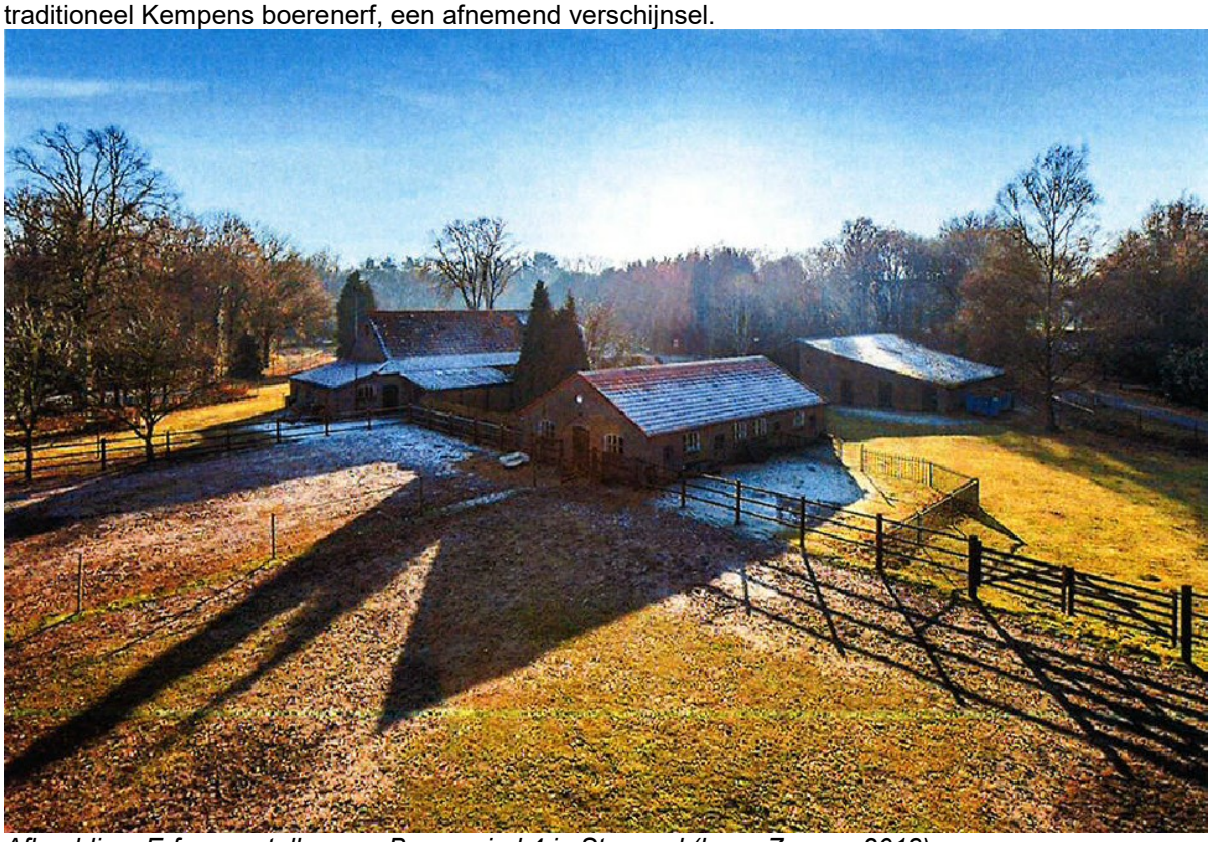

Afbeelding: Bussereind 4 in Steensel (bron: Zweers 2018).

Bussereind 4 heeft een hoge zeldzaamheidswaarde door het open erf, omringd door weiland, dat goed zichtbaar is vanaf de doorgaande weg. Als voorbeeld van de traditionalistische bouwstijl uit de jaren 1940-1955 heeft het hoofdgebouw zeldzaamheidswaarde. Ook als kleine boerderijtje is dit ensemble bijzonder. Dergelijke kleine boerderijtjes zijn in deze streken al merendeels verdwenen. Erf,

[469] D. Zweers, Bouwhistorisch onderzoek Bussereind 4, juni 2018.

opstallen met bijzondere bijgebouwen en een passende beplanting tonen nog het beeld van een traditioneel Kempens boerenerf, een afnemend verschijnsel.

Afbeelding: Erf en opstallen van Bussereind 4 in Steensel (bron: Zweers 2018).

4.31.2.111 Boerderij. Steensel, Riethovenseweg 12
Kortgevelboerderij uit circa 1920.

Afbeelding: Riethovenseweg 12 in Steensel (Foto Google Streetview 2019).

4.31.2.112 Langgevelboerderij. Vessem, Donk 15
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1925. Zadeldak met gesmoorde muldenpannen. Vernieuwde ramen met drieruits bovenlichten.

Afbeelding: Donk 15 in Vessem (Foto Google Streetview 2010).

4.31.2.113 Langgevelboerderij. Vessem, Driehuizen 5a
Langgevelboerderij uit 1778 met opkamer en recente aanbouw (vóór 1992). Handvorm bakstenen met vlechtingen en jaarstenen. Zadeldak met wolfseind in riet met voet van gesmoorde muldenpannen. Draairamen met luiken.
Voormalig rijksmonument (nr. 37237)

4.31.2.114 Langgevelboerderij. Knegsel, Eerselseweg 41-43
Langgevelboerderij met opkamer uit circa 1935. Woongedeelte is hoger als het bedrijfsgedeelte. Zadeldak met gesmoorde muldenpannen. T-ramen met luiken.

4.31.2.115 Boerderij. Vessem, Heikesestraat 4
Boerderij met dwarsdeel uit circa 1900. Zadeldak met wolfseind. Gesmoorde Hollandse pannen. Getoogde staldeuren.

4.31.2.116 Langgevelboerderij. Vessem, Hoogeloonseweg 2
Langgevelboerderij uit circa 1890. Zadeldak met gesmoorde verbeterde Hollandse pannen. Zesruitsramen ramen met luiken. Levensboom in bovenlicht. Stalgedeelte verbouwd.

4.31.2.117 Langgevelboerderij. Wintelre, Kekkeneind 12
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1915. Zadeldak met asbestcementleien. Gerestaureerd tot fysiotherapieruimte met woning. Bedrijfsgedeelte in verval (1992). Inspringende schuurdeur.

4.31.2.118 Boerderij. Vessem, Kuilenhurk 21-23
Boerderij met opkamer uit circa 1920. Woongedeelte hoger als bedrijfsgedeelte. Sierankers. Zadeldak met gesmoorde tuile du Nord-pannen. Bedrijfsgedeelte riet en pannen. T-ramen.

Afbeelding: Kuilenhurk 23 in Vessem (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.119 Kortgevelboerderij. Vessem, Kuilenhurk 25a-27
Kortgevelboerderij uit circa 1900. Zadeldak met wolfseind en gesmoorde muldenpannen. Zesruits schuiframen. Schop. Stal gedeeltelijk tot woning verbouwd.

4.31.2.120 Langgevelboerderij. Vessem, Kuilenhurk 6b-8
Langgevelboerderij uit circa 1900. Zadeldak vernieuwd gedekt met kruispannen. Schuiframen met luiken. Segmentbogen boven de ramen.

4.31.2.121 Boerderij. Wintelre, Mostheuvel 13
Boerderij uit circa 1935. Zadeldak met gesmoorde tuile du Nord-pannen. Vernieuwde ramen, betonnen stalramen.

Afbeelding: Mostheuvel 13 in Wintelre (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.122 Langgevelboerderij. Wintelre, Mostheuvel 27
Langgevelboerderij met opkamer uit circa 1935. Zadeldak met wolfseinden gedekt met rode muldenpannen. Dakkapel. Voordeur met omlijsting en bovenlicht met boogroeden. Glas in lood bovenlichten.

4.31.2.123 Langgevelboerderij. Knegsel, Oeyenbos 6
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit de tweede helft van de 19e eeuw. Zadeldak gedekt met riet en voet van Hollandse pannen. Verbouwd. Ramen vernieuwd.

Afbeelding: Oeyenbos 6 in Knegsel (Foto Google Streetview 2010).

4.31.2.124 Langgevelboerderij. Wintelre, Slikdijk 16
Langgevelboerderij uit circa 1910. Zadeldak met gesmoorde oud Hollandse pannen en muldenpannen. T-schuiframen met drieruits bovenlichten en luiken.

4.31.2.125 Langgevelboerderij. Vessem, Vondereind 2
Langgevelboerderij uit de eerste helft van de 19e eeuw. Interieur en stalgedeelte verbouwd. Zadeldak gedekte met riet en een voet van gesmoorde Hollandse pannen. Zesruits schuiframen.

Afbeelding: Vondereind 2 in Vessem (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.128 Alsbergdreef 22 Eersel
Langgevelboerderij, ca. 1900/1930. Recent flink opgeknapt.

Alsbergdreef 22 Eersel in 2020 (FOTO GOOGLE STREETVIEW).

4.31.2.131 Langgevelboerderij. Eersel, Boksheide 20
Langgevelboerderij uit de eerste helft van de 19e eeuw.

4.31.2.132 Langgevelboerderij. Eersel, Joseph Schulteweg 4-6
Langgevelboerderij tweede helft 19e eeuw. Zadeldak met wolfseinde, gedekt met riet en muldenpannen. Bestaat niet meer. Nu dubbel woonhuis (1989).

4.31.2.136 Langgevelboerderij. Eersel, Oude Postelseweg 5[470]
Langgevelboerderij uit 1777 in 1975 sterk in oude stijl verbouwd. Wolfsdak van Oudhollandse pannen. Jaartal in het pleisterwerk van de zijgevel.
De boerderij ligt aan een uitvalsweg van de Eerselse Markt en wel die, welke in zuidwestelijke richting naar de abdij van Postel afbuigt. Ze is globaal noord-zuid georiënteerd en met de oostelijke langs gevel naar de wegzijde gekeerd. Gezien de toch ingrijpende verandering in 1973/74 werd het gebouw niet voor de gemeentelijke monumentenlijst voorgedragen. Niettemin is juist de herkenbare bouwhistorie èn het aantrekkelijke beeld van deze boerderij zo vlak bij de Markt, aanleiding geweest om onderzoek te doen.

Oorspronkelijk stond hier vermoedelijk een kortgevelboerderij: een woon-stalhuis met een gebintenstructuur als drager en wanden van vlechtwerk met riet. Blijkens het jaartal 1777 in de zuidelijke gevel zijn toen minstens de wanden van het woonhuis versteend. Misschien ook die van het

[470] Spoorenberg e.a., Drie Zaligheden, Eersel, Duizel, Steensel, Hapert 1989″,”Chr. Thijssen, Kleine historische gids van Eersel en zijn monumenten, Eersel 1996.

stalgedeelte en anders is dat later alsnog gebeurd. Mogelijk zijn in 1777 al de toegangen in de lange gevel geplaatst en anders is dat later gebeurd. Daardoor werd het gebouw een langgevelboerderij. De gevels zijn opgetrokken in steens metselwerk, met ter plaatse van de opleggingen van de moerbalken een halve steen uitgebouwde penanten aan de binnenzijde. Blijkbaar zijn de dragende gebinten dus ooit verwijderd waarna men de muren de nieuwe balken liet dragen. Zo'n ingreep is bijzonder en hoort eigenlijk pas in de 19e eeuw thuis. Bij de verbouwing van 1973 is er veel veranderd zodat de precieze gang van zaken niet goed meer herkenbaar is.

De boerderij Oude Postelseweg 5 te Eersel markeert dus een breekpunt tussen twee cultuurhistorisch belangrijke perioden van de boerderijbouw in Noord-Brabant: het verdwijnen van het hallenhuis en de opkomst van de langgevelboerderij.[471]
CHW. nr. KL030-000409

Afbeelding: Oude Postelseweg 5 in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.2.137 Boerderij. Eersel, Oude Postelseweg 28
Kop-romp boerderij uit 1934.

Afbeelding: Oude Postelseweg 28 in Eersel (Foto Google Streetview 2009).

4.31.2.138 Kortgevelboerderij. Eersel, Oude Postelseweg 29-30
Kortgevelboerderij uit 1935.
Cultuurhistorisch waardevol gebouw.

[471] Dams e.a., 1989. Thijssen, 1996. Leenders, 2015. CHW. nr. KL030-000409.

Afbeelding: Oude Postelseweg 26 in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.2.140 Voort 12, Eersel
Kortgevelboerderij van ca. 1850. Gerestaureerd, nu woonboerderij met halfopen berging op het erf.

Voort 12 Eersel in 2019. GOOGLE STREETVIEW.

4.31.2.141 Langgevelboerderij. Eersel, Berken 6
Langgevelboerderij uit 1950. Volledig verbouwd.

4.31.2.142 Langgevelboerderij. Wintelre, Kreiel 16
Boerderij van voor 1900. Flink verbouwd.

4.31.2.143 Langgevelboerderij. Eersel, Boevenheuvel 5
Langgevelboerderij uit 1880/1890.

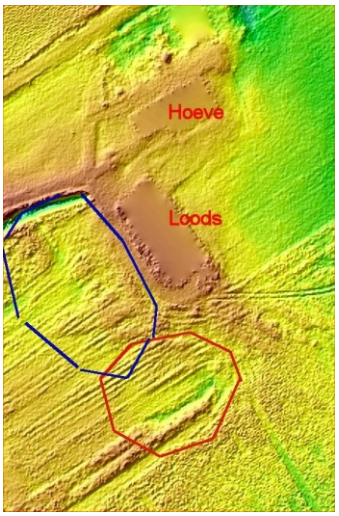
4.31.2.144 Langgevelboerderij. *Eersel, Eerdbrand 2*
Langgevelboerderij uit 1939.

4.31.2.145 Eersel, Hertheuvelsehoef 6
Langgevelboerderij uit 1938. Zadeldak met muldenpannen. Letters AM in de gevel blijken 'Ave Maria' aan te duiden. Boom op erf markeert de dichtgegooide waterput. Onlangs opgeknapt. In het gebouw

zijn oude balken aangetroffen, zoals forse moerbalken in de voormalige stal, mogelijk afkomstig van de afgebroken oude schuur. Een paar oudere kinderbinten, vermoedelijk van de oude Hertheuvelse Hoef, zijn in het nieuwe interieur hergebruikt. In de Tweede Wereldoorlog werd in deze afgelegen boerderij aan onderduikers onderdak geboden.[472]

Deze boerderij staat niet op de plaats van de oude abdijhoeve: die stond 50 meter ten zuidwesten van de huidige boerderij naast de huidige loods of stal. Een beknopt kadasteronderzoek maakte duidelijk dat de oude hoeve er na WO-II nog stond. Zie blauw omlijnd gebied.

Hertheuvelsehoef 6 na de recente restauratie. FOTO J. VAN LIEROP.

4.31.2.146 Langgevelboerderij. Eersel, Postelseweg 157
Langgevelboerderij uit circa 1900.

4.31.2.147 Langgevelboerderij. Wintelre, Kekkeneind 13
Langgevelboerderij. Oogt als 18e eeuwse verstening van oudere boerderij, handvormsteen? Verbouwd tot woonboerderij. Vier leilinden.

Afbeelding: Kekkeneind 13 te Wintelre (Foto Google Streetview 2020).

4.31.2.148 Langgevelboerderij. *Eersel, Hees 22*
Langgevelboerderij uit circa 1850.
Verbouwd tot boerderijtje. Bestaat daarmee niet meer.

4.31.2.149 Langgevelboerderij. *Eersel, Hees 32*

[472] Mededeling J. van Lierop, 6 juli 2013.

Langgevelboerderij uit circa 1824.

4.31.2.150 Langgevelboerderij. *Eersel, Hees 36*
Langgevelboerderij uit circa 1900.

4.31.2.151 Langgevelboerderij. *Eersel, Hees 54*
Langgevelboerderij uit circa 1900.

4.31.2.152 Langgevelboerderij. Wintelre, Groenstraat 14-14a
Gesloopt en nieuw gebouwd. Was cultuurhistorisch waardevol.

4.31.2.153 Langgevelboerderij. Duizel, St. Jansstraat 2b
Langgevelboerderij vóór 1900.
Bestaat niet meer.

4.31.2.154 Langgevelboerderij. Duizel, Hapertseweg 9-11
Langgevelboerderij uit 1923.

Afbeelding: Hapertseweg 11 in Duizel (Google Streetview 2020).

4.31.2.155 Langgevelboerderij. Duizel, Oude Kerkstraat 31
Langgevelboerderij, vóór 1900.
Bestaat niet meer.

4.31.2.156 Langgevelboerderij. *Duizel, Dalemsedijk 20-22*
Langgevelboerderij uit 1938.

4.31.2.157 Langgevelboerderij. Steensel, Riethovenseweg 33
Voormalige langgevelboerderij uit het tweede helft van de 19e eeuw, nu woonhuis (1989). Zadeldak met wolfseinden gedekt met riet en Oudhollandse pannen. Bedrijfsgedeelte grotendeels gesloopt.

4.31.2.158 Langgevelboerderij. Vessem, Mr. De la Courtstraat 12
Langevelboerderij uit circa 1848.
Bestaat niet meer.

4.31.2.159 Langgevelboerderij. Knegsel, Het Groen 27
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit circa 1890. Zadeldak met gesmoorde tuile du Nord-pannen. Vernieuwde schuiframen.

4.31.2.160 Langgevelboerderij. Wintelre, Hemelrijksestraat 1b
Langgevelboerderij uit circa 1910, later verbouwd. Zadeldak met verbeterde Hollandse pannen en nieuwe dakkapel. Gewijzigde raamindeling. Schuur met duivengaten in de kopgevel.

Afbeelding: Hemelrijksestraat 1b in Wintelre (Google Streetview 2020).

4.31.2.161 Boerderij. Vessem, Kuilenhurk 27a-29

Boerderij uit circa 1920. Sierankers. Zadeldak met gesmoorde muldenpannen. Dakkapel met draairaam, bovenlicht met kleine roedenverdeling. Dak van stalgedeelte riet met voet van gesmoorde Hollandse pannen. T-ramen met bovenlichten in kleine roedenverdeling. Paneeldeur.

Afbeelding: Kuilenhurk 29 in Vessem (Google Streetview 2020).

4.31.2.162 Langgevelboerderij. Eersel, Hees 58

Deze boerderij van het langgevel-type is in1933 in opdracht van A. Renders gebouwd naar ontwerp van architect Van Buul. Eind jaren 80 wordt de boerderij dubbel bewoond. De hoofdingangen van het woon- en het voormalige bedrijfsgedeelte bevinden zich in de lange gevel aan de straatzijde. Het pand bevindt zich in de van oorsprong agrarische buurtschap De Hees tussen de kernen Eersel en Steensel. Direct voorlangs de boerderij ligt een restant van de oude onverharde weg, waarlangs sedert 1897 ook enkele decennia de tramlijn Eindhoven-Reusel heeft gelopen. De huidige doorgaande verbindingsweg is enkele tientallen meters in zuidelijke richting verlegd. Direct ten oosten van het pand loopt de Genderweg. De erfaanleg is gewijzigd. In de gemoderniseerde tuin staan nog twee platanen en drie leilinden.
Gemeentelijk monument

4.31.2.163 Boerderij. Eersel, Hint 1
Boerderij uit ca. 1900, thans horeca-pand. Zadeldak met oudhollandse pannen. Het aangebouwde gedeelte met muldenpannen. Raamindeling gewijzigd circa 1960.
Gemeentelijk monument

4.31.2.164 Boerderij. Eersel, Hint 16-16a
Voormalige boerderij met middenlangsdeel uit ca. 1920, thans dubbel woonhuis. Zadeldak met muldenpannen. Ingang verplaatst en bedrijfsgedeelte verbouwd. Het pand bevindt zich in de kern van Eersel en is gelegen in het beschermde dorpsgebied: een langgerekt plein bestaande uit de verbrede noord-zuid gerichte straten het Hint en de Markt, met lindenbeplanting, voormalige boerderijen (m.n. aan het Hint) en dorpswoningen. De oudste bebouwing heeft de noklijn haaks op het 'straatplein', de jongere bebouwing overwegend evenwijdig. Dit pand is gesitueerd in de rooilijn aan de westzijde van het Hint, met de noklijn van het langgerekte zadeldak evenwijdig hieraan.
Het vrijstaande bedrijfsgebouw Hint 16b, thans dierenkliniek, hoorde oorspronkelijk bij deze boerderij. De aanleg van het achtererf is volledig gewijzigd en ingericht als siertuin.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Hint 16-16a in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.2.165 Langgevelboerderij. Eersel, Hoogstraat 14a-16
Boerderij van het langgevel-type met dwarsdeel uit ca. 1920-1925, thans woonhuis. Het vrijstaande pand bevindt zich in de van oorsprong agrarische buurtschap Hoogstraat (de westelijke uitloper van de buurtschap Schadewijk) ten oosten van de kern Eersel, en is gesitueerd aan de noordzijde van de Hoogstraat naast een voormalige veldweg. De lange voorgevel met de ingangen van woon- en bedrijfsgedeelte is naar deze voormalige veldweg gericht. De korte zijgevel van het woongedeelte staat dicht op de Hoogstraat. De erfaanleg is gewijzigd. Van de bomenrij die de veldweg flankeerde zijn slechts enkele eiken en één linde bewaard gebleven.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Hoogstraat 16 in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.2.166 Langgevelboerderij. Eersel, Kapelweg 2
Boerderij van het langgevel-type met dwarsdeel, omstreeks 1890 gebouwd voor het echtpaar Van Woerkum-Hooyen, in 1910 na brand herbouwd, vervolgens in 1974 verkocht aan de gemeente Eersel en in de jaren tachtig verbouwd tot museum "De Acht Zaligheden". Thans heeft het woongedeelte een

vroeg-twintigste eeuwse inrichting, is in de bedrijfsruimte een expositieruimte ondergebracht, worden in de vrijstaande schuur landbouwwerktuigen tentoongesteld en is in de vrijstaande varkensstal een ‘koffieschop’ gevestigd. De erfaanleg met bakstenen waterput, boomgaard annex kinderboerderij, bloemen- en moestuin is gedeeltelijk gereconstrueerd. Oude beplanting is bewaard gebleven in de vorm van een notenboom, diverse appelbomen en hagen als erfafscheiding.
De boerderij bevindt zich in de kern van Eersel en is gesitueerd op noordoostelijke hoek van de Kapelweg en de Voortseweg. Het grote rechthoekige perceel ligt temidden van overwegend naoorlogse woningbouw.
CHW. nr. KL030-000378
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Kapelweg 2 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.2.167 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 15-17
Langgevelboerderij uit 1741 met dwarsdeel. Wolfsdak van riet en muldenpannen. In de korte gevel jaartal in verglaasde steen. Voorgevel vernieuwd en hoger opgetrokken. Achtergevel grotendeels nieuw. Raamindeling vernieuwd in oude stijl. Houten schuur onder zadeldak.
CHW. nr. KL030-000416
Gemeentelijk monument
Zie ook 4.18.3.012 = oorspronkelijk Sceijeckse Hoeve van abdij van Tongerlo.

Afbeelding: Schadewijk 15-17 in Eersel (Google Streetview 2018).

4.31.2.168 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 16-18
Langgevelboerderij uit circa 1880. Zadeldak met riet en oudhollandse pannen, het woongedeelte met muldenpan. Dwarsdeel. Schuur onder zadeldak, houten wanden.
CHW. nr. KL030-000412
Gemeentelijk monument

4.31.2.169 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 3

Langevelboerderij uit circa 1900, nu (1989) woonhuis. Zadeldak met verbeterde Hollandse pannen. Zeer ingrijpend vernieuwd en het woongedeelte verlengd.
Gemeentelijk monument

4.31.2.170 Langgevelboerderij. Eersel, Schadewijk 9
Langevelboerderij uit circa 1910 met dwarsdeel. Wolfsdak met muldenpannen.
Gemeentelijk monument

4.31.2.171 Langgevelboerderij. Knegsel, Oeyenbos 8
Langgevelboerderij uit circa 1915. Zadeldak gedekt met gesmoorde Hollandse pannen. Vlechtingen in baksteen. Openslaande ramen. Zes- en drieruits bovenlichten. Stalgedeelte is verbouwd.
Gemeentelijk monument

4.31.2.172 Langgevelboerderij. Knegsel, Wolfshoek 1
Langgevelboerderij met opkamer uit de eerste helft van de negentiende eeuw genaamd: "Willemshoeve". Muizentandfries. Zadeldak met wolfseinden gedekt met roet en gesmoorde Hollandse pannen. Schuiframen met kleine roedenverdeling en luiken. Gerenoveerd.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Wolfshoek 1 in Knegsel (Google Streetview 2016).

4.31.2.173 Langgevelboerderij. Knegsel, Wolfshoek 3-5
Langgevelboerderij met dwarsdeel uit de tweede helft van de 19e eeuw. Zadeldak met wolfseinden gedekt met riet en pannen. Zesruits schuiframen met luiken. Getoogde staldeur. Stal verbouwd.
CHW. nr. KL115-000692
Gemeentelijk monument

4.31.2.174 Boerderij. Eersel, Hoogstraat 20
Boerderijrestant tweede helft 19e eeuw. Historisch waarde verdwenen.

4.31.2.175 Langgevelboerderij. Vessem, Kuilenhurk 12-12a-12b
Langgevelboerderij uit 1890
CHW. nr. KL115-000641
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Kuilenhurk 12 in Vessem (Google Streetview 2010).

4.31.2.176 Langgevelboerderij. Vessem, Maaskant 3-3a
Langgevelboerderij uit 1910. Voorhuis heeft zadeldak met gesmoorde kruispannen. Zesruits met luiken.
CHW. nr. KL115-000647
Gemeentelijk monument

4.31.2.177 Kortgevelboerderij. Wintelre, Willibrordusstraat 2
Kortgevelboerderij uit de tweede helft van de 18e eeuw en de eerste helft van de 19e eeuw. Zadeldak met wolfseinden, gedekt met riet en een voet van gesmoorde Hollandse pannen. Verhoogd dak boven schuurdeur. T-schuiframen en kleine roedenramen. Verbouwde schob met wanden bekleed met riet.
CHW. nr. KL115-000685
Was gemeentelijk monument. Is afgebrand op 20 mei 2014.

Afbeelding: Willibrordusstraat 2 in Wintelre (bron Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

4.31.2.178 Boerderij. Duizel, Hoek 36

“Liana-hoeve” ontginningsboerderij van het kortgeveltype. 1924. Zadeldak met eternitleien.
Bestaat niet meer.

4.31.2.179 Langgevelboerderij. Eersel, Hertheuvelsehoef 2
Langgevelboerderij tweede helft 19e eeuw. Wolfsdak van riet en oudhollandse pannen. Nieuwe dakkapellen en deeldeuren. Schobje onder schilddak. Nu woonhuis (1989).

4.31.2.180 Langgevelboerderij. Knegsel, Eerselseweg 17
Langgevelboerderij, ontginningsboerderij De Vijf Linde uit 1926.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Eerselseweg 17 in Knegsel (Google Streetview 2019).

4.31.2.181 Langgevelboerderij. Wintelre, De Nie 2
Langgevelboerderij. Rietgedekt met smalle pannenrand, oogt 18e eeuwse verstening van oudere hoeve.
Gemeentelijk monument

4.31.2.182 Langgevelboerderij. Eersel, Hees 20
Kop-hals-staartboerderij, vermoedelijk gebouwd 1960 en recent tot grote woning verbouwd.

4.31.2.183 Langgevelboerderij. Eersel, Hazenstraat 1
Langgevelboerderij circa 1910-1920. Dwarsdeel. Zadeldak met tuile du nordpannen en muldenpannen. Hoger woonhuis.
Bestaat niet meer.

4.31.2.184 Kortgevelboerderij. Wolverstraat 40
Kortgevelboerderij uit circa 1930 met zadeldak. Nieuwe boerderij in eenvoudige baksteenstijl.

4.31.2.185 Langgevelboerderij. Duizel, Wolverstraat 44
Aan de noordelijke zijde van de Wolverstraat staat de voormalige langgevelboerderij, bestaande uit een hoofdgebouw parallel aan de weg, en een haakse achteraanbouw aan de westelijke zijde. Het hoofdgebouw dateert uit omstreeks 1895. Enkele jaren later is het in westelijke richting verlengd. Omstreeks 1910 is de achteraanbouw gereed gekomen. Het gebouw staat tussen de oude akkerbodems (noordelijke zijde) en de voormalige heidevelden (zuidwestelijke zijde).

Het object heeft een L-vormige plattegrond, telt één bouwlaag en wordt gedekt door een wolfdak met oudhollandse pannen. De gevels zijn opgetrokken in baksteen. Door de gewitte band boven de dorpel, alsmede de gewitte strekken boven vensters en deuren, wordt de straatgevel geleed. Tussen het woonhuis en de links aangebouwde stalling is een duidelijke bouwnaad zichtbaar. De lange straatgevel heeft een ongebruikelijke indeling met van links naar rechts een opgeklampte inrijpoort onder korfboog, een paneelvoordeur met gedeeld bovenlicht geflankeerd door tweemaal twee zesruits schuifvensters, een getoogde opgeklampte staldeur geflankeerd door vierruits stalvensters, een zesruits schuifvenster, en geheel ter rechterzijde, de opgeklampte inrijpoort van de voormalige deel. In de linkerzijgevel twee stalvensters van later datum, en een hooiluik naar de taszolder. Waarschijnlijk heeft zich in het voormalige bedrijfsdeel een illegale stokerij bevonden. De indeling is thans, mede als gevolg van een ontploffing, nogal gewijzigd. Op het dak staan twee gemetselde schoorstenen. De linker duidt op de plaats van de schouw in het woonhuis; de rechter staat op het

bedrijfsdeel en verwijst mogelijk, mede gezien het zesruits venster in de straatgevel, naar een voormalige dienstwoning aldaar.

De boerderij is van algemeen belang. Het gebouw heeft cultuurhistorisch belang als voorbeeld van de sociaaleconomische ontwikkeling van de landbouw in het zandgebied en als voorbeeld van de typologische ontwikkeling van de langgevelboerderij in de negentiende eeuw. Architectuurhistorisch is het pand van belang vanwege de bouwgeschiedenis en de sobere maar verzorgde ornamentiek. De boerderij is belangrijk vanwege de gaafheid van het in- en exterieur en is een zeldzaam voorbeeld van een type waarbij het woonhuis aan beide zijden wordt ingesloten door het bedrijfsgedeelte.
Rijksmonument nr. 517809

Afbeelding: Wolverstraat 44 (Foto Wikimedia commons)

4.31.2.186 Kortgevelboerderij. Eersel, Oude Postelseweg 3[473]
Voormalige boerderij van het kortgevel-type met dwarsdeel uit 1911, thans woonhuis. Het pand is mogelijk gebouwd in opdracht van de Protestantse Maatschappij ter bevordering van Welstand; sedert 1822 actief in Noord-Brabant met het doel geloofsgenoten van de maatschappelijke ondergang te behoeden. Het pand is grondig verbouwd, waarbij met name de indeling en het exterieur van het bedrijfsgedeelte volledig is gewijzigd. Erbij een schuur.

Het vrijstaande pand bevindt zich in de kern van Eersel, en is gesitueerd op een diep perceel aan de westzijde van de Oude Postelseweg die ter plaatse aansluit op de Markt. Het pand ligt net buiten de begrenzing van het beschermde dorpsgezicht. Deze voormalige boerderij is met de korte voorgevel naar de straat gericht en heeft de nokrichting loodrecht hierop. Aan de linker zijde bevindt zich een vrijstaand bedrijfsgebouw. De erfaanleg is volledig gemoderniseerd.

Cultuurhistorisch waardevol gebouw. Het object heeft stedenbouwkundige waarde – vanwege de ensemblewaarde qua hoofdvorm van hoofd- en bijgebouw, die gesitueerd zijn op een karakteristiek diep perceel (gewijzigde aanleg) en onderdeel uitmaken van de historisch gegroeide oude dorpskern van Eersel, evenwel net buiten het van rijkswege beschermde dorpsgezicht. Het object heeft cultuurhistorische waarde – als een vermoedelijk in 1911 in opdracht van de Protestantse Maatschappij ter bevordering van Welstand gebouwde boerderij.

[473] Spoorenberg e.a., Drie Zaligheden, Eersel, Duizel, Steensel, Hapert 1989″,”Chr. Thijssen, Kleine historische gids van Eersel en zijn monumenten, Eersel 199.

Afbeelding: Oude Postelseweg 3 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.2.187 Boerderij. Vessem, Servatiusstraat 11. Bezinningscentrum Pelgrimshoeve Kafarnaüm.
Boerderij gebouwd in 1913; het pakhuis van de Boerenbond was gevestigd in de schuur. In 1958 verkocht aan de Broeders van O.L. Vrouw van Lourdes (Broeders van Dongen) die het verbouwde als vakantiehuis voor bewoners van het Psychiatrisch Centrum St. Willibrord te Heiloo. In 1979 ging hier bezinningscentrum Kafernaüm van start.[474]

4.31.2.188 Langgevelboerderij. Vessem, Mr. de la Courtstraat 28
Langgevelboerderij uit 1848, gerenoveerd circa 1985. Zadeldak met wolfseind. Zesruits schuiframen. Schuur met 19e-eeuws gebint.

Afbeelding: Mr. de la Courtstraat 28 in Vessem (Google Streetview 2019).

474 Biggelaar e.a., 1993, 95.

Vessem, Complex Postels Huufke 2, 2a, 4[475]

Vera liet zien dat deze hoeve een hertogelijk leen was dat al in 1312 bestond.[476] De naam Postels Huufke hoort oorspronkelijk bij een vijfhoekig perceel op 100 tot 200 meter ten noorden van deze boerderijengroep. Dat perceel betaalde cijns aan de hertog. In de 17e – 18e eeuw stond daar een huisje op, in 1830 was het akker en nu een boomrijke villabuurt. De naam Postel heeft hier niets met de abdij Postel te maken. Het is gewoon een lokaal toponiem dat duidt op kraakbessen, blauwe bosbessen.[477]

Op het perceel dat direct grenst aan de met hoge bomen beplante driehoek van de gemeynt staan zeven gebouwen.[478] Er zijn twee hoofdgebouwen te onderscheiden: gebouw 2 en 3. Deze hebben beiden een bijgebouw naast zich: 1 & 4. Daarnaast heeft hoofdvolume 2 een aantal bijgebouwen: 5 t/m 7. De huidige gebouwen zijn door de bosschage op een redelijke afstand van de huidige straat gelegen. De twee hoofdgebouwen en alle bijgebouwen zijn, met een lichte verdraaiing naar elkaar, allen met de nok in de lengterichting naast elkaar gebouwd. De beide hoofdgebouwen (2 & 3) hebben aan hun zij een wat kleiner bijgebouw (1 & 4) met een stalfunctie. Daarnaast zijn er zuidelijk van gebouw 2 een drietal bijgebouwtjes ontstaan.

Overzicht van Postels Huufke 2. VAN LIEROP 2014.

1) [4.31.7.009] huisnummer 2, stal met bakoven en toilet, gebouwd na 1830.
2) [4.31.2.189] huisnummer 2, langgevelboerderij, bestond al in 1830.
3) [4.31.2.046] huisnummer 2, langgevelboerderij, bestond al in 1830.
4) [4.31.2.190] huisnummer 4, langgevelboerderij, bestond al in 1830.
5) [4.31.7.012] huisnummer 2, kippenhok. Gebouwd na 1830.
6) [4.31.7.013] huisnummer 2a, stal, nu woonhuis, in 1966 tot bungalow verbouwd. Gebouwd na 1830.

[475] J. v. Lierop, 2014: Bouwhistorisch onderzoek: Postels Huufke 2, Vessem, Utrecht; P. v.d. Geld, 2008: Postels Hoofke – Vessem, Hilvarenbeek.
[476] Algemeen Rijksarchief Brussel, Leenhof van Brabant 1, f30r: Giselbert met zijn hoeve te Vessem, kwart meierij te Oirschot en een kwart van de wildernis van Wintelre en Vessen met alle rechten van dien. Er is kennelijk onduidelijheid wie in dit alles opvolgde... Zie ook Leenhof van Brabant 2 f 53v: de hoeve is in twee dele gevallen. Verder Vera, H. op https://www.vessemdekempen.nl/postels-huufke/veneind.
[477] Vera, H. op https://www.vessemdekempen.nl/postels-huufke/toponiem/#gallery-4.
[478] Van Lierop, (2014). CHW nr. KL115-000654.

7) [4.31.7.014] huisnummer 2, stalletje. Gebouwd na 1830.

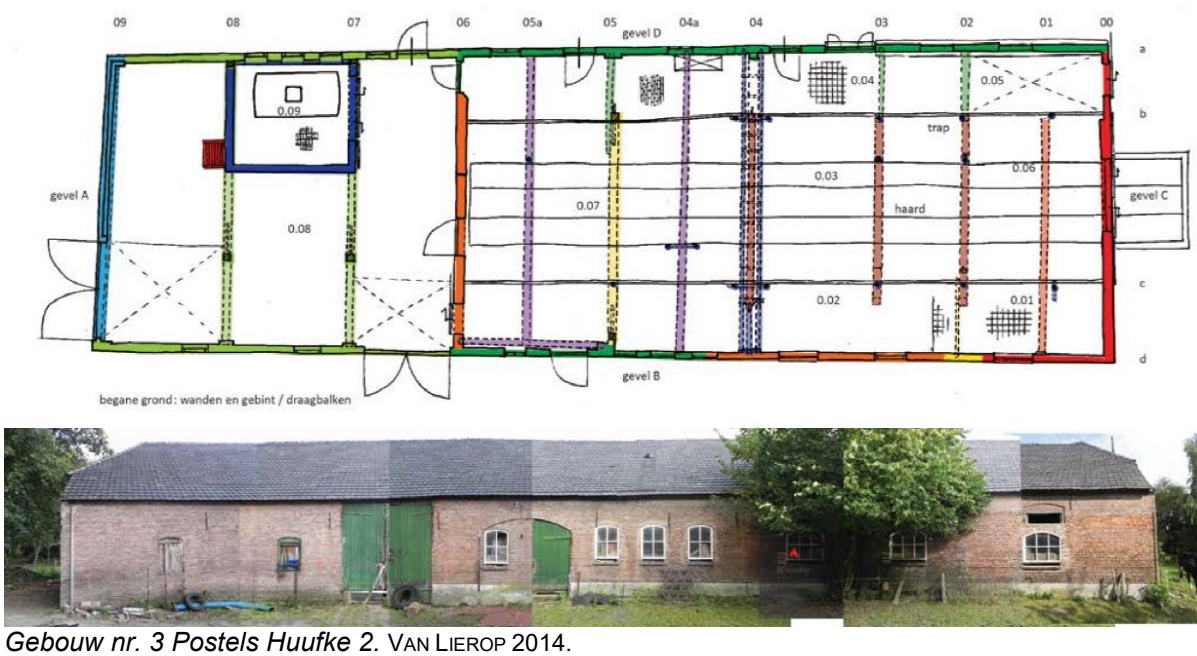
Het boerenerf Postels Huufke 2 en alle opstallen zijn als geheel door de compleetheid, gaafheid en de hoge landschappelijke waarden met hoge monumentwaarden te waarderen. Van de rijke en zeer gefaseerde bouwgeschiedenis van gebouw 3 zijn een groot aantal bouwfasen in fragmenten waarneembaar, waarvan de onderdelen uit de eerste fase en de vijfde en zesde het meest aanwezig zijn. Het complete verhaal van een zestiende-eeuws hallenhuis met ankergebint dat is getransformeerd tot 'moderne' langgevelboerderij wordt ruimschoots door de overgebleven onderdelen verteld. Daardoor bezit het geheel over het algemeen positieve tot hoge monumentwaarden.

4.31.2.189 Postels Huufke 2: Gebouw 2
Ca 1866 herbouwd op de plek waar een bijgebouw stond van gebouw 3, het 16e eeuwse hallenhuis. Langgevelboerderij met een woongedeelte, een aangepaste potstal en schuurgedeelte. Woongedeelte met d´n herd; de schouw, de goeikamer, met voorheen twee bedsteden, een tussenvertrek met twee bedsteden; de geut en aansluitend de kelderruimte en een opkamer met voorheen twee bedsteden. Vanuit de opkamer een luik met trap naar de open zolderruimte met alleen de schouw en geen scheidingsmuur tussen woon- en stalgedeelte wat duidt op een zeer vroege oorsprong.[479] Bij gebrek aan middelen is de lekkende rieten kap verwijderd en afgedekt met golfplaten en is de ingerotte dakconstructie afgestut. De boerderij is ter plaatse van het stalgedeelte verbreed; de kapconstructie is gewijzigd met als gevolg een drukbelasting op de zijgevel, waardoor een gevaarlijke uitknikking naar buiten is ontstaan.[480]
Voor het woongedeelte ligt een ronde betonnen plaat die gezien de nabijheid van de voordeur de positie van een oude waterput weergeeft. De kromme daknok verraadt dat er nog heel oude gebinten in zitten.

4.31.2.046 Postels Huufke 2: Gebouw 3
In de tweede helft van de zestiende eeuw werd deze boerderij als hallenhuis gebouwd. Prachtig zijn de versierde sleutelstukken van de ankerbalken! Rond 1870 krijgt de boerderij het uiterlijk van een zogenaamde langgevelboerderij. Waarschijnlijk zijn de (ver)bouwactiviteiten van dit gebouw niet los te zien van de herbouw in diezelfde tijd van gebouw 2 op de plek waar een bijgebouw stond van dit gebouw 2 en de bouw van gebouw 1 (ca. 1866). Na de ruilverkaveling in 1971 werd het interieur van de woning in dit gebouw volledig verwijderd en werd het gebouw getransformeerd tot een moderne stal met melkinstallatie. Ondanks deze laatste 'ingreep' heeft deze boerderij een hoge monumentwaarde.[481] Het is een complex gebouw waarin men 8 bouwfasen meent te kunnen herkennen, de oudste uit het derde kwart van de 16e eeuw. Kennelijk is het gebouw in 1915 (of 1870?) aanzienlijk verlengd.

[479] Rare opmerking omdat de tekst begint met: herbouw ca 1866. Bedoelde men: verbouwing ca 1866?
[480] Rapport architecten Van der Geld 2008 (Postels Huufke nr 4 gebouw 3).
[481] Rapport architecten Van der Geld 2008 (Postels Huufke nr 4 gebouw 2).

Gebouw nr. 3 Postels Huufke 2. VAN LIEROP 2014.

4.31.2.190 Postels Huufke 4: gebouw 4

Gebouw 4: Langgevelboerderij, bestond al in 1830, in 2021 ruïne, vrijwel geheel ingestort. Waardering was ooit: zeer hoog.[482] Er zat een gaaf gebint in met oorspronkelijke krommers als onderdeel van de dakstoel. Deze kom je ook tegen in bijgebouwen bij de Kempische woningen in de dorpen, wat tevens duidt op een meer rijkelijke oorsprong, samen met stukken gevelfragmenten, uitgevoerd in oud kruisverband. Het achterste stuks van de opstal heeft nog restanten van een oude gebintsopbouw, maar is vermoedelijk opgebouwd uit het hergebruik van de opbouw van een oude schaapskooi. De gebinten staan al jaren open in weer en wind en zijn al ingekort; het beeld is bijzonder dramatisch.[483]

4.31.2.191 Groenstraat 2a-4 in Wintelre

Laat type langgevelboerderij of wederopbouwboerderij, omgebouwd tot woningen. Gemeentelijk monument.

4.31.2.192 Groenstraat 4a-6 in Wintelre

Laat type langgevelboerderij of wederopbouwboerderij, omgebouwd tot woningen. Gemeentelijk monument.

Groenstraat 4a-6. Toestand 2020. GOOGLE STREETVIEW

4.31.2.193 Donk 2 in Vessem

[482] CHW nr. KL115-000654.

[483] Rapport architecten Van der Geld 2008 (Postels Huufke nr 4 gebouw 1).

Langgevelboerderij gebouwd voor 1830. Sterk verbouwd, maar vermoedelijk nog met oude gebintenstructuur (gezien de golvende daknok), rieten wolfdak met brede pannenrand, leilinden voor de deur. Dit is de enige boerderij uit 1830 die er nog staat. De bijhorende schuur is al voor 1900 verdwenen.

Donk 2 in 2010. Foto Google Streetview.

31.3. Villa

4.31.3.001 Villa. Eersel, Nieuwstraat 51
Villa “Lindenhof” uit circa 1900-1910. Zadel en schilddaken met tuile du nord-pannen. Vooruitspringende hoekrisalieten met topgevels. Portiek en erker. Afwisseling van baksteen en pleisterwerk. Raamindeling vereenvoudigd circa 1970. Hekpijlers met naamplaat in terracotta. Cultuurhistorisch waardevol gebouw. CHW. nr. KL030-000407
Karakteristiek villa uit het begin van de twintigste eeuw die mede het beeld van de Nieuwstraat bepaald.

Afbeelding: Villa Lindenhof (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.3.002 Villa. Eersel, Nieuwstraat 94
Huize “Sonnevanck”. Tweelaags villa met eenlaags zijvleugels uit circa 1910. Schilddak met tuile du nord-pannen, de aanbouwen respectievelijk onder mansardedak en plat dak. Tegeltableau boven de ingang. Woonhuis dokter Vissers, later dokter Corstens.[484] Thans in gebruik als kantoorgebouw. Naar

484 Kakebeeke, 1981, 41.

ontwerp van architect Vervest uit Eindhoven. De heer Vissers was huisarts in Eersel van 1918 tot 1944. Het woonhuis wordt gekenmerkt door een blokvormige hoofdmassa met tentdak, bescheiden metselwerk-accenten, een tegeltableau met opschrift boven de ingang en een groot aantal schuiframen met meerruits bovenlichten die aan de straatzijde voorzien zijn van spiegelluiken voor de onderramen. Niet lang na de bouw is de oorspronkelijke erker met balkon tegen de linker zijgevel vervangen door een in stijl aangepaste éénlaags uitbouw met zolderverdieping. De hierop aansluitende lagere éénlaags aanbouw aan de achterzijde is vermoedelijk nog voor de Tweede Wereldoorlog gerealiseerd.

Het vrijstaande pand bevindt zich in de kern van Eersel, en is gesitueerd op een groot en diep perceel aan de noordzijde van de Nieuwstraat. De Nieuwstraat is omstreeks 1850 aangelegd als Nieuwe Eindhovense Grindweg, werd in 1897 uitgebreid met een tramlijn en kreeg in het begin van de twintigste een verhard wegdek. Ruim gesitueerde villa's en rijke dorpswoningen bepalen het oude bebouwingsbeeld. In de tuin van onderhavige villa staat een groot aantal bomen uit de bouwtijd, zoals kastanjes, eiken, beuken en rododendrons. Aan de achterzijde sluit een gemetseld terras op het gebouw aan.
KL030-000405, Gemeentelijk monument

Afbeelding: Nieuwstraat 94 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

31.4. Café

4.31.4.001 Café. Vessem, Wilhelminalaan 1
Horeca uit circa 1920. Zadeldak met gesmoorde verbeterde Hollands pannen. Overdekt terras met balkon. Samengestelde ramen met bovenlichten in glas-in-lood.
CHW. nr. KL115-000680

Afbeelding: Wilhelminalaan 1 in Vessem (Google Streetview 2020).

4.31.4.002 Cafe. Knegsel, Het Groen 32
Café onder zadeldak met luifel uit circa 1890. Dakkapel. Vernieuwde ramen met vierruits bovenlichten.

Afbeelding: Het Groen 32 in Knegsel (Google Streetview 2020).

31.5. Woonhuis met bedrijfsruimte

4.31.5.001 Timmerwerkplaats. Eersel, Voortseweg 5-7a
Voormalige timmerwerkplaats uit circa 1910, nu (1989) woonhuis. Zadeldak met muldenpannen.[485]
CHW. nr. KL030-000427

485 Dams e.a., 1989, 249.

Afbeelding: Voortseweg 5-7a in Eersel (Google Streetview 2019).

4.31.5.002 Woonhuis. Duizel, Smitseind 32
Eenlaags woonhuis met bedrijfsruimte uit circa 1880. Zadeldak met oudhollandse pannen. Gevel roodgeverfd. Stoep met geblokte tegels.

Afbeelding: Smitseind 32 in Duizel (Foto Google streetview 2020).

4.31.5.003 Woonhuis. Eersel, Duizelseweg 19
Woonhuis met bedrijfsgedeelte uit circa 1900-1910.
Bestaat niet meer.

4.31.5.004 Woonhuis. Eersel, Nieuwstraat 19-21
Woonhuis en bedrijfsgebouw uit circa 1910, nu (1989) kantoor en praktijkruimte.
Voormalige fabrikantenvilla (thans woonhuis met tandartspraktijk) en flankerende voormalige limonadefabriek (thans kantoor) uit ca. 1910. Met name het woonhuis is uitgevoerd in rijke overgangsarchitectuur. Kenmerkend voor deze gemengde bouwtrant zijn de rijke detaillering en het door elkaar gebruiken van diverse stijlelementen, zoals speklagen, blinde segmentbogen met

polychrome tegels in de boogvelden en smeedijzeren ankers in Art Nouveau-stijl. De voormalige fabriek bezit een zorgvuldige detaillering van het metselwerk.
Woonhuis een- en tweelaags met zadeldak en afgeplat schilddak en kruispannen. Gedetailleerd metselwerk in de segmentboogvullingen boven de ramen. Bedrijfsgedeelte is een voormalige limonadefabriek. Eenlaags met mansardedak en kruispannen. Brede ramen onder segmentbogen. De rode en zwarte kruispannen zijn in patronen gelegd.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Nieuwstraat 19-21 in Eersel (foto Winfried Thijssen 2003).

4.31.5.005 Woonhuis Kerkstraat 19a-21 Eersel[486]
Omstreeks 1926-1928 gebouwd woonhuis, dat samen met het aangrenzende bedrijfsgedeelte (thans woonhuis Kerkstraat 19a) een boerderij vormde. Het woonhuis heeft aan de achterzijde een moderne éénlaags uitbouw die niet voor bescherming in aanmerking komt.
Cultuurhistorisch waardevol gebouw.

Afbeelding: Kerkstraat 21 in Eersel (Foto Winfried Thijssen 2005).

4.31.5.006 Dijk 26-26b
Eenvoudige dorpswoning met voormalige timmermanswerkplaats (thans gedeeltelijk bij het woonhuis getrokken), in of kort na 1921 gebouwd voor J. Kwinten. Omstreeks 1970 is er een verdieping op het

[486] Zie https://www.hskdeachtzaligheden.nl/hsk-monument/kerkstraat-21-5521-jk-eersel/

achterhuis gezet. Het woonhuis vertoont grote gelijkenis met de panden Dijk 30 en Gebr. Hoeksstraat 45.[487]
Ongeveer tien jaar later is het interieur gemoderniseerd: tuindeuren in de achterkamer, diverse afgetimmerde paneeldeuren, deurkozijnen met afgeronde hoeken, vernieuwde voordeur, een keukenvloer van terrazzo. De vloer van hardgebakken tegels met sterpatronen uit de gang is verplaatst naar het achterhuis. Omstreeks 1970 is er een verdieping op het achterhuis gezet.
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Dijk 26-26b in Eersel (Foto Google streetview 2019).

31.6. Bakhuis

31.7. Schuur/bijgebouw

4.31.7.001 Schuur. Eersel, Hint 16b
Voormalige veestal/schuur, thans dierenkliniek, waarschijnlijk in de 19de eeuw versteend en daarna (tot aan de dag van vandaag) diverse malen grondig verbouwd, gemoderniseerd en uitgebreid. De houtconstructie in het gebouw is mogelijk ouder. Dit bedrijfsgebouw hoorde van oorsprong bij de boerderij Hint 16 (thans dubbel woonhuis 16;16a).
Gemeentelijk monument

Afbeelding: Hint 16b in Eersel (foto Winfried Thijssen).

4.31.7.002 Schob. Steensel, Joseph Schulteweg 1
Achter vernieuwd woonhuis een schobje onder zadeldak met schild en wolfseinde. Rieten dak en wandbekleding.

[487] Gemeentelijk monument.

Bestaat niet meer.

4.31.7.003 Stal. Wintelre, Mostheuvel 15
Stal onder zadeldak van gesmoorde Hollandse pannen. Vierruits schuiframen.

Afbeelding: Mostheuvel 15 in Wintelre (Google Streetview 2020).

4.31.7.004 Schuur. Eersel, Oude Postelseweg 3[488]
Voormalige schuur annex stal van één bouwlaag en zolder op rechthoekig grondplan. De bakstenen gevels zijn in kruisverband gemetseld. Het langgerekte zadeldak is gedekt met gesmoorde tuiles du Nord en watert af via zinken goten. In de lange gevel tegenover de boerderij bevinden zich de diverse opgeklampte (dubbele) deuren en een getoogd zesruits stalraam. De korte gevel aan de straatzijde bezit een rechthoekig venster (enkelruits schuifraam en bovenlicht) onder blinde segmentboog en een zolderluik. Zie verder 4.31.2.186 Kortgevelboerderij.
Cultuurhistorisch waardevol gebouw.

4.31.7.005 Bijgebouw Eersel, Markt 47
Bijgebouw (bakhuisje, schuur- en stalruimte?) van één bouwlaag en zolder op rechthoekig grondplan. De bakstenen gevels zijn grotendeels in kruisverband gemetseld. Het langgerekte zadeldak is gedekt met gesmoorde Muldenpannen en watert af via een niet oorspronkelijke mastgoot. Op de nok is een schoorsteen geplaatst. De korte gevel bezit een breed kozijn waarin een opgeklampte deur, een twintigruits venster en een kozijn met zolderluik. Zie verder 4.31.1.039.
Gemeentelijk monument

4.31.7.006 en 007 Schop en schuur. Eersel, Hazenstraat 43[489]
De schop annex stal op rechthoekig grondplan heeft een rieten zadeldak (aan de noordzijde met golfplaten afgedekt) met de nok evenwijdig aan de straat. De opgeklampte (stal-)deuren bevinden zich alle in de lange gevel tegenover de boerderij. De gevels bestaan deels uit wit geschilderde bakstenen muren met een geschilderde zwarte plint en deels uit beschoten wanden. De schop bezit ankerbalkgebinten waarop schaarspanten met overgekeepte tussenbalken. De gemetselde tussenwanden zijn niet oorspronkelijk.
De schuur op rechthoekig grondplan heeft een zadeldak met de nok loodrecht op de straat. Het dak is belegd met gesmoorde gebakken pannen. De wanden zijn gepotdekseld. In de lange gevel aan het voorerf bevindt zich een opgeklampte dubbele deur. Deze schuur is recentelijk flink verbouwd.
Zie ook 4.31.2.0014
CHW. nr. KL030-000359
Gemeentelijk monument

[488] Spoorenberg e.a., Drie Zaligheden, Eersel, Duizel, Steensel, Hapert 1989″,”Chr. Thijssen, Kleine historische gids van Eersel en zijn monumenten, Eersel 199.
[489] Zie https://www.hskdeachtzaligheden.nl/hsk-monument/hazenstraat-43-5521-nj-eersel/

4.31.7.008 Eersel, Schuur Markt 51
Schuur achter boerderij (zie 4.31.2.002) uit midden 19e eeuw.[490]
CHW. nr. KL030-000401

Afbeelding: Achtergevel en schuur Markt 51 Eersel (foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 1979).

4.31.7.009 Vessem, Postels Huufke 2: gebouw 1[491]
CHW. nr. KL115-000654
Gebouw 1: stal met inwendige bakoven en een buiten-toilet. Ca 1866 gebouwd als schuur van gebouw 3 boerderij van Van Rooij Postels Huufke 2. Van oudsher een kapschuur met inpandig bakhuis en een aangebouwde nog in gebruik zijnde plee. De kap is een dakstoelconstructie en na een brand in 1966 vanaf de verdiepingsvloer opnieuw opgebouwd met een gordingenkap en afgedekt met asbestcement-golfplaten. De tasconstructie en het bakhuisgedeelte is authentiek; de oven is ooit ingezakt en gedeeltelijk verwijderd, maar herstelbaar. De kopgevel naar de straat is ook vrij recent.[492]
Waardering zeer hoog.[493]

490 Kolman e.a., 1997.
491 J. v. Lierop, 2014: Bouwhistorisch onderzoek: Postels Huufke 2, Vessem, Utrecht; P. v.d. Geld, 2008: Postels Hoofke – Vessem, Hilvarenbeek.
492 Rapport architecten Van der Geld 2008 (Postels Huufke nr 2 gebouw 4).
493 CHW nr. KL115-000654.

Afbeelding: Stal met bakhuis en toilet (uit Van Lierop 2014).

4.31.7.010 Schuur. Eersel, Schadewijk 15-17
Houten schuur onder zadeldak.
Gemeentelijk monument
Zie ook 4.18.3.012 = oorspronkelijk Sceijeckse Hoeve van abdij van Tongerlo.

4.31.7.011 Schuur. Vessem, Mr. de la Courtstraat 28
Schuur met 19e-eeuws gebint.
Zie ook 4.31.2.188

4.31.7.012 Postels Huufke 2: gebouw 5
Gebouw 5: Kippenhok. Gebouwd na 1830. In 1966 omgebouwd tot woning. Waardering zeer hoog.[494]

4.31.7.013 Postels Huufke 2a: gebouw 6
Gebouw 6: Stal, nu woonhuis 2a, in 1966 tot bungalow verbouwd. Gebouwd na 1830. Waardering zeer hoog.[495]

4.31.7.014 Postels Huufke 2: gebouw 7
Gebouw 7: Stalletje. Gebouwd na 1830. Waardering zeer hoog.[496]

4.31.7.015 Schuur Bussereind 4, Steensel
Het oudste nog bestaande bijgebouw bij de boerderij van Bussereind 4 is de werktuigenschuur. Deze veldschuur diende aanvankelijk in zijn geheel als loods die aan de erfzijde open is. In 1964 werd het rechter gedeelte van vóór tot achter verbouwd tot varkensstal met stenen muren. Het bovendeel bleef open voor hooiberging. De grote loods is als geheel van hoge cultuurhistorische waarde vanwege zeldzaamheid van het type en vanwege de karakteristieke historische gelaagdheid.

Afbeelding: Werktuigenschuur op Bussereind 4 (bron Zweers 2018).

[494] CHW nr. KL115-000654.
[495] CHW nr. KL115-000654.
[496] CHW nr. KL115-000654.

4.31.7.016 Stal Bussereind 4, Steensel
De huidige paardenstal is gebouwd als koeienstal en heeft nog de oorspronkelijke betonnen stalvensters. Diverse bouwsporen herinneren nog aan lage deurtjes en zijn zichtbaar gehouden. Deze opstal heeft nog de oorspronkelijke inwendige ruimtewerking met open kap en spanten. Het gebouw is karakteristiek voor de tijd van ontstaan en is van een positieve monumentwaarde.

Afbeelding: Oorspronkelijke koeienstal op Bussereind 4 (bron Zweers 2018).

4.31.7.017 Stal Bussereind 4, Steensel
Het meest bijzondere en zeer in het oog springende kippenhok uit 1956. Dergelijke kippenhokken zijn tegenwoordig hoogst zeldzaam. Een hoge monumentwaarde wordt aan dit kippenhok toegekend vanwege de volstrekte gaafheid en de hoge zeldzaamheidswaarde.

Afbeelding: Kippenhok bij Bussereind 4 (bron Zweers 2018).

4.31.7.018 Schob. Wintelre, Willibrordusstraat 2
Verbouwde schob met wanden bekleed met riet.
CHW. nr. KL115-000685
Gemeentelijk monument. De boerderij is afgebrand in 2014.

31.8. Koetshuis

4.31.8.001 Koetshuis. Duizel, Groenstraat 9-9a

Langgevelboerderij, voormalig koetshuis van een kasteeltje uit 1858. Tweebeukig woongedeelte met eraan vastgebouwde driebeukige schuur. Wolfdak met riet en oudhollandse pannen. Raamindeling gedeeltelijk vernieuwd circa 1960. Zijgevels met vlechtingen. Het woongedeelte bezit in de zeer hoge en inspringende lange achtergevel nog sporen van inrijpoorten met korfbogen en is sinds 1880 bewoond. Boven de gedichte poorten hooiluiken. Boven de inrijpoorten van de driebeukige langdeelschuur een jaartalsteen 1858. Zeldzaamheidswaarde. Merkwaardig complex, met eraan verbonden historische herinneringen.[497] CHW. nr. KL030-000357

Afbeelding: Groenstraat 9-9a in Duizel, een voormalig koetshuis (Google Streetview 2019).

31.9. Varia

497 Kolman e.a., 1997.

3. Inventarisatie archeologisch landschap - Eersel

R. Berkvens. J. Bosman & E. Drenth

De inventarisatie van het archeologisch landschap is ook hier ingedeeld naar thema en complextype of begrip. De samenstelling van de complextypen is vanuit praktische overwegingen tot stand gekomen[498], met het doel te kunnen waarderen en selecteren binnen de archeologische monumentenzorg. Voor het onderzoek dat zich bezighoudt met de beeldvorming over het verleden hebben de complextypen vooral een attenderende waarde.
De complextypen zijn voorzien van definities, archeologische en landschappelijke correlaten en dateringen. Bovendien zijn de correlaten onderverdeeld in twee categorieën: (a) een correlaat dat van toepassing moet zijn bij dit complextype, en (b) een correlaat dat van toepassing kan zijn bij dit complextype.

De catalogus archeologie is als volgt opgebouwd:

- Uniek nummer van de archeologische vindplaats (opgebouwd uit gemeentenummer. Themanummer.Sub-themanummer.Volgnummer)
- Centrale coördinaten van de vindplaats
- Plaats en toponiem van de vindplaats
- Naam van de vinder
- Datum van de vondst
- Wijze van verwerving: kartering, proefsleuven, opgraving etc.
- Beschrijving van de vondst(en)
- Datering
- Cultuur waar de vindplaats aan gerelateerd kan worden, bijvoorbeeld Karolingisch of Trechterbeker
- Toelichting op de vindplaats
- Literatuur
- Bron van de vindplaats
- Nummer van de vindplaats in de betreffende bron

Enkele aantal vindplaatsen hebben geen coördinaten. Deze vindplaatsen zijn wel meegenomen in de catalogus, maar ontbreken op de kaart.

498 Gebaseerd op: G. de Wit & A. Sloos, 2008: De interpretatie van archeologische waarnemingen in Archis. Een concept voor een nieuwe set complextypen (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 165).

Thema: 32 Bewoning

32.1 Romeinse villa

Een Romeinse villa was een landbouwbedrijf dat geïntegreerd was in de sociale en economische organisatie van de Romeinse wereld en waarvan het hoofdgebouw in Romeinse stijl was gebouwd. Villae komen vooral voor in het Zuid-Limburgse lössgebied op de rand van plateaus in de nabijheid van stromend water en infrastructuur; villae zijn daarnaast in mindere mate aangetroffen in Noord-Limburg in de Maasvallei en in het rivierengebied en sporadisch op de Brabantse zandgronden (b).
Datering: Romeinse Tijd; de eerste villae dateren uit de tweede helft van de 1e eeuw A.D.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• woon- en doorgaans werkeenheden (hoofdgebouw (a) en verscheidene bijgebouwen (b));
• funderingsmateriaal (bijv. vuursteen) (a);
• natuursteen (a);
• aardewerk (a);
• nederzettingsafval (vaak gebroken en/of verbrand) (a);
• versterkt (omgreppeld of omheind (b);
• sporen van agrarische activisten (b);
• evt. cultuurlaag (b);
• hypocausttegels (b);
• tubuli (b);
• vensterglas (b);
• vloermozaïeken (b);
• pleisterwerk (b);
• vloerniveau (b);
• glas (b);
• metaalvondsten (b);
• waterleidingen (b);
• afvoergoten (b);
• vijver (b)
• pad/weg (b);
• (sier)tuin (b);
• hekwerken (palissaden) (b);

32.2 Kasteel

Een kasteel is een van oorsprong middeleeuws gebouw dat de functies verdedigbaarheid en bewoonbaarheid combineert, door het verschaffen van woonruimte en verdedigbaarheid aan een beperkte groep mensen tot een maximaal van ongeveer 50 personen.
Datering: vanaf de Late Middeleeuwen A (ca. 1050 A.D.) –tot op heden.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• omgeven door een minstens 5 m brede gracht of grachten (a);
• opgaand muurwerk is minimaal 45-60 cm dik of fundering is minimaal 1 m dik (a);
• defensieve elementen: poortgebouw, torens, wallen etc. (a).
• evt. cultuurlaag (b);
• voorwerpen die met elitegroepen kunnen worden geassocieerd, zoals wapens, ruitersporen, stijgbeugels, jachtgerei, in combinatie met nederzettingsafval (b).

32.3 Kamp

Overkoepelende term voor tijdelijk bewoonde nederzetting uit Paleolithicum, Mesolithicum, Neolithicum en (Midden-)Bronstijd die is ingericht voor bewoning (basiskamp), de exploitatie van niet gedomesticeerde voedselbronnen of grondstoffen (extractiekamp).
Datering: Paleolithicum-(Midden-)Bronstijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• vuurstenen werktuigen en, ruim vertegenwoordigd, dito afval (afslagen en kernen); verscheidene versleten, gebroken en verbrande werktuigen (voor de Steentijd en de Vroege Bronstijd, voor de rest van de Bronstijd een b) (a);

• vanaf het Neolithicum met aardewerkscherven (a);
• tevens natuurstenen werktuigen (bijvoorbeeld klopstenen, retouchoirs en natuursteen dat is gebruikt als aambeeld, constructiesteen voor haarden en als kooksteen (a).
• evt. cultuurlaag (b);
• oppervlakte- en/of kuilhaarden (b);
• sporen van tenten of hutten (b);
• verkoolde planten- en dierenresten (bot); bij goede conservering ook onverkoolde resten (b).

Uniek nr.	*4.32.3.001*
Coördinaten	X= 149460/ Y= 372082
Plaats	Eersel
Toponiem	Ter Spegelt
Naam vinder	Provincie Noord-Brabant
Datum vondst	
Verwerving	niet-archeologisch: kartering
Beschrijving	37 Afslagen; gemodificeerde productie-afslagen
Datering	Midden-Paleolithicum
Toelichting	Een tijdelijk kampement van Neanderthaler jagers/verzamelaars (waar getuige de gevonden productieafslagen vuursteenbewerking heeft plaatsgevonden) uit het Midden-Paleolithicum. Gedurende een lange periode, van 1980 tot en met 2002, heeft een particuliere vinder/vondstmelder de oppervlakte van een akkerperceel bij Ter Spegelt bij Eersel herhaalde malen systematisch afgezocht. Tijdens deze werkzaamheid heeft hij acht vuurstenen werktuigen (waaronder een z.g Quina-schaaf en een groot fragment van een Mousterien-spits) en zevenendertig ongemodificeerde vuurstenen afslagen gevonden, die alle dateren uit het Midden-Paleolithicum.
Literatuur	
Bron	Archis
Zaak ID	3990185100

Uniek nr.	*4.32.3.002*
Coördinaten	**X=** 148140/ ***Y=*** 374500
Plaats	Duizel
Toponiem	De Nieuwe Erven
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Datering	Midden-Paleolithicum
Toelichting	De vindplaats markeert de locatie van een tijdelijk kampement van jagers/verzamelaars tijdens het Midden-Paleolithicum, waar, getuige de dertien gevonden productie-afslagen, ook vuursteenbewerking heeft plaatsgevonden. Tussen 1980 en 2002 heeft een particuliere vinder/vondstmelder herhaalde malen de oppervlakte van een akkerperceel op De Nieuwe Erven te Duizel afgezocht naar artefacten. - De vinder/vondstmelder heeft daarbij zevenentwintig stuks vuurstenen artefacten, daterend uit het Midden-Paleolithicum gevonden. Het feit dat zich onder deze artefacten ook productie-afslagen, kernen en een halffabricaat voor een vuistbijl bevinden vormen een sterke aanwijzing voor vuursteenbewerking op deze vindplaats. Het is zeker dat er zich tijdens het Midden-Paleolithicum (300.000 - 35.000 v.Chr.) op deze vindplaats een tijdelijk kampement (d.w.z. een jachtkamp of een verwerkingskamp) van jagers/verzamelaars (Neanderthalers) heeft bevonden.
Literatuur	
Bron	Archis
Zaak ID	3990339100

32.4 Schans
Versterkt complex, bestaande uit wallen en grachten, in het veld opgeworpen, vaak met behulp van takkenbossen.
Datering: Nieuwe Tijd (16e-19e eeuw A.D.).
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• sporen van wallen, grachten en houten of (bak)stenen geschutsposten (a);
• versterkte doorgangen/poorten (a).
• veelvuldig langs de randen van een territorium en oorlogsgebieden, zoals de zuid- en oostgrens van de Republiek der Verenigde Nederlanden. In Amsterdam ook stadswal (Oude Schans, Weteringschans). Ook op plaatsen waar de vloot die lag te wachten op gunstige wind beveiligd Moest worden, zoals bij Oudeschild op Texel (b);
• militaria en munitie (b);
• vaak in combinatie met andere militaire elementen, zoals linies, dijken etc. (b).

32.5 Wal/omwalling
Terrein omgeven door (al dan niet onderbroken) grachten, palissaden en wallen, waarvan de precieze functie niet geheel duidelijk is. In de meeste gevallen zijn er in eerste instantie geen aanwijzingen voor vaste bewoning en zijn er dientengevolge nauwelijks vondsten.
Datering: Late Middeleeuwen (vanaf de13e eeuw A.D.) - Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• sporen van of aanwijzingen voor wallen en grachten (a);
• evt. cultuurlaag (b).
Datering: Late Middeleeuwen (vanaf de13e eeuw A.D.) - Nieuwe Tijd.

Uniek nr.	*4.32.5.001*
Coördinaten	X=152180/ Y=379250
Plaats	Knegsel
Toponiem	Antwerpsebaan
Naam vinder	IPP A.E. van Giffen
Datum vondst	31-08-1989
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Laatmiddeleeuwse akkerwal. Deze coördinaten zijn waarschijnlijk fout! Van een wal in dit monument is niets bekend.
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	33686
Archis Zaak ID	2889769100

Uniek nr.	*4.32.5.002*
Coördinaten	X=152600/ Y=378000
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegsel
Naam vinder	
Datum vondst	24918
Verwerving	
Beschrijving	Wal westelijk van de weg Steensel-Knegsel genomen uit zuid
Datering	Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600927
Archis Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.32.5.003*
Coördinaten	X=152750 / Y=378010
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegsel
Naam vinder	
Datum vondst	24918
Verwerving	
Beschrijving	Tussen Knegsel en Steensel dubbele wal langs vroegere "Oude Dijk" genomen vanuit Zuid.
Datering	Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600929
Archis Zaak ID	--

Uniek nr.	*4. 32.5.004*
Coördinaten	**X=** 151220 **/ *Y=*** 377176
Plaats	Eersel
Toponiem	
Naam vinder	BAAC BV
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: boring
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Toelichting	De aarden wal heeft, gezien de vorming van een micropodzol aan de top, zeker een ouderdom van meer dan honderd jaar. Dit houdt in dat dit deel van het plangebied grotendeels gevrijwaard is gebleven bij de ontwikkeling van het recreatiegebied E3 Strand. Waarschijnlijk maakt de wal onderdeel uit van het bestaande laatmiddeleeuws wallencomplex ten westen van het plangebied. Bij het booronderzoek zijn geen archeologische resten zoals aardewerk aangetroffen. Gezien de intacte bodem ten westen van de wal kunnen sporen bewaard zijn gebleven van resten van grafheuvels.
Literatuur	Bergman, W.A. & N.T.D. Eeltink, 2007
Bron	Archis
Nummer	1089290/ 416489/ 409878
Archis Zaak ID	2145085100

Uniek nr.	*4. 32.5.005*
Coördinaten	**X=** 149760 **/ *Y=*** 374120
Plaats	Eersel
Toponiem	Eersel
Naam vinder	particulier
Datum vondst	26-11-2009
Verwerving	indirect: archief
Beschrijving	
Datering	Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	1091534/ 414166
Archis Zaak ID	3240942100

32.6 Nederzetting

Verscheidene gelijktijdige huisplaatsen, erven of concentraties/

verspreidingen vondsten die wijzen op tijdelijke of permanente bewoning. Er zijn geen aanwijzingen voor stedelijke elementen (zie boven) en evenmin dat de bewoning plaatsgevonden heeft op een kunstmatige verhoging. Eventueel is de nederzetting begrensd geweest door een greppel, wal, palissade etc.
Datering: Neolithicum-Nieuwe-tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• grondsporen die wijzen op permanente bewoning, zoals palenconfiguraties behorende tot huisplattegronden, afvalkuilen, waterputten, haardplaatsen, erfgreppels etc., die duiden op verscheidene gelijktijdige erven (a);
• nederzettingsvondsten (grondstof, halffabricaten, eindproducten en afval; relatief groot percentage is gebroken en verbrand, ecologische resten (zoals plantenresten en botten die duiden op de verwerking en consumptie van voedsel) (a).
• evt. cultuurlaag (b);
• omheining (palissade, wal etc.) (b).

Uniek nr.	*4.32.6.001*
Coördinaten	X=148850 / Y=375650
Plaats	Duizel
Toponiem	Waterhof
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1994
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Een meldingsbrief van T. van der Vleuten d.d. 24-11-1994 en een klad-en nette versie van het antwoord hierop van W.J.H. Verwers d.d. 21-12-1994. De melding bevat het volgende tekstfragment: 'zoals u wellicht weet is er al een hele tijd sprake van een vroeger kasteel welke in Duizel zou hebben gelegen bij het Hof in Duizel. Ik heb dichtbij het vermeende slot een gotische steen gevonden welke een stuk van een raamboog zou kunnen zijn'.
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd A
Toelichting	zie 4.26.13.002, het betreft hier geen kasteel maar de oude omgrachte pastorie te Duizel, Groenstraat 12
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44817
ZaakID	2957435100

Uniek nr.	*4.32.6.002*
Coördinaten	X=149400/ Y=372080
Plaats	Eersel
Toponiem	Boksheidse Dijk
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1977
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Meer dan 30 stuks Wommersom en Graniet.
Datering	Midden-Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	13963
ZaakID	2769183100

k nr.	*4.32.6.003*
Coördinaten	X=149940 / Y=372500

Plaats Eersel
Toponiem Boksheidse Dijk
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving
Datering Vroeg-Neolithicum - Bronstijd
Literatuur
Bron Archis
Nummer 13965
Zaak ID 2769207100

Uniek nr. *4.32.6.004*
Coördinaten X=149180 / Y=377370
Plaats Duizel
Toponiem De Hoef
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving
Datering Paleolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur
Bron Archis
Nummer 13966
Zaak ID 2769215100

Uniek nr. *4.32.6.006*
Coördinaten X=148100 / Y=374460
Plaats Eersel
Toponiem Dalemsedijk
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving
Datering Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Literatuur
Bron Archis
Nummer 13970
Zaak ID 2769256100

Uniek nr. *4.32.6.007*
Coördinaten X=147600 / Y=376380
Plaats Duizel
Toponiem Domineespad
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving Vondstconcentratie 15 X 25M
Datering Vroeg-Neolithicum B - Laat-Neolithicum B

Toelichting	ongetwijfeld (mede) van geslepen exemplaren
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	13971
Zaak ID	2769264100

Uniek nr.	*4.32.6.008*
Coördinaten	X=148000 / Y=379650
Plaats	Vessem
Toponiem	Hoogcasteren
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1971 en 1974
Verwerving	niet-archeologisch: veldkartering
Beschrijving	fragmenten Romeins en inheems aardewerk, spinklosjes
Datering1	ijzertijd – Romeinse tijd
Datering2	Vroeg Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Toelichting	CAA: "geïmproviseerd fiche", bericht voor BKNOB. Op een akker ten noorden van Hoogcasteren werden scherven Romeins en inheems aardewerk gevonden; daarbij ook 2 bolletjes gebakken klei en stukjes spinklosjes. Verder een Merovingische scherf met rolstempelversiering. Opm.: artikel niet in BKNOB te vinden (gepubliceerd ?; 1971-1973 bekeken)
Literatuur	Beex 1972c
Bron	Archis
Nummer	14067 / 39731
Zaak ID	2769361100/2769929100/2927498100

Uniek nr.	*4.32.6.009*
Coördinaten	X=152620 / Y=378010
Plaats	Knegsel
Toponiem	Danielpad
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1958
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Nummer 9887
Datering	Vroege Middeleeuwen D - Hoge/Volle Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14078
Zaak ID	2769994100

Uniek nr.	*4.32.6.010*
Coördinaten	X=151940 / Y=378500
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegsel
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1978
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	op of bij de vindplaats heeft het oude oorspronkelijke Knegsel gelegen.
Datering	Hoge/Volle Middeleeuwen – Nieuwe tijd
Literatuur	

Bron Archis
Nummer 14205
Zaak ID 3089092100

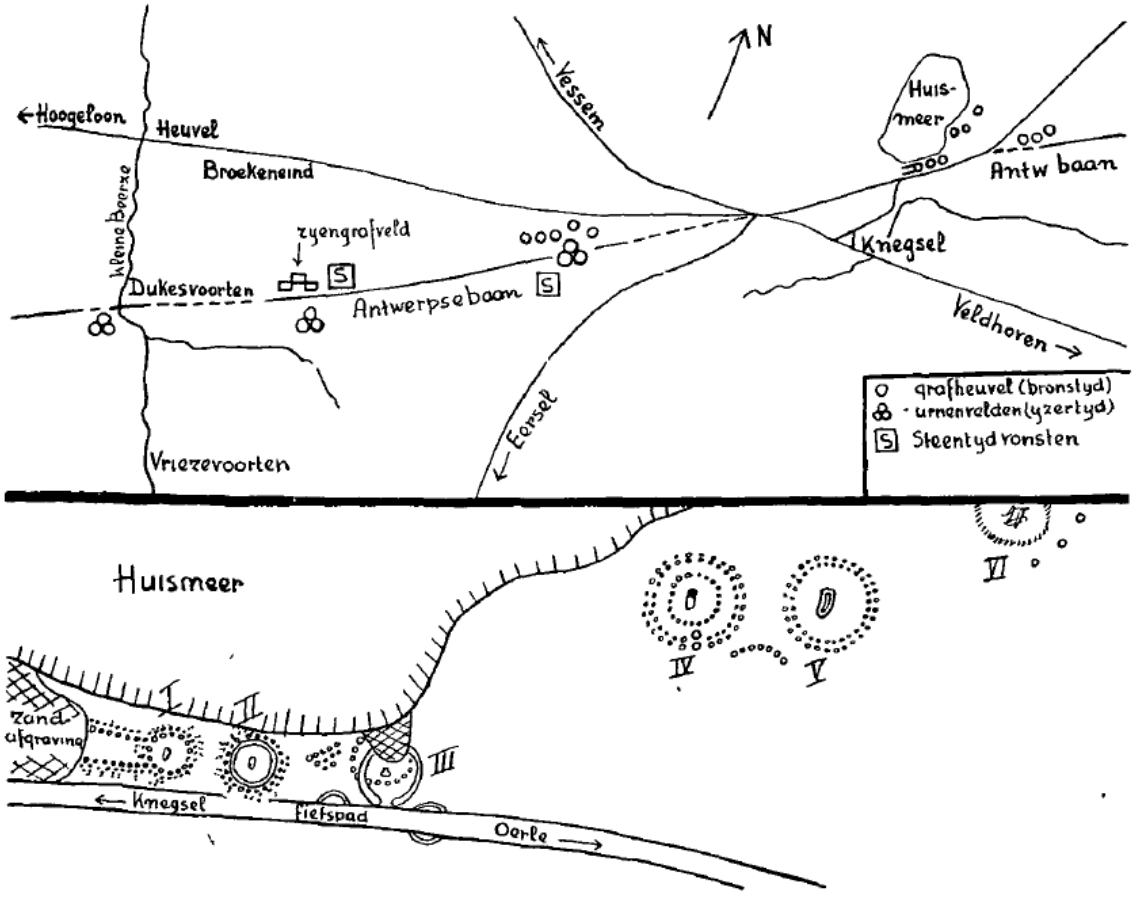
Uniek nr. *4.32.6.011*
Coördinaten X=152680 / Y=379520
Plaats Knegsel
Toponiem Knegsel
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1980
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving Ad102 In Periode 1972-1980.
Datering Laat-Paleolithicum – Midden-Bronstijd
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14341
Zaak ID 3184842100

Uniek nr. *4.32.6.012*
Coördinaten X=147800 / Y=382920
Plaats Vessem
Toponiem Buikheide
Naam vinder Particulier
Datum vondst 02-1983
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering Midden-Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Toelichting Wommersom-kwartsiet
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14685
Zaak ID 3184567100

Uniek nr. *4.32.6.013*
Coördinaten X=147819 / Y=376094
Plaats Duizel
Toponiem Domineespad
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering Midden-Mesolithicum - Neolithicum
Toelichting Het Terrein Is Reeds Afgegraven.
Literatuur
Bron Archis
Nummer 13969
Zaak ID 2769248100

Uniek nr. *4.32.6.014*
Coördinaten X=152650 / Y=379430

Plaats	Knegsel
Toponiem	Fietspad Knegsel-Zandoerle
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	17-07-1992
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Binnendiam. 5 - 6 m., buitendiam. 12 - 13 m. Rest ligt onder (of is vernietigd door Zandoerlese weg. Op 150 m. ten westen van Huismeer waar zes grafheuvels liggen (5 Vroege/Midden Bronstijd, 1 wrslk. Laat Neoliticum) en een urnenveld. Mogelijk betreft het een langwerpige constructie (aan het Huismeer ligt een parallel (Nico Arts), mogelijk ook grafheuvel van type 6,7 of 8 (Glasbergen).
Datering	Midden-Bronstijd - Midden-Bronstijd
Cultuur	Hilversum-cultuur
Toelichting	paalsporen volgens Beex deel huisplattegrond.
Literatuur	Verwers 1993; G. Beex, De Grafheuvels en de weg langs het Huismeer te Knegsel, in Brabants Heem IV, 1952, 14.
Bron	Archis
Nummer	22156
Zaak ID	2818414100

Schetskaart van de opgravingen aan en de weg langs het Huismeer te Knegsel.

Uit Beex 1952.

Uniek nr.	*4.32.6.015*
Coördinaten	X=151400 / Y=377620
Plaats	Knegsel
Toponiem	Snijdershoek

Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1945
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	2 rand- en 7 wandfragmenten, gevonden in de Snijdershoek tussen het verlengde van de Breemakkerweg en de paardenstal Van De Fam. Barten.
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	28197
Zaak ID	3046283100

Uniek nr.	*4.32.6.016*
Coördinaten	X=150040 / Y=385775
Plaats	Wintelre
Toponiem	Rouwven
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	08-11-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Meldings-fiche Beex:"Concentratie vuursteenartefacten en afslag van de Ahrensburg-cultuur. In profiel langs bosrand."
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Cultuur	Ahrensburg-cultuur
Literatuur	Beex 1970g
Bron	Archis
Nummer	29886
Zaak ID	2866789100

Uniek nr.	*4.32.6.017*
Coördinaten	X=152675 / Y=377300
Plaats	Steensel
Toponiem	A67
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1958
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Meldings-fiche, o.a. op basis Beex 1966:56*. Daar:"... verzameling mesolithische artefacten welke hij in 1958 vond op een geploegd bosperceel langs de weg naar Knegsel."
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	Beex 1966i
Bron	Archis
Nummer	29904
Zaak ID	2866934100

Uniek nr.	4.32.6.018
Coördinaten	X=154800 / Y=376700
Plaats	onbepaald
Toponiem	Groot Goor
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	11-10-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering

Beschrijving	Meldings-fiche Beex:"Concentratie van Mesolithische vuursteenartefacten en afslag. In een vergraven hoge zandrug. De vondsten werden gevonden in de teruggestorte bovenlaag van een afgegraven zandrug, dus niet meer in situ."
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	29924
Zaak ID	2867111100

Uniek nr.	*4.32.6.019*
Coördinaten	X=153850 / Y=376250
Plaats	Steensel
Toponiem	Zandstraat
Naam vinder	H. C. Kuenen
Datum vondst	1967
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Het meldingsfiche bestaat uit een kopie van een brief d.d. 26-2-1967 van Beex aan de ROB. Het origineel van deze brief bevindt zich in het Correspondentie Archief.In de brief schrijft Beex: 'Te Steensel had hij op een hoog bosperceel een groot aantal Romeinse en inheemse scherven ontdekt (...) Het terrein is slechts zeer ondiep geploegd en het oorspronkelijk niveau is praktisch niet beschadigd voor zover dat met steekproeven was waar te nemen'. In het Bulletin K.N.O.B. (Beex, 1967, *58) staat m.b.t. deze vondstmelding vermeld: 'Het betreft hier ongetwijfeld een nederzetting uit de Romeinse tijd'. De brief bevat tevens een schets van de vindplaats en directe omgeving.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Cultuur	n.v.t.
Toelichting	fragmenten inheems romeins aardewerk
Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	31088
Zaak ID	2874742100

Uniek nr.	*4.32.6.020*
Coördinaten	X=153750 / Y=376275
Plaats	Steensel
Toponiem	Zandstraat
Naam vinder	H. C. Kuenen
Datum vondst	1967
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Het meldingsfiche bestaat uit een brief d.d. 26-2-1967 van Beex aan de ROB. Het origineel van deze brief bevindt zich in het Correspondentie Archief. Hierin staat vermeld: 'Ongeveer 100 m. ten westen hiervan (= 51DZ-118,waarneming 31088) vond hij eveneens soortgelijke scherven (= Romeinse en inheemse scherven). Op dit punt is een vrij diepe terreininzinking zodat we hier vermoedelijk te doen hebben met een stortplaats van bovengenoemde nederzetting (zie waarneming 31088)'.In het Bulletin K.N.O.B. (Beex, 1967, *58) staat m.b.t. deze vondstmelding vermeld: 'een stortplaats of afvalput'.De brief bevat tevens een schets van de vindplaats en directe omgeving.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Toelichting	CAA nr. 1978: 422. fragmenten inheems Romeins aardewerk

Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	31089
Zaak ID	2874750100

Uniek nr.	*4.32.6.021*
Coördinaten	X=150900 / Y=374400
Plaats	Eersel
Toponiem	Koppenhoek
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	1958
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Deze vondst is aanwezig op een zeer summier ingevuld Loeb-fiche. De beschrijving hierop luidt: 'Vindplaats van Romeins materiaal' en bij typestaat: 'Romeins aardewerk'. Bij vindplaats en vondstomstandigheden staat vermeld: 'Eersel, gem. Eersel, Koppenhoek. Gevonden in gedeeltelijk afgegraven akker. Kad. Eersel B1, no.1024 en 1108'.In de directe omgeving van deze vindplaats zijn meerdere vondsten gedaan (zie Brabants Heem, 1958, p. 16; Beex, 1964, p. 10; Beex, 1969, *69-70).Veldcontrole is uitgevoerd door G. Beex d.d. 9-7-1963.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	33141
Zaak ID	2886406100

Uniek nr.	*4.32.6.022*
Coördinaten	X=150925 / Y=374450
Plaats	Eersel
Toponiem	Koppenhoek
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	05-1969
Verwerving	archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Van deze vondstmelding is geen meldingsfiche aanwezig, wel een kopie vaneen publicatie van Beex (1969, *69-70).Het betreft een 'klein noodonderzoek' op een bedreigd perceel, waarbij aangetroffen werd 'nog meer Romeins aardewerk (...), maar geen paalsporen die tot delen van een gebouwencomplex gerekend konden worden'. In de directe omgeving van deze vindplaats zijn meerdere vondsten gedaan(zie Brabants Heem, 1958, p. 16; Beex, 1964, p. 10).Tevens zijn drie foto's van het terrein aanwezig (d.d. 31-3-1969).
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	33143
Zaak ID	2886414100

Uniek nr.	*4.32.6.023*
Coördinaten	X=152820 / Y=383600
Plaats	Wintelre
Toponiem	Scherpenering
Naam vinder	Particulier

Datum vondst	02-11-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 14-3-1970 ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Verspreid liggende kleine urnscherven waarschijnlijk van nederzetting. IJzertijd. Determinatie door G. Beex d.d. 13-11-1969. Oppervlaktevondsten op geploegde akker. Veldcontrole door G. Beex d.d. 27-2-1970'. In Beex 1970 (zie Literatuur) staat min of meer hetzelfde.
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	Beex 1970f
Bron	Archis
Nummer	33369
Zaak ID	3124497100

Uniek nr.	***4.32.6.024***
Coördinaten	X=147975 / Y=372650
Plaats	Eersel
Toponiem	Panberg site III
Naam vinder	IPP A.E. van Giffen
Datum vondst	06-1994
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	In 1993 werd op De Panberg in de gemeente Eersel een archeologisch en geologisch booronderzoek uitgevoerd. Het onderzoek had als doel om eventueel aanwezige resten van nederzettingen uit de steentijd op te sporen en de opbouw van de ondergrond te karteren. In een verslag van dit onderzoek (Van Ginsbergen 1993) wordt geadviseerd om tenminste een van de gelokaliseerde concentraties door een opgraving nader te onderzoeken. Een opgraving zou ten eerste een beter inzicht geven in de ouderdom van de bewoning. Ten tweede kon aldus de relatief nieuwe boormethode (megaboor) op zijn waarde als detectiemethode getoetst worden. Ten derde kon de opgraving een betere indruk geven van de archeologische waarde (mate van conservering en zeldzaamheid van de site), in het belang van eventuele bescherming van het terrein. De opgraving werd door leden van de Vereniging Archeologische Werkgroep 't Oude Slot te Veldhoven, onder supervisie van het IPP, uitgevoerd op zaterdagen van 1994 tot 1996. De vondsten zijn hierbij drie dimensionaal ingemeten en de vrijgekomen grond is gezeefd. Het werktuigen bestand verschaft een voorlopige datering van zo'n 10.000 jaar geleden, de overgang van het laat paleolithicum naar vroeg mesolithicum (epi-Ahrensburg).Wellicht is een exactere datering mogelijk met de vele stukjes verbrandbeen en houtskool. Het voorkomen van Wommersomkwartsiet, voornamelijk in de ploegvoor in de noordwest rand van de vondstenconcentratie, doet denken aaneen latere mesolithische intrusie.(naar Van Gisbergen e.a. 1996). NB De gegevens uit de opgravingscampagne 1996 zijn hier nog niet verwerkt.
Datering1	Laat-Paleolithicum
Datering2	Midden-Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Anonymus 1997a
Bron	Archis
Nummer	33705
Zaak ID	2889922100

Afbeelding: Pad over het kamduin van de Panberg met rechts de opgravingslocaties (november 2010).

Uniek nr.	*4.32.6.025*
Coördinaten	X=152320 / Y=377375
Plaats	Knegsel
Toponiem	Wolfhoeksche Heide
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	11-10-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 14-3-1970 ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Verspreid liggende kleine urn scherven met oude breuken, waarschijnlijk behorend tot een nederzetting uit de IJzertijd. Determinatie door G. Beex d.d. 13-11-1969. Gevonden op geploegd bosperceel als oppervlaktevondsten. Veldcontrole door G. Beex d.d. 7-3-1970'.
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Toelichting	'kleine urnscherven met oude breuken'.
Literatuur	Beex 1970c
Bron	Archis
Nummer	33918
Zaak ID	2891022100

Uniek nr.	*4.32.6.026*
Coördinaten	X=154320 / Y=376720
Plaats	Steensel
Toponiem	Groot Goor/De Pappotten

Naam vinder	Particulier
Datum vondst	12-10-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 14-3-1970 ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Verspreid liggende urn scherven. Late Bronstijd - IJzertijd. Determinatie door G. Beex d.d. 13-11-1969. Gevonden op geploegd bosperceel. Mogelijk de nederzetting van het bekende urnenveld bij Steenfabriek de Heibloem op de grens van Steensel en Veldhoven. Veldcontrole door G. Beex d.d. 7-3-1970'.
Datering	Late Bronstijd - IJzertijd
Toelichting	Ter plaatse zijn volgens het Slofstra-archief behalve aardewerkscherven crematieresten gevonden, zodat het wellicht gaat om resten van een urnenveld
Literatuur	Beex 1970c
Bron	Archis
Nummer	33919
Zaak ID	2891258100

Uniek nr.	*4.32.6.027*
Coördinaten	X=151200 / Y=376800
Plaats	Steensel
Toponiem	Knegsels Heike
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	11-1970
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een kopie van een brief van G. Beex d.d. 7-12-1970 met v.w.b. deze waarneming de tekst: 'Op coord. 151.200 x376.800 zijn daar, eind vorige maand, enige drinkwaterputten en paalsporen voor de dag gekomen'. In Beex 1971 (zie Literatuur) zijn de uitkomsten vaneen aldaar uitgevoerde noodregistratie kort weergegeven.
Datering	Midden-Bronstijd - IJzertijd
Toelichting	trechtervormige kuilen'. Ten dele waterputten?, want in een ervan werden verticale houten planken aangetroffen
Literatuur	Beex 1971a
Bron	Archis
Nummer	33935
Zaak ID	2891339100

Uniek nr.	*4.32.6.028*
Coördinaten	X=150220 / Y=373380
Plaats	onbepaald
Toponiem	Stokkelen
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	12-10-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 14-3-1970 ingevuld CAA-fiche met o.a. de tekst: 'Verspreid liggende urn scherven zonderversiering, waarschijnlijk afkomstig van een nederzetting. IJzertijd. Gevonden op hoge geploegde akker. Determinatie door: G. Beex d.d. 13-11-1969.Veldcontrole door: G. Beex d.d. 7-3-1970'. Bij het fiche is een overtrekvel gevoegd met een coördinaten raster en de hierop aangegeven vindplaatsen van deze waarneming en die van CAA: 57BN-91.
Datering	IJzertijd - IJzertijd

Literatuur	Beex 1970c
Bron	Archis
Nummer	34122
Zaak ID	2892570100

Uniek nr.	*4.32.6.029*
Coördinaten	X=150300 / Y=372660
Plaats	onbepaald
Toponiem	De Voort
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	12-10-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 14-3-1970 ingevuld CAA-fiche met o.a. de tekst: 'Verspreid liggende urn scherven zonderversiering. IJzertijd. Determinatie door: G. Beex d.d. 13-11-1969. Gevonden op geploegde hoge akker; bij gehucht de Voort langs riviertje de Run. Veldcontrole door: G. Beex d.d. 7-3-1970'. Bij het CAA-fiche van CAA: 57BN-90 is een overtrekvel gevoegd met een coördinaten raster en de hierop aangegeven vindplaatsen van deze waarneming en die van CAA: 57BN-90.
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	Beex 1970c
Bron	Archis
Nummer	34123
Zaak ID	2892579100

Uniek nr.	*4.32.6.030*
Coördinaten	X=145975 / Y=383200
Plaats	Vessem
Toponiem	Meerven
Naam vinder	Beex
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Fiche in de vorm van een kopie uit een lijst met vondstmeldingen door G.Beex, ca 1966: "Vindplaats van mesolithisch materiaal. ... Is niet bij amateurs bekend ..."Opm.: uit laatste opmerking zou kunnen worden afgeleid dat Beex de vinder is.
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	34960
Zaak ID	2897658100

Uniek nr.	*4.32.6.031*
Coördinaten	X=149680 / Y=385600
Plaats	Vessem
Toponiem	Rouwven
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Melding van "een concentratie vuursteenafslag[en] waarbij geen duidelijke gidsartefacten voor datering. .... niet uitgesloten dat vondsten behoren tot

	de Ahrensburgcultuur gezien het feit dat in de naaste omgeving reeds 3vindplaatsen uit deze periode bekend zijn."
Datering	Laat-Paleolithicum - Mesolithicum
Literatuur	Arts & Deeben 1981
Bron	Archis
Nummer	34980
Zaak ID	2897763100

Uniek nr.	*4.32.6.032*
Coördinaten	X=148600 / Y=375900
Plaats	Duizel
Toponiem	Kerkakkers
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Getypte melding Beex, wsch t.b.v. BKNOB. Vondsten zijn gedaan op een hoge akker. In de omgeving van de site reeds eerder "urnen, urnscherven en vuursteen gevonden (BKNOB en Brab. Heem 1964:8-10)".
Datering	Late Bronstijd - Laat-Romeinse tijd
Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	35037
Zaak ID	3128474100

Uniek nr.	*4.32.6.034*
Coördinaten	X=148250 / Y=379950
Plaats	Vessem
Toponiem	Hoogcasteren
Naam vinder	H. Kuenen
Datum vondst	13-11-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	CAA: "oud CAA-fiche", ingevuld door G. Beex. Oppervlaktevondsten, die wijzen op bewoning (zie Beex 1973).Determinatie/veldcontrole gedaan door G. Beex d.d. 6-3-1970.Opmerking: "Hoge akker ten noorden van het riviertje "de Ezel" of "Kleine Aa, 500 m ten noorden van Hoogcasteren "Vondsten niet nader beschreven.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Toelichting	fragmenten Romeins aardewerk
Literatuur	Beex 1970g
Bron	Archis
Nummer	39702
Zaak ID	3137943100

Uniek nr.	*4.32.6.035*
Coördinaten	X=148000 / Y=380500
Plaats	Vessem
Toponiem	Grootakker
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	13-11-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering

Beschrijving	CAA: "oud CAA-fiche", ingevuld door G. Beex. Oppervlaktevondsten, die wijzen op bewoning (zie Beex 1973).Determinatie/veldcontrole gedaan door G. Beex d.d. 6-3-1970.Opmerking: "Hoge akker ten oosten van het rivierdal van de "Kleine Beerze",Katerstraat".Vondsten niet nader beschreven.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	Beex 1970g
Bron	Archis
Nummer	39703
Zaak ID	2927310100

Uniek nr.	*4.32.6.036*
Coördinaten	X=147800 / Y=379740
Plaats	Vessem
Toponiem	Katerstraat, zuidzijde
Naam vinder	H. Kuenen
Datum vondst	13-11-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	CAA: "oud CAA-fiche", ingevuld door G. Beex. Oppervlaktevondsten, die wijzen op bewoning (zie Beex 1973).Determinatie/veldcontrole door G. Beex d.d. 6-3-1970.Opmerking: "geploegde hoge akker langs oostelijk rivierdal van de Kleine Beerze". Vondsten niet nader beschreven, alleen "Romeins aardewerk"
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Toelichting	fragmenten Romeins aardewerk
Literatuur	Beex 1970g
Bron	Archis
Nummer	39704
Zaak ID	3137951100

Uniek nr.	*4.32.6.038*
Coördinaten	X=150871 / Y=374138
Plaats	Eersel
Toponiem	Kerkebogten
Naam vinder	ACVU-HBS
Datum vondst	07-03-2005
Verwerving	archeologisch: proefsleuvenonderzoek
Beschrijving	Het totale plangebied heeft een omvang van ongeveer 16,13 ha. Onder de laatmiddeleeuwse akkerlaag bevindt zich over het gehele gebied een behoorlijk intact bodemarchief met resten van bewoning uit hoofdzakelijk de Vroege en Late IJzertijd, de Romeinse tijd, de Volle- en Late Middeleeuwen.
Datering	IJzertijd – Late Middeleeuwen
Literatuur	Hakvoort & Kortlang 2005
Bron	Archis
Nummer	401265
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.32.6.039*
Coördinaten	X=149150 / Y=382300
Plaats	Vessem
Toponiem	Leeuwerikshoeve
Naam vinder	Beex
Datum vondst	9999

Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Geïsoleerde middeleeuwse boerderij die tot voor kort midden in de heide was gelegen. Behoorde waarschijnlijk bij de wind(koren)molen waarvan de funderingen tot voor kort nog aanwezig waren. Rond het akker complex van de boerderij ligt een smalle strook die in zeer veel kleine perceeltjes van verschillende eigenaars is onderverdeeld. Dit hangt samen met de middeleeuwse verplichte dwangmolens, waarbij de boeren op een bepaalde molen waren aangewezen. Had men echter grond in eigendom in een ander dorp dan mocht men daar ook laten malen. Vandaar waarschijnlijk deze symbolische bezittingen van een paar vierkante meter groot. Het terrein bevat zeer veel middeleeuwse scherven, maar de boerderij kan reeds enige eeuwen geleden verdwenen zijn. Geen literatuur.
Datering	Middeleeuwen - Middeleeuwen
Toelichting	Middeleeuws Leeuwerik; hoeve ca. 10 ha
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	40776
Zaak ID	3140729100

Uniek nr.	*4.32.6.040*
Coördinaten	X=150770 / Y=375350
Plaats	Eersel
Toponiem	De Hees
Naam vinder	Biemans
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	411542
Zaak ID	3233303100

Uniek nr.	*4.32.6.041*
Coördinaten	X=152700 / Y=378100
Plaats	Knegsel
Toponiem	Steenselse Weg
Naam vinder	Beex
Datum vondst	29-06-1955
Verwerving	archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Bron: Een door W.J.H. Verwers ingevuld ARCHIS-formulier met benevens de in deze waarneming verwerkte informatie het toponiem 'Perceel Geertens'.
Datering	IJzertijd - Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44766
Zaak ID	2957192100/2957176100

Uniek nr.	*4.32.6.042*
Coördinaten	X=149000 / Y=381050
Plaats	Vessem

Toponiem	Maaskant 5
Naam vinder	Arts
Datum vondst	07-03-1992
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Bron: Arts 1996 (zie Literatuur). Het in deze waarneming weergegeven onderzoek vond plaats d.d. 7-3-1992 en 1-6-1996, waarbij op de laatste datum de hier beschreven vondsten werden aangetroffen tijdens grondwerk ten behoeve van de aanleg van een tuintje op de plaats van een vroegere aanbouw van de onderzochte boerderij. Het in 1992 uitgevoerde sleuvenonderzoek vond deels ook binnen deze boerderij plaats, maar leverde naast aanwijzingen voor een lemen vloer geen archeologisch materiaal op.
Datering	Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44821
Zaak ID	2957468100

Uniek nr.	*4.32.6.043*
Coördinaten	X=148475 / Y=375750
Plaats	Duizel
Toponiem	St. Jansstraat 68
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	20-06-2001
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Noodonderzoekje n.a.v. aanleg tuinvijver, door P. van Gisbergen, A. van Beers en P. Das. Het zwarte esdek was opvallend dun (40 cm). In een 'vuile'laag op overgang naar 'schoon' zand werd al deels kwarts verschraald aardewerk aangetroffen. Na 10 cm verdiepen tekenden zich sporen af in het vlak. Een van de betrekkelijk recente greppels doorsneed het ronde spoor met aardewerk. Een van de prehistorische greppels was nog ca 40 cm diep (vlakkebodem), de ander iets minder diep. Bij het onderzoek is ook gebruik gemaakt van een metaaldetector.
Datering1	Mesolithicum
Datering2	Late Bronstijd - IJzertijd
Toelichting	3 afslagen, 2 gebroken klingetjes.
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44932
Zaak ID	3150887100

Uniek nr.	*4.32.6.044*
Coördinaten	X=149550 / Y=374550
Plaats	Eersel
Toponiem	De Acht Zaligheden ; Markt
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1979
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Bron: Kopie van krantenartikel uit Het Nieuwsblad van het Zuiden d.d. 8-2-1979. Bij het uitgraven van een nieuwe wijnkelder onder restaurant "De Acht Zaligheden" aan de Markt te Eersel, werd op een diepte van 1 m een put aangetroffen met daaromheen en daarin bovengenoemde vondsten.
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd B

Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44968
Zaak ID	2958342100

Uniek nr.	*4.32.6.045*
Coördinaten	X=150050 / Y=374650
Plaats	Eersel
Toponiem	Willibrorduslaan
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	28-08-1961
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Loeb-fiche: "Scherven, w.o. van en besmeten pot; bodemscherf met verticale met een kam ingekraste banden, randscherf van een schaal. Gevonden bij rioleringswerkzaamheden".
Datering	Late IJzertijd - Late IJzertijd
Literatuur	Kakebeeke 1961
Bron	Archis
Nummer	45460
Zaak ID	2960764100

Uniek nr.	*4.32.6.046*
Coördinaten	X=151700 / Y=374940
Plaats	Eersel
Toponiem	Schadewijk
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	21-02-1999
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetectie
Beschrijving	Melding van 2 fibulae (naalden ontbreken) van een perceel waar ook een Romeinse munt is gevonden (gemeld bij KPK). Volgens de vinder "zijn hier in het verleden onder leiding van amateurarcheoloog N. Roymans opgravingen verricht naar Romeinse nederzetting" [n.a.v. een uitzanding?].
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	45903
Zaak ID	3148254100

Uniek nr.	*4.32.6.047*
Coördinaten	X=150780 / Y=374180
Plaats	Eersel
Toponiem	Kerkebogten
Toponiem	Kerkebogten
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	2004/2005 en 2009
Verwerving	Proefsleuven en opgraving
Datering	Paleolithicum – Neolithicum Midden-Bronstijd Midden-IJzertijd – Late IJzertijd Romeinse Tijd Vroege Middeleeuwen D – Late Middeleeuwen A Late Middeleeuwen A – Nieuwe Tijd Laat

Beschrijving

Het plangebied Eersel-Kerkebogten is een ca. 22 ha groot nieuwbouwplan aan de zuidzijde van Eersel. In Kerkebogten zijn in totaal omstreeks 7500 antropogene grondsporen gevonden waarbinnen 403 structuren zijn onderscheiden. De vindplaatsen zijn zoveel mogelijk geclassificeerd naar plaats en periode. - Vindplaats 1 geeft het areaal aan waar tijdens het veldwerk verspreide vondsten uit de vroege prehistorie (Paleolithicum-Neolithicum) zijn gedaan. Hierin is geen duidelijke concentratie te ontdekken zodat vindplaats 1 overeen komt met het gehele plangebied. - De vindplaatsen 2 en 3 bestaan uit grafmonumenten uit de Midden Bronstijd die gevonden waren in zone A en B-zuid. Op vindplaats 2 zijn naast het grafmonument ook enkele losse kuilen gevonden uit deze periode. - De vindplaatsen 4 tot en met 8 dateren uit de IJzertijd.
Deze indeling is niet onwillekeurig omdat eigenlijk over het gehele gebied verspreid IJzertijdsporen zijn gevonden. Dit geldt vooral voor de spiekers omdat deze moeilijk te dateren zijn en zowel gedurende de gehele IJzertijd als in de Romeinse tijd voorkomen. Ook als we de spiekers buiten beschouwing laten, is de indeling niet altijd even scherp. De nu gekozen afbakening is in eerste instantie gebaseerd op de aanwezigheid van grotere gebouwen of erven. Zo ligt op vindplaats 4 een huisplattegrond uit de Vroege- en/of Midden IJzer-tijd met verspreid liggende kuilen en spiekers die uit dezelfde tijd kunnen dateren. Op vindplaats 5 liggen twee grotere plattegronden uit de Midden en/of Late ijzertijd met een aantal spiekers, dat dicht bij de gebouwen ligt. Vindplaats 6 ligt in het uiterste noordoosten van de opgraving en bestaat uit drie plattegronden van huizen of schuren, meerdere waterkuilen en een groot aantal spiekers. De spiekers kunnen zowel uit alle deelperioden binnen de IJzertijd als uit de Romeinse tijd stammen: in de kuilen van de spiekers is maar weinig dateerbaar aardewerk gevonden en de conservering van alle sporen is hier buitengewoon goed vanwege hoge grondwaterstanden. De vindplaatsen 7 en 8 zijn onderscheiden om de hier verspreid liggende spiekers en kuilen te kunnen beschrijven. In beide vindplaatsen liggen dichte concentraties bewoningssporen en greppels uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd zodat de hier gevonden sporen uit de IJzertijd zeker geen representatief beeld geven van oorspronkelijke situatie in de IJzertijd. - Vindplaats 9 omvat de structuren uit de Romeinse Tijd in het noorden van Kerkebogten. Aan-vankelijk lagen deze verdeeld over zone B-noord en zone D. De gevonden structuren dateren uit verschillende perioden binnen de Romeinse tijd. In het oosten zijn enkele gebouwen gevonden die dateren uit de Late IJzertijd/Vroeg Romeinse tijd. Structuren uit de Midden Romeinse tijd zijn zowel in het oosten als in het westen gevonden. Van het westdeel van deze vindplaats is bekend dat deze zich ook ten noorden van de Schadewijkstraat voortzet. Daar is namelijk Romeins aardewerk gevonden tijdens de bouw van enkele woonhuizen. Verder zal een aantal van de onder de vindplaatsen 7 en 8 gecatalogiseerde spiekers feitelijk uit de Romeinse tijd dateren. - De vindplaats 11 bestaan uit een zo op het oog afgezonderd gelegen erf uit de Volle Middeleeuwen, dat ligt langs de Bergeijksedijk. Het gaat om een bootvormige gebouwplattegrond met waterput en enkele losse kuilen en greppels. Twee exemplaren van het onder vindplaats 1 gedocumenteerde vuursteengereedschap zijn afkomstig uit de paalkuilen van het hier liggende middeleeuwse gebouw. - De vindplaatsen 12 en 13 bestaan uit twee agrarische gehuchten uit de Volle Middeleeuwen. Deze bewoningskernen waren van elkaar gescheiden door de Kerkeloop. Vindplaats 11 ligt ter hoogte van zone B-zuid van het vooronderzoek en vindplaats 12 ligt in B-noord. - Vindplaats 14 omvat net als vindplaats 1 het gehele gebied. Onder vindplaats 13 zijn de over het

	gehele gebied verspreid liggende sporen gedocumenteerd van het agrarisch gebruik van na de Volle Middeleeuwen. - De enige vindplaats uit de Nieuwe tijd die apart belicht wordt, zijn de resten van een hopplantage uit de 16de/17de eeuw die in het uiterste zuidoosten van het terrein gevonden is (vindplaats 14).
Literatuur	Hakvoort, S. en F. kortlang, 2005 en Lascaris, M. 2011
Bron	Archis
Nummer	1094440/ 436858/ 416345 en 1095614/ 441042/ 417764 en 109561/8 441044/ 417771
Zaak ID	2086077100/3177909100/2063883100

Twee waterputten in Eersel-Kerkebogten (Lascaris 2011).

Uniek nr.	*4.32.6.048*
Coördinaten	X=152020 / Y=373180
Plaats	Hoogstraat
Toponiem	Braambosserweg
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	02-04-2002
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	Booronderzoek in het kader van het AMR-project: CMA 57B-011. Het monument heeft een langgerekte vorm met langs de oostzijde van het bosperceel een breedte van ca. 30 m. Boorraaien over de lengterichting hebben plaatselijk aardewerkscherfjes aangetroffen, die grotendeels uit de Romeinse tijd dateren. Aansluitende raaien in westelijke richting bleven aanwijzingen voor bewoningsactiviteiten in de Romeinse tijd opleveren en het onderzoek werd voortgezet over het bosperceel, tot waar de vondsten in boringen afnamen bij een weg. Aan de andere zijde van de weg werd geboord voor controle, maar dat leverde geen resultaten op. In en om een zandwinningsput in de westpunt van het perceel werd niets gevonden. Het onderzoek leverde geen aanwijzingen op voor de aanwezigheid van een urnenveld, maar het tegendeel kan niet worden bewezen. Als zich hier de restanten van een urnenveld bevinden zullen deze, in het intacte bodemprofiel, zich in goede staat bevinden. De kans op aanwezigheid wordt echter niet groot geacht, daar er ondanks de ongestoorde bodem geen oneffenheden in het oppervlak te zien zijn. Urnenheuvels zouden eventueel wel bij latere bewoning geëgaliseerd kunnen zijn. De locatie is in ieder geval in de IJzertijd en de Romeinse tijd bewoond geweest. Onder de vondsten

	die bij deze periodes horen zou eventueel nog ouder materiaal kunnen liggen. Het terrein zet zich mogelijk nog wat voort naar het noorden, waar in 1970 nog Romeins materiaal werd gevonden. Er werd geen toestemming verkregen om dit gebied te onderzoeken. Het gebied zou zich ook aan de oostzijde voort kunnen zetten, maar egalisatie zal alle eventuele sporen hebben gewist.
Datering	Meso-Neolithicum en Ijzertijd-Romeinse tijd
Cultuur	n.v.t.
Toelichting	
Literatuur	Buisman 1964
Bron	Archis
Nummer	53489

Uniek nr.	*4.32.6.049*
Coördinaten	X=149160 / Y=382340
Plaats	Vessem
Toponiem	Leeuwerikshoeve
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	02-10-2002
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	Booronderzoek in het kader van het AMR-project: 51C-016.De hier wettelijk beschermde percelen vormen tezamen een verlaten middeleeuwse nederzetting (Wustung) omsloten door brede wallen en sloten. De Wustung is op oudere kadastrale kaarten te zien als een ongeveer rechthoekig terrein van ca. 400 x 250 meter. Ergens moet ooit een boerderijtje hebben gestaan, en ook moeten de fundamenten van een windkorenmolen tot recentelijk aanwezig zijn geweest, maar het is onduidelijk of deze wel op de plaats van het monument heeft gestaan. In 1986 werd in dit gebied een ruilverkaveling uitgevoerd waarbij een gedeelte van de oorspronkelijke perceelsgrenzen binnen het monument, in het bijzonder aan de noordwestzijde, is verdwenen. Boringen toonden aan dat de hoge ligging van het monument te wijten is aan es vorming. Door het esdek, variërende van 1,7 tot 0,5 m, is het oorspronkelijk dekzandreliëf volkomen gemaskeerd. Een intacte bodem is onder het esdek niet meer aanwezig. Volgende boringen werden geplaatst in een grid van 40 x 25 m. De bodemopbouw werd bestudeerd met de zandguts en de opgeboorde grond werd uitgezeefd met de megaboor. Helaas is niet gelukt de plaats van de te verwachten boerderij(en) te lokaliseren. Mogelijk is de beperkte omvang van een dergelijk erf gemist in het ruime boornet. Op basis van eerder gedane oppervlaktevondsten werd een bewoning verondersteld die in de 10e/11e eeuw opbloeide. Het diep in het esdek aangetroffen scherfmateriaal is voornamelijk roodbakkend, veelal geglazuurd aardewerk dat niet veel ouder kan zijn dan de 16e eeuw. Verspreid komt ook ouder aardewerk voor waaronder blauwgrijs materiaal en fragmenten van middeleeuwse kogelpotten waaruit blijkt dat deze plek al enige eeuwen als akkerland in gebruik was voordat de esvorming begon. Vrijwel overal werden in het esdek stukjes houtskool en verbrand leem gevonden. In de omringende wal is slechts in een boring aardewerk gevonden op 45 cm diepte, dat nauwelijks ouder kan zijn dan de 16e eeuw. De omwalling is mogelijk pas in een later stadium aangelegd.
Datering	Volle Middeleeuwen – Nieuwe tijd
Toelichting	1 boring bevatte een prehistorische scherf in oude akkerlaag
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	53525
Zaak ID	3179075100

Uniek nr.	*4.32.6.050*
Coördinaten	X=151210 / Y=378500
Plaats	Knegsel
Toponiem	Hoekdries
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	17-04-2002
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	Booronderzoek in het kader van het AMR-project: CMA 51D-002.Over het monument loopt een pad, dat kort voor het onderzoek was verbreed. Uit stortmateriaal werd een scherf aardewerk gehaald dat vermoedelijk uit de IJzertijd stamt. Bij onderzoek van het oppervlak van de verbreding van het pad werden geen sporen waargenomen, maar Bronstijdsporen zouden eventueel kunnen zijn vervaagd. De ligging van het niveau van het pad is ook niet ideaal voor het lezen van sporen. De steilrandjes langs het pad lieten zich wel lezen: de bodem bestaat ter plaatse uit een moderpodzol met hier en daar een kleine oppervlakkige verstoring. Boorwerk gaf eenzelfde profiel weer voor het overgrote deel van het monument. Het zuidelijke kwadrant is ooit geploegd tot een diepte van ca. 25 cm. Over het gehele terrein werd gefragmenteerd aardewerk in de boringen aangetroffen, waarvan ongetwijfeld Bronstijdvondsten maar mogelijk ook materiaal uit de IJzertijd. De verspreiding maakte het niet mogelijk de grenzen van een nederzettingsterrein vast te stellen. De grote verspreiding wijst ook op een bewoning die doorliep tot in de IJzertijd, en zich in de loop van de tijd over het terrein heeft verplaatst. Het gevonden materiaal wijst op nederzettingsafval, en niet op de aanwezigheid van een urnenveld. Het monument is geen voortzetting van het toch op enige afstand gelegen urnenveld dat door Braat is onderzocht. Het onderzoek heeft ook een Paffrath-achtige kogelpot uit de Late Middeleeuwen opgeleverd. Mogelijk bestond de Eersele weg, waarin dit scherfje lag, al in de Middeleeuwen. Het scherfje is een losse vondst. Midden door het monument lopen twee vrijwel evenwijdig liggende lage greppels van zuidoost naar noordwest. Aan de zuidoost zijde begint een tweede greppelpaar, dat vervaagt richting het noordwesten. Waar de greppelsystemen elkaar raken lijken beide af te buigen in oostelijke richting, maar hier wordt het beeld minder duidelijk. Het is onduidelijk wat deze fenomenen voorstelden.
Datering	Bronstijd - IJzertijd
Literatuur	Braat 1936
Bron	Archis
Nummer	53527
Zaak ID	3046315100

Uniek nr.	*4.32.6.051*
Coördinaten	X=151500 / Y=383000
Plaats	Wintelre
Toponiem	Caves
Naam vinder	onbekend
Datum vondst	1992
Verwerving	niet-archeologisch graafwerk
Beschrijving	Coördinaten onbekend
Datering	Nieuwe tijd - Nieuwe tijd
Toelichting	Fundamenten van (voormalige) herberg "Het Caves" aangetroffen aan de Oude Bredasebaan op terrein Boxem Wintelre in 1992. Terrein is niet verstoord.
Literatuur	
Bron	archeologische werkgroep

Nummer 600020
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.052*
Coördinaten X=147820 / Y=382900 en X=147800 / Y = 383001
Plaats Vessem
Toponiem Breemt-Buikheide
Naam vinder P.Dijkstra
Datum vondst
Verwerving Veldkartering
Datering Midden-Paleolithicum - Paleo/Vroeg Mesolithicum
Toelichting 3tal VST Midden Paleo, 1000 tal stuks verscheidene concentraties Jong Paleo/vroeg Meso
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600712 en 601007
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.053*
Coördinaten X=147925 / Y=376400
Plaats Eersel
Toponiem Domineespad
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Datering Midden-Paleolithicum - Neolithicum
Toelichting
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600717
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.054*
Coördinaten X=150650 / Y=385250
Plaats Wintelre
Toponiem Mostheuvel
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Beschrijving
Datering Laat-Paleolithicum - Mesolithicum
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600734
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.055*
Coördinaten X=150900 / Y=385250
Plaats Wintelre
Toponiem Mostheuvel

Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Beschrijving
Datering Mesolithicum - Neolithicum
Cultuur
Toelichting
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600735
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.056*
Coördinaten X=152450 / Y=382525
Plaats Wintelre
Toponiem Kerkheide
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Beschrijving
Datering Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600736
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.057*
Coördinaten X=148950 / Y=377225
Plaats Duizel
Toponiem De Hoef
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Beschrijving
Datering Midden-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600737
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.058*
Coördinaten X=148400 / Y=376800
Plaats Duizel
Toponiem De Hoef
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Beschrijving
Datering Paleolithicum - Neolithicum
Cultuur

Toelichting
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600738
Zaak ID -

Uniek nr. 4.32.6.059
Coördinaten 150925 / 372000
Plaats Eersel
Toponiem Eerdbrand
Naam vinder P. van Gisbergen
Datum vondst
Verwerving archeologisch: veldkartering
Beschrijving
Datering Laat-Mesolithicum - Laat-Neolithicum B
Literatuur
Bron archief-Van Gisbergen; EERDBR
Nummer 601010
Zaak ID -

Uniek nr. 4.32.6.060
Coördinaten 150500 / 372750
Plaats Eersel
Toponiem Broekstraat
Naam vinder P. van Gisbergen
Datum vondst
Verwerving archeologisch: veldkartering
Beschrijving
Datering Midden-Mesolithicum - Laat-Neolithicum B
Literatuur
Bron archief-Van Gisbergen; VOO
Nummer 601011
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.061*
Coördinaten 150700 / 372650
Plaats Eersel
Toponiem Broekstraat
Naam vinder P. van Gisbergen
Datum vondst
Verwerving archeologisch: veldkartering
Datering Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Toelichting top van geslepen bijl
Literatuur
Bron archief-Van Gisbergen; VOO-2
Nummer 601012
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.062*
Coördinaten 148800 / 373000 en 148649 / 372798
Plaats Eersel

Toponiem Postelseweg
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving archeologisch: veldkartering
Beschrijving
Datering Midden-Mesolithicum **-** Laat-Mesolthicum
Literatuur
Bron archief-Van Gisbergen; EE-SPO
Nummer 601014
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.063*
Coördinaten X=148400 / Y=377275
Plaats Duizel
Toponiem De Hoef
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Beschrijving
Datering Neolithicum - Neolithicum
Literatuur
Bron P.Dijkstra
Nummer 600739
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.064*
Coördinaten X=152000 / Y=378400
Plaats Knegsel
Toponiem Knegsel
Naam vinder
Datum vondst 1965
Verwerving
Beschrijving Middeleeuws aardewerk bij voormalig kerkje van Knegsel.
Datering Middeleeuwen
Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600940
Zaak ID -

Uniek nr. *4.32.6.065*
Coördinaten X=147900 / Y=372550
Plaats Eersel
Toponiem Panberg
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving Opgraving
Datering Jong Paleolithicum - Jong Paleolithicum
Toelichting Opgraving Panberg
Literatuur
Bron P.Dijkstra

Nummer	600715
Zaak ID	-

Uniek nr.	*4.32.6.066*
Coördinaten	X=148120 / Y=374450
Plaats	Eersel
Toponiem	Nieuwe Erven
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	
Datering	Midden-Neolithicum - Laat-Neolithicum
Literatuur	
Bron	P.Dijkstra
Nummer	600716
Zaak ID	-

Uniek nr.	*4.32.6.067*
Coördinaten	X=150700 / Y=375000
Plaats	Eersel
Toponiem	De Mortel
Naam vinder	ACVU-HBS
Datum vondst	04-2003
Verwerving	archeologisch: proefsleuvenonderzoek
Beschrijving	Er werden 18 sleuven aangelegd op een terrein van circa 2.8 ha. Verspreid over het hele gebied bevonden zich sporen (paalkuilen, waterputten, aardewerk) van een inheems- Romeinse nederzetting. Daarnaast waren er greppels die of deel uitmaakten de inheems- Romeinse nederzetting, of onderdeel vormden van percelering uit de volle middeleeuwen.
Datering	Romeinse tijd - Late Middeleeuwen
Cultuur	n.v.t.
Toelichting	
Literatuur	Hiddink 2003
Bron	Archis
Nummer	54893
Zaak ID	-

Uniek nr.	*4.32.6.068*
Coördinaten	X=152550 / Y=378025
Plaats	Knegsel
Toponiem	Steenselse weg
Naam vinder	G. Beex
Datum vondst	1955
Verwerving	
Beschrijving	aarden wal oorspronkelijk met 2 rijen zware palen en een gracht versterkt, veel romeins aardewerk
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	G.Beex / A.D. Kaakebeeke
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600527
Zaak ID	-

Uniek nr.	*4.32.6.069*
Coördinaten	X=152490 / Y=375320
Plaats	Eersel
Toponiem	Zandbogten
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	
Datering	Laat Neolithicum - Laat Neolithicum
Literatuur	
Bron	P.Dijkstra
Nummer	600710
Zaak ID	-

Uniek nr.	*4.32.6.070*
Coördinaten	X=152300 / Y=375150
Plaats	Eersel
Toponiem	Zandbogten
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Datering	Neolithicum - Neolithicum
Toelichting	Mogelijk laat Neo
Literatuur	
Bron	P.Dijkstra
Nummer	600711
Zaak ID	-

Uniek nr.	*4.32.6.071*
Coördinaten	X=148150 / Y=381000
Plaats	Vessem
Toponiem	Servatiusstraat
Naam vinder	ACVU-HBS
Datum vondst	03-11-2003
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Over het gehele in Vessem onderzochte terrein, ligt een door plaggenbemesting onstane, dikke humeuze toplaag. Een van de onderzoeksvragen was om meer duidelijkheid te verkijgen omtrent de ouderdom van deze laag. Vanwege de verstoring van de bovengrond was het niet mogelijk om te bepalen wanneer in Vessem de intensieve plaggenbemesting begonnen is. Wel is het aan de dikte van dit plaggendek te danken dat ondanks (sub)recente bouw- en graafactiviteiten talrijke archeologische resten bewaard zijn gebleven waardoor tijdens de opgraving meerdere interessante details van geschiedenis van het dorp Vessem geschiedenis aan het licht zijn gekomen. Zoals verwacht bleken er op het terrein archeologische resten uit de Volle Middeleeuwen te liggen. Binnen het beperkte overzicht dat het onderzoek in de bouwputten ons op het Vessemse bodemarchief bood, was herkenbaar dat ten noorden van de St. Lambertuskerk een nederzetting uit de Volle Middeleeuwen ligt die bestaat uit een nog onbekend aantal boerenerven. In de bouwputten van het gemeenschapshuis en de school kwamen zowel de resten van vier bootvormige gebouwplattegronden als van drie boomstamwaterputten en meerdere kuilen en kuilclusters aan het licht. In noordelijke richting –

naarmate de afstand tot de kerk toeneemt – lijkt de dichtheid van de concentratie met middeleeuwse grondsporen af te nemen. Wel is duidelijk dat de nederzetting zich vanuit de bouwput van het gemeenschapshuis zowel in oostelijke en westelijke, als in zuidelijke richting voortzet.
De oudste in de bouwputten aangetroffen middeleeuwse structuren dateren uit de 11de eeuw. Gezien de beperkte omvang van het onderzochte terrein, is het aannemelijk dat elders rond de kerk nog oudere – mogelijk zelfs vroeg middeleeuwse – archeologische resten liggen. Op basis van het in een aantal sporen gevonden aardewerk is de nederzetting in ieder geval in gebruik geweest tot in de 13de eeuw. Naast de nederzettingssporen uit de Volle Middeleeuwen zijn tijdens de opgraving tal van grondsporen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Zo was al voor het begin van de opgraving bekend dat op het terrein langs de Servatiusstraat twee historische boerderijen hebben gestaan. De zuidelijkste van deze gebouwen ligt net buiten de grenzen van de opgraving. Het bij deze boerderij horende erf lag echter nog wel in de opgegraven bouwput. Hier lag ondermeer een kuil met een geitenskelet. De geit had een schofthoogte van circa 66 cm en is tussen 4.5 en 6 jaar oud geworden. Verder was de geit zwanger of zojuist bevallen van (tenminste) één jong geitje, dat ook in dezelfde kuil is aangetroffen. De geit was ongehoornd en is waarschijnlijk in de 19de of het begin 20ste eeuw begraven. Ter hoogte van de plaats waar de noordelijkste boerderij verwacht werd, bleken onder het plaggendek inderdaad nog resten van een stenen gebouw bewaard gebleven te zijn. Het gaat bij deze resten om een dwars op het gebouw liggend fundament van een brandmuur, twee stenen poeren en een houten aanbouw, met voor deze periode ouderwets aandoende paalkuilen en wandgreppels. Bekend is dat op deze plaats in 1904 een boerderij door brand verwoest is. Vreemd is het dat uit de teruggevonden grondsporen geen vondsten aangetroffen zijn die de historische datering bevestigen. Op basis van het in grondsporen aangetroffen vondstmateriaal is het niet uit te sluiten dat het om de resten van een 17de of 18de eeuwse voorganger van het historisch overgeleverde gebouw gaat. Wel is direct naast de boerderij een bakstenen waterput aangetroffen die minstens tot aan het einde van de 19de eeuw in gebruik moet zijn geweest. In het uiterste noorden van het onderzoeksterrein kwamen geheel onverwacht de goed bewaarde resten van een gieterij voor kerkklokken aan het licht. Het bleek bij deze resten te gaan om een tijdelijke werf van de klokkengieter Jean Petit die op deze plaats in 1726 de nieuwe klokken gegoten heeft voor de St. Lambertuskerk en het St. Willibrorduskerkje te Middelbeers. Resten van dergelijke tijdelijke klokkengieterijen worden in Brabant wel vaker aangetroffen. In Vessem gaat het echter om een buitengewoon compleet ensemble waarbij zowel de kuil waarin de klokken werden gegoten als resten van de oven konden worden bestudeerd. Verder bleken zich tussen het afval, waarmee de kuilen na gebruik opgevuld waren, resten van een goed geconserveerde gietvorm te bevinden, waarop nog de naam van de gieter te lezen is. Uit archiefstukken en oude beschrijvingen van de inmiddels verloren gegane kerkklokken blijkt dat er in Vessem drie kerkklokken gegoten moeten zijn. Op basis van de grondsporen en vondsten die tijdens de opgraving aan het licht kwamen, moeten er in Vessem in totaal vijf klokkengietvormen vervaardigd zijn. Van een van de gietvormen staat vast dat deze mislukte en derhalve nooit gebruikt is. Blijft dus een gietvorm over ten aanzien waarvan nog onduidelijkheid bestaat. Deze kan gebruikt zijn om naast de drie reeds genoemde klokken nog een vierde exemplaar te gieten. Het is echter ook mogelijk dat ook deze gietvorm voortijdig mislukte.

Datering Nieuwe tijd B - Nieuwe tijd B

Toelichting fundamenten van een historische boerderij 18e eeuw

Literatuur Lascaris, M., 2005: Opgravingen in het centrum van Vessem, gemeente Eersel, Amsterdam.

Bron Archis

Nummer 401753

Zaak ID 3157261100

Resten van de bakstenen binnenkern van de oven voor het gieten van de kerkklokken (uit Lascaris 2005).

Fig. 5. Vessem-Centrumplan. Overzicht van de sporen uit de Volle Middeleeuwen. Schaal 1:600.
A niet/wel opgegraven; B gebouwen (zwart) en andere structuren (grijs); C overige grondsporen; D recente verstoringen.

Uit Lascaris 2005.

Uniek nr.	*4.32.6.072*
Coördinaten	X=148220 / Y=377340
Plaats	Duizel
Toponiem	Dukesvoort
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Aantekening op gelinieerd vel door W.J.H. Verwers met v.w.b. deze waarneming de tekst: 'Fonteyn 12-III-87 [...] Zandstenen bijl, neol messenkrabbers pijlpunten. Fonteyn Hakkens. ook Mesol. 62 fragm bijl, wv 1 in Lousberg, ftaniet. 148.22 377.34. + maalsteen'.Overlap met waarn. 13962 is niet ondenkbaar.
Datering	Vroeg-Neolithicum B - Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44919
Zaak ID	2958050100

Uniek nr.	*4.32.6.073*
Coördinaten	X=152150 / Y=379280
Plaats	Knegsel
Toponiem	Antwerpse Baan; voormalig AMK-terrein
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	01-05-2002
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	Vondstmeldingen spraken van vele honderden scherven en vondsten uit de IJzertijd- Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen, maar ondanks de intensiteit van dit onderzoek werd slechts een fragment aardewerk gevonden, dat uit de Bronstijd stamt. wat wel begrijpelijk is gezien de ligging van een grafheuvelgroep uit de Bronstijd ten noordoosten van de plaats, maar niet overeenstemt met de vermoedde sporen of materiaal uit de perioden waaraan het terrein zijn status als wettelijk beschermd monument te danken heeft. Profielen toonden dat het gebied ooit tot een diepte van ca. 25 cm is omgeploegd, waaronder het oorspronkelijke profiel nog vrijwel intact zichtbaar was. Ook hierin werden geen aanwijzingen gevonden voor nederzettingsactiviteiten. Boringen hebben verder nog enkele vuursteensplinters en een brok rode oker, mogelijk met mesolithische ouderdom, in grote verspreiding aangetroffen. De locatie die is opgegeven bij de vondstmeldingen zal onjuist zijn. Er zijn enkele wallenstelsels om het monument te vinden, maar het monument is niet geheel door een wal omgeven. De ouderdom van het wallenstelsel is niet bekend, maar de wallenstelsels maken deel uit van een uitgebreid systeem van wallen (mogelijk dienende als perceelscheidingen), dat een oud ontginningspatroon rondom het dorp Knegsel vertegenwoordigt.
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Toelichting	aangetroffen in boring nr. 5 op 20-30 cm onder maaiveld
Literatuur	Beex 1966f
Bron	Archis
Nummer	53493
Zaak ID	-

Uniek nr.	*4.32.6.074*
Coördinaten	X=151660 / Y=377220
Plaats	Knegsel

Toponiem	Knegsels Heike
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1971-72
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Getypte melding Beex. Het betreft een overlangs gevierendeelde, uitgeholde en vervolgens m.b.v. houten pennen en twijgen weer samengevoegde boomstamput. Eikehout, diameter ruim 1 meter. Geen daterende vondsten. Zie archeologisch nieuws BKNOB 1972: 60*.
Datering	Romeinse tijd – Volle Middeleeuwen
Toelichting	bevatte geen daterende scherven.
Literatuur	Beex 1972c
Bron	Archis
Nummer	29927
Zaak ID	2867128100

Uniek nr.	*4.32.6.075*
Coördinaten	X=152500 / Y=379300
Plaats	Knegsel
Toponiem	Antwerpse Baan
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Op het meldingsfiche staat slechts vermeld bij de beschrijving van de vondst: 'Nederzetting uit Romeinse tijd'. Verder wordt verwezen naar het Bulletin K.N.O.B. (1966, *55), waarin gesproken wordt over eerdere vondsten op dit terrein.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	30948
Zaak ID	2873876100

Uniek nr.	*4.32.6.076*
Coördinaten	X=153900 / Y=378180
Plaats	Knegsel
Toponiem	Oeyenbosch
Naam vinder	Roymans
Datum vondst	1973
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Op het meldingsfiche staat: 'Terrein met vondsten van Romeins aardewerk (nederzetting)'. Controle door G.Beex d.d. 8-5-1973. In Bulletin K.N.O.B. (Beex, 1973, *105) wordt deze vondstmelding genoemd: 'scherven uit de Romeinse tijd (...) wijzen op een nederzetting ter plaatse'.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Toelichting	aardewerk;
Literatuur	Beex, G., 1973:
Bron	Archis
Nummer	31082
Zaak ID	2874531100

Uniek nr. *4.32.6.077*

Coördinaten	X=147780 / Y=379580
Plaats	Vessem
Toponiem	Korstbroeken
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	13-11-1969
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 13-3-1970 ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Gemeente Vessem c.a. Krtbl. 51C. Coord.147.780/379.580. Melder/Vinder: H.C. Kuenen, Wolfsakkerstr. 2 Meerveldhoven d.d. 13-11-1969. Vondst: kleine urnscherfjes, waarschijnlijk van nederzetting uit de IJzertijd. Gevonden op geploegde brandgang tussen dennebossen. Hoog bosperceel bij samenvloeiing van de riviertjes "de Ezel"en de Kleine Beerze. Veldnaam: "de Ezel". Depot: Museum "'t Slot" te Zeelst gem. Veldhoven'.
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	Beex 1970c
Bron	Archis
Nummer	36325
Zaak ID	3130952100

Uniek nr.	*4.32.6.078*
Coördinaten	X=152620 / Y=378975
Plaats	Vessem
Toponiem	Langrijt
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	01-1983
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	gevonden op het perceel van Hendrik Klaassen tussen de Wetering en de Wolfshoek bij het maken van een maïskuil.
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	28176
Zaak ID	2855918100

Uniek nr.	*4.32.6.079*
Coördinaten	X=152625 / Y=378900
Plaats	Vessem
Toponiem	Wolfshoek
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1970
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Gevonden in de achtertuin van Sjef Das. Het eerste huis in de hoek Veldhovense weg met de Wolfshoek bij het maken van een ritkuil(?).
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	28177
Zaak ID	2855926100

Uniek nr.	*4.32.6.080*
Coördinaten	X=152800 / Y=379500

Plaats	Knegsel
Toponiem	Zandoerleseweg
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	19-04-1986
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Gevonden te Knegsel ten noord-oosten aan de Zandoerleseweg (Rechts Richtingzand-Oerle).
Datering	Midden-Neolithicum B - Midden-Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	28192
Zaak ID	2856014100

Uniek nr.	*4.32.6.081*
Coördinaten	X=150800 / Y=378600
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegselse Heide/ Schietbaan
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Loeb-fiche en melding in lijst Beex ca 1966:"Vindplaats artefacten der Tjongercultuur op de rand van klein vennetje,25 m ten westen van kogelvanger der voormalige schietbaan. Op 60 cm diepte."Opm.: op het terrein liggen ook grafheuvels en een urnenveld (zie andere waarn. onder obj.nr 51DZ-36 en obj.nr 35Z).
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Cultuur	Federmesser-groep
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	29902
Zaak ID	2866918100

Uniek nr.	*4.32.6.082*
Coördinaten	X=151250 / Y=378550
Plaats	Knegsel
Toponiem	Hoek
Naam vinder	Beex
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Loeb-fiche, op basis brief Beex d.d. 19650615. Brief:"... vond ik veel urnscherven op een vorig jaar geploegd en herbeplant bosperceel. Mogelijk betreft het de nederzetting behorend bij het door Braat onderzochte urnenveld dat 300 tot 400 m. ten westen hiervan ligt [is wsch Braat 1936]. De scherven heb ik ter plaatse laten liggen. Zij dateren waarschijnlijk uit de vroege periode van de urnenvelden (Late Bronstijd)."Opm.: volgens het Loeb-fiche (latere aantekening met pen) zij er ook vuurstenen artefacten gevonden.
Datering	Late Bronstijd - Late Bronstijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Braat 1936
Bron	Archis
Nummer	29903

Zaak ID 2866926100

Uniek nr. *4.32.6.083*
Coördinaten **X=** 150886 **/** ***Y=*** 375546
Plaats Eersel
Toponiem Oogenlust
Naam vinder VUhbs archeologie
Datum vondst 12-1-2012
Verwerving archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering Late IJzertijd - Late IJzertijd
Toelichting Vanwege nieuwbouwplannen van het bedrijf Oogenlust heeft ACVU-HBS tussen 23 en 30 januari 2012 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Oogenlust te Eersel. - Hierbij zijn in totaal 30 proefsleuven gegraven met een totaal oppervlakte van 3835 m2. - Binnen het plangebied zijn twee vindplaatsen aangetroffen. Vindplaats A dateert uit de IJzertijd. Vermoedelijk betreft het begraving uit de Midden of Late IJzertijd en bewoning uit de Late IJzertijd - Eén scherf die is aangetroffen in sleuf 1 dateert uit de Bronstijd of de Vroege IJzertijd. - Vindplaats B dateert uit de Nieuwe tijd. Het betreft de resten van de oude Eindhovense Weg en van een waterkuil en (percelerings-)greppels langs de weg. De Eindhovense Weg is al op de oudste - kadastrale kaarten aanwezig en gaat vermoedelijk tot zeker de middeleeuwen terug. Tussen 1953 en 1963 wordt de weg verplaatst naar de huidige locatie en raakt de oude weg buiten gebruik. Eventueel onderzoek van deze vindplaats kan een bijdrage leveren aan het beantwoorden van onderzoeksthema 2 - van de regionale onderzoeksagenda: “De sociale, culturele en economische horizonten van bewoners.”25 - De aangetroffen vindplaats A is in overeenstemming met de hoge verwachting voor sporen uit de late prehistorie. Ook de aanwezigheid van twee vindplaatsen uit de IJzertijd op aangrenzende - percelen is in overeenstemming met de vindplaats A. De aanwezigheid van vindplaats B werd eveneens op grond van het vooronderzoek vermoed. - Waardering van deze vindplaatsen conform de KNA 3.2 leert dat vindplaats A als behoudenswaardig moet worden aangemerkt. Vindplaats B komt niet voor behoud in aanmerking. Op grond van de huidige bouwplannen zal het noordelijke deel van vindplaats A niet worden verstoord - door de bouwwerkzaamheden. Ter hoogte van het zuidelijke deel is de aanleg van een vijver gepland. - Hierdoor zullen de archeologische resten vernietigd worden. Door aanpassing van de bouwplannen is het evenwel mogelijk om deze resten ook in situ te behouden.
Literatuur Martijn Bink en Ingmar Elstrodt 2012
Bron Archis
Nummer 1125102
Zaak ID 2354924100

Uniek nr. *4.32.6.084*
Coördinaten **X=** 152798 **/** ***Y=*** 376077
Plaats Steensel
Toponiem Boterbogten
Naam vinder VUhbs archeologie
Datum vondst 2010 en 2015
Verwerving Proefsleuven en opgraving
Datering1 Late Bronstijd – Romeinse tijd
Datering2 Volle Middeleeuwen en Nieuwe Tijd
Toelichting Tijdens het archeologisch onderzoek zijn delen van nederzettingen uit de Volle Middeleeuwen onderzocht, alsmede sporen van landgebruik uit de

Nieuwe Tijd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek is al vast gesteld dat het plaggendek in dikte afneemt van zuid naar noord en dat er sprake is geweest van ontgronding. - Naar aanleiding van het IVO-p zijn twee vindplaatsen uit de Volle Middeleeuwen aangewezen. Deze zijn tijdens het DAO onderzocht door een areaal van 8334 m² open te leggen. De grenzen van het plangebied maakten het niet mogelijk de vindplaatsen compleet te onderzoeken. De bevindingen wijzen uit dat buiten het plangebied, ten zuiden en westen van vindplaats 1, zeker nog sporen aanwezig zijn. Hier dient bij toekomstige ontwikkeling rekening mee gehouden te worden. Daarnaast is een aantal waterputten uit de Volle Middeleeuwen niet opgegraven om logistieke redenen. Tijdens de uitwerking zijn aanvullend twee vindplaatsen herkend; de sporen uit de Prehistorie zijn samengevoegd in vindplaats 4 en de greppels uit de periode Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd in vindplaats 3. - Slechts een klein aantal van vijf sporen kan in deze periode geplaatst worden. Het gaat om een spiekerstructuur - (100) en een verstoorde kuil (101). In de laatstgenoemde structuur is een aantal van veertien scherven gevonden uit de periode Vroege IJzertijd tot vroeg-Romeinse tijd. Negen scherven zijn op basis van de magering (grove stukken kwarts) gedateerd in de periode Late Bronstijd-Vroege IJzertijd. De archeologische resten uit deze periode zijn zeer schaars; toch kan, op grond van de huidige stand van het onderzoek, gesteld worden dat de prehistorische bewoning in de omgeving van het plangebied het karakter heeft gehad van ‘zwervende erven’ binnen een extensief gebruikt akkercomplex. - Het overgrote deel van de sporen die tijdens het archeologisch onderzoek zijn aangetroffen behoort toe aan vindplaats 1 en 2 en dateert uit de Volle Middeleeuwen. In totaal zijn vier gebouwen, drie sporenclusters, drie bijgebouwen, acht waterputten en twee greppelsystemen uit deze periode aan het licht gekomen. De greppelsystemen lijken echter op grond van hun oriëntatie en oversnijdingen toch uit een latere periode te dateren. Vanwege het incomplete karakter van vindplaats 1, is een ruimtelijke analyse van de structuren waarbij - erven aangewezen worden niet mogelijk. Het lijkt er wel op dat, gezien de aanwezigheid van een grote leegte tussen de noordelijk gelegen bijgebouwen en het zuidelijk gelegen sporencluster, sprake is van twee incomplete erven. De datering van de structuren op basis van het aardewerk ontloopt elkaar nauwelijks en moet gezocht worden in de 12de eeuw. - Het aanwijzen van erven bij de tweede vindplaats lijkt, vanwege het groter aantal aanwezige structuren, mogelijk, maar ook hier moet rekening gehouden worden met het fragmentarische karakter van de vindplaats. Er lijkt een erf aanwezig te zijn in het noordelijke deel, bestaande uit het hoofdgebouw 203 en waterput 211-212. Mogelijk horen sporencluster 204 en gebouw 207 ook bij dit erf. Aan de zuidkant van het opgegraven areaal ligt hoofdgebouw 206 en waterput 210. Vanwege de overeenkomende oriëntatie moet mogelijk gebouw 208 ook aan dit erf toegekend worden. Deze laatste structuur kan echter ook een hoofdgebouw betreffen en een erf vormen met bijgebouw 209. Greppels 213 en 214 stammen op grond van met name oversnijdingen waarschijnlijk niet uit de Volle Middeleeuwen, maar zullen eerder in de periode daarna aangelegd zijn. Omdat maar weinig aardewerk is aangetroffen met diagnostische kenmerken, is het niet mogelijk gebleken de mogelijke erven te periodiseren. Alleen in waterput 212 is een hoeveelheid goed dateerbaar aardewerk gevonden die een gebruik aangeven vanaf het laatste kwart van de 12de eeuw tot in de tweede helft van de 13de eeuw. - De meeste vondsten uit de periode zijn afkomstig uit de sporen van de structuren en betreffen scherven aardewerk. Het merendeel hiervan betreft Pingsdorf-type aardewerk (Zuid-Limburgs baksel) en blauwgrijs aardewerk (Elmpter waar). Daarnaast is ook een substantieel aandeel witbakkend Maaslands aardewerk in de aardewerkassemblage aanwezig. - Uit deze periode zijn binnen het plangebied vooral greppels aanwezig. Een aantal hiervan is terug te vinden op de oudste kadasterkaart van 1832. De greppels 300 en 301 geven een grens aan die tegenwoordig nog steeds actueel is (fig 2.1 en fig. 7.1).

Sommige greppels konden niet getraceerd worden op historisch kaartmateriaal. Omdat deze een gelijke oriëntatie hebben als de al genoemde greppels, zullen ze waarschijnlijk eveneens in de periode Late Middeleeuwen-Nieuwe Tijd dateren. Behalve de greppels is uit deze periode ook een zogenaamde meiler gevonden, een kuil die ontstaan is bij de productie van houtskool. Het aandeel aardewerk uit deze periode is bescheiden en bestaat vooral uit roodbakkend aardewerk.
Het onderzoek aan een deel van de opgraving (vindplaats 3) is in 2011 niet voltooid; in het oostelijk deel van vindplaats 3 waren ten tijde van de tweede campagne nog in gebruik zijnde leidingen aanwezig. Pas eind 2015 waren de betreffende percelen verkocht en kon het laatste deel van het onderzoek uitgevoerd worden. In november 2015 zijn de leidingen in het oostelijk deel van vindplaats 3 verlegd waardoor op 7 december 2015 gestart kon worden met het laatste deel van het archeologische onderzoek. Bij dit onderzoek zijn drie waterputten aangetroffen. Deze zo geheten 'plaggenputten' bestaan uit een kern van plaggen die gestapeld op een wagenwiel zijn ingegraven. Op basis van het aardewerk, baksteen en het type waterput zijn de waterputten te dateren in de Nieuwe tijd. Naast de waterputten zijn er enkele kuilen aangetroffen met een waarschijnlijke datering in de Nieuwe Tijd.

Literatuur B.P.C.A Tops / G. Sterk 2010 en J.Tuinstra & M. Bink 2018
Bron Archis
Nummer 1092537/ 437623/ 416594 / 1155013
Zaak ID 3981704100 / 2319040100

22 Fig. 6.1. Steensel-Boterbogten. Overzicht van de structuren uit de Volle Middeleeuwen op vindplaats 2. Schaal 1:500
A middeleeuwse structuur met nummer; B overige sporen; C spoor met vondst; D recent spoor.

Uniek nr. *4.32.6.085*
Coördinaten **X=** 149750 / ***Y=*** 376287 en **X=** 149353 / ***Y=*** 375994
Plaats Duizel
Toponiem Meerheide III
Naam vinder BAAC BV
Datum vondst 2010 en 2011

Verwerving	archeologisch: boring
Datering	Midden Paleolithicum - Midden Paleolithicum Midden Mesolithicum - Laat Mesolithicum Laat Neolithicum
Toelichting	Het noordelijke deel is door recente grondwerkzaamheden grotendeels tot in de C-horizont verstoord. Het zuidelijke deel van het noordelijke terrein bestaat uit een terraswelving met daarop dekzand gesuperponeerd. Daaromheen bevinden zich beekdalen / ondiepe dalen. Op de randen /flanken van de terraswelvingen in de richting van de ondiepe dalen zijn diverse fragmenten bewerkt vuursteen aangetroffen uit het Mid-Paleo en Meso. Ter plekke zijn de bodems (deels) intact. Er wordt hier een oppervlaktekartering en een waarderend booronderzoek aanbevolen. In het zuidelijke deelgebied blijkt uit het booronderzoek dat de bodem in het centrale deel van het deelgebied rondom een ondiep dal nog intact aanwezig is. Hier zal een karterend booronderzoek moeten worden uitgevoerd. Het karterende booronderzoek laat zien dat er idd sprake is van een ven, waaromheen dekzandruggen zich bevinden. De lage dekzandruggen zijn nog intact, terwijl de hoger gelegen delen door egalisatie, ruilverkaveling etc. verstoord zijn. BAAC bv heeft een archeologisch inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (waarderende fase) uitgevoerd in het plangebied Meerheide III te Duizel. - Op basis van het bureauonderzoek en het veldonderzoek werd aan het plangebied een overwegend middelhoge archeologische verwachting toegekend, waarbij met name gedacht moet worden aan jacht- en/of verzamelaarskampementen uit de periode midden-paleolithicum - mesolithicum. Hierbij dient tevens rekening gehouden te worden met de mogelijkheid dat mogelijke vindplaatsen die tijdens het vooronderzoek ten noordwesten en ten westen van het plangebied zijn geïdentificeerd maar niet zijn begrensd zich tot binnen het voorliggende plangebied voortzetten. Daarnaast bestaat op basis van het vooronderzoek eveneens een middelhoge archeologische verwachting op resten uit de periode Romeinse tijd - late middeleeuwen. - Tijdens het veldonderzoek is onder een opgebracht en/of verstoord dek één mogelijk antropogeen object aangetroffen. Het betreft een fragment verhit vuursteen, waarvan echter niet kan worden vastgesteld wat de aard of datering van de verhitting is. Derhalve wijst deze vondst als zodanig niet op de aanwezigheid van een vindplaats binnen het plangebied. Aan de oppervlakte zijn een paleolithische afslag en een mesolithische kling aangetroffen. Dergelijke oppervlaktevondsten zijn hooguit indicatief voor de aanwezigheid van archeologische resten in de omgeving van de vondst. Daar er onder het opgebrachte en/of verstoorde dek geen verdere aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten zijn gevonden wordt geconcludeerd dat het hier aangevoerde vondsten betreft. - Op basis van de resultaten van het voorliggende onderzoek wordt de kans op aanwezigheid van (voldoende) intacte archeologische resten binnen het plangebied klein geacht. Derhalve wordt een archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht. -
Literatuur	Kalisvaart, C., J. de Winter, 2010 en Voeten, D.F.A.E. 2011
Bron	Archis
Nummer	1087436/ 431769/ 408296 en 1096172/ 441529/ 418522
Zaak ID	2213302100

Uniek nr.	*4.32.6.086*
Coördinaten	**X=** 147884 **/ *Y=*** 380869
Plaats	Vessem

Toponiem	Jacobushoeve
Naam vinder	Sweco
Datum vondst	26-10-2010
Verwerving	archeologisch: begeleiding
Datering	Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Laat
Toelichting	Ter plaatse van het plangebied, gelegen op het huidige erf van de Jacobushoeve (een hoeve die mogelijk al uit de Late Middeleeuwen stamt), gelegen aan de Jan Smuldersstraat 4 te Vessem, wordt de bouw voorzien van een complex van twee nieuwe schuren. Deze moeten een in 2008 afgebrande schuur op deze locatie vervangen. Tijdens het onderzoek werden geen herkenbare structuren aangetroffen. Wel werden sporen ontdekt die samen hangen met de erfinrichting. In totaal werden namelijk vier greppels aangetroffen. Twee die mogelijk dienst hebben gedaan als afsluiting van het erf en twee haaks daarop liggende (waarvan tenminste een door de andere greppels wordt doorsneden).
Literatuur	F.M.J. Delporte 2012
Bron	Archis
Nummer	1093785/ 445425/ 421046
Zaak ID	2309961100

Uniek nr.	*4.32.6.087*
Coördinaten	**X=** 152729 / ***Y=*** 376775 en X= 152666 / Y= 376699
Plaats	Steensel
Toponiem	Steensel-Noord
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	2008
Verwerving	Proefsleuven en opgraving
Datering	Late Middeleeuwen A en B
Toelichting	Binnen het onderzoeksgebied zijn sporen van menselijke bewoning aangetroffen. Van de 162 sporen blijken er 158 antropogeen van aard; het zijn de resten van menselijke activiteit uit het verleden. Slechts twee van deze sporen dateren echter met zekerheid in de Volle Middeleeuwen. Het betreft de waterputten die al tijdens het vooronderzoek zijn aangesneden. De overige 156 sporen zijn recenter en dateren in de Nieuwste tijd. Een korte studie van kaartmateriaal wijst uit dat de drainagesleuven, kuilen en paalkuilen hoogstwaarschijnlijk zijn toe te schrijven aan bebouwing die nog zichtbaar is op de topografische kaart van 1991. Binnen het plangebied heeft gedurende de Volle Middeleeuwen ten minste één huishouden, één generatie lang gewoond. Vanuit de botanische analyse is bekend dat lokaal rogge en gerst zijn verbouwd. - Omdat de spoorvulling van de meeste sporen uit de Nieuwste tijd botmateriaal bevat is hiervan een selectie verzameld voor analyse. Het blijkt dat het materiaal bestaat uit de resten van rund, varken en kip. Vermoedelijk betreft het zieke of oude dieren die op eigen grond zijn begraven. Hoewel deze praktijk sinds 1957 is verboden, pleit de uitzonderlijke conservering van het materiaal toch voor een datering van na dit verbod. - De locatie van de middeleeuwse hoofd- en bijgebouwen van het erf blijft onbekend. Door het ontbreken van nederzettingssporen ten zuiden van de putten is het niet onwaarschijnlijk dat de bewoning zich ten noorden van het onderzoeksgebied uitstrekt. Naar aanleiding van eerder onderzoek - is geconcludeerd dat deze vindplaats is verspreid over het gehele plangebied maar tijdens het aanvullende - onderzoek zijn geen archeologisch waardevolle resten aangetroffen. De vindplaats blijkt zich te - beperken tot bewoningssporen in een zone van 40 x 50 m in slechts één van de werkputten van het - vooronderzoek. Aangezien het hier gaat om een vindplaats met een

	beperkte omvang wordt het bevoegd - gezag (de gemeente Eersel) geadviseerd de betreffende zone van het plangebied te ontzien bij de - ontwikkeling van het terrein, of, indien dit niet mogelijk is, de vindplaats op te graven.
Literatuur	Tops, B., 2008 en Elstrodt, I., 2009
Bron	Archis
Nummer	1095184/ 428244/ 417267 en 1093821/ 436622/ 415616
Zaak ID	2187287100 / 2227235100

Uniek nr.	*4.32.6.088*
Coördinaten	**X=** 148055 **/ *Y*=** 381625
Plaats	Eersel
Toponiem	Vessem Flinkert
Naam vinder	VUhbs archeologie en ADC ArcheoProjecten
Datum vondst	2005 en 2009
Verwerving	Proefsleuven en opgraving
Datering	Vroeg Romeinse Tijd – Midden Romeinse Tijd
Toelichting	Tijdens de opgraving is een inheems Romeinse nederzetting bestaande uit in totaal vijf erven onderzocht. - De erven blijken allen in de Romeinse tijd, overwegend in de 1ste eeuw n.Chr, te dateren. Twee erven - hebben bestaan uit woonstalhuizen van het type Alphen-Ekeren. Een derde erf bestond uit een woonhuis - met bijgebouw, beiden eveneens van het type Alphen-Ekeren. Een vijfde erf mag verondersteld worden - op basis van een incompleet teruggevonden gebouwplattegrond, echter de exacte aard en omvang ervan - kon niet vastgesteld worden. Op het onderzoeksterrein zijn meerdere erfstructuren aangetroffen, - waaronder zeven spieker en een horreum. Echter, een deel van de palenclusters kon niet aan een - specifieke structuur toegeschreven worden. Ook konden de structuren niet aan een specifiek erf - gekoppeld worden. Opvallend is dat in de nederzetting weinig aardewerk is gevonden. - Mogelijk is slechts een deel van de nederzetting opgegraven en heeft deze zich nog verder uitgestrekt in - noordelijke en oostelijke richting. Ook kunnen in de omgeving van de nederzetting off-site structuren - verwacht worden en een grafveld.
Literatuur	Wesdorp, M., 2005 en Alma, X., 2009
Bron	Archis
Nummer	1089533/ 422038/ 410220/1087281/ 418616/ 411833
Zaak ID	2064490100/2210119100

Afb. 13. Overzichtsfoto huisplattegrond 3 (genomen richting west).

Uniek nr.	*4.32.6.089*
Coördinaten	**X=** 148221 / **Y=** 381126
Plaats	Vessem
Toponiem	Jan Smuldersstraat 24
Naam vinder	BILAN
Datum vondst	15-5-2009
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Vroeg
Toelichting	Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden slechts drie sporen aangetroffen, bestaande uit een waterput en twee kuilen. De waterput bevond zich in het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied en werd aan de hand van het vondstmateriaal in LMEB-NTA gedateerd. De kuilen bevonden zich in het zuidoosten van het onderzoeksgebied en werden gedateerd in de Nieuwe Tijd. Eén van de kuilen (spoor 1, werkput 3) bestond uit verschillende langgerekte kuilen die waarschijnlijk zijn ontstaan door zandwinning of de aanleg van gewasbedden. De andere kuil bevond zich voor een deel buiten de werkput, de functie van dit spoor is onbekend. - Er werd een vindplaats aangetroffen die in de Nieuwe Tijd werd gedateerd. In de nieuwbouwplannen zijn parkeerplaatsen gepland op de locatie waar de waterput zich bevindt. Het spoor bevindt zich op 23.38 +NAP (circa 1,55 cm onder het huidige maaiveld) en kan in situ behouden worden onder de parkeerplaatsen. De sloop van de loods en de aanleg van de parkeerplaatsen dient plaats te vinden op een manier dat de waterput niet verstoord zal worden. In het bebouwde deel van het onderzoeksgebied is de bodem verstoord bij de bouw van de loods en kunnen alleen diep ingegraven sporen, zoals waterputten, behouden zijn. Buiten de loods is de bodem minder verstoord en werden kuilen aangetroffen die waarschijnlijk zijn ontstaan door zandwinning. Door de lage inhoudelijke kwaliteit worden deze sporen niet behoudenswaardig geacht. Samenvattend kan gesteld worden dat in het onderzoeksgebied een behoudenswaardig archeologisch spoor aanwezig is. De waterput bevindt zich deels in werkput 1 en deels buiten het plangebied. Waarschijnlijk kan dit spoor in situ behouden blijven onder de parkeerplaats. Wanneer dit niet mogelijk blijkt te zijn zal het spoor ex situ behouden moeten worden, door middel van een definitieve

	opgraving.
Literatuur	Mostert, M., C. Verbeek 2009
Bron	Archis
Nummer	1089939/ 419578/ 413474
Zaak ID	2244553100

Uniek nr.	*4.32.6.090*
Coördinaten	**X=** 153114 **/ *Y*=** 378245
Plaats	Knegsel
Toponiem	Wolfshoeksche Heide; Larikslaan 11
Naam vinder	particulier
Datum vondst	01-01-1965
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	6x Brokje Huttenleem/verbrande leem, twee van de brokjes waren met organisch materiaal (stro of riet) versterkt, datering waarschijnlijk Merovingisch. 1x Fragment van verbrand bot (gecalcineerd bot), onduidelijk/onbekend is of het hier nu menselijk of dierlijk bot betreft. 6x Brokje houtskool, precieze context onbekend. 3x Fragment van secundair verbrand en gesinterd aardewerk, niet nader determineerbaar en dateerbaar. 1x Klein wandfragment van onversierd handgevormd aardewerk, datering: vrijwel zeker IJzertijd; waarschijnlijk gaat het hier om 'opspit' in een latere (Merovingische) context. 40x Onversierd wandfragment van Wölbwand-aardewerk, deels nagedraaide, overwegend oxyderend (rood) gebakken ruwwandige wandfragmenten; vier tot vijf fragmenten neigen sterk naar een grijzig buitenoppervlak, datering zeer waarschijnlijk Merovingisch. 15x Randfragment van Wölbwand-aardewerk, overwegend oxyderend (rood) gebakken ruwwandige randfragmenten, 12 verschillende individuen, datering zeer waarschijnlijk Merovingisch. 2x Wandfragment van Wölbwand-aardewerk, oxyderend (rood) gebakken, met een ingestempelde versiering, 1x in de vorm van een kruismotief, 1x onbekend motief (want alleen de rand van de instempeling is bewaard), datering zeer waarschijnlijk Merovingisch
Datering	Vroege IJzertijd - Vroeg Romeinse Tijd Vroege Middeleeuwen A - Vroege Middeleeuwen B
Toelichting	In - of omstreeks - het jaar 1965 zijn tijdens de bouw van een woonhuis op het perceel Larikslaan 11 in Knegsel tijdens het graven van de bouwput voor de funderingen van het pand door de werklieden archeologische bodemvondsten gedaan. Deze vondsten zijn jarenlang door de toenmalige bewoner van het huis in het huis bewaard en werden door hem overgedragen aan de huidige bewoonster toen zij het huis van hem kocht. - De huidige bewoonster van het pand op de Larikslaan 11 (naam en e-mailadres bekend bij het MABNB) is op gevorderde leeftijd (87 jaar) en heeft de schoendoos met vondsten afgegeven aan collega Janneke Bosman (die werkzaam is voor de Archeologische Monumentenwacht); via laatstgenoemde zijn de vondsten aan het Provinciaal Depot Bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant geschonken. Wat het terrein/perceel betreft waarop deze vondsten in de jaren 1960 werden gedaan gaat het om een archeologisch monument; Bij de aardewerkvondsten lijkt het - inderdaad- vrijwel uitsluitend te gaan om nederzettingsmateriaal uit de Vroege Middeleeuwen (en wel uit de Merovingische periode). - Interessant onder deze vondsten is de relatief grote component scherven van Wölbwand-aardewerk, een categorie aardewerk die op de Noord-Brabantse zandgronden - tot op heden - niet bepaald oververtegenwoordigd is. - Aangezien de aardewerkcategorie Wölbwand-aardewerk omstreeks 750 AD volledig uit het vondstenspectrum

	in de zuid-nederlandse zandgronden verdwenen is, ligt de datering van dit aardewerk zeer waarschijnlijk niet in de Karolingische, maar in de Merovingische periode. Tevens is opvallend dat de vondstcategorieën handgevormd aardewerk uit de Brons- en IJzertijd en gedraaid aardewerk uit de Romeinse tijd hier (vrijwel) geheel ontbreken. Collega Martijn Bink (periodespecialist Romeinse tijd, ACVU) heeft de scherven gezien en geconcludeerd dat er geen fragmenten van Romeins aardewerk bij zitten. - In Archis 2 staat een eerder ingevoerde waarneming (Archis wnr. 31087) met daarin door G. Fonteyn in 1970 verzamelde en door G. Beex in 1971 beschreven vondsten van de Larikslaan 11. Deze vondsten werden door Beex gedetermineerd als (merendeels) Romeins, maar W.J.H. Verwers meende dat ze Karolingisch waren. Het is onduidelijk of in wnr. 31087 van hetzelfde vondstmateriaal sprake is als in deze waarneming, maar gezien de in deze waarneming vermelde (veel grotere) hoeveelheden aardewerkscherven is dit uiterst onwaarschijnlijk. -
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	1102089/ 444706/ 426188
Zaak ID	3111836100

Uniek nr.	*4.32.6.091*
Coördinaten	**X=** 151770 **/ *Y=*** 378842
Plaats	Knegsel
Toponiem	Alleman
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	2005
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Toelichting	Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn nederzettingssporen uit de Late Middeleeuwen aan het licht gekomen waaronder enkele paalkuilen en ZW-NO gerichte greppels. Het kleine aantal aanlegvondsten komt uit de humeuze opvulling van de depressie en/of de opgebrachte (mest)grond. Hierbij gaat het om scherven laat-middeleeuws steengoed en roodbakkend en grijsbakkend aardewerk. Het uit de cluster paalsporen geborgen laatmiddeleeuws grijsbakkend aardewerk komt voor vanaf begin 14de eeuw en verdwijnt aan het eind van de 15de eeuw. Uit de paalkuilen zijn ook enige baksteenfragmenten geborgen die mogelijk uit dezelfde periode dateren.
Literatuur	Hakvoort, S., 2005
Bron	Archis
Nummer	1089535/ 422149/ 410213
Zaak ID	2099515100

Uniek nr.	*4.32.6.092*
Coördinaten	**X=** 147033 **/ *Y=*** 382630
Plaats	Vessem
Toponiem	Donk 4
Naam vinder	Aeres Milieu en Econsultancy
Datum vondst	2018 en 2019
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Laat-Paleolithicum en/of Mesolithicum Late Brondstijd – Ijzertijd Late Middeleeuwen
Toelichting	Bij het proefsleuvenonderzoek werden drie vindplaatsen aangetroffen: Vuursteen werd aangetroffen in de geheel verstoorde werkput 1 en in

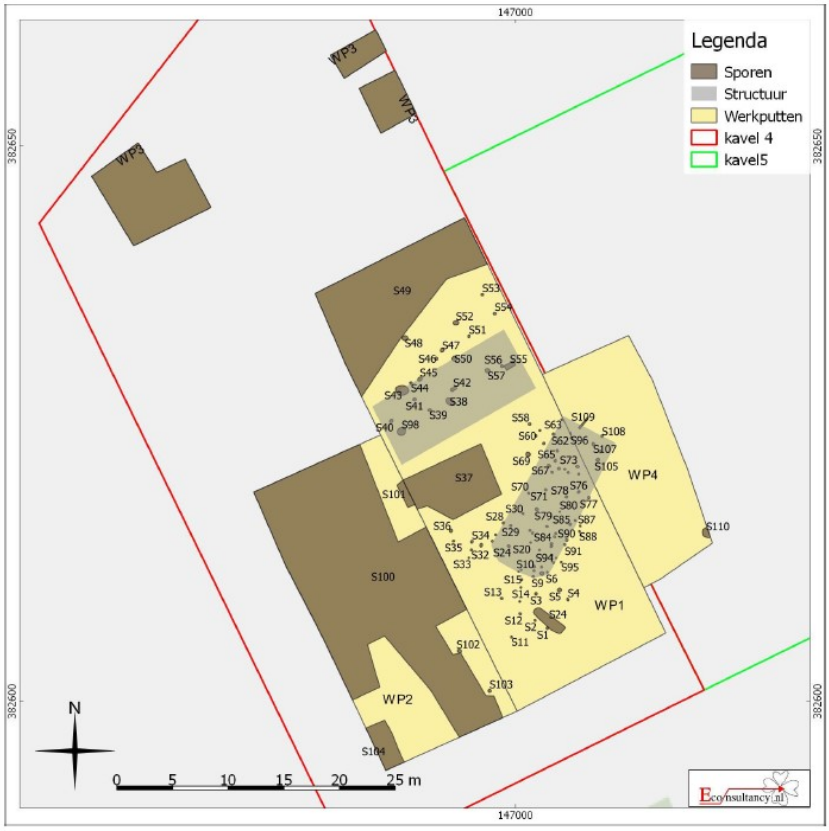
werkput 4, 5 en 6. Het merendeel van de fragmenten is uit werkput 6 afkomstig. Het materiaal bevindt zich als gevolg van bioturbatie verticaal en mogelijk ook beperkt horizontaal verspreid in de bodem. Materiaal uit de Late Bronstijd c.q. IJzertijd werd aangetroffen in alle werkputten.
Voor zover tot nog toe geconstateerd, bevindt de (vol-) middeleeuwse vindplaats zich ter plaatse van de proefsleuven 3 en 4. Deze zou zich verder westwaarts, in de richting van de huidige straat Donk, kunnen hebben uitgestrekt.
Bij de opgraving werd het volgende vastgesteld:
Tijdens het archeologisch onderzoek zijn in totaal 99 relevante archeologische aangetroffen die bestaan uit 78 paalkuilen, 19 kuilen en twee spitsporen. De sporen bevinden zich circa 40-50 cm –mv, tussen 22,3 en 22,5 m +NAP. Bij het aanleggen van het vlak en tijdens het couperen viel op dat veel paalkuilen een smalle diameter hadden (10 tot 15 cm) en vrij ondiep waren (tot 15 cm). In het noorden en oosten van kavel 4 is een brede en diepe verstoring aangetroffen. Mogelijk is deze het gevolg van grote grondverbeteringen of zandwinning op dit perceel.
Uit de sporenclusters kunnen twee huisplattegronden gedestilleerd worden. De noordelijke plattegrond bestaat uit drie middenstijlen die de kernconstructie vormen. De wanden zijn niet waargenomen. In de sporen zijn enkele aardewerkscherven aangetroffen. Deze dateren uit de Midden- en Late-IJzertijd. Uit de vulling van de sporen zijn monsters genomen voor 14C-analyses. Hieruit bleek dat deze plattegrond, structuur 1, dateert in 391 tot 351 voor Chr. en 303 tot 209 voor Chr., de Midden-IJzertijd. De andere structuur ligt in het zuidelijk deel van de opgravingsput. Deze plattegrond bestaat uit meerdere kleine paalsporen. Ook in deze sporen is aardewerk uit de Midden- en Late-IJzertijd aangetroffen. Op basis van de 14C-dateringen van het monsters genomen uit één van de paalkuilen, blijkt dat deze structuur gedateerd kan worden n 360 tot 273 voor Chr. en 262 tot 193 voor Chr, de Late-IJzertijd. De aangetroffen sporen behoren tot een nederzetting uit de Midden- en Late-IJzertijd.
Circa 600 meter ten westen van het opgravingsvlak is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door VUhbs. Bij dit proefsleuvenonderzoek zijn sporen aangetroffen die behoren tot een vindplaats uit de Late-Bronstijd of IJzertijd. Mogelijk zijn de sporen te relateren aan de nederzetting die zijn aangetroffen bij de opgraving. De grenzen van de nederzetting zijn niet aangetroffen bij de opgraving of bij de overige archeologische onderzoeken in de directe omgeving. Mogelijk zijn er nog meer bewoningssporen aanwezig op de omliggende percelen.

Literatuur

M. Janssen & N. v.d. Feest, 2020: Archeologisch proefsleuvenonderzoek, Deelgebied 2, Donk 2-4 te Vessem (Aeres Milieu).
P. Beurskens, 2020: archeologische opgraving Donk 2 te Vessem in de gemeente Eersel (Econsultancy).

Bron Archis3

Zaak ID 4660565100 / 4621230100

Overzicht van de aangetroffen sporen en structuren in het plangebied (uit Beurskens, 2020)..

32.7 Borg/Stins/Versterkt huis

Plaats met resten van bewoning; resten van geïsoleerd huis/ erf van hout of steen, al dan niet gecombineerd met die van erf (bijbehorende bijgebouwen, waterput(ten), greppels, hooiberg e.d.). Deze locatie is eventueel begrensd door een greppel, omheining etc., maar niet gelegen op een kunstmatige ophoging.
Datering: Late Middeleeuwen (vanaf de13e eeuw A.D.)- Nieuwe Tijd.
Archeologische correlaten en landschappelijke ligging:
• één huisplattegrond plus eventuele plattegronden van bijgebouwen en faciliteiten, zoals een waterput, afvaldump(s) e.d. (a);
• nederzettingsvondsten (grondstof, halffabricaten, eindproducten en afval; relatief groot percentage is gebroken en verbrand, ecologische resten (zoals plantenresten en botten die duiden op de verwerking en consumptie van voedsel) (a).
• resten van een omheining (palissade, greppel etc.) (b);
• evt. cultuurlaag (b);
• lay-out van de hoofdstructuur in de vorm van veeboxen en haardplaats (b);
• omheining (palissade, wal etc.) (b).

32.8 Moated site

Door een minimaal 5 m brede gracht omgeven wooncomplex, waarbij het voornaamste gebouw in (bak)steen is uitgevoerd. De rest bestaat uit steen of (meestal) houtbouw. De gebouwen kunnen defensieve elementen, zoals kantelen, torens en een poortgebouw bezitten, maar zijn niet reëel verdedigbaar. Ze hebben uitsluitend een residentiële functie.
Datering: Late Middeleeuwen (vanaf de13e eeuw A.D.)- Nieuwe Tijd.

Moated site is een internationaal gangbare verzamelnaam voor complexen die op regionaal niveau vaak anders worden aangeduid, zoals stenen kamer (rivierengebied, Zeeland), begraven hofstad (Hollandse kustgebied), havezate (Overijssel en Drenthe), borg (Groningen) en stins (Friesland).
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• omgrachting (minimaal 5 m breed) (a);
• opgaand muurwerk dunner dan 45-60 cm, funderingen smaller dan
1 m (a);
• archeologische resten wijzen op een zekere welstand (a).
• evt. cultuurlaag (b);
• soms poortgebouw, torens etc. maar deze zijn niet reëel verdedigbaar (b);
• meestal combinatie van baksteen- en houtbouw (b).

32.9 Landweer
Lineair stelsel van aarden wallen en grachten, meestal langs de randen van een territorium, met een passief defensieve functie.
Datering: (Late) Middeleeuwen-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• lage, kunstmatig opgeworpen, lineaire wallen (a);
• lineair stelsel van grachten (a);
• beperkt tot het pleistocene deel van Nederland (a).
• vaak in combinatie met andere defensieve elementen (b);
• vaak in combinatie met doorgaande wegen (b).

Thema: 33 Cultus/heiligdom

33.1 Kerk

Zelfstandig kerkelijk gebouw, bestaande uit een toren, schip en een koor, met een kerkrechtelijke status. In beginsel bevat een kerk een altaar en is deze gewijd.
Datering: Vroege Middeleeuwen-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• hout- of steenbouw. Meestal een zaalbouw met vaak een aan de oostzijde uitgebouwd koor (a);
• oriëntatie is oost-west met, indien aanwezig, een toren aan de westzijde (a).
• bij steenbouw frequent pilaren (b);
• doopvont (b);
• soms, maar niet altijd met begravingen (b);
• soms gelegen binnen afscheiding (greppel, sloot, palissade) (b);
• mobilia met een christelijke symboliek (b);
• kerkklok en aanwijzingen in de directe omgeving voor het gieten van de klok (b);
• vaak in combinatie met kerkhof (b);
• vaak in of bij nederzettingen (b).

Uniek nr.	*4.33.1.001*
Coördinaten	X=152260 / Y=378880
Plaats	Knegsel
Toponiem	Kerkhof
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	17-01-1997
Verwerving	opgraving
Beschrijving	Fragment doopvont (hoofd). Gevonden bij het graven van een grafkuil op een kerkhof. Op deze plek heeft 1688-1926 de Knegselse schuurkerk gestaan (zie Dekker 1999). Afmetingen: 144 x 130 x 140 mm. Het betreft een fragment in de vorm van een mensenhoofd, alleen het bovenste gedeelte. De achterzijde is geheel vlak wat er op kan duiden dat het van het oorspronkelijke doopvont is afgezaagd en vervolgens een andere functie heeft gehad.
Datering	Nieuwe tijd
Literatuur	Dekker 1999
Bron	Archis
Nummer	200028
Zaak ID	3158209100 (plek in Archis is iets te noordelijk geplaatst).

Uniek nr.	*4.33.1.002*
Coördinaten	X=152000 / Y=382740
Plaats	Wintelre
Toponiem	Veneind, Kerkhei, Hoekdries
Naam vinder	J. Bijnen
Datum vondst	1989
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Opgraving kerk Wintelre door J. Bijnen. Langs de weg van het Veneind in de richting van Oerle (Hoogeind) lag vroeger de kerk van Wintelre. Caa: Loeb-Fiche Beschrijft 'Fundering Van Oude Kerk'. Dit is ontleend aan Schutjes 1876, deel V, Sp. P.926. De kerk zou zijn vervallen in 1648, en later niet meer opgebouwd. In 1963 verrichtte G.Beex ter plaatse een veldcontrole, waarover geen resultaten. Bron: Correspondentie tussen J.F.C.M. Bijnen en W.J.H. Verwers m.b.t. het uitvoeren van een beperkte ondergrondse kijkoperatie ter vaststelling van

	de ligging van fundamenten van de hier rond 1820 gesloopte kerk. Benevens deze correspondentie een gelinieerd vel met de door W.J.H. Verwers geschreven tekst: '5-IV-89. Wintelre, Jac. Bijnen, 152.00/382.72, perceel 3373,gesloopt rond 1820, gesticht door kapittel v Oirschot, part. eig., hakhout, mag niet bebouwd worden. Kerk + kerkhof. Naam v d streek: Kerkhei, alle fundamenten eruit gehaald m u v enkele fragmenten, 24/5 x 10.5/11 x 5,5. Beijnen verzorgt een rapport voor ons. Hij maakt nog een klein kijk gaatje waarna alles gedicht wordt'.
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd A
Literatuur	Schutjes 1878, Bijnen 1990,
Bron	Archis
Nummer	33437, 44758, 600016, 600970
Zaak ID	3124520100 en 2957127100

Op sommige plaatsen werden nog restanten van de oude kerkfunderingen aangetroffen. Van links naar rechts: Jacq. Bijnen, Jos van der Heyden, Jo van den Biggelaar en Hans Raymakers. (Foto: Fotopersburo Pierre van de Meulenhof, Helmond)

Uit Biggelaar 1993.

Uniek nr.	***4.33.1.003***
Coördinaten	X=151900 / Y=378450
Plaats	Knegsel
Toponiem	Hoekdries
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	CAA/Loeb-fiche beschrijft "terrein van het voormalige kerkje (verwoest door de Fransen op 13.12.1688 tegelijk met het gehele dorp)." De oorspronkelijk aan G. Beex ontleende coördinaten set (151.900/378.350) is v.w.b. de Y-waarde gewijzigd in 378.45. Literatuurverwijzing naar Beex 1950, spec. p.26-7. Bijgeschreven opmerking: "onderzocht door .. pastoor v. Knegsel waarbij de oude fundamenten weer zijn aangeduid bovengronds." Over de

	aard van dit onderzoek en eventueel hierbij aangetroffen vondsten is niets middels brief-wisseling (in corr.archief ROB) bekend gemaakt noch gepubliceerd.
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd
Literatuur	Beex 1950
Bron	Archis
Nummer	33470
Zaak ID	2888407100

Uniek nr.	*4.33.1.004*
Coördinaten	X=148700 / Y=375450
Plaats	Duizel
Toponiem	Duizel
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: inspectie
Beschrijving	CAA: Loeb-fiche en monumentenfiche. Toren (+/- 1475) en fundering van kerk. Veldcontrole door G.Beex op 10/7/1963.Kerkfundeirng nog niet onderzocht. Huige wijze van gebruik: kerkhof. Hoewel door ophoging van het terrein de graven misschien niet zo diep reiken als eventuele sporen van oudere voorafgaande kerken zou opname (als monument) te veel praktische moeilijkheden meebrengen.
Datering	Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	42548
Zaak ID	2944564100

33.2 Kapel

Zelfstandig kerkelijk gebouw waarvan de kerkrechtelijke status over het algemeen minder is dan van een kerspel- of een kloosterkerk. In beginsel bevat een kapel een altaar en is deze gewijd.
Datering: Vroege Middeleeuwen-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• eenvoudige hout- of steenbouw. Meestal een zaalbouw met vaak een aan de oostzijde uitgebouwd koor (a);
• oriëntatie is oost-west met, indien aanwezig, een toren aan de westzijde (a).
• soms, maar niet altijd met begravingen (b);
• soms gelegen binnen afscheiding (greppel, sloot, palissade) (b);
• mobilia met een christelijke symboliek (b);
• vaak in of bij nederzettingen. Verder komen we bij grote kastelen zgn. eigenkapellen tegen. Soms in het veld (veldkapel) of langs een weg (wegkapel), bestemd voor bewoners en passerende reizigers (b).

33.3 Klooster

Gebouw of complex van gebouwen, dienende tot verblijf van een gemeenschap van mannen of vrouwen die zich uit de wereld hebben teruggetrokken om in de beperkingen van de clausuur een godsdienstig leven te leiden. Ze richten zich naar een bepaalde regel of constitutie, waarbij aan de koordienst (*officia*) bijzondere aandacht wordt besteed. Onder invloed van de Romeinse castra-aanleg werd de kern gevormd door de kloosterkerk met een kloosterhof die door een kloostergang omgeven is. Daaromheen groepeerden zich als de belangrijkste gebouwen de kapittelzaal, de dormter, de refter met keuken, de spreekzaal (*locutorium* of *auditorium*) en de ziekenzaal met kapel. Buiten de clausuur stonden het aalmoeshuis, de herberg voor pelgrims en reizigers, de woning van de abt of prior, het *salutatorium*, schuren, stallen en kelders en een poortgebouw (kloosterpoort).

Grote orden bezaten vaak een melkerij, een bakkerij en een brouwerij. De cisterciënzers en enige aan hen verwante orden hadden lekenbroeders of conversen in hun gemeenschap. Voor hen stichtten zij buitenhoven met eet-, slaapzalen etc. en allerlei werkplaatsen. Gelegen zowel binnen steden als op het platteland. Binnen de stadsmuren moesten de kloostergebouwen veel beknopter zijn dan op het platteland.
Datering: vanaf de Middeleeuwen tot heden.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• specifieke lay-out met karakteristieke elementen (kloosterhof, dormter met kloostercellen etc.) (a).
• vaak omgeven door muur en gracht (b);
• vaak begravingen binnen het complex (b);
• bijgebouwen in de directe omgeving (b).

33.4 Cultusplaats/heiligdom/tempel
Formele, niet-overdekte locatie van niet-christelijke religieuze handelingen of gebouw voor het praktiseren van religie (niet-christelijk)..
Datering: in elk geval Late Bronstijd-Romeinse Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• rechthoekig omgreppeld dan wel anderszins omheind terrein (a);
• specifieke samenstelling van archeologica, die afwijkt van nederzettingen en graven (a).
• vierhoekig terrein met greppel/wal en/of palissade met daarbinnen resten
van stenen/of houten gebouw (a);
• steen- of houtbouw (a);
• votiefgaven (aardewerk (a), metalen voorwerpen, waaronder munten (a)
en militaria (a));
• (verbrande) dierenbotten (a).
• votiefgaven, zoals aardewerk en metalen voorwerpen (b);
• verbrande dierenbotten (b).
• altaren (b);
• votiefstenen (b);
• ovens (b).

Uniek nr.	*4.33.4.001*
Coördinaten	X=154460 / Y=376560
Plaats	Steensel
Toponiem	Haspelkuiltje
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Loeb-fiche met de melding "Prehistorische offerkuiltje (?)". Volgens G.Beex (latere aantekening met pen): "Hieraan sagen verbonden".
Datering	onbepaald - onbepaald
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	29909
Zaak ID	2866975100

Uniek nr.	*4.33.4.002*
Coördinaten	X=148930 / Y=381240
Plaats	Vessem
Toponiem	Maaskant
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	02-04-1974
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk

Beschrijving	Verslag van Panken in Hermans: Onder Vessem, omstreeks 1/4 uur oostwaarts de kerk, niet ver van den genoemden St. Martensberg, bevindt zich in de heide, op bergachtigen grond,een zoogenaamd Mirakel-kuiltje, het wel altoos van water voorzien is. Men zegt te Vessem dat deze ronde kuil op verzoek van de H. Willibrordus, aldaar reizende, ontstaan is.
Datering	Middeleeuwen - Middeleeuwen
Toelichting	Mirakelputje, lengte 3 m en diameter 1,2 m. Zie ook 4.26.20.001 Mirakelkuiltje te Vessem, Maaskant
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	411464, 42580
Zaak ID	3144877100 en 3233077100 (laatste staat op verkeerde plaats, circa 130 m naar oosten)

Uniek nr.	*4.33.4.003*
Coördinaten	X=152750 / Y=377750
Plaats	Knegsel
Toponiem	Steenselseweg
Naam vinder	onbekend
Datum vondst	1991
Verwerving	Metaaldetectie
Beschrijving	Gevonden met metaaldetector op en naast bospad in bospercelen langs de Steenselseweg te Knegsel. Twee plaatsen vlak bij elkaar. De eerste vindplaats bestaat uit een laagte in het terrein, een depressie. De tweede vindplaats bestaat uit een van de vele wallen die het gebied rond Knegsel rijk is.Het gaat hier waarschijnlijk om een secundaire depositie. Waarschijnlijk is de Romsiense site vergraven bij de aanleg van de wal in de middeleeuwen.
Datering	Romeinse tijd
Toelichting	98 Romeinse munten, fibulae en paardentuig. De oudste munt is een Republikeinse denarius uit 108-107 voor Chr. Uit de periode van de Flavische keizers, Vespasianus (69-79 na Chr.) en zijn zonen Titus (79-81 na Chr.) en Domitianus (81-96 na Chr.), zijn de meeste munten afkomstig: in totaal 30 exemplaren. De reeks wordt afgesloten met sestertius en een as van keizer Antoninus Pius (138-161 na Chr.). Op de eerste vindplaats zijn 83 munten gevonden, waarvan er 57 gedetcrmineerd konden worden, en verder twee fragmenten van mantelspelden of fibulae van een onbekend type. Waarschijnlijk betreft het hier een offer- of cultusplaats uit de Romeinse tijd. Deze concentreren zich vaak in en rond meertjes en/of vennetjes, liefst in de nabijheid van grafheuvels uit de Brons- of IJzertijd. De muntvondsten van de tweede vindplaats, in totaal vijftien exemplaren, verschillen wat betreft aantal en karakter van die van de eerste vindplaats. Zes munten moeten in het eerste kwart uit de derde eeuw na Chr. worden gedateerd. Een ander opvallend verschil met de muntvondsten van de eerste vindplaats is dat deze munten ook vergezeld gaan van een aantal fragmenten van zeer bijzondere bronzen voorwerpen die dateren in de tweede eeuw na Chr. Tot de meest opvallende objecten behoren een bronzen puntversteviger van een zwaardschede, twee grote bronzen fragmenten van paardentuig, een zogenaamde phalera met versiering en een soortgelijk voorwerp bestaande uit drie zware, aan elkaar geklonken schakels. Andere objecten die tot de categorie paardentuig kunnen worden gerekend, zijn een bronzen 'paardenbelletje' en bronzen leerbeslag met een 'koffieboonmotief'. Vooral deze objecten worden beschouwd als 'militaria', dat wil zeggen dat ze worden gezien als onderdelen van militaire uitrustingsstukken. Waarschijnlijk lag hier een inheems-Romeins grafveld. Dit grafveld heeft waarschijnlijk bestaan in combinatie met een plaats waar ook offergaven

	gebracht konden worden, zoals blijkt uit de muntvondsten van de eerste plek.
Literatuur	J. Prins, 2000: “Schatten uit Knegsel. Munten en bronzen voorwerpen uit een inheems-Romeins grafveld“, in Brabants Heem jg. 52, nr. 2, 41-47.
Bron	literatuur
Nummer	600021

Thema: 34 Begraving

34.1 Grafheuvel

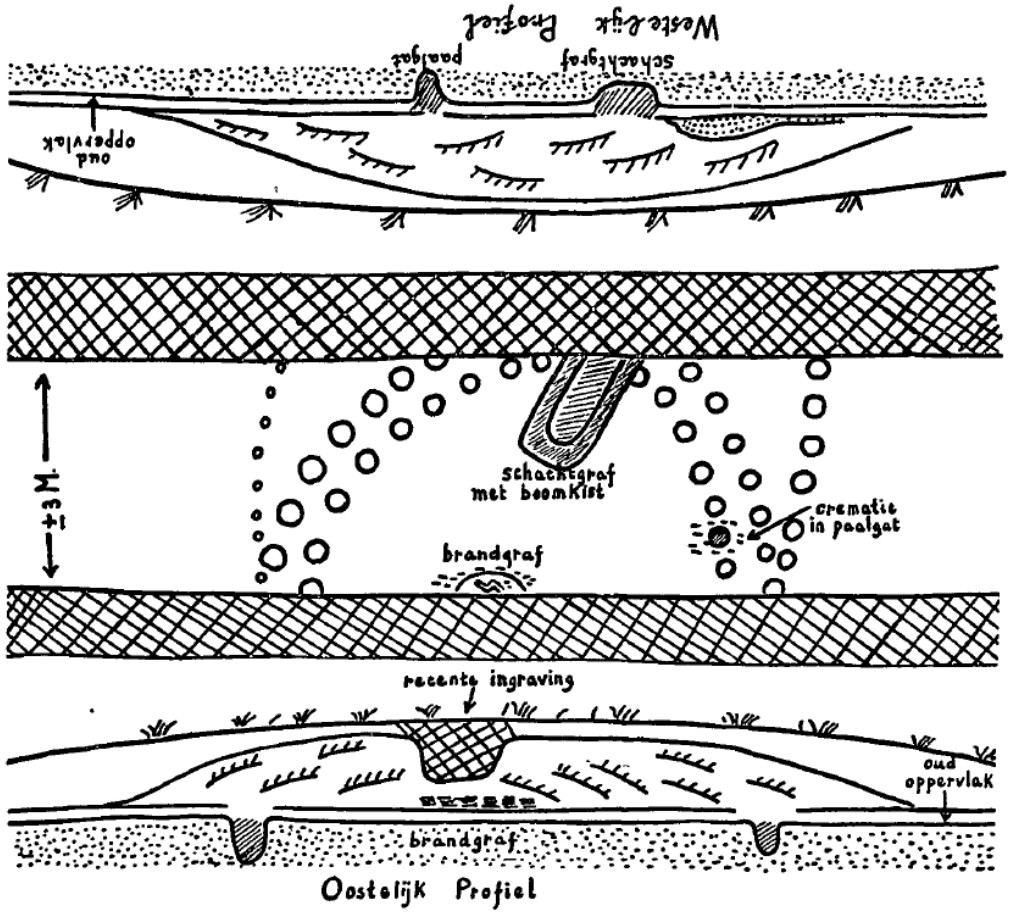
Artificiële heuvel waarin of -onder graven met en/of lijkbegraving als crematie. Ingeval van ‘zichtbaar’ is de heuvel bovengronds herkenbaar, bij ‘niet-zichtbaar’ ontbreekt de heuvel bovengronds, maar zijn er wel aanwijzingen aanwezig voor een grafheuvel, in de vorm van een bewaard gebleven oud-oppervlak of bodemvorming n.a.v. het heuvellichaam (infiltratiezone of fibers).
Datering: Laat-Neolithicum-Vroege Middeleeuwen (?).
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• verbrande (gecremeerde) of onverbrande menselijke resten (a);
• sporen van of aanwijzingen voor kunstmatig heuvellichaam (a).
• eventueel grafkuil (b);
• grafgiften, die verbrand kunnen zijn (b);
• eventueel urn, d.w.z. aardewerken container van crematieresten (b);
• soms zijn dodenhuisjes aanwezig (b);
• grafstructuren rond graf (ringsloot en paalkrans) (b);
• grafheuvels zijn vaak gelegen op/ tegen de kam van landschappelijke verhogingen aan (b).

Uniek nr.	*4.34.1.001*
Coördinaten	X=150620 / Y=376030
Plaats	Steensel
Toponiem	De gloeiende Engelsman
Naam vinder	ROB
Datum vondst	1963
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche en een tweetal resp. door G. Beex en P.C. Houttuin ingevulde Monumentenraad-fiches. De tekst op het Loeb-fiche luidt: 'Grafheuvel; doorsnede ongeveer 20 m., hoogte 1.00 m. De heuvel is aan de zuidkant enigszins vergraven. Bronstijd. Veldcontrole door G.Beex, Eindhoven op 8-7-1963' met als latere toevoegingen: 'Onderzoek v.Regteren Altena April 1966. Verdwenen!. Ringwalheuvel (v. R.A. 10.I.69). "De Gloeiende Engelsman". Over sage v. Gloeiende Engelsman o.a. in L. Stroobant Taxandria (Turnhout) V, p. 19-20'. In Van Zeist 1967 (zie Literatuur) zijn de resultaten van het pollenanalytisch onderzoek gepubliceerd, dat n.a.v. de opgraving werd uitgevoerd.
Datering	Vroege Bronstijd - Vroege Bronstijd
Cultuur	Hilversum-cultuur
Literatuur	Beex 1989: Lanting & Van der Plicht 2001/2002
Bron	Archis
Nummer	31223
Zaak ID	2875569100

Afb. 3.28 De urn uit de ringwalheuvel 'De Gloeiende Engelsman' bij Eersel.

Uniek nr.	*4.34.1.002*
Coördinaten	X=149830 / Y=381400
Plaats	Vessem
Toponiem	Vessemsedijk
Naam vinder	ROB
Datum vondst	1952
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Bij het afschaven bleek al aanstonds, dat er een dubbele paalkrans aanwezig was geweest met het brandgraf als centrum. Deze paalkrans werd onderbroken door het schachtgraf, dat dus precies op de rand van de eerste heuvel was gelegen, waarboven later een tweede heuvel werd opgeworpen, die de eerste gedeeltelijk bedekte. De graven waren klaarblijkelijk niet „gelijktijdig", zoals zich eerst liet aanzien. In de grafkuil bevond zich nog duidelijk de rand van de boomkist; crematieresten kwamen hierin echter niet voor. Deze na-bij zetting in boomkist en schachtgraf is iets bijzonders, want meestal zijn deze ouder dan de crematiebij zettingen.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Literatuur	Berichten Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 4, 1953; Beex, G., 1952: Onverwachte vondst te Vessem, Brabants Heem 4, 57-59.
Bron	Archis
Nummer	31343
Zaak ID	2876265100

Uit Beex 1952.

Uniek nr.	*4.34.1.003*
Coördinaten	X=150850 / Y=378600
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegselsche Heide
Naam vinder	RMO
Datum vondst	1934
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Grafheuvels, thans geëgaliseerd. Coord.: +-150.600/378.500 - 150.75/378.500. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 29.7.1963'. Als bron wordt Glasbergen 1954 (zie Literatuur) genoemd. Deze verwijst naar de publicatie van de opgravingsgegevens in Braat 1936 (zie Literatuur). Op een onder 51DZ-35 geplaatste copie van een Loeb-fiche staat naast laatstgenoemde literatuur-verwijzing de tekst: 'Terrein waarin vindplaatsen van vuurstenen artefacten[= 51DZ-36], grafheuvels en urnenveld. Grafheuvels onderzocht. Urnenveld gedeeltelijk door middel van zoeksleuven. Afm. 200x100 m. Coord.: 150.760/378.520 - 151.94/378.690. Veldcontrole door G.Beex, Eindhoven op 29.7.1963'. Deze informatie heeft betrekking op de hier behandelde waarneming, waarvan de beschrijving is gebaseerd op Braat 1936. De oorspronkelijke coördinaten van deze waarneming, 150.600/378.500, waren onjuist en schiepen verwarring. Ze zijn hier gecorrigeerd en liggen nu binnen het overeenkomstige CMA-monument. GvdK, 11-06-2001.
Datering	Midden-Bronstijd - Midden-Bronstijd
Cultuur	Hilversum-cultuur

Toelichting	'palissadeheuvels B, C en D'.
Literatuur	Beex 1976c
Bron	Archis
Nummer	31346
Zaak ID	2876281100

Uniek nr.	*4.34.1.004*
Coördinaten	X=153320 / Y=377860
Plaats	Knegsel
Toponiem	Moormanlaan
Naam vinder	Instituut voor Prehistorie RUL
Datum vondst	03-04-1967
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: '2 grafheuvels. Coord.: 153.200/377.850; 153.275/377.835. De eerste ligt in een hoek v. perceel naast bungalow. De ander in gemeentebos. Midden op de heuvel staat (stond) tot 1950 een uitkijktoren v/d bosbrandweer. Bronstijd. Veldcontrole door G. Beex [...] op 30.7.1963'. De 1e grafheuvel is die uit deze waarneming, zie voor de andere waarn. 33451. De heuvel is in 1967 door het I.P.L. onderzocht. Modderman 1967 (zie Literatuur) maakt hiervan melding; Modderman en Bakels 1971 (zie Literatuur) geeft de resultaten van het onderzoek weer. De gewijzigde coördinaten zijn ontleend aan documentatie in het CMA.
Datering	Vroege Bronstijd - Midden-Bronstijd
Cultuur	Hilversum-cultuur
Toelichting	grafheuvelrestant
Literatuur	Modderman & Bakels 1971
Bron	Archis
Nummer	33449
Zaak ID	2888253100

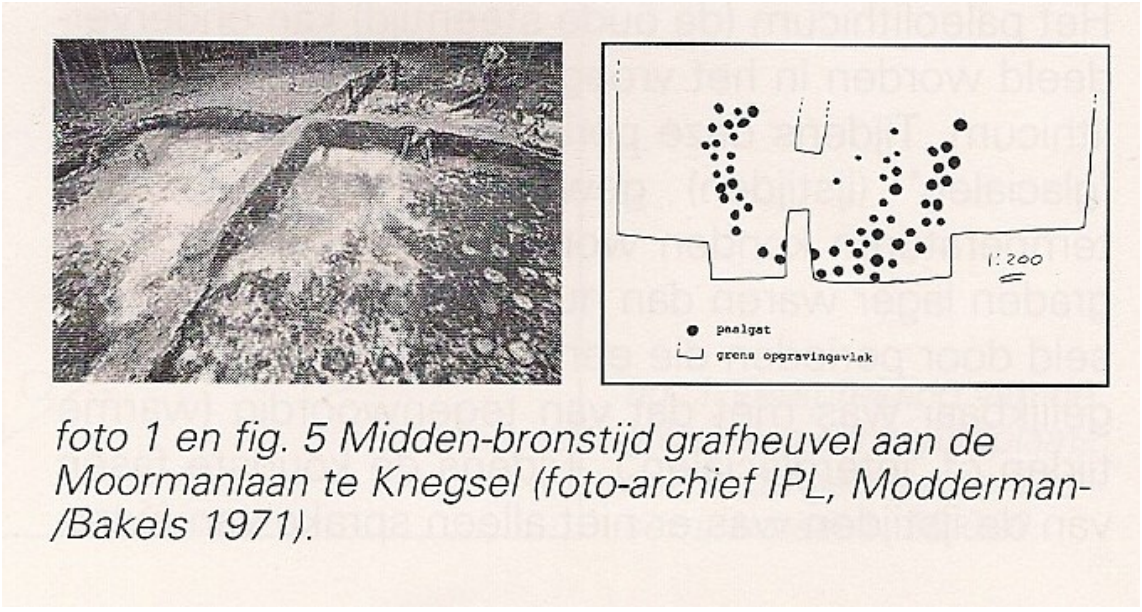

foto 1 en fig. 5 Midden-bronstijd grafheuvel aan de Moormanlaan te Knegsel (foto-archief IPL, Modderman-/Bakels 1971).

Uniek nr.	*4.34.1.005*
Coördinaten	X=153270 / Y=377870
Plaats	Knegsel
Toponiem	Moormanlaan

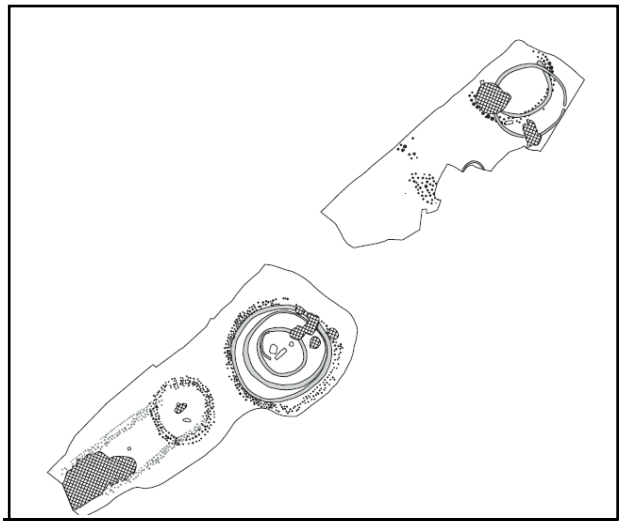
Naam vinder	Beex
Datum vondst	30-07-1963
Verwerving	archeologisch: inspectie
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst:'2 grafheuvels. Coord.: 153.200/377.850; 153.275/377.835. Bronstijd. Veldcontrole door G. Beex [...] op 30.7.1963'. Deze waarneming heeft betrekking op de tweede grafheuvel; zie voor de eerstgenoemde grafheuvel waarn. 33449.De hier gehanteerde coördinaten zijn ontleend aan documentatie in het CMA.
Datering	Laat-Neolithicum - IJzertijd
Literatuur	Modderman & Bakels 1971
Bron	Archis
Nummer	33451
Zaak ID	3124715100

Uniek nr.	*4.34.1.006*
Coördinaten	X=151050 / Y=376750
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegsels Heike
Naam vinder	Beex
Datum vondst	08-07-1963
Verwerving	archeologisch: inspectie
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld en grafheuvels, gedeeltelijk afgegraven en geëgaliseerd. Litt.: P.N.Panken, Voorchristelijke begraafplaatsen enz., in C.R. Hermans, Bijdragen Ien II. 1845. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 8.7.1963' met als toevoeging door R.H.J. Klok: 'door zandafgraving en ontginning verdwenen tumu-li. Volgens meded. Hr. Beex hebben hier 6 tumuli of urnenheuvels gelegen'.In Beex 1964 (zie Literatuur) is dit eveneens vermeld. In Panken 1845 is echter geen beschrijving van deze vindplaats terug te vinden. Zie vooral CAA: 51DZ-65 (= waarn. 14080 en 33523) v.w.b. onderzoek op deze locatie.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Toelichting	'een zes-tal grafheuvels [...] die door ontginning zijn verdwenen.
Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	33902
Zaak ID	2891177100

Uniek nr.	*4.34.1.007*
Coördinaten	X=150585 / Y=376240
Plaats	Eersel
Toponiem	De Hees
Naam vinder	Beex
Datum vondst	08-07-1963
Verwerving	archeologisch: inspectie
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche en een tweetal resp. door G. Beex en P.C. Houttuin ingevulde Monumentenraad-fiches. De tekst op het Loeb-fiche luidt: 'Grafheuvel; doorsn. 15 m, hoogte 0.70 m. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 8-7-1963' met als latere toevoegingen: 'Twijfelachtig ! Misschien natuurlijke heuvel waaronder allerodlaag (zo goed als geheel doorgraven)' en 'Geen tumulus volgens v. Duyn, Altena en v. Es'. Dit laatste werd geconstateerd d.m.v. een proefsleuf.
Datering	Bronstijd - Bronstijd

Toelichting	2 vrij grote grafheuvels
Literatuur	Beex 1976c
Bron	Archis
Nummer	33906
Zaak ID	2891193100

Uniek nr.	*4.34.1.008*
Coördinaten	X=152550 / Y=379520
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door M.C. Dorst d.d. 27-10-1976 op basis van de door G. Beex samengestelde inventarisatielijst ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Coord. +- 152.550 / 379.520. Melder: G. Beex. Twee onderzochte en gerestaureerde grafheuvels. (Een derde later afgegraven). De grafheuvels vallen mogelijk onder die van 28 Z'.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Toelichting	twee onderzochte en gerestaureerde grafheuvels. Een derde later afgegraven
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	33991
Zaak ID	2891696100

Het huismeer te Knegsel; tekening van de restanten van drie heuvels en drie palenrijen (Theunissen 1999)

Heuvel 1 aan het Huismeer te Knegsel-Huismeer is een uniek grafmonument (Theunissen 1999)

Uniek nr.	*4.34.1.009*
Coördinaten	X=152600 / Y=379900
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1845
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door M.C. Dorst d.d. 26-10-1976op basis van de door G. Beex samengestelde inventarisatielijst ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Coord. +- 152.6 / 379.9 . Melder: G. Beex. (Zie juiste plaats op kaart) Viertal nog niet onderzochte grafheuvels (Bronstijd). (Misschien nog een paar meer, maar niet zo regelmatig). Er zijn erin 1845 enige geheel doorgraven volgens Panken. Misschien in gemeente Vessem, Wintelre en Knegsel'.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Toelichting	'(Misschien nog een paar [grafheuvels] meer, maar niet zo regelmatig)'.
Literatuur	Panken 1845
Bron	Archis
Nummer	33993
Zaak ID	2891711100

Uniek nr.	*4.34.1.010*
Coördinaten	X=149920 / Y=381410
Plaats	Vessem
Toponiem	Peper
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Fiche in de vorm van een kopie uit lijst met vondstmeldingen door G. Beex,ca 1966: "Wsch restant van grafheuvel, echter beschadigd .... Zonder onderzoek moeilijk uit te maken wat er over is. Op deze plaats werd ook een stenen bijl gevonden ...".

Datering	Laat-Neolithicum - Romeinse tijd
Cultuur	onbekend/n.v.t.
Toelichting	"waarschijnlijk restant van een grafheuvel ..."
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	34971
Zaak ID	2897714100

Uniek nr.	*4.34.1.011*
Coördinaten	X=149250 / Y=382675
Plaats	Vessem
Toponiem	Leeuwerikhoeve
Naam vinder	Brunsting
Datum vondst	1950
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Grafheuvel. Bronstijd. Coordin.: 149.250/382.675. Vessem, Leeuwerikhoeve. Kad. Vessem Sectie C no. 237. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 24.7.1963.Geegaliseerd na onderzoek door dr. H. Brunsting, R.M. v. O. Leiden'.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Toelichting	lt9890038 in Theunissen 1990.
Literatuur	Theunissen 1990
Bron	Archis
Nummer	36262
Zaak ID	2906056100

Uniek nr.	*4.34.1.012*
Coördinaten	X=149830 / Y=381480
Plaats	Vessem
Toponiem	De Lillen
Naam vinder	ROB
Datum vondst	08-07-1952
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Restant van een bronstijdgrafheuvel. De bijzettingscultus begint op dit punt met een crematie die praktisch op het oude maaiveld ligt. Over deze crematie is een heuvel van heideplaggen opgeworpen. Aan de rand van de tumulus is een dubbele palissade geplaatst, waarvan ongeveer de helft is teruggevonden. Betrekkelijk kort na het oprichten van dit grafmonument heeft alleen bijzetting plaats gevonden, waartoe een van de binnenpalen van de palissade is uitgetrokken. In het aldus ontstane gat is een crematie bijgezet Een deel van deze crematie heeft men op het oppervlak laten liggen. Na enige tijd heeft de derde en laatste bijzetting plaats gevonden. Een grafkuil is toen aangelegd dwars door de palissade heen. De grond uit de grafkuil is buiten de palissade op het maaiveld uitgeworpen, hetgeen te zien is in het profiel langs de w.zijde van het heuvelfragment. Over deze kuil, waarin sporen van een kist zijn waargenomen, is weer een ophoging aangebracht. Inde profielen is geen afscheiding tussen de eerste en de tweede grafheuvel te zien geweest. Ten slotte heeft men nog twee banen met enkelvoudige palissade geconstateerd. De n. is gedeeltelijk dubbel en bestaat uit vrij zware palen; de z. tekende zich als een rij kleine paalgaatjes af. Bronstijd. Vessem. "De Lillen". Oudheidkundig onderzoek door de R.O.B. onderwetensch. leiding van dr. P.J.R. Modderman op 8.7.1952.

	Tekeningen: archief R.O.B. Publicatie: P.J.R. Modderman, Een bronstijdgrafheuvel op de Lillen,in Ber. R.O.B. IV-I, 1953, p. 8,9. Coordin. 149.80/381.47', met de latere toevoeging van R.H.J. Klok: '149.83/381.48. Na onderzoek geëgaliseerd'. In Theunissen 1990 (zie Literatuur) is deze heuvel onder nr. lt9890016 inde appendix opgenomen.
Datering	Midden-Bronstijd - Midden-Bronstijd
Cultuur	Hilversum-cultuur
Toelichting	2e ophoging van dezelfde heuvel.
Literatuur	Modderman 1953, Theunissen 1990
Bron	Archis
Nummer	36265
Zaak ID	2906072100

Opgraving van een grafheuvel bij Vessem in 1950 (Bron: Rijksmuseum van Oudheden).

Uniek nr.	*4.34.1.013*
Coördinaten	X=149730 / Y=380560
Plaats	Vessem
Toponiem	Achterste Hoek
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1950
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met voor wat betreft deze waarneming de tekst: '2 grafheuvels. Afm. 1) diam. 15 m, hoogte 60 cm.[...] Coord. 149.715/380.560. Bronstijd. Vessem, Achterste Hoek. Kad. Vessem Sectie E no. 1662. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 25.7.1963.Gevonden door G. Beex d.d. 1950', met de latere toevoeging van R.H.J. Klok:'gelegen in 't verlengde v/d groep bij Halve Mijl; gaaf; 149.73/380.56'.In Theunissen 1990 (zie Literatuur) is deze heuvel onder nr. lt9890029 opgenomen in de appendix.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Literatuur	Theunissen 1990
Bron	Archis
Nummer	36270
Zaak ID	3130758100

Uniek nr.	*4.34.1.014*
Coördinaten	X=149760 / Y=380565
Plaats	Vessem
Toponiem	Achterste Hoek
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1950
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een kopie van een Loeb-fiche met voor wat betreft deze waarneming de tekst: '2 grafheuvels. Afm. [...] 2) diam. 10 m, hoogte 40 cm. Coord.: 149.740/380.565. Bronstijd. Vessem, Achterste Hoek. Kad. Vessem Sectie E no. 1662. Veldcontrole door G. Beex,Eindhoven op 25.7.1963. Gevonden door G. Beex d.d. 1950', met de latere toevoeging van R.H.J. Klok: 'gelegen in 't verlengde v/d groep bij Halve Mijl; gaaf; 149.76/380.565'.In Theunissen 1990 (zie Literatuur) is deze heuvel opgenomen onder het nr.lt9890030 in de appendix.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Literatuur	Theunissen 1990
Bron	Archis
Nummer	36271
Zaak ID	2906080100

Uniek nr.	*4.34.1.015*
Coördinaten	X=153179 / Y=377426
Plaats	Steensel
Toponiem	Gendersteijn
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1993
Verwerving	niet-archeologisch: kartering
Beschrijving	Deze heuvel, die in 1993 was herkend als een ringwalheuvel uit de vroege/midden-bronstijd A en die in 2001 als rijksmonument is aangewezen , blijkt na veldonderzoek in 2017 veel jonger te zijn. Typische kenmerken voor een oudtijds opgeworpen prehistorisch heuvellichaam ontbraken. Het heuvellichaam bestaat uit een bontgekleurd pakket zandbrokken, met scherpe grenzen, die onmiskenbaar wijzen op een recent verschijnsel. De heuvel blijkt een schietberg te zijn, een onderdeel van het oefenterrein voor de Burgerwacht van Steensel. De heuvel is enkele decennia als kogelvanger gebruikt. Zie 4.25.10.006 Schietberg Steensel op de erfgoedkaart.
Datering	Nieuwe Tijd
Cultuur	Nieuwe Tijd
Literatuur	Theunissen, E.M. & J.W. de Kort, 2021: Archeologisch rijksmonument 525030, de heuvel van Gendersteijn bij Steensel (gemeente Eersel). Verslag van monitoronderzoek (Beknopte Rapportage Archeologische Monumentenzorg nr. 33),
Bron	Archis
Nummer	40745
Zaak ID	3140664100

Uniek nr.	*4.34.1.016*
Coördinaten	X=150575 / Y=376275
Plaats	Onbekend
Toponiem	Knegsels Heike
Naam vinder	onbekend

Datum vondst	onbekend
Verwerving	onbekend
Beschrijving	
Datering	Laat-Neolithicum A - IJzertijd
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600221
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.34.1.017*
Coördinaten	X=150620 / Y=378510
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegselse Heide
Naam vinder	onbekend
Datum vondst	1951/1952
Verwerving	
Beschrijving	waarschijnlijk afkomstig uit tumulus E, gevonden in heide bij ontginning
Datering	Late Bronstijd - Vroege IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Glasbergen W., 1954:
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600233
Zaak ID	--
Zaak ID	

Uniek nr.	*4.34.1.018*
Coördinaten	X=152565 / Y=379660
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	Neolithische heuvel (tumulus 1) In de zool van de heuvel werd een gesteeld driehoekig pijlpuntje en enige vuurstenen afslagen gevonden.
Datering	Neolithicum
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600938
Zaak ID	

Uniek nr.	*4.34.1.019*
Coördinaten	X=154260 / Y=377260
Plaats	Steensel
Toponiem	De Heibloem
Naam vinder	ROB
Datum vondst	1957
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Een zeer groot urnenveld strekt zich uit over een afstand van ongeveer 500

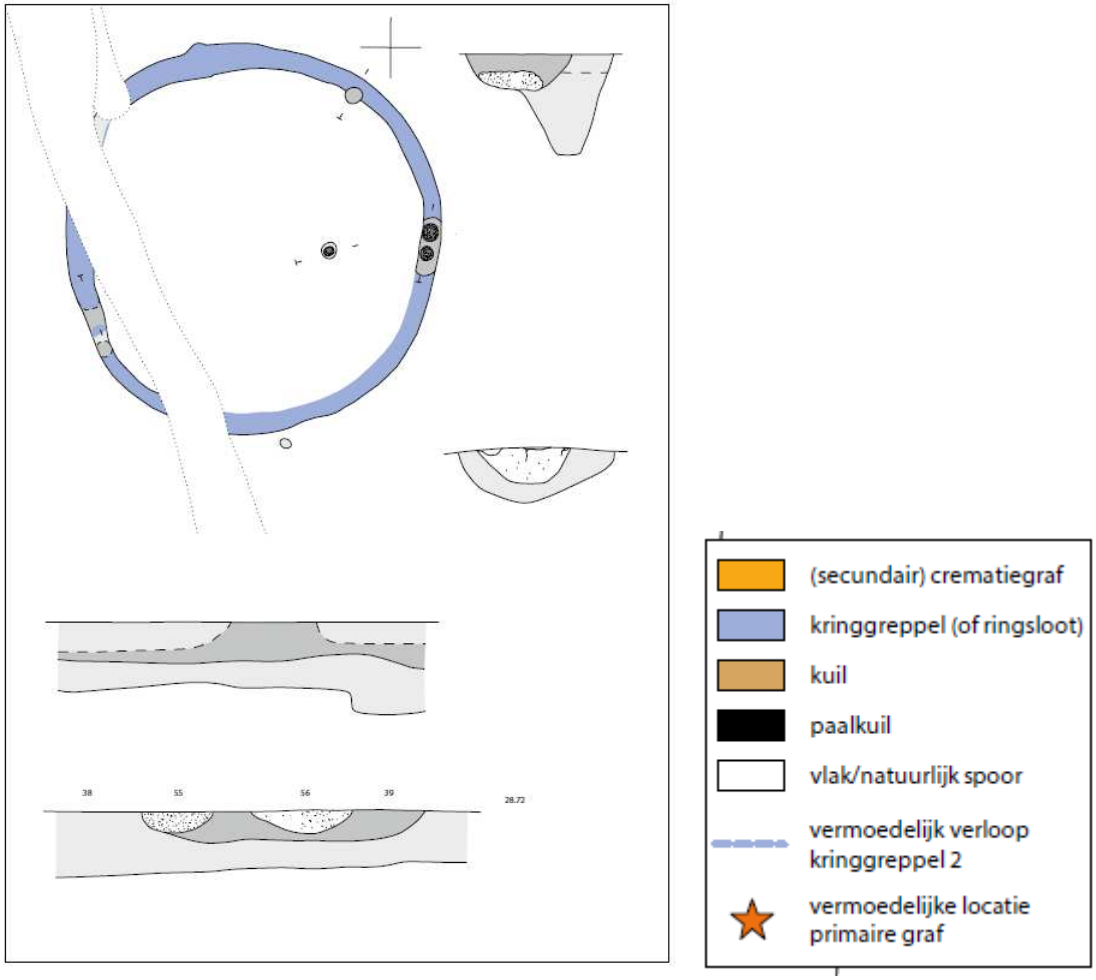
	meter langs de zuidkant van de weg van Steensel naar Veldhoven aan weerszijden van de gemeentegrens. Tussen het urnenveld liggen ook enige oudere bronstijd grafheuvels. Op Veldhovens gebied werd een klein gedeelte van het urnenveld onderzocht tegenover de steenbakkerij „de Heibloem".
Datering	Late Bronstijd - Late Bronstijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Modderman & Louwe Kooijmans 1966; Beex,G 1964: Archeologische vondsten te Eersel in Brabants Heem 16, 8-10
Bron	Archis
Nummer	13577
Zaak ID	3088128100

Urn van de Heibloem in Noordbrabants Museum.

Uniek nr.	*4.34.1.020*
Coördinaten	X=147220 / Y=374800
Plaats	Duizel
Toponiem	Kapelweg
Naam vinder	Rijksmuseum van Oudheden
Datum vondst	22-28 juni 1950
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Opgebouwd uit plaggen; zwakke sporen van paalkrans. Op hoge rug op de grens van Hapert en Duizel.
Datering	Midden Bronstijd
Literatuur	
Bron	Slofstra archief
Nummer	600208
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.34.1.021*
Coördinaten	X=150780 / Y=374180
Plaats	Eersel
Toponiem	Kerkebogten
Toponiem	Kerkebogten
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	2004/2005 en 2009
Verwerving	Proefsleuven en opgraving
Datering	Midden-Bronstijd Midden-IJzertijd – Late IJzertijd
Beschrijving	Het plangebied Eersel-Kerkebogten is een ca. 22 ha groot nieuwbouwplan aan de zuidzijde van Eersel. In Kerkebogten zijn in totaal omstreeks 7500 antropogene grondsporen gevonden waarbinnen 403 structuren zijn onderscheiden. De vindplaatsen 2 en 3 bestaan uit grafmonumenten uit

	de Midden Bronstijd die gevonden waren in zone A en B-zuid. Op vindplaats 2 zijn naast het grafmonument ook enkele losse kuilen gevonden uit deze periode.
Literatuur	Hakvoort, S. en F. kortlang, 2005 en Lascaris, M. 2011
Bron	Archis
Nummer	1094440/ 436858/ 416345 en 1095614/ 441042/ 417764 en 109561/8 441044/ 417771
Zaak ID	2086077100/3177909100/2063883100

Midden-bronstijd-B grafmonument uit Eersel-Kerkebogten (bron: Lascaris 2011, fig. 6.4 aangepast).

Uniek nr.	*4.34.1.022*
Coördinaten	X=152349 / Y=379401
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	Grafheuvel
Datering	Bronstijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600926
Zaak ID	

34.2 Grafheuvelveld

Drie of meer artificiële heuvels uit dezelfde archeologische cultuur/periode over of waarin inhumatie- en/of crematiegraven. Ingeval van ‘zichtbaar’ zijn de heuvels bovengronds herkenbaar, bij ‘niet-zichtbaar’ ontbreekt de heuvel bovengronds, maar zijn wel aanwijzingen aanwezig voor een grafheuvel, in de vorm van een bewaard gebleven oud-oppervlak of bodemvorming n.a.v. het heuvellichaam (infiltratiezone of fibers).
Datering: Laat-Neolithicum-Vroege Middeleeuwen (?).
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• verbrande (gecremeerde) of onverbrande menselijke resten (a);
• sporen van of aanwijzingen voor een kunstmatig heuvellichaam (a).
• eventueel grafkuil (b);
• grafgiften (aardewerk, wapens/werktuigen en sieraden) (b);
• soms zijn dodenhuisjes aanwezig (b);
• grafstructuren rond graf (standspoor, ringsloot, paalkrans) (b);
• grafheuvels zijn vaak gelegen op/ tegen de kam van landschappelijke verhogingen aan (b).

Uniek nr.	*4.34.2.001*
Coördinaten	X=151375 / Y=382150
Plaats	Wintelre
Toponiem	Roestenberg
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Groep van 8 grafheuvels (thans verdwenen). Bij ontginning geëgaliseerd. Heuvelzool is mogelijk nog aanwezig. Kad. Vessem Sectie D no. 2740. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 25.7.1963'. Als literatuurverwijzing wordt hier Panken 1845 (zie Literatuur) genoemd, waarin een beschrijving van de heuvels en daarin aangetroffen vondsten wordt gegeven. Zie ook CAA: 51DN-17(= waarn. 33323). Theunissen 1990 (zie Literatuur) houdt als datering aan:'bronstijd (waarsch)'.
Datering	Bronstijd - Bronstijd
Toelichting	'Groep van 8 grafheuvels (thans verdwenen)'; Theunissen 1990: lt9890039.
Literatuur	Theunissen 1990
Bron	Archis
Nummer	33320
Zaak ID	2887476100

Uniek nr.	*4.34.2.002*
Coördinaten	X=152500 / Y=379600
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	Hijszeler
Datum vondst	01-1952
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een drietal Loeb-fiches, een door M.C. Dorst d.d. 27-10-1976 op basis van de door G. Beex samengestelde inventarisatielijst ingevuld CAA-fiche en een van P.N. Panken overgeschreven tekst, afkomstig uit het Rijksmuseum Twente en d.d. 14-12-1951 ontleend aaneen aantekening van G. Beex. De beschrijving op de Loeb-fiches luidt: 'Heuvel I: Deze bleek een viervoudige grafheuvel te zijn, bestaande uit a) een steentijdgrafheuvel met een onvolledige dubbele palenrij en een derde rij, waarvan de paalgaten ca. 4 m van elkaar waren

	gelegen. Het graf was geheel verstoord. b) een drietal boven elkaar gelegen kringgreppel; in een hiervan werd een graf in de vorm van een urn gevonden. Heuvel II: Dit bleek een vijfvoudige grafheuvel te zijn, bestaande van on-der naar boven uit een kringgrep, vergezeld van een 4 a 5 voudige palissade en een viertal kringgreppel graven. In het midden van de kringgreppel met palissade lag een boomkist, waarin verbrande mensen beenderen. Heuvel III: Helaas was ook deze grafheuvel beschadigd. Het graf was doorschatgravers volkomen verstoord. Aan de voet van dit grafmonument werd een4 a 5 voudige palissade gevonden, die tezamen de vorm van een sleutelgat vormden, lang ca. 21 m. Te oordelen naar de bouwstoffen van de heuvel en de ondergrond hoort deze tumulus thuis in de vroege Bronstijd. Heuvel IV: Van deze was slechts een zeer klein segment over. Vondsten of grondsporen zijn niet gevonden. Heuvel V: Een tweevoudige heuvel, nl. een paalkransgrafheuvel en een kringgreppel. De vondst bestaat uit een boomkist met verbrande mensenbeenderen. Onder het profiel bevindt zich een graf dat vrij zeker bij de kringgreppel behoort. Heuvel VI: In het midden bevond zich een boomkist met verbrande mensenbeenderen. Daaromheen een enkelvoudige palenkrans, waartussen de heuvel besloten is geweest. Daarna volgde een tweevoudige palissade, waarin een toegang viel te constateren. De profielen laten duidelijk zien, dat we hier met een"omgang" te doen hebben. Vroege Bronstijd. Heuvel VII: Deze grafheuvel was volkomen verstoord. Grondsporen zijn niet gevonden. Heuvel VIII: Een plaggenheuvel, opgetast op een nog niet volkomen gepodsoliseerde ondergrond. De min of meer ronde grafkuil bevatte verschillende verbrande boomstammen alsmede mensenbeenderen. De heuvel is over de brandstapel opgeworpen. Even buiten de voet van de tumulus bevond zich een onvolledige palenkrans.Het grafveld bevindt zich op een walvormige heuvelrug gelegen langs een 15a 20 jaar geleden drooggelegd ven. Het terrein was door recente ingravingen en boomgroei nogal beschadigd. Oudheidkundig onderzoek door dr. C.C.W.J.Hijszeler in januari 1952. Veldcontrole door G. Beex [...] op 29.7.1963'.Op het CAA-fiche staat de tekst: 'Coord. 152.620 / 379.700. Melder: G. Beex Op deze plaats trof Dr. Hijszeler aan de rand van een grafheuvel enige kringgreppels aan van een urnenveld. Ook elders op het terrein vond hij urnen'.
Datering	Vroege Bronstijd - Midden-Bronstijd
Toelichting	Heuvels I, II, III, IV, V, VI, VII en VIII; vermoedelijk alle crematiegraven
Literatuur	Hijszeler 1952
Bron	Archis
Nummer	34001
Zaak ID	3126027100

Uniek nr.	*4.34.2.003*
Coördinaten	X=151850 / Y=379780
Plaats	Knegsel
Toponiem	Molenvelden
Naam vinder	H.C. Kuenen
Datum vondst	1967
Verwerving	onbekend
Beschrijving	gelegen (ten tijde van ontdekking) in bos
Datering	Laat-Neolithicum A - IJzertijd
Toelichting	eventueel jonger. In bossen achter (droog) ven liggen 5 grafheuvels
Literatuur	Beex, G., 1967: Knegsel, gem. Vessem c.a., Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond 66, *57.
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600232

Zaak ID --

34.3 Urnenveld

Drie of meer bijzettingen in urnen (een aardewerken container), in een doek of los, die alle drie in een kuiltje zijn gedeponeerd. Over deze bijzettingen zijn heuvels, uiteenlopend van ronde, rechthoekige tot (mogelijk) achtvormige (sleutelgatvormige) vorm opgeworpen, die gewoonlijk opgebouwd zijn uit (heide)plaggen. De diameter van deze heuvels varieert doorgaans van enkele meters tot ca. 15 m. Rond de voet van een heuvel is in de regel een ronde, vierkante, rechthoekige of achtvormige/sleutelgatvormige greppel aanwezig.
N.B.: Tot de urnenvelden behoren ook crematiebijzettingen die niet overdekt zijn met een kunstmatige heuvel.
Datering: Late Bronstijd-begin Midden-IJzertijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• (menselijke) crematieresten (a);
• heuvel of aanwijzing voor heuvel (bodemvorming of bewaard gebleven oud-oppervlak) (a).
• grafgiften: vooral aardewerk en bronzen sieraden, kledingaccessoires en toiletgerei (b);
• urn ofwel aardewerken container (b);
• houtskool (resten van de brandstapel) (b);
• soms zijn artefacten (vooral aardewerk) in greppel aanwezig (b);
• soms zijn dodenhuisjes aanwezig (b);
• urnenvelden zijn in de regel aangelegd op verhogingen in het landschap en de oriëntatie van de graven volgt de richting van deze verhogingen (b);
• een algemeen verschijnsel is dat urnenvelden rondom één of meer oudere tumuli zijn aangelegd (b).

Uniek nr.	*4.34.3.001*
Coördinaten	X=152375 / Y=375150
Plaats	Steensel
Toponiem	Zandbogten
Naam vinder	Dhr. Van der Aalst en N. Roymans
Datum vondst	1974
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd en veldkartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld. Bij het diepploegen werden een paar urnen geraakt. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 6-7-1963' met als latere toevoegingen: 'Kringgreppels waargenomen na het ploegen. Het urnenveld zet zich misschien voort in de N.O. hiervan gelegen bossen. Gevonden door J. v.d. Aalst, Schadewijk te Eersel'. In Beex 1964 (zie Literatuur) wordt over deze waarneming echter het volgende gemeld: 'De Heer van de Aalst te Schadewijk vond een urn met crematieresten bij het ploegen van een akker langs de zandweg van Schadewijk naar Steensel (No 7)'. De gegevens uit de door G. Beex samengestelde inventarisatielijst komen overeen met de toevoegingen op het Loeb-fiche, maar ook hier is sprake van slechts 1 urn.
Datering	Late Bronstijd - Late Bronstijd en IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	urnscherven uit de IJzertijd (nederzettingssporen)
Literatuur	Beex 1964a; Beex 1974a
Bron	Archis
Nummer	33914
Zaak ID	3125736100

Uniek nr.	*4.34.3.002*
Coördinaten	X=150850 / Y=378600
Plaats	Knegsel

Toponiem	Knegselsche Heide
Naam vinder	RMO
Datum vondst	1934
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Grafheuvels, thans geëgaliseerd. Coord.: +-150.600/378.500 - 150.75/378.500.Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 29.7.1963'. Als bron wordt Glasbergen 1954 (zie Literatuur) genoemd. Deze verwijst naar de publicatie van de opgravings gegevens in Braat 1936 (zie Literatuur). Op een onder 51DZ-35geplaatste kopie van een Loeb-fiche staat naast laatstgenoemde literatuur-verwijzing de tekst: 'Terrein waarin vindplaatsen van vuurstenen artefacten[= 51DZ-36], grafheuvels en urnenveld. Grafheuvels onderzocht. Urnenveldgedeeltelijk door middel van zoeksleuven. Afm. 200x100 m. Coord.: 150.760/378.520 - 151.94/378.690. Veldcontrole door G.Beex, Eindhoven op 29.7.1963'Deze informatie heeft betrekking op de hier behandelde waarneming, waarvan de beschrijving is gebaseerd op Braat 1936.De oorspronkelijke coördinaten van deze waarneming, 150.600/378.500, warenonjuist en schiepen verwarring. Ze zijn hier gecorrigeerd en liggen nu binnen het overeenkomstige CMA-monument. GvdK, 11-06-2001.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Braat 1936
Bron	Archis
Nummer	31346

Uniek nr.	*4.34.3.003*
Coördinaten	X=150650 / Y=382800
Plaats	Wintelre
Toponiem	Grootmeer
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door M.C. Dorst d.d. 25-10-1976op basis van de door G. Beex samengestelde inventarisatielijst ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Een aantal kleine ronde heuveltjes, het heuvellichaam van zwarte grond. Misschien urnenveld. Melder: G. Beex'. Beex benadrukt in genoemde lijst dat m.b.t. deze interpretatie geen zekerheid bestaat en dat de heuveltjes rond de genoemde coördinaten liggen gegroepeerd. In Theunissen 1990 (zie Literatuur) is als datering late bronstijd/vroege ijzertijd aangehouden.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	Een aantal kleine ronde heuveltjes'; Theunissen 1990: lt9890025. Urnenveld, C.R. Hermans bijdrage N.Br.
Literatuur	Theunissen 1990
Bron	Archis
Nummer	33319
Zaak ID	2887468100

Uniek nr.	*4.34.3.004*
Coördinaten	X=152850 / Y=378050
Plaats	Knegsel
Toponiem	Wolfhoeksche Heide

Naam vinder	Beex
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door M.C. Dorst d.d. 27-10-1976ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Urnenveld. 2 urnen in bezit van Beex. Gedeeltelijk afgegraven. Niet bekend of er nog meer zit. La Tene. Melder: G.Beex'. Deze gegevens zijn ontleend aan de door Beex vervaardigde en in het CAA aanwezige inventarisatielijst van dit kaartblad. Het is niet duidelijk of deze waarneming tegelijkertijd werd uitgevoerd met die onder CAA: 51DZ-102, waar Beex als vinder wordt genoemd. Aanvullende gegevens ontbreken. Een door W.J.H. Verwers ingevuld ARCHIS-formulier m.b.t. 1 urn met crematie uit deze waarneming meldt onder collectie: 'PDB 14882'.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	'Twee urnen'.
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	33444
Zaak ID	2888220100

Uniek nr.	*4.34.3.005*
Coördinaten	X=153920 / Y=377060
Plaats	Steensel
Toponiem	Busser Eind
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	1910
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door M.C.Dorst d.d. 27-10-1976 ingevuld CAA-fiche met een aan de door G.Beex samengestelde inventarisatielijst ontleende tekst, die luidt: 'Urnenveld mogelijk een geheel met no.76,77 en 78. Urnen in Mus. 's-Bosch. Hermans N.Br. Oudh. p. 83-85. Vindplaats zandafgr. v. Tramweg Mij'. De genoemde urnen zijn ca. 400 m noordoostelijk van de genoemde zandafgraving gevonden en geregistreerd onder CAA: 51DZ-56.De hier gegeven beschrijving van de vondst uit de zandafgraving is ontleend aan Modderman en Louwe Kooijmans 1966 (zie Literatuur). Volgens deze bron is deze vondst er een uit een drietal vondsten van deze plek, waarvan de overige twee niet meer te achterhalen bleken maar nog wel in Holwerda enSmit 1917 (zie Literatuur) genoemd worden.
Datering	Late Bronstijd - Vroege IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	'small barrow'.
Literatuur	Modderman & Louwe Kooijmans 1966
Bron	Archis
Nummer	33889
Zaak ID	2888220100

Uniek nr.	*4.34.3.006*
Coördinaten	X=151050 / Y=376750
Plaats	onbepaald
Toponiem	Knegsels Heike
Naam vinder	Beex

Datum vondst	08-07-1963
Verwerving	archeologisch: inspectie
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld en grafheuvels, gedeeltelijk afgegraven en geëgaliseerd. Litt.: P.N.Panken, Voorchristelijke begraafplaatsen enz., in C.R. Hermans, Bijdragen I en II. 1845. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 8.7.1963' met als toevoeging door R.H.J. Klok: 'door zandafgraving en ontginning verdwenen tumuli. Volgens mededeling Hr. Beex hebben hier 6 tumuli of urnenheuvels gelegen'.In Beex 1964 (zie Literatuur) is dit eveneens vermeld. In Panken 1845 is echter geen beschrijving van deze vindplaats terug te vinden. Zie vooral CAA: 51DZ-65 (= waarn. 14080 en 33523) v.w.b. onderzoek op deze locatie.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Beex 1964a
Bron	Archis
Nummer	33902
Zaak ID	2891177100

Uniek nr.	*4.34.3.007*
Coördinaten	X=154600 / Y=376750
Plaats	Steensel
Toponiem	Groot Goor
Naam vinder	Beex
Datum vondst	08-07-1963
Verwerving	archeologisch: inspectie
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld (waarschijnlijk) of grafheuveltje. Uiterlijk ongestoord. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 8.7.1963' met als latere aanvulling door R.H.J.Klok: 'rond dit coördinaat liggen enige lage heuveltjes uit zwarte grond opgebouwd. (Mogelijk urnenveld, hoewel geen vondsten bekend zijn)'. In Beex1964 (zie Literatuur) wordt daarentegen geen melding gemaakt van deze waarneming.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	Enige lage heuveltjes uit zwarte grond opgebouwd, gelegen op de noordelijke helling van het Dal van de Run
Literatuur	Beex 1964a
Bron	Archis
Nummer	33909
Zaak ID	2891209100

Uniek nr.	*4.34.3.008*
Coördinaten	X=150200 / Y=375550
Plaats	Eersel
Toponiem	Hooge Hees
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door M.C. Dorst d.d. 27-10-1976 ingevuld CAA-fiche met een aan de door G.Beex samengestelde inventarisatie-lijst ontleende tekst, die luidt: 'Enige urnen. (Heeft misschien een geheelgevormd met 72 Z). Bij uitsaneren van een perceel'. Voor 'uitsaneren' dient 'uitzanden' te worden gelezen.

Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	'Enige urnen'.
Literatuur	Beex 1964a
Bron	Archis
Nummer	33915
Zaak ID	2891233100

Uniek nr.	*4.34.3.009*
Coördinaten	X=151500 / Y=375900
Plaats	Eersel
Toponiem	De Hees
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	1950
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld, gedeeltelijk vernield. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 8-7-1963' met als latere toevoeging door R.H.J. Klok: 'Vroeger urnvondsten. Vaneen eventueel urnenveld hier kan niet veel meer over zijn'. In Beex 1964 (zie Literatuur) wordt over deze locatie gemeld: 'Volgens inlichtingen van de heer Dielis te Bergeijk werden op de Hees bij het bouwen van een boerderij enige urnen gevonden (No 5)'.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	'enige urnen'.
Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	33916
Zaak ID	2891241100

Uniek nr.	*4.34.3.010*
Coördinaten	X=152500 / Y=379600
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	Hijszeler
Datum vondst	01-1952
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een drietal Loeb-fiches, een door M.C. Dorst d.d. 27-10-1976 op basis van de door G. Beex samengestelde inventarisatielijst ingevuld CAA-fiche en een van P.N. Panken overgeschreven tekst, afkomstig uit het Rijksmuseum Twente en d.d. 14-12-1951 ontleend aaneen aantekening van G. Beex. De beschrijving op de Loeb-fiches luidt: 'Heuvel I: Deze bleek een viervoudige grafheuvel te zijn, bestaande uit a) een steentijdgrafheuvel met een onvolledige dubbele palenrij en een derde rij, waarvan de paalgaten ca. 4 m van elkaar waren gelegen. Het graf was geheel verstoord. b) een drietal boven elkaar gelegen kringgreppel; in een hiervan werd een graf in de vorm van een urn gevonden. Heuvel II: Dit bleek een vijfvoudige grafheuvel te zijn, bestaande van onder naar boven uit een kringgreppel, vergezeld van een 4 a 5 voudige palissade en een viertal kringgreppel graven. In het midden van de kringgreppel met palissade lag een boomkist, waarin verbrande mensenbeenderen. Heuvel III: Helaas was ook deze grafheuvel beschadigd. Het graf was doorschatgravers volkomen verstoord. Aan de voet van dit grafmonument werd een4 a 5 voudige palissade gevonden, die

	tezamen de vorm van een sleutelgat vormden, lang ca. 21 m. Te oordelen naar de bouwstoffen van de heuvel en de ondergrond hoort deze tumulus thuis in de vroege Bronstijd. Heuvel IV: Van deze was slechts een zeer klein segment over. Vondsten of grondsporen zijn niet gevonden. Heuvel V: Een tweevoudige heuvel, nl. een paalkransgrafheuvel en een kringgreppel. De vondst bestaat uit een boomkist met verbrande mensenbeenderen. Onder het profiel bevindt zich een graf dat vrij zeker bij de kringgreppel behoort. Heuvel VI: In het midden bevond zich een boomkist met verbrande mensenbeenderen. Daaromheen een enkelvoudige palenkrans, waartussen de heuvel besloten is geweest. Daarna volgde een tweevoudige palissade, waarin een toegang viel te constateren. De profielen laten duidelijk zien, dat we hier met een"omgang" te doen hebben. Vroege Bronstijd. Heuvel VII: Deze grafheuvel was volkomen verstoord. Grondsporen zijn niet gevonden. Heuvel VIII: Een plaggenheuvel, opgetast op een nog niet volkomen gepodsoleerde ondergrond. De min of meer ronde grafkuil bevatte verschillende verbrande boomstammen alsmede mensenbeenderen. De heuvel is over de brandstapel opgeworpen. Even buiten de voet van de tumulus bevond zich een onvolledige palenkrans. Het grafveld bevindt zich op een walvormige heuvelrug gelegen langs een 15a 20 jaar geleden drooggelegd ven. Het terrein was door recente ingravingen en boomgroei nogal beschadigd. Oudheidkundig onderzoek door dr. C.C.W.J.Hijszeler in januari 1952. Veldcontrole door G. Beex [...] op 29.7.1963'.Op het CAA-fiche staat de tekst: 'Coord. 152.620 / 379.700. Melder: G. BeexOp deze plaats trof Dr. Hijszeler aan de rand van een grafheuvel enige kringgreppels aan van een urnenveld. Ook elders op het terrein vond hij urnen'.
Datering	Vroege IJzertijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Hijszeler 1952
Bron	Archis
Nummer	34001
Zaak ID	3126027100

Uniek nr.	*4.34.3.011*
Coördinaten	X=147950 / Y=376930
Plaats	Duizel
Toponiem	Dukesvoorten
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld; afmeting 20 x 30 m. Zeer diep doorgraven, geëgaliseerd. Bij herontginning +- 1952 urn met 4 oren en crematieresten gevonden. Late Bronstijd.147.950/376.930. Kad. Duizel A 3 no. 518. Gemeld door (d.d. ?)/Depot: G.Beex, Petuniapad 15, Eindhoven. Publicatie: G. Beex, Arch. vondsten te Eersel, Br. Heem, XVI, 1964, p. 8-10 (Zie p. 9)'.De beschrijving in Beex 1964 (zie Literatuur) luidt: 'Langs de Kleine Beerze ter hoogte van een oude rivierovergang, genaamd "De Dukesvoorten", werd bij ontginning een urn ontdekt, verdere vondsten zijn van deze plaats niet bekend. Het perceel heet "de Paal", omdat een houten paal hier vroeger een knik in de gemeentegrens aangaf'.
Datering	Late Bronstijd - Late Bronstijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	
Literatuur	Beex 1964a
Bron	Archis
Nummer	36309

Zaak ID	2906323100

Uniek nr.	*4.34.3.012*
Coördinaten	X=148550 / Y=375750
Plaats	Duizel
Toponiem	Casterse Dijk/Kerkakkers
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1925
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld, gedeeltelijk vergraven. Afmetingen onbekend. Late Bronstijd.. Kad. Duizel. Sectie A 2no. 2282. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 10-7-1963'. Op dit fiche is een kopie bevestigd van de op deze waarneming betrekking hebbende tekst uit de door G. Beex samengestelde archeologische inventarisatielijst. Deze tekst luidt: 'In het begin van deze eeuw zijn hier enige geoorde urnen gevonden volgens mededeling van de eigenaar J. Mollen te Duizel. De urnen zijn verloren gegaan. Mogelijk strekt het urnenveld zich ook over de omliggende akkers uit. Beex, 10-7-1963'. Door R.H.J. Klok is op het fiche nog vermeld: 'losse scherven op 148.55/375.59'.Op het Loeb-fiche onder CAA: 51CZ-55 wordt deze waarneming ook genoemd: 'Op150 m ten n.o. van deze vindplaats zijn omstreeks 1920 enige geoorde urnen aangetroffen (mededeling van J. Mollen te Duizel - in 1960 overleden - aande heer G. Beex, Eindhoven). Deze vondsten zijn naar alle waarschijnlijkheid zoek geraakt. Coord.: 51 w. 148.550/375.750'.De vermelding van deze waarneming in Beex 1964 (zie Literatuur) levert geen extra informatie.
Datering	Late Bronstijd - Vroege IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Beex 1989; Beex 1964.
Bron	Archis
Nummer	36322
Zaak ID	2906397100

Uniek nr.	*4.34.3.013*
Coördinaten	X=147650 / Y=370800
Plaats	Bergeijk
Toponiem	groote Aard
Naam vinder	Buisman
Datum vondst	09-1964
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld met urnscherven. Coordin. 147.650/370.800. Bergeijk. Gevonden in omgeploegde bosstrook. Verkenning door A. Buisman, R.O.B., in sept. 1964'.Onder CMA: 57A-019 wordt gemeld: '1 urn in bos op 147.630/370.780 G. Beex Meded.'. Waarop deze mededeling berust, is niet duidelijk. Noch in het correspondentie-archief van de ROB, noch in de door G. Beex per kaartblad samengestelde archeologische inventarisatielijst is het terug te vinden.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	36392
Zaak ID	3131113100

Uniek nr. *4.34.3.014*

Coördinaten	X=148000 / Y=377000
Plaats	Onbekend
Toponiem	Dukesvoorten/De Paal
Naam vinder	onbekend
Datum vondst	1947
Verwerving	niet-archeologisch: ontginning
Beschrijving	gevonden bij een heideontginning
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	pot met vier oren
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600495
Zaak ID	--

Uniek nr. *4.34.3.015*

Coördinaten	X=152330 / Y=376620
Plaats	Steensel
Toponiem	Koppelen
Naam vinder	onbekend
Datum vondst	onbekend
Verwerving	onbekend
Beschrijving	
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600488
Zaak ID	--

Uniek nr. *4.34.3.016*

Coördinaten	X=147170 / Y=370060
Plaats	Eersel
Toponiem	Witrijt
Naam vinder	Van Giffen
Datum vondst	onbekend
Verwerving	opgraving
Beschrijving	In de uiterste zuid-west punt van de gemeente ligt het door Prof. van Giffen onderzochte urnenveld langs de weg naar Postel en langs de Bredase baan. In de literatuur staat het meestal vermeld als urnenveld bij Wilrijt.
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Beex 1964, 10; A. E. van Giffen: Het Kringgrepurnenveld te Wilrait, Gem. Bergeijk, Brab. oergeschiedenis, 1937, p.47-53.
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600489
Zaak ID	--

Uniek nr. *4.34.3.017*

Coördinaten	X=150880 / Y=378550
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegselsche Heide
Naam vinder	C.Rijken
Datum vondst	1910-1912
Verwerving	niet-archeologisch: schatgraverij
Beschrijving	“urnen” gevonden in de heide
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Holwerda, J.H. & J.P.W.A. Smit, 1917:
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600496
Zaak ID	**--**

Uniek nr.	*4.34.3.018*
Coördinaten	X=152750 / Y=378050
Plaats	Knegsel
Toponiem	Oude Dijk
Naam vinder	Dhr. Van Casteren
Datum vondst	1889 en 1968
Verwerving	niet-archeologisch: schatgraverij
Beschrijving	gevonden bij kappen van dennenbos
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	fragmenten van "urnen"; afkomstig uit de zojuist beschrteven pot met vorm 71; de crematieresten zijn afkomstig van een minstens 30-jarige.
Literatuur	Panken, P.N., 18: Beex, G.,, 1968; P. Janssens, 1968
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600497 t/m 600501
Zaak ID	**--**

Uniek nr.	*4.34.3.019*
Coördinaten	X=149022 / Y=377769 en X=149000 / Y=377750
Plaats	Duizel - Knegsel
Toponiem	Duizelsedijk
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 9-8-1963 ingevuld Monumentenraad-fiche met o.a. de tekst: 'Hoogeloon; Broekeneind, Duizelsedijk. Urnenveld, datering +- 500 v. Chr., afmeting +- 100 x 50 m.Sectie A 4862. 51C Coord. 149.000/377.750. Bij ontginning gedeeltelijk vernield; misschien nog sporen aanwezig. Bij ontginning werden veel urnen stukgeploegd. Akkerland'. Afmetingen: ca. 100 x 50 m; gelegen op de rand van een voormalige laagte (ven?) en op de noordhelling eeen zijstroom van de Kleine Beerze;
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Beex 1964d, Archeologisch overzicht van de gemeente Hoogeloon c.a., Brabants Heem XVI, 98-110 (speciaal 103)
Bron	Archis

Nummer	36307
Zaak ID	2906307100

34.4 (Vlak)graf
Solitaire grafkuil die niet overdekt is met een grafheuvel.
Datering: Mesolithicum-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• verbrande of onverbrande menselijke resten (inclusief lijksilhouet) (a);
• grafkuil (a);
• het ontbreken van (aanwijzingen voor) een heuvel (a).
• evt. grafgiften, die verbrand kunnen zijn (b).

Uniek nr.	*4.34.4.001*
Coördinaten	X=150490 / Y=375450
Plaats	Eersel
Toponiem	Hoooge Hees
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	9999
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Ad126 Nummer 9936
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14086
Zaak ID	2770049100

Uniek nr.	*4.34.4.002*
Coördinaten	X=154320 / Y=376720
Plaats	onbepaald
Toponiem	Groot Goor/De Pappotten
Naam vinder	H.G. Kuenen
Datum vondst	1968
Verwerving	niet-archeologisch?
Beschrijving	Het materiaal is verloren gegaan
Datering	Late Bronstijd - Midden-IJzertijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600207
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.34.4.003*
Coördinaten	X=152650 / Y=379430
Plaats	Knegsel
Toponiem	Fietspad Knegsel-Zandoerle
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	17-07-1992
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Binnendiam. 5 - 6 m., buitendiam. 12 - 13 m. Rest ligt onder (of is vernietigd door Zandoerlese weg. Op 150 m. ten westen van Huismeer waar zes

	grafheuvels liggen (5 Vroege/Midden Bronstijd, 1 wrslk. Laat Neoliticum) en een urnenveld. Mogelijk betreft het een langwerpige constructie (aan het Huismeer ligt een parallel (Nico Arts), mogelijk ook grafheuvel van type 6,7 of 8 (Glasbergen).
Datering	Laat-Neolithicum - Vroege Bronstijd
Literatuur	Verwers 1993
Bron	Archis
Nummer	22156
Zaak ID	2818414100

Uniek nr.	*4.34.4.004*
Coördinaten	X=147220 / Y=374800
Plaats	Duizel
Toponiem	Kapelweg
Naam vinder	Rijksmuseum van Oudheden
Datum vondst	22-28 juni 1950
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	in brandplek een ronde kuil waarin een zwarte gladdde urn met crematieresten, daaronder in een apart kuiltje met heel fijne beenderrreste (resten van kind?). Op hoge rug op de grens van Hapert en Duizel.
Datering	Late Bronstijd – Vroege IJzertijd
Literatuur	
Bron	Slofstra archief
Nummer	600208
Zaak ID	--

34.5 Grafveld

Drie of meer dichtbijeengelegen grafkuilen met crematiebijzetting of lijkbegraving (onverbrande menselijke resten) die niet overdekt zijn (geweest) door een heuvel. Rijengrafvelden, kerkhoven en joods/ christelijke begraafplaatsen vallen buiten deze definitie.
Datering: Paleolithicum-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• verbrande of onverbrande menselijke skeletresten (inclusief lijksilhouet) (a);
• grafkuil (a);
• het ontbreken van (aanwijzigen voor) een heuvel (a).
• evt. grafgiften, die verbrand kunnen zijn (b).

Uniek nr.	*4.34.5.001*
Coördinaten	X=152700 / Y=378030
Plaats	Knegsel
Toponiem	Oude Dijk
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1954
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Langs de weg van Steensel naar Knegsel werden in 1955 talrijke Romeinse aardewerk fragmenten aangetroffen. In een zandafgraving langs bovengenoemde weg werden voorwerpen uit een vernield romeins graf aangetroffen waaronder een deukvaasje, scherven van glas, sterk geoxydeerd ijzerbeslag van een kistje, crematieresten en een bronzen sestertius van Faustina I, geslagen te Rome kort na 140 of 141. Waarschijnlijk lag hier een inheems-Romeins grafveld. Dit grafveld heeft

	waarschijnlijk bestaan in combinatie met een plaats waar ook offergaven gebracht konden worden, zoals blijkt uit de muntvondsten van de eerste plek. Zie ook 4.33.4.003.
Datering	Midden-Romeinse tijd - Midden-Romeinse tijd
Toelichting	wandfragment(en)
Literatuur	Mandos-van de Pol 1955; J. Prins, 2000: “Schatten uit Knegsel. Munten en bronzen voorwerpen uit een inheems-Romeins grafveld“, in Brabants Heem jg. 52, nr. 2, 41-47.
Bron	Archis
Nummer	1407
Zaak ID	3088955100

Uniek nr.	*4.34.5.002*
Coördinaten	X=152240 / Y=378740
Plaats	Knegsel
Toponiem	De Beemd
Naam vinder	ROB
Datum vondst	03-10-1983
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	1 Put 42 X 10 M., 1 Proefsleuf 196 X 4 Tot 10 M.
Datering	Midden-IJzertijd - Late IJzertijd
Literatuur	Verwers & Kortlang 1985
Bron	Archis
Nummer	29939
Zaak ID	2864106100

Uniek nr.	*4.34.5.003*
Coördinaten	X=146850 / Y=381075
Plaats	Vessem
Toponiem	Lantie
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1930
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Enkele tweeorige kruikjes en bronzen lampjes gevonden bij de bouw van een boerderij. Vooral de lampjes deed Beex doen denken aan een grafveld. Vindplaats: kad. Vessem A no. 1124. Het gebied Lantie heet plaatselijk Lanserd. Op het Loeb-fiche is vermeld dat het terrein inmiddels bebouwd is.
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	Beex 1973a
Bron	Archis
Nummer	39581
Zaak ID	2926290100

Uniek nr.	*4.34.5.004*
Coördinaten	X=152700 / Y=378100
Plaats	Hoogeloon
Toponiem	oude Dijk
Naam vinder	
Datum vondst	voor 1955
Verwerving	onbekend

Beschrijving	graf met bronzen sestertius (Faustina 140-141), aardewerk, glazen deukvaasje en hoekbeslag van een kistje; perceel westelij: fragmenten van amforen, wrijfschalen, kruiken, glaswerk en veel aardewerk
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Toelichting	CAA nr. 1978:457
Literatuur	A. Mandos-v.d. Pol en G. Beex / A.D. Kaakebeeke
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600512
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.34.5.005*
Coördinaten	X=152300 / Y=378700
Plaats	Knegsel
Toponiem	Beemd
Naam vinder	F. Kortlang en M. Theunissen
Datum vondst	1983
Verwerving	archeologisch: proefsleuven
Beschrijving	Proefsleuvenonderzoek op bolle akker nabij plan de Beemd in Knegsel door F. Kortlang (?).
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Toelichting	Er werden 5 stuks graven uit de ijzertijd aaangetroffen. Ook verkleuringen van oude beekloop aangetroffen.
Literatuur	
Bron	archeologische werkgroep
Nummer	600019
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.34.5.006*
Coördinaten	**X=** 150795 **/ *Y=*** 374169
Plaats	Eersel
Toponiem	kerkebogten
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	12-3-2009
Verwerving	archeologisch: opgraving
Datering	Midden-Bronstijd - Bronstijd
Toelichting	In Kerkebogten zijn in totaal omstreeks 7500 antropogene grondsporen gevonden waarbinnen 403 structuren zijn onderscheiden. De vindplaatsen 2 en 3 bestaan uit grafmonumenten uit de Midden Bronstijd die gevonden waren in zone A en B-zuid. Op vindplaats 2 zijn naast het grafmonument ook enkele losse kuilen gevonden uit deze periode.

34.6 Kerkhof

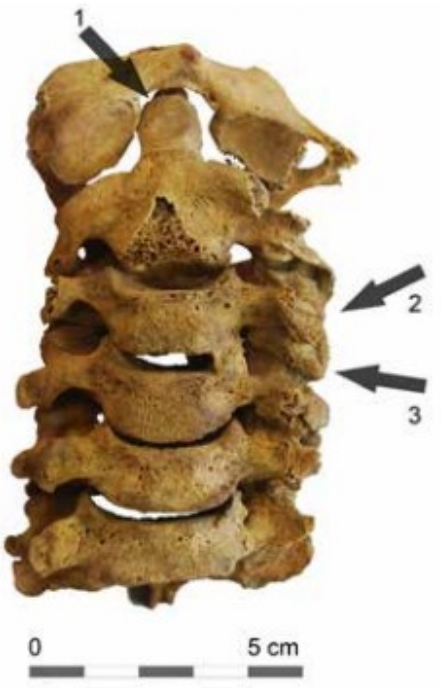
Drie of meer christelijke begravingen op een speciaal daarvoor bestemd terrein in de directe omgeving van een (voormalige) kerk, kapel, abdij, klooster of gasthuis.
Datering: vanaf de Vroege Middeleeuwen tot heden.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• grafkuilen (a);
• oost-west oriëntatie met het hoofd naar het westen (christelijk) (a);
• inhumatie in de vorm van menselijk skelet in anatomisch verband of lijksilhouet (a);
• geen grafgiften, wel persoonlijke bezittingen (kledingaccessoires (ring, oorhangers, gesp etc.) of voorwerpen met christelijke symboliek (rozenkrans, insignes) (a);

• in samenhang met kerk, kapel, abdij, klooster of gasthuis (a).
• vaak container in de vorm van houten, met ijzer of ander metaal beslagen (boomstam)kist of sarcofaag (tufsteen, zandsteen, mergel, baksteen) (b);
• vaak op een door een greppel, sloot of muur omgeven terrein (b);
• markering van het graf (grafsteen met inscriptie, kruis etc.) (b);
• gestructureerde lay-out, d.w.z. graven liggen in rijen op regelmatige onderlinge afstanden met daartussen paden (b).

Uniek nr.	*4.34.6.001*
Coördinaten	X=151917 / Y=378474
Plaats	Knegsel
Toponiem	Pastoor Eijkenweg
Naam vinder	Boogaars
Datum vondst	09-07-2009
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetectie
Beschrijving	Op donderdag 9 juli 2009 is de vondst van een menselijke schedel en andere botten gemeld aan het Archeologisch Centrum Eindhoven via dhr. John Mertens van de Forensisch Technische Ondersteuning van de Politie Brabant Zuid-Oost. Op 9 juli is 's Middags een veldbezoek gebracht aan de vindplaats door de vinder, René Boogaars (uit Veldhoven) en archeoloog Theo de Jong (Archeologisch Centrum Eindhoven). Fysisch antropoloog Leonie Korthorst (Archeologisch Centrum Eindhoven) hielp mee om de leeftijd te bepalen en om de pathologieën te benoemen. De menselijke overblijfselen zijn gevonden door detectoramateur René Boogaars (uit Veldhoven) nabij de oorspronkelijke ingang van het oude kerkje aan de Pastoor Eijkenweg te Knegsel. Vanaf de Late Middeleeuwen tot omstreeks 1800 stond hier een kerkgebouw. Het oude kerkterrein is tegenwoordig omgeven door een beukenhaag en de contouren van het verdwenen kerkje zijn met stenen aangegeven. Het terrein is met naaldhout beplant en ter plaatse staat nu een Heilig Hart-monument. Enkele meters voor de oorspronkelijke ingang van het kerkje aan de westzijde gaf de detector het signaal van -wat later bleek- een smeedijzeren punt. Bij het uitgraven daarvan kwamen de delen van een menselijk skelet te voorschijn op een diepte van 30 tot 40 cm. Het skelet was in west-oostelijke richting georiënteerd, met het aangezicht naar het noorden gedraaid. Op grond van de vorm van de wenkbrauwboog, het grote processus mastoideus, het relatief forse en gewelfde jukbeen (os zygomaticus) en de relatief forse en geprononceerde aanhechting van de nekspieren aan het achterhoofd (occipitale) en de peesaanhechtingen op het spaakbeen en ellepijp zijn de overblijfselen van een mannelijk individu. Gezien de slijtage aan de ene bewaard gebleven hoektand en de ver gevorderde vergroeiingen van de schedelnaden (sutuurnaden) was de man tussen 40 en 50 jaar oud. Gezien de relatief goede conservering van de botresten zijn de resten relatief jong. Ook de ondiepe ligging in de bodem wijst op één van de jongste bijzettingen op de begraafplaats. rond 1800 is het kerkgebouw afgebroken en is de kerk verplaatst naar de huidige dorpskern van Knegsel. De begraafplaats werd korte tijd daarna niet meer gebruikt. Het is aannemelijk dat de resten uit de 18e of 19e eeuw dateren.
Datering	Nieuwe tijd B - Nieuwe tijd B
Literatuur	Jaarverslag Meldpunt Archeologische Bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant, januari 2009 t/m december 2011.
Bron	Archis
Nummer	413158
Zaak ID	3237102100

Archis 413158 Eersel: Knegsel.
Fragment van menselijke schedel uit de Nieuwe tijd.
Foto Th. de Jong, Gemeente Eindhoven

Archis 413158 Eersel: Knegsel. Fragment van menselijke halswervels uit de Nieuwe tijd.
Foto Th. de Jong, Gemeente Eindhoven

Uit Jaarverslag provincie Noord-Brabant.

34.7 Rijengrafveld
Drie of meer op een rij gelegen inhumatiegraven.
Datering: 5e tot 9e eeuw A.D. (Vroege Middeleeuwen A t/m C).
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• grafkuilen; minimaal drie op een rij (a);
• inhumatie in de vorm van menselijk skelet in anatomisch verband of lijksilhouet (a).
• in de regel complete grafgiften; over het algemeen (ijzeren) wapens in mannengraven (b); kledingaccessoires en sieraden in vrouwengraven (b);
• wanneer christelijke graven deel uitmaken van een rijengrafveld, is de oriëntatie van de grafkuilen oost-west, hoofd naar het westen (b);
• soms in combinatie met paarden en honden, resp. bij mannen en vrouwen (b);
• soms is de grafkuil omgeven door een kringgreppel (b);
• soms in combinatie met crematiegraven (b).

Uniek nr.	*4.34.7.001*
Coördinaten	X=149000 / Y=377900 en X=149050 / Y=377920
Plaats	Broekenseind
Toponiem	Broekenseind
Naam vinder	BAI
Datum vondst	26-10-1949
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Van 26.10 tot 2.12.1949 vond onderzoek plaats van het grafveld Broeken(s)-eind ten O van Hoogeloon. Het was zoals Glasbergen 1955 (40) schrijft "het eerste systematisch onderzochte rijengrafveld in Noord-Brabant". Vinder was G.Beex, die het BAI op de hoogte had gebracht van

	deze door ontginning bedreigde vindplaats. Onderzoek o.l.v. van Van Giffen; dagelijkse leiding in handen van W.Glasbergen,die uiteindelijk ook de eindpublicatie realiseerde. Hij beschouwde deze echter als een presentatie van 'feitenmateriaal', vermoedelijk vanwege het ontbreken van vergelijkingsmateriaal (z.boven). Analyse door Verwers (1987): Datering grafveld : ca 580 - 670 (fig.17 en p.193-4). Hiërarchie (Christlein): vijf graven kunnen aan de eenvoudigste kwal.groep A worden toegeschreven o.g.v. bijgaven (wapens). Rijkere graven ontbreken (Verwers, 206 tabel 5). Structuur: onregelmatig, en slechts beperkt georiënteerd.
	Blauwe geribde kraal van Fayence (bijgift graf 9 Merovingische grafveld Broekeneind (HH-802)
Datering	Vroege Middeleeuwen A
Literatuur	Verwers 1987; Glasbergen 1955
Bron	Archis en Slofstra-archief
Nummer	14258 en 600510
Zaak ID	3089173100

34.8 Begraving onbepaald

Complextype dat primair te maken heeft met begraving, maar dat niet precies bepaald kan worden.
Datering: Prehistorie-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten: Zie voor een indicatie elders onder de groep ‘Begraving’.

Uniek nr.	*4.34.8.001*
Coördinaten	X=152640 / Y=379700
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	ADC ArcheoProjecten
Datum vondst	12-2002
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Onderzoek in het kader van het AMR. Naast een paar kringgreppels zijn karrensporen aangetroffen. Bijzonder is de vondst van een lange rij paalkuilen die waarschijnlijk een palissade hebben gevormd.
Datering	Bronstijd - IJzertijd
Literatuur	De Haan & Jager 2003
Bron	Archis
Nummer	52144
Zaak ID	2145296100

Uniek nr.	*4.34.8.002*
Coördinaten	X=146225 / Y=380900
Plaats	Vessem
Toponiem	Heieind
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	Urnen
Datering	IJzertijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600958
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.34.8.003*
Coördinaten	X=152750 / Y=378100
Plaats	Knegsel
Toponiem	Wolfshoek
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	Urn gele oker
Datering	IJzertijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600972
Zaak ID	--

Thema: 35 Infrastructuur

35.1 Weg

Smalle strook grond, gebruikt en geschikt gemaakt, bijvoorbeeld door plaveisel, voor het verkeer.
Datering: Prehistorie-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• karrensporen (b);
• evt. wegdek, bestrating met zand, grind en/of hout (b);
• soms begeleidende bermsloten (b);
• soms geflankeerd door mijlpalen (Romeins) (b).

Uniek nr.	*4.35.1.001*
Coördinaten	X=150780 / Y=374180 en X= 150795 / Y= 374169
Plaats	Eersel
Toponiem	Kerkebogten
Naam vinder	AIVU / VUhbs
Datum vondst	2004 en 2009
Datering	Middeleeuwen
Toelichting	In Kerkebogten zijn in totaal omstreeks 7500 antropogene grondsporen gevonden waarbinnen 403 structuren zijn onderscheiden. Tijdens de opgraving en de uitwerking daarvan is zoveel mogelijk geprobeerd de sporen en structuren in te delen naar archeologische periode en zijn vindplaatsen gedefinieerd. - De vindplaatsen zijn zoveel mogelijk geclassificeerd naar plaats en periode. - Vindplaats 1 geeft het areaal aan waar tijdens het veldwerk verspreide vondsten uit de vroege prehistorie (Paleolithicum-Neolithicum) zijn gedaan. Hierin is geen duidelijke concentratie te ontdek-ken zodat vindplaats 1 overeen komt met het gehele plangebied. - De vindplaatsen 2 en 3 bestaan uit grafmonumenten uit de Midden Bronstijd die gevonden waren in zone A en B-zuid. Op vindplaats 2 zijn naast het grafmonument ook enkele losse kuilen gevonden uit deze periode. - De vindplaatsen 4 tot en met 8 dateren uit de IJzertijd. Deze indeling is niet onwillekeurig omdat eigenlijk over het gehele gebied verspreid IJzertijdsporen zijn gevonden. Dit geldt vooral voor de spiekers omdat deze moeilijk te dateren zijn en zowel gedurende de gehele IJzertijd als in de Romeinse tijd voorkomen. Ook als we de spiekers buiten beschouwing laten, is de indeling niet altijd even scherp. De nu gekozen afbakening is in eerste instantie gebaseerd op de aanwezigheid van grotere gebouwen of erven. Zo ligt op vindplaats 4 een huisplattegrond uit de Vroege- en/of Midden IJzer-tijd met verspreid liggende kuilen en spiekers die uit dezelfde tijd kunnen dateren. Op vindplaats 5 liggen twee grotere plattegronden uit de Midden en/of Late ijzertijd met een aantal spiekers, dat dicht bij de gebouwen ligt. Vindplaats 6 ligt in het uiterste noordoosten van de opgraving en bestaat uit drie plattegronden van huizen of schuren, meerdere waterkuilen en een groot aantal spiekers. De spiekers kunnen zowel uit alle deelperioden binnen de IJzertijd als uit de Romeinse tijd stammen: in de kuilen van de spiekers is maar weinig dateerbaar aardewerk gevonden en de conservering van alle sporen is hier buitengewoon goed vanwege hoge grondwaterstanden. De vindplaatsen 7 en 8 zijn onderscheiden om de hier verspreid liggende spiekers en kuilen te kunnen beschrijven. In beide vindplaatsen liggen dichte concentraties bewoningssporen en greppels uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd zodat de hier gevonden sporen uit de IJzertijd zeker geen representatief beeld geven van oorspronkelijke situatie in de IJzertijd. - Vindplaats 9 omvat de structuren uit de Romeinse Tijd in het noorden

van Kerkebogten. Aan-vankelijk lagen deze verdeeld over zone B-noord en zone D. De gevonden structuren dateren uit verschillende perioden binnen de Romeinse tijd. In het oosten zijn enkele gebouwen gevonden die dateren uit de Late IJzertijd/Vroeg Romeinse tijd. Structuren uit de Midden Romeinse tijd zijn zowel in het oosten als in het westen gevonden. Van het westdeel van deze vindplaats is bekend dat deze zich ook ten noorden van de Schadewijkstraat voortzet. Daar is namelijk Romeins aardewerk gevonden tijdens de bouw van enkele woonhuizen. Verder zal een aantal van de onder de vindplaatsen 7 en 8 gecatalogiseerde spiekers feitelijk uit de Romeinse tijd dateren. - De vindplaats 11 bestaan uit een zo op het oog afgezonderd gelegen erf uit de Volle Middeleeuwen, dat ligt langs de Bergeijksedijk. Het gaat om een bootvormige gebouwplattegrond met waterput en enkele losse kuilen en greppels. Twee exemplaren van het onder vindplaats 1 gedocumenteerde vuursteengereedschap zijn afkomstig uit de paalkuilen van het hier liggende middeleeuwse gebouw. - De vindplaatsen 12 en 13 bestaan uit twee agrarische gehuchten uit de Volle Middeleeuwen. Deze bewoningskernen waren van elkaar gescheiden door de Kerkeloop. Vindplaats 11 ligt ter hoogte van zone B-zuid van het vooronderzoek en vindplaats 12 ligt in B-noord. - Vindplaats 14 omvat net als vindplaats 1 het gehele gebied. Onder vindplaats 13 zijn de over het gehele gebied verspreid liggende sporen gedocumenteerd van het agrarisch gebruik van na de Volle Middeleeuwen. - De enige vindplaats uit de Nieuwe tijd die apart belicht wordt, zijn de resten van een hopplantage uit de 16de/17de eeuw die in het uiterste zuidoosten van het terrein gevonden is (vindplaats 14). -

Literatuur Hakvoort, S. en F. kortlang, 2005 en Lascaris, M. 2011

Bron Archis

Nummer 1095618/ 441044/ 417771 / 52042

Zaak ID 3177909100

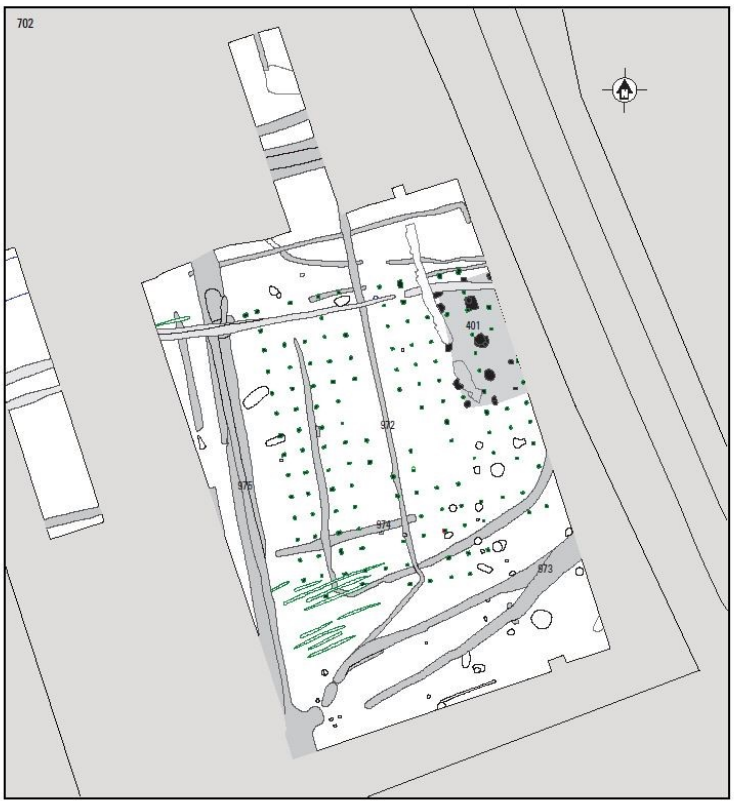

Fig. 24.1. Eersel-Kerkebogten. Hopplantage 702. Schaal 1:200.

Uniek nr.	*4. 35.1.002*
Coördinaten	**X=** 150886 / ***Y=*** 375546
Plaats	Eersel
Toponiem	Oogenlust
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	12-1-2012
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Nieuwe Tijd Midden - Nieuwe Tijd Laat
Toelichting	Binnen het plangebied zijn twee vindplaatsen aangetroffen. Vindplaats A dateert uit de IJzertijd. Vermoedelijk betreft het begraving uit de Midden of Late IJzertijd en bewoning uit de Late IJzertijd - Eén scherf die is aangetroffen in sleuf 1 dateert uit de Bronstijd of de Vroege IJzertijd. - Vindplaats B dateert uit de Nieuwe tijd. Het betreft de resten van de oude Eindhovense Weg en van een waterkuil en (percelerings-)greppels langs de weg. De Eindhovense Weg is al op de oudste - kadastrale kaarten aanwezig en gaat vermoedelijk tot zeker de middeleeuwen terug. Tussen 1953 en 1963 wordt de weg verplaatst naar de huidige locatie en raakt de oude weg buiten gebruik. Eventueel onderzoek van deze vindplaats kan een bijdrage leveren aan het beantwoorden van onderzoeksthema 2 - van de regionale onderzoeksagenda: “De sociale, culturele en economische horizonten van bewoners.”25 - De aangetroffen vindplaats A is in overeenstemming met de hoge verwachting voor sporen uit de late prehistorie. Ook de aanwezigheid van twee vindplaatsen uit de IJzertijd op aangrenzende - percelen is in overeenstemming met de vindplaats A. De aanwezigheid van vindplaats B werd eveneens op grond van het vooronderzoek vermoed. - Waardering van deze vindplaatsen conform de KNA 3.2 leert dat vindplaats A als behoudenswaardig moet worden aangemerkt. Vindplaats B komt niet voor behoud in aanmerking. Op grond van de huidige bouwplannen zal het noordelijke deel van vindplaats A niet worden verstoord - door de bouwwerkzaamheden. Ter hoogte van het zuidelijke deel is de aanleg van een vijver gepland. - Hierdoor zullen de archeologische resten vernietigd worden. Door aanpassing van de bouwplannen is het evenwel mogelijk om deze resten ook in situ te behouden.
Literatuur	Martijn Bink en Ingmar Elstrodt 2012
Bron	Archis
Nummer	1125102
Zaak ID	2354924100

35.2. Brug/voorde

Constructie om de ene met de andere oever te verbinden; veelal steunend op pijlers of in de vormn van een zandlichaam (dam). Doorwaadbare plaats door een beek of rivier.
Datering: Steentijd-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• constructie uit steen, hout en/of metaal, in de regel bestaande uit horizontale en verticale elementen (pijlers) (a).
• gelegen op locatie waar het beek- of rivierdal relatief smal en de beek of rivier ondiep is, met verkeersvriendelijke (niet te natte of te mulle) aangrenzende zones (a).
• grondlichaam met eventueel andersoortige gevarieerde vulling en beschoeiing haaks op twee oevers (a);
• Ingeval van rivieren en beken in de regel aangelegd op de locaties waar het stroomdal relatief smal is en omzoomd wordt door verkeersvriendelijk terrein, waarbij de brug haaks op de stroomrichting staat (b).
• eventueel houten structuur (b);
• eventueel met stenen geplaveide beek- of rivierbedding (b).

Uniek nr.	*4.35.2.001*
Coördinaten	**X=** 147709 **/ *Y=*** 380713
Plaats	Vessem
Toponiem	Den Aard-Vessem
Naam vinder	RAAP Archeologisch Adviesbureau
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: begeleiding
Datering	Vroege Middeleeuwen B - Vroege Middeleeuwen D
Toelichting	Tijdens het graven van een nieuwe meander en zandvang ter hoogte van de Vessemse brug is een lineaire houtconstructie aangetroffen. Hoewel er slechts een relatief klein oppervlak (circa 140 m²) is opengelegd, kwamen er tijdens de archeologische begeleiding 61 eikenhouten palen en planken waarvan 52 verticaal waren verankerd in de bodem. Tussen het hout zijn tijdens het opschaven van het vlak enkele Vroeg Middeleeuwse aardewerkfragmenten en een maalsteenfragment van tefrietsteen gevonden. De houtconstructie is met behulp van de 14C-methode gedateerd in de Vroege Middeleeuwen, tussen 596 en 967 na Chr. Na overleg met de opdrachtgever en bevoegd gezag is besloten de houtconstructie te behouden. Nadat het de sporen waren gedocumenteerd, is de constructie afgedekt met aarde. De lineaire structuur van de constructie wijst in de richting van een beschoeiing die in een voormalige beekbedding van de Kleine Beerze is aangebracht.
Literatuur	J.A.M. Roymans & drs. N. Sprengers, 2012
Bron	Archis
Nummer	1088757/ 435153/ 409411
Zaak ID	2321932100

35.3 Percelering/verkaveling

Greppels en sloten in het land, waarlangs overtollig hemelwater wordt afgevoerd. De diepte is niet groter dan noodzakelijk voor de waterhuishouding.
Datering: vanaf Steentijd (?) t/m Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• gegraven lineair fenomeen met bepaalde minimum en maximum dimensies (a);
• primaire vulling die wijst op langzaam stromend en periodiek stilstaand water (sterk gelaagde vulling, soms met organische bandjes of laag) (a).

Uniek nr.	*4.35.3.001*
Coördinaten	X=152240 / Y=378740
Plaats	Knegsel
Toponiem	De Beemd
Naam vinder	ROB
Datum vondst	03-10-1983
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	1 Put 42 X 10 M., 1 Proefsleuf 196 X 4 Tot 10 M.
Datering1	Vroege Middeleeuwen D - Hoge/Volle Middeleeuwen
Datering2	Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd
Literatuur	Verwers & Kortlang 1985
Bron	Archis
Nummer	29939
Zaak ID	2864106100

Uniek nr.	*4.35.3.002*
Coördinaten	X=152500 / Y=378025

Plaats	Knegsel
Toponiem	Steenselse Weg; Wolfhoeksche Heide
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1949
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	CAA/Loeb-fiche beschrijft aarden wal op basis van gegevens Beex 1949. Naast het hier ingevoerde RD-punt, waarmee de W begrenzing van het object is gemarkeerd, geeft het fiche tevens het O uiteinde aan middels volgend coördinatenpaar: 152.600 / 378.025. Tevens vermeld is de kadastrale ligging: Vessem Sectie F no. 1509 en 1510. G. Beex verrichtte op 27.3.1963 een veldcontrole. De onder Toelichting weergegeven latere aantekening op fiche kan met dit bezoek, en de geconstateerde teloorgang, te maken hebben. Functie/datering: De aanvankelijk door Beex, onder voorbehoud, gegeven mogelijkheid van een Romeinse aanleg vanwege de Romeinse (graf)vondsten kennelijk uit het wallichaam, werden op arch. stratigrafische gronden verworpen. Ook de historici zagen niets in de gepostuleerde limes: zie Theuws 1976, spec.p.144. Theuws komt na bestudering van de veldgegevens van Beex en door vergelijking van de sporen met die van een opgraving te Riethoven ('Armenveldje'), waar eveneens meervoudige palenrijen in een greppel waren ontdekt, tot andere inzichten. Ten eerste blijken de sporen verschillende fasen te (kunnen)weerspiegelen. Weliswaar blijft de datering door ontbreken van geassocieerd vondstmateriaal een probleem; Theuws neigt echter voor een interpretatie in de richting van een laatmiddeleeuwse grensafbakening tussen verschillende vormen van landgebruik. Overwegingen van historische/contextuele aard en topografische redenen (steeds in relatie met wegen) voert hij hiervoor aan. Dossier CMA, ad nr. 51D-60, bevat een losse aantekening over uitkomsten van pollen of zadenonderzoek ter plaatse. Monster genomen 152.74 / 377.98; "v. Zeist heeft monster genomen waarin rogge, wat duidt op latere datering". Bij dit 'later' zal gelezen moeten worden 'dan Romeins'.
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd A
Literatuur	Beex 1957b
Bron	Archis
Nummer	33471
Zaak ID	3124797100

Uniek nr.	*4.35.3.003*
Coördinaten	X=151350 / Y=377100
Plaats	Knegsel
Toponiem	Wolfhoeksche Heide; E3 strand
Naam vinder	Beex
Datum vondst	30-07-1963
Verwerving	archeologisch: inspectie
Beschrijving	CAA/Loeb-fiche meldt 'Middeleeuwse of oudere aarden wal. Grotendeels nog intact", gevolgd door twee coördinaten sets van begin en einde van het relict. Het ZW- uiteinde is boven weergegeven; als NO-einde wordt het punt 152.25 / 377.56 gegeven. Tevens vermeld is de kadastrale ligging: Vessem Sectie F no. 2549. Verdere gegevens ontbreken; er heeft geen ontsluiting plaatsgevonden. Voor literatuur zij hier verwezen naar de Archis-waarneming van het ca 500 m ten NO gelegen aardwerk bij de Oude Dijk: W. nr. 33471.Datering en complextoekenning zijn hieraan ontleend.
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd B
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	33481

Zaak ID 2888497100

Uniek nr. *4.35.3.004*
Coördinaten **X=** 150780 / ***Y=*** 374180
Plaats Eersel
Toponiem Kerkebogten
Naam vinder VUhbs archeologie
Datum vondst
Verwerving archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Toelichting In maart 2005 is een reeks aanvullende proefsleuven (68 - 83) aangelegd in het noordwestelijk deel van het plangebied Eersel-Kerkebogten. Dit plandeel was nog niet voor onderzoek beschikbaar tijdens de eerste campagne in het voorjaar van 2004. De resultaten uit de aanvullende sleuven bevestigen dat de reeds eerder vastgestelde zone D met voornamelijk sporen uit de Late IJzertijd-Romeinse tijd zich in westelijke richting voortzet, mogelijk zelfs tot aan proefsleuf 73. Ofschoon gebaseerd op weinig harde data, hebben wij de indruk dat de betreffende nederzetting zich vanuit het oosten geleidelijk (in een aantal generaties) ontwikkelde in (noord)westelijke richting. - Ook in dit deel van het plangebied zijn verspreide sporen en vondsten tevoorschijn gekomen van bewoning vanaf de Vroege Ijzertijd (ca. 775 - 500 voor Chr.). Behalve een niet nader te dateren vierpalen spieker, zijn geen gebouwstructuren uit de Ijzertijd in de sleuven herkend. Twee grote kuilen leverden een aanzienlijke hoeveelheid handgevormd aardewerk op uit Vroege Ijzertijd. - In de sleuven 71, 73, 74 en 81 is een sterke concentratie van greppels, paalkuilen en zelfs een waterput tevoorschijn gekomen, daterend uit de Volle Middeleeuwen. De cluster doet sterk denken aan de cluster die vorig jaar ruim honderd meter zuidelijker werd aangetroffen in de sleuven 17, 18, 22, 23 en 26. - In beide gevallen lijkt het te gaan om gehuchtjes van enkele boerenerven die gedurende enkele generaties op de zelfde plaats zijn aangelegd. Mogelijk zijn de twee gehuchtjes zelfs voor een deel of volledig contemporain (gelijktijdig). Opmerkelijk is de ruimtelijke scheiding van beide clusters door een ruim 100 meter brede dalvormige laagte. - Wat heeft dit bijvoorbeeld betekend voor de interactie tussen de bewoners van beide bewoningskemen? Hoe bleven de bewoners met elkaar in contact gedurende de winterperiode, als de laagte misschien wel te nat was om met droge voeten de overkant te bereiken? Was er in de nabijheid een voorde, of een oversteekplaats met een vonder of iets dergelijks? - In navolging van het eerdere rapport is voor de Volle Middeleeuwen zone B uitgebreid naar het noordelijke plandeel. De zonegrenzen vormen geen harde grenzen maar geven een indicatie voor de omvang van het deelgebied waar sporen en vondsten uit de Volle Middeleeuwen meer pregnant aanwezig zijn in de vorm van twee geclusterde nederzettingen (gehuchtjes), verspreide erven en vele greppels.
Literatuur Hakvoort, S. en F. kortlang, 2005
Bron Archis
Nummer 1095614/ 441042/ 417764
Zaak ID 2086077100

Uniek nr. *4.35.3.005*
Coördinaten **X=** 150065 / ***Y=*** 374094
Plaats Eersel
Toponiem Plangebied Hoolstraat
Naam vinder BAAC BV

Datum vondst	2008
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Toelichting	Het onderzoeksgebied is gelegen op de overgang van een dekzandwelving naar een dekzandlaagte. Werkput 3 en het noordwestelijke gedeelte van werkput 1 zijn gelegen in de dekzandwelving, en werkput 2 en het zuidoostelijke gedeelte in de dekzandlaagte. Er is binnen het onderzoeksgebied altijd sprake geweest van natte omstandigheden, waarbij het zuidoostelijke deel van werkput 2 het meest natte gedeelte van het terrein representeert. Daarnaast is het bovenste gedeelte van de bodem verstoord, plaatselijk tot in de C-horizont. - In de werkputten zijn alleen recente (paal)kuilen cq verstoringen en greppels uit de nieuwe tijd aangetroffen. Het weinige vondstmateriaal bestaat uit postmiddeleeuws gebruiksaardewerk, een slak en een fragment baksteen. - De kadastrale grens tussen de percelen 400 en 401 uit 1811-1832 heeft mogelijk nog verder doorgelopen richting het zuidwesten. In werkput 1 is namelijk in het verlengde van deze kadastrale grens een (meerfasige) greppel aangetroffen, bestaande uit spoor 10, 14 en 15. Deze greppel moet dus al vóór het verschijnen van de oudste kadastrale kaart in de periode 1811-1832 verdwenen zijn. - Greppel spoor 18 heeft een geheel andere oriëntatie dan de kadastrale grenzen in 1811-1832 en de huidige grenzen. Het vermoeden is dan ook dat spoor 18 een ouder perceelleringssysteem vertegenwoordigt uit mogelijk nog de late middeleeuwen of nieuwe tijd. De oriëntatie van de greppel is ongeveer haaks op de grens tussen de dekzandwelving en dekzandlaagte hetgeen kan duiden op afwatering van de nattere gebieden.
Literatuur	Tump, M., 2009
Bron	Archis
Nummer	1087510/ 416390/ 408784
Zaak ID	2215863100

Uniek nr.	*4.35.3.006*
Coördinaten	**X=** 148055 **/ *Y*=** 381625
Plaats	Vessem
Toponiem	Flinkert
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen
Toelichting	Het terrein langs het zandpad de Flinkert te Vessem is onderzocht door middel van proefsleuven. Hierbij zijn in het noordoostelijke deel sporen van bewoning uit de Romeinse tijd en sporen van bewoning uit de IJzertijd of de Romeinse tijd aangetroffen. Voor de Romeinse tijd is zeker een huisplattegrond van het type Alphen-Ekeren aanwezig, van een mogelijk bijzondere variant. - Tijdens het onderzoek zijn relatief weinig vondsten aan het licht gekomen. In totaal gaat het om 16 fragmenten aardewerk, 1 stuk natuursteen en een munt. Van het aardewerk zijn zes scherven handgevormd (prehistorisch of inheems-Romeins), zes fragmenten zijn van Elmpter waar (Volle Middeleeuwen) en vier scherven zijn te dateren in de Late Middeleeuwen. Acht scherven zijn afkomstig uit sporen. - Een fors stuk natuursteen is tijdens de aanleg van proefsleuf 2 aangetroffen.
Literatuur	Wesdorp, M., 2005
Bron	Archis
Nummer	1089533/ 422038/ 410220
Zaak ID	2210119100

Uniek nr.	*4.35.3.007*
Coördinaten	**X=** 151770 **/ *Y=*** 378842
Plaats	Knegsel
Toponiem	Alleman
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen
Toelichting	Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn nederzettingssporen uit de Late Middeleeuwen aan het licht gekomen waaronder enkele paalkuilen en ZW-NO gerichte greppels. Het kleine aantal aanlegvondsten komt uit de humeuze opvulling van de depressie en/of de opgebrachte (mest)grond. Hierbij gaat het om scherven laat-middeleeuws steengoed en roodbakkend en grijsbakkend aardewerk. Het uit de cluster paalsporen geborgen laatmiddeleeuws grijsbakkend aardewerk komt voor vanaf begin 14de eeuw en verdwijnt aan het eind van de 15de eeuw. Uit de paalkuilen zijn ook enige baksteenfragmenten geborgen die mogelijk uit dezelfde periode dateren.
Literatuur	Hakvoort, S., 2005
Bron	Archis
Nummer	1089535/ 422149/ 410213
Zaak ID	2099515100

Uniek nr.	*4.35.3.008*
Coördinaten	**X=** 151177 **/ *Y=*** 377167
Plaats	Eersel
Toponiem	E3 strand
Naam vinder	BAAC BV
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Nieuwe Tijd
Toelichting	**T**ijdens het onderzoek zijn drie proefsleuven getrokken in het bosgebied. De bodemopbouw is hier nog intact, maar nergens werden archeologsiche sporen gevonden. De boringen die gezet zijn in het grasveld ten noorden van het bosgebied wijzen op een volledig verstoorde bodemopbouw in dit deel van het plangebied. Er zijn geen vondsten aangetroffen. Aanwijzingen voor een eventuele vindplaats in de directe omgeving zijn er dus ook niet.
Literatuur	Spijker, K., 2007
Bron	Archis
Nummer	1084994/ 424543/ 405451
Zaak ID	2164599100

Uniek nr.	*4.35.3.009*
Coördinaten	**X=** 151904 **/ *Y=*** 384463
Plaats	Wintelre
Toponiem	Koemeersdijk
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd
Toelichting	Tijdens het IVO in het plangebied Eersel-Koemeersdijk zijn tien sleuven aangelegd met een totale - lengte van 520 m, waardoor een dekkingsgraad van ca. 7.8 % werd bereikt. Het onderzoek heeft - greppels, enkele paalkuilen, kuilen en een waterput uit de Nieuwe Tijd opgeleverd. Daarnaast

	is - vastgesteld dat het oorspronkelijke bodemprofiel verstoord is. Alleen diepere sporen, zoals kuilen van - dakdragende palen en waterputten kunnen in principe nog bewaard gebleven zijn. - Op basis van de verzamelde gegevens en de interpretatie daarvan luidt de conclusie dat in het - plangebied geen waardevolle archeologische resten aanwezig zijn. Dit zal zeer waarschijnlijk ook gelden - voor het nog niet onderzochte deel van het terrein, dat ca. 20% van het plangebied beslaat. In het kader - van de archeologische monumentenzorg zijn er dan ook geen maatregelen nodig vanwege de - voorgenomen nieuwbouw.
Literatuur	Kerckhaert, K.-J. R., 2009
Bron	Archis
Nummer	1093824/ 436624/ 415619
Zaak ID	2219281100

Uniek nr.	*4.35.3.010*
Coördinaten	**X=** 149700 **/ *Y=*** 375550
Plaats	Duizel
Toponiem	Meerheide
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	23-11-2009
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Nieuwe Tijd
Toelichting	Tijdens dit onderzoek zijn de sporen aangetroffen van verschillende perceleringsystemen. Deze - stammen zeker uit de laatste twee eeuwen, maar zijn mogelijk ouder. Binnen het plangebied bevindt zich een verland en begraven ven dat al tijdens een eerder uitgevoerd booronderzoek is aangetroffen. Ter plaatse van dit ven zijn geen relevante archeologische sporen en vondsten aangetroffen. De zone buiten het ven is tot diep in de natuurlijke ondergrond verstoord door zandwinning. - Aangezien binnen het plangebied Meerheide Zuidrand geen relevante archeologische resten zijn aangetroffen, wordt het bevoegd gezag geadviseerd om het plangebied vrij te geven voor verdere - ontwikkeling.
Literatuur	J. v. Kampen en C. W. Koot 2010
Bron	Archis
Nummer	1091449 437613 416273
Zaak ID	2266545100

Uniek nr.	*4.35.3.011*
Coördinaten	**X=** 152700 **/ *Y=*** 376075
Plaats	Steensel
Toponiem	Boterbogten
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	9-4-2010
Verwerving	proefputten/proefsleuven en opgravingen
Datering	Vroege Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Toelichting	Doel van het onderzoek is het identificeren en waarderen van archeologische vindplaatsen binnen het - plangebied Boterbogten. In de twaalf aangelegde proefsleuven zijn twee volmiddeleeuwse - nederzettingen aangetroffen. De omvang van vindplaats 1 is ca 0.23 ha. De omvang van vindplaats 2 is - ca 0.55 ha. Beide zijn behoudenswaardig. Geadviseerd wordt om beide vindplaatsen te beschermen of, - als dit niet mogelijk is, door middel van een definitieve opgraving te onderzoeken. Tijdens dit - onderzoek kan tevens aandacht geschonken worden aan de indeling van het landschap door middel van - greppelsystemen.
Literatuur	B.P.C.A Tops / G. Sterk 2010; Wesdorp 2014.

Bron	Archis
Nummer	1092537/ 437623/ 416594
Zaak ID	2282445100

Fig. 2.3. Steensel-Boterbogten. Het onderzoek in werkput 100. De kijkrichting is naar het zuidwesten.

niek nr.	*4.35.3.012*
Coördinaten	**X=** 149665 / ***Y=*** 373310
Plaats	Eersel
Toponiem	Rosheuvel - Boksheidsedijk
Naam vinder	BILAN
Datum vondst	26-2-2009
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Nieuwe Tijd
Toelichting	In het plangebied is een vindplaats uit de LMEB-NTA aangetroffen die bestond uit greppels en kuilen. De kuilen zijn off-site fenomenen van bewoning die zich ten noorden van het plangebied heeft bevonden. - In het plangebied is sprake van natte bodemomstandigheden, waardoor het in het verleden noodzakelijk is geweest greppels en sloten te graven ter ontwatering. Daarnaast werden greppels gebruikt om het gebied in percelen te verdelen. De locatie van enkele greppels komt overeen met de greppels op het minuutplan uit het begin van de negentiende eeuw. De overige greppels zijn waarschijnlijk ouder dan het begin van de negentiende eeuw. Op basis van het onderzoek wordt de vindplaats gezien de lage inhoudelijke kwaliteit als niet behoudenswaardig gewaardeerd en wordt geen behoud in of ex situ geadviseerd.
Literatuur	Kooi, M., C. Verbeek 2009
Bron	Archis
Nummer	1092069/ 419566/ 413264
Zaak ID	2234541100

Thema: 36 Agrarische productie

36.1 Akker/(moes)tuin/plaggendek

Areaal dat beakkerd is. Akker met opgebracht dek met een minimale dikte van 40 cm. Terrein waar groenten en fruit en/of bloemen zijn geteeld of verbouwd.
Datering: Lineaire Bandkeramiek (Vroeg-Neolithicum A)- Nieuwe Tijd.
N.B.: Naar alle waarschijnlijk is het eergetouw in het Midden-Neolithicum ingevoerd.
Archeologische en landschappellijke correlaten:
• doorwoelde laag; voor de duidelijkheid: de ingeploegde ondergrond behoort feitelijk niet tot het plaggendek (a);
• opgebracht pakket grond met een minimale dikte van 40 cm (a);
• macroresten of pollen van de verbouwde gewassen (a).
• zowel in de stad als op het platteland (a).
• krassen veroorzaakt door eergetouw of ploegvoren, herkenbaar aan de onderkant van de akkerlaag (b);
• evt. op de akker of in de directe omgeving spieker of andere opslagvormen (b);
• sporen van of aanwijzingen voor bemesting of andere vormen van grondverbetering (wier, kalk etc.) (b);
• houtskool van het platbranden van gewas voor de beakkering (b).
• greppels, staketsels, heg of muur ter begrenzing (b);
• bedden, spitsporen en/of plantgaten (b);
• ploegsporen in of onder het plaggendek (b);
• esgreppels, in de regel aangelegd in bundels; elk 6 tot 8 m lang en 0,6 tot 1 m breed; onderlinge tussenafstanden over het algemeen ca. 1 m. (b);
• plaggendekken vertonen vrijwel altijd een zekere gelaagdheid (b).

Uniek nr.	*4.36.1.001*
Coördinaten	X=152240 / Y=378740
Plaats	Knegsel
Toponiem	De Beemd
Naam vinder	ROB
Datum vondst	03-10-1983
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	1 Put 42 X 10 M., 1 Proefsleuf 196 X 4 Tot 10 M.
Datering	Middeleeuwen
Literatuur	Verwers & Kortlang 1985
Bron	Archis
Nummer	29939
Zaak ID	2864106100

Uniek nr.	*4.36.1.002*
Coördinaten	X=151640 / Y=377325
Plaats	Knegsel
Toponiem	Kerkakkers
Naam vinder	IPP A.E. van Giffen
Datum vondst	07-03-1989
Verwerving	archeologisch: opgraving
Datering	Late Middeleeuwen
Toelichting	akkerwal
Literatuur	2889760100
Bron	Archis
Nummer	33685

Zaak ID	2889760100

Uniek nr.	*4.36.1.003*
Coördinaten	X=148475 / Y=375750
Plaats	Duizel
Toponiem	St. Jansstraat 68
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	20-06-2001
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Noodonderzoekje n.a.v. aanleg tuinvijver, door P. van Gisbergen, A. van Beers en P. Das. Het zwarte esdek was opvallend dun (40 cm). In een 'vuile' laag op overgang naar 'schoon' zand werd al deels kwarts verschraald aardewerk aangetroffen. Na 10 cm verdiepen tekenden zich sporen af in het vlak. Een van de betrekkelijk recente greppels doorsneed het ronde spoor met aardewerk. Een van de prehistorische greppels was nog ca 40 cm diep (vlakkebodem), de ander iets minder diep. Bij het onderzoek is ook gebruik gemaakt van een metaaldetector.
Datering	Late Middeleeuwen
Toelichting	esdekje van ca 40 cm dikte; bevatte musketkogels en ca 17e-eeuwse munt
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44932
Zaak ID	

Uniek nr.	*4.36.1.004*
Coördinaten	**X=** 151770 / ***Y=*** 378842
Plaats	Knegsel
Toponiem	Alleman
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Laat
Toelichting	Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn nederzettingssporen uit de Late Middeleeuwen aan het licht gekomen waaronder enkele paalkuilen en ZW-NO gerichte greppels. Het kleine aantal aanlegvondsten komt uit de humeuze opvulling van de depressie en/of de opgebrachte (mest)grond. Hierbij gaat het om scherven laat-middeleeuws steengoed en roodbakkend en grijsbakkend aardewerk. Het uit de cluster paalsporen geborgen laatmiddeleeuws grijsbakkend aardewerk komt voor vanaf begin 14de eeuw en verdwijnt aan het eind van de 15de eeuw. Uit de paalkuilen zijn ook enige baksteenfragmenten geborgen die mogelijk uit dezelfde periode dateren.
Literatuur	Hakvoort, S., 2005
Bron	Archis
Nummer	1089535/ 422149/ 410213
Zaak ID	2099515100

Uniek nr.	*4.36.1.005*
Coördinaten	**X=** 147662 / ***Y=*** 381778
Plaats	Vessem
Toponiem	Lange Eker
Naam vinder	Sweco
Datum vondst	

Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Middeleeuwen - Nieuwe Tijd Laat
Toelichting	In het plangebied zijn archeologische waarden aangetroffen in de vorm van greppels/sloten, een kuil en aardewerk. De greppels/sloten maakten waarschijnlijk onderdeel uit van een perceleringssysteem. Hoe oud dit perceleringssysteem is, is niet vastgesteld maar kan teruggaan tot in de Middeleeuwen toen het gebied ontgonnen werd. De kuil is een op zichzelf staand fenomeen waar niks uit afgeleid kon worden. Het aangetroffen aardewerk bestaat uit afval en dateert uit de Nieuwe tijd. De vindplaats is slecht geconserveerd als gevolg van diepploeg werkzaamheden.
Literatuur	Schutte, A.H., en M.A.K. Vroomans, 2008
Bron	Archis
Nummer	1084924/ 424375/ 405331
Zaak ID	2163431100

Uniek nr.	*4.36.1.006*
Coördinaten	**X=** 146361 **/ *Y=*** 380666
Plaats	Vessem
Toponiem	Vessem
Naam vinder	BAAC BV
Datum vondst	23-12-2010
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Nieuwe Tijd Vroeg
Toelichting	Op de locatie van een geplande vijver op de Eurocamping Vessem werd een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd. Er werden 4 werkputten aangelegd met een totaal onderzoeksoppervlak van 329 m2. Dit betekent een dekkingpercentage van 7,5 % van het plangebied. - In het noordelijk deel van het onderzoeksgebied werden ontginningssporen in de vorm van smalle baantjes aangetroffen, die aan de zuid zijde door een greppel werden begrensd. Deze sporen waren over een lengte van circa 10 meter te zien. Bij het aanleggen van het vlak van dit deel van de werkput werden drie fragmenten van een grape of kookpot van roodbakkend spaarzaam geglazuuurd aardewerk gevonden. Deze fragmenten kunnen op basis van de eenvoudige uitgeknepen voetjes en de spaarzame glazuurspatten rond 1600 gedateerd worden. - In landschappelijk opzicht kan het onderzoeksgebied gekarakteriseerd worden als een deels nat en deels droog voormalig heidegbied. In grote delen van het onderzoeksgebied was de oorspronkelijke bodemopbouw nog intact, met resten van een AEB-horizont. In het zuidoostelijk deel kon deze bodem als een veldpodzol geinterpreteerd worden, hetgeen duidt op een nat gebied. In andere delen wezen de aanwezige humusfibers op een haarpodzol, die met een droog gebied geassocieerd kunnen worden. - Deze ontwikkeling kon aan de hand van historisch kaartmateriaal bevestigd worden, waarbij een klein gedeelte in het noorden als marginale ontginning beschouwd kan worden. - Als vindplaats werden de ontginningssporen laag gewaardeerd, waardoor er geen vervolgonderzoek noodzakelijk werd geacht.
Literatuur	Nuenen, F. van 2011
Bron	Archis
Nummer	1094457/ 426549/ 416379
Zaak ID	2312560100

36.2 Celtic Field
Specifieke akkervorm bestaande uit een systeem van rechthoekige omwalde akkers van ca. 40 x 40 m.
Datering: Late Bronstijd-Romeinse Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• doorwoelde/oudtijds verstoorde laag (a);
• (resten van of aanwijzingen voor) wallen (a);
• macroresten of pollen van de verbouwde gewassen (a).
• de aanwezigheid van krassen veroorzaakt door een eergetouw (b);
• de *Celtic fields* zijn verspreid over de pleistocene gronden (b).

36.3 Veekraal/schaapskooi
Gebouw of omheining, al dan niet overdekt, in de vorm van bijvoorbeeld een palenrij met vlechtwerk of greppel, waarbinnen vee gehouden is.
Datering: veekraal mogelijk vanaf het Neolithicum t/m Nieuwe Tijd; schaapskooi waarschijnlijk vanaf de Bronstijd t/m Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• gebouw heeft vaak kenmerkende plattegrond (rond, ovaal etc.) (a);
• omheining (palenrij, staketsel, wal, greppel etc.) (a);
• sporen van dierlijke betreding/pootafdrukken (a).
• mest (b);
• aanwijzingen voor veedrift in de vorm van palenrijen, greppel- of walsystemen, die aansluiten op de veekraal of schaapskooi (b);
• dierlijke haren (b);
• resten van insecten (b).

Thema: 37 Grondstofwinning

37.1 Kleiwinning

Locatie waar klei gewonnen is.
Datering: Steentijd-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• sporen van ingravingen (a);
• natuurlijk voorkomen van klei (a).
• winningswerktuigen

Uniek nr.	*4.37.1.001*
Coördinaten	X=148500 / Y=384200
Plaats	Wintelre
Toponiem	LEEMSKUILEN
Naam vinder	Beex
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Terrein met een aantal ronde steenovens (veldovens) waarvan de funderingen nog duidelijk in ht terrein zijn op te merken. Verder een aantal leemputten. Geen literatuur.
Datering	Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	40775
Zaak ID	2933848100

37.2 IJzerertswinning

Locatie waar ijzererts is gewonnen.
Datering: vanaf (vermoedelijk) Bronstijd tot in de Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• sporen van ingravingen, soms met het stort van uitgeworpen grond (a);
• natuurlijke voorkomens van ijzerhoudende ertsen en andere materialen,
zoals klapperstenen en moerasijzererts (a).

37.3 Turf/veenwinning

Locatie waar veen is gewonnen.
Datering: vanaf in elk geval de IJzertijd t/m Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• sporen van ingravingen (sleuven of putten), soms met daartussen zetwallen (a);
• veenbrokken of -broden (a);
• natuurlijk voorkomen van (zouthoudend) veen (a).
• veenwinnigswerktuigen: schep, spade etc. (b);
• percelen met onregelmatig oppervlak in veengebied (b).

Thema: 38 Industrie en nijverheid

38.1 Metaalbewerking

Locatie waar ijzererts werd be-/verwerkt en waar non-ferro metalen zijn bewerkt/gegoten.
Datering: Laat-Neolithicum (Klokbekercultuur)-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• resten van smidse/oven/stookplaats (a);
• houtskool, kolen etc. (a);
• afval: hamerslag, herverhittings- en smeedslakken, druppels, sintels, ovenafval (a).
• specifiek bewerkingsgereedschap: aambeeld, hamer, schaar, beitel, tang etc. (b);
• mondstuk/tuyaire en blaasbalg (b);
• baren, brokken (b);
• halffabricaten, soms in combinatie met schroot en/of eindproducten (b).
• smeltkroezen, cupellen (b);
• kalksteen of schelpen (b);
• mallen (b);

Uniek nr.	*4.38.1.001*
Coördinaten	X=152050 / Y=378000
Plaats	Knegsel
Toponiem	het Franse Legerputje
Naam vinder	Bogaars
Datum vondst	06-2004
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetectie
Beschrijving	In Juni of juli van 2004 vond de heer René Bogaers uit Veldhoven tijdens metaaldetectie op een plek in de bossen bij Knegsel die in de volksmond bekend staat als "het Franse Legerputje" (152.050/378.000) een compleet smeedijzeren rakelijzer. (Voor deze naam bestaan de synoniemen: loet, ovenkrabber, rakelstok, sleis of sleisijzer). Het rakelijzer werd aangetroffen op een plaats waar volgens de overlevering een Frans legerkamp was (in 1672, of in 1795 ?). De aanwezige verlaging in het bos zou duiden op een drinkplaats voor paarden. Er stond tot circa 1950 nog water in.
Datering	Nieuwe tijd B
Toelichting	1x compleet rakelijzer, een soort schoffel aan een lange steel die diende om kolenresten en/of sintels van de bodem van een bakkers- of smidsoven te verwijderen. Materiaal smeedijzer, lengte 86 cm, breedte 15 cm. Rond ophang
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	407911
Zaak ID	3218043100

38.2 Pottenbakkerij

Locatie waar aardewerken potten zijn geproduceerd.
Datering: Vroeg-Neolithicum A-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• stookplaats of oven (resten) (a);
• kuilen met brandsporen evt. in combinatie met misbaksels (a);
• afval: misbaksels (versinterde en verkleefde potten), halffabricaten, concentraties gebroken aardewerk (schervenhopen), resten van ovenwanden (a).
• proenen, productiekokers (b);
• gereedschap: spatels, (vorm)kammen, polijststenen, stempels, ijzerdraad (b);
• kuilen met grondstoffen (leem, klei) en/of mageringsmateriaal (b);

• vaak aan rand van of net buiten de nederzetting/stad (b);
• soms in de onmiddellijke nabijheid van klei- of leemputten (b).

Uniek nr.	*4.38.2.001*
Coördinaten	X=153100 / Y=378240
Plaats	Knegsel
Toponiem	Larikslaan 11
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	14-11-1970
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	De tekst op het meldingsfiche is afkomstig uit Bulletin K.N.O.B. (Beex,1971, *6). Het onderzoek d.d. 14-11-1970 vond plaats met de medewerkersG.H. Fonteijn, Kempstraat 31 te Duizel, E.M.A.H. Goossens, arts, Moorman-laan 7 te Knegsel en Ir. P.A. Naastepad, Moorlaan 5 te Knegsel.Voor overige gegevens: zie literatuur. Op een door W.J.H. Verwers ingevuld ARCHIS-formulier met de coordinaten153.04/378.30 wordt melding gemaakt van een honderdtal Karolingische randfragmenten met de volgende toelichting: 'gedeeltelijk draaischijf en handgemaakt. Volgens Beex VME-oven, maar geen misbaksels gevonden'. Op een AIVU-veldkarteringsfiche met de coördinaten 153.10/378.24 is sprake van Romeins materiaal, maar is later door W.J.H. Verwers zonder 'Romeinse Tijd' door te strepen het volgende toegevoegd: 'Karol. (W.J.H.V.)'.
Datering	Vroege Middeleeuwen C
Literatuur	Beex 1971c
Bron	Archis
Nummer	31087
Zaak ID	3120187100

Uniek nr.	*4.38.2.002*
Coördinaten	Onbekend
Plaats	Eersel
Toponiem	Stevert
Naam vinder	n.v.t.
Datum vondst	n.v.t.
Verwerving	Archief onderzoek
Datering	Nieuwe Tijd - Nieuwe Tijd
Toelichting	Aan de Stevert was tot 1910 een pottenbakkerij gevestigd
Literatuur	Huijbers 1989
Literatuur	
Nummer	600177

38.3 Steenbakkerij/pannenbakkerij
Locatie waar (bak)stenen, pannen, tegels, plavuizen etc. zijn gebakken.
Datering: Romeinse Tijd-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• ovenrestanten (bijvoorbeeld resten van lemen ovenwanden of bakstenen oven) (a);
• concentraties (gebroken) stenen of pannen in de directe omgeving van de oven (a);
• misbaksels (a).
• regelmatig in de onmiddellijke nabijheid van klei- of leemputten (b);
• soms in combinatie met pottenbakkerij (b);
• vaak (ver) buiten de nederzetting/stad, maar soms op het terrein van of in de directe nabijheid van kerk, klooster of kasteel/paleis/buitenhuis (b);
• vaak in de uiterwaarden (b).

Uniek nr.	*4.38.3.001*
Coördinaten	X=148500 / Y=384200
Plaats	onbepaald
Toponiem	LEEMSKUILEN
Naam vinder	Beex
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Terrein met een aantal ronde steenovens (veldovens) waarvan de funderingen nog duidelijk in het terrein zijn op te merken. Verder een aantal leemputten. Geen literatuur.
Datering	Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	40775
Zaak ID	2933848100

Uniek nr.	*4.38.3.002*
Coördinaten	X=148510 / Y=384220
Plaats	Vessem
Toponiem	Leemskuilen
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	07-05-2004
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	Uit: Formulier veldwerkregistratie M.J.A. de Haan (2004), projectbureau AMR In het kader van het project AMR werd een aanvullend veldonderzoek uitgevoerd met als doel het lokaliseren van de in 1970 door G.A.C. Beex gemelde 3 tot 5 steenovens, het vaststellen van de staat en het vaststellen van de ouderdom. Het betreft monument CMA 51C-015. In totaal werden 7 plekken geregistreerd die ongetwijfeld archeologisch waardevolle informatie herbergen. Element 1: Dit is ongetwijfeld de plaats van een oven; in de boringen op deze plek werd rood verkleurde grond en puin aangetroffen. Aan het oppervlak is deze oven nauwelijks herkenbaar, maar de plek maakt deel uit van een wat hoger gelegen zone waarop ook oven 2 ligt. Element 2: Dit is eveneens een ovenrestant. De flank van dit spoor raakt juist de aangrenzende akker ten westen hiervan. Uit een hand gegraven putje bleek dat zich hier ongeveer een halve meter puin bevindt (waaronder fragmenten van misbaksels met een verglaasde buitenzijde) die rust op een laagje houtskool dat op de vaste ondergrond ligt. Hier is een lichte verhoging zichtbaar, die wordt geaccentueerd door oude ingravingen langs de oost- en de zuidzijde. Deze beide ovens liggen dus buiten het wettelijk beschermde monument. Element 3: Dit is de meest westelijke oven van een groepje van drie die binnen een omgreppeld perceeltje lijken te liggen. Het is de meest duidelijk zichtbare ovenplaats omdat (in het bijzonder) de westzijde hiervan opvallend hoger ligt dan de omgeving. De ronde ovenomtrek, met een straal van ca. 6 m is min of meer herkenbaar. In de bodem (in het bijzonder op het hogere westelijke gedeelte) komt veel puin voor van misbaksels en ander ovenafval. In het centrale gedeelte is meer fijne houtskool aanwezig dat als een donker laagje op de vaste onverstoorde ondergrond ligt. Element 4: Dit spoor is de tweede oven van het groepje van drie en ligt op korte afstand ten oosten van oven 2. De bodem is hier zwart verkleurd door houtskool(stof) en er komen opvallend veel stukken voor van bakstenen die aan veel te hoge temperaturen zijn blootgesteld en daardoor klinkend hard en grijs van kleur zijn geworden. Verder werden hier brokken grijs gebakken leem gevonden die, vanwege hun afgeronde vormen, moeten worden beschouwd als delen van de ovenopbouw. Element 5: Dit is de derde oven van het groepje van drie. Ook hier is de diameter 6 m. De vaste ondergrond

	is plaatselijk rood verkleurd onder invloed van vuur en er ligt een aanzienlijke hoeveelheid puin en houtskool. Element 6: Dit is het noordelijke spoor van een groepje van twee. Het spoor doet zich voor als een rondlopend walletje met een diameter van ca. 12 m. Het walletje is ca. 2 m breed en aan de buitenzijde ervan zijn aan de noord- en zuidzijde overblijfselen van een begeleidende greppel herkenbaar. Door zijn afmeting onderscheidt dit spoor zich van de eerder beschreven ovens en het is dus de vraag of het hier een oven betreft of iets anders. Binnen de omwalling komt wel wat puin voor, waaronder ook brokken van verglaasde misbaksels en wat houtskool. Element 7: Dit spoor ligt op enige afstand ten zuiden van spoor 6 en wordt gekenmerkt door een iets hogere ligging en de aanwezigheid van een ovaal verlopend walletje dat een gebied omsluit van ca. 16 x 8 m. Buiten het walletje, dat ongeveer twee meter breed is, is aan de westzijde het restant van een begeleidend greppeltje zichtbaar. Binnen de omwaling is de bodem vrij schoon; er komt wel wat puingruis en/of verbrande leem voor, maar dit is niet in verhouding met de hoeveelheid die bij de ovens wordt aangetroffen. Binnen het oostelijk uiteinde van de omwalling werd een plek met veel (grove) houtskool (een haardplek?) aangeboord. Vanwege het duidelijk afwijkende karakter lijkt het niet waarschijnlijk dat dit spoor een ovenrest vertegenwoordigt, maar dat eerder gedacht moet worden aan de resten van een gebouw. De productiemaat van de bakstenen moet ca. 23/24 x 11.5/12 x 5.5. zijn geweest.
Datering	Romeinse tijd - Nieuwe tijd C
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	48860
Zaak ID	3036628100

Uniek nr.	*4.38.3.003*
Coördinaten	X=146530 / Y=384250
Plaats	Vessem
Toponiem	Vessem
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	Steenoven z.z.o.
Datering	Nieuwe tijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600950
Zaak ID	--

38.4 Vuursteenbewerking

Locatie waar vuursteen is bewerkt. De activiteit kan gericht zijn op de productie van *(pre)cores*, halffabricaten, en/of op de voortgaande bewerking daarvan, met inbegrip van bijvoorbeeld het slijpproces.

Datering: Paleolithicum-Bronstijd (evt. jonger).

Archeologische en landschappelijke correlaten:

• debitage-afval uit één of meer fasen van de reductiesequentie (a).

• werktuigen van organisch of lithisch materiaal: geweihamer, klopsteen, retouchoir, drevel, (onderdeel van een) drukstaaf, overig (zaagplaatje, e.d.) (b);

• spaarzaam ander productieafval, zoals een boorkern of een stuk met zaagsnede (b);

• afgedankte (fragmenten van) halffabricaten. Alleen in samenhang met ander hier beschreven materiaal; anders komen ook complextypen, zoals de groep ‘Depot’ in beeld. (b);

• polissoir (b).

38.5 (Houts)koolbranderij
Locatie waar houtskool of kolen gebrand is in meilers.
Datering: type 1 Romeins; type 2 Vroege Middeleeuwen.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• concentratie houtskool (a);
• Twee typen houtskoolmeilers:
- type 1 rechthoekige, ingegraven kuilen (ca. 1 x 2,5 m) met steile wanden en vlakke bodem, aangegloeide wanden, extreem houtskoolrijk);
- type 2 ronde, ingegraven kuilen (diameter 1 tot 1, 5 m) met steile wanden en vlakke bodem, aangegloeide wanden, extreem houtskoolrijk (a).

• Meestal niet geassocieerd met bewoning (b).

38.6 Leerlooierij
Locatie waar leer is gelooid.
Datering: Middeleeuwen-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• looiputten of- bakken (a);
• specifiek botspectrum (vaak in grote aantallen): hoornpitten, onderpoten (a);
• afval: leerafsnijdsels; pakketten dierenhaar (a).
• looigereedschap (b);
• chemisch residu in bodem (b).

38.7 Brouwerij
Locatie waar bier is gebrouwen.
Datering: vanaf 12e eeuw-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• plek waar brouwketel heeft gestaan (stookplaats met ringmuur (a);
• spoelbakken/reservoirs (a);
• geëest graan en evt. bakovens voor het eesten (a).
• eesttegels (b);
• typisch vaatwerk: komforen, zeven, vergieten, brouwketel, grote potten,
soms met aankoeksel van inkoken (b).

Uniek nr.	*4.38.7.001*
Coördinaten	X=149677 / Y=374665
Plaats	Eersel
Toponiem	Eersel
Naam vinder	W. Thijssen
Datum vondst	2005
Verwerving	Niet archeologisch graafwerk.
Datering	Nieuwe tijd
Toelichting	Bij bouwwwerkzaamheden tbv bouw appartementencomplex Eresloo werden twee gemetselde overkluisde waterputten gevonden die waarschijnlijk hoorden bij de hier verdwenen brouwerij Het Hert.
Literatuur	Waterputten in de Nieuwstraat in Eersel, Rosdoek Nr. 117, maart 2006, p.19-23
Bron	W. Thijssen
Nummer	600950

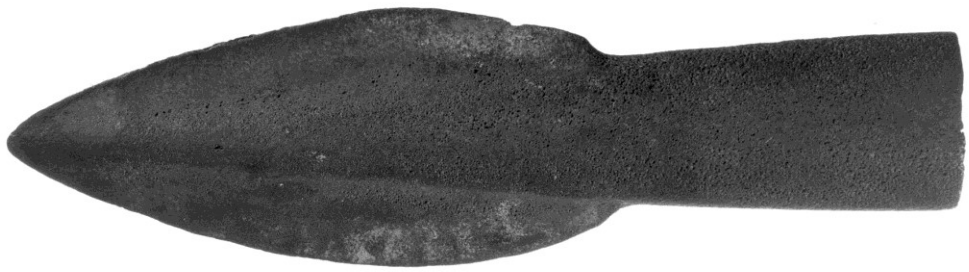
38.8. (Water)molen
Mechanische faciliteit in de vorm van een molen aangedreven door wind- of waterenergie.
Datering: Late Middeleeuwen A (12e eeuw A.D.)-Nieuwe Tijd.
Archeologische en landschappelijke correlaten:
• sporen van een molen (plaats): kunstmatig opgeworpen heuvel met daarin of daarop sporen van een molen (fundering in de vorm van (bak)stenen teerlingen, houtbouw) (a);
• sporen van een stenen gebouw (a);
• aan- en afvoerkanaal (a).
• molenstenen (a).
• paleobotanische resten (b);
• afwateringskanaal (zie gemaal) (b).
• houten rad (b).

Thema: 39 Depot

39.1 Depot

Om uiteenlopende redenen (vanuit religieusrituele, functionele en sociale achtergronden) opzettelijk gedeponeerd aantal voorwerpen van hetzelfde of verschillend type in droge context (hoge delen van duinen en donken, dekzandkoppen etc.) of natte context (bijvoorbeeld rivier, moeras en veen). Het kan gaan om verscheidene stuks grondstoffen, halffabricaten en/of eindproducten.
Datering: Steentijd-Nieuwe Tijd.
Archeologische correlaten en landschappelijke ligging:
• Directe archeologische correlaten zijn moeilijk te geven, te meer daar een breed scala van artefacttypen gedeponeerd lijkt te zijn (grondstoffen, wapens, werktuigen, aardewerk etc.) (a);
• de afwezigheid van indicatoren van andere complextypen (a).
N.B.: Bouwoffers, bijvoorbeeld munten in paalsporen die behoren tot huisplattegronden, worden als apart complextype onderscheiden en niet als deel van een nederzetting gezien.

Uniek nr.	*4.39.1.001*
Coördinaten	X=148000 / Y=375000
Plaats	Duizel
Toponiem	Duizelse Broek
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Melding "Oud Archief".De verwijzing in het CAA naar bovenstaand archief bestaat uit een kopie van de voorzijde van een in het Oud Archief onder de coördinaten 148/375 geplaatst wit ROB-fiche met de tekst: 'Duizel. Rijksmuseum van Oudheden, Leiden k. 1932/4.2. Bronzen lanspunt, die sporen vertoont van gebruik. Smal, langgerekt blad. Lang 10,7 cm. Afkomst: Duizel, in het Duizelsche broek. Ten geschenke ontvangen van Dr. Wiegersma, arts te Deurne'. Op de achterzijde van het Oud-Archief fiche is een schets van het voorwerp aangebracht. Voorheen werd 'DEURNE' als vindplaats op dit fiche genoemd. In Felix 1945 (zie Literatuur) is de volgende vondstbeschrijving eveneens foutief onder Deurne geplaatst: 'Kleine unverzierte Lanzenspitze wie Abb. 304. Leiden k.1932/4.2'.
Datering	Midden-Bronstijd - Late Bronstijd
Literatuur	Felix 1945
Bron	Archis
Nummer	36328
Zaak ID	3130960100

Bronzen speerpunt uit het Duizelse Broek (Collectie Rijksmuseum van Oudheden).

Uniek nr. *4.39.1.003*

Coördinaten	X=152750 / Y=377750 en X=152700 / Y=378030
Plaats	Knegsel
Toponiem	Steenselseweg
Naam vinder	onbekend
Datum vondst	1991
Verwerving	Metaaldetectie
Beschrijving	Gevonden met metaaldetector op en naast bospad in bospercelen langs de Steenselseweg te Knegsel. Twee plaatsen vlak bij elkaar. De eerste vindplaats bestaat uit een laagte in het terrein, een depressie. De tweede vindplaats bestaat uit een van de vele wallen die het gebied rond Knegsel rijk is.Het gaat hier waarschijnlijk om een secundaire depositie. Waarschijnlijk is de Romsiense site vergraven bij de aanleg van de wal in de middeleeuwen.
Datering	Romeinse tijd
Toelichting	98 Romeinse munten, fibulae en paardentuig. De oudste munt is een Republikeinse denarius uit 108-107 voor Chr. Uit de periode van de Flavische keizers, Vespasianus (69-79 na Chr.) en zijn zonen Titus (79-81 na Chr.) en Domitianus (81-96 na Chr.), zijn de meeste munten afkomstig: in totaal 30 exemplaren. De reeks wordt afgesloten met sestertius en een as van keizer Antoninus Pius (138-161 na Chr.). Op de eerste vindplaats zijn 83 munten gevonden, waarvan er 57 gedetcrmineerd konden worden, en verder twee fragmenten van mantelspelden of fibulae van een onbekend type. Waarschijnlijk betreft het hier een offer- of cultusplaats uit de Romeinse tijd. Deze concentreren zich vaak in en rond meertjes en/of vennetjes, liefst in de nabijheid van grafheuvels uit de Brons- of IJzertijd. De muntvondsten van de tweede vindplaats, in totaal vijftien exemplaren, verschillen wat betreft aantal en karakter van die van de eerste vindplaats. Zes munten moeten in het eerste kwart uit de derde eeuw na Chr. worden gedateerd. Een ander opvallend verschil met de muntvondsten van de eerste vindplaats is dat deze munten ook vergezeld gaan van een aantal fragmenten van zeer bijzondere bronzen voorwerpen die dateren in de tweede eeuw na Chr. Tot de meest opvallende objecten behoren een bronzen puntversteviger van een zwaardschede, twee grote bronzen fragmenten van paardentuig, een zogenaamde phalera met versiering en een soortgelijk voorwerp bestaande uit drie zware, aan elkaar geklonken schakels. Andere objecten die tot de categorie paardentuig kunnen worden gerekend, zijn een bronzen 'paardenbelletje' en bronzen leerbeslag met een 'koffieboonmotief'. Vooral deze objecten worden beschouwd als 'militaria', dat wil zeggen dat ze worden gezien als onderdelen van militaire uitrustingsstukken. Waarschijnlijk lag hier een inheems-Romeins grafveld. Dit grafveld heeft waarschijnlijk bestaan in combinatie met een plaats waar ook offergaven gebracht konden worden, zoals blijkt uit de muntvondsten van de eerste plek.
Literatuur	J. Prins, 2000: “Schatten uit Knegsel. Munten en bronzen voorwerpen uit een inheems-Romeins grafveld“, in Brabants Heem jg. 52, nr. 2, 41-47.
Bron	literatuur
Nummer	600021

ten

Afb. 5
Versierde puntversteviger van een zwaardschede. Deze is onderaan van brons en verder steekt er nog fragment ijzer van de schede zelf uit.

Afb. 8
Sestertius van keizer Severus Alexander, geslagen in 221-228 na Chr. Deze munt is een unicum voor de Kempen en elders in Nederland is slechts een tiental bronzen munten van deze keizer bekend. Na het jaar 200 werden in Rome nog zeer veel bronzen munten geslagen. Het merkwaardige is alleen dat deze niet meer in onze noordelijke provincie terecht kwamen. De reden daarvan kennen we niet. Zilvergeld van keizers uit de derde eeuw bereikte onze streken wel. Dit moet een probleem zijn geweest, aangezien men zo verstoken bleef van nieuw kleingeld. Daarom werd het kleingeld uit de tweede eeuw in circulatie gehouden (foto's Henk Bongenaar).

Uit Brabants Heem 2000.

39.2 Muntvondst
Zie definitie onder 39.1, maar dan alleen munten.

Uniek nr.	*4.39.2.001*
Coördinaten	X=148483 / Y=381136 (niet zeker)
Plaats	Vessem
Toponiem	Mr. De la Courtstraat-Nachtegaallaan
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	In 1898 zijn in de tuin van notaris Hordijk (waarschijnlijk gelegen op de hoek van Mr. De la Courtstraat-Nachtegaallaan in Vessem) 27 gouden en zilveren munten gevonden uit het jaar 1600.[499]
Datering	Nieuwe Tijd
Literatuur	
Bron	
Nummer	--
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.39.2.002*
Coördinaten	X=153400 / Y=376500
Plaats	Steensel
Toponiem	Pappotten
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1997
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetectie
Beschrijving	1. Romeinse munt, brons, Claudius sertertius groot. Voorzijde: tekst '....CLAVDCAESARAVGGERPMTR.IMP...' + kopKeerzijde: SC ROMA2. Romeinse munt, zilver, vrouwenkop, verder onleesbaar. Detectorvondsten.

[499] Algemeen Handelsblad 14-1-1898; De Tijd 15-1-1898; Rotterdamsch Nieuwsblad 15-1-1898.

Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	200040
Zaak ID	2992979100

Uniek nr.	*4.39.2.003*
Coördinaten	X=151800 / Y=378500
Plaats	Knegsel
Toponiem	Oude Kerkhof
Naam vinder	Vd Borne
Datum vondst	1982
Verwerving	onbekend
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Toelichting	14e eeuwse zilveren munt op het Oude Kerkhof te Knegsel
Literatuur	
Bron	archeologische werkgroep
Nummer	600018

Thema: 40 Onbekend

40.1 Onbepaald

Uniek nr.	*4.40.1.001*
Coördinaten	X=151850 / Y=378500
Plaats	Knegsel
Toponiem	Gildeakker
Naam vinder	M. en E.M. Theunuissen
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch:veldkartering
Beschrijving	akker waar opvallend veel pijpekopjes en ander materiaal is gevonden. De pijpekopjes vertonen een grote varieteit. Wellicht stond op deze locatie aan het kerkplein een cafe.
Datering	Nieuwe tijd
Toelichting	Vondsten gedaan op Gildeakker Knegsel naast Oude Kerkhof
Literatuur	Theunissen, M. & L. Theunisssen 1982
Bron	archeologische werkgroep
Nummer	600017
Zaak ID	**--**

Uniek nr.	*4.40.1.002*
Coördinaten	X=148240 / Y=379770
Plaats	Vessem
Toponiem	Grootakker
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	Romeins aardewerk o.a. terrs sigilata, fragmenten van wrijfschalen en stukjes glas.
Datering	Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600967
Zaak ID	**--**

Uniek nr.	*4.40.1.003*
Coördinaten	**X=** 147620 **/ *Y=*** 381380
Plaats	Vessem
Toponiem	Het Heike
Naam vinder	particulier/ Huybers
Datum vondst	13-3-2014
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetector
Beschrijving	1x Groot fragment van een rechthoekige bronzen fibula van het sub-type 'kussenfibula', datering: de Karolingische periode, ca. 800-850 AD, een z.g. kussenfibula met gekartelde/gelobde randen en een centrale rechthoekige (eveneens kussenvormige) cellenstructuur waarbinnen zich 5 cellen bevinden; vier ronde cellen en 1 X-vormige cel.
Datering	Vroege Middeleeuwen C - Vroege Middeleeuwen C
Toelichting	Op 13-03-2014 hebben de vinder/vondstmelder en zijn zoekmaat tijdens metaaldetectie op een akkerperceel op Het Heike in Vessem een (in Zuid-

	Nederland zeer zeldzame) rechthoekige fibula van het subtype 'kussenfibula' uit de Karolingische periode (ca. 800-850 AD) gevonden. Het stuk is nog vrij gaaf, alleen de inleg van glaspasta en de naald en de naaldvanger op de achterzijde onbreken. Deze 'kussenfibulae' zijn vrij courant in het noorden van Nederland (m.n. in de provincie Friesland) en in het rivierengebied (b.v. in Poortugaal en Wijk bij Duurstede-De Geer), maar ze zijn uiterst zeldzaam in het zuiden van Nederland. Overigens is van dit perceel in Archis 2 een eerdere waarneming bekend met daarin Vroeg-Middeleeuws materiaal: een fragment van een Badorf pot van het type Dorestad W-3 (zie Archis waarneming 14767).
Literatuur	Jaarverslag Meldpunt Archeologische Bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant, 2012 t/m 2014.
Bron	Archis
Nummer	1100884/ 441132/ 424391
Zaak ID	3287704100

Rechthoekige bronzen fibula van het type kussenfibula uit de Vroege Middeleeuwen C, voorzijde. Foto: G. Scheijvens, Provincie Noord-Brabant

Uniek nr.	*4.40.1.004*
Coördinaten	X=148280 / Y=379550
Plaats	Vessem
Toponiem	Den Ezel
Naam vinder	Roymans
Datum vondst	10-1977
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	het perceel is diep doorwerkt.
Datering	IJzertijd
Toelichting	1 rand- en 4 wandfragmenten
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	13938

Zaak ID	3057072100

Uniek nr.	*4.40.1.005*
Coördinaten	X=146440 / Y=383720
Plaats	Vessem
Toponiem	Meerven
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1977
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	13958
Zaak ID	2769142100

Uniek nr.	*4.40.1.006*
Coördinaten	X=150600 / Y=372580
Plaats	Eersel
Toponiem	De Voort
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1977
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Laat-Mesolithicum - Midden-Neolithicum A
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	13959
Zaak ID	2769150100

Uniek nr.	*4.40.1.007*
Coördinaten	X=149100 / Y=371900
Plaats	Eersel
Toponiem	Ter Spegelt
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1977
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Zeer Veel Wommersom.
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	13960
Zaak ID	2769159100

Uniek nr.	*4.40.1.008*
Coördinaten	X=149160 / Y=371800
Plaats	Eersel
Toponiem	Ter Spegelt
Naam vinder	Particulier

Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving Veel Wommersom.
Datering Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur
Bron Archis
Nummer 13961
Zaak ID 2769167100

Uniek nr. *4.40.1.009*
Coördinaten X=148240 / Y=377280
Plaats Duizel
Toponiem Duizel
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Toelichting vml. van geslepen bijlen
Literatuur
Bron Archis
Nummer 13962
Zaak ID 2769175100

Uniek nr. *4.40.1.010*
Coördinaten X=149400 / Y=377440
Plaats Onbekend
Toponiem Heuvel
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1977
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving
Datering Vroeg-Neolithicum B - Bronstijd
Literatuur
Bron Archis
Nummer 13967
Zaak ID 2769223100

Uniek nr. *4.40.1.011*
Coördinaten X=148470 / Y=375720
Plaats Duizel
Toponiem Duizel
Naam vinder Particulier
Datum vondst 9999
Verwerving niet-archeologisch: graafwerk
Datering IJzertijd - Late Middeleeuwen
Toelichting wandfragmenten
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14053

Zaak ID	2769848100

Uniek nr.	*4.40.1.012*
Coördinaten	X=151100 / Y=376800
Plaats	Eersel
Toponiem	Knegsels Heike
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	10-08-1968
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14068
Zaak ID	2769937100

Uniek nr.	*4.40.1.013*
Coördinaten	X=152150 / Y=379300
Plaats	Knegsel
Toponiem	Voormalig AMK-terrein: Antwerpse Baan
Naam vinder	G.H.Fonteyn
Datum vondst	1958
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Een voormalig AMK-terrein met sporen van bewoning uit de ijzertijd en/of Romeinse tijd. In de jaren 1958 en 1966 werden op deze plek door G. Fonteijn vondsten verzameld: vuurstenen artefacten uit het Mesolithicum en aardewerkscherven uit de IJzertijd- Romeinse tijd en de Late Middeleeuwen. Beex stelde in 1968 de omwalling van het terrein vast. Het terrein is begin mei 2002 systematisch uitgeboord. Bij het intensieve onderzoek is slechts een fragment aardewerk uit de Bronstijd gevonden. De omwalling werd ook nader bestudeerd, en er bleek niet meer dan een doorgaande wal met een hoogte van ca. 50 cm aan de noordwest- en aan de noordoostzijde van het gebied te liggen. Dit maakt deel uit van een stelsel van wallen dat als ontginningssysteem diende. De wallen, die niet veel ouder kunnen zijn dan de 15e eeuw, zijn globaal ingemeten.
Datering	Bronstijd – Late Middeleeuwen
Literatuur	Beex 1966f
Bron	Archis en Slofstra-archief
Nummer	14073 / 14074 / 14075 / 14076
Zaak ID	3178224100 en 3088947100

Uniek nr.	*4.40.1.014*
Coördinaten	X=152620 / Y=378010
Plaats	Knegsel
Toponiem	Oude Dijk
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1958
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Datering	IJzertijd – Late Middeleeuwen
Toelichting	handgevormd pingsdorf, 1 rand- en 6 wandfragmenten; enkele mgl. laat-middeleeuws
Literatuur	

Bron	Archis
Nummer	14078 / 14079
Zaak ID	

Uniek nr.	*4.40.1.015*
Coördinaten	X=150950 / Y=376800
Plaats	Knegsel
Toponiem	Schietbaan
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1950
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering	Late Bronstijd - Late Bronstijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Toelichting	2 rand- en 2 wandfragment; gepolijst oppervlak
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14080
Zaak ID	2770016100

Uniek nr.	*4.40.1.016*
Coördinaten	X=152300 / Y=378050
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegsel
Naam vinder	Beex
Datum vondst	07-11-1965
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering	IJzertijd - Late Middeleeuwen
Toelichting	wandfragment 'jong steengoed wsch'
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14081
Zaak ID	2770024100

Uniek nr.	*4.40.1.017*
Coördinaten	X=152600 / Y=379820
Plaats	Knegsel
Toponiem	Huismeer
Naam vinder	ROB
Datum vondst	1951
Verwerving	archeologisch: opgraving
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Toelichting	wandfragment gevonden in heuvel 6
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14082
Zaak ID	2770032100

Uniek nr.	*4.40.1.018*
Coördinaten	X=150900 / Y=378620

Plaats Knegsel
Toponiem Schietbaan
Naam vinder Beex
Datum vondst 1949
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving Museumnummer 10513
Datering Laat-Paleolithicum - Mesolithicum
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14083
Zaak ID 3184980100

Uniek nr. *4.40.1.019*
Coördinaten X=152000 / Y=378400
Plaats Knegsel
Toponiem Knegsel
Naam vinder Beex
Datum vondst 07-11-1965
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving Nummer 9875
Datering Hoge/Volle Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14084
Zaak ID 2770040100

Uniek nr. *4.40.1.020*
Coördinaten X=152000 / Y=378000
Plaats Knegsel
Toponiem Knegsel
Naam vinder Particulier
Datum vondst 9999
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering Hoge/Volle Middeleeuwen - Hoge/Volle Middeleeuwen
Toelichting 4 rand- en 5 wandfragmenten, [wo] beschilderd
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14085
Zaak ID 3088963100

Uniek nr. *4.40.1.021*
Coördinaten X=150850 / Y=374400
Plaats Eersel
Toponiem Koppenhoek
Naam vinder Beex
Datum vondst 08-1958
Verwerving niet-archeologisch: graafwerk
Datering Midden-Romeinse tijd
Toelichting Talrijke scherven van romeins aardewerk werden gevonden tussen de kerk

	van Eersel en het gehucht Schadewijk op een perceel genaamd „Koppenhoek".
Literatuur	Beex,G 1964: Archeologische vondsten te Eersel in Brabants Heem 16, 8-10
Bron	Archis
Nummer	14135
Zaak ID	2770413100

Uniek nr.	*4.40.1.023*
Coördinaten	X=148160 / Y=379540
Plaats	Vessem
Toponiem	Grootakker
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	01-1978
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering	Vroege Middeleeuwen B - Vroege Middeleeuwen B
Toelichting	'roodbakken met radstempel versiering vermoedelijk van bolle tuitkan'
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14204
Zaak ID	2770932100

Uniek nr.	*4.40.1.024*
Coördinaten	X=148280 / Y=370140
Plaats	Eersel
Toponiem	Groote Aard – Bredase Baan
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1980
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	bij boring bleek oud oppervlak op ca 60-70cm diepte boven stuifzand.
Datering	Midden-Bronstijd – Vroege IJzertijd
Cultuur	Hilversum-cultuur
Toelichting	randfragment
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	14264
Zaak ID	2771361100

Uniek nr.	*4.40.1.025*
Coördinaten	X=151150 / Y=374800
Plaats	Eersel
Toponiem	Molenweg
Naam vinder	G. R. de Rooij
Datum vondst	1970
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Datering	IJzertijd - Late Middeleeuwen
Toelichting	wandfragmenten, gevonden bij aanleg rioleringssleuf
Literatuur	G. Beex
Bron	Archis

Nummer 14265
Zaak ID 2771378100

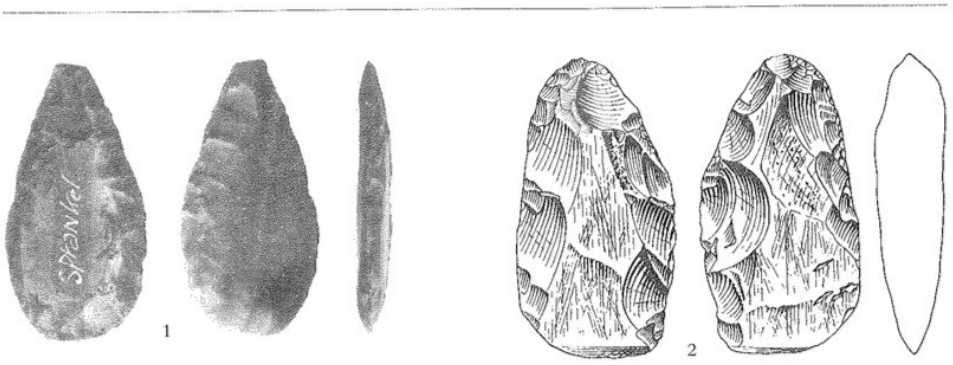
Uniek nr. *4.40.1.026*
Coördinaten X=151740 / Y=378680
Plaats Knegsel
Toponiem Alleman
Naam vinder Particulier
Datum vondst 9999
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Datering Paleolithicum - Bronstijd
Toelichting evt. IJzertijd
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14342
Zaak ID 2771961100

Uniek nr. *4.40.1.027*
Coördinaten X=146020 / Y=384219
Plaats Vessem
Toponiem Landschotse Heide
Naam vinder Particulier
Datum vondst
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving
Datering Mesolithicum
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14413
Zaak ID 2772447100

Uniek nr. *4.40.1.028*
Coördinaten X=154640 / Y=376540
Plaats Steensel
Toponiem Groot Goor
Naam vinder Particulier
Datum vondst 1981
Verwerving niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving geen afslagen; gevonden in concentraties niet zo verzameld. rcc: documentatiercc: archeol verkenningen 10
Datering Midden-Paleolithicum - Midden-Paleolithicum
Literatuur
Bron Archis
Nummer 14480

Uniek nr. *4.40.1.029*
Coördinaten X=154400 / Y=376540
Plaats Steensel
Toponiem Groot Goor

Naam vinder	H.C. Kuenen
Datum vondst	09-1981
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Op een wandelpad vond dhr. Kuenen een klein mes. Het ovaalvormige werktuig was van lichtgrijze vuursteen gemaakt en dateert uit het Laat-Neolithicum – Vroege Bronstijd. Van een weiland naast deze vindplaats is een sterk beschadigde geslepen bijl van donkergrijs vuursteen afkomstig.
Datering	Laat-Neolithicum - Laat-Neolithicum
Literatuur	W.J.H. Verwers, 1986: Archeologische kroniek van Noord-Brabant 1981-1982, 26-27.
Bron	Archis
Nummer	14484
Zaak ID	2772941100

Afb. 15 Eersel. 1 schaal 1:1, 2 schaal 1:2

Uit Verwers 1986.

Uniek nr.	*4.40.1.030*
Coördinaten	X=151450 / Y=375950
Plaats	Eersel
Toponiem	De Hees
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	12-1986
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Geslepen
Datering	Midden-Neolithicum A B - Laat-Neolithicum B
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	17197
Zaak ID	2788364100

Uniek nr.	*4.40.1.031*
Coördinaten	X=151250 / Y=377350
Plaats	Knegsel
Toponiem	Molenvelden
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	07-06-1991
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	complete spits van grijs gevlekt vuursteen. Afmetingen 50 x

	26 x 4 mm.
Datering	Midden-Neolithicum - Laat-Neolithicum
Literatuur	Arts 1992a
Bron	Archis
Nummer	200018
Zaak ID	2992816100

Uniek nr.	*4.40.1.032*
Coördinaten	X=153450 / Y=376700
Plaats	Steensel
Toponiem	Pappotten
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	11-1994
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetectie
Beschrijving	Bronzen zegelstempel, laat-gotisch. Randen door corrosie weg, ook bijrandschrift. Schild met hamer(?) in een klassieke driepas. Onleesbaar randschrift. Waarschijnlijk 14e, 15e eeuw, eventueel 16e.Detectorvondst op een ontgronde akker. Afdruk aanwezig in depot afdeling archeologie, gemeente Eindhoven.
Datering	Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd A
Literatuur	cf. Frankewitz, S. & G. Venner
Bron	Archis
Nummer	200041
Zaak ID	2992987100

Uniek nr.	*4.40.1.033*
Coördinaten	X=149320 / Y=374580
Plaats	Eersel
Toponiem	Nieuwe Erven
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	29-04-1989
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Laat-Mesolithicum - Midden-Neolithicum A
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	21636
Zaak ID	2815344100

Uniek nr.	*4.40.1.034*
Coördinaten	X=152160 / Y=382340
Plaats	Wintelre
Toponiem	Roestenberg
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Meldings-fiche, gebaseerd op Beex 1965:44-45. De bijl wordt beschreven als"vuurstenen beitel". Het klingfragment is zeer dun en vertoont op de laterale zijden een regelmatige fijne retouche; het fragment is ca. 12 cm lang. Het kan zowel van midden- als laat- neolithische ouderdom zijn.
Datering	Midden-Neolithicum - Laat-Neolithicum A

Literatuur	Beex 1965a
Bron	Archis
Nummer	29866
Zaak ID	2866634100

Uniek nr.	*4.40.1.035*
Coördinaten	X=150000 / Y=380010
Plaats	Zandoerle
Toponiem	Banstraat
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	04-1979
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	22159
Zaak ID	2818439100

Uniek nr.	*4.40.1.036*
Coördinaten	X=150700 / Y=378725
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegselse Heide
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1951
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Meldings-fiche met slechts de tekst "stenen bijl". Kan gezien de ervaringen met andere waarn. net zo goed om vuursteen gaan. Aanvullende informatie niet te achterhalen.
Datering	Vroeg-Neolithicum B - Bronstijd
Toelichting	evt. vuurstenen bijl
Literatuur	Beex, G., 1959:
Bron	Archis
Nummer	29899
Zaak ID	2866894100

Uniek nr.	*4.40.1.037*
Coördinaten	X=150950 / Y=378550
Plaats	Knegsel
Toponiem	Urnenweg
Naam vinder	A. van Boxem
Datum vondst	ca. 1950
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Vroeg-Neolithicum B - Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	29900
Zaak ID	2866901100

Uniek nr.	*4.40.1.038*
Coördinaten	X=151000 / Y=376625
Plaats	Knegsel
Toponiem	E3 strand
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1954
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	gevonden aan noordrand van dal van de bovenloop van de Gender
Datering	Laat-Mesolithicum - Vroeg-Neolithicum B
Literatuur	Van der Waals 1972
Bron	Archis
Nummer	29908
Zaak ID	2866967100

Uniek nr.	*4.40.1.039*
Coördinaten	X=152230 / Y=375020
Plaats	Schadewijk
Toponiem	Molenveld
Naam vinder	J. van der Aalst
Datum vondst	1957
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Meldings-fiche op basis Brabants Heem 1958:16 (auteur onbekend). Het betreft een "stenen bijl", een onbestemde materiaalcategorie waar ook vuurstenen exemplaren mee worden aangeduid.
Datering	Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Toelichting	benedenstuk van vuurstenen bijl
Literatuur	Beex 1958; 1959a
Bron	Archis
Nummer	29917
Zaak ID	2867063100

Uniek nr.	*4.40.1.040*
Coördinaten	X=152460 / Y=375340
Plaats	Steensel
Toponiem	Zandbogten
Naam vinder	Roymans
Datum vondst	22-12-1973
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Volgens meldings-fiche Beex: "Mesolithische vuursteenvondsten en urnscherven (IJzertijd)."
Datering	Mesolithicum en IJzertijd
Literatuur	Beex 1974a
Bron	Archis
Nummer	29943
Zaak ID	3118268100

Uniek nr.	*4.40.1.041*
Coördinaten	X=151920 / Y=375100
Plaats	Steensel
Toponiem	Het Molenveld

Naam vinder	Roymans
Datum vondst	22-12-1973
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Volgens meldings-fiche Beex: "Mesolithische vuursteenvondsten. Urnscherven(IJzertijd). Oppervlaktevondsten op akker."Opm.: in BKNOB 1974:105 is de vindplaats aangeduid met het toponiem "De Zandbochten".
Datering	Mesolithicum - IJzertijd
Literatuur	Beex 1974a
Bron	Archis
Nummer	29944
Zaak ID	2867160100

Uniek nr.	*4.40.1.042*
Coördinaten	X=151875 / Y=371925
Plaats	Eersel
Toponiem	Lage Heide
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Meldings-fiche op basis van een lijst met vondstmeldingen Beex ca 1966 en een brief van Beex ca 19660400:"... vonden een aantal vuursteenartefacten, die wsch tot het Mesolithicum behoren. De vindplaats wordt momenteel [19660400] afgegraven t.b.v. zandwinning."Opm.: het is onduidelijk of het om geconcentreerde of een serie losse vondsten gaat. Evenmin is duidelijk of de vondsten zijn gedaan ten tijde van de afgraving of daaraan voorafgaand.
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	Beex 1966e
Bron	Archis
Nummer	30441
Zaak ID	2870505100

Uniek nr.	*4.40.1.043*
Coördinaten	X=154000 / Y=377125
Plaats	Steensel
Toponiem	Bussereind
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	1910
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Deze vondstmelding is aanwezig op Loebfiche. De beschrijving luidt: 'Vindplaats van Romeins materiaal en urnen'. Bij vindplaats staat vermeld: 'Kad. Duizel B1 no. 2097'.In de CAA-map bevindt zich een lijst van G. Beex, waarop hij m.b.t. deze vondstmelding schrijft: 'Romeins aardewerk, fibula enz. gevonden in zandafgraving van de Tramweg Mij'. Deze gegevens zijn met pen op het Loeb-fiche bijgeschreven. Beex verwijst tevens naar de publicatie van Bijvanck (1947, p. 84). Hierin wordt melding gedaan van 'scherven van een grote Romeinse kruik (einde1ste of begin 2de eeuw) met overblijfselen van een mantelspeld en scherven van inheems en Romeins aardewerk. Museum te 's-Hertogenbosch'. Het is niet duidelijk of het Loeb-fiche hierop gebaseerd is, daarom zijn in het bovenstaande bij de vondsten slechts de beschrijvingen van het Loeb-ficheen van Beex gebruikt. Bijvanck verwijst naar Holwerda (1924, p. 24): 'onder Steensel een dergelijk urnenveld; het schijnt, dat hierin ook enige Romeinse bijvondsten zijn gedaan'.Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven d.d. 8-7-1963.

Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Toelichting	fragmenten grote kruik, resten fibula, veel Romeins en inheems aardewerk. De Meijerij (zandafgraving voor de aanleg trambaan Eindhoven-Turnhout)
Literatuur	Beex 1989
Bron	Archis
Nummer	31066
Zaak ID	3120154100

Uniek nr.	*4.40.1.044*
Coördinaten	X=154000 / Y=377000
Plaats	Steensel
Toponiem	Bussereind
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: literatuur
Beschrijving	M.b.t. deze vondstmelding is in het Oud Archief een oranje ROB-fiche aanwezig. Hierop wordt verwezen naar de Voorlopige Lijst der Ned. Monumenten(1931, p. 98): ' Aan den weg naar Veldhoven zijn hier in 1910 en 1911 een paar Gallo-Germaansche urnen gevonden met enige vermoedelijk Romeinse bijvondsten'. Op het oranje fiche staan de coördinaten 155 - 379, terwijl op het meldingsfiche de coördinaten 154 - 377 vermeld staan. Deze laatste coördinaten zijn aangehouden. Tevens staat op het meldingsfiche bij de opmerkingen: 'Op de heide tussen Steensel en Veldhoven werden heuvelen aangetroffen'.
Datering	IJzertijd – Romeinse tijd
Literatuur	Anonymus 1931
Bron	Archis
Nummer	31116
Zaak ID	2874904100

Uniek nr.	*4.40.1.045*
Coördinaten	X=151000 / Y=376850
Plaats	Knegsel
Toponiem	Schietbaan/E3 Strand/Knegsels Heike
Naam vinder	Instituut voor Prehistorie RUL
Datum vondst	05-1971
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	Terrein waar in 1952, 1963 en 1965 bij bosaanplant aardewerk was gevonden(o.a. Kerbschnitt). Geen crematieresten, zodat mogelijk een nederzetting. In 1971 door IPL proefopgraving uitgevoerd (noodonderzoek door aanleg recreatieterrein E3 Strand). Geen grondsporen aangetroffen, slechts een geringe hoeveelheid aardewerk. Opm.: coördinaten opgravingsputten niet bekend; ca middelpunt van toentertijd beschermd gebied genomen. In het brievenarchief van de ROB bevinden zich enkele kopieën van de publicatie Verwers 1971 (zie lit.). Daarop is met pen het coördinaten paar 151.00/377.00 aangegeven. Eerder was er met potlood een preciezer coördinatenpaar op geschreven (150.94/376.96), gevolgd door een vraagteken, zodat ook de mate van precisie van die coördinaten onduidelijk blijft. Opm.: zie ook andere waarn. onder 65Z en 119Z.
Datering	Vroege Bronstijd - IJzertijd
Literatuur	Verwers 1971
Bron	Archis
Nummer	33523

Zaak ID	3124901100

Uniek nr.	*4.40.1.046*
Coördinaten	X=150100 / Y=375100
Plaats	Eersel
Toponiem	De Lange Voren
Naam vinder	Roymans
Datum vondst	16-06-1974
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De documentatie in het CAA bestaat uit een door G. Beex d.d. 27-6-1974 ingevuld CAA-fiche met de tekst: 'Urnscherven uit de Late IJzertijd. Determinatie: G. Beex. Oppervlaktevondsten op geploegde akker. Veldcontrole door G. Beex d.d. 23-6-1974'.
Datering	Late IJzertijd - Late IJzertijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	33933
Zaak ID	3125785100

Uniek nr.	*4.40.1.047*
Coördinaten	X=146000 / Y=384000
Plaats	Vessem
Toponiem	Molenbroek
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	Oud Archief-Fiche. Aanvullende informatie ontbreekt.
Datering	Vroeg-Neolithicum B - Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	34990
Zaak ID	3125785100

Uniek nr.	*4.40.1.048*
Coördinaten	X=148450 / Y=376300
Plaats	onbepaald
Toponiem	Vriesvoort
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1972
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Getypte melding Beex, Wsch t.b.v. BKNOB.
Datering	Laat-Paleolithicum - Bronstijd
Literatuur	Beex 1972a
Bron	Archis
Nummer	35046
Zaak ID	2898079100

Uniek nr.	*4.40.1.049*
Coördinaten	X=149150 / Y=375350
Plaats	Duizel

Toponiem	Meerstraat
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	02-06-1973
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Vondst wordt beschreven als "polijststeen". Afgaande op een schets van de omtrek van het stuk (1:1) op het fiche, is het weinig wsch dat het om een complete polissoir gaat (max. afm. 16,5 x 7 cm); wellicht een fragment.
Datering	Neolithicum - Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	35074
Zaak ID	2898281100

Uniek nr.	*4.40.1.050*
Coördinaten	X=148500 / Y=376075
Plaats	Duizel
Toponiem	Hoek
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Getypte melding Beex, Wsch t.b.v. BKNOB. Onduidelijk of het materiaal geconcentreerd werd aangetroffen.
Datering	Neolithicum - Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	35096
Zaak ID	2898410100

Uniek nr.	*4.40.1.051*
Coördinaten	X=147240 / Y=374790
Plaats	Duizel
Toponiem	Donksbergen
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Fiche op basis van een lijst met vondstmeldingen door G. Beex, ca 1966. Volgens lijst is de "vindplaats ca nr. 2" [van die lijst]. Bovenstaande coördinaten komen overeen met die van nr. 2 [lijst].
Datering	Midden-Neolithicum A B - Laat-Neolithicum B
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	35121
Zaak ID	3128571100

Uniek nr.	*4.40.1.052*
Coördinaten	X=148000 / Y=372500
Plaats	Eersel
Toponiem	PANBERG
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1947
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering

Beschrijving	Fiche op basis van een lijst met vondstmeldingen door G. Beex, ca 1966. Door ontginning was het terrein zo veranderd dat Beex het op nieuwe kaarten niet nauwkeuriger kon aanduiden dan bovenstaand coördinatenpaar (d.w.z. ca....)
Datering	Midden-Neolithicum - Vroege Bronstijd
Toelichting	spitskling?
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	35122
Zaak ID	2898557100

Uniek nr.	*4.40.1.053*
Coördinaten	X=149225 / Y=380000
Plaats	Vessem
Toponiem	Biestvelden
Naam vinder	Beex
Datum vondst	1950
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	De beschrijving in het CAA bestaat uit een Loeb-fiche met de tekst: 'Urnenveld of nederzetting. Urnscherven gevonden na ploegen (1950). Coord.: 149.225/380.000 149.440/380.075 149.485/379.990 149.240/379.840. IJzertijd. Vessem, Biestvelden. Kad. Vessem Sectie E no. 1558. Veldcontrole door G. Beex, Eindhoven op 25.7.1963. Gevonden door G. Beex d.d. 1950', met de toevoeging van R.H.J. Klok: '+- 149.30/379.94'. In Theunissen 1990 (zie Literatuur) is deze locatie onder nr. It9890034 opgenomen in de appendix.
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Literatuur	Theunissen 1990
Bron	Archis
Nummer	36274
Zaak ID	2906089100

Uniek nr.	*4.40.1.054*
Coördinaten	X=149480 / Y=374520
Plaats	Eersel
Toponiem	Markt 11
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	CAA: Loeb-fiche met korte vondstmelding. Gevonden bij afbraak van huis "onder de drempel". Verder geen bijzonderheden.
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Toelichting	'Jacobakannetje'
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	36295
Zaak ID	2906226100

Uniek nr.	*4.40.1.055*
Coördinaten	X=153400 / Y=377029
Plaats	Steensel
Toponiem	Golfbaan Gendersteyn

Naam vinder	BAAC bv
Datum vondst	12-2005
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de archeologische verwachting van het plangebied erg hoog is. Deze verwachting is gebaseerd op landschappelijke ligging, de omliggende archeologische monumenten en de vermoedelijke aanwezigheid van een esdek.
Datering	Paleolithicum – Nieuwe tijd
Toelichting	o.a. fragment gerolde oude vuursteenafslag
Literatuur	Van der Zee 2003
Bron	Archis
Nummer	400996
Zaak ID	2097417100

Uniek nr.	*4.40.1.056*
Coördinaten	X=150800 / Y=374200
Plaats	Eersel
Toponiem	Kerkebogten, deelgebied 2
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	16-03-2004
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In het plangebied komen 3 profieltypen voor: -bouvoor op pleistoceen zand (A/C-profiel) -esdek op pleistoceen zand en keekeerd/moerige grond op pleistoceen zand -beekeerd/moerige grond op pleistoceen zand De esdekken bevinden zich vnl. in de hoger gelegen delen van het plangebied, de beekeerden/moerige gronden in de lagergelegen en nattere delen De meeste archeologische indicatoren zijn aangetroffen aan de basis van het esdek, in een laag bruingrijs tot lichtbruingrijs zand.
Datering	IJzertijd – late Middeleeuwen
Literatuur	Moonen 2004
Bron	Archis
Nummer	401278
Zaak ID	2099418100

Uniek nr.	*4.40.1.057*
Coördinaten	X=150556 / Y=374880
Plaats	Eersel
Toponiem	Lindestraat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	10-2002
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de gemeente Eersel heeft RAAP in oktober 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van bestemmingsplan De Mortel (gemeente Eersel). Uit het onderzoek blijkt dat in het plangebied sprake is van een esdek. Tijdens booronderzoek is in of aan de basis van het esdek verspreid over het plangebied archeologisch materiaal aangetroffen uit met name de Prehistorie (IJzertijd ?). Waarschijnlijk is er sprake van een grote vindplaats in het plangebied. De oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 4,2 ha. en is verdeelt in drie gebieden. Zie ARCHIS waarnemingsnummers 132091 t/m 132093.
Datering	Neolithicum - IJzertijd
Literatuur	Geraeds 2003
Bron	Archis

Nummer	406927
Zaak ID	3214099100

Uniek nr.	*4.40.1.058*
Coördinaten	X=150750 / Y=375100
Plaats	Eersel
Toponiem	Molenakkers
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	10-2002
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de gemeente Eersel heeft RAAP in oktober 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van bestemmingsplan De Mortel (gemeente Eersel). Uit het onderzoek blijkt dat in het plangebied sprake is van een esdek. Tijdens booronderzoek is in of aan de basis van het esdek verspreid over het plangebied archeologisch materiaal aangetroffen uit met name de Prehistorie (IJzertijd ?). Waarschijnlijk is er sprake van een grote vindplaats in het plangebied. De oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 4,2 ha. en is verdeelt in drie gebieden. Zie ARCHIS waarnemingsnummers 132091 t/m 132093.
Datering	Paleolithicum - IJzertijd
Literatuur	Geraeds 2003
Bron	Archis
Nummer	407619
Zaak ID	3216748100

Uniek nr.	*4.40.1.059*
Coördinaten	X=150750 / Y=374975
Plaats	Eersel
Toponiem	Dreef
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	10-2002
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de gemeente Eersel heeft RAAP in oktober 2002 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van bestemmingsplan De Mortel (gemeente Eersel). Uit het onderzoek blijkt dat in het plangebied sprake is van een esdek. Tijdens booronderzoek is in of aan de basis van het esdek verspreid over het plangebied archeologisch materiaal aangetroffen uit met name de Prehistorie (IJzertijd ?). Waarschijnlijk is er sprake van een grote vindplaats in het plangebied. De oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 4,2 ha. en is verdeelt in drie gebieden. Zie ARCHIS waarnemingsnummer 132091 t/m 132093.
Datering	Neolithicum - IJzertijd
Literatuur	Geraeds 2003
Bron	Archis
Nummer	407621
Zaak ID	3216756100

Uniek nr.	*4.40.1.060*
Coördinaten	X=148231 / Y=375993
Plaats	Duizel
Toponiem	Vriesvoort
Naam vinder	RAAP

Datum vondst	14-01-2004
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van Waterschap de Dommel heeft RAAP in januari 2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichtingsplannen voor de Ecologische verbindingszone Kleine Beerze in de gemeenten Bladel en Eersel. Het betreft hier een losse oppervlaktevondst.
Datering	Laat-Paleolithicum - Neolithicum
Literatuur	Roymans 2004
Bron	Archis
Nummer	409393
Zaak ID	3226427100

Uniek nr.	*4.40.1.061*
Coördinaten	X=147995 / Y=379690
Plaats	Vessem
Toponiem	Hoogcasteren
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	01-02-1975
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	
Datering	Paleolithicum – Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	1088917 / 411465
Zaak ID	3233085100

Uniek nr.	*4.40.1.062*
Coördinaten	X=152580 / Y=378060
Plaats	Knegsel
Toponiem	Steenselseweg
Naam vinder	Biemans
Datum vondst	31-03-1970
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Datering	Neolithicum - Neolithicum
Toelichting	tientallen artefacten
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	411538
Zaak ID	3233263100

Uniek nr.	*4.40.1.063*
Coördinaten	X=151380 / Y=374470
Plaats	Eersel
Toponiem	Schadewijk
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	18-03-1972
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Datering	Vroeg-Romeinse tijd - Laat-Romeinse tijd
Toelichting	afvalkuilen met fragmenten van: dolium, kruiken, terra sigillata, staafvormige kralen gebakken klei, huttenleem

Literatuur	Beex 1972d
Bron	Archis
Nummer	411541
Zaak ID	3233296100

Uniek nr.	*4.40.1.064*
Coördinaten	X=151500 / Y=376730
Plaats	Eersel
Toponiem	E3 strand
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	25-05-1972
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Datering	IJzertijd - IJzertijd
Toelichting	lengte 25,5 cm, breedte 17,5 cm en dikte 8,5 cm
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	411543
Zaak ID	3233311100

Uniek nr.	*4.40.1.065*
Coördinaten	X=148000 / Y=382670
Plaats	Vessem
Toponiem	Kuilenhurk
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	25-05-1972
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Cultuur	Federmesser-groep
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	411570
Zaak ID	3233409100

Uniek nr.	*4.40.1.066*
Coördinaten	X=149900 / Y=373250
Plaats	Eersel
Toponiem	De Rosheuvel
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	9999
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	
Datering	Neolithicum - Neolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	411584
Zaak ID	3233441100

Uniek nr. *4.40.1.067*

Coördinaten	X=149125 / Y=375125
Plaats	Duizel
Toponiem	Habraken
Naam vinder	P. Sanders
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetectiers
Datum vondst	08-2005
Verwerving	niet-archeologisch: metaaldetectie
Beschrijving	In augustus 2005 vond de heer P. Sanders uit Nuenen tijdens metaaldetectie op het landgoed van dhr. W. van der Leegte (de president-directeur en eigenaar van de VDL Groep) in Duizel (in de gemeente Eersel nb) op de oever van een vijver die was vergroot een messing hanger in de vorm van een gevleugelde menselijke phallus. Phallische hangers komen voor het eerst in West-Europa voor in de Romeinse tijd, zijn in de Middeleeuwen in brons en messing afwezig maar worden ten hedendage nog steeds gedragen in Zuid-Italië en Spanje als amulet (met als doel de afweer van het kwaad of het Boze Oog). Ze komen ook in de vorm van ringen voor. Mogelijk is er in Zuid-Europa sprake van een 'Nachleben der Antike'. In de Napoleontische periode (1795-1815) zijn er kopieën van deze Romeinse phallussen vervaardigd. Soldaten in de 'Grande Armée' van Napoleon Bonaparte droegen meerdere typen amuletten, waaronder amuletten die sterk op dit bewuste exemplaar geleken (mondelinge informatie van collega Sigrid van Roode, werkzaam als adviseur bij Past2Present en een bekend collectionneur van mediterrane sieraden). De messing phallus is volgens de heer Sanders door hem gevonden in een venig/moerig pakket. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor het feit dat de phallus zijn oorspronkelijke messing-kleur behouden heeft en er geen patinering heeft plaatsgevonden. Een foto op de website van het Musee Saint-Remy te Reims toont een drietal phallische amuletten, waaronder eentje die sterke overeenkomst vertoont met de phallus uit Duizel. De drie amuletten op de foto worden door het museum als 'Gallo-Romeins' gedateerd. Vanwege het voorkomen van 19e eeuwse kopieën van deze amuletten kiezen wij er desondanks toch voor om de phallus als datering (ROMV- NTB) te geven.
Datering	Vroeg-Romeinse tijd - Nieuwe tijd B
Toelichting	1x complete hanger (amulet) in de vorm van een gevleugelde menselijke phallus in erectie, materiaal: messing, gegoten, lengte 33 mm, max. breedte 9 mm, kleine verticaal staan niet-archeologisch: metaaldetectie vleugeltjes, gietnaad horizontaal in de lengte
Literatuur	Jaarverslag Meldpunt Archeologische Bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant, januari 2009 t/m december 2011.
Bron	Archis
Nummer	412004
Zaak ID	3234624100

Eersel: Duizel. Messing talisman in vorm van een fallus uit de Romeinse tijd of een Napoleontische kopie uit de Nieuwe tijd. Foto G. Scheijvens, Provincie Noord-Brabant

Uniek nr.	*4.40.1.068*
Coördinaten	X=149060 / Y=385360
Plaats	Vessem
Toponiem	Rouwven
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	1974
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Bron: Een door W.J.H. Verwers d.d. 28-10-1988 aan R.H.J. Klok doorgegeven overzicht met de titel 'Laat-Paleolithische/Mesolithische vindplaatsen militair oefenterrein Oirschot' met v.w.b. deze waarneming de tekst: '17.149.06 x 385.36. Oppervlaktevondst 1974. Vondst: 1 afslag. Datering: L.Pal./Mes.'.
Datering	Laat-Paleolithicum - Mesolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44729
Zaak ID	2956990100

Uniek nr.	*4.40.1.069*
Coördinaten	X=148950 / Y=385240
Plaats	Vessem
Toponiem	Rouwven
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	1975
Verwerving	onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Bron: Een door W.J.H. Verwers d.d. 28-10-1988 aan R.H.J. Klok doorgegeven overzicht met de titel 'Laat-Paleolithische/Mesolithische vindplaatsen militair oefenterrein Oirschot' met v.w.b. deze waarneming de tekst: '18.148.95 x 385.24. Oppervlaktevondst 1975. Vondst: 1 geretoucheerde kling. Datering: L.Pal./Mes.'.

Datering	Laat-Paleolithicum - Mesolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44730
Zaak ID	2956999100

Uniek nr.	*4.40.1.070*
Coördinaten	X=152750 / Y=376300
Plaats	Steensel
Toponiem	Molenpad ; Weverstraat
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1977
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Bron: Een (door J.H.C. Biemans ingevuld ?) CAA-fiche en een naar aanleiding hiervan door W.J.H. Verwers ingevuld RCC-fiche. De tekst op het CAA-ficheluidt: 'Gemeente EERSEL, kerkdorp Steensel. Melder: J.H.C. Biemans. Vinder:Jan Willem Sijbers, Riethovenseweg 42, Steensel, tel. 04970-2030 d.d. zomer1977. Beschrijving vondst: neolithisch geslepen bijltje, tweezijdig geslepen, lichtgrijs vuursteen. Vondstomstandigheden / Veldnaam: Bij de nieuwbouw van lagere school in Steensel aan de Weverstraat/Molenpad. Opmerkingen: Waarschijnlijk met hoogzand aangevoerd -> herkomst onbekend'. De voor deze waarneming gekozen coördinaten betreffen desondanks toch de schoollocatie.
Datering	Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Literatuur	Beex 1976c
Bron	Archis
Nummer	44765
Zaak ID	3150481100

Uniek nr.	*4.40.1.071*
Coördinaten	X=148300 / Y=372600
Plaats	Eersel
Toponiem	Roten
Naam vinder	P. van Gisbergen
Datum vondst	1988
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Brief van G.H. Fonteyn aan W.J.H. Verwers d.d. 15-7-1991, waarin als vindplaats is opgegeven: 'op de akker, genaamd de "Roten" (aan de rand van de akker (westelijke richting)'.
Datering	Midden-Neolithicum A B - Laat-Neolithicum B
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44771
Zaak ID	3150505100

Uniek nr.	*4.40.1.072*
Coördinaten	X=147800 / Y=375600
Plaats	Duizel
Toponiem	Donkseweg
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	18-03-1990
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering

Beschrijving	bron: een door G.H. Fonteyn ingevuld rcc-fiche met als vondstbeschrijving:'daar er slechts afslag en enige kernsteentjes werden gevonden, is determinatie periode mesolithicum niet mogelijk'.
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44831
Zaak ID	2957540100

Uniek nr.	*4.40.1.073*
Coördinaten	X=148560 / Y=375950
Plaats	Duizel
Toponiem	Vriesvoort
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	10-1979
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Een door W.J.H. Verwers ingevuld RCC-fiche met de volgende vondstbeschrijving: 'Periode: meso. Vondst: meerdere 9 stuks vuursteen gereedschap,meerdere 12 stuks vuursteen materiaal waaronder kernstukken, meerdere 10 wandfragment keramiek vaatwerk handgevormd waarvan een met groefversiering. Vrije tekst: Brief d.d. 4-XI-79'. Deze brief geeft een gedetailleerder opsomming van het gevonden materiaal, waarop de vondstbeschrijving in deze waarneming dan ook is gebaseerd.
Datering	Laat-Mesolithicum
Toelichting	Wommersom-kwartsiet
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44917
Zaak ID	3150692100

Uniek nr.	*4.40.1.074*
Coördinaten	X=148100 / Y=376840
Plaats	Duizel
Toponiem	De Hoef
Naam vinder	Fonteyn en onbekend
Datum vondst	1977 en 1987
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Ongeveer 15 Stuks Wommersom. Bron: Een door G.H. Fonteyn geschreven brief d.d. 14-5-1987 met v.w.b. deze waarneming de tekst: 'Duizel 4 heeft een mesje uit de Bronstijd en een kernstuk opgeleverd'. Op een bijgaande kopie van de stafkaart is de locatie van Duizel4 aangegeven.
Datering	Mesolithicum en Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44925 / 13968
Zaak ID	2769231100/2958083100

Uniek nr.	*4.40.1.075*
Coördinaten	X=148300 / Y=377000
Plaats	Duizel

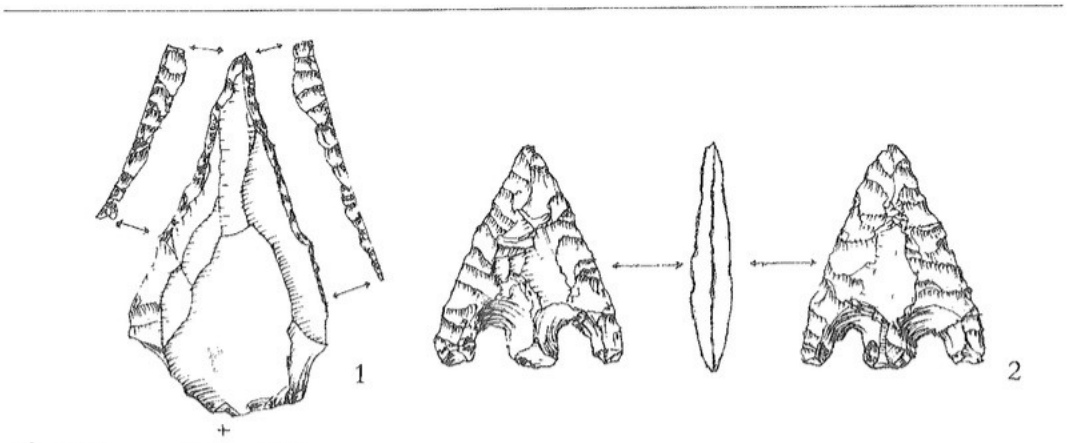
Toponiem	De Hoef; Dukesvoort; Kleine Beerze
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1987
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Een Door G.H. Fonteyn Geschreven Brief D.D. 14-5-1987 Met voor wat betreft deze waarneming de tekst: 'Duizel 8 [...] Laat-Paleolithicumithische afslagen'.
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44927
Zaak ID	2958107100

Uniek nr.	*4.40.1.076*
Coördinaten	X=147900 / Y=376400
Plaats	Duizel
Toponiem	Domineepad: De Weege
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1987
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Een door G.H. Fonteyn geschreven brief d.d. 14-5-1987 met v.w.b. deze waarneming de tekst: 'Duizel [...] 9, paleolithische afslagen'.
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44928
Zaak ID	2958115100

Uniek nr.	*4.40.1.077*
Coördinaten	X=148250 / Y=377250
Plaats	Duizel
Toponiem	De Hoef; Dukesvoort; Kleine Beerze
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1979
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Een door G.H. Fonteyn ingevuld CAA-fiche en een op basis daarvan door W.J.H. Verwers ingevuld RCC-fiche, alsmede een brief van W.J.H. Verwers d.d10-6-1980 naar aanleiding hiervan. De vondstbeschrijving van de door A.Wouters en P. Dijkstra gedetermineerde vondsten luidt op het CAA-fiche:'1. Chopper: op akker bij U bekend als Duizel I (vanwege vondsten wijlen Dhr. J. Hakkens). 2. Acheuleenschaaf (racloir simple) idem als onder punt 13. Museau-achtig voorwerp (schraper): idem als onder punt 1. 4. Een 27-talpaleolithische afslagen: idem als onder punt 1. Datering: Midden-Paleolit-hicum'.
Datering	Midden-Paleolithicum - Midden-Paleolithicum
Literatuur	Verwers 1982
Bron	Archis
Nummer	44931
Zaak ID	2958131100

Uniek nr.	*4.40.1.078*
Coördinaten	X=147620 / Y=381400

Plaats	Vessem
Toponiem	Het Heike
Naam vinder	C. Huybers
Datum vondst	1983 en 1987
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Een door G.H. Fonteyn ingevuld RCC-fiche, een door hem geschreven brief d.d. 16-4-1987 met de melding van de spits en Verwers 1990 (zie literatuur). De tekst van Verwers 1990 luidt: 'Vessem. Afb. 17. G.H. Fonteyn (Duizel) meldde enige artefacten die afkomstig waren van een akker. De vinder van de werktuigen was C. Huybers (Vessem). Het gaat om een boor van Wommersom-kwartsiet die gebruikt is in het Mesolithicum en om een gave vuurstenen pijlpunt met een schachtdoorn en twee weerhaken. Dergelijke pijlpunten komen tezamen voor met Veluwse Klok-bekers en dateren uit het Laat-Neolithicum'.
Datering	Laat-Mesolithicum t/m Laat-Neolithicum
Literatuur	Verwers 1990a
Bron	Archis
Nummer	44947 / 14767
Zaak ID	3150919100/2774878100

Afb. 17 Vessem. Schaal 1:1

Uit Verwers 1990.

Uniek nr.	*4.40.1.079*
Coördinaten	X=148100 / Y=375700
Plaats	Duizel
Toponiem	Donkseweg; Mosik
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	1983
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	Bron: Een door G.H. Fonteyn geschreven brief d.d. 15-11-1983 met v.w.b. deze waarneming de tekst: 'Kaartblad 51 C : schaal 1:25.000: coördinaten:148.1 x 375.7: gehucht ter plaatse genoemd MOSIK (= in Duizel). Door de eigenaar van de grond werd een grote Neolithische kling van 10 cm lengte gevonden. De kling is niet bewerkt. Silex van zeer goede kwaliteit. De landbouwer herkende de "steen" omdat hij juist tevoren een uitzending vanuit het Museum te Assen m.b.t. vuursteenbewerking had gezien (op TV:Gewest tot Gewest). Vinder: Dhr. Fr. Wintermans, landbouwer, Mosik te Duizel, medio 1983. Melding: G.H. Fonteyn'.
Datering	Neolithicum - Neolithicum
Literatuur	

Bron	Archis
Nummer	44953
Zaak ID	2958245100

Uniek nr.	*4.40.1.080*
Coördinaten	X=149300 / Y=374550
Plaats	Eersel
Toponiem	Nieuwe Erven
Naam vinder	Fonteyn
Datum vondst	1993
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Een brief van G.H. Fonteyn aan W.J.H. Verwers d.d. 2-1-1994 met v.w.b deze waarneming de tekst: '3. Ik bezoek trouwens nog een andere akker,hoofdzakelijk voor de artefacten van het Oud-Paleolithicum. (Heb er o.a.een vuistbijl van). Maar ik vind op deze akker ook werktuigen uit het Mesolithicum (heb een bladspits: kan de overgang zijn van Laat-Meso naar Neolithicum); voorts Meso-schrabbers. Vind er ook Neolithicum: gebroken, ge-slepen bijl, veel afslag. Een door mij gevonden, zeer fraaie slijpsteen is in bruikleen afgestaan. Ook deze akker, waar THANS nog de RUG doorheen loopt waar de vondsten gedaan worden, zou mijns inziens moeten worden beschermd. Ook deze akker werd door wijlen mijn vriend J. Hakkens "ontdekt"'.De bovengenoemde bladspits was eerder gemeld en onder waarn. 21636 geregistreerd.
Datering	Midden-Paleolithicum - Neolithicum
Literatuur	Beex 1989 Archeologisch overzicht van de gemeente Eersel, in: Drie Zaligheden, Hapert, 23-40.
Bron	Archis
Nummer	44971
Zaak ID	3150992100

Uniek nr.	*4.40.1.081*
Coördinaten	X=152000 / Y=379000
Plaats	Knegsel
Toponiem	Het Groen
Naam vinder	Particulier
Datum vondst	07-06-1988
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	tekeningen in caa, samen met andere tekeningen, welke echter niet beschreven worden bij vondstmelding.
Datering	Paleolithicum - Midden-Bronstijd
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	46225
Zaak ID	3153098100

Uniek nr.	*4.40.1.082*
Coördinaten	X=151000 / Y=376500
Plaats	Eersel
Toponiem	E3 Strand
Naam vinder	Timmers
Datum vondst	1970
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk

Beschrijving	De harpoen is gevonden door de dhr. Timmers (destijds werkzaam bij de Grontmij). Hij is de vader van de melder (Erik Timmers). De vondst is omstreeks 1970 gedaan tijdens zandwinning voor de aanleg van de A3. op de vindplaats is later het E3 Strand (een recreatieplas) aangelegd. Afmetingen 52 x 33 x 6 mm. Topje ontbreekt.
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Literatuur	Arts 2003b
Bron	Archis
Nummer	49271
Zaak ID	3038086100

Uniek nr.	*4.40.1.083*
Coördinaten	X=147570 / Y=381600
Plaats	Vessem
Toponiem	Kleine Beerze
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	13-09-2004
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Uitvoering van een bureau- en inventariserend veldonderzoek te Vessem in opdracht van de gemeente Eersel. Het plangebied ligt in het beekdal van de Kleine Beerze. Tijdens het veldonderzoek is er een esdek aangetroffen met een wisselende dikte. Verwacht wordt dat de archeologische indicatoren door bemesting in het plangebied zijn terecht gekomen.
Datering	Hoge/Volle Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	49624
Zaak ID	2107469100

Uniek nr.	*4.40.1.084*
Coördinaten	X=151905 / Y=382132
Plaats	Wintelre
Toponiem	Grote Vliet
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53103
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.085*
Coördinaten	X=149148 / Y=385445
Plaats	Wintelre
Toponiem	Rouwven

Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53129
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.086*
Coördinaten	X=153140 / Y=384491
Plaats	Wintelre
Toponiem	Bijsterveld
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53501
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.087*
Coördinaten	X=152408 / Y=382895
Plaats	Wintelre
Toponiem	Kerkheide
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53505
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.088*
Coördinaten	X=151903 / Y=382078
Plaats	Wintelre
Toponiem	Grote Vliet
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53507
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.089*
Coördinaten	X=151449 / Y=383239
Plaats	Wintelre
Toponiem	Veneind
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53509
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.090*
Coördinaten	X=152500 / Y=383548
Plaats	Wintelre
Toponiem	Zandstraat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003

Bron	Archis
Nummer	53512
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.091*
Coördinaten	X=152611 / Y=383733
Plaats	Wintelre
Toponiem	Zandstraat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Toelichting	boring 12; randfragment; kwarts- en chamottemagering
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53514
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.092*
Coördinaten	X=152842 / Y=384120
Plaats	Wintelre
Toponiem	Bijsterveld
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Toelichting	blauwgrijs aardewerk
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53516
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.093*
Coördinaten	X=152378 / Y=383701
Plaats	Wintelre
Toponiem	Zandstraat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht

Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53520
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.094*
Coördinaten	X=152254 / Y=383065
Plaats	Wintelre
Toponiem	Kerkheide
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53522
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.095*
Coördinaten	X=152165 / Y=384762
Plaats	Wintelre
Toponiem	Klein Koemeer
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53529
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.096*
Coördinaten	X=151202 / Y=384393
Plaats	Wintelre
Toponiem	Mostheuvel
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering

Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53531
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.097*
Coördinaten	X=150617 / Y=385263
Plaats	Wintelre
Toponiem	Groot Koemeer
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Toelichting	Wommersom-kwartsiet; gekerfd + geretoucheerd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53533
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.098*
Coördinaten	X=150940 / Y=383991
Plaats	Wintelre
Toponiem	Hemelrijkse Straat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53535
Zaak ID	2064506100

Uniek nr. *4.40.1.099*

Coördinaten	X=150773 / Y=384407
Plaats	Wintelre
Toponiem	Hemelrijkse Straat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Midden-Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Toelichting	Wommersom-kwartsiet (mogelijk gebroken klingfragment)
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53537
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.100*
Coördinaten	X=151070 / Y=383885
Plaats	Wintelre
Toponiem	Hemelrijkse Straat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53550
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.101*
Coördinaten	X=149104 / Y=385392
Plaats	Wintelre
Toponiem	Rouwven
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003

Bron	Archis
Nummer	53582
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.102*
Coördinaten	X=149744 / Y=385136
Plaats	Wintelre
Toponiem	Rouwven
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Midden-Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53584
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.103*
Coördinaten	X=150556 / Y=385583
Plaats	Wintelre
Toponiem	Houtven
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53587
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.104*
Coördinaten	X=150568 / Y=384091
Plaats	Wintelre
Toponiem	Heggeneind
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit

	een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53589
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.105*
Coördinaten	X=150648 / Y=385716
Plaats	Wintelre
Toponiem	Houtven
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Toelichting	klingvormige afslag
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53591
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.106*
Coördinaten	X=150660 / Y=385030
Plaats	Wintelre
Toponiem	Hemelrijkse Straat
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53593
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.107*
Coördinaten	X=150664 / Y=385308
Plaats	Wintelre
Toponiem	Groot Koemeer

Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53595
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.108*
Coördinaten	X=150690 / Y=385640
Plaats	Wintelre
Toponiem	Houtven
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53597
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.109*
Coördinaten	X=150699 / Y=384774
Plaats	Wintelre
Toponiem	Hemelrijkse Straat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53599
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.110*
Coördinaten	X=150731 / Y=385487
Plaats	Wintelre
Toponiem	Houtven
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53601
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.111*
Coördinaten	X=151549 / Y=384341
Plaats	Wintelre
Toponiem	Mostheuvel
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53603
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.112*
Coördinaten	X=150928 / Y=385058
Plaats	Wintelre
Toponiem	Groot Koemeer
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003

Bron	Archis
Nummer	53605
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.113*
Coördinaten	X=151141 / Y=385337
Plaats	Wintelre
Toponiem	Groot Koemeer
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53607
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.114*
Coördinaten	X=152403 / Y=382514
Plaats	Wintelre
Toponiem	Bruggenrijt
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53613
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.115*
Coördinaten	X=151285 / Y=383500
Plaats	Wintelre
Toponiem	Kekkeneind
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit

	een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53615
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.116*
Coördinaten	X=150886 / Y=385348
Plaats	Wintelre
Toponiem	Groot Koemeer
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53617
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.117*
Coördinaten	X=150937 / Y=385265
Plaats	Wintelre
Toponiem	Groot Koemeer
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53619
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.118*
Coördinaten	X=151899 / Y=382177
Plaats	Wintelre
Toponiem	Grote Vliet
Naam vinder	RAAP

Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53621
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.119*
Coördinaten	X=151294 / Y=383106
Plaats	Wintelre
Toponiem	Veneind
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53625
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.120*
Coördinaten	X=151176 / Y=384469
Plaats	Wintelre
Toponiem	Mostheuvel
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Midden-Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Toelichting	Wommersom-kwartsiet
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53627
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.121*
Coördinaten	X=150776 / Y=384831
Plaats	Wintelre
Toponiem	Hemelrijkse Straat
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53631
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.122*
Coördinaten	X=151635 / Y=383261
Plaats	Wintelre
Toponiem	De Nie
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53637
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.123*
Coördinaten	X=151893 / Y=382694
Plaats	Wintelre
Toponiem	Kerkheide
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Literatuur	Verhoeven 2003

Bron	Archis
Nummer	53641
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.124*
Coördinaten	X=150838 / Y=385947
Plaats	Wintelre
Toponiem	Houtven
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	9999
Verwerving	indirect: collectie
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Mesolithicum - Mesolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53643
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.125*
Coördinaten	X=151633 / Y=383422
Plaats	Wintelre
Toponiem	Everstraatje
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53647
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.126*
Coördinaten	X=149573 / Y=385439
Plaats	Wintelre
Toponiem	Veneind
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit

	een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Neolithicum - Late IJzertijd
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53649
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.127*
Coördinaten	X=149573 / Y=385439
Plaats	Wintelre
Toponiem	Rouwven
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	9999
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	In opdracht van de Dienst Landelijk Gebied, provincie Noord-Brabant (DLG-Tilburg), heeft RAAP in 2002 een archeologische advieskaart vervaardigd voor het Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek, het raadplegen van amateur-archeologen alsmede archeologisch veldwerk (oppervlaktekartering en boringen). WIOE-25 betreft een oppervlaktekartering. Economie: jacht
Datering	Laat-Paleolithicum - Neolithicum
Literatuur	Verhoeven 2003
Bron	Archis
Nummer	53653
Zaak ID	2064506100

Uniek nr.	*4.40.1.128*
Coördinaten	X=151350 / Y=375250
Plaats	Eersel
Toponiem	Hoogstraat
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	2002
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	In opdracht van gemeente Eersel heeft RAAP in mei 2002 een archeologische begeleiding uitgevoerd in verband met ontgrondingswerkzaamheden aan de Schadewijkstraat te Eersel. Door de uitvoerder zijn vijf sleuven aangelegd in het onderzoeksgebied. De sleuven hadden een totale lengte van 260 meter. Tijdens de inspectie van de sleuven zijn geen archeologische resten aangetroffen. Op twee plaatsen werden in het esdek fragmenten roodbakkend geglazuurd aardewerk aangetroffen. Deze staken uit de putwand. Waarschijnlijk is het onderzoeksgebied te nat geweest voor bewoning. Dit was merkbaar bij het graven van de sleuven die al vrij snel onder water liepen.
Datering	Nieuwe tijd B - Nieuwe tijd B
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	53668
Zaak ID	3162948100

Uniek nr.	*4.40.1.129*

Coördinaten	X=149520 / Y=374450
Plaats	Eersel
Toponiem	Markt
Naam vinder	de Raaff
Datum vondst	1978
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	Bij het planten van een forse, uit het buitengebied verplaatste linde op de Markt in Eersel (plantgaten 2x2 m) werd op een diepte van 150 cm een bakstenen fundering ontdekt die 120 cm breed was aan de basis en 60 cm aan de top; hoogte 60 cm. Afmetingen baksteen: 24x11x9 cm. Hetzelfde type stenen zou zijn gebruikt voor de fundering van de op de Markt gelegen Mariakapel. Op basis van het baksteenvolume zou de datering LMEB moeten zijn. De vondst werd in 1978 verzwegen omdat men vreesde dat de werkzaamheden vertraging zouden oplopen. Dhr De Raaf veronderstelt, waarschijnlijk vanwege de afmetingen van het fundament, dat het om de resten van een kasteel gaat. De ligging van het kasteel van Eersel is tot op heden echter onbekend. Thijssen (2003) beschrijft een mogelijk locatie ten Westen van Eersel, vrijwel grenzend aan de A67 (coördinaten circa 148300/374285).
Datering	Late Middeleeuwen - Late Middeleeuwen
Literatuur	Thijssen 2003
Bron	Archis
Nummer	54887
Zaak ID	3180573100

Uniek nr.	*4.40.1.130*
Coördinaten	X=152745 / Y=377930
Plaats	Knegsel
Toponiem	Wolfhoekse Heide; Oude Dijk
Naam vinder	RAAP
Datum vondst	20-04-2005
Verwerving	archeologisch: booronderzoek
Beschrijving	Het onderzoek kadert in het AMR-onderzoek. Het monument maakt deel uit van een uitgestrekt dekzandgebied waar plaatselijk stuifduinen voorkomen. In het monument bevindt zich een goed bewaarde zichtbare wal die de scheiding vormt tussen de cultuur- en woeste gronden. Bovendien werd veel Romeins materiaal aangetroffen waarvan verondersteld wordt dat het afkomstig is van een grafveld. Aan de buitenzijde van de middeleeuwse wal bevond zich van oorsprong een greppel met een breedte van ca. 2,5 m. De vulling van deze greppel bestaat uit donker gekleurd, vlekkerig zand waarin plaatselijk wat gelaagdheid is te onderscheiden. Waarschijnlijk bestaat deze vulling uit restanten van de buitenmantel van het wallichaam, die uit plaggen was opgebouwd. De binnenzijde van het wallichaam bestaat uit geel zand. De diepte van de greppel was ca. 80 cm, terwijl de insteek aan de walzijde vrij steil moet zijn geweest. De buitenzijde van de wal heeft waarschijnlijk direct aangesloten op de greppel zodat een doorlopende wand werd gecreëerd met een hoogte van ca. 1,6 m. Aan de binnenzijde van de wal is geen greppel vastgesteld maar wel een oudere "bouwvoor". Waarschijnlijk heeft het oude akkerareaal zich tot aan de wal uitgestrekt. Alhoewel plaatselijk op het monument prehistorisch en Romeins materiaal werd aangetroffen, kan de relatie met een grafveld niet worden aangetoond met een booronderzoek. Alhoewel een grafveld niet uit te sluiten is, moet wegens de sterke fragmentatie en de aanwezigheid van inheems Romeins aardewerk eerder worden gedacht aan activiteiten in de directe omgeving van een nederzetting of een kleinschalige bewoning ter plaatse.
Datering	Neolithicum - IJzertijd

Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	57494
Zaak ID	3193890100

Uniek nr.	*4.40.1.131*
Coördinaten	X=151040 / Y=374720
Plaats	Eersel
Toponiem	Dreef
Naam vinder	P. Strijbos
Datum vondst	27454
Verwerving	niet-archeologisch: toevalsvondst
Beschrijving	gevonden bij aanleg van gazon
Datering	Midden-Paleolithicum - Midden-Paleolithicum
Literatuur	Stapert 1976
Bron	Literatuur
Nummer	600111
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.132*
Coördinaten	X=150950 / Y=376900
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegsels Heike
Naam vinder	G. Beex/IPL
Datum vondst	1963/1971
Verwerving	
Beschrijving	oppervlaktevondsten of vondsten, die tijdens een opgraving zijn gedaan, waarbij geen grondsporen en evenmin crematieresten zijn geconstateerd. De vindplaats ligt op de noordelijke oever van de Gender
Datering	Late Bronstijd - Late Bronstijd
Cultuur	Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur	Verwers, G.J., 1971:
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600289 / 600290
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.133*
Coördinaten	X=149480 / Y=373600
Plaats	Eersel
Toponiem	Rosheuvel
Naam vinder	P. Prinsen / W. van Utrecht
Datum vondst	onbekend
Verwerving	onbekend
Beschrijving	vondst op akker
Datering	Midden-Neolithicum A - Bronstijd
Toelichting	vervaardigd aan afslag van geslepen bijl
Literatuur	Beex, G., 1973:
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600376 / 600377 / 600378

Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.134*
Coördinaten X=148149 / Y=375376
Plaats Eersel
Toponiem Dominepad
Naam vinder onbekend
Datum vondst onbekend
Verwerving onbekend
Beschrijving vondst op akker
Datering Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Literatuur Hoof, D., 1970:
Bron Slofstra-archief
Nummer 600379
Zaak ID --

Vuurstenen bijl Dominepad (Collectie Rijksmuseum van Oudheden).

Uniek nr. *4.40.1.135*
Coördinaten X=152275 / Y=375175
Plaats Steensel
Toponiem Zandbogten
Naam vinder J. & N. Roymans
Datum vondst onbekend
Verwerving archeologisch: veldkartering
Datering Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Toelichting fragment van geslepen bijl
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600380
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.136*
Coördinaten X=149500 / Y=377500

Plaats Duizel
Toponiem Broekeneind
Naam vinder C. Wouters
Datum vondst 1914
Verwerving onbekend
Beschrijving gevonden op hei ten oosten van Hoogeloon
Datering Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Toelichting bruingrijze vuursteen; "gevonden tezamen met aantal(?) urnfragmenten"
Literatuur Beex, G BH 1956, 126; BH 1964, 100
Bron Slofstra-archief
Nummer 60038
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.137*
Coördinaten X=148475 / Y=375725
Plaats Duizel
Toponiem Kerkakkers
Naam vinder onbekend
Datum vondst 1965; 1965
Verwerving onbekend
Beschrijving gevonden in bouwput
Datering Late Bronstijd - Vroege IJzertijd
Cultuur Nederrijnse grafheuvelcultuur
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600393
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.138*
Coördinaten X=152160 / Y=378730
Plaats Knegsel
Toponiem Den Heuvel
Naam vinder ROB
Datum vondst 30621
Verwerving archeologisch: opgraving
Beschrijving gevonden tijdens de Brandwacht-opgraving
Datering Neolithicum - Bronstijd
Toelichting aantal met kwarts gemagerde scherven
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600421
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.139*
Coördinaten X=149850 / Y=379975
Plaats Vessem
Toponiem weg van Knegsel naar Vessem
Naam vinder onbekend
Datum vondst 1955

Verwerving	onbekend
Beschrijving	
Datering	Vroeg-Neolithicum B - Bronstijd
Literatuur	Beex, G., 1959:
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600450
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.140*
Coördinaten	X=152530 / Y=379550
Plaats	Knegsel
Toponiem	Kattenberg
Naam vinder	ROB
Datum vondst	1952
Verwerving	archeologisch: opgraving
Beschrijving	gevonden in zool van grafheuvel
Datering	Laat-Paleolithicum - Bronstijd
Cultuur	onbekend
Toelichting	eventueel jonger; "vuursteensplinters
Literatuur	Beex, G., 1952; 1959
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600451 / 600452
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.141*
Coördinaten	X=151880 / Y=378390
Plaats	Knegsel
Toponiem	Dijkakkerweg
Naam vinder	F. Kortlang
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	
Datering	Midden-Neolithicum A - Laat-Neolithicum B
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600453
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.142*
Coördinaten	X=148180 / Y=379550
Plaats	Vessem
Toponiem	Hoogcasteren
Naam vinder	N. Roymans
Datum vondst	
Verwerving	onbekend
Beschrijving	scherven Romeins aardewerk, kraaltje blauw glas, terra Sigillata scherf
Datering	Laat-Neolithicum A - Midden-Bronstijd en Romeinse tijd
Literatuur	

Bron	Slofstra-archief
Nummer	600454 / 600600
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.143*
Coördinaten	X=152600 / Y=379480
Plaats	Knegsel
Toponiem	Zandoerleseweg
Naam vinder	
Datum vondst	1976
Verwerving	onbekend
Beschrijving	fragmenten onversierd, fragmenten gladwandig, ruwwandig en dikwandig Romeins aardewerk, fragment van een dolium
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	J. Slofstra; S.L. Wynia; W.A. van Es
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600592
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.144*
Coördinaten	X=152630 / Y=378010
Plaats	Knegsel
Toponiem	Oude Dijk
Naam vinder	G.H.Fonteyn
Datum vondst	1958
Verwerving	onbekend
Beschrijving	fragmenten Romeins aardewerk
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600594
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.145*
Coördinaten	X=152000 / Y=378380
Plaats	Knegsel
Toponiem	Hoekdries
Naam vinder	G. Beex
Datum vondst	1965
Verwerving	onbekend
Beschrijving	fragmenten van Romeins aardewerk
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600597
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.146*
Coördinaten	X=148225 / Y=379550

Plaats Vessem
Toponiem Hoogcasteren
Naam vinder N. Roymans
Datum vondst
Verwerving onbekend
Beschrijving fragmenten van Romeins aardewerk
Datering Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600598
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.147*
Coördinaten X=148875 / Y=380275
Plaats Vessem
Toponiem Vessem-Driehuizen
Naam vinder N. Roymans
Datum vondst
Verwerving oppervlaktevondst
Beschrijving oppervlaktevondsten
Datering Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600599
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.148*
Coördinaten X=147800 / Y=380500
Plaats Vessem
Toponiem Korstbroeken
Naam vinder H. Kuenen
Datum vondst
Verwerving onbekend
Beschrijving fragmenten Romeins aardewerk
Datering Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600603
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.149*
Coördinaten X=152200 / Y=378500
Plaats Knegsel
Toponiem Dijkakkerweg
Naam vinder F. Kortlang
Datum vondst 1983
Verwerving onbekend
Beschrijving fragmenten Romeins en inheems aardewerk, fragment La Tene armbandje
Datering Romeinse tijd - Romeinse tijd

Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600606
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.150*
Coördinaten X=152525 / Y=378375
Plaats Knegsel
Toponiem Steenselseweg
Naam vinder F. Kortlang
Datum vondst 1984
Verwerving onbekend
Beschrijving fragmenten Romeins aardewerk
Datering Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600607
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.151*
Coördinaten X=149180 / Y=375570
Plaats Duizel
Toponiem Duizel
Naam vinder
Datum vondst 1978
Verwerving onbekend
Beschrijving wandfragmenten onversierd aardewerk, wandfragmenten Romeins gladwandig aardewerk
Datering Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600657
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.152*
Coördinaten X=147640 / Y=376170
Plaats Duizel
Toponiem De Langrijt
Naam vinder
Datum vondst 1978
Verwerving onbekend
Beschrijving onbewerkt vuursteen, wandfragment onversierd, wandfragment Romeins gladwandig aardewerk
Datering Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur
Bron Slofstra-archief
Nummer 600658
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.153*

Coördinaten	X=148540 / Y=375750
Plaats	Duizel
Toponiem	Kerkakkers
Naam vinder	Jantje Mollen
Datum vondst	
Verwerving	oppervlaktevondst
Beschrijving	onbekend
Datering	onbekend - onbekend
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief
Nummer	600668
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.154*
Coördinaten	X=149825 / Y=370475
Plaats	Eersel
Toponiem	Puttendijk
Naam vinder	P. van Gisbergen
Datum vondst	onbekend
Verwerving	archeologisch: veldkartering
Beschrijving	
Datering	Midden-Mesolithicum - Laat-Mesolithicum
Literatuur	
Bron	archief-Van Gisbergen; EE-PU
Nummer	600741
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.155*
Coördinaten	X=150550 / Y=382640
Plaats	Wintelre
Toponiem	Grootmeer
Naam vinder	
Datum vondst	
Verwerving	
Beschrijving	Rijckholt-vuursteen
Datering	Midden-Neolithicum?
Literatuur	
Bron	N. Arts
Nummer	600851
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.156*
Coördinaten	X=150830 / Y=378520
Plaats	Knegsel
Toponiem	Knegsel
Naam vinder	
Datum vondst	24918
Verwerving	
Beschrijving	Vuursteen concentraties vanaf bosrand in 't midden tot 20 meter daarachter.

Datering Onbekend
Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600925
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.157*
Coördinaten X=147975 / Y=382750
Plaats Vessem
Toponiem Kuilenhurk
Naam vinder
Datum vondst circa 1975
Verwerving
Beschrijving Vuursteen gevonden door vriend van Gerard Fonteyn
Datering Onbepaald
Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600953
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.158*
Coördinaten X=147700 / Y=380575
Plaats Vessem
Toponiem
Naam vinder K. Huybers
Datum vondst 1987
Verwerving
Beschrijving Vuursteenfragment esdek langs de Kleine Beerze
Datering Onbepaald
Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600954
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.159*
Coördinaten X=147700 / Y=381350
Plaats Vessem
Toponiem Heiken
Naam vinder K. Huybers
Datum vondst vanaf 1982
Verwerving
Beschrijving Mesolitisch vuursteen (code H.V.)
Datering Mesolithicum
Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600955
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.160*
Coördinaten X=146840 / Y=381030

Plaats	Vessem
Toponiem	Lantie
Naam vinder	
Datum vondst	1911
Verwerving	
Beschrijving	Romeins
Datering	Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600956
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.161*
Coördinaten	X=149300 / Y=380000
Plaats	Vessem
Toponiem	Biestvelden
Naam vinder	
Datum vondst	1949
Verwerving	
Beschrijving	IJzertijd
Datering	IJzertijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600957
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.162*
Coördinaten	X=149860 / Y=381420
Plaats	Vessem
Toponiem	Vessemsedijk
Naam vinder	
Datum vondst	1959
Verwerving	
Beschrijving	Bronstijd, P.J.R. Modderman berichten ROB juni 1959 pag. 8
Datering	Bronstijd
Literatuur	
Bron	K. Huybers
Nummer	600959
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.163*
Coördinaten	X=149250 / Y=382640
Plaats	Vessem
Toponiem	Leeuwerikhoeve
Naam vinder	
Datum vondst	1950
Verwerving	
Beschrijving	Bronstijd, verslagen omtrent rijks verzamelingen van geschiedenis en kunst 1950 pag. 103
Datering	Bronstijd

Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600960
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.164*
Coördinaten X=150020 / Y=380900
Plaats Vessem
Toponiem Breemhoeve
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving
Beschrijving Neolithicum
Datering Neolithicum
Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600962
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.165*
Coördinaten X=150750 / Y=385525
Plaats Wintelre
Toponiem Rouwven
Naam vinder K. Huybers
Datum vondst 31525
Verwerving
Beschrijving Vuursteen code WA
Datering Onbepaald
Literatuur
Bron K. Huybers
Nummer 600971
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.166*
Coördinaten X=149243 / Y=373277
Plaats Eersel
Toponiem Rosheuvel
Naam vinder Verelst
Datum vondst 24-02-2005
Verwerving archeologisch: booronderzoek
Beschrijving In de C-horizont van het ongestoorde profiel van boring 7 werd een vuursteenafslag aangetroffen, wat aanleiding vormde tot het zetten van 4 waarderende boringen in een straal van 1 meter omheen dit boorpunt. In geen van deze 4 extra boringen werden archeologische indicatoren aangetroffen. Zeer waarschijnlijk betreft het fragment vuursteen een losse vondst. Het is ook mogelijk dat het fragment van elders afkomstig is en door bioturbatie in de ongestoorde C-horizont terecht is gekomen. Omdat verder geen aanwijzingen zijn aangetroffen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats, kon aan deze vuursteenvondst geen conclusie worden verbonden.
Datering Vroeg-Neolithicum - Midden-Bronstijd
Toelichting hoogstwaarschijnlijk betreft het een losse vondst of een

	fragment dat van elders afkomstig is en door bioturbatie in de ongestoorde C-horizont is terecht gekomen.
Literatuur	Verelst, K.F.M., 2005: Archeologisch onderzoek Rosheuvel te Eersel. Inventariserend Veld Onderzoek - karterende fase, Ruimte voor Ruimte locatie Rosheuvel te Eersel, gemeente Eersel, Eindhoven. Grontmij Archeologische Rapporten 114
Bron	Archis
Nummer	60260
Zaak ID	2062692100

Uniek nr.	*4.40.1.167*
Coördinaten	X=147500 / Y=381100
Plaats	Vessem
Toponiem	Vessem
Naam vinder	Wouters
Datum vondst	1948
Verwerving	niet-archeologisch: onbepaald/niet geregistreerd
Beschrijving	ad100 vindplaats Beex Wouters en Bohmers;ad111 ad112 administratief hier geplaatst.rcc: documentatiercc: foto ROB kb2346-20 tekening blad 20l archief ROB museum Asselt
Datering	Laat-Paleolithicum - Laat-Paleolithicum
Cultuur	Ahrensburg-cultuur
Literatuur	Anoniem 1949a
Bron	Archis
Nummer	9279
Zaak ID	3080254100

Uniek nr.	*4.40.1.168*
Coördinaten	146300 **/** 384300
Plaats	Vessem
Toponiem	Stroomkesberg
Naam vinder	P. van Gisbergen
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: veldkartering
Beschrijving	
Datering	Laat-Paleolithicum **-** Mesolithicum
Literatuur	
Bron	archief-Van Gisbergen; KUI-2
Nummer	601008
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.169*
Coördinaten	150800 **/** 371975
Plaats	Eersel
Toponiem	Eerdbrand
Naam vinder	P. van Gisbergen
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: veldkartering
Beschrijving	
Datering	Laat-Paleolithicum **-** Laat-Paleolithicum
Literatuur	

Bron archief-Van Gisbergen; EERDBR
Nummer 601010
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.170*
Plaats Eersel
Coördinaten 150575 / 372600
Toponiem Broekstraat
Naam vinder P. van Gisbergen
Datum vondst
Verwerving archeologisch: veldkartering
Datering Midden-Paleolithicum - Midden-Paleolithicum
Toelichting gemaakt op vorstsplijtingsstuk
Literatuur
Bron archief-Van Gisbergen; VOO-2
Nummer 601012
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.171*
Coördinaten 148075 / 372450
Plaats Eersel
Toponiem Roten
Naam vinder
Datum vondst
Verwerving archeologisch: veldkartering
Beschrijving
Datering Midden-Neolithicum - Laat-Neolithicum
Literatuur
Bron archief-Van Gisbergen
Nummer 601013
Zaak ID --

Uniek nr. *4.40.1.172*
Coördinaten 149343 / 377314
Plaats Duizel
Toponiem Knegselsedijk 13
Naam vinder De Steekproef
Datum vondst 24-3-2015
Verwerving archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering midden Paleolithicum
Toelichting Er zijn twee lange, smalle proefsleuven gegraven. De bodem bleek niet meer intact. Onder de bouwvoor bevond zich de C-horizont. Er zijn in de sleuven geen archeologische indicatoren aangetroffen en eveneens zijn er geen archeologische grondsporen opgegraven. Wel is er in de nabijheid van proefsleuf 1 een afslag uit het midden paleolithicum aan het oppervlak gevonden. Gebaseerd op de resultaten van het veldwerk is een archeologische waardebepaling voor de locatie opgesteld. Hieruit blijkt dat de locatie niet behoudenswaardig is voor de periode laat paleolithicum tot en met nieuwe tijd. Dit geldt niet voor de periode midden paleolithicum. Vanwege de oppervlaktevondst, de eerdere gevonden stukken bewerkt vuursteen, de vuursteen vindplaatsen in de directe omgeving en het geringe onderzochte oppervlak, wordt geadviseerd om de

	ontgrondingswerkzaamheden archeologisch te laten begeleiden. Geadviseerd wordt om het ontgraven te starten ter hoogte van de vindplaats van de midden paleolithische afslag en het gebied binnen een straal van 30 meter rond deze plek onder professionele archeologische begeleiding te laten uitvoeren. Indien hierbij geen nieuwe vondsten worden gedaan, kunnen we concluderen dat de afslag een losse vondst betreft. De begeleiding van de overige ontgravingen kan dan vervolgens door amateur-archeologen worden overgenomen. De bevoegde overheid, in dit geval de provincie Noord-Brabant, moet bepalen of zij dit advies overneemt.
Literatuur	Tulp, C. 2015
Bron	Archis
Nummer	1128718
Zaak ID	2476862100

Uniek nr.	*4.40.1.173*
Coördinaten	149811 / 374275
Plaats	Eersel
Toponiem	Dijk
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	26-4-2012
Verwerving	archeologisch: begeleiding
Datering	-
Toelichting	
Literatuur	Wesdorp 2012
Bron	Archis
Nummer	1125825
Zaak ID	2366483100

Uniek nr.	*4.40.1.174*
Coördinaten	152340 / 379074
Plaats	Knegsel
Toponiem	Poelenloop
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	14-1-2013
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Beschrijving	
Datering	-
Literatuur	Valentijn van den Brink 2013
Bron	Archis
Nummer	1125846
Zaak ID	2394444100

Uniek nr.	*4.40.1.175*
Coördinaten	**X=** 152324 / **Y=** 378858
Plaats	Knegsel
Toponiem	Rabobank
Naam vinder	VUhbs archeologie
Datum vondst	12-12-2011
Verwerving	archeologisch: begeleiding
Datering	Late Middeleeuwen
Toelichting	Op 20 december 2011 heeft VUhbs Archeologie, voorheen ACVU-HBS, een archeologische begeleiding conform het protocol opgraving uitgevoerd op het voormalige Rabobankterrein in Knegsel, gemeente Eersel. Aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen nieuwbouw van een - aantal woningen op dit perceel. Het plangebied is gelegen op de flank van een

dekzandrug. Tijdens het onderzoek bleek dat het binnen het plangebied, getuige de aanwezigheid van een volledig intact bodemprofiel, altijd vrij nat moet zijn geweest. Dit betekent dat het in principe geen gunstige plek is geweest om te wonen. Een bevestiging hiervan kan worden gezien in het geringe aantal sporen dat is aangetroffen binnen het plangebied. In totaal zijn er vier relevante sporen aangetroffen, waarvan één waterkuil. Alle sporen - worden op basis van het aangetroffen aardewerk gedateerd in de Volle Middeleeuwen of aan het begin van de Late Middeleeuwen. Op basis van de resultaten kunnen we concluderen dat tijdens de begeleiding een akkerzone en enkele sporen behorende tot een nederzetting de Late Middeleeuwen is aangesneden. De sporen van bewoning en overige elementen van de nederzetting zullen zich ten noorden of westen van het plangebied bevinden op de hogere en dus drogere delen van de dekzandrug.

Literatuur J. van Kampen 2013
Bron Archis
Nummer 1125110
Zaak ID 2352623100

Uniek nr. *4.40.1.176*
Coördinaten **X=** 151543 / ***Y=*** 383394
Plaats Wintelre
Toponiem Everstraatje - VP1
Naam vinder RAAP Archeologisch Adviesbureau
Datum vondst 5-11-2013
Verwerving archeologisch: inspectie
Datering Steentijd - Late Middeleeuwen B
Toelichting Tijdens de archeologische begeleiding zijn twee archeologische vindplaatsen aangetroffen; deze bleken echter niet behoudenswaardig. De eerste vindplaats kwam aan het licht in wegnummer 18 op een dekzandrug en onder een esdek. - Ze is aangetroffen binnen het zogenaamde escomplex van Wintersel. Tijdens het opschaven van het bodemprofiel in een greppel zijn in de oude akkerlaag tussen 80 en 95 cm -Mv houtskoolpartikels, verbrande leem en enkele archeologische vondsten uit de Prehistorie en Late Middeleeuwen aangetroffen. - De huidige vindplaats vormt een sterke aanwijzing voor nederzettingen uit de Prehistorie, maar ook Late Middeleeuwen in de directe omgeving. - De tweede vindplaats kwam aan het licht in deelgebied A1 bij werkzaamheden op 25 cm -Mv in de bouwvoor. De vondst betreft een vuurstenen afslag. Omdat diagnostische kenmerken op het artefact ontbreken, kan dit niet nauwkeuriger gedateerd worden dan in de Steentijd. De locatie waar het vuurstenen artefact is aangetroffen (overgang laagte naar dekzandrug), beantwoordt aan de locatiekeuze voor een kampement van jager-verzamelaars uit de Steentijd. Ondanks het feit dat het ontgraven vlak goed was uitgeregend (goede vondstzichtbaarheid), heeft de inspectie geen andere artefacten opgeleverd. Hoogstwaarschijnlijk betreft het een losse vondst. In de overige deelgebieden kwamen buiten enkele recente verstoringen geen sporen of vondsten aan het licht. Dit had voornamelijk te maken met de plaatselijke bodemomstandigheden. Veruit de meeste deelgebieden behoorden vroeger tot het uitgestrekte natte heidegebied rond Oerle en - Wintelre. De waterlopen die in dit gebied voorkomen, zoals de Bruggenrijt, zijn gegraven waterlopen om het gebied te ontwateren. Natuurlijke beekafzettingen zijn tijdens de archeologische begeleiding dan ook niet aangetroffen. Het merendeel van de bodems die aan het licht kwamen, waren gooreerdgronden en natte veldpodzolgronden. Ook de

	agrarische ontginning van het gebied heeft - zijn neerslag nagelaten in de bodem. De natuurlijke ondergrond (C-horizont) bleek in veel gevallen geraakt of verstoord door de ploegschaar.
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	1100014
Zaak ID	2421238100

Uniek nr.	*4.40.1.177*
Coördinaten	**X=** 148930 **/ *Y=*** 381240
Plaats	Vessem
Toponiem	Maaskant
Naam vinder	particulier
Datum vondst	1974
Verwerving	niet-archeologisch: graafwerk
Beschrijving	
Datering	Middeleeuwen - Middeleeuwen
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	1088922/ 411464
Zaak ID	3233077100

Uniek nr.	*4.40.1.178*
Coördinaten	**X=** 149665 **/ *Y=*** 374495
Plaats	Eersel
Toponiem	Markt/De Kwakkelaar
Naam vinder	ADC ArcheoProjecten
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Midden
Toelichting	Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn geen archeologische waarden aangetroffen. Op basis daarvan wordt geadviseerd dat een archeologisch vervolgonderzoek voor het door middel van proefsleuven onderzochte gedeelte niet noodzakelijk is.
Literatuur	Alma, X.J.F., 2008
Bron	Archis
Nummer	1085537/ 418169/ 406659
Zaak ID	2175582100

Uniek nr.	*4.40.1.179*
Coördinaten	**X=** 148447 **/ *Y=*** 376224
Plaats	Duizel
Toponiem	Vriesvoort
Naam vinder	RAAP Archeologisch Adviesbureau
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: boring
Datering	Laat Paleolithicum - Late Middeleeuwen
Toelichting	In opdracht van Waterschap de Dommel heeft RAAP in januari 2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichtingsplannen voor de Ecologische verbindingszone Kleine Beerze in de gemeenten Bladel en Eersel. Het betreft hier vondsten uit boringen.
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	1082248/ 423444/ 139953

Zaak ID 3260114100

Uniek nr. *4.40.1.180*
Coördinaten **X=** 148311 / ***Y=*** 376017
Plaats Duizel
Toponiem Vriesvoort
Naam vinder RAAP Archeologisch Adviesbureau
Datum vondst
Verwerving archeologisch: (veld)kartering
Datering IJzertijd - IJzertijd
Toelichting In opdracht van Waterschap de Dommel heeft RAAP in januari 2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichtingsplannen voor de Ecologische verbindingszone Kleine Beerze in de gemeenten Bladel en Eersel. Het betreft hier een losse oppervlaktevondst.
Literatuur
Bron Archis
Nummer 1082249/ 423448/ 139951
Zaak ID 3260130100

Uniek nr. *4.40.1.181*
Coördinaten **X=** 148382 / ***Y=*** 376762
Plaats Duizel
Toponiem De Hoef
Naam vinder RAAP Archeologisch Adviesbureau
Datum vondst
Verwerving archeologisch: (veld)kartering
Datering Laat Paleolithicum - Neolithicum
Toelichting In opdracht van Waterschap De Dommel heeft RAAP in januari 2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichtingsplannen voor de Ecologische Verbindingszone Kleine Beerze in de gemeenten Bladel en Eersel. Het betreft hier een losse oppervlaktevondst.
Literatuur
Bron Archis
Nummer 1082257/ 424070/ 139949
Zaak ID 3261054100

Uniek nr. *4.40.1.182*
Coördinaten **X=** 148377 / ***Y=*** 376803
Plaats Duizel
Toponiem De Hoef
Naam vinder RAAP Archeologisch Adviesbureau
Datum vondst 13-1-2004
Verwerving archeologisch: (veld)kartering
Datering Laat Paleolithicum - Neolithicum
Toelichting In opdracht van Waterschap De Dommel heeft RAAP in januari 2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichtingsplannen voor de Ecologische Verbindingszone Kleine Beerze in de gemeente Bladel en Eersel. Het betreft hier een losse oppervlaktevondst.
Literatuur
Bron Archis
Nummer 1082267/ 424118/ 139948
Zaak ID 3259898100

Uniek nr.	*4.40.1.183*
Coördinaten	**X=** 148355 **/ *Y=*** 376000
Plaats	Duizel
Toponiem	Vriesvoort
Naam vinder	RAAP Archeologisch Adviesbureau
Datum vondst	
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Datering	Laat Paleolithicum - Neolithicum
Toelichting	In opdracht van Waterschap de Dommel heeft RAAP in januari 2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de inrichtingsplannen voor de Ecologische Verbindingszone Kleine Beerze in de gemeenten Bladel en Eersel. Het betreft hier de oppervlaktevondsten van 3 stuks vuursteen.
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	1082268/ 424120/ 139950
Zaak ID	3260747100

Uniek nr.	*4.40.1.184*
Coördinaten	**X=** 151731 **/ *Y=*** 384370
Plaats	Wintelre
Toponiem	Koemeersdijk
Naam vinder	Synthegra BV
Datum vondst	3-8-2010
Verwerving	archeologisch: proefputten/proefsleuven
Datering	Late Middeleeuwen B - Nieuwe Tijd Laat
Toelichting	Het bovenste (sub)recente humeuze dek kan op basis van het vondstmateriaal in de17e tot en met de 19e (vondst 1) eeuw worden geplaatst. In het humeuze dek en in spoor 4 is vondsmateriaal uit de late middeleeuwen (1300-1500) aangetroffen. Mogelijk is dit aardewerk vanuit het plaggendek secundair gedeponeerd, maar dit kan ook later vanuit de dorpskern zijn aangevoerd. Binnen het plangebied zijn geen archeologisch relevante resten aangetroffen.
Literatuur	Diependaal, S. 2010
Bron	Archis
Nummer	1094437/ 425332/ 416350
Zaak ID	2296767100

Uniek nr.	*4.40.1.185*
Coördinaten	**X=** 151635 **/ *Y=*** 373451
Plaats	Eersel
Toponiem	Landgoed Heijbroek
Naam vinder	ADC ArcheoProjecten
Datum vondst	9-12-2013
Verwerving	archeologisch: begeleiding
Datering	Nieuwe Tijd - Nieuwe Tijd
Toelichting	Op 12 december 2013 heeft ADC ArcheoProjecten een archeologische begeleiding uitgevoerd op de locatie Boevenheuvel te Eersel. Het onderzoek heeft weinig archeologische sporen opgeleverd. Het enige dat kon worden vastgesteld is dat er 2 gedempte greppels liggen. Aangezien het vlak niet verder verdiept zou worden (de sporen dus niet verder verstoord) en de opdrachtgever het vlak zo veel mogelijk intact wilde laten voor een stabiele basis voor de verdere ontwikkeling van het plangebied, zijn de sporen niet gecoupeerd. Deze blijven in situ behouden. Concluderend kan worden gesteld dat er geen archeologische vindplaatsen

	in het plangebied aanwezig zijn. Uit de bodemopbouw is eveneens af te leiden dat als er archeologische sporen in het gebied aanwezig waren, die mogelijk zijn verdwenen door roering van de oorspronkelijk bodemopbouw.
Literatuur	Engeldorp-Gastelaars, H.J.N. van 2014
Bron	Archis
Nummer	1099996/ 440405/ 424119
Zaak ID	2427395100

Uniek nr.	*4.40.1.186*
Coördinaten	**X=** 150126 **/ *Y=*** 374717
Plaats	Eersel
Toponiem	Willibrorduslaan 8
Naam vinder	Aeres Milieu
Datum vondst	28-9-2012
Verwerving	archeologisch: boring
Datering	Neolithicum - Nieuwe Tijd Laat
Toelichting	Tijdens het uitvoeren van een verkennend archeologisch booronderzoek is in een humeus zandpakket een fragment aardewerk aangetroffen. Vermoeddelijk gaat het om een fragment vroeg Pingsdorf. Echter is door de toestant van de scherf hier geen uitsluitsel over te geven. De laag waarin de scherf is aangetroffen is gelegen onder het aanwezige plaggendek en wordt geïnterpreteerd als oude akkerlaag.
Literatuur	N.J.W. van der Feest 2013
Bron	Archis
Nummer	1097857/ 440625/ 420639
Zaak ID	2383517100

Uniek nr.	*4.40.1.187*
Coördinaten	**X=** 149353 **/ *Y=*** 375994
Plaats	Duizel
Toponiem	Meerheide III
Naam vinder	BAAC
Datum vondst	28-9-2012
Verwerving	archeologisch: boring
Datering	Midden Paleolithicum - Mesolithicum
Toelichting	BAAC bv heeft een archeologisch inventariserend veldonderzoek met behulp van boringen (waarderende fase) uitgevoerd in het plangebied Meerheide III te Duizel. Tijdens het veldonderzoek is onder een opgebracht en/of verstoord dek één mogelijk antropogeen object aangetroffen. Het betreft een fragment verhit vuursteen, waarvan echter niet kan worden vastgesteld wat de aard of datering van de verhitting is. Derhalve wijst deze vondst als zodanig niet op de aanwezigheid van een vindplaats binnen het plangebied. Aan de oppervlakte zijn een paleolithische afslag en een mesolithische kling aangetroffen. Dergelijke oppervlaktevondsten zijn hooguit indicatief voor de aanwezigheid van archeologische resten in de omgeving van de vondst. Daar er onder het opgebrachte en/of verstoorde dek geen verdere aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten zijn gevonden wordt geconcludeerd dat het hier aangevoerde vondsten betreft.
Literatuur	
Bron	Archis
Zaak ID	2348233100

Uniek nr.	*4.40.1.188*
Coördinaten	**X=** 146847 **/ *Y=*** 382718
Plaats	Vessem

Toponiem	Donk 4
Naam vinder	VUhbs
Datum vondst	2019
Verwerving	Proefsleuven
Datering	Late Bronstijd - IJzertijd
Toelichting	Tijdens het onderzoek is één vindplaats aangetroffen. Een aantal paalkuiltjes in proefsleuf 1 (inclusief uitbreidingen) en een kuil in proefsleuf 2. De sporen zullen in de Late Bronstijd of IJzertijd te dateren zijn. Ze hebben te maken met een nederzettingsterrein waarvan de locatie tijdens het onderzoek niet bepaald kon worden.
Literatuur	
Bron	Archis
Zaak ID	4702693100

Uniek nr.	*4.40.1.189*
Coördinaten	**X=** 149636 **/ *Y=*** 384586
Plaats	Wintelre
Toponiem	Kreiel
Naam vinder	
Datum vondst	2019
Verwerving	Metaaldetector
Datering	onbekend
Toelichting	
Literatuur	
Bron	Archis
Zaak ID	4727844100

Uniek nr.	*4.40.1.190*
Coördinaten	X=148150 / Y=377380
Plaats	Duizel
Toponiem	Dukesvoort
Naam vinder	onbepaald
Datum vondst	18-10-1980
Verwerving	archeologisch: (veld)kartering
Beschrijving	Bron: Een door G.H. Fonteyn ingevuld Rcc-Fiche met als vondstbeschrijving:'Neolithische pijlpunt (Denneboomtype)'.
Datering	Midden-Neolithicum B - Laat-Neolithicum A
Literatuur	
Bron	Archis
Nummer	44833
Zaak ID	2957549100

Uniek nr.	*4.40.1.191*
Coördinaten	X=148200 / Y=375630
Plaats	Duizel
Toponiem	Mosik
Naam vinder	Jantje Wintermans
Datum vondst	1983
Verwerving	oppervlaktevondst
Beschrijving	terra sigillata scherven
Datering	Romeinse tijd - Romeinse tijd
Literatuur	
Bron	Slofstra-archief

Nummer	600667
Zaak ID	--

Uniek nr.	*4.40.1.192*
Coördinaten	Onbekend
Plaats	Eersel
Toponiem	Schadewijk
Naam vinder	onbekend
Datum vondst	1989
Verwerving	oppervlaktevondst
Beschrijving	Bij veldverkenning te Eersel-Schadewijk werd op een geploegd perceel een disselbijltje gevonden. Het is vervaardigd uit natuursteen, fijn korrelige kwartsiet.
Datering	Vroeg Neolithicum
Literatuur	Vreenegoor, E., 1992: Eersel, Schadewijk, in: Archeologische kroniek Noord-Brabant 1991, Brabants Heem 44, 142.
Bron	literatuur
Nummer	-
Zaak ID	--

Bibliografie Eersel

Aalst, Th van der, 1994: Joden in Eersel en hun begraafplaats aldaar, 1780-1805. *De Rosdoek* nr. 69 (1994), 15-17.

Alma, X.J.F., 2008*: Eersel, Markt - De kwakkelaar* (ADC rapport 1342), Amersfoort

Alma, X., 2009: *Romeinse nederzetting te Eersel, Vessem - De Flinkert* (ADC rapport 1632), Amersfoort

Anonymus, 1937: *Voorloopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst. Deel X. De provincie Noordbrabant*, Den Haag, 1937.

Anonymus, 1948: *Vrijheid aan de Run*, z.pl.

Anonymus, 1949: Vessem, Overzicht van Oudheidkundige opgravingen, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* zesde serie 2 (1949), 33.

Anonymus, 1956: Steensel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* zesde serie 9 (1956), 33.

Anonymus, z.j.: *Venster op het verleden. 20 jaar heemkunde in Vessem, Wintelre en Knegsel*.

Anonymus, 1975: Koopakte van visvijver eertijds gelegen te Steensel nabij de toren waar nu de St. Lucijweg is, uit het jaar 1788, in: *De Rosdoek* nr. 4, 8-12

Anonymus, 1982: *Gedenkboek St. Lambertuskerk Vessem, 1882-1982*, Vessem.

Anonymus, 1983: De Doodsberg te Vessem, in: *De Rosdoek* nr. 30, 21-26.

Anonymus, 1983: *Cultuurhistorische inventarisatie provincie Noord-Brabant : gemeente Eersel*, 's-Hertogenbosch.

Anonymus, 1981: De molen van Wintelre, in: *De Rosdoek* nr. 23, 28-30.

Anonymus, 1992: *Cultuurhistorische inventarisatie Noord-Brabant / M.I.P. : gemeente Vessem* (Provincie Noord-Brabant), 's-Hertogenbosch.

Anonymus, 1997: *Archeologisch onderzoek De Panberg, gemeente Eersel. Verslag over 1996* (intern verslag), z.pl.

Anonymus, 2000: Watermolens in de Kempen, in: *De Rosdoek* 94, 18.

Anonymus, 2000: De molen van Eersel op het Hint, in: *De Rosdoek* 94, 19-22.

Anonymus, 2003: Mogelijke verklaringen voor de naam Knegsel, in: *De Heijmraeder* 10, nr. 3, 3-5.

Anonymus, 2004a: *Catalogus Inventarisatie en Waardering Archeologische Terreinen in de Provincie Noord-Brabant (IWAT)*, z.pl.

Arts, N. & J. Deeben, 1981: *Prehistorische jagers en verzamelaars te Vessem: een model.* Eindhoven, 1981. (Bijdragen tot de studie van het Brabantse heem), 20.

Arts, N., 1992a: Vessem, in: W.J.H. Verwers, Archeologische Kroniek van Noord-Brabant 1991. *Brabants Heem* 44 (1992) 148.

Arts, N., (red.), 1992c: *Het Kasteel van Eindhoven: archeologie, ecologie en geschiedenis van een heerlijke woning 1420-1676*, Eindhoven.

Arts, N., 1996: De archologie van een bestaande laat –middeleeuwse boerderij te Vessem. *De Heijmraeder 3 (1996) nr 4*, 9 - 14.

Arts, N. 2003: Archeologische vondsten. Stenen harpoen uit Eersel. *Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland* 26, 18.

Asseldonk, M.M.P. van., 1988b: *Helmondse cijns Veghel I (1406 - 1540).* Zpl.

Asseldonk, M.M.P. van., 1988c: *Cijnsboeken van de heer van Helmond (±1600 - 1783) betreffende Veghel*. Zpl.

Asseldonk, M.M.P. van., 1988d: *Helmondse cijnsregisters betreffende Veghel 1599 - 1783.* Zpl.

Asseldonk, M.M.P. van., 1999: Census domini ducis. De cijnzen van de hertog van Brabant in de Meierij van 's-Hertogenbosch. *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 16 (1999),33 - 95.

Asseldonk, M.M.P. van & K.A.H.W. Leenders, 2003: Een middeleeuwse IJzeren Rijn? De route Antwerpen Roermond. *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 20 (2003), 53 – 92.

Asseldonk, M.M.P. van, 2003: *De Meierij ontrafeld: plaatselijke bestuur, dorpsgrenzen en bestuurlijke indeling in de Meierij van 's-Hertogenbosch, circa 1200-1832,* Tilburg.

Baardwijk, G. van, 1993: *Bergkorenmolen "Jacobus" te Vessem honderd jaar*. Vessem.

Bader, J., 2002: *Verborgen in Brabantse bodem. Joodse begraafplaatsen in Noord-Brabant*, Tilburg.

Bakker, V.H. (red.), 1977: *Handboek Stichting Het Noordbrabants Landschap* Helvoirt (Stichting Het Noordbrabants Landschap).

Beex, B. & L. Theunissen, 2003: Verrassende vondsten op het schoolterrein te Vessem. *De Heijmraeder* 10 (2003) nr. 4, p. 1-8.

Beex, B, 2005: De kiosk in centrum Vessem beeldbepalend van 1920 tot 1963. *De Heijmraeder* 12 (2005) nr. 4.

Beex, B., 2006: Bouwmeester Valk en de Kempische Gothiek: parochiekerk H.H. Mondulphus en Gondulphus Knegsel. *De Heijmraeder* 12 (2006) nr. 2/3.

Beex, B., 2009: *Leeuwerikhoeve: onbekend maakt onbemind…?*[pl=?], 2009.

Beex, G.A.C., 1950: Dorpsverplaatsingen in de Kempen, *Brabants Heem* 2 (1950) 26 - 27.

Beex, G.A.C., 1952a: De grafheuvels en de weg langs het Huismeer te Knegsel. *Brabants Heem 4* (1952), 14 - 18.

Beex, G.A.C., 1952b: Onverwachte vondst te Vessem. *Brabants Heem* 4 (1952) 57 - 59.

Beex, G.A.C., 1955: Vondstmeldingen. *Brabants Heem* 7 (1955), 124.

Beex, G.A.C., 1957: Romeinse limes in Noord-Brabant?. *Brabants Heem* 9 (1957), 56 - 63.

Beex, G.A.C., 1958: Vondstmeldingen. *Brabants Heem* 10 (1958), 16.

Beex, G., 1959a: Het Neolithicum in Noord-Brabant, *Brabants Heem* XI, 2-16.

Beex, G., 1959b: Aanvulling Neolithische bijlen in Noord-Brabant, *Brabants Heem* XI, 46-47.

Beex, G.A.C., 1961:Vessem, Archeologisch nieuws. *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* zesde serie 14 (1961), *242.

Beex, G.A.C., 1964a: Archeologische vondsten te Eersel. *Brabants Heem* 16 (1964), 8 - 10.

Beex, G.A.C., 1964b: Wat is een rijt ? *Brabants Heem* 16 (1964), 26 - 29.

Beex, G., 1965a: Vondstmeldingen, *Brabants Heem* XVII, 43-45.

Beex, G.A.C., 1996f: Knegsel. *Bulletin van de Koninkljke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 65 (1966), *55.

Beex, G.A.C., 1966i: Steensel, gem. Eersel. *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 65 (1966), *56.

Beex, G.A.C., 1967a: Knegsel, gem. Vessem c.a., *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 66 (1967), *57.

Beex, G.A.C., 1967e: Steensel. *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 66 (1967), *58.

Beex, G.A.C.. 1967g: Knegsel, gem. Vessem c.a., *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 66, *65.

Beex, G.A.C.. 1968: Urnvondsten te Knegsel en Middelrode, *Brabants Heem* XX, 123-126.

Beex, G.A.C.. 1968b: Duizel, gem. Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 67, *45.

Beex, G.A.C.. 1968g: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 67, *118.

Beex, G.A.C.. 1969d: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 68, *69-70.

Beex, G.A.C.. 1969f: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 68, *113.

Beex, G.A.C.. 1970c: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 69, *43.

Beex, G.A.C.. 1970g: Vessem, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 69, *44.

Beex, G.A.C.. 1971a: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 70, *3.

Beex, G.A.C.. 1971c: Vessem, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 70, *6.

Beex, G.A.C.. 1972a: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 71, *58.

Beex, G.A.C.. 1972c: Vessem, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 71, *60.

Beex, G.A.C.. 1972d: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 71, *90.

Beex, G.A.C.. 1972h: Vessem, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 71, *91.

Beex, G.A.C.. 1973a: Roman Finds in North Brabant, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 23, 159-188.

Beex, G.A.C.. 1973b: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 72, *13.

Beex, G.A.C.. 1973j: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 72, * 53.

Beex, G.A.C.. 1973o: Vessem, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 72, *105.

Beex, G.A.C.. 1974a: Eersel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 73, 182.

Beex, G.A.C.. 1976c: Archeologische vondsten te Steensel, in: *Duizel, Eersel, Steensel; Volksleven en verleden deel 1*, 5-7.

Beex, G., 1979: Vondstmeldingen, *Brabants Heem* 31, 83-87.

Beex, G., 1987: Drie dorpen een gemeente. Een bijdrage tot de geschiedenis van Hoogeloon, Hapert en Casteren. IN: Nuenen, W.C.M. van e.a. red.. *Drie dorpen een gemeente. Een bijdrage tot de geschiedenis van Hoogeloon, Hapert en Casteren.* Hapert.

Beex, G.A., 1989: Archeologisch overzicht van de gemeente Eersel, in: & J. Spoorenberg, A. Dams & F.J.P. Huijbregts (red.), *Drie Zaligheden, Eersel Duizel Steensel*, Hapert, 23-40.

Bergman, W.A. & N.T.D. Eeltink, 2007: *Eersel, E3 Strand te Eersel. Bureauonderzoek en archeologisch inventariserend veldonderzoek* (Baac rapport R V07.0033), 's-Hertogenbosch

Berkel, G. van, K. Samplonius, 1989: *Het plaatsnamenboek*., Houten.

Berkel, G. van, K. Samplonius, 1995: *Nederlandse plaatsnamen. De herkomst en betekenis van onze plaatsnamen,* Utrecht.

Bezemer, W., 1895: Iets over de kerk te Eersel, in: *Taxandria* 2 (1895), 178-179.

Biggelaar, J. van den, 1985: De raadhuizen van de gemeente Vessem c.a., in: *De Rosdoek* nr. 36, 8-13.

Biggelaar, J. van den, 1990: Een inventarisatie in de gemeente Vessem c.a. van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum, Bronstijd en IJzertijd, in: *Rosdoek 58*, 7-8.

Biggelaar, J. van den, H. van Bruggen & J. van der Heyden (et al.), 1993: *De Hooge Dorpen: 700 jaar Vessem Wintelre Knegsel, 1292-1992* (Heemkundevereniging De Hooge Dorpen), Vessem.

Biggelaar, J. van den, 1997: 't Goed ter Donc Porta Coeli, in: *De Heijmraeder* 4, nr. 4, p. 8-9.

Biggelaar, J. van den, 2001: Lierse "Caves" in Wintelre?, in: *De Heijmraeder* 8, nr. 3, 6-9.

Bijnen, J.F.C.M., 1987: Archeologische reconstructie van het laatmiddeleeuwse kerkgebouw te Oerle. *Brabants Heem* 39, 141 – 143.

Bijnen, J.F.C.M., 1989: *Archeologische verkenning van het Laatmiddeleeuwse kerkgebouw te Wintelre,* Veldhoven.

Bijnen, J.F.C.M., 1990: Samenvatting van het verkennend archeologisch en historisch onderzoek naar het laatmiddeleeuws kerkgebouw te Wintelre, in: *De Rosdoek* nr. 55, 6-16.

Bijnen, J.F.C.M., 1990: Archeologische verkenning van het laatmiddeleeuws kerkgebouw te Wintelre, in: *Campinia* 20, 87-104.

Bijnen, J.F.C.M., 1993: Buurtschap "De Hut", in: *Campinia 2*3 (1993), 184-189.

Bijnen, J.F.C.M., 1993: *De standerdmolen van Oerle: archeologische verkenningen en historische bijzonderheden* (Stichting Historisch Erfgoed Veldhoven), Veldhoven.

Bijsterveld, A.J.A., 1996: Dusela villa Taxandrie : een drietal onopgemerkte oorkonden betreffende Duizel uit de elfde en de dertiende eeuw, in: *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 13, 156-207.

Bink, Martijn en Ingmar Elstrodt, 2012: *Een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven in het plangebied Oogenlust te Eersel, gemeente Eersel* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 273), Amsterdam

Blom, J.C.H. & E. Lambert (red.), 2006: *Geschiedenis van de Nederlanden,* Baarn.

Bohmers, A., 1961a: Vessem, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* serie 6, 14, *242.

Bolmers, J.B., 1975:.Over zeer oude Linden. *Brabants Heem* 17 (1975), 40- 45.

Bont, A.P. de, z.j.: *Noorbrabantse etymologieën.12,* Het toponiem "Vessem", met dat van "Duizel" en van "Diessen"*,* in: *Naamkunde;* jrg. 1, z.pl.

Bont, C.H.M. de, 1993: *'... Al het merkwaardige in bonte afwisseling...'. Een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant,* Waalre.

Bouwens, B., J.P. Corten & G. van Hooff (et al.), 1997: *Lijnen door het Brabantse land : 200 jaar verkeersinfrastuctuur in Noord-Brabant, 1796-1996*, Zwolle.

Braat, W.C., 1936: Een urnenveld te Knegsel (Gem. Vessem), *Oudheidkundige Mededeelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* XVII, 38-46.

Brink, Valentijn van den, 2013*: Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven in het plangebied Poelenloop te Knegsel, gemeente Eersel* (Zuidnederlandse archeologische rapporten 296), Amsterdam

Broertjes, J., 1993: Het ontstaan van de bodem en het landschap, In: Biggelaar, J. van den e.a. (samenstellers). *De Hooge Dorpen. 700 jaar Vessem - Wintelre - Knegsel. 1292 - 1992*. z.pl. (Vessem), 206 – 211.

Brock, A.C., 1978: *De Stad en Meiery van 's Hertogenbosch of derzelver beschrijving* (Uitgave van het streekarchivariaat "Langs Aa en Dommel), Veghel.

Byvanck, A.W, 1947: *Excerpta Romana, bronnen der Romeinsche geschiedenis van Nederland*. Deel III, 's-Gravenhage.

Camps, H.P.H., 1979: *Oorkondenboek van Noord - Brabant tot 1312. Deel I, De Meierij van 's - Hertogenbosch (met de heerlijkheid Gemert),* Den Haag.

Cornelissen, C. en A.D. Kakebeeke, 1976: *Duizel Eersel Steensel : volksleven en verleden* (Heemkundige Studiekring De Acht Zaligheden), Eersel.

Cornelissen , K. (red.), 1981: *Jubeljaar 1981 St. Willibrorduskerk Eersel, 1381-1981, 1931-1981 : facetten uit de geschiedenis van de kerk en parochie van Eersel*, Hapert.

Dams, A., F.J.P. Huijbregts & J. Spoorenberg, 1989: *Drie Zaligheden: Eersel, Duizel, Steensel : een bijdrage tot haar geschiedenis*, Hapert.

Dekker, J., 1999: Ongelofelijk' Fragmenten van middeleeuwse doopvonten uit Dommelen en Knegsel, *Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland* 3-2, 11-15.

Delporte, F.M.J., 2012: *Archeologisch onderzoek Jacobushoeve, Vessem* (Grontmij Archeologische 1292), Eindhoven

Diependaal, S., 2010: *Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, Koemeersdijk te Wintelre* (Synthegra BV/Verhoeve Groep S100229)

Dijk, F. van., 1985: *De boom en andere monumenten: wandeling door het dorp Heeze.* (Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten", I.V.N., afdeling Heeze-Leende), Heeze.

Dijkstra, P. & A.N. van der Lee, 1979: Enkele losse Oud- en Middenpaleolithische vondsten uit Noord-Brabant, *Brabants Heem* 31, 106-112.

Elstrodt, I., 2009: *plangebied Steensel-Noord* (Zuidnederlandse Archeologische Notities 192), Amsterdam

Engeldorp-Gastelaars, H.J.N. van, 2014: *Eersel, Boevenheuvel Landgoed Heijbroek. Een archeologische begeleiding* (ADC-rapport 3573), Amersfoort

Enklaar, D. Th., 1941: *Gemeene gronden in Noord-Brabant in de Middeleeuwen. In het licht gegeven door D.Th. Enklaar,* Utrecht.

Feest, N.J.W. van der, 2013: *Archeologisch bureau- en verkennend veldonderzoek door middel van boringen* (Rapport AM12292), Roermond

Felix,, P., 1945. *Das Zweite Jahrtausend vor der Zeitrechnung in den Niederlanden: Studien zur Bronzezeit,* Rostock

Geraeds, J.J.G., 2003: *Plangebied De Mortel, gemeente Eersel; een inventariserend archeologisch onderzoek* (= RAAP-rapport, 879), Amsterdam.

Glasbergen, W.. *Barrow Excavations in the Eight Beatitudes. The bronze age cemetery between Toterfout & Halve Mijl. North Brabant. I The Excavations - II The Implications.* Groningen (J.B. Wolters). 1954.

Graat, L., 2001: *Eersel, parel van de Kempen*, z.pl.

Haan, M.J.A. de & S.W. Jager, 2003b: Veldwerkregistratie AMR Eersel - Knegsel - Huismeer 51D-008(= ongepubliceerd verslag ROB), Amersfoort.

Hagen, J.W., 1993: De hoeve van de Zusters van Orthen in Wintelre, in: Biggelaar, J. van den e.a. (samenstellers), *De Hooge Dorpen. 700 jaar Vessem - Wintelre - Knegsel. 1292 – 1992,* Vessem, 81 – 90.

Hakvoort, S., 2005*: Inventariserend archeologisch onderzoek door middel van proefsleuven: Knegsel, Alleman II* (Zuidnederlandse Archeologische Notities 55), Amsterdam

Hakvoort, S. & F. Kortlang, 2005, *Aanvullend verslag inventariserend veldonderzoek plangebied Kerkebogtengemeente Eersel* (= Zuidnederlandse Archeologische Notities, 29), Amsterdam.

Heesters, W., 1971: Archeologisch nieuws, *Brabants Heem* XXIII, 89.

Heesters, W., 1984: *Schijndel. Historische verkenningen*. Waalre.

Heyden, M.C.A. van der, 1996: *Duizel en Agio sinds 1904,* z.pl.

Heyden, Jos van der, 1983: *Wentersel vruuger 1895-1960*, Eindhoven.

Hiddink, H., 2003: *Inventariserend veldonderzoek in het plan Eersel-De Mortel* (= Zuidnederlandse Archeologische Rapporten, 12), Amsterdam.

Hijszeler, C.C.W.J., 1952: Grave-Mounds near Knegsel, Knegsel (Province of Noord-Brabant), *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoe*k 3-2, 26-27.

Huijbers, H., 1974: Gegevens over Steensel uit het archief van de R.K. parochie opgetekend door pastoor Boeren, in: *De Rosdoek* nr. 3, 7.

Huijbers, H., 1979: Akte inzake toestemming tot het bouwen van een nieuwe schuurkerk in Steensel uit het jaar 1763, in: *De Rosdoek* nr. 16, 18-20.

Huijbers, H. 1989: De pottenbakkerij en vervaardiging van ambachtelijk volksaardewerk te Steensel, in: *Drie Zaligheden,* Hapert, 338.

Janssens, P., 1968: Beenderresten uit urn gevonden te Knegsel (gem. Knegsel c.a.), *Brabants Heem* XX, 126

Jenniskens, H., 2006: Joden in Brabant, met name in Eersel, in: *De Rosdoek* 119.

Kakebeeke, A.D., 1961: Vondstmeldingen, *Brabants Heem* XIII, 115.

Kakebeeke, A.D., 1985: *Eersel in grootmoeders tijd*, Zaltbommel.

Kalisvaart, C., J. de Winter, 2010: *Meerheide III te Duizel* (Baac rapport V-10.0014), 's-Hertogenbosch

Kampen, Johan van, 2013: *Een archeologische begeleiding in het centrum van Knegsel, gemeente Eersel* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 290), Amsterdam

Kampen, J. v. en C. W. Koot, 2010: *Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven in het plangebied Meerheide Zuidrand te Duizel, gemeente Eersel* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 218), Amsterdam

Kerckhaert, K.-J. R., 2009: *Koemeersdijk* (Zuidnederlandse Archeologische Notities 170), Amsterdam

Kessel, J. van & F. Roijmans, 1993: *Natuurgebied het Kroonven: Kroonven – Klein Kroonven en Tjopvenneke,* z.pl.

Kooi, M.en C. Verbeek, 2009: *Eersel (NB), Rosheuvel - Boksheidsedijk* (Rapport 2009/149)

Kooi, M., C. Verbeek, 2009: *Eersel (NB), Rosheuvel - Boksheidsedijk* (Rapport 2009/149)

Kolman, C., B. Olde Meierink en R. Stenvert, 1997: *Monumenten in Nederland : Noord-Brabant* (Rijksdienst voor de Monumentenzorg), Zwolle – Zeist.

Kwinten, P.J.J.M., 1972: *Eersel in oude ansichten waarin tevens opgenomen afbeeldingen van Duizel en Steensel,* Zaltbommel.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1995/1996: De ^{14}C-chronologie van de Nederlandse pre- en protohistorie; I: Laat-Paleolithicum, *Palaeohistoria* 37/38, 71-125.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2001/2002: De ^{14}C-chronologie van de Nederlandse pre- en protohistorie, IV: bronstijd en vroege ijzertijd, *Palaeohistoria* 43/44, 117-262 (speciaal 181).

Lascaris, M., 2005: Opgravingen in het centrum van Vessem, gemeente Eersel, Amsterdam.

Lascaris, M. 2011: Opgravingen in Eersel-Kerkebogten. Landschap en bewoning in de Bronstijd, (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 44), Amsterdam

Leenders, K.A.H.W., 2005: *Cultuurhistorisch onderzoek voor het landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle (prov. Noord-Brabant)*, Den Haag.

Lieberom, A.P.G., 1996: Vondsten uit de cijnsregisters : een molen te Knegsel?, in: *De Heijmraeder* 3, nr. 3, 1-2.

Lieberom, A.P.G., 1996: Is de Vessemse toren middeleeuws? : Onderzoek roep de vraag op, in: *De Heijmraeder* 3, nr. 2, 1-4.

Lieberom, A.P.G., 1996: Het Knegsels straat- en veldnamenboekje, z.pl.

Lieberom, A.P.G., 1997: Twee torens en een klokkenhuis, in: *De Heijmraeder* 4, nr. 4, p. 1-2.

Lieberom, A.P.G., 1999: Wegen en paden in vroeger tijden : over beeren, ezels, dijken, wegen en pad en in Knegsel, in: *De Heijmraeder* 6, nr. 3, 8-9.

Lieberom, A.P.G., 2000: Knegsels voortdurende strijd om goede verbindingswegen : waar een wil is hoeft nog niet altijd een weg te zijn, in: *De Heijmraeder* 7, nr. 4, 3-6.

Lieberom, A.P.G., 2000: *Oud-Knegsel in vogelvlucht : een dorpsgeschiedenis in verhalen, voorvallen en wetenswaardigheden,* z.pl.

Lieberom, A.P.G., 2001: Pastoor Eijcken en "zijn" grafmonument : het Oude Kerkhof te Knegsel, in: *De Heijmraeder* 8, nr. 1, 10-12.

Lieberom, A.P.G., 2001: Notities bij een oude kanonskogel, in: *De Heijmraeder* 8, nr. 3, 3-5.

Ligtenberg, C., 2006: Project - Zwarte bolster in Brabants land - Woonhuis in Steensel door Bedaux de Brouwer Architecten, in: *De architect* vol. 37, afl. 12, 62-65 (4).

Lijten, J.P.J., 1989: De uitgiften der gemeynten van Veldhoven, in: *Campinia* 19, 185 - 209.

Lijten, J., 1993: De verhouding van het Oirschotse kapittel tot de onderhorige parochies, in: *Campinia* 23, 156-170.

Lijten, J.P.J., 1996: *Industriële monumenten Oirschot.* Oirschot.

Linden, P.G. van der, 1980: *Ons Vessem 1889-1979*, Vessem.

Maes, N.C.M., C.J.A. Rövekamp, R.W.A. van Loon, 1996: *Inventarisatie van autochtone bomen en struiken in West- en Midden-Brabant.* (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Dienst Landinrichting en Beheer Landbouwgronden Noord-Brabant, opgesteld in opdracht van de Dienst LBL Noord-Brabant en de Stichting het Noord-Brabants Landschap), Tilburg.

Maes, N.C.M., 1993: *Genetische kwaliteit inheemse bomen en struiken. Deelproject: Randvoorwaarden en knelpunten bij behoud en toepassing van inheemse genenmateriaal*. Wageningen (Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), ill., Rapport samengesteld in opdracht van het Informatie en Kennis Centrum, NBLF, Ministerie LNV, uitgevoerd door Ekologisch Adviesburo Maes, lit.opg), Tilburg.

Mandos-van de Pol, M., 1955: Vondstmeldingen, *Brabants Heem* VIII, 124.

Mandos, H. & A.D. Kakebeeke, 1971: *De Acht Zaligheden. Oude kern van de Kempen* (= Bijdragen tot de studie van het Brabantse Heem, XII), z.pl.

Margry, P.J. & C. Caspers, 1998: Bedevaartplaatsen in Nederland. Deel 2 : Provincie Noord-Brabant (Meertens Instituut), Amsterdam.

Megens - Linders, A.M.H., zjr:. Transcriptie van het cijnsregister uit het archief van de raad en rentmeestergeneraal der domeinen, inv.nr. 193. Sint-Oedenrode 1646 – 1651, zpl.

Melsen, J.Th.M., 1977: Uit de oudste protocollen van Eersel, in: *Brabants Heem* 29 (1977), 120-122.

Melsen, J.Th.M., 1988: Een onbekende oorkonde voor Eersel/Bergeijk, in: *Brabants Heem* 40, 72-75.

Mennen, J., 2003: Een Romeinse weg door het Dommelgebied van Tongeren naar Rossum? *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 20 (2003), 10 46.

Merkelbach, R.G.F.M., 1988: *Een Eerselse legende : de familie Mer(c)kelbach en kasteel 't "Hof"*, Lieshout.

Meurkens, P., 1985: *Bevolking, economie en cultuur van het oude Kempenland,* Bergeijk.

Milikowski, E., 1985: Archeologische luchtkartering van het gebied Eersel-Riethoven-Bergeijk, in: *Kempenproject 2,* 79-85.

Ministerie van landbouw en visserij: cultuurtechnische dienst, 1963: *Rapport betreffende ruilverkaveling van gronden gelegen in de gemeenten Eersel, Vessem c.a., Hoogeloon c.a, Oost-, West- en Middelbeers, Bergeijk, Riethoven en Veldhoven genaamd ruilverkaveling "Zaligheden-Oost" (4940 ha),* Utrecht.

Modderman, P.J.R., 1953: Een bronstijdgrafheuvel op ,,De Lillen", Vessem (Noord-Brabant), *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 4, 8-9.

Modderman, P.J.R. & L.P. Louwe Kooijmans, 1966: The Heibloem, a Cemetery from the Late Bronze Age and Early Iron Age between Veldhoven and Steensel, Prov. Noord-Brabant, *Analecta Praehistorica Leidensia* II, 9-26.

Modderman, P.J.R. & C.C. Bakels, 1971: A Bronze Age Barrow on the Moormanlaan near Knegsel, Prov. Noord-Brabant, *Analecta Praehistorica Leidensia* IV, 52-56.

Moonen, B.J., 2004: *Plangebied Kerkebogten, deelgebied 2, gemeente Eersel; een inventariserend archeologisch onderzoek* (= RAAP-rapport 1024), Amsterdam.

Mostert, M., C. Verbeek, 2009: Eersel (NB) - Vessem, Jan Smuldersstraat (Rapport 2009/151)

Nuenen, W.C.M., 1987: Grepen uit de geschiedenis van de Hervormde gemeenten, in: *Nuenen, W.C.M. van e.a. red.. Drie dorpen een gemeente. Een bijdrage tot de geschiedenis van Hoogeloon, Hapert en Casteren. Hapert,* 265-271.

Nuenen, F. van, 2011: *Vessem Vijver Eurocamping Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P)* (BAAC-rapport A-10.0490), 's-Hertogenbosch

Panken, P.N., 1845: Voorchristelijke begraafplaatsen in de heiden te Bergeik, Riethoven, Veldhoven, Steensel, Knegsel, Oerle, Wintelre, Hapert en Luiks-Gestel, I en II, in: C.R. Hermans, *Bijdragen tot de Geschiedenis, Oudheden, Lettteren, Statistiek en Beeldende Kunsten der Provincie Noord-Braband*, 'Hertogenbosch.

Panken, P.N. & A.F.O. van Sasse van Ysselt, 1900: *Beschrijving van Bergeijk,* Den Bosch.

Prins. J., 1998: Romeinse vondsten uit Knegsel, in: J. van den Biggelaar, N. Rempkens & M.J.J. Theunissen (red.), *Venster op het verleden; 20 jaar heemkunde in Vessem, Wintelre en Knegsel*, Vessem, 241-250.

Regteren Altena, J.F. van, 1966: Eersel, Ringwalheuvel, *Jaarverslag ROB*, 8

Rempkens, N., 1995: Weiderecht in het Molenbroek : vormde bron van moeilijkheden, in: De Heijmraeder 2, nr. 2, 5-7.

Renes, J.. Oude visvijvers in Zuid-Limburg. *KNOB Bulletin* 1991, nr. 3, 85 -97.

Rijken. C., 1915: De Banmolen van Oerle, in: *Taxandria Noord-Brabant* 22, 81 - 87, 262 - 272.

Rijken, C., z.j.: *Reglement Eersel, 1635 Grafschriften,* z.p.

Roymans, J.A.M., 2004: *Ecologische verbindingszone Kleine Beerze, gemeenten Bladel en Eersel: een inventariserend archeologisch onderzoek* (= RAAP-rapport, 997), Amsterdam.

Roymans, J.A.M. & N. Sprengers, 2012: *Tien bronzen bijlen bij een Romeinse dam; herinrichting beekdal Kleine beerze, deeltraject Hoogeloon-Vessem, gemeenten Bladel en Eersel ; Resultaten archeologische begeleiding* (Raap rapport 2537), Weert

Ruhe, H.A.M., 1980: *Het dorpswoonhuis in de Kempen vanaf de vijftiende tot de negentiende eeuw,* Zaltbommel.

Sasse Van Ysselt. A. van, 1938: De uitoefening van den katholieken godsdienst in de stad en meierij van ‘s Hertogenbosch in 1671. *Taxandria Noord-Brabant,* 105 –129.

Schutte, A.H., en M.A.K. Vroomans, 2008: *Archeologisch onderzoek Lange Ekker te Vessem, gemeente Eersel* (Grontmij Archeologische Rapporten 512), Eindhoven

Smetsers, J.J.A., 1972: *Vessem, Wintelre en Knegsel in oude ansichten*, Zaltbommel

Smulders, F.W., z.j.: De Teuten in Eersel in de 17e en 18e eeuw, in: *De Teuten*, 114-116.

Spijker, K., 2007: *Eersel E3 Strand* (Baac rapport A07.0302), ’s-Hertogenbosch

Spoorenberg, J., 1993: Aanvullende gegevens over de joodse begraafplaats, in: *De Rosdoek* nr. 68, 18-19.

Stapert, D., 1975: Paleolithicum, in: N. Roymans, J. Biemans, J. Slofstra & W.J.H. Verwers (red.) *Brabantse Oudheden* (= Bijdragen tot de studie van het Brabantse Heem, XVI), Oosterhout, 9-19.

Stapert, D., 1976: De vuistbijl van Eersel, een nieuwe Middenpaleolithische vondst uit Noord-Brabant, *Brabants Heem* XXVIII, 102-105.

Strijbos, H., 1987: Kerk en toren van Sint Jan Baptist te Duizel, in: *De Rosdoek* nr. 46, p. 21-32.

Strijbos, H., 1987: Kerk en toren van de St. Lucia te Steensel, in: *De Rosdoek* nr. 43 (maart 1987), p. 22-28; nr. 44 (juni 1987), 22-27.

Strijbos, H., 1988: Kerk en toren van Sint Lambertus te Vessem, in: *De Rosdoek* nr. 47 (maart 1988), 25-32.

Strijbos, H., 1991-1992: Gothische dorpskerken en -torens van de Kempische zandgronden : wat in de voorgaande bijdragen niet aan de orde kwam, in: *De Rosdoek* nr. 60 (augustus 1991), 2-15, 26; nr. 61 (december 1991), 27-30; nr. 63 (september 1992), 3-19; nr. 65 (april 1993), 17-20.

Strijbos, H., 1993: De kerken in de gemeente Vessem. IN: Biggelaar, J. van den e.a. (samenstellers). *De Hooge Dorpen. 700 jaar Vessem - Wintelre - Knegsel*. 1292 – 1992, Vessem, 48 - 58.

Strijbos, H., 1996: Een vraag rond de Vessemse kerktoren, in: *De Heijmraeder* 3, nr. 3, 7-8.

Strijbos, H., 2003: Van bouwval tot cultuur-historische bouwsteen : De Jacobushoeve te Vessem, in: *Brabants Heem* 55, 112-118.

Theunissen, E.M., 1992: Vessem in de prehistorie, in: *De Hooge Dorpen. 700 jaar Vessem-Wintelre-Knegsel,* Hapert, 7-12.

Theunissen, E.M., 1998: Heuvels in zicht. Restanten van Begravingsrituelen uit de Bronstijd op Vessems grondgebied. in:*Venster op het verleden; 20 jaar heemkunde in Vessem, Wintelre en Knegsel*, Vessem, 251-264.

Theunissen, E.M., 1999: *Midden-bronstijdsamenlevingen in het zuiden van de Lage Landen. Een evaluatie van het begrip 'Hilversum-cultuur*', Leiden.

Theunissen, E.M., 1990: *Een inventarisatie in de gemeente Vessem c.a. van archeologische vindplaatsen uit het neolithicum, de bronstijd en de ijzertijd*, z.pl.

Theunissen, E.M. & J.W. de Kort, 2021: Archeologisch rijksmonument 525030, de heuvel van Gendersteijn bij Steensel (gemeente Eersel). Verslag van monitoronderzoek (Beknopte Rapportage Archeologische Monumentenzorg nr. 33), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Theunissen, E.M. & M. Theunissen, 2003: Kruisende heerbanen in Knegsel, in: *De Heijmraeder* 10, nr. 1, 1-8.

Theunissen, E.M. & M. Theunissen, 2003: Een laat-middeleeuwse veekering?: een 150 m lange palissade in Knegsel, in: *De Heijmraeder* 10, nr. 2, 3-10.

Theunissen, M. & E.M. Theunisssen, 1982: Pijpekopjes in Knegsel, in: *De Rosdoek* 26, 7-18.

Theunissen, M., 1984: Het Mariakapelletje te Knegsel, in: *De Rosdoek* nr. 33, 17-27

Theunissen, M., 1988: Knegsel herdenkt dat het op 3 oktober 1688 door de Fransen werd verwoest, in: *De Rosdoek* nr. 50, 26-37.

Theunissen, M., 1989: De brug naar het Vondereijnt te Vessem, in: *De Rosdoek* nr. 53, 4-5.

Theunissen, M. & L. Theunisssen, 2003a: Een palissade in Knegsel (gemeente Eersel). Een laat-middeleeuwse veekering?, *Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland* 26, 13-14.

Theunissen, M., 1998: Meester Panken bezoekt 'De Hooge Dorpen', in: *De Heijmraeder* 5, nr. 1, 6-8.

Theunissen, M., 1999: Restauratie van de schuur bij de Jacobushoeve, in: *De Heijmraeder* 6, nr. 4, 7-8.

Theunissen, M., 2000: Het Mirakelkuiltje in Vessem : kuuroord of bedevaartplaats, in: *De Heijmraeder* 7, nr. 4, 1-2.

Theunissen, M., 2001: Historie rondom de heemzolder, in: *De Heijmraeder* 8, nr. 3, 1-2, 11-12.

Theunissen, M., 2002: De gemeente Vessem c.a. in 1877, in: *De Heijmraeder* 9, nr. 1, 5-6.

Theunissen, M., 2002: De aanleg van klinkerwegen in de gemeente Vessem c.a. in de periode van 1876 tot 1881, in: *De Heijmraeder* 9, nr. 2, 1-4.

Theunissen, M. & E.M. Theunissen, 2012: Een Zaligheid door wallen omringd: praktijkgeval Knegsel, in: H. Baas, B. Groenewoudt, P. Jungerius & H. Renes, Tot hier en niet verder. Historische wallen in het Nederlandse landschap (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), Amersfoort, p. 251-263.

Thiadens, H.J.M., 1992: Een veenderij in het gebied Lage Heide in het zuiden van de gemeente Eersel, in: *De Rosdoek* nr. 62, 26-27.

Thijssen, W.P.P., 2003: Het Hof in Eersel, *De Rosdoek* 107, 3-10.

Thijssen, W.P.P., 2020: Middeleeuws ‘s-Hertogenhofstad in Eersel gelokaliseerd?, *De Rosdoek* 173, 7-14.

Tops, B., 2008: *IVO d.m.v. proefsleuven in het Plangebied Steensel-Noord, gemeente Eersel* (Zuidnederlandse Archeologische Notities 166), Amsterdam

Tops, B.P.C.A en G. Sterk, 2010*: Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven in het plangebied Steensel-Boterbogten, gemeente Eersel* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 224), Amsterdam

Tuinstra, Jasper en Martijn Bink, 2018: Waterputten uit de Nieuwe Tijd in het plangebied Boterbogten te Steensel, gemeente Eersel (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 546), Amsterdam

Tulp, C. 2015: *Duizel, Knegelsedijk 13, Gemeente Eersel (NB). Waarderend Veldonderzoek Proefsleuven* (De Steekproef-rapport 2015-04/02)

Tump, M., 2009: *Hoolstraat* (Baac rapport A-08.0294), ’s-Hertogenbosch

Vangheluwe, D., 2011: De oude kern van Eersel, in: De Rosdoek 137, p.4-13, aldaar p.4.

Vera, H., 1994: ‘Molens in de Beerzen.’ *Berse* 2 (1992) nr. 3, 11-16; 3 (1993) nr. 1, 7-9; 4 (1994) nr.1, 10-14; 4 (1994), nr. 2, 13 – 14.

Verelst, K.F.M., 2005: *Archeologisch onderzoek Rosheuvel te Eersel. Inventariserend Veld Onderzoek – karterende fase, Ruimte voor Ruimte locatie Rosheuvel te Eersel, gemeente Eersel* (=Grontmij Archeologische Rapporten, 114), Eindhoven.

Verhoeven, M.P.F., 2003: *Landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle; een archeologische verwachtings- en advieskaart* (=RAAP-rapport, 872) Amsterdam.

Verhoog, J.M., 2002: *Duysels Hof : geschiedenis van een landgoed en zijn bewoners,* z.p.

Verwers, G.J., 1971: Knegsel, *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 70, *115.

Verwers, W.J.H., 1982: Eersel, *Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 1980, 113.

Verwers, W.J.H., 1987: North Brabant in Roman and Early Medieval Times, IV: the Merovingian Cemeteries, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 37, 173-223.

Verwers, W.J.H., 1990a: *Archeologische Kroniek van Noord-Brabant 1985-1987* (= Bijdragen tot de studie van het Brabantse heem - deel 34), Waalre.

Verwers, W.J.H., 1992a: Archeologische Kroniek Noord-Brabant 1991, Brabants Heem 44, 141-180. *Drie zaligheden : Eersel, Duizel, Steensel : een bijdrage tot haar geschiedenis*

Verwers, W.J.H., 1993: Vessem, Knegsel, *Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 1991, 178.

Verwers, W.J.H. & F.P. Kortlang, 1985: Knegsel, gem.Vessem , *Jaarboek van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 1983, 57.

Voeten, D.F.A.E., 2011: *Gemeente Eersel. Plangebied Meerheide III Noord te Duizel* (BAAC-rapport V-11.0376), ‘-Hertogenbosch

Wesdorp, M., 2005: *Verslag inventariserend archeologisch onderzoek dmv proefsleuven aan de Flinkert te Vessem* (Zuidnederlandse Rapporten) Amsterdam

Wesdorp, Mara, 2012: *Een archeologische begeleiding conform protocol opgraving, Dijk 20-26 te Eersel* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 279), Amsterdam

Wesdorp, Mara, 2014: *Bewoningssporen uit de Volle Middeleeuwen in het plangebied Boterbogten te te Steensel, gemeente Eersel* (Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 54), Amsterdam

Voordt-Pieck, L. van der & M. Kuijl, 1845: *Statistiek der provincie Noord-Braband volgens de uitkomsten van het kadaster bij deszelfs invoering.*(Geografisch Etablissement F. Desterbecq), Maastricht.

Vreenegoor, E., 1992: Eersel, Schadewijk, in: Archeologische kroniek Noord-Brabant 1991, *Brabants Heem* 44, 142.

Vroon, H.R.J., 2000: *De bodemgesteldheid van het landinrichtingsgebied Wintelre-Oerle: resultaten van een bodemgeografisch onderzoek.* (Alterra), Wageningen.

Waal, J.J.F. de, 1990: Een merkwaardige boom in Heeze. *Heemkronyk* 29 (1990), 49 - 55.

Wieberdink, G.L., 1989: (samensteller). *Historische Atlas van Noord-Brabant. Chromotopografische Kaart des Rijks 1:25.000.,* Den Ilp.

Wintermans, D., 2001: *Gedenkboekje uitgegeven bij gelegenheid van het 75 jarig bestaan van de parochiekerk Johannes Geboorte te Duizel, 1926-2001*, Duizel.

Wintermans, H., 1990: Het kasteel dat aan de Provinciale weg in Duizel gestaan heeft, in: *De Rosdoek* nr. 57, 20-31.

Wintermans, M., 1948: *De sigarenindustrie van Eersel en Duizel*, Duizel.

Wintermans, M., 1995-1996: De geschiedenis van de coöperatieve stoomzuivelfabriek "St. Benedictus", in: *De Rosdoek nr*. 73 (april 1995), p. 6-28; nr. 75 (september 1995), 28 p.; nr. 77 (maart 1996), 3-10.

Wintermans, H.C., 1996: *Een eeuw landbouw in Duizel : de ontwikkeling van de landbouw, mede dankzij de opkomst van de coöperatieve verenigingen, de organisaties en de verdere algemene voorzieningen, vanaf het einde van de vorige eeuw* (Noordbrabantse Christelijke Boerenbond), Duizel.

Wit, G. de & A. Sloos, 2008: *De interpretatie van archeologische waarnemingen in Archis. Een concept voor een nieuwe set complextypen*. (Rapportage Archeologische Monumentenzorg 165), Amersfoort.

Wolters-Noordhoff, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000. Deel 4: Zuid Nederland 1838-1857.* Groningen.

Zee, R. M. van der, 2003: *Steensel Gendersteyn: Inventariserend archeologisch veldonderzoek* (= BAAC-rapport 03.187), ’s Hertogenbosch.

Zeist, W. van, 1967: Palynologisch onderzoek van een ringwalheuvel bij Eersel, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 17*, 53-58.

Zoetmulder, S.H.A.M., 1974: *De Brabantse molens,* Helmond.